Feldmareșal Erich von

MANSTEIN

VICTORII PIERDUTE

Memoriile de război ale celui mai strălucit general al lui Hitler

EDITURA ELIT

BIBLIOTECA ALEPH

Titlul original: "LOST VICTORIES"
by ERICH VON MANSTEIN

copyright © 1982 by ERICH VON MANSTEIN

Toate drepturile asupra acestei versiuni în limba română, inclusiv pentru Republica Moldova, sunt rezervate EDITURII ELIT.

I.S.B.N. 973 - 99559 - 2 - 4

MULTIPRINT

Tipografia **MULTIPRINT** Iaşi
Calea Chişinăului 22, et 6, Iaşi 6600
tel. 032-211225, 236388 fax. 032-211252

ERICH VON MANSTEIN

VICTORII PIERDUTE

MEMORIILE DE RĂZBOI ALE CELUI MAI STRĂLUCIT GENERAL AL LUI HITLER

Versiunea românească:
Andrei Crețu

EDITURA ELIT

Erich von Manstein, 1944

INTRODUCERE

de Martin Blumenson

Totul este simplu la război, a spus Clausewitz. Dar tot el a adăugat: cele mai simple lucruri sunt incredibil de dificile.

Să luăm în considerație relația dintre politică și război. Clausewitz a definit-o într-un mod foarte clar, simplist chiar, în dictonul său rămas celebru: războiul e o prelungire a politicii, dar cu mijloace diferite. Cu alte cuvinte, războaiele sunt duse în scopuri politice. Armata este doar un instrument folosit pentru atingerea unor scopuri politice. Liderii politici stabilesc obiectivele, militarii se străduiesc să le atingă.

Nimic nu ar putea părea mai simplu sau mai evident. Aceasta este definiția simplificată a războiului: violență organizată, în scopul obținerii de avantaje politice. În orice alte cazuri, conflictele și crimele sunt imorale și lipsite de sens.

Clausewitz a explicat foarte clar aceste lucruri în studiul său monumental despre natura războiului. Dar în ceea ce privește cealaltă față a monedei – politica pe care se bazează războiul – el nu a mers mai departe de anumite observații generale și câteva exemplificări necesare, întrucât altfel ar fi trebuit să scrie încă un studiu, complementar primului, despre natura relațiilor politice internaționale.

Dacă primatul instituțiilor politice asupra celor militare este incontestabil în teorie, relațiile concrete dintre acestea pun probleme extrem de complexe în practică. Țelurile politice și metodele militare prin care acestea pot fi atinse, deciziile politice și mijloacele militare prin care acestea pot fi susținute nu sunt niciodată bine definite și nu se află niciodată în echilibru. Sincronizarea lor este pur și simplu imposibilă. Mai mult, linia care desparte cercurile politice de cele militare este extrem de fină, uneori chiar invizibilă.

Cazul lui Adolf Hitler este un caz din care se pot trage multe învățăminte. În afara greşelilor fatale pe care le-a făcut şi care i-au adus în final pieirea, el a fost, pentru un timp, un adevărat geniu politic. Fie că a urmat planuri puse la punct din vreme, fie că a improvizat, el a reuşit să câştige victorii răsunătoare pe plan politic. Fără a recurge la forță, el a remilitarizat Renania, a anexat Austria, şi a cucerit Cehoslovacia. Prin aceasta, el a extins teritoriul şi puterea țării sale, Germania. Chiar şi când a recurs la armată pentru atingerea scopurilor sale politice în Polonia el a demonstrat că ştie să folosească în egală măsură mijloacele politice şi cele militare.

Din nefericire pentru el, invazia Poloniei a atras după sine dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial. Din acest punct, Hitler a început să urmărească din ce în ce mai mult scopuri militare şi din ce în ce mai puțin scopuri politice. Către sfârşit, lupta pe care o propovăduia Hitler a degenerat într-o distrugere lipsită de sens, întrucât singurul scop rămas era continuarea cu orice preț a războiului, ceea ce nu putea reprezenta un obiectiv politic.

Erich von Manstein a dezvăluit în cartea sa, cu sau fără intenție, declinul abrupt al concepțiilor politice ale lui Hitler şi deteriorarea constantă a poziției Germaniei în război. Dat fiind că Hitler şi-a asumat din ce în ce mai multe sarcini militare şi s-a interesat numai de problemele militare, abandonând rolul de om politic, s-a ajuns la vărsare de sânge şi sacrificii lipsite de rațiune.

Este, dealtfel, şi ceea ce vrea să sugereze von Manstein în titlul cărții sale, "Victorii pierdute". În vara lui 1940, după ce învinsese Franța, Germania era stăpâna Europei Occidentale. Ce urma să se întâmple? întreabă Manstein retoric. Hitler nu avea planuri pe termen lung, şi ca urmare nu putea nici să încheie pace cu britanicii, nici să invadeze insula.

În vara următoare, după cucerirea Norvegiei şi Danemarcei, Germania lui Hitler se bucura de victorie. Numai Anglia îndrăznea să o sfideze, dar asta nu avea o mare importanță în acel moment.

Şi după aceea?

Puterea Germaniei atinge apogeul în iunie 1941. Hitler, îmbătat de succes, îşi calculează greşit resursele şi nu ia în considerare dificultatea extremă a scopului pe care şi-l propune: invadarea Uniunii Sovietice. Incapabil să determine ce scopuri politice şi economice trebuie să urmărească, Hitler nu reuşeşte să-şi concentreze eforturile şi să le dea un sens comun. În final, el pierde războiul, şi Germania pierde alături de el.

Tragedia tuturor militarilor înțelepți, instruiți şi inteligenți ca Manstein a constat în faptul că nu puteau să-şi servească cu credință

patria şi să fie de acord cu scopurile şi metodele Führerului în acelaşi timp. Respectând tradiţia militară care le cerea obedienţă necondiţionată, mulţi dintre ei, inclusiv Manstein, nu şi-au ieşit niciodată din rolul de soldat, chiar dacă deplângeau lipsa crescândă de coordonare politică la vârf.

Cartea lui Manstein este o descriere magistrală a războiului, scrisă din perspectiva unui german care a jucat un rol important în acele evenimente. Este o istorie personală, în care sunt descrise, pe înţelesul celor neiniţiaţi, operaţiunile din Polonia, Franţa şi Rusia. Ca ofiţer de carieră, care înţelege implicaţiile politice ale evenimentelor militare chiar dacă acestea nu sunt de competenţa lui, Manstein ne oferă o perspectivă panoramică asupra oportunităţilor strategice care au apărut în cursul războiului şi au fost ratate de germani.

Disecând politicile şi metodele de comandă ale lui Hitler, Manstein descrie în detaliu disensiunile dintre corpul ofiţeresc şi conducerea politică hitleristă, ca şi propriile lui conflicte cu Führerul. În final, carte lui poate fi considerată o relatare a ceea ce pentru el a fost istoria tragică a unor proiecte geniale care au eşuat.

Demis de Hitler în martie 1944, Manstein a rămas acasă pentru restul războiului, privind, fără îndoială cu disperare, cum un conflict a cărui soartă era deja decisă, este prelungit inutil. După terminarea războiului, el este acuzat şi judecat în Anglia pentru crime de război în Rusia. Găsit vinovat şi condamnat la 18 ani de închisoare, el va fi eliberat patru ani mai târziu.

Deşi a servit unui regim malefic şi brutal, Manstein a luptat pentru ţara sa din patriotism. Menţinându-se prin comportamentul său la nivelul celor mai înalte standarde morale şi de caracter, el a devenit ofiţerul cel mai respectat şi admirat din armata germană.

Prin cartea aceasta, după spusele lui, el spera să ne ofere o imagine a "modului în care marile personalităţi gândesc şi reacţionează la evenimente". El a reuşit însă mai mult decât atât: a reuşit să scrie cea mai bună carte de memorii de război din perspectivă germană, o carte indispensabilă pentru înţelegerea condiţiilor şi circumstanţelor în care Hitler a purtat războiul.

SIMBOLURI UTILIZATE ÎN HĂRȚI

Grup de armate

Armată

Corp de armată

Divizie

Brigadă

Limita grupului de armate

Limita armatei

Simbolurile tactice pentru diviziile care urmează inclusiv pentru servicii

Infanterie

Cavalerie

Blindate

Vânători de munte

Bombardier

Forțe aeriene unite

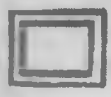

Inamici

CUVÂNT ÎNAINTE

de *cpt. B. H. Liddell Hart*

Opinia unanimă a generalilor germani pe care i-am interogat în 1945 era că feldmareşalul von Manstein s-a dovedit cel mai capabil comandant din armata germană, şi că acesta era omul pe care ei şi l-ar fi dorit drept Comandant suprem. Este clar că Manstein avea un simţ fantastic al posibilităţilor operaţionale şi ştia să valorifice potenţialul forţelor mecanizate mai bine decât orice alt ofiţer de tancuri. Într-un cuvânt, avea geniu militar.

În primul stadiu al războiului el a exercitat o mare influenţă din culise, ca ofiţer de stat major. Mai târziu avea să devină un strălucit comandant, jucând un rol cheie din 1941 până în 1944, în lupta titanică dusă de germani pe frontul rus. Descrierile detaliate ale campaniilor, comentariile caustice şi dezvăluirile şocante fac din cartea sa una din cele mai importante şi revelatoare contribuţii la istoria celui de-al doilea război mondial.

Un aspect extraordinar al carierei lui von Manstein este că notorietatea lui se datorează (în afara Germaniei în orice caz) unor operaţiuni care au avut loc pe când el de-abia fusese avansat general, şi la care el nu a participat. Faima lui se datorează contribuţiei pe care a avut-o la proiectul (mai bine zis, la reproiectarea) ofensivei germane din 1940 care a spart frontul de Vest şi a dus la căderea Franţei, cu toate consecinţele care au decurs de aici pe termen lung. Noul plan, care prevedea străpungerea decisivă a liniei de apărare prin munţii Ardeni – adică pe unde francezii se aşteptau cel mai puţin – a primit denumirea de "planul Manstein". Această denumire a fost dată planului ca o recunoaştere a eforturilor lui Manstein de a impune acest plan şi de a face ca el să fie adoptat în locul celui iniţial, care

prevedea un atac mai direct, prin Belgia, şi care ar fi dus cel mai probabil la o înfrângere.

În vremea aceea Manstein era şeful statului major al Grupului de Armate condus de Rundstedt, iar când argumentele lui în favoarea schimbării planului de atac pe frontul de Vest au început să-i irite pe superiori, el a fost îndepărtat într-o manieră elegantă, fiind promovat la conducerea unui corp de armată de infanterie, de rezervă. Imediat după aceea, planul lui Manstein a fost adoptat, la insistenţa lui Hitler, care auzise şi el argumentele acestuia. Cartea furnizează multe informaţii noi cu privire la evoluţia acestei controverse operaţionale şi a planului care i-a adus Germaniei victoria pe frontul de Vest.

În etapa crucială a deschiderii ofensivei, când aripa stângă a blocului aliat a fost izolată şi blocată pe coastele Canalului, corpul de armată al lui Manstein a avut doar un rol de sprijin. Dar în cea de-a doua etapă, ca şi în etapa finală, el a jucat un rol mai important. Sub conducerea dinamică a lui Manstein, corpul de infanterie a reuşit să ajungă din urmă corpurile de blindate în marş către sud-vest, peste Somme şi Sena, către Loire.

După căderea Franţei, Hitler spera că Anglia va cere pacea, dar când a constatat că se înşeală, a început, fără prea multă tragere de inimă, să se pregătească pentru o invazie peste canalul Mânecii. Lui Manstein i se încredinţase sarcina de a debarca primul cu corpul lui de armată, drept pentru care a fost dislocat în zona Boulogne-Calais. În cartea sa vom găsi comentarii interesante asupra acestei probleme, asupra alternativelor strategice şi asupra deciziei lui Hitler de a invada Rusia.

Pentru invazia Rusiei, în 1941, lui Manstein i s-a încredinţat comanda unui corp de blindate – Corpul 56. Acesta fusese visul lui dintotdeauna. Cu acest corp el a realizat, încă din prima fază a ofensivei, una din cele mai rapide şi adânci pătrunderi în teritoriul inamic, din estul Prusiei până la Dvina, aproape 350 de kilometri, în patru zile. Promovat la comanda Armatei a 11-a în Sud, el a forţat intrarea în peninsula Crimeea, spărgând apărarea sovietică de pe istmul Perekop, iar în vara lui 1942 el şi-a demonstrat măiestria în tehnica asediului, capturând faimoasa fortăreaţă Sevastopol, centrul strategic al Crimeei, principala bază navală a Rusiei la Marea Neagră.

Apoi a fost trimis în nord, pentru a comanda atacul care se plănuia asupra Leningradului, dar a fost rechemat de urgenţă pentru a conduce eforturile de scoatere din încercuire a armatei a 6-a a lui von Paulus, blocată în iarna aceea la Stalingrad, după eşecul marii ofensive germane din 1942. Eforturile au eşuat, pentru că Hitler, interzicând orice retragere, nu a cedat la insistenţele lui Manstein care îi propusese ca von Paulus să spargă încercuirea către vest şi

să facă joncțiunea cu forțele de întărire. Lungul capitol dedicat "Tragediei de la Stalingrad" abundă în dezvăluiri şocante, cu atât mai revelatoare cu cât cititorii au putut citi, în capitolul precedent, o analiză de profunzime a activității lui Hitler în funcția de comandant suprem.

După retragerea lui von Paulus, frontul german de sud a început să cedeze în fața presiunii armatelor ruseşti care înaintau, dar Manstein a salvat situația printr-o genială contralovitură din flanc şi i-a aruncat pe ruşi în confuzie. Contraatacul a fost cea mai strălucită performanță operațională din cariera lui Manstein, şi una din cele mai strălucite din întreaga istorie militară a lumii. Raportul detaliat al lui Manstein asupra acestei operațiuni va fi probabil studiat, dată fiind marea lui valoare educativă, atâta vreme cât vor exista şcoli militare.

După aceea, în ultima mare ofensivă germană din est, "Operațiunea Citadela", lansată în iulie 1943 împotriva avanpostului din Kursk, Grupul Armatelor de Sud, condus de Manstein, a asigurat partea dreaptă a "cleştelui" ofensiv. Deşi Manstein a obținut succese considerabile, eforturile lui au fost zădărnicite de înfrângerea suferită de partea stângă a "cleştelui", care era asigurată de Grupul Armatelor Centrale. Mai mult, în acest moment crucial, debarcarea anglo-americanilor în Sicilia l-a determinat pe Hitler să trimită mai multe divizii de acolo în teatrul de operațiuni italian. Oprind ofensiva germană, ruşii au dezlănțuit propria ofensivă, pe o scară mai largă şi pe un front mai larg decât înainte, aruncând în joc din ce în ce mai multe resurse.

Începând din acest moment, Germania era obligată la defensivă, din punct de vedere strategic, iar Manstein, odată cu răsturnarea situației, era chemat să facă ceea ce a fost dintotdeauna considerat drept cea mai grea sarcină a generalilor – să conducă lupta în defensivă împotriva unor forțe inamice cu mult superioare.

El a demonstrat, în pofida circumstanțelor, o mare măiestrie, respingând atacurile succesive ale ruşilor şi reuşind să amâne înaintarea către vest a armatelor ruseşti. Conceptul de defensivă strategică promovat de Manstein se baza foarte mult pe acțiuni de tip ofensiv, şi Manstein a căutat în mod constant ocazii de a dezlănțui contraatacul, iar atunci când acestea s-au ivit, el le-a exploatat cu multă abilitate. Dar când a propus o retragere pe o distanță mai mare – o retragere strategică – pentru a putea beneficia pe deplin de efectul contraofensivei împotriva unei înaintări inamice întinse pe o distanță prea mare, Hitler nu a vrut să îl asculte.

Hotărârea lui Hitler de a nu permite nici o retragere a distrus toate şansele de a stabiliza frontul, şi a dus la numeroase dispute între el şi Manstein, al cărui simț strategic era contrazis. Spre deosebire de mulți dintre colegii lui, Manstein păstrase vechiul obicei prusac de

a vorbi deschis şi îl critica pe Hitler pe faţă, nu numai în discuţiile particulare cu el, dar şi în cadrul conferinţelor, fapt care îi şoca pe cei prezenţi. Faptul că Hitler a suportat atât de mult este o dovadă convingătoare a profundului respect pe care Hitler îl avea pentru competenţa lui Manstein, şi contrasta cu atitudinea lui faţă de majoritatea generalilor, şi faţă de Cartierul General ca instituţie. Hitler însă nu a suportat efectul cumulativ al admonestărilor lui Manstein, cu atât mai mult cu cât cursul evenimentelor confirma din ce în ce mai mult avertismentele acestuia: în martie 1944, Hitler a ajuns la capătul răbdării şi l-a pus pe Manstein pe linie moartă, însă cu mult mai multă politeţe decât îi stătea în obicei, atunci când îşi înlătura colaboratorii.

Cu aceasta s-a încheiat cariera militară activă a celui care a fost cel mai teribil inamic al aliaţilor – un om care a ştiut să îmbine conceptele moderne ale mobilităţii cu conceptele clasice ale manevrelor militare, un om cu o imensă ambiţie şi un maestru al detaliilor tehnice ale războiului.

PREFAȚA AUTORULUI

Această carte este povestea personală a unui *militar*, o carte în care m-am reținut în mod deliberat de la a discuta probleme de ordin politic sau subiecte fără relevanță directă pentru domeniul militar. În legătură cu aceasta ar fi poate bine să reamintesc cuvintele căpitanului B. H. Liddell Hart:

"Generalii germani din al doilea război mondial au fost cei mai desăvârșiți reprezentanți ai profesiei lor – din toată lumea. Ar fi putut fi mai buni, dacă ar fi avut o perspectivă mai largă și o înțelegere mai adâncă a lucrurilor. Dar dacă ar fi devenit filozofi ar fi încetat să mai fie militari."

Am depus toate eforturile să nu descriu lucrurile retrospectiv, ci să îmi prezint experiențele, ideile și deciziile așa cum mi-au apărut atunci, în acele momente. Cu alte cuvinte, nu scriu ca un cercetător în istorie, ci ca un om care a jucat un rol activ în faptele pe care le relatează. Dar deși am încercat să descriu în mod obiectiv ceea ce s-a întâmplat, oamenii care au participat, și deciziile luate de aceștia, opinia mea, ca participant, este în mod necesar subiectivă. Cu toate acestea sper că relatarea pe care o voi face le va fi de folos istoricilor, pentru că nici ei nu pot discerne adevărul numai din dosare și documente. Ceea ce ei trebuie să urmărească în primul rând este modul în care personalitățile gândesc și reacționează la evenimente, iar astfel de informații pot fi găsite doar foarte rar – și chiar și atunci într-o formă incompletă – în dosare sau jurnale de front.

Descriind modul în care a fost conceput planul german de ofensivă în Franța din 1940, eu m-am îndepărtat oarecum de preceptele general-colonelului von Seeckt care susține că ofițerii de Stat Major trebuie să fie anonimi. Cred însă că acum am libertatea să o fac, întrucât, fără ca eu să întreprind nimic în acest sens, subiectul a ajuns

de mult pe buzele tuturor. De fapt, fostul meu comandant, feldmareşalul von Rundstedt, şi şeful de operaţiuni, generalul Blumentritt, au fost cei care i-au dezvăluit lui Liddell Hart povestea acestui plan. (La acea dată eu încă nu avusesem plăcerea de a-l cunoaşte).

În această prezentare a unor evenimente şi probleme militare am mai inclus pe alocuri şi elemente de natură personală, întrucât cred că elementul uman trebuie să îşi găsească locul chiar şi în război. Motivul pentru care aceste elemente lipsesc din ultimele capitole ale cărţii este că, în perioada descrisă în aceste capitole, grijile şi povara responsabilităţilor pe care le aveam au eclipsat orice alte preocupări.

Rolul pe care l-am avut în cursul celui de-al doilea război mondial m-a determinat, în general, să tratez evenimentele din perspectiva unui conducător militar de rang înalt. Sper, însă, că am precizat îndeajuns de clar că în tot ceea ce s-a întâmplat, *factorul decisiv* a fost sacrificiul de sine, simţul datoriei şi curajul *soldatului combatant*, împreună cu competenţa *comandanţilor* de la toate nivelurile şi îndrăzneala acestora de a-şi asuma responsabilitatea. Acestea au fost calităţile datorită cărora s-au câştigat victoriile germane. Doar acestea au făcut posibil ca noi să ţinem piept superiorităţii copleşitoare a inamicilor noştri.

Prin intermediul acestei cărţi aş vrea totodată să-mi exprim gratitudinea faţă de cel care mi-a fost comandant în prima parte a războiului, feldmareşalul von Rundstedt, pentru încrederea pe care a investit-o întotdeauna în mine; faţă de comandanţii şi soldaţii de toate rangurile care mi-au fost subordonaţi; şi faţă de cei care au făcut parte din cartierul meu general, peste tot pe unde am fost, şi în special faţă de şefii de stat major şi ofiţerii de stat major din subordinea mea, care m-au sfătuit şi m-au sprijinit în mod constant.

În sfârşit, aş vrea să le mulţumesc celor care m-au ajutat la realizarea acestor memorii: fostul meu şef de stat major, generalul Busse, şi ofiţerii von Blumröder, Eismann şi Annus; Herr Gerhard Günther, care m-a încurajat să-mi pun memoriile pe hârtie; Herr Fred Hildenbrandt, care mi-a fost de mare ajutor în scrierea lor; şi inginerul Materne, care a realizat hărţile tactice.

von MANSTEIN

PARTEA ÎNTÂI

CAMPANIA DIN POLONIA

1

ÎNAINTEA FURTUNII

Am urmărit evenimentele politice care au urmat după *Anschluss* dintr-un punct îndepărtat de centrul vieții militare.

La începutul lui februarie 1938, după ce mă ridicasem pe a doua poziție în statul major al trupelor de uscat – cea de *Oberquartiermeister I* – prim locțiitor al șefului de stat major – cariera mea ca ofițer de stat major a fost brusc întreruptă. Când general-colonelul baron von Fritsch a fost eliminat din funcția de comandant al trupelor de uscat printr-o diabolică intrigă de partid, câțiva colaboratori apropiați ai săi, printre care și eu, au fost dați afară din Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat (O.K.H.) împreună cu el. De atunci, fiind numit comandant al Diviziei 18, am încetat, desigur, să mai fiu informat despre problemele care cădeau sub jurisdicția Înaltului Comandament.

Într-adevăr, de la începutul lunii aprilie 1938 am avut posibilitatea să mă dedic în întregime sarcinii de comandant de divizie. Era o ocupație care îmi aducea foarte mari satisfacții – mai ales în acei ani – dar îmi cerea până și ultima picătură de energie, întrucât la acea dată, expansiunea armatei germane era departe de a se fi încheiat. Continua înființare de noi unități făcea necesară reorganizarea constantă a celor deja existente. Viteza cu care se desfășura reînarmarea trupelor și creșterea concomitentă a numărului de ofițeri și subofițeri impunea comandanților de la toate nivelurile un efort teribil, scopul fiind acela de a crea o armată stabilă și superior antrenată care să garanteze securitatea Reichului în orice condiții. Succesul repurtat în această muncă era cu atât mai valoros în cazul

meu, cu cât după mulți ani petrecuți în Berlin, aveam din nou plăcerea să fiu în contact direct cu unitățile combatante. Îmi amintesc cu multă plăcere de ultimul an și jumătate de pace, și de silezienii din care era compusă, în marea ei majoritate, divizia 18. Silezia a dat soldați buni dintotdeauna, de aceea educația și antrenamentul militar al noilor unități era o muncă plină de satisfacții.

Este adevărat pe de altă parte că scurtul "interludiu" reprezentat de "războiul florilor" – ocuparea regiunii Sudeților – m-a găsit în postura de șef de stat major al armatei conduse de general-colonelul Ritter von Leeb. În această calitate am aflat despre conflictul care izbucnise între șeful marelui stat major al trupelor de uscat, generalul Beck, și Hitler asupra problemei Cehiei și care conflict, spre marele meu regret, se încheiase cu demisia șefului de stat major pe care îl stimam atât de mult. Prin această demisie, din păcate, s-au tăiat și liniile de comunicare dintre mine și Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat (O.K.H.).

Așa încât nu am aflat despre operațiunea "Planul alb" decât în vara lui 1939. Aceasta era prima operațiune ofensivă ordonată de Hitler împotriva Poloniei. Nu mai fusese vorba de așa ceva niciodată până în acel moment. Dimpotrivă, toate pregătirile noastre militare la granița de est erau axate pe apărare.

În ordinul de operațiuni amintit eu eram desemnat drept Șef de stat major al Grupului Armatelor de Sud, comandantul căruia urma să fie general-colonelul (la vremea aceea deja în retragere) von Rundstedt. Se plănuise ca acest Grup de armate să se desfășoare în Silezia, Moravia de est, și parțial în Slovacia, conform cu planurile de operațiune detaliate pe care urma să le definitivăm noi.

Dat fiind că un Cartier General al Grupului de armate nu există în timp de pace, ci se înființa numai în caz de mobilizare generală, inițial a fost constituit un mic grup de lucru care să pună în aplicare ordinul de operațiuni. Grupul s-a reunit pe 12 august 1939 în poligonul de exerciții de la Neuhammer, în Silezia. Grupul urma să lucreze sub conducerea colonelului Blumentritt, un ofițer de la Marele Stat Major, care urma să devină comandant operativ al Grupului de armate, la mobilizarea generală. Din punctul meu de vedere, era un noroc neașteptat, întrucât aveam relația mea cu acest om extrem de capabil era una de deplină încredere. Prietenia dintre noi se legase pe vremea când lucram amândoi la Cartierul general al lui von Leeb în timpul crizei din Sudeți, iar mie mi se părea o șansă formidabilă faptul că puteam să-l am aproape de mine în timpuri ca acelea. Câteodată, lucrurile care ne atrag la semenii noștri sunt dintre cele mai triviale: trebuie să recunosc că în cazul lui Blumentritt eu eram fascinat de atașamentul lui fanatic față de telefon. Lucra întotdeauna cu o viteză

incredibilă, iar atunci când avea în mână un receptor, putea face față unui număr imens de solicitări, întotdeauna cu o bună dispoziție imperturbabilă.

La mijlocul lui august viitorul comandant al Grupului Armatelor de Sud, general-colonelul von Rundstedt, a sosit la Neuhammer. Toți cei care eram acolo îl cunoșteam. Ca tactician era unul din cei mai strălucițI – un militar talentat, care reușea într-o secundă să înțeleagă aspectele esențiale ale situației. Nu era interesat niciodată de detaliile minore. Era un gentleman de modă veche – un tip de om care acum e pe cale de dispariție, dar care pe vremuri aducea o notă de inedit în societate. Generalul avea un farmec al lui, care îl fascina chiar și pe Hitler. Acesta părea să îl placă într-adevăr, și, în mod surprinzător, a continuat să îl stimeze chiar și după ce l-a demis de două ori. Ceea ce îl atrăgea pe Hitler era probabil faptul că generalul lăsa impresia unui om al trecutului (trecut pe care Hitler nu îl înțelegea), care aparținea unei sfere la care Hitler nu avusese niciodată acces.

Interesant poate fi și faptul că în timp ce grupul nostru de lucru era întrunit la Neuhammer, propria mea Divizie a 18-a se afla tot acolo, pentru exercițiile anuale la nivel de regiment și divizie.

Nu mai trebuie să menționez că toți cei care eram strânși acolo, neliniștiți de situațiile de criză care nu mai conteneau în Germania din 1933, ne întrebam unde duc toate acestea. Gândurile și conversațiile noastre particulare din vremea aceea se concentrau asupra semnelor furtunii care se profilau la orizont. Ne dădeam seama că Hitler era decis să rezolve absolut toate problemele teritoriale pe care Germania le moștenise prin Tratatul de la Versailles. Știam că el inițiase negocieri cu Polonia încă din toamna lui 1938, pentru a rezolva problema frontierei germano-polone, însă nu știam dacă aceste negocieri progresau și în ce direcție. În același timp știam de garanțiile de securitate acordate Poloniei de Marea Britanie. Și pot spune că, cu siguranță, nici unul din mai-marii armatei nu era atât de arogant, lipsit de discernământ sau miop, încât să nu recunoască seriozitatea amenințării pe care o reprezentau aceste garanții. Acest factor – și nu numai el – ne-a determinat să credem că, până la urmă, nu va fi nici un război. Chiar dacă planul de operațiuni în care eram angajați noi ar fi fost pus în acțiune, asta nu ar fi trebuit să ducă, în opinia noastră, la declanșarea unui război. Urmăriserăm cu toți parcursul sinuos, pe muchie de cuțit, al Germaniei de până atunci, și eram din ce în ce mai uimiți de norocul incredibil care îl ajutase pe Hitler să își atingă – deocamdată fără a recurge la arme – toate țelurile lui politice, declarate sau nu. Seria succeselor lui părea să nu aibă sfârșit – dacă evenimentele care urmau să ducă în cele din urmă la înfrângerea noastră pot fi numite succese. Toate acestea fuseseră îndeplinite fără

a se ajunge la război. De ce, ne întrebam noi, ar trebui să se ajungă la război acum? Să luăm exemplul Cehoslovaciei. Deşi în 1938 Hitler a recurs împotriva ei la ameninţarea cu forţa, nu s-a dezlănţuit nici un război. Şi totuşi, vechea zicală cu ulciorul care nu merge de multe ori la apă ne răsuna acum în minte mai mult decât oricând, căci de data aceasta situaţia era cu mult mai complicată iar Hitler părea hotărât să joace mult mai riscant. De data asta trebuia să ne confruntăm cu britanicii. Dar ne-am reamintit de afirmaţia lui Hitler că nu vom fi niciodată atât de nesăbuiţi încât să dezlănţuim un război pe două fronturi, aşa cum au făcut conducătorii Germaniei în 1914. Din asta se putea trage concluzia că Hitler, deşi nu mai avea sentimente, rămăsese totuşi un om raţional. Ridicându-şi ca de obicei glasul răguşit, el îi asigurase în mod explicit pe consilierii lui militari că nu era atât de idiot încât să arunce ţara în război de dragul Danzigului sau Coridorului Polonez.

CARTIERUL GENERAL ŞI PROBLEMA POLONIEI

Polonia devenise un punct dureros pentru noi, după ce se folosise de dictatul de la Versailles pentru a anexa teritorii germane la care nu îi dădeau dreptul nici trecutul istoric, nici dreptul la autodeterminare. În anii de slăbiciune ai Germaniei, aceasta fusese pentru noi un motiv constant de amărăciune. De fiecare dată când priveam harta ne reaminteam situaţia noastră precară. Ce demarcare iraţională a frontierei! Ce mutilare a patriei noastre! Şi coridorul Prusiei de Est, a cărui despărţire de Reich ne dădea toate motivele să ne temem pentru acea minunată provincie a noastră! Cu toate acestea, armata nu dorise niciodată să rezolve aceste probleme printr-un act de agresiune asupra Poloniei. Lăsând deoparte orice alte considerente, opţiunea noastră avea o motivaţie strict militară: orice atac asupra Poloniei ar fi aruncat Reichul într-un război pe două sau mai multe fronturi, căruia nu am fi putut să-i facem faţă. În perioada de *slăbiciune* impusă Germaniei la Versailles aveam aşa-numitul "cauchemar des coalitions" – un coşmar care ne tulbura din ce în ce mai mult atunci când ne gândeam la teritoriul german deţinut de polonezi, care nu puteau să-şi ascundă satisfacţia de a-l fi cotropit. Cu toate acestea, deşi nu doream să devenim agresori, nici nu ne imaginam, chiar lăsând deoparte orice prejudecăţi despre mentalitatea polonezilor, că vom putea sta la aceeaşi masă cu ei, negociind paşnic revizuirea acelor frontiere absurde. De asemenea, nu ni se părea imposibil ca Polonia să dorească să ia într-o bună zi iniţiativa şi să treacă la rezolvarea problemelor de frontieră prin forţă. Aveam ceva

experienţă în acest domeniu din 1918, şi este bine că în anii de slăbiciune ai Germaniei am fost pregătiţi pentru o asemenea eventualitate. Odată ce a tăcut vocea mareşalului Pilsudski iar anumite cercuri naţionaliste au căpătat o influenţă decisivă în Polonia, o incursiune în Prusia de Est sau în Silezia Superioară a devenit la fel de posibilă ca şi raidul polonez asupra Vilniusului. După îndelungi deliberări, noi am reuşit să găsim o soluţie politică a problemei frontierei cu Polonia. Dacă se reuşea să se dovedească că Polonia era agresorul, iar noi doar am respins atacul, atunci Reichul ar putea avea ocazia să rezolve problema frontierei, folosindu-se de impactul politic al victoriei.

În orice caz, nici unul dintre capii armatei nu îşi punea prea mare nădejde într-un astfel de plan. Generalul von Rabenau, este adevărat, îl citează în cartea sa "Seeckt, Aus Meinem Leben" pe general-colonelul Seeckt care spunea că "existenţa Poloniei este intolerabilă şi incompatibilă cu necesităţile esenţiale ale Germaniei: ea trebuie să dispară prin propria ei slăbiciune internă şi prin Rusia... cu ajutor de la noi". Însă trebuie ţinut seama de faptul că această atitudine fusese deja depăşită de evenimentele de pe plan politic şi militar. Ne dădeam destul de bine seama că puterea militară a Rusiei creştea din ce în ce mai mult; iar Franţa încă ne înfrunta cu aceeaşi ostilitate dintotdeauna. Ştiam că Franţa va căuta întotdeauna să facă alianţe împotriva Germaniei. Dar dacă statul polon înceta să existe, puternica Uniune Sovietică putea deveni pentru Franţa un aliat mult mai puternic decât era statul-tampon Polonia. Eliminarea zonei tampon între Germania şi URSS, constituită din Polonia şi Lituania, ar fi dus repede la declanşarea ostilităţilor între cele două mari puteri. Chiar dacă revizuirea frontierelor cu Polonia, pe seama teritoriului acesteia, ar fi fost de dorit atât pentru Germania cât şi pentru URSS, dispariţia completă a acestui stat ar fi fost net în dezavantajul Germaniei, dat fiind noul context politic internaţional.

Aşa că, fie că ne plăcea sau nu, trebuia să menţinem Polonia între noi şi Uniunea Sovietică. Deşi ca soldaţi nu ne puteam împăca cu absurda demarcaţie a frontierei din Est, eram cu toţii de acord că Polonia reprezenta un vecin mult mai puţin periculos decât URSS-ul. Desigur, ca cetăţeni ai Germaniei, noi speram că frontiera estică va fi, la un moment dat, revizuită şi că zonele cu populaţie predominant germană se vor întoarce în Reich, satisfăcându-se astfel dreptul natural al germanilor de acolo de a trăi în propria ţară. În acelaşi timp ştiam că din punct de vedere militar nu ar fi fost de dorit o creştere a ponderii minorităţii polone în Germania. În ceea ce priveşte planurile Germaniei care vizau alipirea Prusiei de Est, acestea ar fi putut fi foarte bine armonizate cu dorinţa Poloniei de a avea un port al ei la mare. Aceasta, şi nu alta, era poziţia adoptată de majoritatea militarilor

germani în problema polonă, în perioada Reichswehr-ului – mai precis, cam de pe la sfârşitul anilor 20 – ori de câte ori se punea în discuţie posibilitatea unui conflict armat.

După aceea, lucrurile au luat o altă întorsătură. Pe scenă a părut Adolf Hitler. Totul s-a schimbat, inclusiv bazele relaţiei noastre cu Polonia. Reichul a încheiat un pact de neagresiune şi un tratat de prietenie cu vecinii de la Est. Ne-am eliberat de coşmarul unui posibil atac din partea Poloniei. În acelaşi timp relaţiile Germaniei cu Uniunea Sovietică s-au răcit, întrucât noul nostru conducător nu pierdea nici o ocazie de a-şi exprima, în discursurile sale publice, ura faţă de sistemul bolşevic. În noua situaţie, presiunea politică asupra Poloniei era mult redusă, dar din punctul nostru de vedere asta nu reprezenta un pericol. Reînarmarea Germaniei şi şirul de succese al lui Hitler pe planul politicii externe eliminau posibilitatea ca Polonia să-şi folosească libertatea de acţiune în scopuri defavorabile Reichului. Iar faptul că Polonia s-a arătat mai mult decât dispusă să ia parte la împărţirea Cehoslovaciei ne determina să credem că am putea negocia chiar şi problema frontierei de est.

Aşadar, până în primăvara lui 1939, Înaltul Comandament al Armatei germane nu pregătise niciodată vreun plan de ofensivă împotriva Poloniei. Înainte de această dată, toate operaţiunile noastre militare din Est au avut un caracter pur defensiv.

RĂZBOI SAU PĂCĂLEALĂ?

Oare de data aceasta, în toamna lui 1939, avea să fie într-adevăr război? Dorea Hitler într-adevăr război cu Polonia, sau dorea să procedeze ca şi cu Cehoslovacia în 1938 – adică să exercite presiuni insuportabile, militare şi de altă natură, până la rezolvarea problemei Danzigului şi a Coridorului?

Război sau păcăleală? Aceasta era întrebarea care îi chinuia pe toţi cei care nu înţelegeau evenimentele politice şi nu erau la curent cu intenţiile lui Hitler. Dar oare cine putea spune că ştie cu siguranţă care sunt intenţiile lui Hitler?

În orice caz, erau destule motive pentru a crede că măsurile militare luate în august 1939 – fără a lua în considerare operaţiunea "Planul alb" – aveau ca scop creşterea presiunii politice asupra Poloniei. Încă din vară, la ordinul lui Hitler, fuseseră demarate extrem de rapid lucrările la *Ostwall* – un echivalent estic al Liniei Siegfried. Divizii întregi, printre care şi a 18-a, comandată de mine, au fost dislocate la frontiera poloneză pentru a lucra la această linie de fortificaţie. Care era scopul acestor eforturi, dacă Hitler urma să

atace Polonia? Chiar dacă, în pofida promisiunilor făcute, el ar fi dorit să se angajeze într-un război pe două fronturi, fortificația *Ostwall* nu-şi avea rostul, pentru că într-o astfel de situație cea mai bună soluție pentru Germania ar fi fost să atace şi să anihileze Polonia mai întâi, rămânând în defensivă pe frontul de vest. Soluția opusă – acțiuni ofensive în vest şi măsuri defensive în est – era exclusă, dat fiind raportul de forțe de la acea dată, cu atât mai mult cu cât nu se elaboraseră planuri şi nu se făcuseră pregătiri pentru o ofensivă în vest. Aşa încât singura rațiune logică pentru care ar fi putut fi construit *Ostwall*-ul ar fi fost creşterea presiunii politice asupra Poloniei prin masarea de trupe la frontiera acesteia. Chiar şi desfăşurarea diviziilor de infanterie pe malul estic al Oderului în ultima decadă a lui august şi deplasarea diviziilor de infanterie motorizată şi blindate în zonele de concentrare, la vest de râu, nu reprezentau în mod necesar nişte pregătiri pentru un eventual atac: şi acestea puteau foarte bine să fie tot o formă de presiune politică.

Indiferent de aceasta, programul de pregătire pentru luptă se desfăşura deocamdată normal, ca în timp de pace. Pe 13 şi 14 august am desfăşurat la Neuhammer ultimul exercițiu la nivel de divizie, care s-a încheiat cu o defilare, la care i-am prezentat onorul generál-colonelului von Rundstedt. Pe 15 august am executat trageri de artilerie, în cooperare cu Luftwaffe. Exercițiile au fost însă marcate de un accident tragic. Un întreg escadron de bombardiere, greşit informat asupra altitudinii norilor, nu a putut ieşi din picaj la timp şi s-a prăbuşit într-o pădure. În ziua următoare s-a mai desfăşurat un exercițiu la nivel de regiment, iar după aceea diviziile s-au întors în garnizoanele lor – deşi urmau să plece către frontiera sileziană numai câteva zile după aceea.

Pe data de 19 august, eu şi Rundstedt am primit instrucțiuni să ne prezentăm la conferința ce urma să se desfăşoare la Obersalzberg pe 21. Pe 20 august am plecat cu automobilul de la Liegnitz şi seara am ajuns la moşia cumnatului meu lângă Linz, unde am şi înnoptat, plecând spre Berchtesgaden în dimineața următoare. Toți comandanții de grupuri de armate, comandanții de armate şi şefii de stat major ai acestora se întruneau pentru a raporta în fața lui Hitler, laolaltă cu omologii lor din Luftwaffe şi Marina de Război.

Conferința – sau mai degrabă discursul lui Hitler, întrucât acesta nu avea de gând să intre în dialog deschis cu militarii, mai ales după experiența din anul precedent cu şefii de stat major, înaintea crizei din Cehia – s-a desfăşurat în marea sală de recepții a palatului Berghof, de la ale cărei ferestre se putea admira panorama Salzburgului. La scurt timp după Hitler, şi-a făcut apariția şi Göring, şocând adunarea prin aspectul lui ciudat. Până atunci eram convins că ne adunaserăm

acolo pentru un scop serios, dar Göring se îmbrăcase ca de bal mascat. Avea o cămaşă albă, cu guler înalt, şi pe deasupra o vestă verde, decorată cu nasturi mari, din piele galbenă. Purta pantaloni scurţi de culoare gri, şi ciorapi lungi de mătase, tot gri, care îi scoteau în relief pulpele groase. Finețea acestor ciorapi contrasta puternic cu masivitatea cizmelor pe care le purta. Şi pentru a pune capac la toate, burta imensă îi era încinsă cu o centură de piele roşie cu incrustaţii bogate în aur, de care atârna un pumnal de ornament, într-o teacă largă din acelaşi material ca şi centura.

Nu m-am putut opri să nu îi şoptesc vecinului meu, generalul von Salmuth: "Din câte îmi dau seama, Grăsanul e aici pe post de om de mână forte".

Discursul lui Hitler de la această reuniune a făcut obiectul multor "documente" ale acuzării la procesul de la Nuremberg. Într-unul din acestea se susţinea că Hitler utilizase un limbaj de cea mai joasă speţă şi că Göring, încântat de perspectiva războiului, se suise pe masă şi urlase "Sieg Heil!". Nimic mai fals. De asemenea este fals că Hitler ar fi spus că "nu se teme decât de propunerile de negociere paşnică pe care le-ar putea primi în ultimul minut de la aceşti porci fricoşi". Chiar adoptând un ton foarte ferm în discursul lui, Hitler – un foarte bun psiholog – era conştient că tiradele răsunătoare şi limbajul murdar nu puteau avea efect asupra unei astfel de adunări.

Esenţa acestui discurs a fost foarte bine redată în cartea lui Greiner, "Die Oberste Wehrmachtführung 1939-43". Sursele principale ale lui Greiner au fost relatarea verbală a colonelului Warlimont (pe care Greiner a inclus-o în jurnalul lui de război) şi notele stenografice pe care le-a luat amiralul Canaris. De asemenea, parte din informaţia despre acest discurs se pare că provine din jurnalul general-colonelului Halder, însă şi aici, ca dealtfel şi în cazul relatărilor lui Warlimont şi Canaris, se pare că au fost incluse anumite lucruri pe care Hitler le-a spus de fapt în alte ocazii.

Impresia pe care discursul ne-a lăsat-o nouă, generalilor care nu făceam parte din cercul restrâns al conducerii supreme a armatei, era aproximativ aceasta:

Hitler era ferm decis să rezolve diferendul germano-polon, chiar şi cu preţul războiului. Dacă, totuşi, polonezii urmau să cedeze presiunii germane, care se apropia de maximum odată cu desfăşurarea camuflată a armatelor germane la graniţele Poloniei, nu era exclusă o soluţie paşnică, iar Hitler era convins că atunci când va sosi momentul decisiv, puterile vestice nu vor recurge la forţă împotriva Germaniei, cum nu o făcuseră nici până atunci. Hitler depunea mari eforturi

pentru a ne convinge de adevărul acestei ultime afirmații, argumentele lui fiind: inferioritatea militară a britanicilor și francezilor, mai ales în domeniul forțelor aviatice și al apărării antiaeriene; imposibilitatea practică a puterilor vestice de a ajuta Polonia în alt fel decât printr-un atac pe linia Siegfried, un pas pe care nu l-ar fi făcut nici una din aceste puteri, dat fiind imensul sacrificiu de vieți omenești care ar fi urmat; situația internațională, mai ales tensiunile din Marea Mediterană, care reduceau considerabil libertatea de acțiune a Marii Britanii; situația internă din Franța; și, nu în ultimul rând, caracterul personalităților politice implicate. Hitler afirma cu tărie că nici Chamberlain, nici Daladier nu vor fi capabili să-și asume decizia de a merge la război.

Deși aprecierile lui Hitler referitoare la puterile vestice mi s-au părut logice și pertinente din multe puncte de vedere, expunerea lui Hitler, cred eu, nu a reușit să convingă în întregime audiența. Garanția de securitate acordată de britanici Poloniei era fără îndoială singurul obstacol real în calea planurilor lui, dar un obstacol serios.

Ceea ce a avut de spus Hitler în legătură cu un eventual război cu Polonia nu putea fi interpretat, în opinia mea, ca o politică de anihilare, așa cum au încercat să acrediteze acuzatorii de la Nuremberg. Atunci când Hitler a cerut distrugerea rapidă și fără milă a armatei polone, el se referea, în termeni strict militari, la scopul vizat de orice mare operațiune ofensivă. În orice caz, nimic din ceea ce a spus el atunci nu lăsa să se întrevadă felul în care îi va trata pe polonezi mai târziu.

Cea mai mare surpriză, și lucrul care ne-a impresionat cel mai mult, a fost, desigur, dezvăluirea faptului că urma să se semneze în curând un tratat cu Uniunea Sovietică. Pe drumul către Berchtesgaden citiserăm deja în ziare reportaje despre încheierea unui acord economic, și chiar și acest acord ni se părea ceva senzațional. Iar acum ni se spunea că ministrul de externe von Ribbentrop, care era participa împreună cu noi la conferință și s-a despărțit de Hitler în prezența noastră, va pleca la Moscova ca să încheie un pact de neagresiune cu Stalin. Prin această mișcare, susținea Hitler, puterile vestice erau lipsite de singurul atu pe care îl mai aveau, întrucât din acel moment nu mai era posibilă nici măcar o blocadă împotriva Germaniei. Hitler a lăsat să se înțeleagă că pentru a facilita încheierea pactului, el făcuse concesii considerabile URSS-ului în zona Balticii și în ceea ce privește frontierele estice ale Poloniei, dar spusele lui nu ne dădeau nici un motiv să credem că, de fapt, urma să aibă loc o împărțire a Poloniei între Germania și URSS. Într-adevăr, acum este cunoscut faptul că Hitler intenționa să lase neocupată o

parte din teritoriul polonez, chiar şi după ce a început campania împotriva Poloniei.

Ascultând discursul lui Hitler, nici eu şi nici von Rundstedt – şi, probabil, nici unul din generalii aflaţi acolo – nu am tras concluzia că războiul e inevitabil. Eram convinşi că se va ajunge la o soluţie paşnică, în ceasul al doisprezecelea, ca mai demult la München, şi asta din două motive.

Primul era acela că pactul cu Uniunea Sovietică punea Polonia într-o situaţie lipsită de şanse din start. Dacă Marea Britanie, teoretic lipsită de arma blocadei, se vedea pusă în faţa perspectivei de a ataca Germania de la vest pentru a ajuta Polonia – cu toată vărsarea de sânge ce ar fi decurs de aici – părea destul de posibil ca, sub presiunea francezilor, să propună Varşoviei să cedeze. Prin urmare, polonezilor trebuia să le fie clar că garanţia de securitate britanică era ca şi inexistentă. Iar dacă se ajungea la un război cu Germania, în plus, trebuiau să se aştepte ca ruşii să îi atace din spate, pentru a-şi pune în aplicare vechile lor pretenţii teritoriale faţă de teritoriile estice ale Poloniei. Ce altceva ar fi putut face Varşovia într-o astfel de situaţie decât să cedeze?

Un al doilea motiv era conferinţa la care tocmai luaserăm parte. Care era scopul ei? Până în acel moment, pe partea militară, intenţia de a ataca Polonia fusese camuflată în toate modurile posibile. Prezenţa diviziilor în zonele estice fusese explicată prin construirea de fortificaţii la graniţa de est; iar pentru a ascunde scopul real al dislocării de trupe în Prusia orientală, fusese aranjată o imensă festivitate în cinstea victoriei de la Tannenberg. Pregătirile pentru marile manevre ale trupelor motorizate nu au încetat până în ultimul moment. Oficial, nu se dăduse ordinul de mobilizare. Deşi aceste măsuri nu puteau trece neobservate de polonezi şi scopul lor evident era acela de intimidare a Poloniei, ele erau încă învăluite în cel mai mare secret şi explicate prin tot felul de minciuni. Şi cu toate astea acum, în momentul de vârf al crizei, Hitler îi adunase pe toţi generalii armatei sale la Obersalzberg – o acţiune care nu putea fi camuflată în nici un fel. Pentru noi acesta părea apogeul unei imense cacealmale. Oare nu cumva Hitler căuta o soluţie paşnică, în ciuda declaraţiilor lui belicoase? Nu cumva această conferinţă era plănuită ca un procedeu de intimidare, prin care să i se dea Poloniei lovitura de graţie?

Aşa gândeam noi, eu şi general-colonelul von Rundstedt, plecând de la Berchtesgaden. În timp ce el călătorea înainte, către cartierul general din Neisse, eu m-am oprit în Liegnitz pentru a mai petrece o zi cu familia mea. Aceasta, dacă doriţi, e o dovadă a faptului că nu credeam în eventualitatea izbucnirii iminente a unui război.

În ziua de 24 august, la prânz, general-colonelul von Rundstedt a preluat comanda grupului de armate. Pe 25 august, la ora 3 şi 25 după amiaza, am primit următorul mesaj cifrat de la Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat:

'Operaţiunea Planul Alb: Ziua Z=26.8: Ora H=0430.'

Decizia de a merge la război – decizia pe care nu am vrut să o credem posibilă – fusese, din câte se pare, luată.

Eram la cină, împreună cu von Rundstedt, la Mânăstirea Sfintei Cruci din Neisse, unde eram încartiruiţi, când a sosit următorul ordin prin telefon de la Înaltul Comandament:

"Nu începeţi – repetăm: nu începeţi ostilităţile. Opriţi orice mişcări de trupe. Continuaţi mobilizarea. Desfăşurările de trupe pentru Planul Alb şi Planul Vest continuă după programul stabilit".

Orice militar îşi poate da seama ce implică un astfel de contraordin survenit la 11 ore după primul ordin. În câteva ore, trei armate care se deplasau direct către frontieră printr-o zonă care se întindea din Silezia Inferioară până în estul Slovaciei trebuiau să fie oprite – asta în condiţiile în care toate comandamentele, până la nivel de divizie, erau în marş şi interdicţia de a comunica prin radio era încă în vigoare, din motive de securitate. În ciuda tuturor dificultăţilor, ne-am descurcat să îi anunţăm pe toţi la timp – o misiune excelent îndeplinită de corpurile de operaţiuni speciale şi comunicaţii. Cu toate acestea, un regiment motorizat în Slovacia de Est a putut fi oprit numai după ce un ofiţer într-un avion Fieseler Storch a reuşit să aterizeze în faţa coloanei, prin întuneric.

Nu ni s-a spus care erau motivele pentru care Hitler şi-a anulat decizia în ceasul al doisprezecelea. Tot ce am auzit a fost că negocierile continuă.

Se poate spune că noi, ca militari, am fost destul de bulversaţi de aceste ordine contradictorii. Decizia de a porni un război este, în definitiv, cea mai gravă pe care o poate lua un şef de stat.

Cum ar putea cineva să ia o astfel de decizie şi apoi să o revoce în decurs de câteva ore – cu atât mai mult cu cât această revocare îl plasează, din punct de vedere militar, într-o poziţie de dezavantaj clar? După cum am arătat mai sus, referindu-mă la conferinţa de la Obersalzberg, toate acţiunile în sfera militară ţinteau către luarea prin surprindere a inamicului. Mobilizarea nu a fost anunţată public, primele concentrări fiind programate pentru

26 august – ziua invaziei care fusese oprită în acel moment. Aceasta însemna că trebuia să atacăm Polonia cu nici mai mult nici mai puţin decât totalitatea unităţilor motorizate şi blindate de care dispuneam, plus un număr limitat de divizii de infanterie care se aflau deja în zonele de frontieră sau erau pe cale de a deveni "operaţionale". Nu mai putea fi vorba să îi prindem pe polonezi nepregătiţi. Pentru că deşi mişcările de trupe în zonele de concentraţie terminale de lângă frontieră se desfăşuraseră noaptea, ele nu puteau scăpa observaţiei inamicului, mai ales că unităţile motorizate din zonele de concentrare de la vest de Oder au trebuit să îşi pregătească formaţiile încă din cursul zilei, pentru a putea trece râul. Prin urmare, dacă într-adevăr urma să fie război, acum intra în vigoare cea de-a doua alternativă – invazia cu toate forţele mobilizate. Elementul surpriză era în orice caz pierdut.

Întrucât prima decizie de a declanşa ostilităţile nu putea fi considerată drept un act de frivolitate nesăbuit din partea lui Hitler, singura concluzie pe care am putut-o trage a fost că întreaga operaţiune era doar o continuare a tacticii diplomatice de intimidare a Poloniei pentru a o face să cedeze. Aşa că, atunci când pe 31 august ora 17 am primit un nou ordin:

Ziua Z=1.9: Ora H=0445,

eu şi generalul von Rundstedt am rămas sceptici, cu atât mai mult cu cât ordinul nu spunea nimic despre eşecul negocierilor. Având în vedere ceea ce se întâmplase pe 25 august, grupul nostru de armate era pregătit, de această dată, să facă faţă unei opriri de ultim moment a operaţiunii. Eu şi generalul von Rundstedt am stat până la miezul nopţii aşteptând contramandarea ordinului, care putea sosi în orice moment.

Doar când a trecut miezul nopţii şi ultima posibilitate de a opri operaţiunea a fost pierdută, ni s-a risipit orice urmă de îndoială: de acum încolo, vor vorbi doar armele.

2

POZIȚIA STRATEGICĂ

Următorii factori au avut un rol decisiv în determinarea poziției strategice în campania împotriva Poloniei:

În primul rând, superioritatea forțelor germane – condiționată însă de decizia conducerii germane de a-și asuma un risc strategic considerabil în vest, pentru a putea angaja majoritatea forțelor pe frontul polonez.

În al doilea rând, situația geografică, favorabilă armatei germane care putea prinde armata polonă într-un "cleşte" – dinspre Prusia de est, pe un flanc şi dinspre Silezia şi Slovacia, pe celălalt.

În al treilea rând, amenințarea latentă pe care o reprezenta Uniunea Sovietică pentru Polonia încă de la începutul ostilităților.

ORDINUL DE LUPTĂ GERMAN ŞI PLANUL DE OPERAȚIUNI

Cei care au conceput planul de operațiuni al armatei germane şi-au asumat în totalitate riscul strategic din vest menționat mai sus.

Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat a lansat atacul asupra Poloniei cu 42 de divizii alcătuite din efective regulate (incluzând printre altele o divizie de blindate recent înființată şi 10 divizii Panzer) plus o nouă divizie de infanterie alcătuită din efectivele trupelor de fortificație din bazinul Oder-Warta (Divizia 50). Forța de atac însuma 24 de divizii de infanterie, 3 divizii de Vânători de munte, 6 divizii de blindate, patru divizii de blindate uşoare, patru divizii de infanterie motorizată şi o brigadă de cavalerie. La acestea s-au

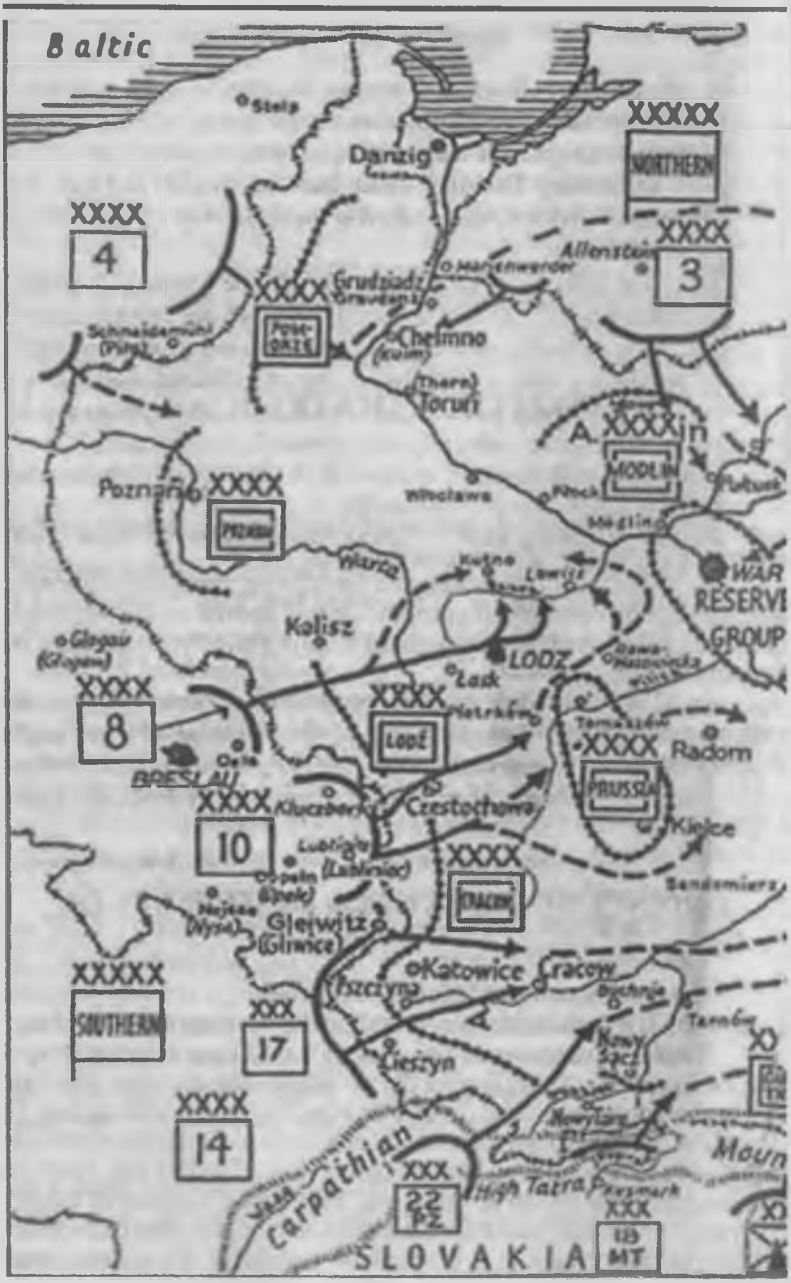

1. Desfăşurarea armatelor Germaniei şi Poloniei.

Modul de executare a ofensivei germane

adăugat ulterior 16 noi divizii care s-au format după mobilizarea generală şi au fost destinate utilizării în liniile 2-4 ale atacului. Acestea nu puteau fi considerate, cel puţin în primă instanţă, drept trupe de prima mână. În plus, pentru campania din Polonia au mai fost alocate divizia SS Leibstandarte Adolf Hitler şi încă unul sau două regimente SS.

Pentru vest mai rămâneau numai 11 divizii regulate, ceva trupe de fortificaţie care reprezentau, însumate, aproape o divizie (şi care vor fi transformate, mai târziu, în divizia 72 infanterie) şi 35 de divizii nou constituite, alcătuite din trupe de linia 2-4. În total, deci, erau 46 de divizii, din care numai trei sferturi erau pregătite pentru a intra în luptă.

Divizia 22 infanterie, care fusese antrenată şi echipată ca divizie aeropurtată, a fost păstrată la dispoziţia O.K.H. în interiorul Reichului.

Majoritatea forţelor noastre aeriene – organizate în două flote – fuseseră de asemenea angajate în bătălia împotriva Poloniei. O a treia flotă, de dimensiuni mai mici, a rămas în vest.

Riscurile pe care şi le asuma conducerea Reichului printr-o astfel de distribuţie a forţelor armate erau într-adevăr foarte mari. Dacă aceste riscuri nu au fost resimţite, este numai pentru că aliaţii Poloniei nu au reacţionat în nici un fel la înfrângerea acesteia şi pentru că războiul cu Polonia a durat foarte puţin (iar asta, în mare parte, se datorează greşelilor polonezilor).

Trebuie menţionat că la acea dată, Germania avea de înfruntat o armată franceză însumând circa 90 de divizii. În toamna lui 1939, (conform datelor lui von Tippelskirch) Franţa reuşise să mobilizeze 108 divizii într-un interval de trei săptămâni. Acestea constau din 57 divizii de infanterie, 5 de cavalerie, una de blindate şi 45 de "rezervişti" sau "teritoriale", susţinute de puternice trupe de tancuri şi artilerie.[1] Acestea din urmă erau, spre avantajul francezilor, formate din rezervişti foarte bine antrenaţi, spre deosebire de noile divizii germane, care erau formate în mare majoritate din recruţi neinstruiţi sau rezervişti din primul război mondial.

Se poate spune fără nici o îndoială că armata franceză era cu mult superioară forţelor germane din vest, încă din prima zi a războiului.

Pe de altă parte, participarea britanică cu trupe de uscat era nesemnificativă. Trupele britanice totalizau patru divizii, care însă nu au ajuns decât în prima jumătate a lui octombrie.

Principiul pe care se baza planul german de operaţiuni era acela de a utiliza la maximum avantajul oferit de forma frontierei,

pentru a încercui inamicul din start. Prin urmare, armatele germane s-au desfăşurat pe două flancuri, larg depărtate unul de celălalt, lăsând sectorul central (bazinul Oder-Warta) aproape neacoperit.

Grupul Armatelor de Nord (comandant gen. col. von Bock, şef de stat major gen. von Salmuth) era format din două armate cuprinzând în total cinci corpuri de infanterie şi unul de blindate. În subordinea acestora se aflau nouă divizii regulate de infanterie (inclusiv nou înfiinţata Divizie 50, alcătuită din trupe de fortificaţie, care nu erau pregătite suficient), opt divizii de infanterie înfiinţate la mobilizare, două divizii de blindate (plus nou înfiinţatul corp expediţionar de tancuri Kemp), două divizii de infanterie motorizată şi o brigadă de cavalerie – în total 22 de divizii. În ajutorul acestora veneau, în Prusia de Est, trupele de fortificaţie de la Königsberg şi Lotze, iar în Pomerania, brigada Netze.

Din acest grup de armate, Armata a 3-a (condusă de gen. von Küchler) s-a desfăşurat în Prusia de Est iar Armata a 4-a (condusă de gen. von Kluge) în Pomerania de Est.

Misiunea grupului de armate era să străpungă Coridorul polonez, să îşi maseze majoritatea forţelor la est de Vistula către sud-est sau sud, şi apoi, forţând linia Narew, să atace din spate orice unităţi poloneze de pe Vistula.

Grupul Armatelor de Sud (comandant gen. col. von Rundstedt, şef de stat major gen. von Manstein) era cu mult mai puternic. Acest grup era constituit din trei armate – a 10-a (gen. col. List), a 13-a (gen. col. von Reichenau) şi a 8-a (gen. col. Blaskowitz). În total, grupul de armate avea opt corpuri de infanterie şi patru de blindate, cu un număr de cincisprezece divizii regulate de infanterie, trei de Vânători de munte, opt divizii de recruţi, plus majoritatea formaţiunilor mecanizate – patru divizii de blindate, patru de blindate uşoare şi două de infanterie motorizată. Numărul total de divizii se ridica la 36.

Din Grupul Armatelor de Sud, armata a 14-a s-a desfăşurat în regiunea industrială din Silezia Superioară, Moravia de Est şi Slovacia de Vest, armata a 10-a – în Silezia Superioară în jurul şi la sudul Königsbergului, iar armata a 8-a în Silezia Centrală la est de Oels. Misiunea grupului să înfrângă inamicul la cotul Vistulei şi în Galiţia, iar apoi să atace Varşovia cu forţele mecanizate, cucerind podurile de pe Vistula cât mai repede posibil şi pe un front cât mai larg, iar apoi, făcând joncţiunea cu grupul armatelor de nord, să distrugă rămăşiţele armatei polone.

ORDINUL DE LUPTĂ ŞI PLANUL DE OPERAŢIUNI POLONEZ

Pe timp de pace, Polonia avea treizeci de divizii de infanterie, o brigadă de Vânători de munte şi două brigăzi motorizate (blindate). În plus faţă de acestea mai existau cîteva regimente de grăniceri, un mare număr de batalioane de apărare civilă (ON) şi trupe navale, staţionate în zona Gdynia – Hel.

Cu alte cuvinte, Polonia dispunea de o capacitate de apărare considerabilă. Armele ei, totuşi, datau de pe vremea primului război mondial, iar forţa ei aviatică, de circa 1000 de aparate de zbor, nu era la nivelul standardelor moderne.

Germania se aşteptase ca Polonia să îşi dubleze numărul de divizii în eventualitatea unui război, deşi părea puţin probabil să dispună de armamentul necesar pentru a o face. După datele lui von Tippelkirch (*Istoria celui de-al doilea război mondial*) Polonia a recrutat înainte de izbucnirea ostilităţilor un număr de regimente de rezervişti suficient pentru formarea a 10 divizii, dar se pare că nu a avut timpul necesar pentru a organiza aceste divizii. Cu toate acestea, spionajul german a identificat, în cursul campaniei, câteva divizii de rezervişti.

Înaltul Comandament polon şi-a dispus forţele după cum urmează:

Desfăşurate de-a lungul frontierei Prusiei Orientale, în faţa liniei Bobr-Narew-Vistula, se aflau:

I. Un corp de asalt format din două divizii şi două brigăzi de cavalerie între Suwalki şi Lomza.

II. Armata Modlin cu patru divizii şi două brigăzi de cavalerie de o parte şi de alta a Mlawei.

În Coridor era dislocată armata Pomorze, cu cinci divizii şi o brigadă de cavalerie.

De-a lungul frontierei cu Germania de la Warta până la frontiera cu Slovacia erau dispuse trei armate:

I. Armata Poznan, cu un efectiv de patru divizii şi două brigăzi de cavalerie, în partea de vest a provinciei Poznan.

II. Armata Lodz (patru divizii şi două brigăzi de cavalerie) în jurul oraşului Wielun.

III. Armata Cracovia (şase divizii şi o brigadă motorizată) între Czestochowa şi Nowy Targ.

În spatele acestor ultime două armate se afla Armata Prusia (şase divizii şi o brigadă de cavalerie), în zona Tomaszow-Kielce.

În final, flancul adânc din zona frontierei carpatice urma să fie

acoperit de o Armată a Carpaților – formată cu precădere din unități de rezervă și batalioane ON, grupate în eșaloane paralele.

O formațiune de rezervă (armata condusă de gen. Piskor) constând din trei divizii și o brigadă motorizată, rămânea pe Vistula în zona Modlin-Varșovia-Lublin. În plus, în cursul campaniei, a mai fost format un grup de armate independent – Grupul Polesie, la est de Bug, probabil din rațiuni de apărare împotriva URSS.

În realitate, desfășurarea forțelor armate polone era încă în curs în momentul izbucnirii ostilităților, și de aceea ea nu a putut fi realizată după planul descris mai sus.

CÂTEVA REFLECȚII DESPRE DESFĂȘURAREA ARMATEI POLONE

Scopul strategic al desfășurării polonezilor este greu de înțeles, în afara cazului în care polonezii ar fi dorit să "acopere totul" și să nu cedeze nici un metru pătrat de teritoriu fără luptă. Adică, exact genul de strategie care de obicei duce la înfrângerea celui mai slab. Hitler urma să adopte și el aceeași strategie păguboasă câțiva ani mai târziu, fără a fi învățat ceva din greșelile polonezilor.

Dificultatea poziției strategice a polonezilor era acum evidentă, ea datorându-se atât inferiorității forțelor polone cât și geometriei frontierei, care permitea Germaniei să atace din două (și ulterior chiar din trei) părți în același timp. Așa încât decizia Înaltului Comandament polon de a se apăra "pe toată linia" nu arătă decât că polonezii au fost incapabili de a găsi un compromis între țelurile politice și situația militară concretă din teren.

În afară de mareșalul Pilsudski și încă unul sau doi politicieni cu picioarele pe pământ, probabil nimeni în Polonia nu și-a dat seama în ce situație periculoasă fusese aruncată țara ca urmare a pretențiilor teritoriale nejustificate față de statele vecine – Rusia și Germania. Și această Polonie număra pe vremea aceea numai 35 de milioane de locuitori, din care doar 22 de milioane erau polonezi, restul aparținând minorităților germană, bielorusă, ucraineană și evreiască, minorități care erau toate oprimate în mai mare sau mai mică măsură.

Mai mult, contând pe sprijinul aliaților francezi, polonezii și-au permis să viseze, în timpul perioadei de slăbiciune militară a Germaniei (și a Rusiei) la o posibilă șansă de a ataca Reichul. Unii au plănuit chiar raiduri împotriva Prusiei Orientale sau – datorită propagandei Ligii Insurgenței Polone – asupra Sileziei Superioare; alții s-au gândit chiar la un marș asupra Berlinului, fie pe drumul cel mai scurt, prin

Poznan şi Frankfurt, fie cucerind mai întâi Silezia Superioară, şi apoi avansând spre capitală, la vest de Oder.

Se pare că cei care şi-au făcut aceste vise au fost frustraţi de faptul că Germania a fortificat Prusia Orientală şi bazinul Oder-Warta, iar mai târziu, de faptul că Germania şi-a refăcut forţele armate. Dar este puţin probabil ca politicienii şi militarii Poloniei să fi conceput astfel de planuri de agresiune mizând pe o ofensivă simultană a Franţei dinspre est. Se poate însă presupune că în primă instanţă planurile polonezilor au avut un caracter defensiv, lăsând însă deschisă posibilitatea pentru o acţiune ofensivă la o dată ulterioară, când s-ar fi făcut simţit ajutorul din partea Franţei.

Şi, în sfârşit, se poate spune că Marele Stat Major polonez nu poseda tradiţia şi experienţa militară necesară. Pe de o parte, temperamentul polon este predispus mai mult către atac decât către apărare. Se poate afirma pe bună dreptate că noţiunea despre război a soldatului polon era alcătuită, cel puţin în subconştient, din imagini romantice ale vremurilor de demult. (În legătură cu aceasta îmi amintesc acum de un portret al mareşalului Rydz-Smigly, în fundalul căruia erau reprezentate victorioasele escadroane polone de cavalerie, în plină şarjă). Pe de altă parte, noua armată polonă era instruită după metoda franceză. Având în vedere că gândirea militară franceză după 1918 se baza pe experienţa războiului static, modelul de instrucţie francez nu le putea asigura polonezilor simţul mobilităţii, al vitezei operaţionale.

Prin urmare, cu excepţia dorinţei de a nu lăsa nimic neapărat în faţa inamicului, planul de desfăşurare al polonezilor nu avea nici un obiectiv operaţional bine definit şi nu reprezenta decât un compromis nereuşit între ambiţiile ofensive de mai demult şi necesitatea de a face faţă unei agresiuni din partea unui inamic cu mult superior. În acelaşi timp polonezii au făcut greşeala să creadă că atacul german va fi unul de tip "francez", care ar fi putut degenera rapid într-un conflict poziţional. Interesant în această privinţă este un raport confidenţial pe care l-am primit chiar înaintea izbucnirii ostilităţilor, referitor la presupusele intenţii agresive ale Poloniei. Raportul provenea dintr-o sursă – pe care până atunci o considerasem de încredere – din cercul apropiaţilor preşedintelui Poloniei sau ai mareşalului Rydz-Smigly, şi afirma că desfăşurarea armatei polone urma să aibă un caracter ofensiv, cu concentrare masivă de forţe în regiunea Poznan. Cea mai remarcabilă afirmaţie din raport era aceea că planul campaniei ar fi fost propus, dacă nu chiar impus, de către britanici! În circumstanţele date, am considerat că informaţia din raport nu poate fi adevărată. Cu toate acestea, mai târziu urma să descoperim că polonezii au masat totuşi un număr relativ mare de unităţi în regiunea

Poznan, în pofida faptului că, din punctul lor de vedere, aceasta era zona cel mai puțin vulnerabilă la un atac german. Armata Poznan urma să își joace rolul în bătălia de pe râul Bzura.

Din câte se cunoaște, nu de idei au dus lipsă polonezii. După cum povestește colonelul Hermann Schneider în *Militärwissenschaftliche Rundschau* în 1942, generalul Weygand propusese amplasarea forțelor defensive în spatele liniei formate de râurile Niemen, Bobr, Narew, Vistula și San. Din punct de vedere operațional, aceasta era singura soluție posibilă, întrucât făcea imposibilă încercuirea trupelor polone de către germani și îmbunătățea considerabil posibilitățile de apărare în fața formațiunilor de tancuri germane, în calea cărora râurile erau un obstacol major. În plus, această linie avea doar 600 de kilometri lungime, față de cei 1800 ai frontierei polono-germane de la Suwalki până la trecătorile din Carpați. Acceptarea acestei propuneri ar fi însemnat, desigur, abandonarea întregii părți vestice a Poloniei, care cuprindea cele mai valoroase zone industriale și agricole ale țării, și este greu de presupus că vreun guvern polonez ar fi putut supraviețui unei astfel de decizii. Mai trebuie amintit de asemenea și faptul că o retragere atât de radicală încă de la începutul ostilităților nu era de natură să îi încurajeze pe francezi la un atac dinspre vest. În plus se mai punea și problema dacă nu cumva abandonarea jumătății vestice a Poloniei nu i-ar fi încurajat pe ruși să treacă imediat la acțiune pentru a își lua partea lor din pradă, în est.

Prin urmare, după cum povestește colonelul Schneider, a fost avansată o altă propunere, din partea generalului Kutrzeba, directorul Academiei Militare Polone. Propunerea s-a concretizat într-un memorandum, pe care acesta i l-a trimis lui Rydz-Smigly la începutul lui 1938. Kutrzeba se opunea categoric cedării "ariei strategice vitale" a Poloniei, care cuprindea atât zonele industriale din Silezia Superioară și Lodz, cât și valoroasele zone agricole Poznan, Kutno și Kielce. Planul de desfășurare propus de el, deși prevedea cedarea Coridorului și a provinciei Poznan, era cel mai apropiat de planul care a fost aplicat în 1939 de către polonezi. Pentru întărirea defensivei, planul Kutrzeba prevedea construirea unui sistem de fortificații la sud de frontiera cu Prusia Orientală, pe un arc care se întindea de la Grudziadz la Poznan, și de-a lungul frontierei sileziene, de la Ostrowo, prin Czestochowa, până la Cieszyn. În același timp, Kutrzeba propunea pregătirea unor coridoare de ofensivă pentru eventualele atacuri ulterioare împotriva Prusiei Orientale și Occidentale și a Sileziei. Era evident, însă, că realizarea unor astfel de linii de fortificație ar fi depășit cu mult posibilitățile Poloniei. Cu toate acestea, generalul Kutrzeba recunoscuse inferioritatea militară a Poloniei în fața Reichului. Punctul lui de vedere asupra sprijinului francez era unul echilibrat, el

considerând că, chiar în condițiile unui efort de susținere maxim din partea Franței, Polonia ar fi trebuit să facă față inamicului cu propriile resurse, pentru primele șase-opt săptămâni. Prin urmare, el propunea o "apărare strategică" la limita periferiei vestice a sus-menționatei "zone de importanță vitală", în interiorul căreia urmau să fie concentrate trupele de rezervă în vederea operațiunilor decisive ce aveau să urmeze.

După cum am mai spus, desfășurarea armatei polone în 1939 este foarte asemănătoare cu cea preconizată de Kutrzeba. Generalul, însă, propusese concentrarea eforturilor militare în zona Torun-Bydgoszcz-Gniezno, în timp ce în realitate, în 1939, au existat două puncte focale: unul în zona Prusiei Orientale și altul în dreptul Sileziei.

Desfășurarea armatei polone din 1939, destinată apărării întregului teritoriu, inclusiv apărării provinciei de graniță, Poznan, nu putea decât să fie sortită eșecului, atât datorită superiorității militare a germanilor, cât și datorită situației strategice favorabile acestora. Care ar fi fost atunci un plan de operațiuni prin care să se poată evita înfrângerea?

Prima întrebare la care trebuie răspuns este cea a "zonei strategice vitale" menționate de generalul Kutrzeba: această zonă urma să fie pierdută *singură* sau – în cazul învăluirii germane dinspre Prusia Orientală, Silezia și Slovacia – împreună cu *armata polonă*? Este același tip de întrebare pe care i-am tot pus-o lui Hitler în anii 1943-44, de fiecare dată când îmi cerea să mențin controlul asupra Bazinului Donețk, Nipru și altor zone din Rusia.

În mintea mea, soluția problemei Poloniei era foarte clară. Din punctul de vedere al Înaltului Comandament, totul depindea de capacitatea polonezilor de a rezista cu orice preț până când o ofensivă a Puterilor Vestice i-ar fi obligat pe germani să își retragă o mare parte din forțe din teatrul de război polon. Chiar dacă, în aparență, pierderea zonei industriale ar fi pus Polonia în incapacitatea de a mai purta vreun război, existența în continuare a armatei ca forță defensivă ar fi dat polonezilor speranța că zona poate fi recucerită. Orice s-ar fi întâmplat, armata polonă nu trebuia să permită germanilor să o încercuiască la vest de Vistula sau de o parte și de alta a acesteia.

Factorul decisiv în problema Poloniei era *timpul*. Evident, nu se putea concepe o acțiune defensivă *decisivă* altundeva decât pe linia Bobr-Narew-Vistula, deși teoretic ar fi fost posibilă mutarea flancului sudic al frontului până pe Dunajec, în scopul menținerii controlului asupra zonei industriale dintre Vistula și San.

Lucrul cel mai important era eliminarea posibilității de încercuire dinspre Prusia Orientală și Slovacia de Vest. În nord, un mijloc potrivit

pentru aceasta era cantonarea pe linia Bobr-Narew şi pe Vistula, până la fortificaţia Modlin sau Wysograd. Această linie reprezenta un obstacol natural redutabil, iar fortificaţiile rămase de pe vremea ruşilor, deşi vechi, ofereau puncte suplimentare de sprijin. Un argument în plus în favoarea acestei soluţii este că dacă totuşi vreo unitate germană de blindate ataca dinspre Prusia Orientală, aceasta ar fi fost în mod sigur deja slăbită.

Problema care trebuia rezolvată în sud era prevenirea unei manevre de învăluire în adâncime, prin apărarea trecătorilor din Carpaţi.

Ambele misiuni puteau fi fără îndoială îndeplinite chiar şi cu un număr limitat de trupe. Desfăşurarea forţelor polone în faţa liniei Bobr-Narew a fost o greşeală la fel de sinistră precum ar fi fost trimiterea majorităţii trupelor în Coridor şi în provincia de graniţă Poznan.

Odată asigurată apărarea în faţa manevrelor de învăluire prin sud sau prin nord, s-ar fi putut purta o acţiune defensivă în vestul Poloniei, cu scopul de a câştiga timp. Desigur, trebuia să se ţină seama de faptul că principala lovitură germană urma să pornească din Silezia, şi asta din două motive: primul, că reţeaua de drumuri şi căi ferate din această parte a Germaniei era mult mai dezvoltată şi permitea concentrarea unui număr mare de unităţi într-un timp mai scurt decât, să spunem, în Pomerania sau Prusia Orientală, iar al doilea, că un atac frontal asupra Varşoviei prin Poznan ar fi fost cel mai puţin eficace din punct de vedere operaţional, şi de aceea era puţin probabil ca germanii să aleagă această variantă.

În 1939, polonezii ar fi trebuit să îşi maseze forţele nu în apropierea frontierei, ci la o distanţă rezonabilă de aceasta, pentru a putea identifica direcţia principală a străpungerilor germane. Astfel s-ar fi putut ţine sub control situaţia în Coridor şi în zona Poznan cu un minimum de unităţi, iar restul ar fi putut fi concentrate în Silezia, pentru a respinge eficient atacul din acea direcţie, şi, cel mai important, pentru a avea disponibilă o rezervă strategică adecvată. Dacă Polonia, în loc să facă planuri de agresiune, s-ar fi concentrat asupra îmbunătăţirii fostelor fortificaţii germane de pe Vistula, între Torun şi Grudziadz, ar fi putut cel puţin să întârzie joncţiunea forţelor germane care avansau dinspre Pomerania şi Prusia Orientală. Similar, prin întărirea fortificaţiilor din zona Poznan, Polonia ar fi putut limita libertatea de acţiune a germanilor în această provincie.

Un argument în plus este acela că ideea de a utiliza linia interioară de apărare pentru a contra atacurile direcţionate către nord-vestul şi sud-vestul Poloniei nu ar fi putut fi aplicată, având în vedere evoluţia situaţiei frontului. O operaţiune de acest fel nu putea

fi desfăşurată din cauza lipsei de spaţiu, iar reţeaua de căi ferate poloneze nu ar fi putut face faţă solicitărilor. În plus, trebuia ţinut seama de faptul că orice mare deplasare de trupe ar fi fost zădărnicită de forţele aeriene şi formaţiunile de tancuri germane. Prin urmare, polonezilor nu le mai rămânea altceva de făcut decât să îşi stabilească defensiva pe linia Bobr-Narew-Vistula-San (sau Dunajec), şi să încerce să câştige timp, să întârzie pe cât posibil avansarea germanilor până la această linie – concentrând de la început majoritatea forţelor în zona vecină Sileziei şi asigurând o protecţie corespunzătoare a flancului nordic şi a celui sudic.

Este indiscutabil că aceste măsuri ar fi salvat Polonia de la înfrângerea totală chiar dacă – aşa cum a fost cazul – aliaţii ei vestici o abandonau. Însă ele nu aveau cum să-i mai salveze atunci când defensiva polonă din zona de frontieră a fost atât de uşor spulberată, iar Înaltul Comandament nu mai avea resursele necesare să facă faţă unui atac poziţional la cotul Vistulei, sau să îşi retragă forţele dincolo de marca linie a râurilor şi să organizeze apărarea.

Din prima zi a războiului era clar că singurul lucru pentru care mai puteau lupta polonezii era timpul. Tot ce puteau ei face era să respingă atacurile germane – în ultimă instanţă, din spatele liniei râurilor – până când o ofensivă a Aliaţilor în vest i-ar fi obligat pe germani să se retragă. Prin urmare, conducătorii militari ai Poloniei ar fi trebuit să se simtă obligaţi să avertizeze Guvernul că nu se poate porni la război împotriva Reichului fără o garanţie fermă din partea puterilor occidentale, că în momentul declanşării ostilităţilor, acestea vor lansa ofensiva asupra vestului Germaniei cu toate resursele aflate la dispoziţia lor.

Nici un guvern nu ar fi putut să treacă cu vederea un astfel de avertisment, mai ales dacă avem în vedere puternica influenţă pe care o exercita la acea vreme comandantul Armatei polone, mareşalul Rydz-Smigly. Guvernul ar fi fost atunci forţat să facă un compromis în privinţa Danzigului şi a Coridorului cât mai era încă timp, chiar dacă nu ar fi reuşit să obţină decât o amânare a războiului cu Germania.

În 1940, trupele noastre din Franţa au capturat o scrisoare, datată 10 septembrie 1939 şi trimisă de generalul Gamelin ataşatului militar de pe lângă Ambasada Poloniei la Paris. Scrisoarea conţinea răspunsul la o întrebare a părţii polone, referitoare la data la care polonezii se puteau aştepta la un sprijin militar concret. Mesajul lui Gamelin, destinat a fi transmis ulterior lui Rydz-Smigly, suna aşa:

"Mai mult de jumătate din diviziile noastre din nord-est sunt în acţiune. De când am trecut frontiera, germanii au opus o rezistenţă puternică, însă cu toate acestea am reuşit să avansăm puţin. Cu toate acestea, ne vedem blocaţi într-un conflict static cu un inamic foarte

bine pregătit pentru apărare, iar eu nu dispun de artileria necesară. De la începutul operațiunilor, confruntările aeriene s-au desfășurat în paralel cu cele de la sol, și suntem informați că o parte considerabilă din Luftwaffe este angajată în lupta împotriva noastră.

Prin urmare, mi-am îndeplinit înainte de termen angajamentul pe care mi l-am luat – de a porni ofensiva împotriva Germaniei la două săptămâni după începerea mobilizării în Franța. Mi-a fost imposibil să fac mai mult".

Din această scrisoare reiese că Polonia, de fapt, poseda o garanție de securitate franceză. Singura întrebare este dacă Înaltul Comandament polon putea fi satisfăcut de faptul că francezii nu erau obligați să declanșeze ofensiva decât după trecerea a două săptămâni. În orice caz, desfășurarea ulterioară a evenimentelor avea să arate că promisiunea francezilor putea însemna orice în afară de sprijin rapid și eficient acordat Poloniei.

Înfrângerea Poloniei a fost rezultatul inevitabil al iluziilor guvernului de la Varșovia în legătură cu sprijinul acordat de aliați, și al supraestimării posibilităților armatei polone de a asigura rezistența pe termen lung în fața inamicului.

3

OPERAȚIUNILE GRUPULUI ARMATELOR DE SUD

Când trupele noastre au trecut frontiera cu Polonia în zorii zilei de 1 septembrie 1939, noi, cei din Statul Major al Grupului Armatelor de Sud eram, desigur, la posturile noastre, în cartierul general instalat în Mânăstirea Sfintei Cruci din Neisse. Mânăstirea era un aşezământ de instrucţie pentru misionarii catolici, situat în afara oraşului, şi oferea o locaţie ideală pentru un cartier general superior în timp de război, atât prin dimensiuni şi prin poziţia sa izolată, cât şi prin austeritatea sălilor de clasă şi chiliilor. Intr-o oarecare măsură, existenţa spartană a locuitorilor săi obişnuiţi – de la care împrumutaserăm o parte din clădire – se reflecta şi în propriul nostru standard de viaţă, pentru că deşi şeful intendenţei noastre provenea din faimosul Lowenbräu din München, nu se arăta deloc înclinat să ne răsfeţe. Desigur, trăiam din raţii obişnuite, ca orice alţi militari, iar ghiveciul pe care îl primeam la prânz de la bucătăria de campanie nu ne dădea nici un motiv de nemulţumire. Pe de altă parte, nu pot să îmi explic de ce era necesar ca meniul cinei să fie redus la pesmeţi şi salam uscat, pe care colegii noştri mai în vârstă de-abia puteau să le mestece. Din fericire, călugării ne serveau din când în când cu salată verde şi alte legume din grădina lor. Împreună cu comandantul grupului de armate şi colaboratorii săi apropiaţi am petrecut câteva seri în compania abatelui, care ne-a fascinat cu povestirile sale despre munca de sacrificiu dusă de misionarii săi în diverse zone îndepărtate ale globului. Deşi scurte, aceste conversaţii erau o deconectare binevenită de la problemele arzătoare pe care ni le punea viitorul imediat.

Ziua de 1 septembrie a pus capăt acestor conversații. De acum înainte, bătălia reclama fiecare minut din timpul nostru. Faptul că eram în birourile noastre atât de devreme în dimineața acelei zile se datora nu atât necesităților practice cât sentimentului că trebuie să fim de veghe din primul moment în care trupele noastre iau contact cu inamicul. Era clar că vor trece multe ore până când vom avea veşti importante de la armatele pe care le comandam. Acestea erau orele pe care le cunoaşte oricine a lucrat într-un comandament al unui eşalon superior – orele în care evenimentele încep să se desfăşoare şi tot ce pot face comandanții e să aştepte până primesc informații despre starea lucrurilor.

Soldatul de pe front cunoaşte tensiunea imensă care se acumulează înaintea unui atac, când ceasul comandantului de pluton ticăie imperturbabil apropiindu-se de ora stabilită pentru declanşarea atacului. Din acel moment însă, luptătorul de pe front este complet absorbit de bătălia ce se desfăşoară în jurul lui şi nu ia seama la nimic altceva. Diferența care apare în cazul comandantului unei formațiuni – diferență cu atât mai mare, cu cât mai înalt e rangul formațiunii – este aceea că momentul atacului marchează începutul unei perioade de aşteptare încărcată de suspans şi teamă. Formațiunile din subordine detestă – şi pe bună dreptate – să fie întrebate despre progresul operațiunilor, interpretând asta ca pe un semn de nervozitate din partea superiorilor. Prin urmare, este mai bine să stai şi să aştepți. În această privință nu trebuie să dăm crezare zicalei că "veştile proaste se răspândesc repede în armată". Ori de câte ori lucrurile merg bine, veştile bune se întorc de pe front destul de repede. Dacă, dimpotrivă, atacul eşuează, frontul e acoperit de o cortină a tăcerii, fie pentru că sunt tăiate comunicațiile, fie pentru că cei implicați preferă să aştepte până când au ştiri mai bune de raportat.

Prin urmare, tensiunea dispare numai când se primesc primele rapoarte, fie că acestea sunt bune sau proaste. Până la sosirea lor noi nu putem decât să stăm şi să aşteptăm. Vor fi trupele, pentru care am depus atâtea eforturi, dar care au fost totuşi antrenate mult prea rapid, la înălțimea aşteptărilor? Şi mai ales, vor justifica marile formațiuni de blindate, organizarea şi utilizarea cărora constituia o premieră, speranțele creatorului lor, generalul Guderian, şi ale noastre? Vor fi capabile statele majore germane, şi în primul rând statul major al Grupului nostru de armate, să țină sub control situația de la început şi să ducă trupele la victoria deplină? Vor putea ele să distrugă inamicul cât timp acesta rămânea la vest de Vistula şi să înlăture pericolul unui război pe două fronturi? Acestea erau întrebările care ne frământau mințile în acele ore de tensiune şi nesiguranță.

SITUAȚIA DIN DESCHIDERE

Planul O.K.H. de învăluire pe scară largă a armatei polone prin Prusia Orienală şi Silezia prevedea ca Grupul armatelor de nord, după ce va fi făcut joncțiunea între Prusia orientală şi Pomerania prin izgonirea forțelor polone din Coridor, să treacă direct de cealaltă parte a Vistulei pentru a ataca din spate forțele inamice concentrate pe largul cot al râului.

Sarcina alocată Grupului Armatelor de Sud era de a împinge inamicul cât de departe posibil, până la Vistula, iar apoi de a zădărnici orice încercare a acestuia de a se retrage dincolo de linia formată de râurile Vistula şi San. Aceasta însemna că formațiunile de tancuri ale Armatei a 10-a, având în spate cât mai aproape posibil diviziile de infanterie, trebuiau să îşi coordoneze eforturile pentru a distruge formațiunile inamice amplasate cel mai probabil în apropierea frontierei şi, dacă e posibil, să ajungă la podurile de pe Vistula din porțiunea între Demblin şi Varşovia înaintea inamicului. De asemenea aceasta mai însemna că Armata a 14-a, care urma să avanseze prin Galiția, trebuia să ajungă la râul San şi să îl treacă cu cea mai mare viteză posibilă. În cazul în care inamicul avea de gând să îşi amplaseze principalele forțe defensive departe de graniță, pe San şi Vistula, această armată ar fi putut distruge imediat defensiva polonă pe cursul sudic al râului şi ar fi putut face joncțiunea – adânc în spatele inamicului – cu aripa estică a Grupului Armatelor de Nord, pe măsură ce aceasta s-ar fi apropiat dinspre nord. Armata a 14-a avea avantajul că aripa ei stângă, desfăşurată atât de departe spre est în Slovacia, reprezenta o amenințare permanentă pentru flancul adânc al forțelor inamice concentrate în zona Cracoviei, şi prin urmare făcea imposibile orice încercări de apărare avansată în Galiția.

Acesta era scenariul pe care se baza planul de operațiuni al Grupului Armatelor de Sud în Polonia. Pe cât posibil, grupul trebuia să ia contact cu inamicul şi să îl distrugă la vest de Vistula, dar în acelaşi timp trebuia să fie pregătit pentru eventualitatea ca acesta să evite o bătălie decisivă până ce se poate adăposti în spatele liniei Vistula-San.

În loc de a povesti desfăşurarea de zi cu zi a operațiunilor, deşi o descriere detaliată a acestei campanii-fulger ar fi utilă, mă voi limita la o descriere generală a fazelor ei principale. Acestea – parte în ordine cronologică, parte simultane – au fost:

Luptele grele purtate de Armata a 14-a în zona frontalieră din Galiția și urmărirea inamicului de către armata a 14-a până la Lwow și peste râul San.

Străpungerea frontului de către Armata a 10-a și marșul către Vistula; bătălia de la Radom.

Bătălia de pe Bzura, care a fost condusă direct din Cartierul General al Grupului Armatelor de Sud și a dus la distrugerea celei mai puternice grupări de forțe inamice, de către Armatele a 8-a și a 10-a.

Atacul asupra Varșoviei și bătălia finală, care a avut loc datorită frecventelor modificări ale înțelegerilor dintre liderii politici germani și sovieticii care doreau să intre în estul Poloniei (aceștia au trecut frontiera la 17 septembrie 1939).

MARȘUL ARMATEI A 14-A ASUPRA GALIȚIEI

Primul obiectiv al Armatei a 14-a era să încercuiască puternicele forțe inamice despre care se credea că sunt concentrate în zona Cracoviei. Încercuirea era ca și făcută, având în vedere frontul larg pe care era desfășurată această armată – din Silezia, prin regiunea Moravska Ostrava, până la Carpați.

În timp ce Corpul 8 (Gen. Busch – Diviziile 8 și 28 infanterie, 5 Panzer) urma să străpungă zona de frontieră puternic fortificată din estul Sileziei Superioare și apoi să avanseze către Cracovia de-a lungul Vistulei pe la nord, Corpul 17 (Gen. Kienitz, Diviziile 7 și 44 Infanterie) avea misiunea să avanseze către Cracovia pe la sudul Vistulei, dinspre Moravia.

Sarcina de a învălui forțele inamice presupus masate în jurul Cracoviei a revenit altor două corpuri de armată, și anume: Corpul 22 Panzer (Gen. von Kleist – Diviziile 2 Panzer și 4 Blindate ușoare), care trebuia să avanseze spre Cracovia dinspre sud – ieșind din Valea Oraviei, din vestul Carpaților – și Corpul 18 Vânători de munte (Gen. Beyer – Diviziile 2 și 3 Vânători de munte) care trebuia să pornească dinspre Valea Poprad de la est de Tatra Mare ca apoi să avanseze prin Nowy Sacz către Bochnia și să atace inamicul din spate la Cracovia.

Încă mai la est, forțele din Slovacia, la care O.K.H. a renunțat ulterior, aveau misiunea de a ataca prin trecătoarea Dukla, atât de bine cunoscută din zilele primului război mondial. Divizia 1 Vânători de munte – o divizie bavareză de renume, și două divizii de rezervă s-au adăugat mai târziu acestei aripi a dispozitivului de învăluire.

2. Operațiunile Grupului Armatelor de

Sud în campania din Polonia

Deşi primele bătălii ale Armatei a 14-a – şi anume cele purtate de Corpul 8 Silezia pentru cucerirea fortificaţiilor polone din zona de frontieră – s-au dovedit deosebit de dificile, problema regiunilor de frontieră fusese deja rezolvată din punct de vedere operaţional, prin mişcarea de încercuire dinspre Carpaţi. Trebuie să admitem că preconizata încercuire a grupării de forţe inamice din jurul Cracoviei nu a reuşit întocmai, întrucât inamicul şi-a dat seama de pericolul ce-l pândea şi a evacuat de urgenţă Galiţia de Vest. Dar majoritatea forţelor lui fuseseră deja nimicite în aceste prime bătălii şi în campaniile de urmărire ulterioare, în cursul cărora Corpul 22 Panzer a reuşit să îşi refacă prestigiul. Aripa dreaptă a armatei – alcătuită din Corpul Vânători de munte şi corpul 17 – s-a desfăşurat până la Lwow şi fortăreaţa Przemysl, pe care le-a şi capturat. Aripa stângă, constituită din Corpul Panzer, Corpul 8 şi Corpul 7, a reuşit să treacă râul San mai sus de vărsarea în Vistula, şi deşi inamicul a luptat cu vitejie în bătăliile grele care au urmat, toate unităţile polone care au mai fost întâlnite – unele dintre ele venind de la Varşovia sau de pe frontul Grupului Armatelor de Nord – au fost nimicite. Joncţiunea cu aripa stângă a Grupului Armatelor de Nord a fost realizată în conformitate cu planul stabilit.

La data de 15 septembrie, după căderea Lwowului şi a fortificaţiei Przemysl, bătălia era practic încheiată. Distrugerea unităţiilor polone rămase în această zonă şi la est de San a mai necesitat, însă, ceva timp.

OPERAŢIUNILE ARMATEI A 10-A ŞI BĂTĂLIA DE LA RADOM

În timp ce Armata a 14-a avea misiunea de a anihila forţele polone desfăşurate în Galiţia şi, ulterior, de a urmări şi distruge inamicul în retragere împiedicându-l astfel să ocupe o poziţie avantajoasă în spatele Vistulei, cele două armate care atacau dinspre Silezia aveau sarcina de a-l forţa pe inamic să se angajeze într-o bătălie decisivă *la vest* de râu. Rolul crucial de a străpunge apărarea de pe Vistula i-a revenit puternicei Armate a 10-a, care dispunea de un număr mare de unităţi de blindate, în timp ce Armata a 8-a, mai puţin dotată la acest capitol, urma să asigure flancul nordic al operaţiunii împotriva forţelor inamice, presupus desfăşurate în zona Kalisz-Lodz şi în provincia Poznan.

Armata a 10-a a atacat dinspre Silezia Superioară – aripa stângă plecând din zona Kreuzburg – cu patru corpuri simultan. De la stânga

la dreapta, acestea erau: Corpul 15 Motorizat (Gen. Hoth – Diviziile 2 şi 3 Blindate uşoare), Corpul 4 (Gen. von Schwedler – Diviziile 4 şi 46 Infanterie), Corpul 16 Panzer (Gen. Hoepner – Diviziile 1 şi 4 Panzer, 14 şi 31 Infanterie) şi Corpul 11 (Gen. Leeb – Diviziile 18 şi 19). Corpul 14 Motorizat (Gen. von Wietersheim – Diviziile 13 şi 29 Motorizate şi divizia 1 Blindate uşoare) le-a urmat la puţin timp după aceea.

În spatele Armatei a 10-a, ca rezervă a Grupului de armate, se afla Corpul 7 (Gen. von Schobert – Diviziile 27 şi 68 Infanterie) şi Divizia 62 Infanterie.

Armata a 8-a, alcătuită din Corpul 13 (Gen. von Weichs – Diviziile 10 şi 17 Infanterie, plus divizia motorizată Leibstandarte) şi Corpul 10 (Gen. Ulex – Diviziile 24 şi 30), trebuia să avanseze spre Lodz în formaţie eşalonată în adâncime. Şi această armată era urmată de două divizii (213 şi 221) din rezerva Grupului de armate.

Îndată ce armatele germane au trecut frontiera în dimineaţa zilei de 1 septembrie 1939, au început lupte violente, în cursul cărora forţele inamicului au fost respinse. În următoarele câteva zile, principala întrebare care se punea era dacă inamicul intenţiona să se angajeze într-o bătălie decisivă la vest de Vistula sau scopul lui era doar acela de a câştiga timp pentru a-şi putea concentra forţele de cealaltă parte a râului. În orice caz, informaţiile noastre iniţiale indicau că polonezii îşi concentrează forţele în zona muntoasă Lysa Gora şi în jurul oraşului Kielce, la Radom şi în jurul Lodzului.

Soarta bătăliilor din aceste prime săptămâni a fost probabil decisă de doi factori, care au apărut în premieră în această campanie.

Primul a fost spargerea în forţă a frontului inamic cu formaţiuni de tancuri, care au avansat adânc în spatele frontului (trebuie menţionat că infanteria noastră de-abia a putut să facă faţă vitezei cu care avansau formaţiunile de tancuri).

Al doilea a fost distrugerea aproape completă a forţelor aeriene inamice şi scoaterea din uz a comunicaţiilor militare şi a reţelelor de transport prin bombardamentele executate de Luftwaffe. Din acest motiv, polonezii nu au avut niciodată un control centralizat al operaţiunilor.

Având în vedere situaţia în care se afla inamicul, cartierul general al Grupului de armate a încredinţat Armatei a 10-a două sarcini. Pe partea dreaptă a atacului, un grup format din corpurile 14 Motorizat şi 4, urmat îndeaproape de corpul 7 (care nu a fost transferat la Armata a 14-a decât după încheierea operaţiunii) trebuiau să atace şi să distrugă grupările inamice în curs de concentrare în jurul oraşului Radom. Un alt grup pe partea stângă, constituit din corpurile16 Panzer,

14 Motorizat şi 11, avea ca misiune să taie retragerea inamicului din Lodz către Varşovia în timp ce Armata a 8-a ataca dinspre vest.

Îndeplinindu-şi misiunea, Armata a10-a a reuşit să ajungă din urmă inamicul în pădurile din munţii Lysa Gora în timp ce corpul 15 Motorizat opera între Lysa Gora şi podurile peste Vistula de la Opatow şi Demblin, iar corpul 14 Motorizat, desprins din aripa nordică a grupului de armate, bara trecerea spre Varşovia. Data de 9 septembrie a marcat prima închidere a cercului în jurul unei armate inamice. Deşi luptele în zona Kielce-Radom s-au prelungit până pe 12 septembrie ca urmare a eforturilor inamicului de a ieşi din încercuire, soarta acestuia era deja pecetluită. La sfârşitul bătăliei capturaserăm 60000 de prizonieri şi 130 de guri de foc, iar inamicul pierduse şapte divizii. Chiar dacă ar fi reuşit să se retragă în spatele Vistulei, aceasta nu l-ar fi ajutat, pentru că în ziua sfârşitului bătăliei de la Radom Divizia 1 Vânători de munte din Armata a 14-a ajunsese la porţile Lwowului, iar aripa stângă a armatei, care traversase deja cursul inferior al râului San, era în măsură să împiedice orice încercare a inamicului de a se apăra pe Vistula.

Între timp, Corpul 16 Panzer, care aparţinea aripii stângi a Armatei a 10-a, îşi croise drum până la podul peste Vistula de la Gora Kalwaria, la sud de Varşovia, iar o divizie de blindate penetrase deja în suburbiile sud-vestice ale oraşului. Aceste forţe, însă, erau prea slabe pentru a putea captura un oraş-fortăreaţă ca Varşovia, şi prin urmare au trebuit retrase. Cu toate acestea, căile vestice de acces spre Varşovia pe care le-ar fi putut folosi inamicul erau de-acum blocate.

BĂTĂLIA DE PE BZURA

În timp ce luptele din zona Radom erau încă în curs, deşi se întrevedea deja victoria, o iniţiativă a inamicului ne-a atras atenţia către aripa nordică a Grupului de armate.

În primele nouă zile ale campaniei totul mersese atât de bine, iar planurile de operaţiuni fuseseră îndeplinite atât de minuţios, încât aproape nimic nu ne mai putea face să ne oprim sau să ne modificăm proiectele operaţionale. Cu toate acestea, eu aveam vaga impresie că ceva este în neregulă pe flancul nordic al Grupului de armate. Aceasta pentru că ştiam că inamicul concentrase forţe puternice în provincia Poznan, iar aceste forţe nu-şi făcuseră semnalată existenţa până atunci. Din acest motiv, pe 8 şi 9 septembrie, i-am cerut insistent şefului de stat major al Armatei a 8-a să acorde o atenţie

deosebită recunoaşterii pe flancul nordic al armatei sale. În urma discuţiilor dintre noi şi O.K.H. pe tema amplasamentului forţelor din provincia Poznan, O.K.H. ne-a trimis un mesaj telex prin care ne informa că inamicul deplasa aceste forţe către est, folosind toate mijloacele de transport disponibile, şi prin urmare orice ameninţare pentru aripa avansată a Armatei a 8-a era exclusă. Cu toate acestea, noi bănuiam că undeva la sud de Vistula, între Lodz şi Varşovia, trebuie să mai fie circa zece divizii inamice.

Trebuie amintit faptul că Grupul de armate intenţiona la un moment dat să folosească Armata a 10-a pentru a bloca retragerea spre Varşovia a unei grupări inamice de 5-6 divizii, a cărei prezenţă era bănuită în zona Lodz, iar Armata a 8-a urma de asemenea să fie folosită pentru a ataca această grupare dinspre vest. Misiunea iniţială a Armatei a 8-a – asigurarea protecţiei întregului flanc nordic al Grupului de armate – nu trebuia să aibă, desigur, nimic de suferit prin aceasta.

Cu toate acestea se pare că Armata a 8-a a acordat mai multă atenţie misiunii secundare menţionate mai sus decât sarcinilor de asigurare a protecţiei pe flancul nordic, întrucât pe 10 septembrie Divizia 30 a raportat că a fost atacată prin surprindere dinspre nord, de către forţe cu mult superioare. Situaţia ameninţa să devină critică, întrucât încercările armatei de a menţine echilibrul prin contraatacuri eşuau una după alta. Cu toate acestea, armata încă spera să poată respinge inamicul – care era, fără îndoială, mai puternic şi compus în majoritate din unităţi retrase din provincia Poznan – şi pentru aceasta şi-a întors ambele corpuri pe direcţia nord, creând astfel un front defensiv. În acelaşi timp, a cerut întăriri – un corp panzer – pentru a preveni pătrunderea inamicului spre Lodz, care fusese ocupat fără luptă pe data de 9 septembrie.

Cartierul General al Grupului de armate nu era însă dispus să rezolve situaţia Armatei a 8-a prin întărirea frontului acesteia. Chiar dacă în zonă ar fi apărut o situaţie de criză locală, oricât de serioasă ar fi fost, aceasta nu ar fi avut nici cel mai mic impact asupra ansamblului operaţiunilor. Dimpotrivă, ne-ar fi oferit şansa câştigării unei mari victorii, întrucât o bună parte din forţele inamice erau angajate în luptă la vest de Vistula, iar noi le puteam distruge dacă ştiam să exploatăm avantajul acestei situaţii.

Prin urmare, în loc să aprobe cererea Armatei a 8-a şi să trimită un corp de panzere să o ajute, Cartierul General al Grupului de armate a început să pregătească încercuirea inamicului. Cele două divizii care urmau Armata a 8-a ca unitate de rezervă a Grupului de armate se apropiau oricum dinspre vest, şi puteau fi folosite pentru a ataca flancul vestic al inamicului, care acum ataca Armata a 8-a

dinspre nord. În acelaşi scop, o divizie de blindate uşoare a fost retrasă din teatrul de operaţiuni de la Radom (unde bătălia era deja pe sfârşite). Scopul statului major al Grupului de armate era să îi oblige pe polonezi să lupte cu frontul inversat. Pentru aceata, Armatei a 10-a i s-a ordonat să întoarcă din drum Corpul 16 Panzer, care ajunsese la limita sudică a Varşoviei, şi Corpul 11, care venea în urma acestuia, pentru a interveni în zona unde era angajată Armata a 8-a dinspre est. Misiunea Corpului 11 era să evite contactul cu inamicul atâta timp cât acesta continuă asaltul, şi să treacă la atac numai în momentul în care inamicul începe să cedeze.

În urma vizitelor pe care le-am făcut la Cartierul General al Armatei a 8-a împreună cu general-colonelul von Rundstedt (la una dintre acestea fiind prezent şi Hitler) am decis ca Grupul de armate să preia controlul direct al operaţiunii. Atacul cu cele două corpuri ale Armatei a 10-a din direcţia sud şi sud-est urma să fie condus de generalul von Reichenau în persoană, iar Cartierul General al Armatei a 8-a urma să se ocupe de operaţiunile celor două corpuri care atacau pe direcţia nord şi să coordoneze învăluirea inamicului pe latura vestică. În sfârşit, la cererea Grupului Armatelor de Sud, Corpul 3 Armată din Grupul Armatelor de Nord, care trecuse Vistula dinspre nord căzând în spatele inamicului, a fost deplasat în zonă pentru a închide încercuirea. Mai târziu, în cursul bătăliei, când ne-am dat seama că o bună parte din forţele inamice încearcă să scape de-a lungul Vistulei către fortăreaţa Modlin, am deplasat în zonă chiar şi Corpul 15 Motorizat din regiunea Radom, pentru a închide polonezilor şi această ultimă cale de ieşire din încercuire.

După lupte grele în care inamicul a încercat să spargă încercuirea mai întâi către sud, apoi către sud-est şi în cele din urmă către est, am reuşit în final să-l învingem. Armata polonă a cedat pe data de 18 septembrie. Pe 20 septembrie, Armata a 10-a a raportat capturarea a 80000 prizonieri şi armament totalizând 320 de tunuri, 130 de avioane şi 40 de tancuri. Armata a 8-a a raportat capturarea a 90000 prizonieri plus o cantitate nedeterminată de echipament şi armament. Nouă divizii de infanterie inamice, trei brigăzi de cavalerie şi alte unităţi totalizând încă zece divizii au fost implicate în această luptă – cu mult mai multe decât am presupus noi.

Bătălia de pe Bzura a fost cea mai mare acţiune de sine stătătoare din campania împotriva Poloniei şi a constituit punctul de vârf al acestei campanii, chiar dacă nu a fost o bătălie decisivă.

Decisivă a fost, din punct de vedere strategic, operaţiunea de încercuire pe scară largă a forţelor polone, de către Grupul Armatelor de Nord în nord şi Armata a 14-a în sud. Această operaţiune a influenţat decisiv soarta armatei polone – indiferent de încercările

acesteia de a întoarce soarta războiului prin operaţiunile de la cotul Vistulei sau prin eliberarea căilor de acces către Varşovia pentru forţele de la sud de Vistula.

Chiar dacă bătălia de pe Bzura nu este comparabilă din punctul de vedere al rezultatelor concrete cu marile bătălii de încercuire purtate mai târziu în Rusia, totuşi, la acea dată, era cea mai mare bătălie de acest fel. Această operaţiune nu ar fi putut niciodată fi plănuită de la început, şi nu ar fi putut fi realizată prin penetrarea frontului inamic cu puternice formaţiuni de tancuri: ea a apărut ca o contralovitură, atunci când greşelile inamicului ne-au dat pe neaşteptate şansa unei riposte de proporţii.

CUCERIREA VARŞOVIEI

După bătălia de pe Bzura şi o serie de acţiuni în ţinutul împădurit de la sud de Modlin împotriva elementelor inamice care încercau să iasă din fortificaţia Modlin către Varşovia, Grupul Armatelor de Sud a primit misiunea de a cuceri capitala. Asta, în condiţiile în care un număr de unităţi ale Grupului fuseseră deja mutate în vest, unde francezii şi britanicii, spre marea noastră uimire, rămăseseră inactivi, lăsându-ne să îi anihilăm pe aliaţii lor polonezi.

Deja raportaserăm către O.K.H. că pregătirile pentru asaltul Varşoviei nu pot fi încheiate înainte de 25 septembrie, principalul motiv fiind acela că doream să putem exploata la maximum întreaga artilerie de care dispuneam, inclusiv cea a Armatei a 14-a.

Cu toate acestea, după intervenţia sovietică din 17 septembrie şi după stabilirea liniei de demarcaţie pe Vistula, Hitler se arăta foarte grăbit să cucerească oraşul, şi a ordonat ca Varşovia să fie în mâinile noastre până la sfârşitul lunii. Nu mi se pare anormal ca politicienii să le ceară generalilor să câştige bătăliile, dar consider că a le fixa şi data victoriei mi se pare cam mult.

Lăsând la o parte acest lucru, Grupul de armate era hotărât să conducă atacul într-o manieră care să reducă la minimum numărul de victime. Singurele motive pentru care trebuia atacat oraşul erau acelea că inamicul intenţiona să arunce în luptă o armată pentru apărarea acestuia şi că Înaltul Comandament polon anunţase că oraşul va fi apărat până la ultima suflare.

Comandamentul Grupului de armate era pe deplin conştient că la acea dată, un atac surpriză asupra oraşului nu ar fi adus nici un avantaj. Cu toate acestea, comandamentul nu dorea în nici un caz să ajungă la o confruntare cu inamicul în interiorul oraşului, indiferent pentru ce raţiuni. O astfel de confruntare ar fi cauzat în mod inevitabil

pierderi masive atât în rândul trupelor combatante cât şi în rândul populaţiei civile.

Armata a 8-a, căreia i s-a repartizat misiunea cuceririi oraşului, a primit ordin să îşi rezume acţiunile la încercuirea strânsă a zonei fortificate, cu un cordon neîntrerupt de trupe, amplasat în zona căii ferate de centură. Oraşul urma să fie obligat să se predea printr-un atac combinat al artileriei şi aviaţiei, iar dacă acestea nu reuşeau, prin privarea de apă şi alimente. Trebuie să menţionez aici că în zilele precedente, comandamentul Grupului de armate depusese eforturi mari pentru a-l convinge pe Hitler să renunţe la planurile de bombardare a oraşului, folosindu-se de argumentul că în conjunctura dată, raidurile aeriene nu ar fi avut nici o influenţă asupra situaţiei operaţionale şi nu ar fi adus nici un beneficiu. Însă acum, în noua situaţie, bombardarea oraşului era justificată din punct de vedere militar.

Pe data de 25 septembrie s-a deschis focul împotriva forturilor şi cazematelor exterioare, ca şi aşupra principalelor puncte de aprovizionare cu materiale şi muniţii. In acelaşi timp au fost declanşate atacuri locale, pentru a se ajunge pe aliniamentul de asediu stabilit. Pe 26 septembrie aviaţia noastră a împrăştiat manifeste prin care populaţia era avertizată că oraşul urma să fie bombardat şi că ar fi fost mai bine să se predea. Întrucât trupele polone au continuat să opună rezistenţă cu îndârjire, bombardamentele au început în seara aceleiaşi zile.

Pe 27 septembrie la prânz, eu şi general-colonelul von Rundstedt, aflându-ne în inspecţie la Divizia 18 care tocmai capturase două forturi, am primit vestea că inamicul s-a hotărât să capituleze. Bombardamentele au încetat imediat.

Capitularea a fost semnată a doua zi de comandantul Armatei polone şi general-colonelul Blaskowitz, comandantul Armatei a 8-a germane. Acordul de capitulare prevedea ajutorarea imediată a populaţiei civile şi a combatanţilor inamici răniţi şi era astfel conceput încât să nu ştirbească în nici un fel onoarea militară a inamicului, învins după o luptă onorabilă. S-a căzut de acord ca ofiţerii să îşi păstreze săbiile, iar subofiţerii şi soldaţii să nu fie ţinuţi prizonieri mai mult decât era necesar pentru întocmirea formalităţilor.

Conform declaraţiilor ambasadorului plenipotenţiar al Poloniei, la Varşovia au căzut prizonieri 120000 de militari.

La semnarea documentelor de capitulare, generalul polonez a spus: "Roata se învârte, nu poate fi oprită". Şi după cum s-a dovedit mai târziu, a avut dreptate, deşi el se referea numai la soarta patriei sale, Polonia, iar sensul pe care a vrut să-l dea acestor cuvinte era desigur altul.

BĂTĂLIILE FINALE DE LA SUD DE SAN ŞI VISTULA

Deşi majoritatea forţelor inamice angajate în luptă la vest de Vistula fuseseră înfrânte în bătălia de pe Bzura şi la Varşovia, mai rămăseseră încă numeroase unităţi inamice izolate, unele chiar destul de puternice, cu care Armata a 14-a se lupta în estul Galiţiei şi pe malul estic al Sanului. Între timp, un corp al Armatei a 10-a trecuse deja Vistula pe la Demblin şi avansa către Lublin. În mijlocul acestor lupte am primit pe neaşteptate ordin de la Comandamentul Suprem să predăm Lwowul – care tocmai capitulase în faţa Armatei a 14-a – sovieticilor, şi să ne retragem cu întregul grup de armate de-a lungul frontului în spatele liniei de demarcaţie stabilită de Ribbentropp la Moscova. Această linie pornea de la pasul Uzok şi trecea pe la Przemysl, apoi de-a lungul Sanului şi Vistulei, până la nord de Varşovia. Prin urmare, bătăliile purtate de noi dincolo de această linie de demarcaţie fuseseră o pierdere inutilă de resurse şi vieţi omeneşti din partea Grupului Armatelor de Sud, pierdere în urma căreia au avut de profitat sovieticii!

Pentru a putea trece Sanul înapoi, a trebuit să anihilăm o grupare inamică a cărei forţă am estimat-o la două-trei divizii şi una sau două brigăzi de cavalerie. Această grupare a dat dovadă de un curaj imens – şi în acelaşi timp de o incapacitate totală de a înţelege situaţia în ansamblu – şi a dezlănţuit un atac împotriva noastră, cu scopul de a împiedica Corpurile 7 şi 8 să treacă râul. Şi aici, ca şi în alte părţi, s-au purtat lupte grele, şi asta numai din cauza târguielilor politice care nu mai conteneau între guvernul german şi cel sovietic. Cât de absurde erau aceste târguieli ne putem da seama din faptul că pe 1 octombrie linia de demarcaţie a fost din nou schimbată, de data aceasta noi primind ordinul să reocupăm provincia Lublin. Prin urmare, Corpul 14 motorizat a trecut înapoi Vistula şi a primit capitularea ultimei grupări inamice din zonă, care se retrăgea spre râu din faţa sovieticilor.

Campania din Polonia era încheiată. În cursul ei, Grupul Armatelor de Sud a luat 523236 prizonieri şi a capturat 1401 piese de artilerie, 7600 mitraliere, 274 avioane, 96 vehicule de luptă şi cantităţi incalculabile de alte echipamente militare. Pierderile de vieţi omeneşti ale inamicului au fost fără îndoială foarte mari, căci acesta a luptat cu multă abnegaţie şi a dovedit o voinţă fantastică de a rezista chiar şi în situaţiile cele mai defavorabile.

Pierderile Grupului Armatelor de Sud au fost:

Ofiţeri: 505 morţi, 759 răniţi, 42 dispăruţi. Subofiţeri şi alţi militari: 6049 morţi, 19719 răniţi, 4022 dispăruţi.

Pe 5 octombrie Hitler a organizat o paradă militară la Varşovia, în cinstea victoriei, paradă la care au participat toate diviziile staţionate în oraş şi în împrejurimile acestuia. Defilarea, la care Hitler însuşi a primit onorul, s-a desfăşurat pe şoseaua care duce de la Belvedere către Castel. Din nefericire festivitatea s-a încheiat într-o notă de discordie, datorită atitudinii dispreţuitoare a lui Hitler faţă de capii Armatei.

Fusese stabilit ca înainte de întoarcerea în Germania Hitler să se întâlnească cu comandanţii şi ofiţerii superiori din unităţile care au luat parte la defilare, şi în acest scop s-a organizat servirea mesei într-un hangar, cu mâncare preparată la o bucătărie de campanie. Hitler a intrat în hangar, şi, văzând feţele de masă albe şi florile de toamnă care decorau mesele, s-a întors şi a ieşit afară, alăturându-se unui grup de soldaţi strânşi în jurul unei bucătării de campanie. După ce a mâncat o farfurie de supă şi a discutat câteva minute cu soldaţii din jurul lui, a plecat rapid la avionul care îl aştepta. Aceasta era, fără îndoială, încă o încercare din partea lui Hitler de a-şi demonstra "ataşamentul faţă de masele populare". Cu toate acestea mă îndoiesc profund că prin comportamentul lui a reuşit să câştige încrederea bravilor noştri grenadieri. Sunt sigur că aceştia ar fi fost mult mai mulţumiţi dacă, după victoriile câştigate, şeful Statului ar fi onorat trupele în întregimea lor printr-o vizită la comandanţii acestora. Felul în care i-a tratat pe aceştia era un afront care, având în vedere circumstanţele în care s-a întâmplat, dădea serios de gândit.

Nu cu mult după încheierea campaniei din Polonia, s-a încetăţenit denumirea de Blitzkrieg – "războiul fulger". Într-adevăr, în ceea ce priveşte viteza de execuţie şi rezultatele obţinute, această campanie a constituit ceva unic în domeniul militar, până când ofensiva germană din vest a demonstrat că sunt posibile operaţiuni similare, şi chiar pe o scară mai largă.

Pentru a o putea aprecia corect, însă, trebuie să ne amintim ceea ce s-a spus deja într-un capitol anterior al acestei cărţi despre şansele Poloniei în acest război.

Adevărul este că germanii *trebuiau* să câştige acest război, atât datorită superiorităţii lor şi poziţiei iniţiale infinit mai favorabile. Singurele condiţii care trebuiau îndeplinite pentru aceasta erau următoarele:

Prima, ca mai-marii armatei germane să accepte un grad foarte înalt de risc în vestul ţării, pentru a putea obţine superioritatea necesară în est.

A doua, ca puterile occidentale să nu încerce să exploateze acest risc, oferindu-le la timp sprijin aliaților polonezi.

Nu poate fi nici o îndoială că lucrurile ar fi luat o cu totul altă turnură dacă puterile occidentale ar fi început ofensiva în vest din primul moment în care erau pregătite să o facă. Aceasta, bineînțeles, presupunea de asemenea ca Polonia să aibă o conducere cu un simț al realității mai dezvoltat – o conducere care, în loc să-și risipească din start resursele într-un efort disperat de a salva ceea ce nu mai putea fi salvat, și-ar fi concentrat forțele în punctele cruciale și ar fi luptat sistematic ca să câștige timpul necesar pentru a-i pune pe germani în situația de a duce un război pe două fronturi. Vitejia cu care au luptat până la sfârșit trupele polone este o garanție a faptului că ele ar fi fost capabile să reziste până când Aliații ar fi ajuns la Rin și ar fi forțat conducerea germană să abandoneze campania din Polonia.

Și în acest caz se poate constata că – după cum spune o frază celebră a contelui Schlieffen – partea mai slabă și-a adus propria contribuție la victoria adversarului mai puternic. Pe de altă parte, trebuie recunoscut faptul că viteza cu care s-a desfășurat campania din Polonia și succesul ei deplin s-au datorat, în cele din urmă, – lăsând la o parte avantajul operațional inerent și superioritatea numerică pe care am obținut-o asumându-ne un mare risc în vest – unei conduceri militare superioare și calității mai bune a trupelor combatante germane.

Un factor de primă importanță care a contribuit la succesul nostru rapid a fost folosirea în premieră a marilor formațiuni de tancuri ca unități de sine stătătoare și a aviației ca element de sprijin. Dar într-adevăr decisiv, alături de curajul și devotamentul de nezdruncinat al soldatului german, a fost *spiritul* care îi însuflețea pe comandanții și soldații combatanți germani. Chiar dacă suportul material al armatei, reînarmarea, a fost asigurat în bună parte datorită eforturilor personale ale lui Hitler, este cert că numai superioritatea materială nu ar fi reușit niciodată să ne asigure o victorie atât de rapidă și atât de deplină.

Cea mai importantă realizare din punct de vedere militar era că micul nostru Reichswehr, la care pe vremuri mulți priveau cu condescendență, reușise să reînvie mărețele tradiții militare germane, după marasmul ce a urmat înfrângerii din 1918. Noul Wehrmacht german, copilul acelui Reichswehr, era singura armată care reușise să găsească mijlocul de a împiedica o confruntare militară să degenereze într-un război static sau – după cum se exprima generalul Fuller referindu-se la stadiul final al primului război mondial – într-o "grămadă de fiare". Wehrmachtul german era acela care descoperise, cu ajutorul noilor instrumente de război, posibilitatea de a reînvia

adevărata artă a comenzii în operațiunile dinamice. Arta de a comanda era promovată la un nivel neegalat în nici o altă armată, până la nivelul celui mai mărunt subofițer sau gradat, și în aceasta consta secretul succesului nostru. Noul Wehrmacht trecuse primul său examen cu brio. Comandanții militari, până în acest moment, avuseseră libertatea de a acționa fără interferențe din afară. Până în acest moment, natura luptei rămăsese una pur militară, și din acest motiv mai era încă posibil să luptăm cavalereşte.

Pe 15 octombrie colonelul Heusinger de la Secția Operațiuni a O.K.H. a venit să ne spună că urma să fim mutați împreună cu tot comandamentul Grupului de armate pe frontul de vest, la sfârșitul lunii. Vestea ne-a bucurat. În locul nostru urma să rămână Armata a 8-a condusă de general-colonelul Blaskowitz. La scurt timp după aceea, eu am fost înștiințat că trebuie să mă prezint la O.K.H., în Zossen, pe 21 octombrie, pentru a primi ordinul de operațiuni al campaniei din vest.

Am părăsit orașul Lodz pe 18 octombrie, pentru a avea timp să-mi vizitez familia și cumnatul, care zăcea grav rănit într-un spital din Breslau.

O nouă misiune mă aştepta în curând.

PARTEA A DOUA

CAMPANIA DIN VEST

NOTĂ INTRODUCTIVĂ

Fericit că scăpase de sarcina ingrată de a juca rolul de putere ocupantă în Polonia, cartierul nostru general a ajuns pe frontul de vest pe data de 24 octobrie 1939 şi a preluat comanda noului format Grup de armate "A". Diviziile din avangarda armatelor de sub comanda noastră (a 12-a şi a 16-a) ocupaseră deja poziţie de-a lungul frontierei sudice cu Belgia şi Luxemburg, iar unităţile din ariergardă se întindeau tocmai până pe malul drept al Rinului. Ca amplasament al Cartierului General al Grupului de armate fusese ales oraşul Coblenz.

Conform ordinelor, ne-am mutat în hotelul Riesen-Fürstendorf de pe malul Rinului – un loc pe care eu, încă din primele zile petrecute la şcoala de cadeţi din orăşelul apropiat Engers, îl considerasem un etalon al eleganţei şi rafinamentului culinar. Dar acum restricţiile impuse din cauza războiului îşi puseseră amprenta chiar şi pe acest faimos stabiliment. Birourile noastre erau amplasate într-o clădire veche, pe vremuri încântătoare, situată aproape de Deutsches Eck – clădire care, până la izbucnirea războiului, găzduise comandamentul Diviziei Coblenz. Splendidele camere în stil Rococo de altădată erau acum goale şi întunecate. Nu departe de această clădire, într-un mic scuar împrejmuit de arbori străvechi, era amplasat un obelisc care mi-a atras interesul. Obeliscul fusese construit de către comandantul frasncez al Coblenzului în 1812, pentru a marca trecerea Rinului de către Marea Armată a lui Napoleon în marş spre Rusia. Obeliscul purta o inscripţie bombastică, adecvată ocaziei, dar sub aceasta mai fusese gravată ulterior o alta, care suna cam aşa: "Am luat la cunoştinţă şi am aprobat", şi purta semnătura generalului rus care devenise comandantul Coblenzului în 1814.

Ce păcat că Hitler nu a văzut niciodată acest obelisc!

La sugestia mea, cartierul nostru general a acceptat să primească în rândurile sale un militar de valoare, mai în vârstă, care a fost încadrat ca al doilea ofițer de stat major al secției operațiuni. Este vorba de (pe atunci) locotenent-colonelul von Tresckow, care s-a sinucis în iulie 1944, fiind unul din principalii actori ai conspirației împotriva lui Hitler. Tresckow mai lucrase sub comanda mea pe timp de pace în cadrul Departamentului I² al Cartierului General al Armatei. Era un ofițer deosebit de talentat și un patriot înfocat. Cu mintea sa ageră, cu numeroasele sale realizări, cu felul lui cosmopolit de a fi și manierele de gentleman, el avea un farmec al lui aparte, iar înfățișarea lui elegantă, aristocratică, era perfect pusă în valoare de frumoasa și nu mai puțin inteligenta sa soție, una din fiicele fostului ministru de război și șef al Marelui Stat Major, von Falkenhayn. În acele zile cu greu se putea găsi un cuplu mai fermecător în cercurile militare din Berlin decât familia Tresckow.

Tresckow și cu mine eram legați de o puternică simpatie care devenise cu timpul o adevărată prietenie și care data din vremurile când am lucrat împreună la Secția Operațiuni. Și aici, la Coblenz, ca și acolo, el avea să-mi acorde un sprijin important în lupta pentru impunerea planului de operațiuni conceput de Grupul nostru de armate pentru ofensiva din vest. Când, mai târziu, eu am devenit comandantul unui corp de armată de panzere și după aceea comandant de armată, am cerut de fiecare dată ca Tresckow să fie șeful meu de stat major. De fiecare dată însă, cererea mi-a fost refuzată, pe baza motivului (ciudat, dealtfel) că "nu aveam nevoie de un om atât de deștept". Când în sfârșit mi-a fost repartizat, în primăvara lui 1943, ca șef de stat major al Grupului de armate pe care îl comandam, a trebuit să-l resping, pentru că îl aveam deja alături de mine pe șeful secției Operațiuni, generalul Busse, care era de aceeași vârstă cu Tresckow și își dovedise curajul în multe bătălii luptate alături de mine. Singurul motiv pentru care menționez aceasta este faptul că un domn din cercul apropiaților lui Tresckow a lansat zvonul că eu aș fi refuzat colaborarea cu Tresckow pentru că acesta nu ar fi fost un bun național-socialist. Oricine mă cunoaște însă știe că nu acesta este criteriul pe baza căruia mi-am ales colaboratorii.

Lunile petrecute la Coblenz urmau să devină o adevărată "iarnă a vrajbei noastre", și asta se datorează straniei perioade de suspans din iarna 1939-1940, numită "războiul umbrelor" sau, cum îi spuneau francezii, "drôle de guerre". Perioada aceasta ar fi fost mult mai ușor de suportat, dacă am fi fost capabili să ne îndreptăm de la început atenția către pregătirea sistematică a trupelor pe care le comandam pentru a trece la ofensivă în primăvara lui 1940. Din nefericire știam

că Hitler îşi dorea o ofensivă înainte de sfârşitul toamnei, şi, dacă aceasta se dovedea imposibilă, cel mai târziu în cursul iernii.

De fiecare dată când "maeştrii vremii", specialiştii meteorologi ai Luftwaffei, preziceau o perioadă de vreme bună, Hitler transmitea indicativul simbolic care reprezenta semnalul de deplasare a trupelor pe aliniamentele de atac. De fiecare dată însă, meteorologii trebuiau să îşi dezmintă previziunile, fie din cauza unor ploi torenţiale care făceau terenul impracticabil, fie din cauza unor îngheţuri puternice urmate de căderi de zăpadă care puneau sub semnul întrebării posibilitatea folosirii tancurilor şi aviaţiei. Rezultatul era un nesfârşit şir de ordine de pregătire pentru atac urmate imediat de contramandări – o stare de lucruri de natură să frustreze atât trupele, cât şi comandamentele. În cursul acestei perioade a devenit foarte clar pentru toată lumea că Hitler nu avea încredere în rapoartele prezentate de militari, atunci când acestea nu erau conforme cu aşteptările lui. Atunci când Cartierul General al Grupului de armate a raportat încă o dată că ploaia neîntreruptă împiedică orice încercare de a declanşa ofensiva, Hitler l-a trimis la noi pe asistentul său militar, Schmundt, cu ordinul de a verifica el însuşi starea terenului. Dintre noi, Tresckow era omul cel mai indicat pentru a acţiona în această situaţie. El l-a luat pe Schmundt (care îi fusese pe vremuri coleg) şi l-a târât o zi întreagă pe drumurile desfundate, peste arăturile îmbibate cu apă şi luncile mlăştinoase, a urcat şi a coborât cu el pe pantele alunecoase ale dealurilor, aşa încât la întoarcere, seara, Schmundt era într-o stare de epuizare completă. Începând din ziua aceea, Hitler a renunţat la aceste metode complet inadecvate de contraverificare a rapoartelor noastre meteorologice.

Persoana care a avut cel mai mult de suferit ca urmare a acestor absurde oscilaţii şi răsturnări de situaţie şi a risipei de eforturi care decurgea din acestea, a fost, desigur, comandantul Grupului nostru de armate, general-colonelul von Rundstedt. Răbdarea nu a fost niciodată punctul forte al lui von Rundstedt. Într-un timp incredibil de scurt, cartierul nostru general a fost inundat de un potop de hârtii – potop care se abate deobicei asupra cartierelor generale şi comandamentelor unităţilor combatante în fazele mai liniştite ale războiului. Totuşi, mulţumită unei benefice legi nescrise a Armatei germane, care cere ca generalii să fie scutiţi de orice detalii birocratice neesenţiale, von Rundstedt nu era afectat prea puternic din această cauză, şi reuşea să găsească timp în fiecare dimineaţă pentru a se înviora, pe promenada de pe malul Rinului. Dat fiind că şi eu aveam nevoie de exerciţiu fizic, mă alăturam adesea comandantului la înviorarea de dimineaţă. Chiar şi în miezul iernii aceleia geroase, când

Rinul era complet acoperit cu gheață, von Rundstedt nu purta pe deasupra decât o pelerină subțire de ploaie. Când l-am atenționat, spunându-i că riscă să moară de pneumonie, el mi-a replicat că în viața lui nu a avut o manta groasă și că în nici un caz nu o să-și ia una acum, la bătrânețe! Și nu și-a luat niciodată, pentru că chiar după atâția ani, antrenamentul și stilul spartan de viață cu care generalul se obișnuise în școala de cadeți încă își spuneau cuvântul. Un alt obicei de-al lui von Rundstedt mi-a amintit de propria mea experiență în școala de cadeți. Dimineața, întorcându-se în biroul lui pentru a primi raportul zilnic al subordonaților (printre care mă aflam și eu) generalul petrecea timpul liber dintre două rapoarte citind romane polițiste. Ca mulți alți oameni de răspundere, el găsea o binevenită relaxare în lectura acestor cărți, dar, pentru că se jena de preferințele sale, ținea întotdeauna cartea într-un sertar deschis pe care îl închidea repede când cineva intra la el în birou. Era aceeași metodă pe care o folosisem toți în timpul studiilor la școala de cadeți, ori de câte ori vreun instructor venea în control în dormitoarele noastre în timpul orelor de studiu individual!

Revenind, pot spune că nemulțumirea noastră din iarna aceea se datora nu numai oscilațiilor lui Hitler și efectului lor nociv asupra trupelor (care, mai devreme sau mai târziu, datorită repetatelor contramandări ale ordinelor pe care le primeau, ar fi început să se îndoiască de corectitudinea acestora), ci și faptului că programele de exerciții la nivel inter-divizional, care aveau o importanță hotărâtoare în pregătirea pentru luptă a noilor divizii, erau serios perturbate.

Cauza reală a nemulțumirii noastre – sau, ca să fiu mai precis, a neliniștii noastre – avea două fațete.

În primul rând eram nemulțumiți din cauza unui proces pe care nu-l pot denumi altfel decât intrarea în eclipsă a O.K.H. Eu personal m-am temut foarte tare de un astfel de proces și am luptat cât am putut, până în iarna 1937-38, ca *Oberquartiermeister I* al Marelui Stat Major și asistent pe lângă Fritsch și Beck, ca să îl evit și să mă asigur că în caz de război, O.K.H. va avea poziția pe care o merita în aparatul decizional care conducea confruntările armate.

În al doilea rând, Cartierul General al Grupului de armate s-a străduit în van întreaga iarnă să convingă O.K.H. să accepte un plan de operațiuni care – cel puțin în opinia noastră – era singurul care putea oferi garanția unei victorii decisive în vest. Acest plan nu a fost acceptat ca bază a operațiunilor noastre ofensive decât la intervenția expresă a lui Hitler, și asta numai după ce O.K.H., fără îndoială deranjat de insistențele mele, mă înlocuise deja din postul de șef de stat major al Grupului de armate.

Aceste două fapte – "trecerea pe linie moartă" a O.K.H. şi controversa asupra planului de operaţiuni – sunt factorii iniţiali care au influenţat cel mai mult desfăşurarea campaniei din vest, căreia i-am dedicat un capitol din această carte. Evenimentele din finalul campaniei sunt atât de bine cunoscute, încât nu are nici un rost să insist asupra lor. Mă voi limita la a descrie ceea ce am văzut cu ochii mei, din postura de comandant de corp de armată.

Şi totuşi, "iarna vrajbei noastre" a fost urmată de o "vară a gloriei"!

4

ECLIPSA O.K.H.

Eliminarea O.K.H. – Comandamentul Suprem al Trupelor de Uscat – ca autoritate responsabilă de politica de război a Germaniei pe uscat a avut loc – în opinia majorității istoricilor – odată cu demiterea feldmareşalului von Brauchitsch de către Hitler şi preluarea de către acesta a conducerii directe a trupelor de uscat, în condițiile în care era deja comandant suprem al întregului Wehrmacht. De fapt, însă, Comandamentul Suprem fusese eliminat ca autoritate decizională mult mai devreme, în cursul săptămânilor ce au urmat campaniei din Polonia, fără ca acest fapt să fie consfințit în mod formal.

După deplasarea pe care am făcut-o la Zossen pe 21 octombrie 1939 pentru a primi în numele Grupului de armate "A" (fost Grupul Armatelor de Sud) ordinul de luptă al operațiunii "Planul galben", mi-am notat în jurnal: "Acompaniamentul muzical semnat de Halder, Stülpnagel şi Greifenberg a fost foarte deprimant". Pe vremea aceea, generalul von Stülpnagel, având funcția de *Oberquartiermeister I*, era mâna dreaptă a lui Halder, şeful Marelui Stat Major al trupelor de uscat, în timp ce Greifenberg era şeful Secției Operațiuni a O.K.H.

Din spusele acestor trei domni era evident că O.K.H. aprobase planul de război numai datorită insistențelor lui Hitler. Atât ei cât şi comandantul suprem al trupelor de uscat erau în complet dezacord cu ideea unei ofensive în vest şi nu o considerau ca pe o soluție viabilă pentru rezolvarea conflictului. Din ceea ce spuneau ei se putea trage concluzia că niciunul din ei nu credea că armata germană ar fi capabilă să forțeze un deznodământ favorabil al conflictului în vest. Această impresie mi-a fost confirmată nu numai de ordinul de operațiuni, pe care îl vom analiza la timpul potrivit, cât şi de cele

auzite de mine în cursul vizitelor comandatului suprem al trupelor de uscat şi şefului Marelui Stat Major la Cartierul General al Grupului de armate "A".

În perioada de toamnă-iarnă a lui 1939 îmi devenise deja clar că la nivel superior sunt neînţelegeri mari în privinţa ofensivei din vest, atât în legătură cu fezabilitatea acesteia, cât şi cu modul ei concret de desfăşurare. Însă şocul cel mai puternic l-am avut atunci când am constatat cât de mult decăzuse O.K.H. ca autoritate supremă de comandă în cadrul armatei. Şi asta după ce tocmai condusese una din cele mai strălucite campanii din istoria Germaniei!

Înainte de aceasta, din câte se ştie, Hitler nu mai trecuse peste deciziile O.K.H. decât o singură dată, şi anume în cursul crizei din Sudeţi. Dar în acel caz miza era cu totul alta – nu era vorba de o decizie militară, ci de una politică. Disputa dintre Hitler şi O.K.H. – mai precis, disputa dintre Hitler şi şeful Marelui Stat Major, Beck – se referea nu la chestiunile concrete legate de conducerea operaţiunii militare în sine, ci la oportunitatea acesteia, punându-se problema dacă nu cumva atacul asupra Cehoslovaciei va atrage după sine intervenţia puterilor occidentale, ducând astfel la un război pe două fronturi, pe care armata germană nu era capabilă să îl susţină. Rezolvarea acestei probleme, până la urmă, trebuia să cadă în sarcina liderilor *politici*, care trebuiau să evite, prin manevre politice, orice evoluţie care ar fi putut duce, în final, la un război pe două fronturi. Şi în concluzie, în acest caz, chiar dacă şeful Marelui Stat Major şi-a asumat un imens risc militar, înclinându-se în faţa primatului deciziei politice în situaţia dată, totuşi el nu a renunţat în nici un fel la prerogativele sale de conducere în sfera strict militară.

În timpul campaniei din Polonia nu am auzit să fi fost vreo controversă de opinii între Hitler şi O.K.H. Şi într-adevăr, înclin să cred că O.K.H. spera ca previziunile politice ale lui Hitler privind reacţia puterilor occidentale, care se dovediseră corecte în cazul Cehoslovaciei, să se adeverească şi în cazul Poloniei, în toamna lui 1939. În orice caz, în opinia mea, O.K.H. (ca dealtfel şi Grupul Armatelor de Sud) a sperat până la sfârşit, în acele ultime zile cruciale din august, că întreaga afacere se va încheia din nou printr-o înţelegere politică, similară cu cea de la München, şi că nu va mai fi nevoie de confruntare armată. Oricum, dacă nu luăm în considerare cererea expresă a lui Hitler privind desfăşurarea armatei în Prusia Orientală – cerere cu care O.K.H. a fost de acord – putem considera că Hitler nu s-a amestecat în comanda operaţiunilor din campania împotriva Poloniei.

Acum, însă, poziţia era complet diferită. Este adevărat, desigur, că problema modului în care urma să continue războiul după încheierea

campaniei din Polonia era o problemă de *politică de război generală*, o problemă în care, până la urmă, nu putea să să decidă decât Hitler, în calitatea sa de şef al statului şi comandant suprem al Wehrmachtului. Totuşi, dacă soluţia aleasă de Hitler urma să fie o ofensivă armată pe uscat în vest, trebuiau luate neapărat în considerare circumstanţele: cum, când şi *dacă* armata va putea să facă faţă acestei sarcini. În aceste trei privinţe, primatul conducerii militare era categoric.

Cu toate acestea, Hitler a pus Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat în faţa faptului împlinit, în toate cele trei privinţe de mai sus. Pe 27 septembrie, fără a se fi consultat în prealabil cu Comandantul suprem al Trupelor de Uscat, el i-a informat pe comandanţii celor trei servicii ale Wehrmachtului (armata de uscat, marina de război şi Luftwaffe) că a luat decizia să pornească ofensiva în vest în cursul toamnei şi, prin aceasta, să violeze neutralitatea Olandei, Belgiei şi Luxemburgului. Decizia s-a materializat printr-o directivă a O.K.W. datată 9 octombrie 1939.

Din comentariile făcute ulterior, după ce eu am preluat comanda operaţiunii "Planul galben", de către cei trei ofiţeri mai sus pomeniţi, nu am putut să trag altă concluzie decât că O.K.H. se resemnase şi acceptase să fie "decapitat". O.K.H. a sfârşit prin a emite un ordin pentru dezlănţuirea unei ofensive cu care era în total dezacord şi în al cărei succes nu avea încredere. Şi, având în vedere echilibrul relativ al forţelor pe frontul de vest, se poate afirma că neîncrederea O.K.H. era pe deplin justificată.

Prin urmare, am dedus că, în acest caz, O.K.H. renunţase la orice pretenţie de a fi autoritatea responsabilă de confruntările armate pe uscat şi se resemnase la a juca rolul de organ executiv, cu responsabilităţi pur tehnice. Se ajunsese exact în situaţia pe care eu şi general-colonelul Beck o prevăzusem şi încercasem să o prevenim, făcând propuneri pentru o distribuţie mai raţională a responsabilităţilor la vârf în timp de război. Propunerea noastră prevedea desemnarea unei singure autorităţi, care să fie unica responsabilă de consilierea şefului statului în probleme de politică de apărare, să aibă controlul absolut asupra operaţiunilor militare şi să conducă întreaga desfăşurare de forţe. Conform propunerii noastre, cel puţin atâta vreme cât dura conflictul pe continent, comandantul suprem al trupelor de uscat trebuia să preia comanda întregului Wehrmacht, sau, alternativ, şeful al Cartierului General al Reichului, însărcinat cu conducerea Wehrmachtului, trebuia să preia şi comanda trupelor de uscat. Ceea ce doream noi să evităm cu orice preţ, făcând această propunere, era ca trupele de uscat să fie conduse de două Cartiere Generale simultan – cel al Wehrmachtului şi cel al trupelor de uscat.

Iar acum tocmai acest lucru, de care ne temeam atât de mult, se şi întâmplase. Hitler şi al său O.K.W. nu numai că hotărau ce operaţiuni trebuie să execute armata, dar şi când şi cum trebuie să le execute. O.K.H. trebuia să emită ordinele de luptă indiferent dacă era sau nu de acord cu ceea ce i se cerea să facă. Comandantul suprem al trupelor de uscat era astfel decăzut din funcţia de consilier pe probleme militare al şefului statului, şi redus la statutul de subordonat docil, care trebuia să execute fără crâcnire ordinele primite de sus. Nu peste mult timp, acest statut avea să fie consfinţit oficial prin crearea unui "teatru de operaţiuni O.K.W." în Norvegia.

Decăderea fără precedent a O.K.H. îşi are explicaţia atât în relaţiile interpersonale la nivel de vârf cît şi în deciziile privind continuarea războiului care s-au luat după încheierea campaniei din Polonia.

HITLER – VON BRAUCHITSCH – HALDER

Principalul motiv pentru care lucrurile au luat turnura discutată mai sus este personalitatea lui Hitler, mai precis setea lui insaţiabilă de putere şi încrederea exagerată în sine, care îşi avea originea în suCcesele incontestabile pe care le repurtase şi era amplificată de linguşeala la care se pretau şefii Partidului Naţional-Socialist şi anumiţi membri ai anturajului său. În confruntările sale cu capii Armatei era întotdeuna într-o poziţie de superioritate, nu atât pentru că era şeful statului, cât pentru că era comandant suprem al forţelor armate – adică, superiorul lor direct. Mai mult, avea întotdeauna inspiraţia de a-i pune pe colaboratorii săi militari în faţa unor argumente de ordin politic şi economic pe care aceştia nu puteau să le respingă uşor, aducându-i pe un teren unde poziţia lui de şef de stat, expert în problemele politice şi economice, îi conferea o autoritate absolută.

În ultimă instanţă, totuşi, este cert că setea de putere a lui Hitler a fost principalul factor care l-a determinat să uzurpe funcţia de conducător militar suprem, deşi era deja şef al statului şi conducător politic al armatei. Foarte relevantă în acest sens a fost o conversaţie pe care am avut-o cu el în 1943. În cursul acestei discuţii am încercat – pentru a nu ştiu câta oară – să îl conving pe Hitler să accepte o modalitate raţională de comandă a armatei, cu alte cuvinte, să renunţe la comanda operaţiunilor militare şi să numească pentru această sarcină un şef al Marelui Cartier General, cu responsabilităţi depline. În timpul conversaţiei, Hitler a negat cu tărie că i-ar plăcea rolul de "mare comandant de oşti", deşi fără îndoială era atras de gloria războiului. Dimpotrivă, susţinea el, singurul lucru într-adevăr

important pentru el era faptul că deținea *puterea* și autoritatea exclusivă de a-și impune voința. Puterea era singurul lui crez, iar el privea voința lui ca pe o întruchipare a acestei puteri. Lăsând la o parte toate acestea, este perfect posibil ca, după campania din Polonia, Hitler să fi început să se teamă că gloria cucerită de generalii lui ar putea să-i diminueze prestigiul în ochii populației, și poate aceasta este explicația comportamentului său dictatorial față de O.K.H., pe care l-a afișat încă de la începutul campaniei din vest.

Acesta era omul – total lipsit de scrupule, extrem de inteligent și cu o voință de fier – cu care trebuiau să se confrunte generalii von Brauchitsch și Halder. Un om care, pe lângă faptul că fusese ales de popor ca șef al statului, se erijase în cel mai de seamă membru al ierarhiei militare.

Într-adevăr, se poate spune că bătălia ar fi fost inegală, chiar dacă oponenții militari ai lui Hitler ar fi fost alții.

Viitorul feldmareșal von Brauchitsch era un ofițer foarte capabil. Deși nu aparținea aceleiași clase cu baronul von Fritsch, Beck, von Rundstedt, von Bock sau Ritter von Leeb, era nu cu mult mai prejos decât aceștia, și, după cum aveau să o dovedească evenimentele, avea toate calitățile necesare pentru a fi un excelent comandant suprem al trupelor de uscat.

În ceea ce privește caracterul lui von Brauchitsch, se poate spune că statura lui morală era inatacabilă. Nu i-aș pune la îndoială nici tăria voinței, deși din experiența mea personală, aceasta se manifesta mai mult sub forma unei rigidități negative, decât sub forma flexibilității creatoare. Prefera ca deciziile să-i fie sugerate, mai degrabă decât să le ia singur și să le impună din proprie inițiativă. Într-adevăr, se ferea adeseori de decizii în speranța de a evita o luptă pe care o considera din start inegală. În multe cazuri, când era vorba de interesul și prestigiul armatei, von Brauchitsch s-a angajat în acțiuni curajoase, un exemplu fiind acela că a încercat să-l determine pe Hitler să-l reabiliteze public pe gen.col. von Fritsch, deși știa că prin asta își va strica relațiile cu Hitler. Ordinul de zi pe care l-a emis după moartea lui Fritsch este o dovadă a curajului său. Cu toate acestea, în esență, el nu era un luptător. Nu a fost niciodată felul de om care să se impună doar prin forța personalității proprii. Generalul Beck, îmi amintesc, se plângea amarnic de maniera jalnică în care von Brauchitsch a reprezentat interesele O.K.H. în timpul crizei din Cehia, și l-a lăsat pe el, pe Beck, într-o situație disperată. Pe de altă parte, când oameni ca von Hassel, fostul nostru ambasador la Roma, îl acuză pe von Brauchitsch de lașitate pentru că a ezitat să fie de acord cu recurgerea la violență împotriva lui Hitler, nu pot să nu le reamintesc că există o mare diferență între a complota din spatele

unui birou, când nu ai nici o responsabilitate (cum era cazul lui von Hassel) şi a te angaja, din postura de şef al armatei, într-o lovitură de stat care poate să ducă la război civil pe timp de pace sau la victoria unui inamic extern, în timp de război.

Feldmareşalul von Brauchitsch, un om cu o înfăţişare elegantă, care purta toate blazoanele unui adevărat aristocrat, era întotdeauna demn în comportamentul lui. Era corect, politicos şi câteodată chiar fermecător, deşi farmecul său nu era întotdeauna însoţit de căldură sufletească. După cum îi lipsea agresivitatea care impune respect adversarilor, sau cel puţin îi obliga să adopte o atitudine defensivă, tot aşa îi lipsea şi capacitatea de a da impresia unei personalităţi puternice, creatoare. Impresia generală pe care o lăsa era una de răceală şi reţinere. Adesea părea puţin inhibat, căci era fără îndoială un individ sensibil. Calităţile acestea puteau foarte bine să-i asigure respectul colaboratorilor lui apropiaţi, care ştiau să respecte gentlemanul din el, dar nu ar fi fost niciodată suficiente pentru a-i asigura deplina încredere a trupei, de care se bucura, de exemplu, baronul von Fritsch, sau pentru a impresiona un individ ca Hitler. Se ştie că generalul von Seeckt era mult mai rece, chiar total necomunicativ, dar în cazul lui am simţit cu toţii focul interior care îl însufleţea şi tăria de fier care a făcut din el un adevărat conducător de oşti. Von Brauchitsch nu avea nici una din calităţile acestea, nici măcar nu fusese blagoslovit cu acel curaj ostăşesc care – pe lângă excelentele calităţi de comandant – îl făcuse pe von Fritsch favoritul trupei sale.

Revenind la relaţiile lui von Brauchitsch cu Hitler, sunt convins că lupta dintre ei a fost de natură să îl epuizeze mental pe Brauchitsch, care nu putea să reziste voinţei feroce a lui Hitler. Felul de a fi, originea nobilă şi educaţia primită îi interziceau să recurgă, în confruntările cu Hitler, la armele pe care acesta, din poziţia lui de şef al statului, nu ezita să le folosească. Brauchitsch a trebuit să-şi refuleze nemulţumirea şi mânia, întrucât nu se putea compara cu Hitler în arta confruntării verbale. Asta a continuat până când problemele cardiace l-au silit, într-un final, să treacă în retragere, într-un moment foarte convenabil pentru Hitler.

Ar fi drept să menţionăm de asemenea că von Brauchitsch s-a aflat încă de la început într-o poziţie cu mult mai defavorabilă în raporturile cu Hitler decât predecesorul lui. În primul rând, trebuie să amintim că, din momentul în care Blomberg a părăsit funcţia de comandant suprem al Wehrmachtului, Hitler a devenit autoritatea militară supremă în stat. Lovitura de graţie dată Armatei de ministrul de război von Blomberg a fost menită să îi sugereze lui Hitler că ar fi cazul să-şi asume comanda supremă a Wehrmachtului – deşi, desigur,

ne putem întreba dacă nu cumva Hitler ar fi ajuns şi singur la această decizie, indiferent de recomandările făcute de Blomberg.

În această privinţă e important de asemenea faptul că în momentul în care Brauchitsch şi-a preluat postul, atitudinea lui Hitler faţă de armată şi mai ales faţă de O.K.H. se schimbase radical faţă de cea din anii precedenţi. Fără îndoială, atunci când Hitler a venit pentru prima oară la putere, el a arătat conducătorilor militari o oarecare consideraţie şi respect pentru competenţa lor profesională. În unele cazuri, el şi-a păstrat această atitudine până la sfârşit, ca de exemplu în cazul feldmareşalului von Rundstedt, pe care a continuat să îl respecte, deşi l-a debarcat de la comandă de două ori în cursul războiului.

În opinia mea, două sunt motivele pentru care Hitler şi-a schimbat atitudinea faţă de armată, în cursul ultimilor ani de pace.

Primul ar fi acela că el şi-a dat seama că sub conducerea gen. col. baron von Fritsch (ca dealtfel şi sub cea a lui Brauchitsch) armata păstra cu sfinţeniile tradiţiile simplităţii şi cavalerismului, şi codul onoarei militare, în ciuda propagandei naţional-socialiste. Armata rămânea, bineînţeles, loială statului (Hitler nu avea nici un motiv să o acuze de lipsă de loialitate), dar în nici un caz nu avea de gând să renunţe la principiile ei în favoarea ideologiei naţional-socialiste. În plus, era de asemenea clar că tocmai această rezistenţă ideologică era factorul care detemina creşterea încrederii populaţiei în armată. Deşi la început Hitler refuzase să îşi plece urechea la calomniile proferate din interiorul Partidului Naţional-Socialist pe seama înalţilor demnitari ai armatei, campania de atacuri josnice la adresa armatei dusă în principal de oameni ca Göring, Himmler şi Goebbels a dat în cele din urmă roade. Chiar şi ministrul de război von Blomberg a contribuit la creşterea neîncrederii lui Hitler în armată, deşi neintenţionat, prin faptul că a insistat excesiv asupra sarcinii pe are o avea de a "căsători armata cu naţional-socialismul". Rezultatul acestei agitaţii a devenit evident atunci când Göring, din postura de "ofiţer de seamă al Wehrmachtului", a ţinut un discurs în faţa unui grup de înalţi comandanţi militari în primăvara lui 1939. În discursul său, Göring a criticat foarte aspru armata de uscat, (făcând distincţia faţă de celelalte două componente ale Wehrmachtului), pentru că promova o mentalitate tradiţionalistă, învechită, care nu îşi avea locul în sistemul naţional-socialist. A fost un discurs pe care general-colonelul von Brauchitsch, care era prezent acolo, nu ar fi trebuit să-l tolereze sub nici un motiv.

Cea de-a doua sursă de tensiune în relaţia dintre Hitler şi O.K.H. era, în termenii lui Hitler (şi vom cita aici cea mai puţin

injurioasă expresie din cele folosite de el) "nesfârşita ezitare a generalilor".

Formula lui Hitler avea două înţelesuri. Primul: Hitler reproşa O.K.H. că încearcă să tempereze ritmul haotic al reînarmării, (a cărei continuă accelerare ducea inevitabil la scăderea calităţii trupelor combatante). Al doilea: Hitler susţinea că toate succesele sale pe planul politicii externe fuseseră obţinute în pofida opoziţiei generalilor, care de fiecare dată ezitaseră să intre în acţiune. Ce îl determina pe Hitler să susţină asta? General-colonelul von Fritsch – adică O.K.H. – nu a ridicat nici o obiecţie la planurile lui Hitler de introducere a serviciului militar obligatoriu, nici la planurile de ocupare a Renaniei.[3] Nici generalul Beck nu a avut de obiectat (von Brauchitsch era absent din Berlin pe atunci) la decizia lui Hitler de a invada Austria. Ministrul de război von Blomberg a fost acela care s-a opus primul generalizării serviciului militar obligatoriu, şi a făcut-o din motive de politică externă pe care ulterior nu le-a mai luat în seamă. De asemenea Blomberg a fost acela care în timpul marşului spre Renania l-a avertizat pe Hitler (fără ştirea O.K.H.) să retragă unităţile germane de pe malul stâng al râului, când francezii au ordonat o mobilizare parţială. Faptul că Hitler era cât pe ce să-i urmeze sfatul şi că s-a răzgândit doar la insistenţele ministrului de externe von Neurath, care i-a spus că nu e cazul să-şi piardă calmul, reprezintă poate un motiv suficient pentru ca Hitler să prindă ură pe viitor pe toţi generalii. Hitler dispreţuia slăbiciunea – iar acest episod i-ar fi reamintit constant de propriile lui momente de slăbiciune. În plus, în timpul anilor reînarmării Germaniei, O.K.H. a fost nevoit să-i atragă de nenumărate ori atenţia că armata încă nu e pregătită de război. O.K.H., informându-l asupra stării lucrurilor, nu îşi făcea, desigur, decât datoria, iar oficial, Hitler era întotdeauna de acord, dar repetatele avertizări primite se pare că i-au mărit neîncrederea în O.K.H. Politica externă a lui Hitler a fost contestată în mod oficial pentru prima dată în timpul guvernării sale în cadrul unei întâlniri de lucru cu ministrul de externe şi cei trei şefi ai serviciilor armatei, pe data de 5 noiembrie 1937. În cursul acestei întâlniri, Hitler şi-a dezvăluit inintenţia de a invada Cehoslovacia. Rezistenţa înverşunată pe care i-au opus-o atât ministrul de externe von Neurath, cât şi ministrul de război von Blomberg, şi comandantul trupelor de uscat, şeful O.K.H., baronul von Fritsch, a fost desigur unul din motivele care l-au determinat pe Hitler să ia măsuri pentru a scăpa de aceştia cu prima ocazie.

Astăzi este un adevăr general acceptat că resemnarea corpului generalilor germani în faţa demiterii gen. col. baron von Fritsch din funcţia de comandant al O.K.H. a fost semnalul care i-a indicat lui Hitler că poate să facă ce vrea din O.K.H. Eu însă nu pot fi sigur că

aceasta a fost concluzia trasă de Hitler atunci. Dar dacă el a tras într-adevăr această concluzie, atunci desigur s-a înşelat asupra motivelor resemnării generalilor. Departe de a fi un semn al slăbiciunii acestora, atitudinea lor s-a datorat necunoaşterii situaţiei în profunzime, incapacităţii lor de a crede – ca militari loiali ce erau – că şeful statului poate fi capabil de intrigi atât de josnice, şi imposibilităţii practice – în situaţia dată – de a da o lovitură de stat militară.

O mare parte din vină o poartă, fără îndoială, liderii Partidului Nazist menţionaţi mai sus care, în conversaţiile cu Hitler, insistau cu încrâncenare asupra temei "veşnicelor obiecţii ale generalilor".

Este incontestabil prin urmare că von Brauchitsch s-a aflat într-o poziţie extrem de dificilă de la început, în ceea ce priveşte relaţia cu Hitler. În plus, la preluarea funcţiei, fiind consiliat cu rea-credinţă, a făcut mai multe concesii cu privire la personal, printre care şi demiterea nejustificată a unor generali de mare valoare profesională, şi numirea fratelui generalului Keitel ca şef al Heerespersonalamt[4]. Aceasta a fost prima din seria de erori fatale comise de Brauchitsch.

Lovitura de graţie dată O.K.H. în confruntarea cu Hitler a survenit în timpul crizei din Sudeţi, când, datorită laşităţii puterilor occidentale, Hitler a putut să demonstreze tuturor că dreptatea e de partea lui, iar armata se înşeală, obiecţiunile şi ezitările ei fiind nejustificate. Felul neinspirat în care a reacţionat Brauchitsch la această situaţie – prin sacrificarea şefului său de stat major – i-a slăbit şi mai mult poziţia în raportul cu Hitler.

Cea de-a doua personalitate a O.K.H. care urma să aibă de-a face direct cu Hitler după demiterea lui Beck, general-colonelul Halder, era din punct de vedere al competenţei militare egalul lui von Brauchitsch. Din câte se cunoaşte, colaborarea celor doi era bazată pe încredere reciprocă, şi eu înclin să cred că de fiecare dată când von Brauchitsch a fost de acord cu propunerile lui Halder, a făcut-o din convingere. Ca şi majoritatea ofiţerilor care şi-au început cariera în Statul Major General al Bavariei, Halder cunoştea la perfecţie toate îndatoririle care îi reveneau şi dovedea o mare putere de muncă. Zicerea lui Moltke, "Geniul înseamnă hărnicie", ar fi putut fi motto-ul său. Cu toate acestea nu se putea spune despre el că era posedat de acel foc sacru care arde în inima marilor oameni de arme. Faptul că el s-a pregătit din timp pentru campania din Rusia, solicitându-i generalului von Paulus (*Oberquartiermeister*-ul său) să conceapă un plan de operaţiuni pe baza studiilor făcute de şefii de stat major ai Grupurilor de armate, spune mult despre înaltul simţ al responsabilităţii pe care îl avea Halder; pe de altă parte, rămâne adevărat faptul că

conceptele de bază ale oricărei campanii ar trebui să se nască în mintea omului care va conduce efectiv acea campanie.

În manierele sale exterioare, Halder nu avea eleganța lui von Brauchitsch. În luările sale de poziție, el era întotdeauna obiectiv și spunea întotdeauna lucrurilor pe nume. Am fost de față personal când l-a criticat pe Hitler fără nici un fel de menajamente. Cu aceeași ocazie am putut să constat cât de mult se zbătea în interesul trupelor combatante și cât de mult suferea pentru soarta acestora, atunci când i se impuneau decizii greșite care ar fi putut să le afecteze. Din nefericire, obiectivitatea și moderația nu erau genul de calități care să-l impresioneze pe Hitler, iar simpatia lui Halder pentru trupe îl lăsa complet rece.

Ceea ce a dus, în final, la căderea lui Halder (în opinia mea) a fost rolul dublu pe care a trebuit să-l joace. Încă dinainte de a prelua postul de la Beck, el era un inamic declarat al lui Hitler. Conform spuselor lui Walter Görlitz, din cartea sa "Marele Stat Major german", Halder i-ar fi declarat lui von Brauchitsch, la preluarea postului, că a acceptat numirea doar pentru a putea să lupte împotriva lui Hitler. Lui Halder i s-au atribuit numeroase planuri de răsturnare a lui Hitler, dar este greu de spus dacă vreunul din acestea ar fi putut fi pus vreodată în practică.

Pe de altă parte, Halder a fost Șeful Marelui Stat Major al Germaniei – și mai târziu, al lui Hitler, după ce acesta a preluat comanda supremă a armatei. Pentru un politician nu e de neconceput să joace în același timp două roluri: cel de consilier cinstit, responsabil, și cel de conspirator. Însă un militar de carieră nu este de obicei apt pentru un astfel de joc dublu. În primul rând, este prin tradiție de neconceput în Germania ca șeful Marelui Stat Major să nu aibă o relație de deplină încredere cu comandantul său suprem. Chiar dacă, având în vedere acțiunile lui Hitler, se putea admite ca șeful Marelui Stat Major să plănuiască răsturnarea șefului statului și comandantului suprem pe timp de *pace*, rolul dublu de șef al Marelui Stat Major și conspirator implica o contradicție de nerezolvat în timp de *război*. Ca șef al Marelui Stat Major, era de datoria lui Halder să lupte pentru victoria armatei de a cărei conducere era, în parte, responsabil, – cu alte cuvinte, să se asigure că operațiunile militare ordonate de comandantul suprem sunt duse la îndeplinire. Ca și conspirator, pe de altă parte, nu avea cum să fie de acord cu executarea acestor operațiuni. Fără îndoială că Halder, atunci când a fost confruntat cu această dificilă alegere, a optat pentru a-și îndeplini datoria de militar și a făcut tot ceea ce îi stătea în putere pentru a ajuta armata germană să câștige în confruntarea cu inamicul. În același timp însă celălalt rol pe care îl juca – cel de conspirator – îi cerea să reziste cu orice preț în poziția

de şef al Marelui Stat Major, poziţie care îi conferea puterea necesară pentru a-l răsturna pe Hitler. Pentru aceasta, însă, el trebuia să se încline în faţa deciziilor militare ale lui Hitler, chiar dacă nu era de acord cu ele. În mod cert, principalul motiv pentru care Halder a rămas în post a fost acela că spera să poată astfel proteja armata de consecinţele imenselor gafe militare ale lui Hitler. Dar rămânând, el a trebuit să plătească preţul executării unor ordine cu care conştiinţa lui de militar nu se putea împăca. Acesta este, în mare, conflictul interior care l-a măcinat pe dinăuntru şi a dus, în cele din urmă, la căderea lui. Un lucru însă rămâne cert: dacă general-colonelul Halder s-a agăţat de postul de şef al Marelui Stat Major atât de multă vreme, el a făcut-o nu în interes personal, ci în interesul armatei germane.

Am încercat în aceste pagini să fac portretele literare ale celor două personalităţi sub conducerea cărora, în toamna lui 1939, O.K.H. a intrat (cum aş putea spune altfel?) în eclipsă. Din ceea ce am spus reiese clar că nici unul din aceşti doi ofiţeri (care dealtfel au fost nişte profesionişti de prima mână) nu se puteau măsura cu un om ca Hitler. În acelaşi timp, se mai poate deduce că faptul că O.K.H. a fost transformat într-un organ cu atribuţiuni pur executive, chiar după strălucita victorie pe care o repurtase în Polonia, se datorează felului în care atât Hitler, cât şi O.K.H. au abordat problema continuării războiului după sfârşitul campaniei din Polonia.

Atât înainte cât şi imediat după izbucnirea războiului, Germania se pregătise (după cum era şi firesc) pentru o defensivă în Vest, aşteptându-se la un atac din partea aliaţilor. Cine ar fi putut să prevadă că puterile occidentale vor abandona Polonia într-un mod atât de mârşav, după ce i-au acordat garanţii de securitate? Slabele lor atacuri în zona liniei Siegfried de-a lungul Saarului – atacuri care au fost urmate imediat de retragerea pe teritoriul francez – nu pot fi considerate nici măcar mişcări pregătitoare pentru un eventual atac ulterior, mai serios.

Atâta timp cât eram siguri că ne aşteaptă o ofensivă puternică în vest, nu puteam să facem altceva decât să o aşteptăm, şi să încercăm să stăvilim această ofensivă pe linia Siegfried sau – în cazul în care ea era lansată către zona Ruhrului, prin Belgia şi Luxemburg – să dăm un contraatac puternic, îndată ce deveneau disponibile forţele angajate în Polonia. Acum, însă, datorită inacţiunii puterilor occidentale, apăruse o cu totul altă situaţie. Chiar acceptând că francezii au întârziat pentru că urmăreau să ne atace prin surprindere, iar britanicii se mişcau greu ca de obicei, de-acum nu ne mai puteam aştepta ca puterile occidentale să pornească o ofensivă în viitorul imediat, întrucât pentru Polonia nu se mai putea face nimic, iar întreaga armată germană era disponibilă pentru frontul de vest. Soarta Poloniei

nu mai putea fi schimbată încă din 18 septembrie, când s-a încheiat bătălia de pe Bzura şi ruşii au trecut frontiera estică. Aceasta ar fi trebuit să fie data limită până la care Hitler ar fi trebuit să aibă o discuţie cu comandantul suprem al trupelor de uscat şi să ia o decizie privind operaţiunile ce urmau a fi desfăşurate în vest. Totuşi, judecând după cărţile publicate până la această dată, (în principal cea ale generalului von Lossberg, şeful secţiei operaţiuni a O.K.W., şi a Ministerialrat[5] -ului Greiner, cel care ţinea jurnalul de front al O.K.W.-ului), nici o astfel de discuţie nu a avut loc.

Putem trage concluzia că Hitler şi conducătorii O.K.H. au avut reacţii cu totul diferite la strălucitul succes din Polonia şi surprinzătoarea inacţiune a puterilor occidentale. Hitler, desigur, a interpretat lipsa unei reacţii ofensive din partea francezilor şi britanicilor ca pe un semn al slăbiciunii acestora, slăbiciune care i-ar fi permis să atace el primul în vest. Mai mult, el era convins, după cele întâmplate în Polonia, că din acel moment înainte nici o sarcină nu era imposibil de îndeplinit pentru armata germană. O.K.H. însă, după cum se va vedea, nu împărtăşea aceste puncte de vedere. Pe de o parte, din atitudinea puterilor occidentale se putea deduce că acestea au intrat în război numai ca să-şi salveze onoarea, şi că era posibil, prin urmare, să se ajungă la o înţelegere cu ele, fără a mai fi necesară o confruntare armată. Pe de altă parte, generalul Halder probabil se gândea că drumul spre o astfel de înţelegere ar fi putut fi foarte bine netezit prin debarcarea lui Hitler, aşa că, în concluzie, din punctul de vedere al O.K.H., o ofensivă în vest nu şi-ar fi avut locul în condiţiile date.

În orice caz, ceea ce ştia O.K.H. era că Hitler nu avea deloc intenţia să dezlănţuie o ofensivă în vest, chiar şi după campania din Polonia. Am avut ocazia să mă conving de acest lucru în cursul iernii 1939-1940. Într-una din nenumăratele dăţi când Hitler ne-a trimis indicativul secret care era semnalul pentru deplasarea trupelor pe poziţie de atac, am primit vizita şefului de stat major al flotei aeriene repartizate pentru a sprijini Grupul de armate "A", generalul Sperrle, care mi-a spus că formaţiunile lui de avioane nu vor putea niciodată să decoleze de pe aeroporturile militare, care erau inundate de ploaie. Când i-am replicat că Luftwaffe avusese la dispoziţie luni de zile pentru a-şi construi piste de decolare solide, Sperrle mi-a spus că Hitler interzisese mai demult orice fel de lucrări în perspectiva unei ofensive în vest. Un alt fapt relevant în acest sens este că producţia de muniţie nu atinsese până atunci nivelul necesar pentru a putea susţine o eventuală ofensivă în vest.

Evident, O.K.H. s-a lăsat indus în eroare de Hitler, apreciind că acesta nu îşi va schimba decizia. Greiner povesteşte că în cursul

celei de-a doua jumătăți a lui septembrie 1939, când se apropia sfârșitul războiului în Polonia, O.K.H. îi ceruse generalului Heinrich von Stülpnagel să pregătească un memoriu cu privire la desfășurarea ulterioară a ostilităților în vest. Concluzia la care a ajuns von Stülpnagel era că armata germană nu era suficient pregătită pentru a străpunge linia Maginot și că pregătirea ar putea dura până în 1942. El nu luase în considerare posibilitatea de a ataca ocolind prin Belgia și Olanda pentru că știa că guvernul Reichului promisese recent acestor țări că le va respecta neutralitatea. Ținând seama de acest memoriu și de atitudinea lui Hitler de până atunci, O.K.H. dedusese, evident, că Hitler va continua să ducă o politică defensivă în vest. La sfârșitul campaniei din Polonia, O.K.H. a ordonat în consecință întărirea dispozitivului militar defensiv din vest, fără a se mai sinchisi să-i ceară aprobarea lui Hitler pentru aceasta.

În situația nou apărută în urma colapsului total al Poloniei, o astfel de decizie a însemnat cedarea inițiativei către Hitler pentru toate planurile ulterioare. În mod cert, pentru conducătorii militari aceasta nu era o modalitate potrivită de a-și păstra influența asupra desfășurării ulterioare a conflictului, indiferent ce formă ar fi luat acesta. Pe lângă aceasta, concluziile la care ajunsese von Stülpnagel nu puteau fi privite ca niște răspunsuri adecvate la problemele actuale și viitoare legate de politica de război a Germaniei. Dacă am fi așteptat până în 1942 ca să putem penetra linia Maginot, puterile occidentale ar fi reușit mai mult ca sigur să recupereze handicapul tehnic și să ne ajungă din urmă în producția de armament. În plus, numai penetrarea cu succes a liniei Maginot nu putea să ne garanteze victoria în războiul din vest. În 1939, inamicul dispunea de cel puțin 100 de divizii, și străpungerea liniei Maginot nu ar fi însemnat nici pe departe câștigarea războiului. Chiar dacă inamicul ar fi repartizat un număr mare de unități doar pentru apărarea acestei linii, mai avea încă la dispoziție o rezervă strategică uriașă, de 40 până la 60 de divizii, cu care putea să intercepteze imediat orice spargere a liniei de fortificație, chiar și una pe scară largă. Fără îndoială, lupta nu ar fi avut un rezultat concludent și ar fi degenerat într-un război al tranșeelor. Bineînțeles, nu acesta era scopul strategiei germane.

Nu putem însă să afirmăm că gen. col. von Brauchitsch și șeful său de stat major se așteptau să obțină rezultate pe termen lung doar printr-o strategie pur defensivă. Cu toate acestea ei și-au legat speranțele, la început, de posibilitatea ca puterile occidentale să cadă la înțelegere cu Reichul sau, în final, să pornească ele ofensiva. Însă în cazul unei ofensive dinspre vest ei oricum nu ar mai fi avut puterea de decizie, și în plus speranța lor într-un atac al aliaților era, după cum se va dovedi, nefondată. Din punct de vedere militar, primăvara lui

1940 reprezenta nu numai prima, ci şi ultima ocazie în care Germania ar fi putut să dezlănţuie ofensiva în vest, cu şanse bune de reuşită.

Conform spuselor lui Greiner, Hitler nu a fost informat despre memoriul lui von Stülpnagel, însă se aştepta ca O.K.H. să promoveze o politică defensivă în vest. În loc să fi organizat din timp (cel târziu până la jumătatea lui septembrie) o consfătuire cu O.K.H. pe problemele politicii de război, Hitler a preferat să-l pună pe comandantul trupelor de uscat în faţa faptului împlinit, pe 27 septembrie, luând o decizie care s-a concretizat într-o directivă a O.K.W., emisă pe 9 octombrie. Fără nici o consultare preliminară cu comandantul trupelor de uscat, Hitler a decis nu numai desfăşurarea de acţiuni ofensive în vest, ci şi *data şi modalitatea de desfăşurare* a acţiunilor. Nici una din aceste decizii nu ar fi trebuit luată fără concursul comandantului trupelor de uscat. Hitler cerea ca ofensiva să fie lansată cât mai curând posibil, şi în nici un caz mai târziu de sfârşitul toamnei. La început, după spusele generalului von Lossberg, el fixase data limită de începere a ofensivei pe 15 octombrie. Pentru aceasta ar fi fost necesar însă ca blindatele şi aviaţia să fie rechemate din Polonia cel târziu la sfârşitul bătăliei de pe Bzura. În plus, Hitler stabilise şi modul în care urmau să se desfăşoare operaţiunile, şi anume prin ocolirea liniei Maginot, trecând prin Belgia şi Olanda.

Comandantului armatei de uscat nu îi rămânea altceva de făcut decât să se ocupe de execuţia tehnică a unei operaţiuni asupra căruia nu fusese consultat în mod deliberat şi pentru care, în toamna lui 1939 în orice caz, nu putea oferi nici o garanţie de succes.

Pentru cei care se întreabă cum a fost posibil ca şeful armatei de uscat să accepte o astfel de înjosire a funcţiei lui, însuşindu-şi deciziile aberante ale lui Hitler, răspunsul se află în cartea lui Greiner, *Die Oberste Wehrmachtführung*. Greiner sugerează că von Brauchitsch, simţind că nu are şanse să rezolve nimic opunându-se de la început acestor decizii, a sperat că, dacă se preface docil pe moment, va avea mai târziu şansa să contracareze cumva planurile lui Hitler. Acelaşi lucru îl afirmă şi generalul von Lossberg, care îl cunoştea personal destul de bine pe Hitler şi cunoştea de asemenea atitudinea acestuia faţă de O.K.H. la acea vreme. Este de asemenea posibil ca Brauchitsch să fi sperat că vremea defavorabilă va face imposibilă dezlănţuirea ofensivei la sfârşitul toamnei sau în cursul iernii. Dacă decizia de a porni la atac putea fi astfel amânată până în primăvara viitoare, se putea spera în găsirea unei modalităţi paşnice de rezolvare a conflictului.

În ceea ce priveşte vremea, comandantul trupelor de uscat şi şeful său de stat major nu se înşelau. Dar ei se înşelau amarnic dacă îşi închipuiau că Hitler putea fi convins să renunţe la o astfel de decizie

fundamentală, chiar dacă însuşi generalul von Reichenau era cel însărcinat de O.K.H. să discute despre aceasta cu Hitler. Singura modalitate de rezolvare a problemei ar fi fost ca O.K.H. să vină cu o propunere proprie, mai bună, cu care să îl impresioneze pe Hitler.

Cât despre posibilităţile de a încheia conflictul în mod paşnic, până la acea vreme nu se ivise încă nici una. Oferta de pace pe care Hitler o făcuse puterilor occidentale după încheierea campaniei din Polonia fusese refuzată categoric. În plus, Hitler nu ar fi acceptat niciodată negocierea unor condiţii favorabile pentru Polonia de dragul de a face pace cu puterile occidentale. Şi, dealtfel, asta era cu atât mai puţin posibil acum, când Uniunea Sovietică pusese deja stăpânire pe jumătatea estică a Poloniei. O altă întrebare spinoasă este cum ar fi reuşit atunci Germania să negocieze un tratat de pace onorabil *fără* Hitler. Şi cum ar fi putut fi dat jos Hitler de la putere? Căci chiar dacă generalul Halder ar fi avut pregătit, în octombrie 1939, un plan de acţiuni militare împotriva conducerii politice de la Berlin, sprijinul pe care putea conta el în rândul membrilor armatei era mai mic chiar decât în toamna lui 1938.

Prin urmare, pentru început, general-colonelul von Brauchitsch s-a supus deciziilor lui Hitler, iar O.K.H. a întocmit proiectul operaţiunii "Planul galben" conform cu indicaţiile acestuia. Însă pe 27 octombrie comandantul trupelor de uscat, susţinut de şeful statului major, a încercat să-l convingă pe Hitler, invocând motive de ordin militar, că ofensiva trebuie amânată până când condiţiile din teren vor fi mai favorabile, adică până în primăvara lui 1940. Conform lui Greiner, generalul von Reichenau încercase să-l convingă pe Hitler de acelaşi lucru, cu doar câteva zile înainte – probabil, la cererea expresă a lui Brauchitsch. Deşi Hitler nu a respins în întregime argumentele invocate de cei doi, totuşi el nu a renunţat la data de 12 noiembrie ca termen limită pentru începerea ofensivei.

Pe 5 noiembrie von Brauchitsch a făcut o nouă încercare de a-l convinge pe Hitler să renunţe. Aceasta era ziua – dacă atacul urma într-adevăr să aibă loc pe 12 noiembrie – când trebuia transmis ordinul de deplasare a trupelor pe aliniamentul de atac.

Deşi conversaţia celor doi din 5 noiembrie a avut loc în secret[6], anumite detalii au fost totuşi dezvăluite public, concluzia fiind – cel puţin în opinia mea – că această conversaţie a pecetluit ruptura dintre Hitler şi corpul generalilor. Din cele povestite de Keitel lui Greiner, von Brauchitsch i-a citit lui Hitler un memoriu în care erau cuprinse toate motivele pentru care el se opunea începerii ofensivei în toamna lui 1939. După ce a invocat fapte incontestabile, cum ar fi starea defavorabilă a vremii şi lipsa de antrenament a unităţilor nou înfiinţate, von Brauchitsch a mai adus un argument, care l-a înfuriat

groaznic pe Hitler: el a susținut că trupele combatante care au luptat în campania din Polonia nu erau suficient de bine pregătite. Brauchitsch a afirmat că în Polonia infanteria nu arătase același spirit agresiv ca în 1914, iar disciplina și rezistența unităților combatante nu a fost întotdeauna corespunzătoare standardelor, și asta datorită ritmului mult prea rapid în care se desfășurase reînarmarea și pregătirea trupelor. Dacă von Brauchitsch ar fi vorbit în fața unei audiențe formate din comandanți de unități, aceștia, desigur, l-ar fi înțeles foarte bine. Trebuie să precizăm însă că el nu avea dreptate când spunea că agresivitatea infanteriei nu a fost la același nivel ca în 1914, cel puțin nu în felul ambiguu în care a formulat el acest argument. Această afirmație a lui Brauchitsch se datora faptului că el nu înțelegea transformările pe care le suferise tactica de infanterie în anii care trecuseră de la primul război mondial. Folosirea metodelor de atac din 1914 era de neconceput în condițiile actuale. Pe de altă parte, nu poate fi negat faptul că unele din unitățile noastre au dat în mai multe ocazii semne de slăbiciune, și asta mai ales în cazul luptelor în interiorul localităților. Acest fenomen este caracteristic pentru trupele lipsite de experiență, și apare la începutul oricărui conflict armat. Mai mult decât atât, comandamentele eșaloanelor de rang superior au fost nevoite în mai multe cazuri să ia măsuri drastice împotriva manifestărilor de indisciplină care apăreau. Aceste lucruri nu ar fi trebuit să surprindă pe nimeni, dacă luăm în considerare faptul că în câțiva ani de zile se trecuse de la Reichswehrul de 100000 de soldați la o armată de câteva milioane de oameni, marea majoritate a cărora nu îmbrăcaseră niciodată uniforma de soldat înainte de mobilizarea generală. Și, ținând seama de rezultatele campaniei din Polonia, nu se putea afirma, numai pe baza acestor fapte, că armata germană era incapabilă de a susține o ofensivă în vest. Dacă general-colonelul von Brauchitsch s-ar fi rezumat la a declara că diviziile *nou formate* erau inapte pentru o astfel de ofensivă din cauza lipsei lor de antrenament și coerență în acțiune, și dacă ar fi subliniat faptul că ofensiva nu putea fi dusă la bun sfârșit numai cu trupele experimentate, care erau prea puține, el ar fi reușit poate să fie la fel de convingător ca și atunci când a invocat starea defavorabilă a vremii. O generalizare de tipul celei descrise mai sus ar fi fost, însă, ultimul argument care ar fi putut fi folosit într-o discuție cu Hitler, întrucât Hitler se considera creatorul acestui nou Wehrmacht, ale cărui calități erau acum puse la îndoială. Hitler avea oarecum dreptate să se considere creatorul Wehrmachtului, până la un punct. Dacă Hitler nu ar fi avut curajul politic de a impulsiona reînarmarea, și dacă Partidul Național-Socialist nu s-ar fi străduit să reînvie spiritul militarist, chiar și în acele pături sociale în care acesta dispăruse complet în timpul

Republicii de la Weimar, Wehrmachtul nu ar fi atins niciodată puterea pe care o avea în 1939. Hitler însă uita să menționeze că meritul fostului Reichswehr în crearea Wehrmachtului era cel puțin egal cu al său. Căci dacă ofițerii și subofițerii crescuți în fostul Reichswehr nu s-ar fi dedicat cu atâta abnegație planificării și pregătirii acestor mari transformări, Hitler nu ar mai fi avut acum un Wehrmacht pe care să-l numească "creația" sa, iar bătăliile din Polonia nu ar mai fi fost câștigate.

Ridicând asemenea obiecțiuni în fața lui Hitler – un dictator de o grandomanie ieșită din comun – von Brauchitsch a obținut tocmai opusul a ceea ce intenționa să obțină. Fără să acorde nici cea mai mică atenție argumentelor logice ale lui Brauchitsch, Hitler s-a declarat ofensat de criticile acestuia, considerând că sunt îndreptate împotriva realizărilor *lui* personale, și a încheiat brusc conversația. În plus, a insistat ca data de 12 noiembrie să rămână data limită a declanșării atacului.

Din fericire Zeul vremii a intervenit în ajutorul nostru și a forțat amânarea atacului. Amânările din cauza condițiilor meteorologice defavorabile s-au ținut lanț, totalizând un număr de cincisprezece doar până la sfârșitul lui ianuarie.

O.K.H. și-a impus în final, cu ajutorul vremii, punctul de vedere în fața lui Hitler: ofensiva nu a mai avut loc la data stabilită. Însă prețul plătit pentru aceasta a fost o criză de putere ale cărei consecințe urmau să devină din ce în ce mai evidente pe măsură ce războiul avansa. Efectul ei imediat a fost că Hitler și Brauchitsch au încetat să se mai întâlnească. Ofițerul de stat major I al secției Operațiuni, viitorul general Heusinger, mi-a spus pe 18 ianuarie că Brauchitsch nu se mai văzuse cu Hitler de pe 5 noiembrie – o situație de-a dreptul inimaginabilă având în vedere starea lucrurilor. O altă consecință a rupturii din 5 noiembrie a fost discursul lui Hitler în fața comandanților și șefilor de stat major ai tuturor grupurilor de armate, armatelor și corpurilor de armată, în Cancelaria Reichului, pe 23 noiembrie. Nu voi intra în detalii în legătură cu acest eveniment, întrucât este deja binecunoscut din alte cărți. Principalele probleme abordate de Hitler au fost: data pornirii ofensivei în Vest (Hitler a insistat încă o dată ca ofensiva să fie pornită cât mai curând posibil) și posibilitatea unui atac dinspre est, din partea sovieticilor (Hitler se temea că acest atac va avea loc în curând).

În ceea ce privește argumentele lui Hitler în favoarea declanșării operațiunilor în vest, trebuie să admit că erau juste și chiar, aș putea spune, convingătoare, cu o singură excepție: problema datei. În rest, întregul lui discurs a fost un atac extrem de dur atât la adresa O.K.H., cât și la adresa generalilor armatei germane, pe care îi acuza

in corpore de obstrucționarea planurilor lui curajoase. În această privință, discursul a fost cel mai neprincipial pe care l-am auzit din gura lui Hitler. Comandantul trupelor de uscat a recurs la singurul gest posibil în acea situație: și-a prezentat demisia. Hitler a refuzat să i-o aprobe, deși evident acest refuz nu putea fi o soluție la criza în care ne aflam. O.K.H. se afla încă în situația nefericită de a pregăti o ofensivă cu care nu era în nici un fel de acord. Comandantul O.K.H. fusese repudiat de Hitler (care nu accepta să fie consiliat pe probleme de politică de război) și redus la statutul de subordonat cu atribuțiuni pur executive.

O analiză atentă va arăta că motivele care au dus la aceste evoluții în relațiile dintre șeful statului și conducătorii armatei au fost în principal setea de putere a lui Hitler și vanitatea lui mereu crescândă, la care se adăugau sfaturile răuvoitoare pe care le primea din partea Himmlerilor și Göringilor cu care se înconjurase. Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că O.K.H. și-a adus propria contribuție (substanțială, dealtfel) la evoluția situației, în principal prin felul în care a tratat problema continuării războiului după sfârșitul campaniei din Polonia.

Prin decizia de a rămâne în defensivă pe frontul de vest, O.K.H. i-a predat, practic, inițiativa lui Hitler, deși în primul rând, fără discuție, ar fi fost de datoria O.K.H. să-i recomande șefului statului ce măsuri să ia în continuare, după ce armata de uscat, cu sprijinul Luftwaffe, reușise să înfrângă Polonia într-un timp atât de scurt.

O.K.H. avea fără îndoială dreptate să considere că vremea și imaturitatea trupelor nou recrutate făceau imposibilă o ofensivă pe frontul de vest în toamna anului 1939. Însă simpla afirmare a acestui fapt însoțită de întărirea dispozitivului defensiv de pe frontul de vest nu puteau fi considerate soluții la problema desfășurării viitoare a războiului. Dacă O.K.H. ar fi vrut să aibă un cuvânt de spus în strategia generală a Germaniei de mai târziu, trebuia să vină la timp cu un răspuns adecvat la întrebarea: care este cea mai bună strategie pentru a încheia acest război într-un mod avantajos din punct de vedere militar?

Comandantul suprem al trupelor de uscat avea, desigur, tot dreptul să recomande șefului statului soluția unui compromis politic cu puterile occidentale. Dar oare ce urma să se întâmple dacă nu apărea nici o ocazie pentru realizarea unui astfel de compromis? Având în vedere caracterul lui Hitler, O.K.H. ar fi trebuit, chiar dacă nu existau condiții pentru desfășurarea cu succes a unei ofensive în vest, să ia în considerare și să propună și o soluție *militară* pentru rezolvarea conflictului.

Rezultă de aici că după încheierea campaniei din Polonia, trebuiau date răspunsuri la următoarele trei întrebări:

Prima. Ar fi putut tacticile defensive să ducă singure la un deznodământ favorabil al conflictului sau pentru aceasta era neapărat necesară o ofensivă germană în vest?

A doua. Dacă o astfel de ofensivă s-ar fi dovedit necesară, atunci *când* putea fi lansată, şi care erau şansele ca ea să reuşească pe deplin?

A treia. Cum ar fi trebuit condusă o astfel de ofensivă pentru a putea garanta victoria deplină a Germaniei pe continent?

În ce priveşte prima întrebare, apar două variante.

Prima presupunea ca Reichul să ajungă la o înţelegere cu puterile occidentale după căderea Poloniei. O.K.H. ar fi trebuit să privească o astfel de soluţie cu scepticism încă de la început, pe de o parte din cauza mândriei naţionale a britanicilor, care făcea destul de improbabil un compromis de acest tip, şi pe de altă parte din cauza lui Hitler, care nu era dispus să mai poarte negocieri pentru a rezolva problema frontierei germano-polone pe cale paşnică, după ce învinsese deja Polonia în război. În definitiv, pentru a ajunge la o înţelegere cu puterile occidentale, Hitler ar fi trebuit să reînfiinţeze statul polon, şi asta nu mai era posibil, chiar dacă Hitler ar fi fost de acord, din momentul în care sovieticii au cucerit partea estică a Poloniei. Împărţirea Poloniei era un fapt consumat, asupra căruia nu putea reveni nici Hitler şi nici un eventual guvern care i-ar fi succedat în cazul debarcării lui de la putere.

O altă posibilitate de a încheia războiul cu succes prin rămânerea în defensivă ar fi putut să apară în cazul în care puterile occidentale s-ar fi hotărât să treacă ele însele la ofensivă. Aceasta le-ar fi dat germanilor posibilitatea de a obţine o victorie decisivă pe frontul de vest, pentru că i-ar fi pus într-o situaţie favorabilă lansării unui contraatac. Ideea aceasta a fost atestată dealtfel în cartea *Gespräche mit Halder* (Convorbiri cu Halder), în care se menţionează că Halder ar fi vorbit la un moment dat de proiectul unei operaţiuni pe contraatac. Însă, conform spuselor generalului Heusinger, O.K.H. nu a luat în considerare acest proiect la timp, adică la sfârşitul lui septembrie – începutul lui octombrie, ci mult prea târziu, adică prin decembrie, când deja nu mai putea face nimic pentru a-şi recuceri poziţia în faţa lui Hitler.

Fără îndoială, perspectiva unei operaţiuni pe contraatac ar fi fost foarte atrăgătoare pentru armata germană. Am fi fost extrem de tentaţi să îi vedem pe inamicii noştri atacând cu toate forţele linia Siegfried, sau nevoiţi să violeze neutralitatea Luxemburgului, Belgiei, şi poate chiar şi a Olandei. Dar acestea rămâneau deocamdată doar

vise, căci o astfel de ofensivă era de neconceput în viitorul apropiat. Cum am fi putut să credem că puterile occidentale, care nu îndrăzniseră să lanseze ofensiva când majoritatea trupelor germane erau angajate în conflictul din Polonia, o vor face acum, când Wehrmachtul putea să îi înfrunte cu toate forțele de care dispunea? Eu personal nu cred, după cum nu am crezut nici atunci, că existau perspective pentru un contraatac german.

Aceste argumente au fost dealtfel confirmate de "planul de război" elaborat la acea vreme de către subordonații comandantului suprem al trupelor aliate, generalul Gamelin. Principalele idei ale acestui plan, care mai târziu avea să cadă în mâinile germanilor, erau următoarele:

Trupele aliate nu puteau să acumuleze suficientă forță pentru a putea declanșa un atac în vestul Germaniei, cel puțin până în primăvara lui 1941. Pentru a-și asigura superioritatea la nivelul forțelor terestre, puterile occidentale trebuiau să găsească noi aliați.

Britanicii nu erau pregătiți să participe la o ofensivă pe scară largă împotriva Germaniei înainte de 1941, cu excepția cazului unui colaps parțial al Germaniei. (Această completare, care implică în mod evident speranța într-o posibilă revoluție în Germania, ne arată la ce puteam să ne așteptăm în cazul unei lovituri de stat.)

Principala sarcină a puterilor occidentale în 1940 era să apere integritatea teritorială a Franței și, desigur, să intervină în ajutorul Belgiei și Olandei dacă acestea erau atacate.

În plus, aliații trebuiau să facă toate eforturile pentru a crea noi teatre potențiale de conflict pentru Germania. Zonele avute în vedere erau statele nordice, și, dacă Italia rămânea neutră, și Balcanii. Desigur, eforturile de a aduce Belgia și Olanda de partea aliaților trebuiau să continue.

În final, trebuiau depuse eforturi pentru a priva Reichul de *importurile vitale*, atât prin crearea de noi zone de conflict (menționate mai sus) cât și prin înăsprirea blocadei, care se putea realiza prin exercitarea de presiuni asupra puterilor neutre.

Din acest "plan de război" reiese foarte clar că puterile occidentale aveau de gând să "macine" rezistența germană printr-un război de uzură, cu presiuni din cât mai multe părți, până când ar fi obținut superioritatea militară care le-ar fi dat certitudinea victoriei unei ofensive în vest. Însă aceasta, după cum apreciau ei, nu se putea întâmpla mai devreme de 1941.

O.K.H., desigur, nu avea cum să cunoască acest plan de acțiune al aliaților în 1939, însă din datele existente era evident că aliații favorizau perspectiva unui război pe termen lung, în maniera descrisă mai sus.

Dat fiind faptul că aliaţii erau conştienţi de consecinţele dramatice pe care le-ar fi avut pentru ei un atac asupra liniei Siegfried, speranţa că francezii şi englezii se vor "sătura" de acest "simulacru de război" era complet nejustificată şi nu putea în nici un caz fi luată în seamă în planurile O.K.H. În orice caz, Germania nu îşi putea permite să aştepte până când inamicul se înarma corespunzător (poate chiar cu sprijinul americanilor, ţinând seama de atitudinea lui Roosevelt), existând riscul ca acesta să obţină superioritatea absolută nu numai pe uscat, dar şi pe mare şi în aer. Cu atât mai puţin era indicată aşteptarea acum, când Uniunea Sovietică putea să atace Germania din spate. URSS-ul, după ce obţinuse tot ce se putea obţine de la Hitler, nu mai avea nici el vreun interes comun cu Reichul, şi cu cât mai puternici deveneau aliaţii, cu atât mai vulnerabilă devenea poziţia Germaniei în faţa lui.

Din punctul de vedere al conducătorilor militari, prin urmare, situaţia după campania din Polonia era următoarea:

Răspunsul la prima dintre cele trei întrebări de mai sus (dacă războiul putea fi încheiat în mod avantajos pentru Germania prin rămânerea pe poziţii de defensivă în vest) trebuia să fie nu, cu excepţia cazului în care conducerea politică a ţării reuşea cumva să ajungă la o înţelegere cu aliaţii. Sfătuindu-l pe Hitler să ajungă la un compromis politic cu puterile occidentale, şeful armatei de uscat avea fără îndoială dreptate, chiar dacă luăm în consideraţie numai riscurile pe care le implica prelungirea războiului. O asemenea acţiune ar fi presupus, desigur, acceptarea întreruperii temporare a operaţiunilor pe frontul de vest. Indiferent de aceasta, însă, era de datoria conducătorilor armatei germane să îl sfătuiască pe Hitler în toate problemele militare. *Ei* erau aceia care trebuiau să-i spună ce măsuri trebuiesc luate pe plan militar, dacă nu se poate ajunge la un compromis politic.

Cu alte cuvinte, era de datoria O.K.H. să îi prezinte lui Hitler un plan militar alternativ în cazul în care compromisul politic cu puterile occidentale (pe care şi l-ar fi dorit şi Hitler, în primă instanţă) urma să eşueze. Armata nu trebuia să se bazeze pe faptul că Hitler va continua să respingă ideea unei ofensive germane în vest (cum o făcuse înainte de campania din Polonia), nici să aştepte până acesta lua o decizie de ordin militar pe cont propriu.

Propunerea ca armata să rămână în defensivă pe frontul de vest nu putea constitui o soluţie adecvată pentru rezolvarea avantajoasă a conflictului, cu excepţia cazului în care se putea conta pe distrugerea Angliei cu ajutorul aviaţiei şi submarinelor. Însă o astfel de ipoteză nu avea nici un suport real.

Prin urmare, în condiţiile în care se dovedea imposibilă obţinerea unui compromis politic, singura recomandare care se putea face *în*

plan militar era ca războiul de pe frontul de vest să fie purtat într-o manieră *ofensivă*. Odată cu avansarea unei astfel de recomandări, în plus, era esențial ca O.K.H. să se asigure că are ultimul cuvânt în deciderea datei la care urma să aibă loc ofensiva şi metodei de desfăşurare a acesteia.

In ceea ce priveşte timpul, O.K.H. considera, în deplin acord cu toți comandanții de unități de pe frontul de vest, că lansarea unei ofensive la sfârşitul toamnei sau iarna nu poate duce la obținerea unei victorii decisive.

Principalul motiv pentru aceasta era *anotimpul*. În timpul toamnei şi al iernii, condițiile meteorologice defavorabile erau de natură a împiedica O.K.H. să folosească cele două mari atuuri ale sale, blindatele şi Luftwaffe, la întregul lor potențial. În plus, scurtimea zilei în această perioadă a anului făcea practic imposibilă rezolvarea situațiilor tactice în cursul unei singure zile, prin aceasta reducându-se mult viteza operațiunilor.

Celălalt motiv era pregătirea încă insuficientă a tuturor *noilor* formațiuni înființate la izbucnirea războiului. Singurele trupe într-adevăr pregătite de acțiune în toamna anului 1939 erau diviziile operative. Nici una din celelalte divizii nu avea suficiență experiență nici în mânuirea armamentului, nici în operațiunile care le cereau să acționeze ca parte integrantă a unei formațiuni mai mari. De asemenea aceste divizii încă nu posedau un nivel adecvat de stabilitate şi coerență internă. Mai mult, refacerea formațiunilor de blindate după campania din Polonia era încă departe de a se fi încheiat. Dacă se intenționa începerea unei ofensive în vest înainte de sfârşitul toamnei lui 1939, diviziile mecanizate din Polonia ar fi trebuit rechemate mai devreme de pe front, dar se pare că această idee nu îi trecuse prin cap lui Hitler. Şi, pe deasupra, şi Luftwaffe era confruntată cu serioase deficiențe.

Prin urmare era clar că o ofensivă în vest nu şi-ar fi avut rostul mai devreme de primăvara lui 1940. Din punct de vedere militar, aceasta era bine, întrucât lăsa (teoretic) timp pentru obținerea unui compromis politic, chiar dacă Hitler, a cărui propunere de armistițiu fusese respinsă, nu mai lua în considerare perspectiva unei soluții paşnice.

Întrucât problema metodei, mai concret a planului strategic al ofensivei din vest, va fi tratată în capitolul următor, nu are sens să o mai aprofundez aici.

În legătură cu aceasta, mă voi limita la a spune un singur lucru. Planul de ofensivă impus de Hitler pe 9 octombrie era doar o jumătate de măsură. În loc să aibă drept scop rezolvarea definitivă a crizei pe

continent, acest plan urmărea – cel puțin în primă instanță – doar atingerea unor scopuri intermediare.

Știind acest lucru, O.K.H. ar fi putut să îi atragă atenția lui Hitler că are ceva mai bun de oferit decât o soluție parțială, necorespunzătoare scopului propus. Aceasta, bineînțeles, doar în cazul în care O.K.H. era sigur că ar fi putut obține o victorie decisivă pe frontul de vest, o victorie prin care să rezolve în mod avantajos conflictul.

Încă nu se știe ce i-a determinat pe șefii O.K.H. să rămână atât de pasivi în problema campaniei din vest, în cursul acelor săptămâni vitale de după încheierea campaniei din Polonia, și să îi dea mână liberă lui Hitler în luarea deciziilor. Poate că au fost călăuziți de dorința (foarte legitimă, dealtfel) de a-l determina pe Hitler să ajungă la un compromis politic cu aliații. Poate că le-a displăcut – pe bună dreptate – ideea unei noi violări a neutralității Belgiei, cu toate consecințele care decurgeau de aici. Însă la vremea aceea, un observator din afara O.K.H. ar fi rămas cu impresia că șefii O.K.H. nu credeau în posibilitatea unei victorii în vest, sau cel puțin nu credeau că o victorie în vest ar fi însemnat o rezolvare favorabilă a conflictului dintre Germania și aliați.

Indiferent de motive, un lucru rămâne clar: O.K.H. i-a predat lui Hitler inițiativa luării deciziei *militare*. Înclinându-se în fața voinței lui Hitler și acceptând să conducă o operațiune cu care nu era de acord, O.K.H. a *renunțat* din toate punctele de vedere la prerogativele pe care le avea – de unică autoritate responsabilă cu desfășurarea operațiunilor militare pe uscat.

Când, la scurt timp după aceea, propunerile operaționale elaborate de Grupul de armate "A" i-au dat O.K.H.-ului posibilitatea de a-și recâștiga poziția pierdută, acesta a lăsat ocazia să-i scape printre degete.

Atunci când ofensiva din vest, datorită acestor propuneri, s-a dovedit victorioasă, depășind chiar și așteptările lui Hitler, acesta a început să privească O.K.H. ca pe o instituție decorativă, pe care o putea manevra după plac, chiar și atunci când era vorba de importante decizii tactice.

Hitler preluase de-acum toate funcțiile importante în stat. Schlieffen spunea că pentru a îndeplini aceste funcții, ar fi fost necesar cel puțin un triumvirat alcătuit dintr-un rege, un om politic și un conducător militar. Acum, Hitler uzurpase rolul de conducător militar. Dar oare căzuse vreo picătură din "mirul sfânt al lui Samuel" – pe care Schlieffen îl considera indispensabil cel puțin pentru unul din cei triumviri – pe capul său?

5

CONTROVERSA PLANULUI DE OPERAȚIUNI

Până după război nu s-a dezvăluit publicului nimic despre originile planului operațional care a înlocuit "Planul galben", emis inițial de O.K.H. la 19 octombrie şi revizuit pe 29 octombrie 1939. Acest plan alternativ avea să constituie baza ofensivei noastre din vest, şi avea să aducă armatei germane o victorie rapidă şi decisivă atât asupra forțelor aliate franco-britanice cât şi asupra forțelor armate ale Belgiei şi Olandei. Primul care a dezvăluit lumii cum a luat naştere acest plan a fost probabil Liddell Hart,[7] care a legat numele meu de acest plan ca urmare a mărturisirilor pe care i le-au făcut feldmareşalul von Rundstedt şi generalul Blumentritt, şeful secției noastre "Operațiuni" pe perioada în discuție.

Întrucât eu sunt considerat cel care a făcut prima mutare în acest joc, mi se pare cinstit ca tot eu să încerc, pe baza datelor pe care le am acum la dispoziție, să descriu cum a luat ființă acest plan, mai ales că recent a început să i se acorde din ce în ce mai multă importanță. În definitiv, ideile care au stat la baza planului au fost ale mele, aşa cum tot eu am fost cel care a conceput toate memoriile către O.K.H., prin care grupul nostru de armate cerea implementarea acestui plan ca fiind singurul capabil să ne asigure o victorie decisivă în confruntarea de pe frontul de vest. Şi, mai ales, eu am fost cel care – după ce fusesem deja înlocuit din postul de şef de stat major al Grupului de armate – am avut ocazia de a-i expune personal lui Hitler ideile pe care comandamentul nostru nu reuşise să le impună în fața

O.K.H. La numai câteva zile după aceasta, O.K.H. emitea un ordin de operaţiuni bazat pe ideile *noastre*!

Aş vrea să atrag atenţia asupra faptului că superiorul meu, general-colonel von Rundstedt, şi colaboratorii mei Blumentritt şi Tresckow, au fost de acord cu ideile mele încă de la început, iar von Rundstedt ne-a dat girul lui fără rezerve, punându-şi semnătura pe memoriile pe care le trimiteam O.K.H.-ului. Fără sprijinul lui, nu am fi avut nici o şansă să îi convingem pe cei de la O.K.H. să îşi modifice planul de operaţiuni, indiferent câte memorii am fi trimis.

Pentru un istoric al războiului sau un ofiţer pasionat de istoria militară ar fi interesant şi util să studieze confruntarea de idei asupra acestui plan de operaţiuni în cele mai mici detalii. În această carte, însă, eu mă voi limita, pentru început, la a analiza planul de operaţiuni al O.K.H. şi a defini punctele slabe ale concepţiei sale strategice (mai precis, punctele slabe ale concepţiei strategice a lui Hitler). După aceea, folosind metoda contrastului şi comparând cele două planuri, voi face analiza argumentelor pe care Grupul nostru de armate şi-a bazat deciziile strategice. Şi în sfârşit, voi arăta pe scurt cum, după o lungă serie de ezitări, planul de operaţiuni adoptat iniţial a fost amendat – fără îndoială, la insistenţele lui Hitler – şi s-au adoptat propunerile Grupului nostru de armate.

PLANUL O.K.H. (SAU AL LUI HITLER)

Dacă mi s-ar cere să definesc, ţinând seama de ordinele de operaţiuni emise de O.K.H., bazele strategiei pe care acest organism (şi Hitler) intenţionau să o adopte pentru frontul de vest, aş spune aşa:

O.K.H. a propus, în conformitate cu directiva lui Hitler din 9 octombrie, ca o puternică grupare de armate să fie trimisă către nordul Belgiei, trecând prin Olanda, cu misiunea de a anihila atât forţele franco-britanice pe care le-ar fi întâlnit acolo, cât şi armatele Olandei şi Belgiei. Cu alte cuvinte, se urmărea obţinerea victoriei printr-o străpungere de mari proporţii pe aripa dreaptă a atacului. Această formaţiune de asalt urma să fie constituită din Detaşamentul de armate "N" (detaşamentul de armate, *Armee-Abteilung*, fiind de fapt o armată alcătuită din două sau trei corpuri) şi Grupul de armate "B", sub conducerea gen. col. von Bock, şi urma să pornească din zona cursului inferior al Rinului şi de la nord de Eifel. Grupul de armate "B" avea în subordine trei armate. În total, aripa nordică a frontului era susţinută de treizeci de divizii de infanterie şi marea majoritate a formaţiunilor blindate germane (nouă divizii de blindate

şi patru de infanterie mecanizată). Ţinând seama că numărul total de divizii germane disponibile pe frontul de vest era de 102, aripa nordică însuma aproape jumătate din totalul forţelor noastre.

În timp ce sarcina Detaşamentului N era eliminarea Olandei, cele trei armate ale Grupului B trebuiau să atace prin nordul Belgiei, înconjurând oraşul Liège pe la nord şi pe la sud. Aici urmau să intre în acţiune puternicele formaţiuni de tancuri, care trebuiau să copleşească inamicul prin forţa lor.

3. Planul de operaţiuni O.K.H. pentru ofensiva germană în vest

Pe 29 octombrie, ordinul de operaţiuni a fost amendat, lăsând Olanda în afara planului, cel puţin în faza iniţială. Hitler a fost probabil nevoit să o facă în urma obiecţiunilor O.K.H.

Conform acestuia, Grupul de armate B urma să atace pe la nordul şi sudul oraşului Liège, cu două armate în avangardă (a 4-a şi a 6-a) şi încă două (a 18-a şi a 2-a) în urma lor, la mică distanţă. Ulterior, după încheierea acestei faze a atacului, se avea în vedere şi anihilarea Olandei, pentru această sarcină fiind repartizată Armata a 18-a.

Străpungerea decisivă a Grupului de armate B urma să fie acoperită pe flancul sudic de Grupul de armate A. Acesta, constituit din două armate (a 12-a şi a 16-a), cu un total de 22 de divizii (nici una dintre ele nu conţinea unităţi mecanizate), urma să avanseze prin sudul Belgiei şi prin Luxemburg, pornind din aria de concentrare situată în sudul zonei Eifel şi în Hunsrück. Armata a 12-a trebuia să avanseze prin dreapta Grupului de armate B, creând astfel un sistem de apărare eşalonată, cu scopul de a proteja avansarea ulterioară a Grupului de armate B în faţa incursiunilor inamice.

Armata a 16-a urma să vireze spre sud după ce trecea de Luxemburg, pentru a proteja flancul interior al întregii operaţiuni. Ea trebuia să ocupe o poziţie defensivă, la nord de linia Maginot şi paralel cu aceasta, undeva între râurile Saar şi Meuse, la est de Sedan.

Grupul de armate C rămânea pe teritoriul german, cu două armate şi optsprezece divizii de infanterie, pentru a apăra linia Siegfried de la frontiera cu Luxemburgul până aproape de Elveţia. Ca rezerve, armata avea la dispoziţie şaptesprezece divizii de infanterie şi două divizii motorizate.

Scopul acestei operaţiuni era definit în paragraful 1 al Ordinului de Operaţiuni al O.K.H. din 19 octombrie, paragraf care purta titlul "Intenţii generale" (după modelul directivei O.K.W. emisă de Hitler la 9 octombrie). Concret, acesta era:

"Să scoată din luptă majoritatea formaţiunilor aparţinând armatei franceze şi armatelor aliate, şi în acelaşi timp să câştige cât mai mult teritoriu în Olanda, Belgia şi nordul Franţei, teritoriu care va fi folosit ca bază pentru operaţiuni aeriene şi navale împotriva Marii Britanii şi va avea în acelaşi timp rolul de zonă extinsă de securitate pentru bazinul Ruhrului."

Paragraful 2 al Ordinului de operaţiuni prevedea că primul scop al asaltului dat de cele două grupuri de armate, asalt care urma să fie coordonat direct de comandantul trupelor de uscat, generalul von Brauchitsch, trebuia să fie:

"Anihilarea forţelor armate olandeze concomitent cu scoaterea din luptă a cât mai multor unităţi din cadrul armatei belgiene, în apropierea fortificaţiilor de frontieră, şi, prin concentrarea rapidă de numeroase unităţi mecanizate, crearea bazei pentru o continuare fulgerătoare a atacului pe flancul drept, care să ducă la ocuparea imediată a zonei de coastă belgiene"

În amendamentul ordinului de operaţiuni mai sus menţionat, amendament emis la 29 octombrie, O.K.H. a mărit întrucâtva sarcinile ce reveneau Grupului de armate B, prin reformularea "Intenţiilor generale". În noua formulă, Grupul B trebuia:

"Să intercepteze şi să distrugă cât mai multe formaţiuni ale armatei franceze în nordul Franţei şi în Belgia, creând prin aceasta

condiţii favorabile pentru continuarea atacului împotriva Franţei şi Marii Britanii cu mijloace terestre şi aeriene"

În paragraful intitulat "Ordine de luptă şi sarcini", O.K.H. comanda Grupului de armate B:

"Să distrugă forţele aliate de la nord de Somme şi să pătrundă până la ţărmul Canalului"

Prin acest amendament, rolul Grupului de armate A, deşi rămânea un rol esenţialmente defensiv, era substanţial lărgit, prin faptul că armata de pe flancul drept al grupului (a 12-a) trebuia acum împinsă peste Meuse, în faţă şi la sud de Fumay. Această armată trebuia în final să pătrundă prin fortificaţia de frontieră a francezilor şi să se îndrepte în direcţia Laon.

Intenţiile generale ale ambelor planuri operaţionale ar putea fi cel mai bine exprimate printr-o metaforă: urma să doborâm formaţiunile anglo-franceze pe care le întâlneam în Belgia cu o puternică lovitură directă de dreapta, în timp ce cu pumnul stâng, mai slab, trebuia să ţinem garda. Obiectivul teritorial era coasta Canalului. Ce ar fi trebuit să se întâmple după acest prim schimb de pumni nu ni s-a spus.

OBIECŢIUNI

Faptul că prima mea reacţie la planul concretizat în aceste două ordine de operaţiuni a fost una mai degrabă emoţională decât intelectuală, spune mult. Intenţiile strategice al O.K.H. mă intrigau întrucât din punctul meu de vedere, ele nu erau altceva decât o imitaţie a faimosului plan Schlieffen din 1914. Mi se părea înjositor, ca să nu spun mai mult, faptul că generaţia noastră nu găsise altceva mai bun de făcut decât să pună în aplicare o reţetă mai veche, chiar dacă aceasta era produsul unei minţi luminate, ca aceea a lui Schlieffen. Ce am fi putut oare obţine punând în aplicare un plan de război pe care inamicii noştri îl mai exersaseră o dată cu noi, şi pentru care erau deja pregătiţi? Căci era evident pentru orice ofiţer că germanii nu vor lua cu asalt linia Maginot în 1939s, după cum nu atacaseră nici linia Verdun-Toul-Nancy-Epinal în 1914.

Însă eu, până la urmă, mi-am dat seama că prin această primă reacţie emoţională a mea, făceam O.K.H.-ului o nedreptate. În primul rând, planul nu era al O.K.H.: era al lui Hitler. Şi în al doilea rând, de fapt, planul nu era chiar o copie a celui făcut de Schlieffen în 1914. Cei care susţin că planurile sunt identice au dreptate numai în două privinţe: prima, că atât în 1914, cât şi în 1939, a existat intenţia de a concentra majoritatea forţelor germane în aripa nordică a atacului; şi a doua, că ambele planuri presupuneau pătrunderea prin Belgia. În

toate celelalte privinţe, planul din 1914 şi cel din 1939 se diferenţiau substanţial.

În primul rând, circumstanţele erau complet diferite. În 1914 ar mai fi fost posibil – ca în cazul lui Schlieffen – să se mizeze pe factorul surprizei în plan strategic. Dacă pătrunderea prin Belgia nu ar fi fost un element de surpriză, atunci masarea forţelor germane în aripa de nord a atacului ar fi fost în mod sigur unul. În 1939 însă, Hitler nu ar fi putut să ascundă o astfel de decizie în faţa inamicului, până la momentul oportun.

După aceea, în 1914 existau motive pentru a spera – aşa cum a sperat şi Schlieffen – că francezii ne vor face jocul prin lansarea prematură a unei ofensive în Lorena. În 1939 însă un astfel de eveniment nu era de aşteptat. Inamicul ar fi pus imediat la bătaie forţe puternice pentru a ne stăvili înaintarea prin Belgia şi Olanda, iar aceste forţe – spre deosebire de 1914 – ar fi trebuit abordate frontal. Trebuia mai degrabă să ne aşteptăm ca francezii, în loc să ia prematur iniţiativa în centrul frontului, să dea o lovitură puternică flancului sudic al desfăşurării noastre de forţe, în timpul traversării Belgiei. Cu alte cuvinte, concluzia era că planul Schlieffen nu poate fi repetat.

În afară de aceasta, mi-am mai dat seama că nici O.K.H. şi nici Hitler nu puteau să aibă intenţia de a copia planul Schlieffen în toate detaliile lui. Schlieffen concepuse acest plan ţintind la distrugerea completă şi definitivă a întregii armate franceze. Scopul lui era să învăluie inamicul prin nord cu o mişcare amplă de trupe, prinzându-l ca într-o gheară, şi apoi, după ce ar fi curăţat întregul nord al Franţei, să coboare pe la vest de Paris şi să împingă înapoi întreaga armată inamică spre un front care se întindea de la Metz, prin munţii Vosgi, până la frontiera cu Elveţia, forţând astfel, în final, capitularea. Pentru a obţine acest rezultat, el şi-a asumat de la început riscul unei contraofensive iniţiale în Alsacia, sperând în acelaşi timp că francezii, prin lansarea unei ofensive premature în Lorena, îi vor uşura mult munca şi îi vor da astfel posibilitatea de a executa cu succes operaţiunea de învăluire.

Planul de operaţiuni din 1939, spre deosebire de planul Schlieffen, nu conţinea intenţia explicită de a lupta până la distrugerea totală a inamicului. Obiectivul lui era foarte clar: victorie parţială (înfrângerea forţelor aliate în nordul Belgiei) şi câştiguri teritoriale (ocuparea coastei Canalului pentru a o folosi ca bază a operaţiunilor viitoare).

Este posibil ca gen. col. von Brauchitsch şi şeful său de stat major, atunci când au proiectat acest plan de operaţiuni în 1939, să-şi fi adus aminte de cuvintele scrise de Moltke în introducerea la tratatul Marelui Stat Major despre războiul din 1870-71:

"Nici un plan de operaţiuni nu poate fi dus cu exactitate la îndeplinire, dincolo de momentul primei ciocniri cu principalele unităţi inamice. Numai un necunoscător ar putea spune că, pe măsură ce campania avansează, planul de operaţiuni este executat sistematic şi îndeplinit în toate detaliile, până la obţinerea rezultatului dinainte stabilit".

Dacă această teză i-a inspirat pe conducătorii O.K.H. în elaborarea planului, atunci înseamnă că aceştia şi-au rezervat dreptul de a decide dacă, şi cum, şi cu ce mijloace va fi continuată ofensiva, după ce primele obiective – victoria parţială pe flancul nordic în Belgia şi ocuparea coastei Canalului – erau atinse.

Totuşi, judecând după ce am auzit atunci când mi s-a înmânat planul de operaţiuni, în Zossen, nu pot decât să presupun că O.K.H. nu era prea optimist în privinţa şanselor de a obţine o victorie decisivă în teatrul de război francez. Această impresie mi-a fost mai târziu confirmată în cursul numeroaselor vizite pe care ni le-au făcut, la cartierul nostru general, comandantul trupelor de uscat şi şeful său de stat major. Nici unul dintre ei nu ne acorda atenţie atunci când încercam să îi convingem că avem nevoie de o victorie totală în vest. Mă îndoiesc, de asemenea, că Hitler ar fi crezut la acea vreme în posibilitatea eliminării complete a Franţei în cursul acelei operaţiuni. Cred că el era îngrijorat cel mai mult de lipsa unei baze de operaţiuni: îşi amintea, poate, că după ce ofensiva noastră a eşuat în 1914, noi am rămas lipsiţi până şi de bazele necesare unei operaţiuni cu submarine împotriva Marii Britanii. Probabil de aceea acorda el atâta importanţă cuceririi acelei baze – coasta canalului Mânecii.

De-acum era perfect clar că o operaţiune care viza victoria definitivă asupra Franţei nu putea fi executată dintr-o singură lovitură, aşa cum intenţionase Schlieffen. Aşa cum am explicat mai sus, premisele necesare nu mai puteau fi întrunite. Cu toate acestea, dacă ne propuneam – odată ce victoria parţială dorită de O.K.H. ar fi fost câştigată – să eliminăm în întregime Franţa ca şi inamic al Germaniei, atunci planul operaţiunii de acum ar fi trebuit să aibă în vedere şi acest scop final! În primul rând, operaţiunea ar fi trebuit să ducă la distrugerea completă a flancului nordic al inamicului, pentru a obţine astfel o superioritate decisivă la următoarea mişcare, care ar fi trebuit să fie anihilarea restului trupelor aliate de pe teritoriul Franţei. În al doilea rând, operaţiunea trebuia condusă de aşa manieră încât să creeze simultan şi o poziţie strategică favorabilă, de care să beneficiem la continuarea ofensivei.

Din punctul meu de vedere, operaţiunea aşa cum fusese ea plănuită nu oferea nici o garanţie pentru îndeplinirea acestor două cerinţe fundamentale.

La intrarea în Belgia, formaţiunea germană de asalt – Grupul de armate B, cu o forţă totală de 43 de divizii – ar fi fost confruntată

cu douăzeci de divizii belgiene şi, dacă Olanda intra în joc, cu încă zece divizii olandeze. Oricât de slabe ar fi fost aceste trupe faţă de trupele germane (în sens calitativ), şansele lor de a rezista erau îmbunătăţite substanţial de fortificaţiile puternice (de ambele părţi ale oraşului Liege şi de-a lungul canalului Albert) şi de obstacolele naturale (în Belgia, canalul Albert care mergea până la fortăreaţa de la Antwerp, şi linia Meusei, care mergea până la Namur, iar în Olanda, numeroasele canale). Mai mult, în câteva zile, acestor trupe le-ar fi venit în ajutor armatele aliate anglo-franceze, cu toate diviziile lor de tancuri şi motorizate, care erau deja concentrate la frontiera franco-belgiană pentru a preîntâmpina o invazie germană.

Prin urmare formaţiunea germană de asalt nu ar fi avut posibilitatea, ca în 1914, să ia inamicul prin surprindere cu o mişcare de învăluire pe scară largă. Odată cu sosirea trupelor anglo-franceze, ar fi avut de-a face cu un inamic de aceeaşi forţă, şi în plus ar fi trebuit să-l atace frontal. Succesul primei lovituri trebuia deci asigurat prin măsuri tactice, pentru că planul strategic al ofensivei nu avea cum să îl asigure.

Dacă inamicul ar fi dat dovadă de măiestrie în conducerea ostilităţilor, el ar fi avut posibilitatea să evite o înfrângere din primul moment pe teritoriul belgian. Chiar dacă nu ar fi reuşit să păstreze sub control linia fortificată Antwerp-Liege-Meuse (sau Semois) era de aşteptat ca el să reuşească totuşi să se retragă în spatele cursului inferior al Sommei fără mari dificultăţi. Odată ajuns acolo, el ar fi putut să pună la bătaie rezervele considerabile pe care le avea şi să construiască un nou front. Într-o astfel de situaţie, armata germană ar fi fost mult încetinită, iar Grupul de armate A ar fi fost incapabil, fie din cauza dispunerii sale în teren, fie din cauza lipsei de resurse, să împiedice inamicul să formeze un front defensiv de la capătul liniei Maginot, la est de Sedan, până la cursul inferior al Sommei. În acest fel, armata germană ar fi ajuns într-o situaţie similară cu cea din 1914, de la sfârşitul bătăliilor din toamnă. Singurul ei avantaj ar fi fost posesiunea unei baze teritoriale pe coasta Canalului. Prin urmare, în acest mod nu am fi reuşit nici distrugerea forţelor inamice din Belgia – lucru esenţial, dacă doream să avem o superioritate confortabilă în faza decisivă a războiului – şi nici nu am fi reuşit să ajungem într-o poziţie strategică favorabilă pentru bătăliile finale. Operaţiunea plănuită de O.K.H. putea doar să asigure o victorie parţială, şi nimic mai mult.

După cum s-a văzut, inamicul a fost complet zdrobit în Belgia în 1940, şi asta datorită măiestriei cu care a fost comandat Grupul de armate B. Rezultatul a fost că armatele belgiană şi olandeză s-au văzut forţate să capituleze. Dar oricât de mult am fi avut încredere în măiestria militară germană şi în forţa teribilă a blindatelor noastre, nu

puteam concepe planul campaniei din vest mizând din start pe aceste victorii. Dacă armatele inamice ar fi fost mai bine conduse, povestea ar fi putut avea un cu totul alt sfârşit.

Înfrângerea catastrofală suferită de inamic în nordul Belgiei a fost datorată fără îndoială faptului că, în urma modificărilor aduse ulterior planului de operaţiuni, unităţile de tancuri ale Grupului de armate A au avut posibilitatea de a acapara căile de comunicaţie ale inamicului şi de a-l împinge departe de linia Sommei.

Am putea să menţionăm aici încă un lucru pe care planul iniţial al O.K.H. l-a scăpat din vedere: inamicului i se lăsa deschisă posibilitatea de manevră, iar un comandant curajos şi hotărât ar fi putut să profite de aceasta. Nu aveam nici un motiv să presupunem că inamicului îi lipsea un astfel de comandant, mai ales că îl cunoşteam bine pe generalul Gamelin, care se bucura de o bună reputaţie ca militar. Generalul Beck îl vizitase pe Gamelin înaintea războiului, şi rămăsese cu o impresie excelentă despre el.

Un comandant inamic curajos, aşa cum era Gamelin, ar fi fost în măsură să se opună pătrunderii germanilor prin Belgia şi în acelaşi timp să dezlănţuie o contraofensivă pe scară largă împotriva flancului sudic al atacului german. Chiar dacă trupele aliate destinate sprijinirii Belgiei şi Olandei ar fi fost trimise urgent în Belgia, tot mai rămâneau disponibile cel puţin 50-60 de divizii pentru contraofensivă. Acestea ar fi putut fi luate de pe linia Maginot, unde prezenţa lor nu mai era necesară. Şi cu cât Grupul armatelor B ar fi avansat mai mult în direcţia Canalului Mânecii şi estuarului Sommei, cu atât mai uşor i-ar fi venit inamicului să disloce aripa nordică a atacului german. Noi nu puteam fi siguri că Grupul de armate A, cu cele 22 de divizii ale sale, este apt pentru a face faţă acestei ameninţări. Oricare ar fi fost până la urmă soluţia aleasă, dacă baza de pornire rămânea planul iniţial al O.K.H., nu ne puteam aştepta la rezolvarea definitivă a situaţiei strategice de pe frontul de vest.

PLANUL GRUPULUI DE ARMATE "A"

Obiecţiunile de mai sus, schiţate aşa cum ne-au apărut atunci când am studiat pentru prima oară Ordinul de operaţiuni emis de O.K.H., au stat la baza unor propuneri pe care le-am înaintat superiorilor noştri din conducerea armatei de uscat, într-o serie de memorii prin care speram să-i convingem să fie de acord cu punctul nostru de vedere. Întrucât conţinutul tuturor acestor memorii este, inevitabil, într-o oarecare măsură redundant, mă voi limita la a face un rezumat al acestora, indicând totodată care sunt diferenţele faţă de planul iniţial al O.K.H.:

4. Propunerile Grupului de armate A pentru operațiunile din vest

1. *Scopul* ofensivei din vest, după cum propuneam noi, trebuia să fie forțarea unui deznodământ al conflictului *pe uscat*. Având în vedere riscurile politice (violarea neutralității Belgiei, Olandei și Luxemburgului) și riscurile militare pe care ni le asumam, nu se justifica să luptăm doar pentru atingerea scopurilor parțiale enunțate în Ordinele de Operațiuni ale O.K.H. Capacitatea ofensivă a armatei germane era atuul nostru pe continent, și era inadmisibil să irosim acest atu pentru câștigarea unor victorii parțiale în vest – chiar dacă luam în considerare numai pericolul sovietic care ne pândea.

2. Centrul de greutate al atacului nostru trebuia să fie Grupul de armate A, și nu Grupul B. Dacă am fi atacat cu grupul B, așa cum propunea O.K.H., ar fi trebuit să abordăm inamicul dintr-o poziție frontală, iar acesta ne-ar fi întâmpinat bine pregătit; chiar dacă am fi avut succes în faza inițială a atacului, acesta s-ar fi stins treptat undeva pe valea Sommei.

Șanse reale de succes ar fi putut avea numai Grupul de armate A, care ar fi putut să lanseze un atac surpriză prin munții Ardeni, de unde inamicul nu se aștepta la un atac cu blindate din cauza terenului. Atacul ar fi trebuit continuat către cursul inferior al Sommei, pentru a

tăia calea forțelor aliate în drum către Belgia înainte ca acestea să treacă râul. Acesta era singurul mijloc de a distruge întreaga aripă nordică a inamicului în Belgia, și în consecință, singurul mijloc de a obține superioritatea necesară pentru o victorie definitivă asupra Franței.

3. În afară de faptul că era singurul grup de armate cu șanse de succes, Grupul A era de asemenea expus celui mai serios pericol.

Dacă inamicul acționa corect, el ar fi putut să evite o confruntare defavorabilă pe teritoriul Belgiei, de exemplu prin retragerea în spatele liniei Sommei. În același timp el ar fi putut să își desfășoare toate forțele disponibile pentru o contraofensivă împotriva flancului sudic al atacului german, cu scopul de a înconjura o mare parte din efectivele germane fie în Belgia, fie înainte de cursul inferior al Rinului. Deși nu eram înclinați să credităm Înaltul Comandament francez cu un asemenea curaj, și deși eram siguri că aliații Franței se vor opune unei asfel de soluții, totuși posibilitatea nu putea fi ignorată.

Dacă ofensiva noastră prin nordul Belgiei ar fi fost oprită pe cursul inferior al Sommei, inamicul ar fi reușit cel puțin să-și pună la punct o linie defensivă neîntreruptă, folosind rezervele pe care le avea la dispoziție. Această linie defensivă, cuprinsă între zona de nord-vest a liniei Maginot, la est de Sedan, și țărmul Canalului Mânecii, ar fi putut profita de avantajele oferite de obstacolele naturale – râurile Aisne și Somme.

Pentru a preveni acest lucru, era vital pentru noi să distrugem orice concentrări de trupe inamice de-a lungul flancului nostru sudic, fie de o parte și de alta a Meusei, fie între Meuse și Oise, înainte ca acestea să devină operaționale. Coeziunea frontului inamic în această zonă trebuia distrusă chiar de la început, nu numai din motivul prezentat mai sus, ci și pentru a face posibilă distrugerea liniei Maginot într-o etapă ulterioară.

4. Grupul de armate A, care avea să joace rolul principal în atac (chiar dacă inițial, din motive de spațiu, Grupului B i se repartizau mai multe divizii) trebuia să fie alcătuit din trei armate, și nu două, cum se planificase inițial.

Una din armate urma să pătrundă prin sudul Belgiei și să treacă râul Meuse, după cum era stabilit în planul O.K.H., dar după aceea trebuia să avanseze spre cursul inferior al Sommei pentru a ataca din spate forțele inamice angajate în luptă cu Grupul de armate B.

O a doua armată trebuia trimisă în direcția sud-vest cu misiunea de a *ataca* și a distruge orice forțe inamice care ar fi încercat să se concentreze la vest de Meuse pentru a lansa un contraatac asupra flancului nostru sudic.

O a treia armată trebuia, după cum prevedea și planul O.K.H., să acopere flancul adânc al întregii operațiuni la nord de linia Maginot, între Sierk și Mouzon (la est de Sedan).

Pentru a ne atinge scopul propus, şi anume transferul celor mai dificile sarcini de luptă de la Grupul de armate B către Grupul de armate A, noi ceream:

- Întărirea Grupului A cu încă o armată (armată care, deşi nu urma să participe în fazele iniţiale ale ofensivei, trebuia să fie disponibilă de la început).

- Mai multe formaţiuni de blindate.

Acestea sunt, foarte pe scurt, principalele idei pe care le-am promovat constant în numeroasele memorii trimise de Grupul nostru de armate către O.K.H..

BĂTĂLIA PENTRU PLANUL GRUPULUI DE ARMATE "A"

Firește, ideea planului de operaţiuni propus de mine în octombrie 1939 nu mi-a venit aşa, dintr-odată. Muritorii de rând trebuie să depună multă muncă şi să facă nenumărate sacrificii pentru a-şi vedea scopurile realizate. Ei nu pot zămisli pe loc opere desăvârşite, precum a făcut Zeus, din al cărui cap s-a născut Palas Atena.

Principiile care urmau să stea la baza noului plan au fost incluse în primele propuneri ale Grupului de armate către O.K.H. (datate 31 octombrie 1939), privind politica operaţională pe frontul de vest în eventualitatea unei ofensive germane.

Aceste prime propuneri s-au concretizat în două documente. Primul era o scrisoare de la comandantul Grupului de armate către comandantul suprem al trupelor de uscat, scrisoare în care se punea problema *de fond* a oportunităţii declanşării unei ofensive pe frontul de vest în circumstanţele de la acea dată.

Von Rundstedt începea această scrisoare subliniind că este posibil ca ofensiva, planificată conform Ordinelor de operaţiuni din 19 şi 29 octombrie, să nu aibă un efect decisiv asupra soartei războiului. Raportul de forţe dintre armata germană şi cea inamică nu era de natură să ne asigure o victorie totală în confruntare, iar operaţiunea, fiind din toate punctele de vedere una *frontală*, nu ne dădea nici o posibilitate de a învălui inamicul şi a-l ataca din spate. Rezultatul final ar fi fost, cel mai probabil, o bătălie frontală pe Somme. Von Rundstedt mai sublinia de asemenea că vremea defavorabilă din cursul toamnei şi al iernii va pune mari probleme în utilizarea eficientă a tancurilor şi aviaţiei – care erau atuurile noastre în luptă.

Cu toate acestea, ofensiva trebuia lansată, dacă succesul acesteia ar fi creat condiţiile ca noi să putem trece la acţiune cu flota şi aviaţia împotriva Marii Britanii. Experienţa dobândită în cursul primului război mondial ne arăta că nu este suficient să avem sub

control doar o parte a coastei Canalului Mânecii: pentru a putea ataca eficient Marea Britanie, trebuia să controlăm întreaga coastă nordică a Franței, până la Oceanul Atlantic.

Având în vedere faptul că Uniunea Sovietică ne amenința din spate, era de neconceput să utilizăm capacitatea ofensivă a Germaniei numai pentru a obține o *victorie parțială* în vest. Această capacitate ofensivă era factorul decisiv pe continent, şi nu trebuia risipită pentru atingerea unor scopuri parțiale: Uniunea Sovietică s-ar fi reținut de la un atac asupra Germaniei doar atâta vreme cât forța ofensivă a armatei noastre era păstrată.

Deocamdată, forța ofensivă a armatei noastre stătea în diviziile armatei regulate, şi lucrurile aveau să rămână aşa până când diviziile de recruți înființate la mobilizare aveau să acumuleze experiența şi antrenamentul necesar. Totuşi, pentru o ofensivă crucială, nu ne puteam baza numai pe diviziile armatei regulate.

Ar fi fost teoretic posibil să obligăm puterile occidentale să recurgă ele însele la ofensivă, prin bombardarea Marii Britanii. Dar chiar dacă britanicii, în urma bombardamentelor Luftwaffei, ar fi cerut francezilor să treacă la atac, nu este sigur că francezii, cu morala militară pe care o promovau, ar fi fost de acord cu vărsarea de sânge pe care o presupunea o astfel de ofensivă. Din punctul nostru de vedere era de dorit ca inamicul să fie pus în poziția defavorabilă de a lua cu asalt pozițiile noastre fortificate şi expus riscurilor politice pe care le implica violarea neutralității Belgiei şi Olandei. În acelaşi timp, nu puteam să aşteptăm la infinit un atac al aliaților, căci le-am fi dat posibilitatea englezilor să îşi pună la punct producția de armament şi de avioane.

Din punct de vedere militar războiul împotriva Marii Britanii putea fi câştigat numai pe mare şi în aer. Pe uscat, el nu putea fi decât pierdut, dacă forța ofensivă a armatei era risipită în bătălii fără urmări decisive..

Scrisoarea lui von Rundstedt, deci, se constituia într-un avertisment către O.K.H., prin care se cerea evitarea lansării *prematur*e a ofensivei (adică, în lunile de toamnă-iarnă). În această privință, O.K.H. şi Grupul de armate A erau complet de acord. Nu erau însă de acord asupra metodei ce trebuia adoptată: comandantul Grupului de armate, von Rundstedt, s-a opus categoric conducerii operațiunilor după ordinele emise de O.K.H., întrucât era de părere că acestea nu puteau să ne asigure un succes deplin.

Cea de-a doua scrisoare a Grupului de armate către O.K.H., datată 31 octombrie 1939 şi semnată de membrii statului major, era o continuare a celei trimise de von Rundstedt şi conținea recomandări concrete cu privire la modul în care ar fi trebuit condusă ofensiva

germană în vest. Acest document, care conţinea deja elementele esenţiale ale noului plan de operaţiuni, se referea la:

a) necesitatea mutării centrului de greutate al operaţiunii în întregul ei, de pe flancul nordic pe cel sudic;

b) necesitatea utilizării unui mare număr de unităţi motorizate, astfel încât pătrunzând prin sud, să putem ataca rapid din spate trupele aliate tocmai în nordul Belgiei;

c) necesitatea utilizării unei armate suplimentare, care să fie responsabilă cu prevenirea, prin acţiune ofensivă, a oricărui contraatac inamic asupra flancului nostru sudic.

Desigur, nu ne puteam aştepta să primim un răspuns la această scrisoare până la 3 noiembrie – dată la care am fost vizitaţi de comandantul suprem al trupelor de uscat şi şeful său de stat major – însă eu am profitat de ocazia vizitei şi, urmând instrucţiunile gen. col. von Rundstedt, le-am prezentat încă o dată celor doi propunerile noastre. Gen. col. von Brauchitsch, în pofida argumentelor mele, a refuzat cererea de forţe suplimentare (o armată în plus şi mai multe unităţi de tancuri), spunându-mi că "dacă le-ar avea, mi le-ar pune bucuros la dispoziţie". Din aceasta mi-am dat seama că propunerile noastre nu îi treziseră nici cel mai mic interes. Până la urmă, totuşi, ne-a promis o divizie de blindate şi două regimente motorizate din rezerva strategică a armatei.

Din păcate însă, cei doi ne-au spus foarte clar că au rezerve serioase în ce priveşte şansele unei ofensive în vest, şi mai ales în ce priveşte şansele de a obţine o victorie decisivă. În continuare, după cum era de aşteptat, ei au cerut comandanţilor armatelor şi corpurilor de armată să raporteze despre starea în care se aflau formaţiunile lor. Din felul în care au ascultat numeroasele plângeri ale comandanţilor (plângeri referitoare mai ales la starea diviziilor nou înfiinţate), se putea trage concluzia că cei doi, personal, nu-şi puneau prea mari speranţe în ofensiva din vest.

Pentru a compensa oarecum impresia lăsată de cei doi, gen. col. von Rundstedt a ţinut un discurs, câteva zile mai târziu, în faţa generalilor Grupului nostru de armate. Precizând care erau planurile operaţionale ale Statului Major al Grupului, el le-a demonstrat că se puteau întruni toate condiţiile pentru obţinerea unei victorii decisive în vest, chiar dacă ofensiva ar fi fost amânată până în primăvară.

Pe 6 noiembrie, răspunzând la solicitarea O.K.H. de a ne prezenta metodele prin care urma să ducem la îndeplinire Ordinele de operaţiuni, am înaintat încă o dată propunerile noastre, dar nu am primit nici un răspuns.

În tot acest timp, "maeştrii vremii", meteorologii Luftwaffei, urcau şi coborau fără încetare scările observatoarelor lor. De fiecare

dată când aceştia preziceau chiar şi o scurtă perioadă de vreme bună, Hitler dădea semnalul de concentrare a trupelor pe aliniamentele de atac. Dar de fiecare dată "maeştrii" trebuiau să îşi contrazică predicţiile, iar ordinul de atac era anulat.

Pe data de 12 noiembrie am fost luaţi complet prin surprindere de următorul mesaj, pe care l-am primit prin telex:

"Führerul a comandat formarea unui al treilea grup de unităţi motorizate pe aripa sudică a Armatei a 12-a sau în sectorul alocat Armatei a 16-a, grup care va ataca Sedanul şi zona de la est de acesta, profitând de avantajul terenului neîmpădurit de pe ambele maluri ale Arlonului, în zona Tintigny şi Florenville. Grupul urmează să fie compus din: Cartierul General al Corpului 19 Armată, Diviziile 2 şi 10 Panzer, o divizie motorizată, divizia Leibstandarte şi regimentul Gross-Deutschland.

Misiunea acestui grup este:

a) Să înfrângă forţele motorizate trimise de inamic în sudul Belgiei şi prin aceasta, să uşureze sarcina Armatelor a 12-a şi a 16-a.

b) Luând prin surprindere inamicul, să cucerească malul stâng al Meusei în dreptul oraşului Sedan sau la sud-est de acesta, creând prin aceasta o situaţie favorabilă desfăşurării ulterioare a operaţiunilor, mai ales în cazul în care unităţile de blindate din componenţa Armatelor a 4- a şi a 6-a nu reuşesc să-şi îndeplinească misiunea în sectoarele care le-au fost alocate".

Aceste directive erau urmate de o dezvoltare detaliată a Ordinului de operaţiuni al O.K.H. Din modul în care era conceput mesajul, era evident că trecerea Corpului 19 la Grupul de armate A se făcuse la ordinul lui Hitler. Ce l-a determinat să o facă? E posibil ca ideea să-i fi venit în urma întrevederii pe care o avuse recent cu comandantul Armatei a 16-a, generalul Busch. Acesta era la curent cu opiniile mele şi poate că i-a transmis dorinţa Grupului nostru de armate de a avea la dispoziţie mai multe unităţi de blindate pentru a putea străpunge apărarea inamică prin munţii Ardeni. De asemenea e posibil ca Hitler să fi ajuns la această concluzie de unul singur. Se pricepea destul de bine la problemele de tactică militară şi petrecea multă vreme aplecat deasupra hărţilor. Poate că şi-a dat seama că punctul prin care se putea trece cel mai uşor peste Meuse era la Sedan, şi că unităţilor de blindate ale Armatei a 4-a, situate mai departe pe râu, le-ar fi fost mult mai greu să treacă. Este foarte posibil ca el să îşi fi dat seama că Sedanul, ca punct de trecere peste Meuse, era o zonă valoroasă din punct de vedere tactic (în sensul că oferea o

deschidere asupra bazinului râului pentru aripa sudică a Grupului de armate A) şi, ca de obicei, a fost tentat să urmărească mai multe obiective deoadată. Practic noi, deşi eram mulţumiţi că ni se alocase un corp de panzere, eram conştienţi că este insuficient şi că vom fi în continuare nevoiţi să ne dispersăm blindatele pe un teritoriu prea mare. Din acest motiv, comandantul Corpului 19 Panzer, generalul Guderian, a fost foarte nemulţumit, în primă instanţă, de noua misiune a formaţiunii pe care o conducea. El susţinuse întotdeauna că formaţiunile de tancuri trebuie folosite pentru atacuri concentrate, pe arii restrânse. Însă atunci când l-am pus la curent cu motivele pentru care Grupul de armate dorea schimbarea centrului de greutate al ofensivei de pe aripa nordică pe cea sudică şi i-am atras atenţia asupra importanţei strategice a estuarului Sommei, din spatele poziţiilor inamice, Guderian a acceptat planul cu entuziasm. Până la urmă, el a fost cel care a condus tancurile germane în marşul către coasta canalului prin spatele inamicului. Pentru mine, desigur, a fost o mare uşurare să aflu că ideea mea, de a ataca cu un mare număr de unităţi de tancuri printr-un teren dificil, cum era cel al munţilor Ardeni, era acceptată de Guderian.

Întorcându-mă încă o dată la problema alocării Corpului 19 Panzer, nu poate fi nici o îndoială că Hitler nu a văzut-o decât ca pe o măsură tactică, prin care s-ar fi facilitat în acelaşi timp trecerea Meusei cu Grupul de armate B.

Nici completările aduse de O.K.H. propriului său ordin de operaţiuni nu făceau referire la stabilirea de noi obiective. Nu conţineau nimic în sensul obţinerii, sau măcar pregătirii, unei victorii finale prin executarea unei mişcări de învăluire dinspre zona Grupului de armate A către direcţia estuarului Sommei.

Pe 21 noiembrie comandantul suprem al trupelor de uscat şi şeful său de stat major ne-au făcut încă o vizită la Coblenz. Pe lângă comandanţii de armate din grupul A au mai fost prezenţi şi comandanţii armatelor din grupul B, împreună cu şeful lor, general-colonelul von Bock, comandantul grupului.

Vizita a constituit un moment deosebit, şi asta din următorul motiv: von Brauchitsch ceruse ca şefii grupurilor de armate şi comandanţii de armate să explice ce aveau de gând să facă, şi ce dispoziţii dăduseră deja în sensul executării ordinului de operaţiuni al O.K.H. Însă atunci când a venit rândul grupului nostru de armate, von Brauchitsch a anunţat că nu vrea să-i asculte decât pe comandanţii de armate. Din aceasta se poate deduce că el dorea să evite orice risc de a fi confruntat cu opoziţia Grupului de armate A faţă de planul de operaţiuni.

Prin urmare nu am avut altă opţiune decât să le înmânăm şefilor de la O.K.H. un alt memorandum pregătit de noi, un memorandum în

care descriam încă o dată felul în care credeam noi că trebuie condusă ofensiva.

Acest memorandum, ca şi cele două precedente din 31 octombrie şi 6 noiembrie, ca şi cele patru ulterioare, din 30 noiembrie, 6 decembrie, 18 decembrie şi 12 ianuarie, explicau ideile pe baza cărora era alcătuit planul de operaţiuni al Grupului de armate A. Toate aceste memorandumuri conţineau în mare aceleaşi concepte pe care le-am dezvoltat pe larg mai sus, şi de aceea voi renunţa să le mai recapitulez aici.

Între timp, din câte se pare, Hitler luase serios în consideraţie problema folosirii Corpului 19 Panzer în sectorul Grupului de armate A şi problema deplasării de forţe suplimentare în sprijinul acestuia, în cazul în care atacul dat cu forţele blindate din componenţa Grupului de armate B nu reuşea să îşi atingă obiectivele pe atât de repede pe cât ne-am fi aşteptat. Greiner, care ţinea jurnalul de front al O.K.W., ne spune că pe la jumătatea lui noiembrie Hitler a întrebat dacă, şi prin ce metode ar putea fi sprijinit corpul de blindate al lui Guderian, în caz că ar fi fost necesar. Greiner ne mai spune de asemenea că în jurul datei de 20 noiembrie Hitler a trimis către O.K.H. o directivă prin care îi ordona să facă pregătiri pentru o mutare rapidă a centrului de greutate al ofensivei din sectorul Grupului de armate B în sectorul Grupului de armate A, în cazul în care "Grupul A ar obţine rezultate mai favorabile într-un timp scurt".

Ghidându-se, în mod aparent, după această directivă, O.K.H. a mutat la sfârşitul lui noiembrie Corpul 14 Motorizat de la est de Rin într-o zonă din spatele aliniamentului de concentrare al Grupului A. Cu toate acestea, grupul rămânea din punct de vedere organizaţional parte a rezervei strategice a armatei de uscat, O.K.H. păstrându-şi dreptul formal de a decide, în funcţie de evoluţia situaţiei, dacă va aloca acest corp grupului A sau grupului B.

Nu se ştie cu precizie dacă Hitler a conceput el însuşi ideea de a muta centrul de greutate al operaţiunii din zona Grupului B în zona Grupului A sau dacă a fost inspirat de poziţia Grupului A în această privinţă.

Pe 24 noiembrie, în ziua următoare discursului său în faţa şefilor celor trei servicii ale Armatei, la Berlin, Hitler i-a primit pe gen. col. von Rundstedt şi pe generalii Busch şi Guderian. Pe drumul de întoarcere spre Coblenz am aflat de la Busch că în timpul întrevederii Hitler s-a arătat plăcut impresionat de punctul de vedere al Grupului A asupra problemei. Dacă aşa a fost, atunci înclin să cred că el se referea de fapt la întărirea forţelor blindate ale Grupului A, pentru a putea străpunge linia defensivă inamică de pe Meuse la Sedan, în interesul Grupului de armate B. Mi se pare improbabil ca von Rundstedt să se fi folosit de această ocazie pentru a-i prezenta lui

Hitler propriul nostru proiect, mai ales că la vremea aceea poziția lui von Brauchitsch devenise destul de precară.

În ceea ce privește afirmația lui Greiner că Hitler era la curent cu planul nostru încă de la sfârșitul lui octombrie, datorită asistentului său militar Schmundt, voi spune că mi se pare cel puțin dubioasă, cel puțin din punctul de vedere al datei menționate. Este adevărat că Schmundt a venit la noi, la ordinul lui Hitler, ca să verifice dacă ofensiva era într-adevăr împiedicată – așa cum raportaserăm noi – de condițiile meteorologice defavorabile și de starea improprie a solului. Cu acea ocazie, colonelul Blumentritt, șeful serviciului nostru de operațiuni, și locotenent-colonelul von Tresckow i-au spus lui Schmundt, confidențial, că Grupul de armate A a înaintat O.K.H.-ului un plan de atac pe care îl considera mai bun decât cel conceput de O.K.H.

Cu câteva zile mai târziu Blumentritt, cu acceptul meu, (pe care i l-am dat cu mare greutate, deși aveam acordul lui von Rundstedt pentru asta) i-a trimis colonelului Schmundt o copie a ultimului meu memorandum. Dacă memorandumul i-a fost prezentat lui Hitler, sau măcar lui Jodl, nu aș putea să spun. În orice caz, când Hitler a trimis după mine pe 17 februarie 1940, pentru a-mi asculta părerile în legătură cu ofensiva din vest, nu a dat nici cel mai mic semn că ar ști ceva despre memorandumurile trimise de noi la O.K.H.

Se poate ca scopul urmărit de Hitler la sfârșitul lui noiembrie 1939 să fi fost acela de a asigura posibilitatea schimbării centrului atacului din zona Grupului B în cea a Grupului A *după începerea operațiunilor*. Aceasta nu însemna însă o deviere de la linia generală a planului de operațiuni, așa cum fusese el conceput de O.K.H., și de asemenea nu însemna că Hitler a acceptat ideile noastre despre modul în care trebuie condus atacul. În ciuda faptului că se procedase la mutarea Corpului 14 Motorizat în spatele zonei noastre de concentrare, Ordinul de operațiuni al O.K.H. rămânea în vigoare. Ca și până atunci, se urmărea obținerea victoriei prin pătrunderea rapidă și masivă a Grupului de armate B prin nordul Belgiei în timp ce Grupul de armate A urma să joace un rol de protecție. Singura diferență era că Hitler dorea ca la nevoie, într-o etapă ulterioară, să schimbe direcția atacului, dacă Grupul B nu reușea să obțină victoria sau dacă Grupul A ar fi avansat mai rapid.

De aceasta m-am convins definitiv în momentul în care am primit de la generalul Halder un răspuns la memorandumul trimis de mine către O.K.H. pe *30 noiembrie*. Din întâmplare, acesta era primul răspuns pe care îl primeam la memorandumurile noastre de până atunci.

Esența obiecțiunilor noastre era că se crease deja posibilitatea de a concentra atacul pe aripa Grupului de armate A, și dacă

străpungerea prin Ardeni se realiza cu succes, trebuia să se pună problema extinderii scopului operațiunilor, așa cum deja am explicat.

Recunoscând că punctul nostru de vedere coincidea în mare cu cel al O.K.H., Halder a insistat asupra faptului că ordinele O.K.H. privind corpurile 14 și 19 nu însemnau stabilirea unui nou punct focal al ofensivei, ci doar *creau posibilitatea* stabilirii lui, în cazul în care ar fi fost necesar. "Din cauze pe care nu le putem controla", a adăugat el, "problema deciziei asupra direcției principale de atac nu mai este o problemă de planificare, ci una de comandă, care va fi rezolvată chiar în cursul operațiunii".

Din cele de mai sus puteau fi deduse două lucruri. Primul era că Hitler intenționa să-și extindă dreptul de a lua decizii cruciale și asupra desfășurării efective a ofensivei. Al doilea era acela că Hitler avea de gând să stabilească direcția principală de atac în funcție de evoluția concretă a ofensivei, și, în orice caz pentru moment, fie nu era la curent cu planul nostru de operațiuni, fie îl cunoștea dar nu dorea să îl adopte.

Această ultimă concluzie mi-a fost confirmată de o replică a lui Halder într-o convorbire telefonică, pe data de 15 decembrie.

Pe 6 decembrie îi trimisesem acestuia încă o scrisoare, neoficială, în care reluam argumentele în favoarea planului nostru de operațiuni. Această scrisoare conținea practic toate detaliile noului plan. Văzând că Halder nu are de gând să răspundă, pe 15 decembrie l-am sunat pe generalul von Stülpnagel, care era *Oberquartiermeister I*, și l-am întrebat cât mai au de gând cei de la O.K.H. să ignore propunerile noastre. Rezultatul a fost că am primit imediat un telefon de la Halder. El m-a asigurat că șefii armatei de uscat erau întru totul de acord cu noi, dar aveau instrucțiuni clare să concentreze ofensiva pe direcția Grupului de armate B, sau, ca alternativă, să mute centrul de greutate al acesteia în zona Grupului de armate A, pe parcursul operațiunilor.

Din aceasta s-ar fi putut trage concluzia că șefii O.K.H. au adoptat de fapt punctul nostru de vedere și că au adus asta la cunoștința lui Hitler într-o formă sau alta. Însă în același timp am aflat de la generalul Warlimont, adjunctul lui Jodl, și de la șeful serviciului Operațiuni al Statului Major al Wehrmachtului, viitorul general von Lossberg, că O.K.H. de fapt nu a prezentat niciodată lui Hitler vreo recomandare concepută pe baza ideilor noastre! Din punctul nostru de vedere, situația era de-a dreptul enigmatică.

Fie că cei de la O.K.H. erau sinceri când ne spuneau că sunt de acord cu noi, fie că nu erau, totuși ideea de a nu concentra eforturile ofensive pe aripa Grupului A din start, ci doar mai târziu pe parcursul operațiunilor, era incompatibilă cu planurile concepute de noi.

S-ar părea că Napoleon a fost cel care a creat zicala "*on*

s'engage partout, et on voit". Pentru francezi aceasta a devenit aproape o axiomă, mai ales de când inițiativa lor din Lorena din 1914 a eşuat atât de lamentabil. Aceeaşi axiomă ar fi putut să o adopte, fără îndoială, şi Înaltul Comandament al Forțelor Aliate în 1940. Întrucât au decis să nu atace, ci să ne împovăreze pe noi cu sarcina declanşării ofensivei, nu aveau nimic mai bun de făcut decât să stea şi să aştepte să îi atacăm. Sarcina lor era de a face față unui test de anduranță în Belgia, pentru a putea să dezlănțuie după aceea un contraatac asupra flancului sudic al ofensivei noastre, cu absolut toate forțele pe care puteau să le strângă.

În cazul nostru însă nu putea fi vorba să stăm şi să aşteptăm ca să vedem unde şi când putem să aruncăm în joc atuurile noastre, căci planul conceput de noi, Grupul de armate A, era bazat pe elementul surprizei. Era aproape imposibil ca inamicul să prevadă marşul unei puternice formațiuni blindate prin Ardeni cu o întreagă armată după ea. Dar acest marş şi-ar fi atins obiectivul final – cursul inferior al Sommei – numai dacă toate forțele inamice angajate în sudul Belgiei erau anihilate cu succes. Dacă doream să putem ataca ulterior din spate forțele inamice care luptau împotriva Grupului de armate B în nordul Belgiei, trebuia să trecem râul Meuse cel puțin în acelaşi timp cu rămăşițele aripii sudice a frontului inamic.

În mod similar, o încercare de a contra desfăşurarea puternicelor forțe din rezerva strategică a inamicului împotriva flancului nostru sudic – între Meuse şi Oise, de exemplu – înainte ca acestea să se poată grupa, creând prin aceasta o poziție de pornire favorabilă pentru "actul doi", adică distrugerea completă a forțelor inamice, nu putea avea succes dacă noi nu trimiteam destule forțe în zona respectivă, pentru ca inițiativa să rămână de partea noastră.

A aştepta să vedem "de unde sare iepurele" înainte de a decide pe ce parte a atacului să ne concentrăm eforturile ar fi însemnat să dăm cu piciorul şansei de a anihila forțele inamice în nordul Belgiei printr-o mişcare de învăluire dinspre sud. În acelaşi timp ar mai fi însemnat să îi permitem inamicului să se desfăşoare în vederea contraloviturii împotriva flancului nostru sudic, ceea ce reprezenta singura lui şansă de victorie. De şansa aceasta, totuşi, Înaltul Comandment inamic nu a ştiut până la urmă să profite.

În ceea ce priveşte ideea de a aştepta până când ar fi fost disponibile forțe suficiente pentru întărirea Grupului de armate A, şi de a hotărî concentrarea atacului pe partea Grupului A în funcție de rezultatele obținute de acesta în prima etapă, cu forțe insuficiente, tot ce putem face este să citățm dictonul lui Moltke: "O eroare făcută în primele etape ale desfăşurării nu poate fi niciodată îndreptată".

Pe scurt, nu ne puteam permite să aşteptăm ca să vedem dacă ofensiva noastră va avea succes – adică dacă atacul masiv al Grupului

de armate B va nimici inamicul în Belgia sau dacă un singur corp de panzere – Corpul 19 – va reuşi să pătrundă fără sprijin până la Sedan. Dacă urma să fie adoptat planul de operaţiuni al Grupului de armate A, trebuiau să ne fie alocate suficiente unităţi de blindate şi trei armate în loc de două, *încă de la început*, chiar dacă cea de-a treia armată nu putea fi aruncată în luptă decât mai târziu, în cursul ofensivei. Acesta este motivul pentru care, în memorandumul meu din 6 decembrie, am cerut să ni se aloce nu două armate cu douăzeci şi două de divizii de infanterie şi un corp de panzere, ci trei armate cu patruzeci de divizii şi două corpuri motorizate. (Din întâmplare sau nu, chiar acesta este numărul de trupe pe care l-am obţinut după ce Hitler a intervenit în favoarea noastră şi planul a fost acceptat).

Prin urmare, trebuia să ne continuăm lupta. De acum înainte, prima noastră grijă era să ne asigurăm că pentru străpungerea prin Ardeni şi marşul către cursul inferior al Sommei va fi folosit nu numai Corpul 19 Panzer, ci şi Corpul 14 Motorizat, şi asta încă de la începutul operaţiunilor. Mai mult, era esenţial ca cea de-a treia armată pe care o cerusem să fie disponibilă încă din start pentru a putea fi folosită în acţiuni ofensive împotriva desfăşurărilor inamice de pe flancul nostru sudic, la vest de Meuse.

Dacă reuşeam să obţinem aprobarea acestor două cereri – chiar dacă O.K.H. era încă în dezacord cu opiniile noastre – ofensiva ar fi fost în mod categoric îndreptată pe un făgaş care ar fi dus la *victoria decisivă* pe care ne-o doream.

Trebuie să recunoaştem că nici măcar planul nostru de operaţiuni nu putea garanta vreun rezultat – aşa cum spunea Moltke – dincolo de momentul ciocnirii cu principalele grupări de forţe inamice. Problema devenea şi mai dificilă în cazul în care, datorită numărului insuficient de divizii, atacul nostru era blocat încă din primele faze.

Dar chiar în acelaşi context Moltke sublinia că liderii militari trebuie să privească dincolo de prima ciocnire şi "să aibă privirea ţintită asupra scopului final". Acel scop, aşa cum îl vedeam noi, nu putea fi altul decât victoria totală pe continentul european. Acesta trebuia să fie ţelul întregii operaţiuni ofensive, chiar dacă pentru a îl atinge trebuia să parcurgem un drum în două etape.

Preceptul napoleonian citat mai sus – la care se poate reduce, în ultimă instanţă, ezitarea lui Hitler privind aria de concentrare a eforturilor ofensive – ar fi putut constitui o soluţie admirabilă în alte circumstanţe. În cazul nostru, însemna renunţarea la şansa de a obţine o victorie absolută.

Pe *18 decembrie*, dat fiind că scrisoarea mea către şeful Marelui Stat Major din 6 decembrie nu produsese efectul scontat, i-am remis lui von Rundstedt un "Proiect de Ordin de Operaţiuni" pentru ofensiva din vest, proiect bazat pe planul de operaţiuni conceput

de noi. El urma să prezinte acest proiect comandantului suprem al trupelor de uscat şi – dacă acesta din urmă era de acord – lui Hitler însuşi. Întrevederea cu von Brauchitsch a avut loc pe 22 decembrie, dar întrevederea cu Hitler nu a mai avut loc. De asemenea, am trimis O.K.H.-ului o copie a proiectului în cauză, întrucât speram că un astfel de document concis şi sec avea mai multe şanse de a-i convinge pe cei din Serviciul Operaţiuni al O.K.W. decât consideraţiile de ordin pur teoretic pe care le avansasem până atunci. De-abia după război am aflat că de fapt Serviciul Operaţiuni nu primise de la Halder nici unul din memorandumurile noastre.

Datorită vremii defavorabile din cea de-a doua jumătate a lui decembrie orice planuri de ofensivă erau excluse. În orice caz, pentru noi era indicat să lăsăm să mai treacă un timp înainte de a începe din nou să exercităm presiuni în sensul modificării planului de operaţiuni, întrucât insistaserăm deja destul asupra problemei. Ca urmare, eu am găsit timp să merg acasă de Crăciun. Întorcându-mă de la Liegnitz la Coblenz, m-am oprit la O.K.H., în Zossen, să aflu ce impresie a lăsat proiectul nostru de ordin de operaţiuni. Din nou am fost asigurat de generalul von Stülpnagel că O.K.H. este în mare măsură de acord cu punctul nostru de vedere, dar că nu poate să ne satisfacă cererile din cauza unui ordin expres al lui Hitler, care cerea ca problema direcţiei principale de atac să fie lăsată deschisă.

Ca şi mai înainte, nu era clar dacă şeful armatei de uscat îi adusese la cunoştinţă observaţiile noastre lui Hitler sau le trecuse sub tăcere. Totuşi, eu cred că nu îi vorbise despre ele, întrucât am aflat de la locotenent colonelul Heusinger, pe atunci ofiţer de stat major I la Serviciul Operaţiuni al O.K.H., că von Brauchitsch nu se mai văzuse cu Hitler de pe data de 5 noiembrie.

Odată cu venirea anului nou, "maeştrii vremii" ai lui Hitler s-au înviorat din nou. Vremea cu cer senin şi temperaturi scăzute promitea să dureze, ceea ce ar fi permis Luftwaffei să intre în acţiune deşi frigul – însoţit de un strat gros de zăpadă în regiunea Eifel şi în Ardeni – nu era în nici un caz propice blindatelor. În orice caz, Hitler a dat din nou ordinul de pregătire pentru atac, trimiţând trupele în zonele de concentrare în vederea dezlănţuirii ofensivei.

Fără să ne pese de acest lucru, noi am trimis încă un memorandum la O.K.H., pe data de 12 ianuarie. Memorandumul purta titlul "*Ofensiva din vest*" şi relua ideea pe care o exprimasem deja în atâtea ocazii, referitoare la necesitatea stabilirii victoriei totale pe continent drept scop al ofensivei noastre. Deşi în conjunctura dată nu se putea pune problema modificării ordinului de operaţiuni, eram de părere că punctele noastre de vedere trebuie luate în calcul chiar şi după ce operaţiunea ar fi fost declanşată conform planului O.K.H. În orice caz, ordinul de pornire a ofensivei fusese contramandat de

atâtea ori până acum, încât aveam toate motivele să credem că așa se va întâmpla și de această dată, și că vom avea la dispoziție timpul necesar pentru a obține modificarea planului de operațiuni în sensul dorit de noi.

Pentru a realiza acest lucru, totuși, trebuia să dăm la o parte obstacolul major care ne împiedicase să ne impunem planul până la acea dată. Care era acesta? Dacă e să dăm crezare informațiilor primite de la O.K.H., obstacolul era Hitler. Cei de la O.K.H. subliniaseră de mai multe ori că deși sunt în mare de acord cu punctele noastre de vedere, sunt obligați prin ordin de la Hitler să nu decidă care este direcția principală a atacului decât după începerea ostilităților. Dar oare îl informaseră cei de la O.K.H. pe Hitler despre planul nostru, care se diferențiază atât de mult de planul lor?

Oare nu cumva am fi putut să-l convingem pe Hitler dacă i-am fi arătat un plan care viza nu obiective limitate – precum planul O.K.H. – ci obiective pe termen lung, la care nici Hitler și nici O.K.H. nu se gândiseră în mod serios până atunci, și care ar fi putut să ducă la o victorie decisivă pe frontul de vest?

Pentru a clarifica situația o dată pentru totdeauna, memorandumul era însoțit de o scrisoare de la gen. col. von Rundstedt, care se încheia cu următoarea frază:

"Din moment ce Grupul de armate A a fost informat că Fuhrerul și Comandantul nostru Suprem și-a asumat comanda generală a operațiunilor, rezervându-și dreptul de a decide direcția pe care se vor concentra eforturile noastre ofensive (și știind că, în consecință, O.K.H. nu mai este independent în ce privește luarea deciziilor operaționale), cer ca acest memorandum să fie remis Fuhrerului în persoană."

(semnat) Von Rundstedt

Această cerere – care a fost făcută la sugestia mea și pe care generalul și-a pus imediat și fără reținere semnătura, – contravenea, într-o oarecare măsură, tradițiilor militare germane, care prevedeau că numai comandantul suprem al trupelor de uscat sau șeful de stat major aveau dreptul de a face recomandări Comandantului Suprem.

Cu toate acestea, dacă cei de la O.K.H. erau într-adevăr de acord cu opiniile noastre, nimic nu îi împiedica să ia planul nostru de operațiuni și să îl remită lui Hitler ca din proprie inițiativă. Făcând aceasta, ei ar fi avut chiar șansa să-l impresioneze plăcut, și prin aceasta să se reabiliteze în fața lui ca reprezentanți ai unei entități responsabile pentru toate operațiunile militare ale Germaniei pe uscat. Având în vedere că eu luptasem atât de mult (pe vremea când eram *Oberquartiermeister* I, alături de gen. col. von Fritsch și gen. Beck)

pentru a reda O.K.H.-ului statutul său, pe mine un astfel de deznodământ m-ar fi făcut cel mai fericit.[8]

Dacă, pe de altă parte, cei de la O.K.H. încercaseră deja fără succes să îl facă pe Hitler să accepte nişte propuneri similare cu ale noastre, atunci înaintarea unui nou plan de operaţiuni ca venind din partea gen. col. von Rundstedt, pe care Hitler îl respecta atât de mult, le-ar fi îmbunătăţit fără îndoială raporturile cu Hitler.

În aceste condiţii, poate că ar fi fost încă posibil să îl convingem pe Hitler să renunţe la ideea de a decide direcţia principală de atac în funcţie de evoluţia ulterioară a operaţiunilor. Această idee – după cum susţineau cei de la O.K.H. – era acum principalul obstacol în calea impunerii planului nostru de operaţiuni.

Răspunsul pe care l-am primit la acest memorandum ne-a dezamăgit. Ni se spunea că nu avem dreptate să susţinem că O.K.H. urmăreşte doar obiective parţiale, întrucât pe parcurs urmau să fie stabilite alte obiective. Eram informaţi că s-au luat măsuri pentru a se aloca Grupului A forţe suplimentare şi o armată suplimentară în subordine, dar că în ceea ce priveşte datele concrete, decizia putea fi luată doar de Comandantul trupelor de uscat. Ni se mai spunea că nu se ivise nici o ocazie pentru a putea înainta lui Hitler memorandumul nostru, cu care Comandantul trupelor de uscat era în multe privinţe de acord.

Deşi eram asiguraţi că von Brauchitsch era de acord cu planul nostru, pentru noi era evident că acesta nu este dispus să susţină în faţa lui Hitler propunerile noastre de modificare a planului de operaţiuni.

Ordinul de operaţiuni al O.K.H. rămânea prin urmare în vigoare, în forma lui anterioară. Ca şi mai înainte, urmăream obţinerea unei victorii în Belgia printr-un atac frontal cu grupul de armate B, şi în zona acestui grup urmau să se concentreze eforturile noastre ofensive cel puţin în prima fază a operaţiunii.

Grupul de armate A avea în continuare sarcina de a proteja celălalt grup în acţiunea sa. Nu se prevedea nimic în privinţa lărgirii atribuţiunilor acestuia în sensul dorit de noi (noi propuneam ca Grupul A să înainteze către cursul inferior al Sommei şi să atace din spate trupele inamice pe care le ataca frontal Grupul de armate B în nordul Belgiei).

O eventuală deplasare a centrului de greutate al operaţiunii urma să fie decisă în funcţie de mersul ofensivei. Nu se aloca nici o formaţiune suplimentară de blindate grupului A (în planul de operaţiuni conceput de noi se prevedea ca grupul A să aibă un efectiv puternic de blindate încă de la început, pentru a putea să luăm inamicul prin surprindere în sudul Belgiei şi să avansăm prin spatele acestuia către estuarul Sommei). De asemenea nu s-a dat curs cererii noastre de a ni se aloca încă o armată, deşi aceasta ne-ar fi fost extrem de necesară

pentru a ne proteja (prin acţiuni ofensive) împotriva contraatacului inamic asupra flancului sudic al înaintării noastre, contraatac la care ne aşteptam cu siguranţă.

Cu alte cuvinte, persistam încă în acea "greşeală ireparabilă din primele faze ale desfăşurării" despre care vorbeam mai sus. Cei responsabili nu doreau să se angajeze într-o operaţiune despre care generalul Jodl spunea în februarie 1940 că este "ca un drum ocolit, un drum pe care putem fi ajunşi din urmă şi doborâţi de zeul Războiului!"

Fără să-şi dea seama, cele două Înalte Comandamente – al Forţelor Aliate şi al Wehrmachtului – se puseseră de acord că este mai sigur să se atace unul pe celălalt frontal în nordul Belgiei, decât să se aventureze în operaţiuni "periculoase" (ceea ce în cazul germanilor ar fi însemnat să aprobe planul de operaţiuni al Grupului de armate A, iar în cazul Aliaţilor – să încerce să evite o bătălie decisivă în Belgia şi să îşi concentreze eforturile pentru un contraatac împotriva flancului sudic al ofensivei germane.)

Între timp s-a întâmplat un lucru despre care mulţi cred că a constituit factorul decisiv care a dus la modificarea planului de operaţiuni în conformitate cu propunerile Grupului de armate A.

Ofiţerul de Stat Major I al Diviziei 7 aeropurtate a fost nevoit să aterizeze forţat pe teritoriul belgian, din care cauză cel puţin o parte din Ordinul de operaţiuni al Flotei I a căzut în mâinile belgienilor. Era de presupus că puterile occidentale vor afla, prin intermediul belgienilor, conţinutul ordinului de operaţiuni respectiv.

De fapt, nu această nenorocire a dus la modificarea planului de operaţiuni (deşi se poate ca Hitler şi O.K.H. să o fi luat totuşi în calcul mai târziu, când a fost vorba de acceptarea propunerilor noastre.) Ca dovadă, la întâlnirea cu comandanţii de armate din grupurile A şi B ţinută la Bad Godesberg pe 25 ianuarie, O.K.H. a reafirmat rămânerea în vigoare a planului de operaţiuni existent. Deşi întâlnirea a avut loc la mult timp după nefericitul eveniment mai sus menţionat, sarcinile grupurilor de armate şi armatelor din componenţa acestora rămâneau aceleaşi ca şi mai înainte. Singura modificare era că rolul Armatei a 18-a din Grupul B era acum extins – armata respectivă trebuia să ocupe întregul teritoriu olandez, şi nu numai zonele din afara aşa-numitei "Fortăreţe olandeze", cum se intenţiona anterior. In ce priveşte Grupul de armate A, totul rămânea ca mai înainte. Deşi Cartierul general al Armatei a 2-a era trecut în zona noastră de responsabilitate, ca şi Corpul 14 Motorizat, totul rămânea încă la discreţia O.K.H. In ciuda faptului că am subliniat (la îndemnul lui von Rundstedt) că având în vedere concentrarea de forţe inamice de pe Meuse (Armata a 2-a franceză) corpul 19 Panzer nu putea fi trimis de unul singur prin Ardeni, von Brauchitsch a refuzat să treacă Corpul

14 în subordinea noastră directă. Aceasta demonstra că Înaltul Comandament era la fel de hotărât ca şi până atunci să nu modifice direcţia principală a atacului până nu devenea clară evoluţia operaţiunii. Aceasta mai demonstra De asemenea că cei de la vârful conducerii Armatei nu priveau capturarea ordinului de operaţiuni de către belgieni ca pe un fapt grav care să necesite modificarea planurilor operaţionale.

În ciuda opoziţiei O.K.H., cartierul general al grupului de armate A a încercat în continuare să impună modificarea ordinului de operaţiuni. Cinci zile mai târziu după întâlnirea amintită, am înaintat către O.K.H. un nou memorandum bazat pe datele ce ne fuseseră furnizate între timp de spionii infiltraţi de noi la inamic. În memorandum noi arătam că din acel moment era de aşteptat concentrarea unor puternice forţe franceze – în special unităţi mecanizate – în sudul Belgiei. În consecinţă, noi nu mai puteam spera să neutralizăm această forţă sau să forţăm trecerea Meusei bazându-ne doar pe Corpul 19 Panzer.

Opinia noastră a fost confirmată de un exerciţiu la lada cu nisip, desfăşurat la Coblenz pe 7 februarie, în cursul căruia am simulat înaintarea Corpului 19 Panzer şi a celor două Grupuri de armate prin Belgia. Exerciţiul ne-a arătat cât de riscant era să lăsăm Corpul 19 Panzer să lupte izolat. Am avut impresia că generalul Halder, care a asistat la exerciţiu ca observator, a început în sfârşit să-şi dea seama de partea cui era dreptatea în controversa asupra planului de operaţiuni.

Între timp propria mea soartă a luat o întorsătură neaşteptată. Pe 27 ianuarie am fost înştiinţat că eram numit comandat al Corpului 38 Armată, şi că trebuia să mă prezint la cartierul general al acestuia. Gen. col. von Rundstedt mi-a spus că fusese deja informat confidenţial despre acest lucru de către von Brauchitsch la conferinţa din 25 ianuarie. Motivul invocat era acela că nu mai puteam fi trecut cu vederea în privinţa promovării în funcţie, întrucât până şi generalului Reinhardt, mai tânăr decât mine, i se încredinţase comanda unui corp de armată. Deşi această numire se încadra perfect în procesul normal al avansărilor în funcţie, era totuşi de neînţeles înlocuirea şefului de stat major al unui grup de armate tocmai în ajunul unei mari ofensive. În definitiv, dacă doreau să mă promoveze, aşa cum pretextau, aveau şi alte posibilităţi la îndemână. Nu încăpea, deci, nici o urmă de îndoială că această înlocuire a mea era rezultatul dorinţei celor de la O.K.H. de a se debarasa de o pacoste, de un individ care avusese îndrăzneala să alcătuiască un plan de operaţiuni care îl contrazicea pe al lor.

La sfârşitul mai sus pomenitului exerciţiu la lada cu nisip, la care am participat şi eu, von Rundstedt mi-a mulţumit în faţa tuturor celor prezenţi pentru activitatea mea ca şef de stat major. Felul în care mi-a vorbit cu această ocazie reflecta bunătatea şi cavalerismul

care l-au caracterizat dintotdeauna pe acest mare comandant. Am fost profund mişcat de faptul că cei doi comandanţi de armate ai Grupului nostru, generalii Busch şi List, ca şi generalul Guderian, comandantul Corpului 19 Panzer, au deplâns înlocuirea mea din funcţie şi s-au arătat profund descurajaţi.

Pe 9 februarie am părăsit oraşul Coblenz, îndreptându-mă către Liegnitz.

Colegii mei de încredere, colonelul Blumentritt şi locotenent-colonelul von Tresckow, spre deosebire de Busch şi List, nu aveau de gând să considere plecarea mea ca pe o înfrângere şi au continuat să lupte pentru impunerea planului nostru de operaţiuni. Bănuiesc că von Tresckow a fost acela care l-a convins pe prietenul său Schmundt, consilierul pe probleme militare al lui Hitler, să îmi aranjeze o întrevedere cu acesta, ca să putem discuta despre modul în care trebuia condusă ofensiva din vest.

Indiferent dacă a fost sau nu aşa, pe 17 februarie am fost chemat la Berlin pentru a raporta în faţa lui Hitler împreună cu ceilalţi comandanţi de corpuri de armată recent numiţi în funcţie. Întrevederea noastră a fost urmată de un dejun, în cursul căruia Hitler, ca de obicei, a vorbit mai tot timpul, fără să ne dea ocazia să vorbim şi noi. Hitler dădea dovadă de o excelentă cunoaştere a inovaţiilor recente din tehnica militară, atât din statele inamice cât şi de la noi; iar vestea atacului unui distrugător britanic asupra navei "*Altmark*" care staţiona în apele teritoriale norvegiene l-a făcut să se lanseze într-o tiradă interminabilă despre incapacitatea statelor mici de a-şi apăra neutralitatea.

La sfârşitul dejunului, când ne pregăteam să plecăm, Hitler mi-a cerut să îl însoţesc în biroul lui, unde m-a invitat să îmi expun părerile cu privire la planul strategic al ofensivei din vest. Nu îmi este clar dacă nu cumva el fusese deja informat asupra planului nostru de către Schmundt, şi dacă da, în ce măsură. În orice caz m-a mirat cu câtă repeziciune şi-a însuşit toate ideile pe care Grupul nostru de armate încerca de atâtea luni să le impună. A fost întru totul de acord cu tot ce am avut de spus.

La scurt timp după încheierea conversaţiei am întocmit următoarea notă pentru informarea Grupului de armate A:

"Prezentându-se la raport în faţa Fuhrerului în calitate de comandant al Corpului 38 Armată, pe data de 17 feBruarie 1940, fostul şef de stat major al Grupului de armate A a avut posibilitatea să-i prezinte Fuhrerului punctul de vedere al Grupului de armate cu privire la planul strategic al ofensivei din vest. Argumentele prezentate au fost în esenţă următoarele:

1. Ţelul ofensivei trebuie să fie *obţinerea unei victorii decisive* pe uscat. Miza politică şi militară a conflictului este prea

mare pentru a ne putea rezuma la obiectivele limitate propuse în actualul ordin de operațiuni – adică înfrângerea majorității formațiunilor inamice de pe teritoriul belgian și ocuparea parțială a coastei Canalului Mânecii. Scopul final trebuie să fie victoria totală pe uscat.

Prin urmare operațiunile trebuie îndreptate către câștigarea unei victorii decisive pe teritoriul Franței și distrugerea rezistenței franceze.

2. Aceasta, contrar prevederilor actualului ordin de operațiuni, nu se poate obține decât prin plasarea centrului de greutate al ofensivei pe aripa sudică, adică în zona Grupului de armate A; încă din start este exclusă concentrarea eforturilor în zona Grupului B sau amânarea deciziei până după începerea operațiunilor. În condițiile în care ordinul de operațiuni actual rămâne în vigoare, tot ce putem face este să atacăm frontal forțele anglo-franceze pe măsură ce acestea avansează în Belgia și să le împingem către linia Sommei, moment în care este de așteptat ca operațiunea să ajungă într-un punct mort.

Dacă eforturile ofensive sunt concentrate în sud, în zona Grupului de armate A, și dacă acest grup înaintează prin sudul Belgiei, peste râul Meuse, spre *cursul inferior al Sommei*, atunci puternicele forțe inamice din nordul Belgiei împinse înapoi de Grupul de armate B printr-un atac frontal pot fi interceptate și distruse. Acest lucru este posibil numai dacă Grupul de armate A înaintează rapid către cursul inferior al Sommei. Aceasta trebuie să fie prima fază a campaniei. Cea de-a doua fază trebuie să fie încercuirea întregii armate franceze prin partea dreaptă pe direcția noastră de atac.

3. Pentru a putea duce la îndeplinire aceste sarcini, Grupul de armate A trebuie să fie format din trei armate. Prin urmare, o a treia armată trebuie alipită Grupului de armate A pe flancul său nordic.

Armata plasată cel mai la nord din Grupul de armate A (Armata a 2-a) trebuie să treacă râul Meuse și să avanseze spre cursul inferior al Sommei pentru a intercepta forțele inamice care se retrag din fața Grupului de armate B. La sud de ea, o altă armată (a 12-a) trebuie să treacă râul Meuse de o parte și de alta a orașului Sedan, și apoi să-și schimbe direcția de deplasare către sud-vest pentru a zădărnici prin acțiuni *ofensive* orice încercări ale francezilor de a se desfășura în vederea unui contraatac la vest de Meuse.

Cea de-a treia armată (a 16-a) va avea inițial un rol defensiv: acela de a acoperi flancul sudic al operațiunii între râurile Meuse și Moselle.

Este foarte important ca Luftwaffe să nimicească concentrările de trupe inamice cât mai devreme posibil, pentru că este de aşteptat ca francezii să încerce un contraatac pe scară largă la vest de Meuse sau pe ambele maluri ale râului; este posibil ca ei să se desfăşoare chiar până pe linia râului Moselle.

4. Ar fi o greşeală să trimitem Corpul 19 Panzer să forţeze linia Meusei la Sedan de unul singur. Dacă inamicul ne întâmpină cu formaţiuni motorizate puternice în sudul Belgiei, Corpul 19 nu va avea forţa necesară să le distrugă repede şi să treacă linia Meusei mai departe. Pe de altă parte, dacă inamicul se rezumă la a apăra linia Meusei cu formaţiunile puternice pe care le are deja acolo, Corpul 19 nu va reuşi să străpungă această linie de unul singur.

Dacă folosim formaţiunile motorizate în avangardă, atunci cel puţin două corpuri vor trebui să străpungă linia Meusei simultan la Charleville şi la Sedan, independent de blindatele armatei a 4-a care avansează de-a lungul Meusei către Givet. Aşadar Corpul 14 trebuie amplasat alături de Corpul 19 al lui Guderian, încă de la început; este inacceptabilă stabilirea ulterioară a apartenenţei acestui corp la Grupul A sau Grupul B în funcţie de evoluţia ostilităţilor.

Fuhrerul s-a declarat de acord cu argumentele prezentate şi a hotărât întocmirea unui nou ordin de operaţiuni".

Din nefericire eu nu mai aveam acces la acest nou ordin de operaţiuni. Am aflat doar că Hitler l-a emis pe 20 februarie.

In esenţă, noul ordin de operaţiuni satisfăcea condiţiile pe care noi, cei din conducerea Grupului de armate A, ne-am zbătut atât de mult să le facem acceptate. Ordinul prevedea ca:

1. Două corpuri Panzer (19 sub comanda generalului Guderian şi 14 sub comanda generalului von Wietersheim) să deschidă atacul asupra liniei Meusei în zona dintre Charleville şi Sedan. Aceste două corpuri de armată erau reunite în subordinea unui nou creat "Grup Panzer" sub conducerea generalului von Kleist.

2. Cartierul general al Armatei a 2-a (care era în subordinea Grupului de armate B) să fie definitiv trecut în subordinea Grupului de armate A şi să i se aloce un număr corespunzător de unităţi. Această armată putea fi de-acum aruncată în luptă imediat ce se elibera spaţiul dintre cele două grupuri de armate, după ce Armata a 16-a îşi schimba direcţia de înaintare către sud.

3. Armata a 4-a (iniţial în subordinea Grupului de armate B) era trecută în subordinea Grupului de armate A, pentru a-i asigura acestuia manevrabilitatea necesară în înaintarea către cursul

inferior al Sommei. (Grupul de armate A ceruse cu insistență să-i fie alocat cel puțin corpul de pe flancul sudic al acestei armate, ca să poată să-şi extindă limita până la care poate avansa în teritoriul inamic. Greiner se înşeală când susține că această modificare a apărut în Ordinul de luptă încă din noiembrie 1939. Ea a fost implementată numai după adoptarea noului Ordin de operațiuni.)

Prin includerea acestor prevederi în Ordinul de operațiuni, O.K.H. dădea de înțeles că este pe deplin de acord cu punctul de vedere al Grupului de armate A. Centrul de greutate al operațiunii ca întreg era mutat pe aripa ei sudică, atât cât ne permitea spațiul geografic pe care îl aveam la dispoziție la nord de linia Maginot şi rețeaua de cale ferată existentă. În acelaşi timp Grupul de armate B rămânea destul de puternic, având în componența sa trei armate, şi după cum am văzut cu toții s-a achitat de sarcina ce i-a fost încredințată cu mult succes.

Grupul de armate A, pe de altă parte, era de-acum capabil să ia prin surprindere inamicul pătrunzând prin Ardeni şi străpungând linia Meusei pentru a ajunge pe cursul inferior al Sommei. În acest fel, Grupul A putea să împiedice forțele inamice angajate în luptă pe teritoriul belgian să se retragă din fața Grupului B în spatele râului. Grupul A era De asemenea capabil să zădărnicească orice contraofensivă, oricât de dură, împotriva flancului sudic al ofensivei germane.

În ceea ce priveşte *executarea* operațiunii de asalt din mai 1940, am de făcut următoarele comentarii:

Atacul Grupului de armate B, datorită superiorității trupelor combatante germane şi în special a unităților de blindate, a fost cu mult mai eficient decât ne-am fi aşteptat având în vedere tăria fortificațiilor belgiene şi faptul că Grupul era obligat să atace frontal inamicul.

Cu toate acestea, principalul factor care a dus la înfrângerea fără drept de apel a forțelor aliate în nordul Belgiei rămâne atacul surpriză prin Ardeni, peste Meuse, către estuarul Sommei, şi în final spre porturile de pe coasta Canalului. Fără a uita eforturile depuse de general-colonelul von Rundstedt, acest succes se datorează în primul rând, cred eu, imensului entuziasm cu care generalul Guderian a transpus în viață principiile operaționale ale Grupului nostru de armate.

Succesul din nordul Belgiei nu a fost pe atât de complet pe cât ar fi putut să fie. Inamicul a reuşit, în conformitate cu cifrele furnizate de Churchill, să evacueze 338226 oameni, din care 26176 francezi pe la Dunkirk, deşi el îşi pierduse tot armamentul greu şi mare parte din echipament în cursul operațiunii. Succesul operațiunii de evacuare

se datorează în mare parte intervențiilor lui Hitler, care a oprit de două ori avansarea unităților noastre de blindate – o dată în cursul marşului către coastă şi a doua oară chiar în apropiere de Dunkirk.

Trei explicații diferite au fost date pentru acest al doilea ordin de oprire a înaintării, care de fapt a însemnat aruncarea unui pod de aur peste Canalul Mânecii pentru armata britanică. Prima explicație ar fi că Hitler dorea să păstreze blindatele germane pentru cea de-a doua fază a campaniei din Franța, şi în legătură cu aceasta se spune că mareşalul Keitel l-ar fi sfătuit pe Hitler să nu trimită tancurile la Dunkirk întrucât terenul de acolo ar fi rău pentru tancuri. O altă explicație care ni se oferă este aceea că Göring l-ar fi asigurat pe Hitler că Luftwaffe era capabilă să oprească evacuarea inamicului pe la Dunkirk fără sprijin din partea armatei de uscat. Ținând cont de setea de glorie a lui Göring şi de înclinația lui către lăudăroşenie, cred că este foarte posibil ca el să fi spus ceva în sensul acesta. Atât argumentul lui Keitel, cât şi cel al lui Göring sunt greşite din punct de vedere militar.

Cea de-a treia explicație oferită este aceea că Hitler – conform unora care susțin că ar fi auzit o conversație între el şi von Rundstedt – a permis britanicilor să scape în mod deliberat întrucât credea că aceasta va facilita obținerea unui compromis cu Marea Britanie.

Oricare ar fi răspunsul, Dunkirk a fost una din greşelile decisive ale lui Hitler. Această greşeală l-a împiedicat mai târziu în eforturile sale de a invada Anglia şi le-a dat posibilitatea englezilor să lupte după aceea în Africa şi Italia.

Deşi Hitler îşi însuşise ideea Grupului de armate A de a tăia retragerea inamică în nordul Belgiei pătrunzând prin Ardeni şi avansând către mare, şi admitea chiar ca înaintarea să continue până la Dunkirk, totuşi el nu era pe deplin de acord cu cealaltă idee avansată de Grupul A, şi anume aceea de a crea simultan o poziție favorabilă de pornire pentru faza a doua a operațiunii. Comandamentul german trebuia prin urmare să se limiteze la a proteja formațiunile mecanizate în marşul lor către mare prin alinierea diviziilor care veneau în urma acestora de o parte şi de alta a Meusei, de-a lungul flancului sudic al operațiunii, ca un şirag de perle, pentru a preîntâmpina orice încercare de contraatac din partea francezilor. Se pare că soluția de a respinge orice contraatac inamic printr-o lovitură puternică la sud-vest de linia Meusei şi prin spargerea definitivă a frontului inamic între Meuse şi Oise era considerată prea riscantă.

Aşa cum avea să se vădească mai târziu în campania din Rusia, Hitler avea un oarecare fler în problemele operaționale, dar era lipsit de cunoştințele profunde ale unui militar de carieră care îi permit acestuia din urmă să îşi asume riscuri considerabile în cursul unei

operațiuni, știind că poate să țină situația sub control. În acest caz, după cum se vede, Hitler a preferat soluția mai sigură a acțiunilor defensive, în loc de soluția mai curajoasă, mai riscantă, sugerată de Grupul de armate A. Marele lui noroc a fost acela că inamicul nu a lansat o contraofensivă de mari proporții, deși ar fi putut să o facă. Inamicul ar fi putut arunca în luptă circa cincizeci de divizii, de o parte și de alta a Meusei, cu posibilitatea de a se extinde chiar până la Moselle, dar aceasta ar fi însemnat abandonarea temporară a oricărei lupte în Belgia și Olanda, în afara zonelor fortificate.

Prin urmare, după ce a fost consumat primul act al ofensivei germane, părțile beligerante s-au regăsit una în fața celeilalte pe un front continuu ce se întindea de-a lungul liniei Maginot până la Carignan și de acolo de-a lungul Aisnei și cursului inferior al Sommei. Prima sarcină a germanilor era să spargă încă o dată frontul inamic. Faptul că cea de-a doua fază a ofensivei germane a dus atât de rapid la capitularea totală a inamicului se datorează incapacității acestuia (după înfrângerea din Belgia) de a asigura resurse adecvate pentru acea parte a frontului dintre frontiera cu Elveția și mare. Un alt motiv ar fi acela că moralul armatei franceze era deja la cote foarte joase. Nu vom mai menționa superioritatea tehnică a germanilor – este evident că blindatele inamice nici măcar nu se puteau compara cu ale noastre. Dacă șeful Înaltului Comandament aliat ar fi acționat așa cum ne așteptam noi, cei din Grupul de armate A, atunci el ar fi trebuit să ordone o contraofensivă pe scară largă de ambele părți ale Meusei. Însă chiar și în acest caz, după planul propus de noi, contraofensiva ar fi fost zădărnicită încă din fazele de pregătire. Dacă grupul de armate B, încercuind armatele inamice în nordul Belgiei, ar fi avansat apoi către cursul inferior al Sommei pentru a învălui restul forțelor franceze după modelul planului Schlieffen, am fi ajuns în situația de a ne lupta cu inamicul din spatele liniei Maginot, cu frontul inversat.

Ținând seama de faptul că am câștigat până la urmă o victorie strălucită în teatrul de război francez (dacă nu luăm în considerație evadarea britanicilor pe la Dunkirk), observațiile de mai sus pot părea inutile. Singurul lor sens este, poate, acela de a demonstra că, chiar dacă am fi avut de-a face cu un inamic mai puternic și cu o judecată strategică mai bună, "noul" plan – planul Grupului de armate A – ar fi dus totuși Germania la victorie, chiar în condițiile în care am fi avut de înfruntat momente critice în prima fază a ofensivei, în spațiul dintre râurile Meuse și Moselle.

6

COMANDANT AL CORPULUI 38 ARMATĂ

SPECTATORUL

Rolul pe care l-am jucat ulterior în executarea operaţiunilor ofensive din vest este atât de nesemnificativ încât aş fi putut să nu vorbesc deloc despre el în memoriile mele. Voi scrie însă câteva pagini pe acest subiect, şi asta în primul rând pentru a omagia cum se cuvine vitejia şi realizările extraordinare ale soldaţilor care mi-au fost subordonaţi în perioada aceea. Un alt motiv pentru care voi include această perioadă în memoriile mele este acela că operaţiunile Corpului 38 Armată după momentul străpungerii liniei Sommei de către germani pot servi pentru a ilustra tehnica *urmăririi* – întrucât Corpul 38 a urmărit formaţiunile inamice peste Sena, spre sud, ajungând până la Loire, fără a le da pace nici un moment, până în ziua capitulării.

In perioada în care colegii mei continuau să lucreze pentru a pune în aplicare ideile pentru care ne-am zbătut atât de mult, eu am avut iniţial sarcina modestă de a supraveghea formarea cartierului general al corpului meu de armată şi a regimentului de comunicaţii auxiliar, la Stettin. Din timp în timp primeam ordin să inspectez noile divizii în curs de înfiinţare în Pomerania şi în zona Poznan.

Pe 10 mai 1940 am aflat de pornirea ofensivei germane în vest prin radio. Mă aflam la Liegnitz, unde venisem pentru un scurt concediu. Nu mai trebuie să spun că în următoarele zile, toate gândurile ŞI toate speranţele mi-au fost îndreptate către trupele noastre care mărşăluiau prin munţii Ardeni. Vor reuşi ele oare să traverseze Luxemburgul şi să penetreze defensiva belgiană de o parte

şi de alta a oraşului Bastogne înainte ca francezii să adune suficiente forţe pentru a le ataca? Va fi oare posibil să păstrăm viteza de înaintare a blindatelor după trecerea peste Meuse, la Sedan, astfel încât să putem să încercuim aripa nordică a dispozitivului inamic?

Cititorii vor îşi vor da desigur seama că nu îi eram chiar recunoscător instituţiei care mă trimisese în spatele frontului, adânc în teritoriul german, chiar atunci când planul pentru care mă luptasem atât de mult şi cu atâta încăpăţânare era în sfârşit pus în aplicare.

5. Înaintarea Corpului 38 de la Somme la Loire

În seara de 10 mai am primit ordinul de a muta Cartierul General al Corpului 38 Armată la Brunswick. De acolo următoarea mutare a fost la Düsseldorf, unde am intrat în subordinea grupului de armate B. Pentru următoarele câteva zile nu am avut de făcut nimic altceva decât să mă plimb prin zonă şi să inspectez puternicele poziţii belgiene care căzuseră la primul asalt asupra Meusei, la Maastricht şi de-a lungul canalului Albert, ca şi foarte modernul pe atunci fort de la Eben-Emael, care fusese cucerit printr-un raid-surpriză şi era încă sub focul bateriilor de artilerie belgiene. De asemenea am făcut o vizită la cartierul general al Grupului de armate B şi la Armata a 6-a,

pentru a mă pune la curent cu mersul operaţiunilor. Am aflat că nu se ştia cum vor fi continuate operaţiunile, întrucât nu era foarte clar ce are de gând inamicul să facă în acele condiţii. Se pare că nici O.K.H. nu se decisese, întrucât îşi ţinea în continuare intenţiile sub tăcere şi se limita, pentru moment, la a trimite trupe suplimentare în spatele celor două grupuri de armate, în nord-vestul teatrului de operaţiuni.

Pe 16 mai cartierul nostru general a intrat în subordinea Grupului de armate A, şi în dimineaţa următoare eu m-am prezentat la raport în faţa fostului meu comandant, general-colonelul von Rundstedt, la Bastogne. Von Rundstedt, înlocuitorul meu, generalul von Sodenstern, şi ceilalţi ofiţeri din comandament mi-au făcut o primire călduroasă. Aici am putut să aflu în sfârşit cum decursese trecerea Ardenilor şi străpungerea liniei Meusei. Corpul 38 urma să intre în componenţa Armatei a 12-a, care avea sarcina de a continua înaintarea către vest, spre estuarul Sommei, în timp ce nou înfiinţata Armată a 2-a urma să fie inserată între Armatele a 12-a şi a 16-a, cu frontul către sud-vest.

Imediat după sosirea mea la cartierul general al Armatei a 12-a am avut de-a face cu încă un amestec al lui Hitler în problemele de comandă a operaţiunilor militare. Acţionând la instrucţiunile lui Hitler, O.K.H. ne-a trimis un ordin prin care ne cerea ca grupul Panzer condus de von Kleist să-şi oprească pentru moment înaintarea pe râul Oise, iar Armata a 12-a să-şi schimbe direcţia de deplasare către sud-vest şi să treacă în defensivă. Armata a 2-a urma acum să fie introdusă între Armatele a 4-a şi a 12-a şi să înainteze în continuare către vest. Motivul pentru care ni s-a dat acest ordin era acela că Fuhrerul dorea să evite cu orice preţ o retragere a armatelor germane, oricât de neînsemnată sau scurtă ar fi fost aceasta, pentru că se temea că ar fi dus la creşterea moralului populaţiei franceze, moral care era deja la cote extrem de joase. El se temea că am fi nevoiţi să ne retragem în condiţiile în care Armata a 12-a îşi continua marşul către estuarul Sommei aşa cum era planificat iniţial, căci ne puteam aştepta să fim atacaţi din flanc de către francezi la vest de Meuse, din direcţie sudică.

Cu alte cuvinte, Hitler începea să uite de misiunea sa de comandant suprem al armatei şi acţiona mai degrabă ca un politician, în scopuri propagandistice. Pe de o parte era clar că prin oprirea Grupului Panzer al lui Kleist pe râul Oise riscam să pierdem şansa de a distruge forţele inamice din nordul Belgiei pe care Grupul Panzer trebuia să le atace din spate. Pe de altă parte ordinul de trecere în defensivă cu Armata a 12-a, cu frontul către sud-vest, însemna abandonarea iniţiativei în zona dintre Meuse şi Oise. Aşa cum stăteau lucrurile, nu erau motive pentru a ne teme de un contraatac pe scară

largă în acea zonă. Din punctul de vedere al Grupului de armate A, inamicului i-ar fi trebuit cel puțin încă o săptămână pentru a aduna forțele necesare pentru o contraofensivă – dacă într-adevăr avea de gând așa ceva. Iar Grupul de armate A le propusese deja celor de la O.K.H. o soluție *ofensivă* pentru a proteja flancul sudic al înaintării către cursul inferior al Sommei.

De-acum era evident că Hitler, deși nu fusese îndeajuns de curajos pentru a accepta un risc de natură temporară pe flancul sudic al ofensivei germane, era pe cale să își aroge dreptul exclusiv de comandă și autoritatea de a controla în detaliu toate operațiunile.

Faptul că el a putut în circumstanțele date să își motiveze amestecul în operațiune făcând referire la o posibilă retragere a armatelor germane se datorează probabil refuzului O.K.H. – în ciuda argumentelor prezentate de grupul de armate A – de a trimite Armata a 2-a pe linia frontului imediat ce primele formațiuni germane ar fi trecut linia Meusei. Armata a 2-a ar fi putut fi introdusă între Armata a 4-a și Armata a 12-a pentru a continua împreună cu ele marșul către cursul inferior al Sommei, sau între Armata a 12-a și Armata a 16-a, pentru a avansa împreună cu acestea către sud-vest, prin zona dintre râurile Meuse și Oise. Motivul pentru care O.K.H. a refuzat aceste propuneri nu avea cum să fie lipsa de spațiu pentru desfășurarea diviziilor Armatei a 2-a pe linia frontului, întrucât ceea ce urmăream noi de fapt era ca Armata a 2-a să fie pregătită pentru a acoperi *imediat* spațiile care rămâneau libere pe măsură ce restul formațiunilor avansau în direcții divergente. Ulterior, pe măsură ce teatrul de operațiuni s-ar fi lărgit, urma să se găsească loc pentru toate diviziile Armatei a 2-a.

Această întâmplare nu face altceva decât să confirme încă o dată că nici un plan de operațiuni nu va fi executat în toate detaliile prevăzute de creatorii săi, și asta chiar în cazul în care nu există nici un motiv logic pentru a devia de la planul inițial.

Chiar dacă în cazul de față amestecul lui Hitler nu a prejudiciat operațiunile în mod serios (cum a fost cazul mai târziu când Grupul Panzer al.lui Kleist a fost oprit la porțile Dunkirkului), totuși faptul că el a alocat Armatei a 12-a o sarcină defensivă i-a permis inamicului să construiască un nou front pe Aisne care trebuia distrus din nou în cea de-a doua fază a campaniei din Franța, cu prețul unor lupte grele. Șansa de a pune capăt printr-o acțiune ofensivă oricăror încercări ale francezilor de a se apăra pe această importantă porțiune a frontului fusese irosită în mod inutil. Acest fapt – împreună cu necesitatea încercuirii aripii nordice a dispozitivului de luptă inamic – a constituit elementul de bază al recomandărilor noastre operaționale către O.K.H., recomandări care vizau cea de-a doua fază, inevitabilă după părerea noastră, a ofensivei germane.

Între timp cartierul nostru general fusese mutat într-un mic şi pitoresc orăşel din Luxemburg, Clerf. În acest stadiu al operaţiunilor deja nu mai eram "observatori", căci ni se dăduse sarcina anihilării unor divizii inamice care erau pe cale să atace Armata a 2-a din spate. Ordinul pe care îl primisem era oarecum neinspirat, căci venea chiar în momentul în care trebuia să ne concentrăm toate forţele pentru distrugerea completă a aripii nordice a inamicului.

Tot atunci am aflat că cumnatul meu, Egbert von Loesch, comandorul unui escadron de bombardiere, fusese dat dispărut în apropiere de Bruxelles. Egbert, cel mai mic dintre fraţii soţiei mele, locuise cu noi timp de mai mulţi ani în Dresda şi Magdeburg pe când era încă la şcoală. Fiind fratele favorit al soţiei mele, ajunsese să ne fie la fel de drag ca şi un fiu, şi tânăra lui soţie locuia acum cu noi în Liegnitz. În săptămânile care au urmat, ea şi soţia mea au fost foarte îngrijorate întrucât nu se aflase nimic despre soarta avionului lui Egbert şi a echipajului acestuia. Singurul lucru care se cunoştea cu oarecare certitudine era că avionul s-a prăbuşit în momentul în care escadronul condus de Egbert se pregătea să atace. De-abia după terminarea campaniei din Franţa am putut să fac o investigaţie serioasă, şi după lungi căutări, am reuşit să găsesc epava avionului în vecinătatea capitalei Bruxelles. Interogatoriile pe care le-am luat locuitorilor unui sătuleţ învecinat cu locul catastrofei au scos la iveală că avionul fusese atins de un obuz de antiaeriană, chiar în timpul picajului. Doi membri ai echipajului au reuşit să se catapulteze, dar au fost împuşcaşi de soldaţii belgieni, unul în timp ce încă mai plutea în aer, iar celălalt după ce a ajuns pe pământ. Cumnatul meu şi celălalt membru al echipajului muriseră în avionul doborât.

Pe 25 mai cartierul meu general a primit ordinul de a înlocui în dispozitiv cartierul general al Corpului 14 Panzer, pe care generalul von Kleist îl lăsase în ariergardă, împreună cu Corpul 9 Panzer şi Divizia 2 Motorizată, în sectorul Abbeville-Amiens. Am preluat poziţia pe data de 27 mai.

În această etapă încă nu exista un front bine conturat pe cursul inferior al Sommei. Divizia 2 Motorizată din Corpul 14 Panzer (care urma să fie înlocuită de Divizia 57 Infanterie) trebuia să menţină un cap de pod în zona Abbeville pe malul stâng (adică sudic) al râului. Divizia 9 Panzer avea aceeaşi sarcină, la Amiens. În teritoriul rămas liber între cele două formaţiuni nu erau dislocate în mod permanent trupe, fiind executate numai misiuni de supraveghere.

Până în acel moment nici inamicul nu reuşise să strângă suficiente forţe pentru a forma un nou front de-a lungul cursului inferior al Sommei. Capul nostru de pod de la Amiens era din câte se pare sub ameninţarea unei divizii coloniale franceze şi câtorva

formaţiuni britanice, iar cel de la Abbeville – sub ameninţarea unei divizii britanice.

Misiunea noastră era să menţinem ambele capete de pod. Iniţial Divizia 9 Panzer şi Divizia 2 Motorizată care trebuia înlocuită la Abbeville urmau să rămână la nord de linia Sommei ca formaţiuni mobile de rezervă. Totuşi, la scurt timp după aceea, au fost trimise pe Coasta Canalului pentru a participa la confruntările de acolo – o decizie după părerea mea inspirată.

Generalul von Wietersheim, comandantul Corpului 14 Panzer, mi-a spus atunci când mi-a predat "ştafeta" că nu se aştepta să avem de-a face cu riposte serioase din partea inamicului. Însă la o oră după ce el a plecat, mi s-a raportat că ambele capete de pod erau violent atacate şi că în ambele cazuri se semnalase prezenţa unor formaţiuni de blindate. Cu toate acestea, ambele atacuri au fost respinse în cursul după-amiezii. Operaţiunea s-a soldat cu distrugerea a mai multor tancuri grele franceze la Amiens şi a încă treizeci de tancuri medii şi uşoare britanice la Abbeville. La Abbeville, un singur trăgător pe nume Bringforth a reuşit să doboare de unul singur nouă tancuri. El a fost primul soldat pe care l-am propus pentru Crucea de fier.

În condiţiile date, eu consideram aceste atacuri ca pe o dovadă clară că inamicul avea de gând fie să treacă câteva formaţiuni peste Somme pentru a veni în ajutor aripii nordice a dispozitivului său, fie să formeze un nou front pe cursul inferior al Sommei. Prin urmare rămânea în continuare de actualitate problema menţionată de mine mai devreme, problema misiunii pe care Hitler o alocase Armatei a 12-a. Puteam rămâne – conform ordinului – în defensivă pe cursul inferior al Sommei, sau trebuia să încercăm să păstrăm iniţiativa?

Soluţia defensivă pe care ar fi trebuit (conform ordinului) să o adopte Corpul 14 Panzer i-ar fi permis fără îndoială inamicului să construiască o nouă linie de apărare de-a lungul cursului inferior al Sommei. În condiţiile în care inamicul reuşea să arunce în luptă forţe proaspete, nu mai puteam fi siguri că vom menţine capetele de pod de la Abbeville şi Amiens. Cele două divizii mecanizate de rezervă care fuseseră lăsate la nord de Somme erau total inadecvate pentru apărarea capetelor de pod, întrucât ele nu puteau fi incluse în acestea pentru a le întări forţa defensivă, şi nici nu puteau fi folosite pentru un eventual contraatac decât în cazul în care inamicul distrugea capetele de pod, scotea din luptă diviziile care le apărau, şi trecea râul.

Concluziile pe care le-am tras eu de aici – şi pe care le-am trimis de mai multe ori generalului von Kluge, comandantul Armatei a 4-a, din care făceam acum parte – erau că trebuie să folosim ambele divizii mecanizate (sau, alternativ, cele două divizii de infanterie care urmau să le înlocuiască) pentru a trece râul prin zona dintre cele

două capete de pod şi a ataca prin surpriză, din flanc, formaţiunile inamice care ne asaltau. Intenţia mea era să facem incursiuni în zona de la sudul râului – adică, cu alte cuvinte, să încercăm să înaintăm – până când bătălia din nordul Belgiei lua sfârşit şi aripa nordică a dispozitivului german putea să treacă, în sfârşit, râul Somme, deplasându-se spre sud. Noi ar fi trebuit să îi deschidem drumul şi să împiedicăm inamicul să formeze un front continuu. Nu puteam totuşi să trecem cu vederea că atâta timp cât corpul lupta într-o misiune izolată la sud de râu, tacticile noastre ar fi putut foarte uşor să eşueze şi noi să ne trezim într-o situaţie foarte dificilă. Dar era un risc pe care trebuia să ni-l asumăm dacă doream, în interesul continuităţii strategice, să eliminăm necesitatea de a ataca un front inamic stabil şi puternic consolidat la sud de Somme.

Din nefericire, totuşi, comandantul Armatei a 4-a nu a dat nici o atenţie repetatelor noastre semnale de alarmă şi nu a vrut să ne pună la dispoziţie diviziile de linia a doua, care ar fi fost disponibile pentru misiunea propusă de noi la sud de râu. Nu cunosc dacă aceasta a fost decizia personală a lui von Kluge sau decizia O.K.H. În consecinţă, tot ce ne rămânea de făcut era să continuăm lupta în defensivă la cele două capete de pod, în timp ce inamicul era lăsat liber să formeze un front continuu de-a lungul râului, între acestea. Problema, se pare, era că toată lumea ştia că în mod normal linia râului se apără din spatele râului, sau se folosesc capete de pod pentru a menţine trecerea deschisă. Posibilitatea de a apăra linia râului prin incursiuni ofensive în faţa acesteia nu apare nicăieri în manualele de specialitate.

Pentru următoarele câteva zile inamicul şi-a continuat atacurile asupra celor două capete de pod şi pentru un timp, situaţia din zona Amiens părea să devină periculoasă. Inspectând unităţile de acolo, totuşi, m-am convins că nu erau motive de îngrijorare. Regimentul 116 Infanterie, pe atunci condus de vechiul meu prieten şi coleg din Regimentul 3 Gardă, viitorul general Herrlein, a jucat un rol de primă importanţă în acţiunile defensive de acolo.

În cealaltă parte, la Abeville, situaţia a luat o întorsătură critică pe data de 29 mai. Acolo poziţia fusese preluată de la o divizie motorizată de către Divizia 57 Infanterie, care nu avea experienţă de front şi în plus venea obosită după o serie de marşuri chinuitoare. La scurt timp după sosirea acestei divizii, britanicii au atacat poziţiile germane, fiind sprijiniţi de puternice formaţiuni de blindate, şi ne-au pricinuit pierderi severe – nu numai în morţi şi răniţi, ci – după cum aveam să aflăm mai târziu – şi în prizonieri. La aflarea veştii, am plecat de urgenţă spre Abbeville, iar pe drum m-am întâlnit cu un batalion german care probabil din cauza unei neînţelegeri a ordinelor

îşi evacuase poziţiile şi se retrăgea prin oraş. I-am întors din drum şi am mers cu ei pe câmpul de luptă. În scurt timp Divizia 57 era stăpână pe situaţie.

Generalul von Kluge ne-a autorizat ca în caz de necesitate să părăsim ambele capete de pod, în schimb a refuzat să ne autorizeze propunerea de a face o incursiune peste Somme de o parte şi de alta a oraşului Abeville pentru a-l prinde într-un "cleşte" pe inamicul care ne ataca pe partea aceea. Era evident că cei de la vârf nu doreau să îşi asume nici un risc, oricât de mic, până când nu se încheia bătălia din nordul Belgiei şi nu se putea porni la atac "în mod organizat" împotriva noului front construit de inamic.

E inutil să mai reamintim că inamicul a profitat de acest răgaz pentru a îşi mobiliza resursele şi a stabili o nouă linie a frontului care pornea de la capătul liniei Maginot, în zona Carignan, şi se sfârşea la gurile Sommei. Hitler renunţase deja la iniţiativă în zona dintre Meuse şi Oise, permiţând astfel inamicului să îşi formeze frontul pe Aisne. Iar acum, în plus, pierdeam orice şansă de a păstra iniţiativa la sud de râul Somme.

ASALTUL ASUPRA LOIREI

Dacă în prima fază a operaţiunilor am fost nevoit să stau mai mult pe margine şi să privesc desfăşurarea campaniei din vest din postura de observator, în schimb în cea de-a doua fază aveam să iau parte activă în luptă în calitate de comandant al marii formaţiuni ce mi-a fost încredinţată.

Toate încercările noastre de a-i convinge pe superiori să ne permită să trecem râul Somme înainte ca inamicul să-şi organizeze o apărare coerentă pe celălalt mal al râului s-au dovedit inutile. Primele zile ale lui iunie au fost dedicate pregătirilor pentru atacul pe care Armata a 4-a trebuia să îl lanseze în dimineaţa zilei de 5.

Sectorul din jurul oraşului Abeville a fost preluat de Corpul 2 (sub comanda generalului Brockdorff). Între Corpul 2 şi Corpul 38 a fost intercalat Corpul 15 Panzer al generalului Hoth, cu cartierul general la Ailly. Capul de pod de la Amiens, apărat de Divizia 9 Panzer, a fost preluat de Corpul 14 Panzer (gen. von Wietersheim), care a trecut în acelaşi timp în subordinea armatei a 2-a. Corpului 38 îi mai rămânea prin urmare doar un sector cu o lăţime de 50 de kilometri, având în centru satul Picquigny. La primul asalt s-a pornit cu două divizii: Divizia 46 Infanterie "Sudeţi" (general-maior von Hase) pe partea dreaptă în direcţia de atac şi Divizia 27 Infanterie (general-locotenent Bergmann) pe partea stângă. Divizia 6

"Westfalia" (general-maior von Biegeleben) [9] urma să fie ţinută în rezervă pentru început, fiind aruncată în luptă doar după ce primele două divizii treceau râul.

In timp ce malul pe care ne situam noi nu putea să ne asigure o acoperire eficace întrucât cobora lin către râu şi nu era deloc împădurit, malul sudic cobora abrupt şi îi dădea posibilitatea inamicului să observe nestingherit poziţiile noastre de plecare. Valea propriu-zisă a râului, cu o lăţime de numai câteva sute de metri, ne oferea în schimb posibilităţi adecvate de camuflaj întrucât pe malul apei creşteau foarte multe tufişuri. Pe malul sudic, tot în vale, se aflau mai multe sate dintre care mai importante erau Breilly, Ailly şi Picquigny, pe care inamicul le ocupase deja în forţă. Ca în majoritatea satelor franceze, casele de acolo erau masive şi înconjurate de ziduri groase, ceea ce oferea un excelent avantaj inamicului în lupta defensivă. Pe platoul ce se întindea dincolo de malul sudic abrupt, în spatele liniei defensive a inamicului, se aflau mai multe sate asemănătoare şi câteva păduri destul de mari, care îi ofereau inamicului posibilitatea de a organiza centre de rezistenţă şi de a-şi camufla artileria.

Corpul nostru urma să se confrunte în mod direct cu două divizii franceze – o divizie colonială alcătuită din militari de culoare şi Divizia 13 Alsaciană. Rapoartele de spionaj pe care le-am primit ne indicau că artileria inamică era cel puţin la fel de numeroasă ca şi a noastră, şi poate chiar ceva mai puternică din punctul de vedere al dotării cu armament. Ţinând seama de caracteristicile terenului şi de raportul de forţe dintre noi şi francezi, mi-am dat seama că un atac prin surprindere avea cele mai mari şanse de reuşită. Am dat prin urmare ordin artileriei să nu tragă nici un obuz până la începerea asaltului, pentru a nu ne da de gol prezenţa. După ce porneam atacul însă, poziţiile inamice de pe malul sudic al râului şi din satele din vale trebuiau supuse unui foc intens de artilerie, pentru a elimina orice rezistenţă din partea inamicului în timpul trecerii propriu-zise a râului.

Trupele de infanterie din ambele divizii s-au deplasat în zona acoperită de tufişuri de pe malul râului în noaptea de dinaintea atacului, fiind echipate complet cu bărci de cauciuc, pontoane şi plute. Misiunea lor era să treacă râul în zori şi să atace prin surprindere formaţiunile inamice din satele de pe malul celălalt.

Trecerea râului în zorii zilei de 5 iunie a decurs cu succes pe toată lungimea frontului. În primul moment, surpriza a fost totală. La puţin timp după aceea însă, inamicul a început să ne opună rezistenţă, atât pe pantele abrupte ale văii cât şi în satele din lunca râului.

Inamicul lupta cu vitejie – negrii cu setea lor de sânge caracteristică, iar alsacienii cu duritatea la care ne puteam aştepta

din partea unei populații de origine germană, care dăduse Reichului atâția soldați viteji în primul război mondial. Faptul că acești tineri germani ne erau inamici în această bătălie era tragic pentru noi. Unii dintre prizonierii cu care am vorbit mi-au povestit – și nu fără mândrie – cum au luptat tații și bunicii lor în Armata Reichului, în Gardă sau în Marina imperială. Mă făceau să-mi aduc aminte de nenumărații recruți alsacieni pe care i-am instruit eu însumi la Regimentul 3 Gardă, marea lor majoritate fiind excelenți soldați – ca de exemplu telemetristul meu de atunci, caporalul Deschang.

Am supravegheat începutul atacului de la postul de comandă al corpului de armată, situat într-o pădurice destul de aproape de linia frontului. Imediat ce am constatat că trecerea râului s-a încheiat cu succes, am pornit și eu spre malul râului, cu automobilul. Acum începea lupta pentru cucerirea înălțimilor strategice și a satelor din lunca râului. Ceea ce ne-a contrariat în această fază a fost activitatea relativ slabă a artileriei inamice, nejustificat de slabă pentru numărul mare de baterii pe care le identificasem noi. Evident, tunarii francezi nu reușeau să iasă din tiparele impuse de linia Maginot. Nu reușeau să-și adapteze tragerea la situația tactică, iar viteza lor de reacție și precizia cu care ne bombardau era foarte departe de standardele aplicabile într-un război dinamic ca acesta. Mai mult, tehnicile lor de recunoaștere și observare la distanță erau incomparabil mai slabe decât ale noastre, iar specialiștii lor incomparabil mai slab pregătiți decât cei din batalioanele noastre de recunoaștere. Învingătorii din 1918 din câte se pare se culcaseră pe cununa lor de lauri și se treziseră mult prea târziu. Din punctul nostru de vedere, era în orice caz o surpriză plăcută să constatăm că agresivitatea artileriei inamice era departe de cea cu care avusesem de-a face în 1918, în condițiile unui război static.

Cu toată slăbiciunea francezilor, trecerea *mea* peste Somme s-a dovedit până la urmă destul de riscantă, întrucât podul recent amplasat de noi se afla în raza de acțiune a inamicului care mai rezista încă în satul Breilly. Cu toate acestea, am reușit să ajung nevătămat la Regimentul 63 Infanterie din Divizia 27, care sub conducerea excelentului său comandant, colonelul Greiner, tocmai cucerise înălțimile strategice din partea aceea a malului sudic, cu prețul unor pierderi substanțiale. Ceea ce m-a impresionat în mod deosebit a fost calmul și răbdarea răniților, care nu puteau fi evacuați atât de repede și erau obligați să aștepte la adăpost de focul inamic până când veneau vehiculele să îi evacueze. Am trecut râul înapoi și, printr-un alt punct de trecere, m-am strecurat până la Regimentul 40 Infanterie al aceleiași divizii, care făcea parte din aripa stângă a corpului. Acest regiment era blocat la liziera pădurii Neuilly, care pădure intra în cea mai mare parte în sectorul de responsabilitate al Corpului 14 Panzer

cu care ne învecinam, şi era încă sub controlul inamicului. Şi aici, din păcate, fuseseră pierderi grele, întrucât asupra regimentului se mai trăgea încă din spate, din zona satului Ailly, controlat de inamic. În ciuda circumstanţelor defavorabile şi aici fuseseră cucerite înălţimile strategice care dominau valea.

Pe partea dreaptă a atacului Divizia 46 Infanterie reuşise de asemenea să treacă râul cu succes şi era acum în posesia înălţimilor de pe malul opus. Rezultatele obţinute în cursul primei zile de luptă puteau fi considerate satisfăcătoare, deşi luptele pentru cucerirea satelor din vale au continuat până târziu în noapte.

În ceea ce priveşte corpurile cu care ne învecinam, Corpul 15 Panzer situat în dreapta noastră reuşise de asemenea trecerea râului, dar nu putuse să înainteze prea mult din cauză că inamicul lupta din toate puterile pentru a apăra o localitate ceva mai mare, numită Arraines, blocând astfel căile de acces indispensabile blindatelor noastre.

Pe partea noastră stângă, Corpul 14 Panzer care atacase dinspre capul de pod de la Amiens după un bombardament de pregătire nu a putut avansa în aceeaşi direcţie cu noi din cauza câmpurilor de mine inamice. De aceea a fost redirecţionat să atace către sud, drept care am pierdut contactul cu ei pentru tot restul operaţiunii.

În urma atacului de pe data de 5 iunie am câştigat atât de mult spaţiu la sud de linia râului, încât ne-am permis să aducem în urma noastră primele baterii de artilerie chiar în cursul nopţii de 5 spre 6. Cu toate acestea, nu era clar dacă inamicul se va declara învins sau va continua să ne opună aceeaşi rezistenţă înverşunată pe măsură ce se retrăgea. În astfel de situaţii informaţiile din tabăra inamică, atât de importante pentru desfăşurarea ulterioară a operaţiunii, lipsesc de obicei cu desăvârşire. Un văl de incertitudine – singurul lucru cert în război – se lăsă peste poziţiile inamicului şi intenţiile acestuia. În astfel de situaţii, timpul e un factor critic: orice mişcare grăbită poate atrage după sine lovituri severe, orice întârziere, chiar şi una de câteva ore, poate da posibilitatea inamicului să construiască o nouă poziţie defensivă şi prin aceasta să ne cauzeze o nouă serie de pierderi grele.

Comandantul, a cărui reacţie într-un astfel de caz este să aştepte până va primi rapoarte de spionaj complete şi ireproşabile care să-i clarifice situaţia are foarte puţine şanse de a intra în graţiile Zeiţei Războiului. Ştiind acest lucru, în primele ore ale dimineţii de 6 iunie m-am deplasat la postul de comandă al Diviziei 46, care între timp se mutase pe malul sudic al râului. Desigur, i-am găsit pe toţi cei de acolo încă pe jumătate adormiţi după evenimentele extenuante care se petrecuseră cu nici o zi în urmă. Discutând cu ei, le-am explicat că era necesar să se înceapă imediat urmărirea, întrucât divizia pierduse

contactul direct cu inamicul. După aceea am plecat spre prima linie a diviziei, unde am găsit unități din Regimentul 42 care stăteau fără ordine deși undeva în fața lor se duceau lupte puternice între ai noștri și francezi. I-am mobilizat și pe aceștia. După aceea am inspectat regimentul de pe flancul drept al corpului meu de armată. Cei de acolo, deși erau pregătiți să pornească la atac, mai așteptau încă să vadă ce efect a avut tragerea de artilerie asupra satului Coisy situat în fața lor și asupra înălțimilor și terenurilor împădurite din împrejurimi. Nu primiseră încă rapoarte de recunoaștere. Întrucât aveam impresia că satul și înălțimile și pădurile dimprejur fuseseră deja părăsite de inamic, am ordonat comandantului de regiment să înceapă înaintarea pe un front larg, în grupuri dispersate. Dacă inamicul se afla încă acolo, el ar fi trebuit să iasă la iveală și atunci putea fi nimicit cu artileria, care era pregătită de tragere. În măsura în care nu se abătea de la ordine și continua avansarea în formula ordonată de mine, regimentul nu avea de ce să se teamă de pierderi. Întrucât comandantul regimentului afișa o neîncredere totală în soluția propusă de mine, am decis să plec singur în recunoaștere, cu mașina mea de teren *Kübelwagen*. La intrarea în Coisy am găsit drumul blocat de o baricadă, însă baricada nu era apărată de nimeni. Din sat se puteau auzi din când în când focuri de armă, trase probabil de militari rătăciți. După ce am observat cu atenție împrejurimile am intrat în sat pentru a constata că fusese într-adevăr evacuat, ca dealtfel și înălțimile din apropiere și liziera dinspre sat a pădurii. Cu această informație "în buzunar" m-am întors la regiment, care era acum pregătit de plecare, și le-am pus în vedere comandanților să își organizeze singuri patrulele de recunoaștere pe viitor. Deși în calitate de comandant de corp de armată nu îmi intra în atribuțiuni să fac munca patrulelor de recunoaștere, am simțit că în circumstanțele date era necesar să le dau celor de la regiment o lecție, cu atât mai mult cu cât trupele nu mă cunoșteau încă și eu eram convins că eficacitatea trupelor într-o misiune de urmărire este influențată foarte mult de exemplul comandanților. Am fost încântat să constat că atât aghiotantul meu, locotenentul von Schwerdtner, cât și șoferul meu, sergentul Nagel, au luat parte cu mare plăcere la această misiune de recunoaștere.

În cursul după-amiezii am vizitat cele două regimente din Divizia 27 care aveau misiunea să atace satul Saisemont. Fără să îmi dau seama, am ajuns chiar în linia întâi, unde am găsit un comandant de companie. Acesta, după ce mi-a raportat situația, a găsit de cuviință să profite de prezența mea pentru a se informa asupra operațiunilor, și nu am scăpat de el până nu i-am arătat harta operațiunii și nu i-am povestit în detaliu tot ceea ce aflasem până atunci, asta în timp ce stăteam amândoi întinși pe burtă în adăpost. Doar după ce setea lui

de informație a fost potolită am putut și eu să plec înapoi la punctul de comandă al Corpului, luând cu mine un rănit care părea și el foarte interesat de mersul operațiunilor. Din fericire drumul de întoarcere a fost foarte scurt, căci postul meu de comandă fusese între timp mutat într-o pădurice din apropierea liniei frontului.

Pe 7 iunie Divizia 6 Infanterie, care trecuse deja râul în ziua precedentă, a intrat în luptă pe flancul drept al corpului. Westfalienii aceștia curajoși – care au fost dintotdeauna buni soldați – au dat dovadă de un elan admirabil, căci atunci când m-am hotărât să inspectez divizia, în cursul după-amiezii, am descoperit că depresiunea din sectorul Poix – care era un puternic centru de rezistență inamic – fusese deja capturată, micul orășel Poix era deja în mâinile noastre iar regimentul începuse deja atacul asupra unui sat, la marginea sectorului care îi fusese alocat. Din păcate însă orașul Poix și drumul de acces către el se aflau încă sub focul intens al artileriei inamice, care ne bombarda de la mare distanță. Ne-am mai înveselit puțin când am văzut că șoferul unui camion cu muniție, oprit din drum de ploaia de obuze, și-a găsit refugiu tocmai sub camionul pe care îl conducea, uitând că era plin cu explozibil!

Tot în după-amiaza aceea am vizitat un regiment din divizia 46 care fusese oprit din înaintare în fața sectorului Poix. Și acest regiment a reușit până la urmă să treacă, după ce a refăcut joncțiunea cu unitățile de artilerie și armament greu, de care se despărțise în faza inițială.

Divizia 27, care dusese până atunci greul bătăliei, putea de-acum să treacă în linia a doua, întrucât urmărirea intrase deja pe un făgaș bun. Locul ei pe flancul stâng al corpului a fost luat de Divizia 1 Cavalerie, care tocmai fusese trecută în subordinea noastră.

Urmărirea a continuat și pe 8 iunie, westfalienii rămânând ca și până atunci în frunte. Divizia 46 a raportat că se confruntă cu o grupare de circa 100 de tancuri inamice. Soluția aleasă împotriva tancurior a fost bombardamentul aerian. Nu s-a luat din păcate nici o măsură pentru capturarea tancurilor, deși poziția ne era favorabilă. Acestea au fost pur și simplu lăsate să scape, deși o acțiune rapidă și în forță ar fi putut probabil să ducă la capturarea lor.

Felul în care s-a desfășurat lupta pe 7 și 8 iunie ne-a lăsat impresia că adversarul nostru, resimțindu-se după puternicele lovituri primite, nu mai era capabil – în teren deschis – decât cel mult de acțiuni de rezistență temporară, pe plan local. Era de presupus că inamicul va încerca să regrupeze ceea ce mai rămăsese din forțele sale undeva la adăpost, în spatele Senei. De acolo, cu ajutorul rezervelor strategice pe care le mai avea, probabil ar fi încercat să reia contraofensiva. Din punctul nostru de vedere, al Corpului 38

Armată, era prin urmare esenţial să putem trece repede de cealaltă parte a Senei înainte ca inamicul să-şi poată organiza apărarea. Astfel că în seara de 8 iunie, deşi Corpul 38 se afla la circa 70 de kilometri de Sena, am dat ordin ca "vârfurile de lance" motorizate ale diviziilor din avangardă să ajungă de cealaltă parte a râului până cel mai târziu în dimineaţa următoare. Restul trupelor de infanterie şi artilerie cu tracţiune hipică trebuiau să le urmeze cu cea mai mare viteză posibilă astfel încât să ajungă pe malul Senei cel mai târziu pe data de 9. Divizia 6 urma să se îndrepte spre podul de la Les Andelys, iar Divizia 46 către cel de la Vernon.

Pentru nişte trupe care veneau obosite după o luptă ce durase patru zile fără întrerupere, această sarcină era într-adevăr foarte grea, dar într-un război apar adesea astfel de momente în care un comandant de rang superior trebuie să le dea subordonaţilor săi ordine drastice, pentru a nu rata anumite oportunităţi şi a beneficia de circumstaţele favorabile dintr-o anumită situaţie, obţinând astfel un avantaj pe termen lung pentru trupele sale.

În acest caz toate circumstanţele pledau fără echivoc în favoarea unei acţiuni rapide. Până atunci, francezii păreau hotărâţi să apere în primul rând Parisul. În sistemul de apărare al oraşului, care se întindea de la Oise până la Marne, la nord de Paris, erau staţionate puternice forţe inamice. Dacă noi reuşeam să trecem Sena mai jos de Paris, atunci sistemul de apărare amintit ar fi fost pus în pericol iar francezilor nu le-ar mai fi rămas altceva de făcut decât să se retragă rapid din oraş pentru a evita să fie încercuiţi şi anihilaţi.

Prin urmare, situaţia strategică ne impunea să cerem trupelor noastre eforturi supraomeneşti. Comandanţii de la toate nivelurile din armată erau chemaţi să dea dovadă de iniţiativă şi să acţioneze cu cea mai mare rapiditate. O ocazie atât de favorabilă ca aceasta trebuia valorificată la maximum.

De dis-de-dimineaţă şi până târziu în seara zilei de 9 iunie am fost tot timpul pe drum, căci am inspectat toate diviziile din avangarda corpului ca să mă asigur că îşi ating obiectivele ce le-au fost alocate. Mi-a făcut plăcere să constat că în ciuda greutăţilor prin care trecuseră, trupele mele de infanterie erau gata să lupte până la epuizare pentru a-şi atinge ţinta – fluviul Sena.

Desigur, au mai apărut şi dificultăţi, însă în cazul Diviziei 6 ele s-au rezolvat cu bine. În primele ore ale dimineţii am avut o întâlnire cu comandantul diviziei şi şeful de stat major, iar după aceea am plecat să inspectez Divizia 46. La prânz, când am ajuns în zona pe unde Divizia 6 trebuia să treacă Sena, la Les Andelys, am constatat că batalionul de recunoaştere ajunsese deja pe malul râului iar comandamentul diviziei încheia pregătirile pentru trecere, care trebuia

să aibă loc în după-amiaza acelei zile. Din nefericire podul a fost distrus chiar în momentul în care au ajuns acolo trupele de recunoaştere. Pitorescul orăşel Les Andelys, situat pe o înălţime care domina zona, era în flăcări din cauza bombardamentelor Luftwaffei, bombardamente care nouă ne făceau un mare deserviciu, întrucât inamicul era astfel alertat de sosirea noastră.

Câteva dificultăţi au apărut şi în cazul Diviziei 46. Înainte de toate, nu au reuşit să pornească la ora stabilită, ci de-abia cu trei ore mai târziu. Când m-am reîntors la ei după inspecţia la Divizia 6, pierduseră orice contact cu batalionul de recunoaştere, iar batalionul de recunoaştere, spre deosebire de cel al Diviziei 6, nu ajunsese pe malul Senei ci se rătăcise cine ştie pe unde. Nu am avut altceva de făcut decât să-i sugerez comandantului Diviziei 46 că ar fi bine să ne întâlnim în seara aceea la Vernon – punctul pe unde trebuiau să treacă ei râul. Am adăugat că ar fi cazul să aducă cu el şi batalionul de recunoaştere al diviziei.

După aceea m-am întors la Les Andelys, unde am găsit Divizia 6 trecând fluviul prin trei puncte simultan, şi având de înfruntat doar o rezistenţă neglijabilă din partea francezilor. Infanteria şi artileria reuşiseră să ajungă pe malul Senei la timp, cu preţul unor eforturi teribile.

La întoarcerea în Vernon, pe la 7 seara, am constatat că şeful Diviziei 46 şi batalionul său de recunoaştere ajunseseră acolo înaintea mea. Şi la Vernon, din păcate, inamicul a avut timp să distrugă podurile. Întrucât inamicul supunea Vernonul unui puternic foc de mitralieră, am ordonat ca trupele de recunoaştere să treacă râul noaptea, la adăpostul întunericului.

În timpul acestei operaţiuni de urmărire nu am avut posibilitatea să folosesc Divizia I Cavalerie, aşa cum mi-aş fi dorit, deşi reuşise să ajungă în sectorul Corpului 38. Se afla încă destul de în urmă, iar Armata îmi dăduse permisiunea să o folosesc numai dacă o trimiteam pe linia râului Oise pentru a acoperi astfel flancul stâng al armatei împotriva unei eventuale ameninţări inamice dinspre Paris. Şi într-adevăr, divizia I a raportat la un moment dat că a fost atacată de puternice formaţiuni de blindate, undeva în spatele flancului nostru stâng. Acestea erau, evident, tancurile care reuşiseră să scape mai înainte de Divizia 46 şi acum făceau ravagii în zonele cele mai îndepărtate ale flancurilor noastre.

În dimineaţa zilei de 10 iunie, după câteva ore de somn, m-am întors la Vernon pentru a constata că şi divizia 46 reuşise să-şi treacă primele formaţiuni peste râu. Prin urmare, Corpul 38 era primul care reuşea să ocupe o poziţie stabilă pe malul sudic al Senei. Trupele erau pe bună dreptate mândre de rezultatul obţinut, iar eu la rândul

meu eram bucuros că prin această acțiune rapidă scutisem Corpul de luptele grele pe care altfel ar fi trebuit să le ducă pentru trecerea Senei.

Cu toate acestea, poziția Corpului 38 nu era una de invidiat. Corpul 38 era singura formațiune germană de pe malul sudic al râului. Corpul 15, pe partea noastră dreaptă, nu ajunsese la Sena decât pe 10 iunie, şi după aceea fusese trimis la Le Havre.Corpul 2, care venea din spatele nostru, se afla încă departe de noi. În flancul nostru stâng era marele semn de întrebare al Parisului, unde se puteau ascunde oricâte unități inamice. În plus, corpul 38 mai avea nevoie de încă două zile pentru a-şi trece toate formațiunile peste râu. Cele două poduri de pontoane de la Les Andelys şi Vernon erau bombardate neîncetat de către R.A.F., care dealtfel a şi reuşit să îl facă inutilizabil pe cel de la Vernon pentru un timp. Dacă comandamentul inamic mai avea la dispoziție rezerve şi dacă era capabil să ia inițiativa, atunci şi-ar fi ațintit inevitabil atacurile asupra Corpului 38, care se afla izolat la sud de râu.

Comandantul Armatei a 4-a, gen. col. von Kluge, mi-a spus la începutul ofensivei că obiectivul operațional pe care i-l fixase O.K.H. era "cucerirea unor capete de pod la sud de Sena". Misiunea alocată Armatei a 4-a de către O.K.H. mi s-a părut total inadecvată scopului final, deşi Înaltul Comandament urmărea să rezolve cea de-a doua fază a campaniei din Franța nu pe baza planului Schlieffen prin încercuirea Parisului pornind de la nord către vest, aşa cum propusesem eu, ci – aşa cum s-a dovedit până la urmă mai bine – printr-un atac masiv cu blindatele pe direcție sudică, pornind de la est de Paris. Misiunea mi s-a părut inadecvată întrucât noi trebuia să păstrăm inițiativa, chiar dacă urma să se pună bază în primul rând pe atacul cu blindatele la est de Paris, şi de-abia în al doilea rând pe atacul cu Grupul de armate C asupra liniei Maginot şi cu Grupul de armate B spre sud, peste Somme şi Sena. Grupul de armate A nu a început traversarea râului Aisne decât pe 9 iunie, şi nu era clar dacă putea să reuşească în misiunea ce îi fusese încredințată şi să obțină acea victorie decisivă pe care o aşteptam. Mai trebuia să ținem seama şi de faptul că inamicul – care nu uitase planul Schlieffen – nu putea să ignore posibilitatea ca noi să executăm o mişcare de învăluire pe scară largă trecând peste cursul inferior al Senei, şi deci avea să îşi ia măsuri suplimentare de precauție. Aceasta ne dădea nouă motive să păstrăm inițiativa pe partea dreaptă a desfăşurării noastre de forțe şi să nu-i lăsăm inamicului timp să se desfăşoare în această zonă în vederea defensivei sau contraatacului. În condițiile în care din punct de vedere strategic, aşa cum am demonstrat aici, era necesar ca Armata a 4-a să continue să atace la sud de Sena, nu vedeam motivul

pentru care Corpul 38 trebuia să rămână într-un cap de pod pe Sena şi să aştepte, căci astfel i-am fi dat timp inamicului să strângă forţe suficiente pentru a ne copleşi.

Am cerut prin urmare Armatei permisiunea de a ataca pe direcţie sudică de îndată ce artileria corpului meu avea să treacă Sena, şi să renunţ la a mai menţine capul de pod care între timp se extinsese până la Eure. Ca măsură de precauţie urma să aduc şi Divizia 27 pe malul sudic al Senei. Mai mult, pe 11 iunie am cerut aprobarea să iau Divizia 1 Cavalerie de pe poziţiile ei de pe Oise, şi să o aduc la sud de Sena. (Chiar în ziua aceea, Divizia 1 reuşise să respingă cu succes atacul unităţilor blindate inamice despre care am pomenit mai sus.) În circumstanţele date, mi se părea normal ca singura divizie de cavalerie pe care o aveam să formeze vârful de lance al urmăririi. Intenţia mea era să o folosesc pentru a bloca liniile de cale ferată şi drumurile către Paris în cât mai scurt timp posibil.

Din nefericire cererile mele au fost respinse, pe motivul că Armata aştepta instrucţiuni de la eşaloanele superioare, şi nu putea lua nici o hotărâre până când nu le primea. Divizia 1 Cavalerie a fost între timp luată de sub comanda mea şi pusă în subordinea Corpului 1, în linia a doua a înaintării, având ordinul de a păzi flancul nostru stâng în valea Oisei şi de a rămâne, în orice caz, la nord de Sena. Şi astfel, spre marele meu regret, această divizie a fost împiedicată să joace rolul care i s-ar fi potrivit în acest război – rolul de vârf de lance al atacului, care ar fi fost pe măsura valorii şi capacităţilor ei.

În seara zilei de 11 iunie au avut loc două incidente care au demonstrat că cererile noastre erau pe deplin justificate. În primul rând, Regimentul 58 Infanterie din Divizia 6 a doborât un avion inamic al cărui pilot avea asupra sa documente din care se putea deduce că Înaltul Comandament inamic ordonase o retragere pe scară largă. În al doilea rând, Divizia 46 a raportat că este atacată în forţă de formaţiuni inamice de tancuri – ceea ce demonstra că inamicul era foarte îngrijorat de prezenţa noastră la sud de Sena. Din punctul lui de vedere, pasivitatea noastră era de natură să-i îmbunătăţească situaţia.

Divizia 46 a respins atacul în aceeaşi seară, cu preţul unor pierderi considerabile. În dimineaţa zilei următoare divizia a raportat că inamicul ocupase din nou poziţie în faţa ei şi se pregătea pentru un nou atac (numărul tancurilor inamice fiind de 110), şi ne-a cerut ajutor de urgenţă. Am decis că era cazul să preluăm iniţiativa şi să atacăm noi, cu toate trei diviziile. Nici nu apucasem însă să emitem ordinele în acest sens, că a apărut comandantul Armatei. Deşi era de acord cu decizia mea, acesta era preocupat de faptul că nu sosiseră încă noile ordine de la O.K.H. Evident, el se temea în primul rând ca nu

cumva eu să pornesc la atac de unul singur cu corpul meu de armată. Prin urmare, mi-a ordonat categoric să nu depăşesc linia Evreux-Pacy. Pentru a se asigura, în aceeaşi seară mi-a trimis şi ordine scrise.

În timp ce acţiunea Diviziei 27 pe flancul stâng progresa mulţumitor, Divizia 46 întâmpina probleme serioase: nu reuşise să treacă suficiente piese de artilerie, muniţie şi raţii pe malul sudic al Senei. Chiar şi aşa, ea a reuşit să respingă încă o dată atacul blindatelor inamice, care până la urmă s-au dovedit a fi doar vreo 50-60.

Urmărirea a mai continuat câteva zile: Corpul 2 a trecut şi el Sena prin dreapta noastră pe 13 iunie. În ziua aceea ne-am instalat cartierul general într-un mic castel, aparţinând binecunoscutei romanciere Collette D'Arville, care din păcate nu era acasă. Prin urmare mi-am petrecut noaptea în dormitorul doamnei: ca şi salonul, era foarte elegant mobilat, şi avea o ieşire secretă către parc, datând probabil din zile mai fericite. Piscina din curtea castelului a fost o adevărată binecuvântare pentru toţi cei din comandament.

Pe 14 iunie am fost inspectaţi de comandantul suprem al trupelor de uscat. Am avut ocazia să-l informez despre succesele repurtate până atunci de Corpul 38, însă nu am reuşit să aflu nimic despre intenţiile O.K.H. pe viitor.

Pe 15 iunie gen. col. von Kluge m-a informat că Armatei a 4-a i se alocase sarcina de a cuceri Le Mans, şi a subliniat necesitatea de a dezlănţui atacul cât mai repede posibil fără a ţine seama de situaţia formaţiunilor de pe flancuri. În cazul nostru, cred eu, acest ultim sfat nu mai era necesar.

Pe 16 iunie diviziile Corpului 38 au întâmpinat din nou rezistenţa organizată a inamicului, de-a lungul liniei Ferté-Senoches-Chateauneuf. Forţele implicate erau Diviziile 1, 2 şi 3 mecanizate, care după bătălia din Flandra scăpaseră pe la Dunkirk şi debarcaseră din nou la Brest. De asemenea au mai fost identificate unităţi din două divizii algeriene şi una marocană. Către seară, rezistenţa inamicului fusese înfrântă. Am fost din nou impresionat de rezultatele deosebite ale Diviziei a 6-a, care a dat dovadă de un mare curaj şi o capacitate deosebită de adaptare la situaţie.

În seara aceea am mai primit un ordin de la eşalonul superior prin care ni se fixa direcţia de înaintare pe linia Le Mans – Angers. Corpul I urma să fie introdus în stânga noastră, luând în subordine şi Divizia 46. Corpul 15 Panzer, mai puţin o divizie care urma să atace oraşul Cherbourg, trebuia să avanseze pe cursul inferior al Loirei şi "să formeze acolo capete de pod". Aceasta părea să fie ultima acţiune care ni se ordona.

Pe 17 iunie s-a anunţat demisia lui Raynaud şi numirea mareşalului Pétain. Nouă nu ne era clar pentru ce fusese numit

bătrânul mareşal: pentru a reorganiza rezistenţa sau pentru a semna capitularea?

Un ordin al Fuhrerului, primit de noi pe 18 iulie, ne cerea să continuăm urmărirea fără cruţare a inamicului – noi, care am avut această intenţie încă de la început, găseam acest ordin inutil. Ordinul mai cerea "ocuparea fostelor teritorii ale Reichului de la Toul, Verdun şi Nancy", a obiectivelor industriale de la Creusot şi a porturilor Brest şi Cherbourg. Am pornit într-un marş forţat, unul din regimentele noastre acoperind aproape 90 de kilometri, iar un batalion de recunoaştere motorizat sub comanda colonelului Lindemann ajungând chiar undeva la vest de Le Mans, doar într-o singură zi. Mi-am petrecut noaptea de 18 spre 19 în castelul medieval de la Bonnetable. Cu şanţul său de apă şi podul mobil, cu cele patru ziduri de apărare de 3 metri grosime şi cu grădinile sale flancate în spate de două turnuri imense, acest castel era, pe lângă cele pe care aveam să le văd în curând pe valea Loirei, unul din cele mai impozante castele din Franţa. Interiorul era splendid amenajat şi îngrijit, iar parte din servitori rămăseseră la datorie. Proprietarul, M. de Rochefoucauld, duce de Doudaigne, din păcate fugise.

Pe 19 iunie am fost în inspecţie la batalionul de recunoaştere al lui Lindemann, care se afla la o distanţă de 50 de kilometri. Pe tot parcursul drumului, nu am văzut nici măcar un singur soldat german. La Le Mans, oraş cucerit de bunicul meu cu 70 de ani în urmă, am vizitat în treacăt splendida catedrală de acolo. Pe drum am întâlnit formaţiuni franceze dezarmate, care mărşăluiau către est, şi un întreg regiment de artilerie care i se predase lui Lindemann cu toată tehnica din dotare – armament şi vehicule. Evident, inamicul era aproape de prăbuşirea totală. În ciuda acestui fapt, batalionul lui Lindeman fusese totuşi oprit din înaintare în sectorul Mayenne, la Lion d'Angers. Pe malul opus fuseseră semnalate tancuri iar mitralierele inamice ţineau podul sub foc neîntrerupt. Lindemann făcea eforturi disperate pentru a respinge inamicul, având la dispoziţie doar o baterie de artilerie mecanizată de calibrul 100 mm. Coborând până la cea mai avansată poziţie a noastră de pe malul râului, la o oarecare distanţă de pod, am descoperit că în afara zonei adiacente podului nu se aflau formaţiuni inamice, sau în orice caz, nu formaţiuni puternice. Găsind un comandant de escadron care, după toate aparenţele, aştepta pe malul râului să vadă dacă nu cumva inamicul ne va ceda podul de bună voie, i-am propus să îşi ia escadronul şi să treacă râul înot. Am adăugat că dacă doreeşte, pot să îl însoţesc. Propunerea a fost acceptată. În scurt timp toţi militarii escadronului, goi puşcă, au plonjat în apele râului şi în câteva minute au ajuns pe celălalt mal teferi şi nevătămaţi. Podul era ca şi în mâinile noastre – deşi din păcate la unul din capetele sale căzuseră deja mulţi soldaţi germani. Am rămas cu trupele de

recunoaştere până când şi-au reluat înaintarea pe celălalt mal al râului, iar apoi m-am întors la postul meu de comandă, la cartierul general al Corpului 38. Neputând accepta faptul că batalionul lui Lindemann era ţinut pe loc de câteva tancuri şi mitraliere inamice, l-am trimis pe asistentul meu personal, locotenentul Graf, înapoi la Lindemann cu ordinul de a forţa trecerea peste Loire chiar în noaptea aceea. După cum mă aşteptam, Graf a găsit trupele pregătindu-se de odihnă – desigur, pe acelaşi mal ca şi până atunci! El a reuşit totuşi să le mobilizeze şi în aceeaşi noapte batalionul a trecut râul, cu Graf în frunte, în prima barcă de cauciuc.

În cursul nopţii cartierul general al Corpului 38 a primit de la ambele divizii confirmarea că unităţile de recunoaştere au trecut râul Loire. Am plecat imediat la faţa locului şi nu mi-am putut stăpâni uimirea când am constatat cât de larg era de fapt râul. La punctul de traversare de pe partea vestică, distanţa de la un mal la altul era de circa şase sute de metri, iar curentul era foarte puternic. Doi piloni ai podului fuseseră doborâţi de inamic, iar ai noştri trebuiseră să instaleze un pod de pontoane ca să refacă circulaţia. Pentru a face trecerea de la podul distrus la pontoane, între care era o diferenţă de înălţime de 10 metri, fuseseră instalate două rampe foarte abrupte. Deplasarea pe aceste rampe era foarte dificilă, chiar şi într-un *Kübelwagen*, şi prin urmare toate vehiculele grele trebuiau trecute peste râu cu ajutorul plutelor – sarcină deloc uşoară având în vedere lăţimea râului, curentul puternic şi numeroasele bancuri de nisip.

Situaţia era mai simplă la Chalonnes, celălalt punct de traversare, căci acolo râul era despărţit în trei braţe. Podurile de peste primele două braţe de la nord căzuseră în mâinile noastre intacte, şi nu mai aveam de trecut decât un singur braţ, lat de 160 de metri. La Chalonnes am fost martorul unei lupte foarte ciudate. În cursul dimineţii, pe celălalt mal al râului nu se aflau decât câteva formaţiuni franceze, fără nici un fel de armament greu. În cursul după-amiezii însă au apărut în zonă formaţiuni de tancuri grele. Forţele pe care le trecuserăm pe partea cealaltă până atunci nu puteau să le facă faţă, întrucât nu dispuneau de nici un fel de armament greu. Aşa încât aflându-mă lângă podul Chalonnes, am putut vedea un tun german de 88 mm şi un tanc greu francez luând simultan poziţie de tragere pe câte un mal al râului şi deschizând simultan foc unul asupra celuilalt. Din nefericire tunul nostru a fost imediat scos din luptă. În momentul următor, locul tunului de 88 mm a fost luat de un tun antitanc uşor, care a avut norocul să nimerească tancul inamic de 32 de tone în unicul punct sensibil din partea din faţă a acestuia. Tancul a fost imediat cuprins de flăcări.

În seara aceea mi-am mutat cartierul general într-un castel din apropiere de Chalonnes. Era o clădire impozantă, de forma unei

potcoave de dimensiuni gigantice, flancată de turnuri masive şi înconjurată de un şanţ cu apă. Castelul aparţinea faimosului duce de la Trémouille, prinţ de Tarent, – unul din numele de primă mărime ale Franţei medievale. Ducii de la Trémouille şi-au câştigat cel de-al doilea titlu prin căsătorie, pe la 1500, ca drept ereditar al familiei de Anjou de la Napoli. Totuşi, ei nu au ocupat niciodată tronul de la Napoli, care a intrat în posesia lui Ferdinand Catolicul. Ducele de la Trémouille şi Bayard erau singurii îndreptăţiţi la titlul de *chevalier sans peur et sans reproche*. Pe lângă o minunată librărie, castelul mai conţinea şi o seamă de vestigii istorice, printre care multe de pe vremea când posesorii săi erau vasali ai Stuarţilor. Parterul castelului era închis, întrucât era folosit ca depozit pentru mobila din palatul Versailles. Eu m-am instalat într-o cameră de la etaj, într-unul din turnuri. Camera era mobilată ca pentru un mare demnitar. Patul imens avea un baldachin înalt de 8 metri. Camera de alături, de asemenea încântătoare, servise drept garderobă şi avea un tavan cu splendide decoraţiuni în relief. Pereţii exteriori ai castelului erau căptuşiţi cu piatră albă, iar turnurile erau în întregime construite din piatră de râu. Împrejurul castelului se întindea un parc imens. Din holul de la intrare, cu o boltă arcuită în stilul Renaşterii, o scară magnifică ducea către camerele de la primul etaj, dintre care câteva erau minunat decorate cu tablouri de valoare, goblenuri şi lambriuri. Nu mai trebuie să menţionez că şi aici, ca peste tot pe unde ne-am instalat cartierul general, proprietatea privată a fost respectată şi tratată cu cea mai mare grijă.

Pe 22 iunie am încheiat cu succes traversarea Loirei cu diviziile 6 şi 27. Unităţile de recunoaştere ale acestora avansaseră ceva mai mult, forţând nenumărate formaţiuni franceze să se predea.

Pe 23 iunie am aflat de semnarea, în ziua precedentă, a armistiţiului de la Compiègne. Campania din Franţa luase sfârşit. În Ordinul de Zi pe Corp de Armată mi-am exprimat gratitudinea către diviziile de sub comanda mea pentru curajul şi spiritul lor de sacrificiu, şi pentru rezultatele obţinute în luptă – am ţinut să subliniez – fără a beneficia de mijloace mecanizate de propulsie şi fără sprijinul blindatelor. Contribuţia lor la victorie a fost decisivă, căci după ce au dus cu succes la îndeplinire operaţiunea de asalt, aceste divizii s-au lansat într-o urmărire a inamicului pe o distanţă de 450 de kilometri, o urmărire care poate fi numită fără a greşi "asaltul asupra Loirei".

Roata istoriei se întorsese. De la Compiègne 1918 la Compiègne 1940 fusese o cale lunga. Oare pe unde ne va mai purta această cale?

7

ÎNTRE DOUĂ CAMPANII

Ziua în care francezii au depus armele a şters din amintirea germanilor una din cele mai negre amintiri din memoria lor – amintirea capitulării de pe 11 noiembrie 1918, semnată în vagonul de campanie al mareşalului Foch, la Compiegne. Acum Franţa trebuia să semneze propria ei capitulare în acelaşi loc, la Compiegne, şi în acelaşi vagon de cale ferată.

Ziua de 22 iunie 1940 a marcat vârful carierei politice a lui Hitler. Franţa, a cărei ameninţare militară planase asupra Germaniei din 1918, era eliminată ca şi inamic al Reichului, după cum fuseseră eliminaţi şi sateliţii ei de la est. Marea Britanie, deşi nu se putea în nici un caz considera învinsă definitiv, fusese eliminată ca forţă militară de pe continent. Şi cu toate că Uniunea Sovietică – de-acum vecină cu Reichul – reprezenta o ameninţare latentă în est, în ciuda pactului de neagresiune de la Moscova, era puţin probabil, ţinând seama de victoriile răsunătoare ale Germaniei în Polonia şi Franţa, ca ea să întreprindă vreo acţiune ofensivă împotriva noastră în viitorul apropiat. Dacă cei de la Kremlin avuseseră vreodată de gând să exploateze angajarea Germaniei pe frontul de vest pentru a-şi pune în aplicare planurile de expansiune teritorială, era evident că pierduseră ocazia de a o face. Evident, sovieticii nu îşi închipuiau că Reichul va obţine victoria împotriva forţelor aliate atât de rapid.

Contrar părerii unor istorici, care susţin că Germania a început să-şi pregătească revanşa începând cu a doua zi după Compiegne – 1918, victoriile obţinute de Wehrmacht în Polonia şi Franţa nu fuseseră pregătite cu foarte mult timp înainte. Contrar argumentelor propagandei inamice, adevărul este că politica Marelui Stat Major

In circumstanţele date, acest mod de distribuire a onorurilor nu putea fi interpretat decât ca o palmă pe obrazul lui von Brauchitsch, şi ne demonstra tuturor cât de mult disprețuia Hitler Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat.

În aceeaşi zi în care s-a dsfăşurat sesiunea Reichstagului am aflat şi care era noua misiune a Corpului 38 Armată. Eram transferaţi pe coasta Canalului pentru a pregăti invazia Angliei şi ne erau alocate pentru această sarcină trei divizii de infanterie. Am fost încartiruiţi în Le Touquet, o staţiune turistică foarte elegantă în apropiere de Boulogne, unde se aflau foarte multe vile de vacanţă, proprietatea unor cetăţeni englezi. Cartierul General a preluat unul din hoteluri, de un lux incredibil, iar eu şi colaboratorii mei apropiaţi ne-am mutat într-o vilă aparţinând unui armator francez. Deşi proprietarul fugise, personalul de deservire era încă la post, aşa că spre deosebire de alte situaţii, nu a mai trebuit să ne ocupăm de problemele casnice şi de paza mobilelor şi a celorlalte valori. Spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat în 1945 în Germania, nouă nu ne-a trecut niciodată prin cap să ne purtăm ca şi cum am fi fost stăpânii locului şi să facem ce vrem cu proprietatea privată a inamicului. Dimpotrivă, casele în care au fost încartiruiţi militarii germani au fost păzite cu străşnicie. Furtul de mobilă din casele ocupate şi însuşirea de obiecte valoroase cu titlul de "suvenir" nu îşi avea locul în codul de comportament al Wehrmachtului. Intr-o zi, într-una din plimbările mele prin oraş, am văzut o vilă care fusese lăsată în dezordine de o companie germană încartiruită acolo. În dimineaţa următoare am trimis un plutonier major de la compania în cauză împreună cu câteva grupe de soldaţi să facă ordine şi curăţenie. Am insistat ca vila să rămână în aceeaşi stare în care fusese preluată.

Ca urmare a purtării impecabile a trupelor noastre, în timpul celor şase luni cât am stat în Franţa am reuşit să păstrez relaţii bune cu populaţia civilă. Francezii, cu politeţea ce îi caracterizează, se comportau foarte demn şi rezervat faţă de noi, ceea ce ne determina să le arătăm la rândul nostru respectul cuvenit. În rest, eram cu toţii încântaţi de frumuseţea acelor locuri, de peisajele şi monumentele minunate, de vestigiile culturale străvechi – şi nu în ultimul rând de obiectele de artă care mai puteau fi cumpărate din magazine, şi de deliciile bucătăriei franţuzeşti! Puterca noastră de cumpărare era totuşi limitată, căci numai o parte din soldă ni se plătea în moneda de ocupaţie. Prin aceasta eram împiedicaţi să ne dăm frâu liber dorinţei de a cumpăra cât mai multe lucruri, căci aceasta ar fi putut să dăuneze imaginii Wehrmachtului. Totuşi, banii pe care îi aveam erau suficienţi pentru a face din când în când o excursie la Paris şi a ne bucura de farmecele oraşului.

Am profitat de şederea noastră pe coastă pentru a ne bucura de apa mării, căci temperatura apei ne permitea să facem baie până la mijlocul lunii noiembrie. Obişnuiam să fac baie şi să călăresc de-a lungul plajei împreună cu noul meu aghiotant, locotenentul Specht şi credinciosul meu şofer, Nagel. Într-una din zile, însă, am uitat de mareea deosebit de înaltă de pe coasta Canalului, unde diferenţa între flux şi reflux poate ajunge la opt metri. (Mareea, dealtfel, s-a dovedit a fi un factor foarte important când s-a pus în discuţie posibilitatea de a debarca pe coasta Angliei şi s-a ridicat problema orei optime la care trebuie făcută debarcarea). Prin urmare, m-am trezit că în timp ce noi înotam undeva în larg, Mercedesul nostru, pe care îl lăsăsem pe plajă, fusese înghiţit de valuri. În ultimul moment am reuşit să găsesc un tractor şi să îl trag afară din mareea care creştea neîncetat, nu fără dificultate însă, căci suprafaţa de nisip a plajei devenise deja foarte moale.

Dar nici plăcerile şi atracţiile din acest minunat ţinut, nici perioada de odihnă după campania tocmai încheiată nu au făcut trupele noastre să îşi piardă antrenamentul sau vigilenţa – aşa cum se întâmplă de obicei cu trupele de ocupaţie. Acest lucru ar fi fost imposibil pentru că noi continuam să ne antrenăm unităţile pentru proiectata invazie a Angliei. În fiecare zi făceam exerciţii cu trupele în regiunea dunelor şi în mlaştinile din apropiere, care erau asemănătoare din multe puncte de vedere cu locurile unde ar fi trebuit să debarcăm. După ce a sosit echipamentul naval pentru traversarea Canalului – barje de pe Rin şi de pe Elba, mici remorchere şi bărci cu motor – am trecut chiar la exerciţii practice de îmbarcare şi debarcare împreună cu trupele marinei de război. Adesea manevrele nereuşite de acostare se soldau cu o baie rece pentru cei implicaţi. Tinerii absolvenţi ai academiei navale încă mai aveau multe de învăţat. Lipsa lor de entuziasm era de înţeles, întrucât se vedeau nevoiţi să piloteze barje de pe Elba în loc de crucişătoare sau submarine, şi nu se puteau compara în această îndeletnicire cu proprietarii barjelor, bătrâni marinari de apă dulce, care stăteau pe chei şi îi observau cu condescendenţă. Trecând peste aceasta, ei se antrenau în continuare cu îndârjire, ceea ce ne dădea motive să credem că în scurt timp vor fi pe deplin capabili să îndeplinească misiunea ce le era încredinţată.

OPERAŢIUNEA "LEUL DE MARE"

Acesta mi se pare un loc potrivit pentru a face câteva remarci critice la adresa planului lui Hitler de invadare a Angliei şi a descrie motivele care au dus la anularea lui.

Dacă Hitler credea că războiul fusese câştigat în urma înfrângerii Franţei şi că acum nu mai rămânea decât să îi convingem

de aceast lucru şi pe britanici, atunci el se înşela amarnic. Refuzul glacial cu care britanicii au întâmpinat oferta lui de pace – o ofertă foarte neclară, dealtfel – a demonstrat că nici guvernul, şi nici populaţia Marii Britanii nu erau deschise la negocieri.

Aşa că Hitler şi cei de la O.K.W. s-au văzut puşi în faţa întrebării: Ce urmează?

Orice şef de stat sau comandant suprem poate să ajungă în faţa aceleiaşi întrebări în timp de război. Evoluţiile neaşteptate pe plan militar sau politic – ca de exemplu intrarea în război a unei mari puteri de partea inamicului – pot crea situaţii complet noi, în care comandantul suprem nu are altceva de făcut decât să arunce peste bord vechile "planuri de război" şi să caute o nouă soluţie. În astfel de situaţii, de obicei, acesta este de regulă învinuit că şi-a supraestimat resursele sau le-a subestimat pe cele ale inamicului, sau că a comis crori pe plan politic.

Dar ce se întâmplă atunci când şeful unui stat sau al unei maşini de război e nevoit să se întrebe "ce urmează" în condiţiile în care operaţiunile militare nu numai că i-au satisfăcut, dar chiar i-au depăşit aşteptările? Într-o astfel de situaţie, cum era cea de acum, în care unul dintre inamicii noştri fusese învins, iar celălalt obligat să se retragă pe insula lui în izolare, noi ajunsesem să ne întrebăm dacă Hitler avea într-adevăr un plan de război bine definit.

În mod cert, nici un război nu se desfăşoară după planul conceput de una sau alta din părţile beligerante. Dar din moment ce Hitler şi-a asumat riscurile unui război cu Franţa şi Marea Britanie în septembrie 1939, era de datoria lui să se gândească cum va continua să acţioneze în diversele variante posibile. Nici înainte de ofensiva din Franţa, şi nici măcar în cursul acesteia, conducerea supremă a Germaniei nu a pus la punct un plan de acţiune pentru situaţia în care confruntarea ar fi fost câştigată. Hitler sperase, evident, că Marea Britanie va ceda şi ea. Iar consilierii lui militari se simţeau datori să aştepte "hotărârea Führerului".

Starea de lucruri descrisă de mine aici este rezultatul inevitabil al lipsei de organizare la nivel de vârf în armata germană, lipsă de organizare care a apărut în momentul în care Hitler şi-a asumat comanda supremă fără ca măcar să numească un şef de stat major al Reichului care să fie responsabil de marile decizii strategice.

Realitatea este că pe lângă şeful statului, care lua deciziile politice, nu exista nici o autoritate militară echivalentă în domeniul strategic. Dacă existase vreodată, ea fusese eliminată din start de Hitler.

De la începutul "domniei" sale Hitler privise O.K.W.-ul ca pe un soi de secretariat pe probleme militare. Totuşi chiar dacă nu ar fi

fost aşa, şeful O.K.W., mareşalul Keitel, era oricum incapabil să-l consilieze pe Hitler în problemele de strategie.

În ceea ce priveşte comandanţii celor trei servicii ale Wehrmachtului, Hitler nu le permitea să aibă vreo influenţă asupra deciziilor importante de strategie. Din când în când, în cadrul întrevederilor particulare cu Hitler, ei îşi mai exprimau punctele de vedere cu privire la deciziile politice, dar până la urmă Hitler era acela care lua hotărârile finale, pe baza propriilor lui convingeri. El a dorit atât de mult să se impună ca unic factor de decizie în domeniul politic şi strategic, încât nu cunosc nici un caz – cu excepţia cazului Norvegiei, unde Raeder a reuşit să-şi impună punctul de vedere – în care vreo decizie fundamentală de ordin strategic să se fi luat cu concursul Wehrmachtului.

Întrucât nici o instituţie – nici măcar O.K.W. – nu era autorizată să conceapă un "plan de război", consecinţa a fost că toată lumea a lăsat deciziile pe mâna Führerului, bazându-se pe "intuiţia" acestuia. Unii, cum erau Keitel şi Göring, făceau asta din credulitate şi pentru că îl adulau pe Hitler, iar alţii, ca von Brauchitsch şi Raeder, din resemnare. Faptul că toţi cei trei şefi ai serviciilor Wehrmachtului îşi făcuseră propriile planuri strategice pe termen lung, de uz intern, nu însemna nimic din punctul de vedere al lui Hitler. (De exemplu, încă din iarna 1939/1940, amiralul Raeder ordonase secţiei Operaţiuni a Marinei de Război să examineze cerinţele şi posibilităţile tehnice pentru o debarcare pe coasta Angliei). Nu exista nici o autoritate şi nici măcar o personalitate militară care să îndeplinească atribuţiunile unui Şef de Stat Major al Reichului, şi să fie responsabilă în mod explicit de *strategia generală* a Germaniei.

Aşa cum am mai spus, datorită acestei stări de fapt, Germania ajunsese după încheierea campaniei din Franţa într-o mare dilemă: Încotro urma să ne îndreptăm?

Pe lângă aceasta, comandamentul suprem al Wehrmachtului se mai confrunta cu încă două probleme:

Prima, problema Marii Britanii care nu fusese învinsă şi nu era dispusă la negocieri.

A doua, problema Uniunii Sovietice, noul nostru vecin de la est, care reprezenta o ameninţare serioasă, oricât de pacifist ar fi fost comportamentul său de până atunci. Era o ameninţare pe care Hitler o luase în calcul încă din noiembrie 1939, când a cerut încheierea campaniei din vest cât mai devreme posibil, întrucât, după cum afirma el, trebuia să îl împiedicăm pe Stalin să exploateze discordia dintre popoarele europene pentru a-şi atinge scopurile lui expansioniste.

Din moment ce nu se putea obţine un compromis pe cale diplomatică, Germania trebuia să încerce să scape de ultimul ei oponent, Marea Britanie, prin forţa armelor.

Tragedia acelor ani fatidici în care soarta Europei a fost hotărâtă pentru întreg secolul nostru este că nici una din părți nu a încercat să ajungă la o înțelegere cu cealaltă. Acum se cunoaște cu siguranță că Hitler prefera să evite o bătălie pe viață și pe moarte cu Marea Britanie întrucât principalele lui interese erau de fapt în est.

Felul în care a formulat el oferta de pace către britanici, la acea sesiune a Reichstagului, după încheierea campaniei din Franța, nu era de natură să atragă reacții favorabile din partea englezilor. În afară de aceasta, nu este clar dacă Hitler – atins deja de beția puterii și convins de infailibilitatea deciziilor sale – ar fi fost dispus să semneze un tratat de pace propus de britanici, chiar dacă acesta ar fi fost unul rațional și just. În plus, el era de-acum prizonierul propriilor sale decizii din trecut. Îi predase lui Stalin jumătate din Polonia și zona Balticii – o decizie asupra căreia nu putea să revină decât cu prețul unui nou război. Deschisese calea Italiei către acapararea de teritorii de sub suveranitate franceză, și prin aceasta devenise dependent de aliatul său, Mussolini. Și în sfârșit, de când cu acordul de la Praga, își pierduse credibilitatea în ochii străinătății, care nu mai era dispusă să creadă că el își va respecta angajamentele luate.

După părerea mea, marea majoritate a cetățenilor Germaniei ar fi fost încântați dacă Hitler ar fi reușit să negocieze un tratat de pace rezonabil, după înfrângerea Franței. Germanii nu doreau ca Reichul să înglobeze porțiuni de teritoriu cu populație majoritar poloneză, și nu puteau fi de acord cu aceia care susțineau că acele porțiuni ar trebui anexate doar pentru că făcuseră parte cândva din Sfântul Imperiu Roman de națiune germană. Ideea unei rase dominante care trebuia să stăpânească Europa sau chiar întreaga lume nu a fost luată niciodată în serios de către germani, cu excepția câtorva membri fanatici ai partidului nazist (NSDAP). Dacă Hitler și-ar fi potolit haita de propagandiști național-socialiști, atunci poporul și-ar fi exprimat nestingherit sprijinul pentru un tratat de pace rezonabil pentru Germania.

În ceea ce privește Marea Britanie, se pare că spiritul național britanic, întrupat în persoana lui Winston Churchill, a fost factorul principal care a determinat refuzul unei reglementări pe cale pașnică a situației. Aveam de-a face cu acea admirabilă tenacitate a britanicilor, care îi determină să ducă până la capăt confruntările pe care le încep, indiferent cât de precară ar fi situația lor la un moment dat. La ura "necondiționată" a britanicilor față de Hitler și regimul său (și în cazul anumitor lideri politici britanici, și față de "prusianism"), s-a adăugat din păcate incapacitatea de a discerne existența unui sistem și mai crud, a unui inamic și mai periculos pentru Europa: Uniunea Sovietică. O altă prejudecată a britanicilor era că intervenția lor trebuia să aibe

ca scop restabilirea echilibrului de forțe *pe continent*, prin înfrângerea Germaniei care devenise prea puternică în Europa. Britanicii nu şi-au dat seama că în noua ordine mondială pe cale de a se naşte era de fapt nevoie de restabilirea unui echilibru al puterilor *la scară planetară*. Ei nu au ținut seama nici de puterea imensă pe care o acumulase Uniunea Sovietică, nici de pericolul latent din ideea "revoluției mondiale" promovată de aceasta.

În plus față de toate acestea, temperamentul lui Churchill era un temperament de luptător. Bătălia în sine şi victoria îl preocupau atât de mult, încât nu se mai putea gândi la ce urmează dincolo de acestea, adică la scopurile politice pe care ar fi trebuit să le urmărească. Doar după câțiva ani, când ruşii s-au apropiat de Balcani – un punct nevralgic pentru britanici – avea să-şi dea seama Churchill de pericolul situației. Însă atunci deja era prea târziu şi nu li se mai putea opune lui Stalin şi lui Roosevelt. Tot ce putea el face era să mizeze în continuare pe puterea de luptă a poporului său şi pe posibilitatea ca preşedintele american să reuşească să angajeze Statele Unite în război de partea Angliei – deşi în acea perioadă poporul american, cu toată ura pe care i-o purta lui Hitler, nu ar fi agreat deloc o astfel de situație.

Un om de stat de talia lui Churchill nu avea cum să neglijeze pericolul latent pe care URSS-ul îl reprezenta pentru Germania. El a considerat această amenințare ca un atu de partea britanicilor. Churchill ar fi putut face însă mai mult: să încheie un pact cu Germania în speranța că la scurt timp Germania va fi atacată de URSS. Nu a făcut-o însă, şi cel mai probabil este că nu i-a trecut niciodată prin cap. Dacă ar fi analizat la rece punctele tari şi cele slabe ale celor două mari puteri totalitare ar fi descoperit, desigur, că nici una din ele nu putea ieşi victorioasă din luptă şi că cel mai probabil era că se vor măcina reciproc, până la epuizare, într-un război de lungă durată. Într-o astfel de situație anglo-saxonii ar fi devenit instantaneu arbitri planetari, ca să nu mai spunem că lupta dintre cele două state totalitare ar fi dus cu siguranță la căderea regimurilor politice din acestea.

Într-o epocă a dictaturilor, ideologiilor extremiste şi "cruciadelor", o epocă în care sentimentele maselor sunt manipulate de o propagandă feroce, cuvântul "rațiune", mă tem, nu este niciodată scris cu R mare. Din păcate, spre nenorocirea popoarelor Europei, Anglia şi Germania nu au reuşit să găsească nici o alternativă la confruntarea armată.

Prin urmare răspunsul Comandamentului Suprem german la întrebarea "ce facem după victoria din Franța?" a fost: "continuăm lupta împotriva Marii Britanii". Dar faptul că, aşa cum am arătat mai sus, nu exista nici un plan strategic care să meargă mai departe de

faza operațiunilor pe continent avea să ne dăuneze foarte mult. Hitler a conceput prea târziu planul de invadare a Angliei, timpul necesar pregătirilor a fost insuficient, şi mai ales nu am putut beneficia de avantajul pe care ni l-ar fi conferit starea de slăbiciune a englezilor în condițiile în care i-am fi atacat imediat după victoria noastră pe continent, după un plan de dinainte pregătit. De-abia acum începeam să ne pregătim pentru invazie, însă pregătirile ne luau atât de mult timp, încât debarcarea noastră era pusă sub semnul întrebării. Până şi vremea ne era defavorabilă.

Acest ultim argument, pe lângă altele la care vom reveni când va fi cazul, i-a dat lui Hitler motiv – sau mai bine zis pretext – să anuleze proiectul invaziei şi să-şi întoarcă fața de la Marea Britanie pentru a-i ataca pe sovietici. Rezultatul este cunoscut de toată lumea.

Înainte de a analiza motivele care au dus la această decisivă schimbare de front, cred că ar trebui să trec în revistă perspectivele care s-ar fi deschis în cazul în care Hitler se decidea să lupte împotriva Marii Britanii până la capăt.

Noi am fi avut la dispoziție trei metode. Prima ar fi fost să punem Marea Britanie sub blocadă, tăindu-i legăturile comerciale şi militare cu restul lumii. Şansele Germaniei de a reuşi erau destul de bune, dacă ținem seama de faptul că deținea controlul asupra coastelor Norvegiei, Olandei, Belgiei şi Franței şi dispunea de baze aeriene şi navale.

În ceea ce priveşte resursele pentru a menține o astfel de blocadă, situația era mai delicată.

Numărul de submarine din posesia Marinei de Război era foarte mic față de necesități. De asemenea nu aveam suficiente vase de mare tonaj, şi ne lipseau mai ales portavioanele, care ar fi trebuit folosite în combinație cu submarinele. În plus, capacitatea de apărare anti-submarin a Marii Britanii ne-ar fi creat probleme serioase, dacă nu reuşeam să scoatem R.A.F.-ul din acțiune. În ceea ce priveşte aviația noastră, ea ar fi avut de îndeplinit următoarele sarcini:

1. Să controleze spațiul aerian britanic în asemenea măsură încât să fie capabilă să împiedice R.A.F.-ul să atace submarinele germane.
2. Să paralizeze porturile britanice.
3. Să coopereze eficient cu submarinele în atacul asupra flotei inamice.

În practică, aceasta însemna ținerea sub control a R.A.F.-ului şi distrugerea capacităților sale de producție.

Bătălia Angliei demonstrează însă că Luftwaffe nu era destul de puternică în 1940 pentru a atinge aceste obiective. E drept, condițiile

meteorologice au devenit pe neaşteptate defavorabile în august şi septembrie, iar comandamentul german a renunţat să bombardeze centrele de producţie ale R.A.F. şi s-a concentrat asupra Londrei, chiar într-un moment critic pentru inamic. Totuşi, nu aş putea să mă pronunţ dacă aceştia au fost într-adevăr factorii care au determinat soarta bătăliei.

În orice caz, în vara lui 1940 era imposibil, dat fiind numărul insuficient de bombardiere şi avioane de vânătoare cu rază lungă de acţiune, să îndeplinim misiunea de a controla spaţiul aerian britanic şi de a distruge centrele de producţie ale R.A.F. Orice bătălie al cărei rezultat se decide doar prin superioritate numerică cere întotdeauna mai mult timp şi mai multe resurse decât se estimează iniţial. Acolo însă unde victoria depinde de competenţa comandanţilor şi de justeţea deciziilor tactice, indiferent de raportul de forţe dintre beligeranţi, lupta se încheie întotdeauna mult mai repede.

În acest caz noi trebuia să ne pregătim încă de la început pentru o bătălie de lungă durată. Pentru a putea garanta succesul operaţiunii, trebuia să ne fi axat eforturile pe construcţia de submarine şi aeronave de luptă cu mult înainte de a trece la atac împotriva Marii Britanii.

Mai trebuie de asemenea să recunoaştem că ideea generalului Douhet de a îngenunchea o ţară ca Marea Britanie doar prin "operaţiuni aeriene strategice" era, la nivelul anului 1940, doar un vis frumos. Acelaşi lucru se poate spune şi despre atacurile aeriene ale aliaţilor împotriva Reichului din anii următori.

În orice caz, din momentul în care se decidea că Marea Britanie trebuie distrusă prin blocarea traficului ei maritim, întreaga industrie de război a Reichului trebuia axată pe construcţia de submarine şi aeronave de luptă. În acest sens era indispensabilă o reducere a personalului forţelor armate, pentru a avea mai multă forţă de muncă disponibilă în industrie.

Marele pericol era pentru noi în *durata* luptei. Nimeni nu putea spune cât timp ne vor lăsa ruşii în pace. Reducerea numărului de militari activi ai trupelor de uscat şi angajarea întregului efectiv al Luftwaffei în lupta împotriva Angliei ar fi dat posibilitatea sovieticilor să ne atace, sau cel puţin să exercite un şantaj politic asupra noastră.

Un alt pericol era reprezentat de posibilitatea ca americanii, care nu păreau dispuşi să stea pe margine şi să vadă cum Marea Britanie este distrusă, să intervină încă din primele faze ale luptei. Într-o bătălie aeriană sau navală ei ar fi putut fără îndoială să intervină foarte repede; dar dacă Germania ar fi invadat Anglia pe cale terestră, americanii nu ar mai fi avut ce face.

Cu toate aceste pericole, dacă Reichul ar fi avut un plan strategic pe termen lung, existau şanse de succes în ofensiva împotriva Angliei. Desigur, trebuia ţinut seama de pericolul intervenţiei Uniunii

Sovietice şi Statelor Unite. Trebuia urmărit cu strictețe, fără nici o abatere, scopul propus – acela de a distruge R.A.F.-ul şi de a tăia liniile de comunicație maritime ale Angliei. Orice deviație de la acest scop – ca de exemplu ideea de a bombarda oraşele în vederea scăderii moralului populației – ar fi fost foarte nocivă şi ne-ar fi pus în pericol şansele de a câştiga.

A doua modalitate de a îngenunchea Marea Britanie ar fi fost cucerirea zonei Mediteranei. Hitler, şi laolaltă cu el întreaga conducere militară a Germaniei, au fost învinuiți de faptul că nu au reuşit să se debaraseze de modul "continental" de a raționa şi de faptul că nu şi-au dat seama de importanța vitală a Mediteranei pentru Imperiul britanic.

Este adevărat, poate, că Hitler nu reuşea să se gândească dincolo de marginile continentului european; ceea ce nu ştim însă este dacă ocuparea Mediteranei ar fi determinat într-adevăr Marea Britanie să cedeze, şi ce consecințe ar fi avut pentru Reich confruntarea din spațiul mediteranean.

Este indiscutabil că pierderea Mediteranei ar fi fost o lovitură puternică pentru Marea Britanie. Efectele posibile în privința Indiei şi Orientului Apropiat, şi deci în privința aprovizionării cu petrol, ar fi putut fi extrem de grave. Mai mult, blocarea navigației comerciale pe Mediterana ar fi agravat considerabil problemele alimentare ale insulei.

Ar fi fost această lovitură una mortală pentru Anglia? După părerea mea, nu. Anglia ar fi putut păstra legătura cu Orientul Îndepărtat şi Apropiat pe calea Oceanului Indian, prin ruta ce trece pe la Capul Bunei Speranțe, şi această rută nu putea fi blocată, decât în cazul în care reuşeam să încercuim arhipelagul britanic cu submarine şi aviație, cu alte cuvinte, prin metoda de mai sus. Pentru aceasta însă ar fi trebuit mobilizate toate resursele Luftwaffei, lăsând liber spațiul mediteranean! Deşi pierderea Gibraltarului, Maltei şi a pozițiilor din Egipt şi Orientul Apropiat ar fi fost dureroasă pentru Marea Britanie, totuşi nu i-ar fi fost fatală. Aşa cum îi cunosc pe britanici, această pierdere nu ar fi făcut altceva decât să le întărească voința de a lupta mai departe. Națiunea britanică nu s-ar fi resemnat cu pierderile, ci ar fi continuat să lupte cu o şi mai mare înverşunare. Probabil s-ar fi dezis de sloganul care afirma că Mediterana este punctul vital al imperiului. De asemenea, ar fi fost puțin probabil ca dominioanele britanice să-şi retragă sprijinul față de metropolă.

Cea de-a doua întrebare la care vom încerca să răspundem este: ce consecințe ar fi avut pentru Reich confruntarea din Mediterana?

Italia ar fi fost fără îndoială o bună bază de operațiuni; forțele ei armate, însă, nu ar fi putut avea decât o contribuție modestă. Acest lucru nu mai trebuia demonstrat prin fapte: era de domeniul evidenței.

În particular, flota italiană nu avea nici o şansă de a-i scoate pe britanici din Mediterana.

Cea mai mare parte din povara luptei urma deci să fie purtată de Germania. Italienii, desigur, urmau să pretindă comanda supremă a operaţiunii, motivând aceasta prin poziţia lor geostrategică, ceea ce nu era deloc favorabil.

Dacă doream să îi răpim Marii Britanii posesiunile din Mediterana în speranţa că îi vom da o lovitură mortală, trebuia să cucerim Malta şi Gibraltarul şi să alungăm trupele britanice din Grecia şi Egipt. Fără îndoială, dacă Germania îşi focaliza planurile strategice asupra Mediteranei, trebuia să le aducă la îndeplinire cu mijloace strict militare.

Dar aceasta nu ar fi însemnat totul. Gibraltarul putea fi capturat doar cu consimţământul Spaniei – consimţământ care nu a fost obţinut niciodată – sau prin presiuni militare asupra spaniolilor. Ambele soluţii implicau ieşirea Spaniei din neutralitate. Reichul ar fi trebuit să-şi asume – cu sau fără consimţământul Madridului şi Lisabonei – responsabilitatea apărării întregii coaste iberice, şi să garanteze De asemenea aprovizionarea întregii zone. Ne puteam aştepta la mişcări de rezistenţă în ambele ţări – mai ales în Portugalia, care şi-ar fi văzut coloniile ocupate imediat de Anglia. În orice caz, peninsula Iberică ar fi înghiţit o parte considerabilă din armata germană pe termen lung, iar reacţiile din partea SUA şi Americii Latine la ocuparea în forţă a Spaniei şi Portugaliei ar fi putut fi dezastruoase.

În ultimă instanţă ţinând seama şi de pretenţiile spaniolilor şi italienilor asupra teritoriilor coloniale franceze, singura soluţie pentru a-i împiedica pe englezi să-şi recucerească poziţiile din Mediterana ar fi fost ocuparea teritoriilor franceze din Africa de Nord.

Odată ce britanicii ar fi fost alungaţi din Egipt şi din Grecia, în caz că se refugiau acolo – teatrul de război s-ar fi mutat inevitabil în Orientul Apropiat, întrucât pentru Germania era vital să taie liniile de aprovizionare cu petrol ale Marii Britanii. La un moment dat a fost lansată ideea că stabilirea unei baze de operaţiuni în Orientul Apropiat ar fi fost avantajoasă pentru Germania, din două motive: primul, posibilitatea de a ataca India, şi al doilea, o poziţie favorabilă în flacul Uniunii Sovietice, care ar fi putut descuraja un atac din partea acesteia. Eu cred că aceste argumente sunt nerealiste. În afară de reacţia defavorabilă a populaţiei Orientului faţă de o eventuală ocupaţie germană, mai sunt două aspecte, pe care le voi detalia în continuare.

Operaţiunile lansate din Orientul Apropiat împotriva Indiei sau Uniunii Sovietice nu ar fi avut şanse reale de succes, chiar şi numai pentru motivul că nu se putea asigura aprovizionarea trupelor. Anglia avea un avantaj major în aceste zone, datorită flotei sale redutabile.

Prezența Germaniei în Orientul Apropiat nu ar fi fost deloc de natură să împiedice URSS-ul să atace Germania; dimpotrivă, ar fi grăbit intervenția rușilor împotriva noastră.

Problema Mediteranei, după părerea mea, se punea în următorii termeni:

Capturarea teritoriilor britanice da la Mediterana nu ar fi dus la înfrângerea Marii Britanii.

O bătălie pentru supremație în Mediterana ar fi blocat atât de multe trupe germane, și pentru atât de mult timp, încât Uniunea Sovietică ar fi fost fără îndoială tentată să intre în război împotriva noastră. Și aceasta cu atât mai mult cu cât zonele de interes ale URSS-ului – Balcanii și Orientul Apropiat – erau aceleași cu ale Germaniei.

A încerca să dobori Marea Britanie luptând împotriva ei în zona Mediteranei era o greșeală la fel de mare ca a lui Napoleon, care își imagina că va învinge Anglia atacând India. Situația ar fi necesitat angajarea pe termen lung a forțelor armate germane, fără a oferi perspectiva unui succes. Mai mult decât atât, Marea Britanie ar fi fost liberă să se reînarmeze, iar URSS-ul să își pună în aplicare planurile expansioniste.

Dacă s-ar fi adoptat metoda atacului asupra Mediteranei, ar fi fost numai pentru că nu ne simțeam capabili să obținem o victorie decisivă asupra Marii Britanii, în mod direct.

Și cu aceasta am ajuns la cea de-a treia cale despre care vorbeam, cea a invadării Angliei.

Înainte să detaliem lucrurile, vom mai face niște considerații asupra a ceea ce s-a întâmplat în realitate în Mediterana. În campania Mediteranei, așa cum s-a întâmplat de multe ori și în campania din Rusia, Hitler nu ne-a pus niciodată la dispoziție numărul necesar de trupe la timpul oportun. Faptul că el a ezitat să atace Malta – care ar fi putut fi ușor cucerită în prima fază a operațiunii – a fost din partea lui o greșeală capitală. Faptul că nu am cucerit Malta atunci când am avut ocazia avea să ducă mai târziu la pierderea Africii de Nord, cu toate urmările nefaste ale acesteia.

Revenind, în iunie 1940 Hitler a conceput planul invadării Angliei (după cum am spus, fără a lua o decizie fermă în această privință), și a ordonat începerea pregătirilor.

Numele de cod sub care au fost demarate pregătirile era "Leul de mare". Odată pregătirile încheiate, operațiunea urma să fie executată doar în momentul în care erau întrunite anumite condiții. Interminabilele dispute care au rezultat din felul în care a fost concepută și planificată operațiunea au fost descrise pe larg de către alți istorici. La fel și motivele – sau pretextele – care au justificat anularea ei. Aici ne vom rezuma la analiza a trei chestiuni fundamentale:

1. Ar fi dus invazia Angliei la înfrângerea acesteia pe plan militar şi dacă da, atunci ar fi înclinat înfrângerea Angliei balanţa războiului în mod decisiv în favoarea Germaniei?

2. Avea invazia şanse reale de succes? Şi care ar fi fost consecinţele unui insucces?

3. Care au fost motivele care l-au determinat pe Hitler să renunţe în cele din urmă la plan (adică, în esenţă, la confruntarea cu Marea Britanie) şi să îşi îndrepte maşina de război împotriva Uniunii Sovietice?

Răspunsul la prima întrebare este că o invazie ar fi fost modul cel mai *rapid* de a îngenunchea Marea Britanie. Celelalte două variante de atac discutate mai sus nu puteau da rezultate pe termen scurt. Dar ar fi dus oare invazia la victorie? Răspunsul este că probabil guvernul Churchill ar fi încercat să continue lupta din Canada, chiar şi după căderea insulei în mâinile Germaniei. Nu se poate spune dacă l-ar fi urmat în luptă şi celelalte dominioane britanice, dar în mod cert căderea insulei nu ar fi însemnat înfrângerea definitivă a Imperiului britanic.

Argumentul principal în favoarea acestei din urmă metode este următorul: cucerirea insulei de către germani ar fi însemnat pentru britanici pierderea unei baze care – cel puţin la vremea aceea – le era indispensabilă pentru lansarea unui atac naval asupra continentului european. A lansa o invazie de peste Atlantic, fără a avea posibilitatea de a folosi insula ca pe o trambulină, era un lucru imposibil la vremea aceea, chiar dacă Statele Unite ar fi intrat în război de partea britanicilor. În plus, cu R.A.F.-ul eliminat, rămăşiţele flotei refugiate peste Atlantic, şi potenţialul militar al insulei redus la zero, Germania nu ar fi avut nici o dificultate în a prelua controlul asupra Mediteranei.

Trebuie să admitem că în condiţiile ocupării insulei, eforturile guvernului britanic de a continua lupta nu ar fi avut prea mari şanse de succes. Însă ar fi continuat oare dominioanele să îi acorde sprijinul?

Şi-ar fi pus ruşii în practică planurile expansioniste împotriva Germaniei în condiţiile în care ei nu mai puteau să conteze pe apariţia unui al doilea front în viitorul apropiat? Şi dacă nu, şi-ar fi întors Stalin armatele – cu acordul lui Hitler – împotriva Asiei? Ar fi început America "cruciada" împotriva Reichului în condiţiile în care ar fi trebuit să suporte singură toate costurile?

Nici atunci şi nici acum, după atâta vreme, nu s-au putut găsi răspunsuri satisfăcătoare la aceste întrebări.

Este posibil ca Reichul să nu fi reuşit să impună pacea în Anglia, după cum nu reuşise nici în Franţa. Un lucru însă e sigur: dacă Reichul ar fi reuşit să invadeze Anglia, el s-ar fi aflat într-o poziţie cu mult mai favorabilă decât oricând în cursul războiului.

Din punct de vedere militar, o invazie a Angliei în 1940 ar fi fost soluția cea mai adecvată, cu condiția să ofere o perspectivă de succes. Scopul politic final și rațional al Germaniei în acest conflict ar fi trebuit să fie o pace negociată. Ce ar fi putut și ce ar fi trebuit să facă Reichul pentru obținerea acestei păci în eventualitatea unei victorii asupra Angliei nu este de competența prezentei lucrări.

Ne vom întoarce deci la considerentele de ordin militar și vom încerca să determinăm dacă o invazie a Marii Britanii în 1940 ar fi avut șanse de succes.

Opiniile asupra acestei probleme vor rămâne, cred eu, întotdeauna divergente. În mod cert, operațiunea "Leul de mare" implica niște riscuri imense. Ea nu poate fi comparată cu debarcarea aliaților din 1944, căci în 1940 Germania dispunea de echipamente de-a dreptul primitive, în timp ce aliații au avut la dispoziție echipamente corespunzătoare și în cantități adecvate. De asemenea, în 1944 aliații dețineau supremația absolută în aer și pe mare, ceea ce nu era cazul Germaniei în 1940. Însă aceste argumente nu sunt suficiente pentru a demonstra că "Leul de mare" ar fi eșuat în mod inevitabil.

Deși Germania nu dispunea de aceste lucruri în 1940, ea avea un avantaj decisiv: acela de a nu fi nevoită să înfrunte o apărare organizată a britanicilor în zona de coastă. Marea Britanie nu dispunea de trupe de uscat adecvate în 1940, și era din acest punct de vedere relativ lipsită de apărare în fața unei invazii terestre. Dacă Hitler nu ar fi permis evacuarea Forței Expediționare Britanice (B.E.F.) pe la Dunkirk, Anglia ar fi fost *complet* lipsită de apărare.

Succesul unei invazii a Angliei în 1940 depindea de doi factori:

1. Declanșarea operațiunii cât mai devreme posibil, astfel încât să lovim Anglia cât timp era încă lipsită de apărare, profitând de avantajul timpului frumos de vară (în iulie, august și la începutul lui septembrie, din experiența noastră, apele Canalului erau la fel de liniștite ca și cele ale unui lac).
2. Capacitatea noastră de a neutraliza R.A.F.-ul și Flota britanică pe perioada în care trupele noastre traversau canalul și în perioada imediat următoare.

Riscurile, foarte serioase dealtfel, pe care le implica operațiunea erau legate de imprevizibilitatea condițiilor meteorologice și de incapacitatea Luftwaffei de a câștiga superioritatea aeriană în zona Canalului. Ezitarea și neîncrederea cu care au abordat comandanții Wehrmachtului planul de invadare a Angliei se datorează probabil acestor riscuri.

Era dealtfel evident că nici Hitler nu era cu inima împăcată în legătură cu acest plan. Lipsa lui de entuziasm se propaga în jos pe

scară ierarhică, subminând moralul celor implicaţi. Generalul Jodl, şeful serviciului Operaţiuni al Statului Major Interarme privea proiectul invaziei ca pe un act disperat, care nu putea duce la nimic bun în acele circumstanţe.

Comandantul suprem al Luftwaffe, Göring, nu a privit niciodată campania aeriană contra Angliei ca pe o parte integrantă a ofensivei germane. Felul în care a risipit Göring resursele Luftwaffei arată că el considera ofensiva aeriană drept o operaţiune de sine stătătoare, o afacere personală, pe care putea să o conducă după cum poftea.

Inaltul Comandament al Marinei de Război, prima instituţie care a ridicat problema invadării Angliei, alcătuise cel puţin un studiu în care demonstra că operaţiunea ar fi fost fezabilă, dacă erau îndeplinite anumite condiţii preliminare. Marina era însă cea mai afectată de lipsa de echipament adecvat în vederea debarcării în Anglia.

Înaltul Comandament al Trupelor de Uscat era fără îndoială cel mai optimist în legătură cu proiectata invazie a Angliei, deşi înainte de victoria din Franţa nu agrease prea mult ideea.

Aşadar, cei care îşi riscau primii capetele dacă operaţiunea "Leul de mare" era pusă în aplicare – adică trupele de uscat desemnate să debarce în Anglia – erau în acelaşi timp cei mai entuziaşti şi arătau cea mai mare energie în desfăşurarea pregătirilor. Mă simt îndreptăţit să spun asta pentru că formaţiunea pe care o comandam, Corpul 38 Armată, fusese desemnat să facă parte din primul val de trupe, care urma să plece de pe porţiunea de coastă dintre Boulogne şi Etaples şi să debarce undeva între Bexhill şi Beachy Head. Fără a subestima pericolele, noi eram încrezători în succes, dar poate că asta se datora şi faptului că nu eram la curent cu îndoielile celorlalte servicii – ale marinei în special.

După cum se ştie, Hitler a avut două motive – sau pretexte – pentru a anula operaţiunea "Leul de mare".

Primul era acela că pregătirile luaseră atât de mult timp încât ar fi fost imposibil să pornim cu primul val mai devreme de 24 septembrie. După 24 septembrie, chiar dacă traversarea primului val ar fi reuşit, nu mai puteam să ne aşteptăm ca vremea să ne permită traversarea celui de-al doilea val.

Cel de-al doilea motiv, într-adevăr decisiv, era acela că Luftwaffe nu reuşise nici măcar până la acea dată să obţină supremaţia în spaţiul aerian britanic.

Chiar dacă se acceptă că aceste două motive erau de natură să ducă în septembrie 1940 la anularea planului invaziei, totuşi nu se ştie dacă nu cumva invazia ar fi fost totuşi posibilă, în condiţiile în care comandamentul german ar fi abordat altfel lucrurile. Aceste

două motive sunt singurele care pot fi luate în considerare atunci când judecăm decizia lui Hitler de a anula operațiunea "Leul de mare" pentru a ataca Uniunea Sovietică.

Problema pe care trebuie să ne-o punem este dacă întârzierea lansării operațiunii "Leul de mare" și eșecul bătăliei Angliei puteau fi evitate.

Amânarea lansării operațiunii până la sfârșitul lui septembrie putea fi în mod cert evitată. Dacă ar fi existat un plan strategic care să fi avut ca scop înfrângerea Angliei, atunci multe din pregătirile tehnice pentru invazie ar fi putut fi încheiate încă din timpul campaniei terestre din vest. Dacă ar fi existat un asemenea plan, Hitler nu și-ar fi permis niciodată să-i lase pe englezi să scape, cum s-a întâmplat la Dunkirk. Dacă Germania ar fi luat decizia să invadeze Anglia cel târziu în momentul căderii Franței – adică la jumătatea lui iunie – și nu cu o lună mai târziu, la mijlocul lui iulie, atunci data debarcării nu ar fi trebuit amânată până la sfârșitul lui septembrie. Pregătirile pentru invazie, desfășurate așa cum se putea având în vedere timpul scurt și limitele pe care ni le impunea tehnologia de atunci, nu au fost încheiate decât la mijlocul lui septembrie. Dacă decizia de invadare a Angliei ar fi fost luată cu o lună mai devreme, ar fi fost posibil să traversăm Canalul la jumătatea lui august.

În ceea ce privește progresul nesatisfăcător al bătăliei Angliei, care a constituit al doilea motiv pentru abandonarea operațiunii "Leul de mare", s-ar putea face următoarele comentarii:

Încercarea de a câștiga supremația aeriană în spațiul Marii Britanii printr-o operațiune aviatică *izolată*, începută cu câteva săptămâni înainte de data preconizată a debarcării a fost o gravă eroare de comandă.

Göring își propusese nici mai mult, nici mai puțin decât să câștige supremația aeriană asupra Marii Britanii *înainte* de invazia propriu-zisă, pentru a *garanta* astfel succesul acesteia! Unicul rezultat a fost acela că a epuizat resursele Luftwaffei într-o bătălie dusă în condiții din cele mai defavorabile.

Dacă ar fi estimat corect raportul de forțe între ei și inamic, conducătorii Luftwaffei ar fi trebuit să tragă concluzia că nu pot, cu mijloacele de care dispun, să obțină un rezultat decisiv în lupta împotriva R.A.F.-ului și a centrelor sale de producție, cu atât mai mult cu cât lupta se ducea deasupra teritoriului britanic.

În primul rând, conducerea Luftwaffei a subestimat puterea aviației de vânătoare inamice și a supraestimat forța propriilor sale bombardiere, și a fost luată prin surprindere de existența unui sistem radar foarte eficient în Marea Britanie.

În plus, se cunoștea că raza de acțiune și zona de penetrare a bombardierelor, și cu atât mai mult cea a avioanelor de vânătoare

erau cu mult sub cerinţele impuse de situaţie. Din această cauză R.A.F.-ul a reuşit să evite loviturile fatale care erau ţintite asupra sa. Avioanele de vânătoare germane erau dezavantajate, dată fiind autonomia lor redusă, în lupta deasupra teritoriului Marii Britanii. Bombardierele, la rândul lor, trebuiau adesea să se descurce fără escorta de avioane de vânătoare, care nu puteau pătrunde atât de adânc în teritoriul inamic.

Chiar şi numai din aceste motive, Luftwaffe ar fi trebuit să renunţe la confruntarea directă cu R.A.F.-ul până când ar fi fost posibilă o luptă de pe poziţii de egalitate, adică o luptă deasupra Canalului sau ţărmurilor acestuia, în strânsă legătură cu operaţiunea de debarcare propriu-zisă.

În sfârşit, comandamentul german a mai comis eroarea de a schimba obiectivul operaţional al ofensivei aeriene chiar în momentul în care – în ciuda handicapurilor pe care le avea Luftwaffe faţă de R.A.F., unele previzibile, altele imprevizibile – rezultatul bătăliei era în cumpănă. Pe data de 7 septembrie s-a dat ordin ca atacurile aeriene să fie concentrate asupra Londrei – o ţintă care nu mai reprezenta nimic din punct de vedere operaţional în vederea pregătirilor pentru debarcare.

Deşi era întru totul de dorit ca noi să obţinem supremaţia aeriană deasupra Marii Britanii înainte de invazia propriu-zisă, totuşi o analiză atentă a tuturor circumstanţelor ar fi demonstrat comandamentului suprem german că era mai bine să amâne momentul operaţiunii aeriene decisive şi să o declanşeze doar în strânsă legătură cu debarcarea.

Se poate desigur obiecta că în acest caz Luftwaffei i-ar fi revenit un număr mult prea mare de sarcini, şi anume:

- atacul asupra bazelor aeriene britanice din sudul Angliei,
- acoperirea îmbarcării trupelor germane în porturile franceze de pe coastă,
- protecţia ambarcaţiunilor germane în timpul traversării Canalului,
- sprijinirea primului val de trupe germane în cursul debarcării acestora,
- şi, în sfârşit, obstrucţionarea unei eventuale intervenţii a flotei britanice, în cooperare cu marina şi artileria de coastă germană.

Aceste sarcini însă nu trebuiau îndeplinite simultan; de exemplu, flota britanică – cu excepţia navelor militare uşoare staţionate în porturile de pe coasta sudică a Angliei – nu ar fi putut interveni decât, probabil, după debarcarea primului val de trupe germane.

După ce trupele de uscat şi marina ar fi pornit invazia, Luftwaffe ar fi avut rolul principal în luptă: de succesul bătăliei aeriene de deasupra Canalului şi zonei de sud a Angliei ar fi depins succesul întregii operaţiuni. În acest caz însă, Luftwaffe ar fi avut de întâmpinat infinit mai puţine dificultăţi decât în raidurile aeriene în interiorul insulei.

Desigur, un astfel de mod de acţiune presupunea riscuri majore, căci era echivalent cu a juca totul pe o singură carte. Însă acesta era preţul pe care trebuia să-l plătim în circumstanţele date, dacă ne decideam să declanşăm invazia.

Cele două motive amintite mai sus, pentru care Hitler a decis anularea operaţiunii "Leul de mare", erau probabil bine întemeiate la vremea aceea. Faptul că ele au putut să apară s-a datorat absenţei oricărei autorităţi responsabile cu strategia pe termen lung – cu excepţia lui Hitler-politicianul – din cadrul aparatului suprem de comandă. Nu a existat nici o autoritate care să poată elabora încă din timp de pace un plan strategic în legătură cu Marea Britanie, un plan care să prevadă acţiunea concertată a tuturor celor trei servicii ale Wehrmachtului, pentru a asigura succesul unei invazii.

Dacă mai-marii Germaniei au dat cu piciorul şansei de a înfrânge Marea Britanie în acest război, motivele trebuie căutate nu numai în carenţele la nivelul organizării militare ci mai ales în erorile de judecată politică ale lui Adolf Hitler.

Fără îndoială, Hitler a căutat dintotdeauna să evite o confruntare directă între Germania şi imperiul britanic. În mai multe ocazii el a declarat că distrugerea imperiului britanic nu ar fi fost în interesul Reichului. De asemenea, el susţinea că admiră Marea Britanie pentru politica ei strălucită care i-a adus statutul de mare putere. Chiar dacă Hitler nu era sincer în afirmaţiile lui, un lucru rămâne cert: el îşi dădea seama că dacă Imperiul britanic ar fi fost distrus, nu el sau Germania ar fi devenit moştenitorul lui, ci Japonia, Statele Unite sau Uniunea Sovietică. Văzută din această perspectivă realistă, atitudinea lui ulterioară faţă de Marea Britanie nu pare deloc lipsită de sens. El niciodată nu s-a aşteptat la o confruntare cu Marea Britanie şi nici nu şi-a dorit-o. Ulterior, când a apărut starea conflictuală, el a dorit să evite sau să amâne cât mai mult posibil recurgerea la forţă împotriva Angliei.

Această atitudine a lui Hitler, şi de asemenea şi faptul că el nu s-a aşteptat la un asemenea succes în campania împotriva Franţei, explică lipsa unui plan de război împotriva Marii Britanii care să poată fi pus în aplicare după căderea Franţei. Hitler nu a dorit niciodată să debarce în Marea Britanie. Concepţiile sale politice veneau în contradicţie cu situaţia strategică apărută după încheierea campaniei din vest. Marele său ghinion a fost acela că ideile lui politice nu au găsit înţelegere în Marea Britanie.

Pe de altă parte, atitudinea lui Hitler față de Uniunea Sovietică era fundamental diferită, în ciuda faptului că încheiase un pact cu Stalin în 1939. Hitler nu avea încredere în sovietici și în același timp tindea să le subestimeze forța. El se temea de tendințele expansioniste ale sovieticilor, fără să-și dea seama că el însuși fusese acela care le deschisese calea de expansiune către vest, prin pactul pe care îl încheiase la Moscova.

Mai mult ca sigur Hitler își dădea seama că cele două mari puteri totalitare aveau să se ciocnească inevitabil la un moment dat, mai ales că după împărțirea Poloniei aveau o frontieră comună. De asemenea, el fusese preocupat dintotdeauna de asigurarea "spațiului vital" al națiunii germane, spațiu pe care nu putea să îl găsească decât la est. În pofida acestor considerente, nimic nu îl împiedica pe Hitler să amâne confruntarea cu Uniunea Sovietică până mai târziu. El a fost însă impulsionat de victoria asupra Franței, care i-a conferit practic poziția de "stăpân al Europei", și de faptul că Stalin începuse să maseze trupe la granița cu Germania – ceea ce a dat naștere mai mult ca sigur la bănuieli serioase în privința intențiilor ulterioare ale rușilor.

Hitler era acum pus în fața problemei invadării Angliei. El era conștient de gradul de risc pe care îl implica o astfel de operațiune la vremea aceea. Dacă invazia ar fi eșuat, forțele terestre și navale participante ar fi fost distruse, iar Luftwaffe ar fi fost în mod cert serios afectată. Pe de altă parte, eșecul unei invazii nu ar fi însemnat distrugerea ireparabilă a capacității de luptă a Germaniei. Efectele cele mai serioase ar fi fost nu în planul militar, ci în cel politic. Pe de o parte, eșecul Germaniei ar fi dat un impuls fantastic britanicilor pentru continuarea războiului. Pe de altă parte, ar fi avut un impact major asupra poziției Statelor Unite și Uniunii Sovietice. Și, mai presus de toate, o astfel de înfrângere ar fi deteriorat grav prestigiul dictatorului, atât în Germania cât și în întreaga lume.

Acesta era un risc pe care dictatorul nu își permitea să și-l asume. După cum atitudinea lui generală față de Imperiul britanic îl determinase anterior să evite orice confruntare, și după cum admirația lui față de gândirea politică britanică îl făcuse să spere că se poate ajunge la un compromis, tot așa el refuza acum să își asume riscul unei înfrângeri. El era convins că poate convinge Marea Britanie de necesitatea unui aranjament politic nu distrugând-o ca putere militară, ci, după cum se exprima el, "smulgându-i din mână sabia pe care ar fi putut să o ridice asupra Germaniei".

Refuzând să-și asume acest mare risc politic și militar, Hitler a comis de fapt *o gravă eroare de raționament*. El uita un lucru: dacă confruntarea decisivă cu Marea Britanie era amânată până în

momentul pe care el îl considera cel mai favorabil, Germania ar fi ajuns la un moment dat într-o situaţie fără ieşire. Cu cât se prelungea mai mult starea conflictuală dintre Germania şi Marea Britanie, cu atât mai serios devenea pericolul sovietic din est.

În momentul în care Hitler a renunţat să atace Marea Britanie, pierzând asfel singura şansă de a o învinge, el nu mai putea să rămână inactiv faţă de pericolul sovietic. Din acel moment el era practic forţat să încerce să elimine Uniunea Sovietică printr-un atac *preventiv*, înainte ca forţele inamice din vest să devină capabile de a-i ameninţa poziţia de pe continent.

Din aceasta reiese că de fapt, refuzând să-şi asume riscul unei confruntări directe cu Marea Britanie, Hitler şi-a asumat un risc şi mai mare: acela al unui război pe două fronturi. În acelaşi timp, prelungind atât de mult pregătirile pentru invazie şi renunţând în final la ea, Hitler a pierdut un an de zile, timp foarte preţios pentru Germania, care ar fi putut să-i aducă victoria. Germania nu a reuşit niciodată să recupereze această întârziere.

Odată cu anularea operaţiunii "Leul de mare", la sfârşitul lui septembrie 1940, Corpul 38 Armată a revenit la programul normal de pregătire pentru luptă. Echipamentul pentru traversarea Canalului care fusese pregătit pentru noi a fost retras din porturile de pe coastă, din cauza pericolului raidurilor aeriene ale R.A.F. La acea dată, nu se cunoştea nimic în legătură cu intenţiile lui Hitler faţă de Uniunea Sovietică, întrucât decizia oficială de a îi ataca pe ruşi a fost luată mult mai târziu. Primele zvonuri despre o posibilă intervenţie armată în est aveau să-mi ajungă la ureche în primăvara lui 1941, când am fost numit într-o nouă funcţie.

PARTEA A TREIA

RĂZBOI ÎN EST

8

MARŞUL PANZERELOR

La sfârşitul lui februarie 1941 am predat comanda Corpului 38 Armată, staţionat pe coasta Canalului, pentru a prelua comanda Corpului 56 Panzer, al cărui Cartier General era în curs de constituire în Germania. Pentru mine, aceasta însemna împlinirea unei dorinţe la care visasem încă dinainte de campania din vest: să fiu la comanda unui corp de armată mecanizat.

Eu fiind doar un comandant de corp de armată, desigur, nu mi s-a cerut niciodată părerea în legătură cu oportunitatea sau metoda de desfăşurare a unei campanii împotriva Uniunii Sovietice. Nu am primit ordinul de operaţiuni pentru corpul meu decât foarte târziu, în mai 1941, după câte îmi aduc aminte, şi chiar şi acel ordin nu conţinea decât misiunile pe termen scurt ale Grupului Panzer din care făcea parte Corpul 56.

Prin urmare, neavând acces la informaţii în ceea ce priveşte modul practic de desfăşurare a campaniei din est, nu voi putea face acelaşi tip de comentarii pe care le-am făcut în legătură cu campania din vest, la al cărei plan de operaţiuni am avut o contribuţie decisivă.

În legătură cu campania din est, vă voi supune atenţiei două fapte, care de atunci au fost analizate pe larg.

Primul este greşeala lui Hitler de a subestima resursele militare ale Uniunii Sovietice şi calităţile Armatei Roşii. Datorită acestor aprecieri greşite, el a ajuns la concluzia falsă că Uniunea Sovietică putea fi înfrântă prin mijloace exclusiv militare, într-o singură campanie, pe când ea nu putea fi înfrântă decât prin combinarea mijloacelor militare cu cele politice. Ar fi trebuit ca simultan cu operaţiunea militară să fie declanşată o operaţiune politică în scopul de a determina prăbuşirea Uniunii Sovietice din interior. Însă politicile

pe care Hitler – ignorând complet eforturile autorităților militare – le promova prin reprezentanții săi oficiali, cu ajutorul serviciului de securitate SD, erau de natură să ducă la obținerea unui rezultat contrar scopului propus. Cu alte cuvinte, în timp ce intenția strategică a lui Hitler era aceea de a distruge Uniunea Sovietică în cel mai scurt timp posibil, acțiunile sale politice urmăreau un scop diametral opus. Anterior, în alte războaie, au mai apărut divergențe între liderii politici și cei militari. Dar în cazul de față, în care puterea politică și cea militară erau deopotrivă în mâna lui Hitler, rezultatul a fost acela că deciziile politice pe care le lua acesta le subminau pe cele strategice, anulând șansele Germaniei – și așa puține – de a repurta o victorie rapidă în est.

6. Marșul Corpului 56 Panzer prin Rusia

Cel de-al doilea factor a fost lipsa de coordonare strategică la vârful conducerii germane – mai concret, lipsa de coordonare între Hitler și O.K.H. Aceasta a afectat nu numai conceperea planului întregii operațiuni, ci și execuția acestuia, în campania din 1941.

Ţelurile strategice ale lui Hitler se bazau în primul rând pe considerente de ordin politic şi economic. Acestea erau: a) Capturarea Leningradului (oraşul pe care el îl vedea ca pe un leagăn al bolşevismului), urmată de alierea cu Finlanda pentru controlul asupra Balticii, şi b) cucerirea zonelor bogate în resurse naturale ale Ucrainei, a complexelor industriei de apărare din bazinul Donețului, şi mai târziu a câmpurilor petroliere din Caucaz. Prin capturarea acestor teritorii el spera să dea o lovitură mortală economiei sovietice de război.

O.K.H., pe de cealaltă parte, avea dreptate să susţină că de fapt cucerirea acestor zone de importanţă strategică incontestabilă nu se putea face fără zdrobirea definitivă a Armatei Roşii. Principalele concentrări de trupe ale acesteia, mai argumentau cei de la O.K.H., s-ar fi aflat în zona Moscovei[10], întrucât regimul lui Stalin nu şi-ar fi permis să îşi piardă cel mai important centru de putere. Motivele pentru care ar fi fost plauzibilă o astfel de distribuire a forţelor de partea sovietică erau trei la număr. Primul era acela că, spre deosebire de 1812, Moscova era într-adevăr un centru politic vital pentru Rusia. Al doilea era acela că pierderea zonelor industriale strategice din jurul Moscovei şi de la est de aceasta ar fi dăunat puternic economiei de război sovietice. Cel de-al treilea, şi posibil cel mai important din punct de vedere strategic era poziţia Moscovei în reţeaua căilor de comunicaţii europene. Cucerirea ei ar fi însemnat ruperea în două a dispozitivului sovietic şi ar fi împiedicat înaltul comandament sovietic să acţioneze în mod unitar şi coerent împotriva Germaniei.

Văzută din punct de vedere strict strategic, diferenţa de opinii dintre Hitler şi O.K.H. putea fi rezumată astfel: Hitler dorea să lupte pe ambele aripi ale frontului răsăritean (o soluţie pentru care, dată fiind vastitatea teatrului de operaţiuni şi raporturile de forţe, Germania nu poseda resurse suficiente), iar O.K.H. căuta rezovarea conflictului în *zona centrală a frontului.*

Această divergenţă de opinii a dus până la urmă la eşuarea campaniei din est. Deşi Hitler se declarase de acord cu planul de distribuire a forţelor propus de O.K.H., conform căruia două grupuri de armate urmau să fie angajate în nord şi doar unul la sud de mlaştinile Pripet, controversa asupra obiectivelor strategice a continuat pe tot parcursul campaniei. Astfel, Hitler nu numai că nu şi-a atins scopurile – care erau oricum nerealiste – dar a împiedicat O.K.H. să-şi realizeze obiectivele propuse.

"Intenţiile generale" formulate de Hitler în a sa Directivă "Barbarossa" ("distrugerea forţelor sovietice masate în vestul URSS prin operaţiuni de anvergură, cu utilizarea formaţiunilor de blindate pentru penetrarea profundă a teritoriului inamic; împiedicarea retragerii formaţiunilor inamice capabile de luptă în interiorul teritoriului sovietic") nu erau, în ultimă instanţă, decât o formulă strategică, poate chiar

tactică. După cum se ştie, datorită superiorităţii organizării germane şi performanţelor deosebite ale trupelor combatante, am obţinut succese extraordinare, reuşind să aducem forţele armate sovietice în pragul înfrângerii. Dar această "formulă" nu ar fi putut niciodată să înlocuiască un plan serios de operaţiuni, un plan care să întrunească consensul tuturor celor implicaţi în pregătirea şi executarea lui şi care, ţinând seama de raportul de forţe dintre cele două armate şi de distanţele imense care trebuiau acoperite, să lase deschisă posibilitatea unei a doua campanii.

In calitatea mea de comandant de corp de armată, după cum am mai spus, eu nu am fost informat de planurile şi intenţiile Comandamentului suprem. Din acest motiv, la vremea aceea eu nu ştiam nimic despre divergenţele de opinii dintre Hitler şi O.K.H. Insă chiar şi la nivelul la care mă aflam eu, ele au început în curând să se facă simţite.

Corpul 56 Panzer trebuia să pornească la atac din Prusia Orientală ca parte a Grupului 4 Panzer din Grupul Armatelor de Nord.

Grupul Armatelor de Nord (feldmareşal Ritter von Leeb) trebuia ca, plecând din Prusia Orientală, să atace zona Balticii, să distrugă forţele inamice de acolo, şi să avanseze ulterior spre Leningrad.

Sarcina *Grupului 4 Panzer* (gen. col. Hoepner) în aceste circumstanţe era să avanseze către Dvina, pe direcţia oraşului Dvinsk (Dunaburg) şi la vest de acesta, pentru a captura toate podurile în vederea unei străpungeri ulterioare pe direcţia Opocika.

Pe partea dreaptă a Grupului 4 Panzer, *Armata a 16-a* (gen. col. Busch) trebuia să avanseze pe direcţia Kaunas (Kovno). Pe stânga, *Armata a 18-a* (gen. von Küchler) trebuia să avanseze în direcţia oraşului Riga.

Am ajuns în dispozitivul de plecare al Corpului 56 Panzer pe data de 16 iunie. Ordinul de luptă al Grupului 4 Panzer, emis de generalul Hoepner, avea următorul conţinut:

Corpul 56 Panzer (Divizia 8 Panzer, Divizia 3 Infanterie Motorizată şi Divizia 290 Infanterie) trebuia să avanseze pe direcţie estică, trecând prin zona împădurită de la nord de Memel şi la est de Tilsit şi să ocupe şoseaua ce ducea către Dvinsk, trecând pe la nord-est de Kaunas. La stânga sa, Corpul 41 Panzer (gen. Reinhardt) (Diviziile 1 şi 6 Panzer, Divizia 36 Infanterie Motorizată şi Divizia 269 Infanterie) trebuia să avanseze către podul de pe Dvina de la Jacobstadt. Divizia SS Totenkopf, care făcea de asemenea parte din Grupul 4 Panzer, trebuia să ne urmeze la mică distanţă pentru a fi ulterior trimisă în urma corpului care avansa cel mai repede.

Pentru a putea tăia retragerea forțelor inamice pe râul Dvina și a continua apoi să avansăm cu Grupul Armatelor de Nord, capturarea podurilor de pe Dvina în stare intactă era de o importanță capitală, întrucât râul reprezenta un obstacol formidabil în calea înaintării germane. Situația era de natură să oblige cele două corpuri din Grupul 4 Panzer să se ia la întrecere pe distanța până la Dvina. Corpul 56 era hotărât să câștige. Conform informațiilor disponibile la ora aceea, Corpul 56 urma să aibă o sarcină destul de ușoară, căci formațiunile inamice din zona ce ne fusese alocată nu erau foarte periculoase. Corpul 41 în schimb ar fi avut de înfruntat o rezistență înverșunată din partea rușilor, motiv pentru care i s-a alocat o divizie de blindate în plus față de noi. Sugestia mea de a lovi mai puternic acolo unde inamicul era mai slab nu a fost acceptată de Cartierul general al Grupului Panzer.

Înainte de a descrie operațiunile Corpului 56 Panzer, care sunt de interes numai întrucât aveau să se transforme într-un marș al panzerelor în adevăratul sens al cuvântului, mă voi referi la un fapt care este de natură să scoată în evidență prăpastia dintre standardele conducătorilor militari și cele ale liderilor politici ai Germaniei.

Cu câteva zile înainte de începerea ofensivei am primit un ordin de la Înaltul Comandament al Forțelor Armate (O.K.W.), un ordin care de atunci a rămas cunoscut sub numele de "Ordinul comisarilor". Esența ordinului era ca toți comisarii politici ai Armatei Roșii care erau capturați trebuiau împușcați pe loc ca exponenți ai ideologiei bolșevice.

Sunt de acord că, din punctul de vedere al legilor internaționale, statutul acestor comisari politici era extrem de echivoc. Ei nu erau în nici un caz militari – așa după cum, de exemplu, nu puteau fi considerați militari nici Gauleiterii atașați pe lângă comandamentul meu în calitate de responsabili cu probleme de politică. De asemenea, nu li se putea acorda statutul de non-combatanți, cum ar fi cazul preoților, personalului medical sau corespondenților de război. Întrucât acești comisari, fără a fi militari, erau niște combatanți fanatici, niște combatanți ale căror activități, ținând cont de definiția tradițională a conflictelor militare, erau pur și simplu ilegale. Sarcina lor nu era numai îndrumarea politică a comandanților militari sovietici, ci inocularea urii și cruzimii în trupele sovietice și impunerea unor modele de comportament pe câmpul de luptă care erau în total dezacord cu concepțiile tradiționale despre război. Acești comisari erau primii responsabili de aplicarea unor metode ilegale de luptă și de tratamentele inumane la care erau supuși prizonierii, fiind autorii unor încălcări flagrante ale Convenției de la Haga asupra conflictelor militare pe uscat.

Oricât de ambiguu ar fi fost, deci statutul acestor comisari din punctul de vedere al dreptului internațional, era totuși împotriva moralei

oricărui soldat german să îi împuşte pe loc după ce îi captura în bătălie. Ordinul *Komissarbefehl* contravenea flagrant spiritului ostăşesc. Să îl punem în aplicare ar fi însemnat să compromitem nu numai onoarea trupelor noastre, ci şi moralul acestora. Prin urmare nu am avut altă soluţie decât să îi informez pe superiorii mei că ordinul "comisarilor" nu va fi executat de nimeni de sub comanda mea. Comandanţii din subordinea mea erau total de acord cu mine în această privinţă. Este de prisos să mai spun că şi superiorii mei militari au sprijinit atitudinea mea. Eforturile noastre de a determina contramandarea ordinului "comisarilor", însă, nu au fost încununate de succes decât mult mai târziu, când a devenit clar că singurul efect al acestui ordin era acela de a îi incita pe comisari la acte de o şi mai mare cruzime şi de a-i motiva pe soldaţii Armatei Roşii să lupte până la ultima picătură de sânge.[11]

Pe data de 21 iunie la ora 13:00 cartierul nostru general a primit înştiinţarea că ofensiva va începe la ora 3 în dimineaţa următoare. Zarurile fuseseră aruncate.

Din cauza spaţiului de manevră restrâns care fusese alocat corpului meu în zona împădurită de la nord de Memel nu am putut asalta poziţiile inamice de pe frontieră decât cu Divizia 8 Panzer şi Divizia 290 Infanterie. Pentru moment, Divizia 3 Infanterie Motorizată trebuia să rămână la sud de râu.

In imediata vecinătate a frontierei am întâmpinat o rezistenţă relativ slabă din partea inamicului – probabil trupele teritoriale din localităţile din zonă – dar la un moment dat am fost nevoiţi să ne oprim avansarea, întrucât am dat peste un sistem de fortificaţii bine pus la punct. Nu am reuşit să trecem decât după ce Divizia 8 Panzer a străpuns fortificaţiile inamice de la nord de Memel, în jurul orei 12.

Încă din prima zi, Înaltul comandament sovietic şi-a arătat adevărata faţă. Trupele noastre au găsit o patrulă germană care, după cum se vede, se pierduse de subunitatea ei mai devreme şi fusese încercuită de inamic. Toţi membrii patrulei erau morţi: fuseseră mutilaţi într-un mod oribil. Atât eu cât şi aghiotantul meu, care treceam adesea prin sectoare periculoase ale frontului, ne-am jurat că nu vom lăsa niciodată nişte adversari ca aceştia să ne captureze vii. Mai târziu, aveam să fim martorii unor situaţii în care soldaţii sovietici, după ce ridicau mâinile sus ca şi cum ar fi avut de gând să se predea, aşteptau să se apropie trupele noastre şi apoi îşi ridicau armele şi începeau să tragă, sau cazuri în care răniţii sovietici se prefăceau morţi şi apoi deschideau focul asupra soldaţilor noştri când aceştia se întorceau cu spatele.

Am rămas cu impresia că spre deosebire de trupele inamice din regiunea de frontieră, care erau oarecum pregătite să ne întâmpine, Înaltul comandament sovietic nu se aştepta la atacul nostru, întrucât nu a reuşit să-şi angajeze în luptă trupele într-o manieră coordonată.

Au fost multe controverse pe tema dacă modul de dispunere a trupelor sovietice avea un caracter ofensiv sau defensiv. Dacă ar fi să luăm în considerație numărul de unități dislocate în partea vestică a Uniunii Sovietice și puternicele concentrări de blindate din zona Bialystok și din jurul Lvovului, atunci am putea să tragem concluzia – așa cum a făcut-o și Hitler – că mai devreme sau mai târziu Uniunea Sovietică ar fi trecut la ofensivă. Pe de altă parte, modul de dispunere a forțelor sovietice constatat de noi pe data de 22 iunie 1941 nu indica vreo intenție de agresiune *imediată* din partea sovieticilor.

Cred că cel mai aproape de adevăr am fi dacă am spune că sovieticii își aleseseră un mod de desfășurare a trupelor – cu efective mărite în mod considerabil prin ocuparea Basarabiei, estului Poloniei și țărilor baltice – care să fie valabil în"orice eventualitate". Pe 22 iunie 1941, fără îndoială, trupele sovietice erau încă amplasate atât de adânc în teritoriu, încât nu ar fi putut fi folosite decât pentru scopuri defensive. Cu toate acestea planul de dispunere putea fi schimbat cu ușurință, pentru a face față oricăror evoluții pe plan politic sau militar. În foarte scurt timp, Armata Roșie – ale cărei grupuri de armate erau din punct de vedere numeric, dacă nu calitativ, superioare grupurilor de armate ale Wehrmachtului, putea să avanseze către vest și să treacă la atac. Deci, se poate spune că modul de amplasare a trupelor sovietice constituia o amenințare latentă, chiar dacă până la 22 iunie el era unul eminamente defensiv. În momentul în care Uniunii Sovietice i s-ar fi oferit o ocazie favorabilă – politică sau militară – ea ar fi putut să amenințe în mod direct Reichul.

Desigur, Stalin ar fi preferat să evite o ciocnire cu Reichul în vara lui 1941. Dar dacă mai devreme sau mai târziu evoluția situației internaționale ar fi dat motive conducerii de la Kremlin să creadă că poate recurge la presiuni politice sau la amenințarea cu forța împotriva Germaniei, desfășurarea de forțe inițial defensivă ar fi putut fi transformată foarte ușor într-una ofensivă. Era vorba, așa după cum am spus, de o desfășurare "pentru orice eventualitate".

Iar acum să ne întoarcem la Corpul 56.

Dacă doream să ne îndeplinim cu succes misiunea de a captura intacte podurile de pe Dvina, trebuia să ne concentrăm asupra a două lucruri. Încă din prima zi, trebuia să avansăm 80 de kilometri în teritoriul inamic pentru a captura podul de peste Dubissa, de la Airogola. Cunoșteam sectorul Dubissa din primul război mondial. Valea de acolo avea pantele foarte abrupte, făcând imposibilă trecerea tancurilor. În primul război mondial, inginerii noștri de cale ferată munciseră trei luni de zile pentru a construi un pod de lemn peste valea aceea adâncă. Dacă inamicul reușea să arunce în aer marele pod rutier de la Airogola, Corpul 56 ar fi rămas pentru multă vreme blocat iar inamicul ar fi putut să-și organizeze o apărare impenetrabilă pe celălalt mal al râului.

Şi, evident, nu mai putea fi vorba de o capturare în stare intactă a podurilor de pe Dvina printr-un atac surpriză. Podul de la Airogola ne era, prin urmare, indispensabil.

Deşi sarcinile trasate de Cartierul General al Corpului 56 erau foarte grele, totuşi Divizia 8 Panzer (gen. Brandenburger) a reuşit să-şi îndeplinească cu succes misiunea. După ce a străpuns poziţiile inamice de pe frontieră şi a anihilat rezistenţa inamică din spatele acesteia, avangarda corpului a cucerit podul de la Airogola către seara zilei de 22 iunie. Divizia 290 a urmat-o, mărşăluind cu o viteză record. Divizia 3 Infanterie Motorizată, care începuse traversarea râului Memel la amiază, fusese îndreptată către un alt pod, la sud de Airogola.

Prima etapă a luptei fusese încheiată cu succes.

Cea de-a doua condiţie pentru a obţine succesul în această luptă era ca formaţiunile corpului să avanseze fără întrerupere către Dvinsk, indiferent dacă unităţile de pe flancuri puteau sau nu să facă faţă inamicului. Capturarea acelor poduri atât de importante pentru soarta bătăliei depindea numai şi numai de capacitatea noastră de a-l lua pe inamic prin surprindere. Desigur, eram cu toţi pe deplin conştienţi că o astfel de tactică implica riscuri considerabile.

Aşa cum s-a dovedit până la urmă – şi aşa cum am sperat şi noi – Corpul 56 a avut şansa de a lovi chiar într-unul din punctele slabe ale apărării inamice. In ciuda repetatelor contraatacuri ale sovieticilor, şi a luptelor înverşunate care au urmat, diviziile noastre au reuşit să înfrângă rezistenţa inamică destul de repede.

În timp ce pe partea noastră stângă Corpul 41 fusese blocat temporar de o puternică grupare de forţe inamice centrată în jurul oraşului Schaulen, iar în dreapta aripa stângă a armatei a 16-a lupta pentru ocuparea Kaunasului, Corpul 56 Panzer a avansat către autostrada Dvinsk, atingând-o la data de 24 iunie, în zona Wilkomierz. Corpul 56, aflându-se la peste 160 de kilometri de graniţă, depăşise toate celelalte formaţiuni germane, atât de pe flancul nordic cât şi de pe cel sudic, lăsând însă în urmă forţele inamice din zona de frontieră. Până la mult râvnitele poduri de la Dvinsk mai rămâneau numai 120 de kilometri. Dar am fi putut să ne menţinem viteza de înaintare? Eram siguri că inamicul va arunca în luptă forţe proaspete pentru respingerea noastră. Mai mult, în orice moment era posibil ca formaţiunile pe care le lăsaserăm în urmă să refacă breşa creată de noi şi astfel să ne taie liniile de aprovizionare. Însă în ciuda avertismentelor lansate de Cartierul General al Grupului Panzer, noi nu aveam de gând să ne oprim, întrucât aveam în faţa noastră o şansă ce nu trebuia ratată, cel puţin nu din cauza unor precauţiuni exagerate. Deşi Divizia 290 Infanterie nu putea să ţină pasul cu restul corpului, faptul că o aveam în spatele nostru ne oferea o anumită

protecție, întrucât ea era în măsură să îi împiedice pe ruşi să ne atace din spate. Sub această protecție, Cartierul General împreună cu Divizia 8 Panzer şi Divizia 3 Motorizată avansau rapid: Divizia 8 – pe autostradă, iar Divizia 3 pe drumurile secundare de la sud de aceasta – către Dvinsk, ţelul atacului nostru. Ambele divizii au fost capabile să facă față unităților inamice care au încercat să le opună rezistență. În aceste ciocniri, adeseori destul de dure, inamicul a pierdut 70 de tancuri (adică aproape jumătate din numărul total de tancuri al corpului nostru), şi numeroase baterii de artilerie. În această fază a luptei, nu aveam la dispoziție destul timp sau oameni pentru a captura prizonieri.

Devreme în dimineața zilei de 26 iunie Divizia 8 Panzer era la periferia Dvinskului, iar la ora 8 fix comandamentul diviziei mi-a raportat că lupta pentru cucerirea celor două mari poduri a fost încheiată cu succes. Se mai lupta încă în oraş, pe celălalt mal al râului, dar marele pod rutier era deja în mâinile noastre, perfect intact.Santinelele care trebuiau să detoneze încărcăturile explozive pentru a distruge podul fuseseră oprite la câțiva metri de dispozitivele de detonare. Podul de cale ferată fusese uşor avariat de o mică explozie, şi era încă pe deplin utilizabil. În ziua următoare, Divizia 3 Infanterie Motorizată a reuşit şi ea să treacă râul, în amonte de oraş. Ţelul nostru fusese atins!

Înainte de pornirea ofensivei fusesem întrebat cât timp ar putea să dureze până vom ajunge la Dvinsk, presupunând că am fi capabili să o facem. Am răspuns că dacă nu putem să ajungem în cel mult patru zile, nu avem nici o şansă să capturăm podurile în stare intactă. Iar acum, la exact patru zile şi cinci ore după ora zero, ne aflam după un marş neîntrerupt la peste 300 de kilometri în interiorul teritoriului inamic. Reuşita noastră se datora faptului că atât ofiţerii, cât şi trupa şi-au concentrat toate eforturile pentru atingerea ţintei – oraşul Dvinsk – şi pentru că am avut curajul să ne asumăm riscurile imense pe care le presupunea operaţiunea noastră. Trecerea celor două mari poduri – cu toate că erau în flăcări, fiind incendiate de inamic în cursul retragerii – şi intrarea în oraş ne-au dat sentimentul datoriei împlinite. Eram cu atât mai bucuroşi, cu cât ştiam că victoria fusese cucerită cu pierderi minime.

Desigur, poziția Corpului 56 nu putea fi deloc considerată ca sigură, chiar şi numai pentru motivul că ne aflam pe malul nordic al râului. Corpul 41 Panzer şi aripa stângă a Armatei 16-a se aflau la 100-150 de kilometri în spatele nostru. Între ei şi noi se aflau mai multe corpuri de armată sovietice, care se retrăgeau acum către Dvina. Trebuia aşadar să ne aşteptăm la atacuri nu numai dinspre nord ci şi dinspre sud. Fragilitatea poziției noastre a devenit evidentă când detaşamentul logistic al corpului a fost atacat din spate într-o pădure nu departe de propriul meu post de comandă.

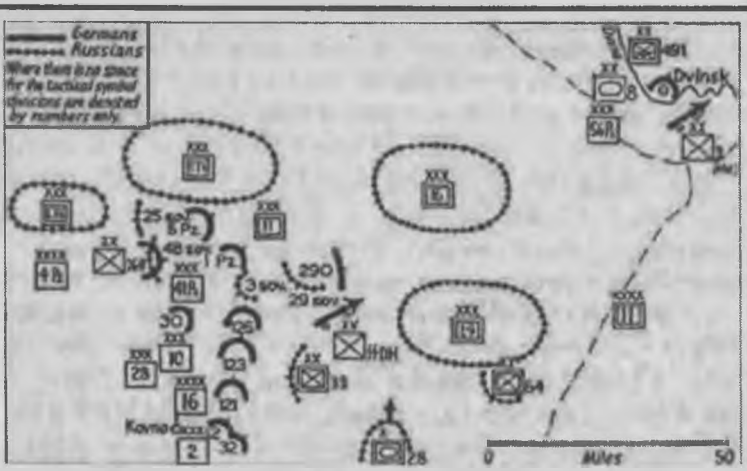

7. Situația Grupului Armatelor de Nord la data de 26 iunie 1941.

Cu toate aceste, poziția noastră izolată din prezent, cu toate pericolele ce decurgeau din ea, nu ne preocupa atât de mult pe cât ne preocupau planurile pentru următoarea etapă a bătăliei. Urma să ne îndreptăm spre Leningrad, sau spre Moscova? Comandantul Grupului Panzer, care a venit în inspecție pe 27 iunie într-un *Fieseler Storch*, nu a putut să ne spună nimic pe această temă. Normal ar fi fost ca un comandant de rang atât de înalt să fie la curent cu obiectivele viitoare ale campaniei, însă după cum se vede, nu era cazul. Ordinele transmise de comandant ne-au potolit entuziasmul: trebuia să lărgim capul de pod în zona Dvinsk și să menținem podurile deschise. Trebuia să așteptăm să vină din urmă Corpul 41 Panzer și aripa stângă a Armatei a 16-a (ultima trebuia să treacă râul pe la Jacobstadt).

Aceasta era o soluție sigură, ca în manualele de la școala militară; noi însă aveam alte idei. In opinia noastră, apariția neașteptată a Corpului 56 atât de adânc în spatele liniilor inamice era de natură să arunce inamicul în confuzie. Desigur, cea mai probabilă reacție a acestuia ar fi fost să încerce să ne arunce înapoi peste râu, și să adune pentru asta trupele disponibile din toate sectoarele învecinate. Prin urmare, cu cât mai repede ne continuam înaintarea, cu atât mai puține șanse aveau rușii să își organizeze o apărare sistematică și să ne opună forțe superioare numeric. Dacă am fi continuat să avansăm către Pskov – apărând în continuare podurile de la Dvinsk – și dacă celălalt corp Panzer ne-ar fi urmat imediat peste Dvina, atunci probabil rușii ar fi continuat să se apere cu ce aveau la îndemână pe moment, și nu ar fi fost capabili să ne opună o rezistență organizată. În ceea ce privește forțele inamice pe care le învinseserăm la sud de Dvina,

acestea puteau fi lăsate pe mâna diviziilor de infanterie care veneau din urmă.

Pe de altă parte însă, evident, cu cât ar fi avansat mai adânc în teritoriul inamic un corp Panzer solitar, sau chiar un întreg Grup Panzer, cu atât mai mari ar fi devenit pericolele. În legătură cu aceasta se mai poate spune că securitatea unei formațiuni de tancuri care operează în spatele liniilor inamice depinde în mare măsură de mobilitatea ei. Odată oprită, ea ar fi asaltată din toate părțile de forțele de rezervă ale inamicului.

Comandamentul Suprem nu ne împărtășea ideile și pentru asta nu putem în nici un caz să-l blamăm. În definitiv, ne asumaserăm deja prea multe riscuri, și continuând să ne agățăm de mâneca Fortunei, exista șansa ca la un moment dat ea să ne dea drumul deasupra unei prăpăstii. Astfel că pentru viitorul imediat, din punctul nostru de vedere, problema Leningradului nu se mai punea. Se punea în schimb problema apărării Dvinskului. Așa cum ne așteptam, inamicul a început să concentreze trupe la nord de Dvina – nu numai de la Pskov, dar și de la Minsk și chiar de la Moscova. În foarte puțină vreme, am fost atacați pe malul nordic al Dvinei de către un corp de infanterie susținut de o divizie de blindate, iar în anumite puncte situația a devenit critică. În cursul unui contraatac lansat de Divizia 3 Panzer pentru recucerirea unor sectoare abandonate temporar, soldații noștri au găsit cadavrele a trei ofițeri și treizeci de soldați pe care îi lăsaserăm, răniți, într-un punct de prim ajutor pe care inamicul îl capturase în ziua precedentă. Erau mutilați într-un mod de nedescris.

În următoarele câteva zile aviația sovietică a făcut tot ce-i stătea în putere pentru a distruge podurile capturate de noi. Cu o încăpățânare demnă de o cauză mai bună, escadroanele ruseşti se apropiau unul după altul la o înălțime puțin deasupra copacilor, pentru a fi doborâte de avioanele noastre de vânătoare sau de artileria antiaeriană. În acest fel rușii au pierdut într-o singură zi șaizeci și patru de avioane.

În sfârșit, pe 2 iulie, am putut să plecăm din nou la drum. Divizia SS Totenkopf se alăturase corpului 56, fiind a treia formațiune motorizată a noastră. Corpul 41 Panzer reușise să treacă Dvina pe la Jacobstadt.

Ni se ordonase să înaintăm pe axa Rezekne-Ostrov-Pskov. Deci până la urmă, Leningradul era ținta!

Cu toate acestea trecuseră șase zile de la asaltul-surpriză al podurilor de la Dvinsk. Inamicul avusese destul timp să-și revină din șocul pe care i l-am administrat atunci când am apărut brusc pe malul nordic al Dvinei.

Un atac rapid, cum a fost cel al Corpului 56 Panzer asupra Dvinskului, generează în mod inevitabil panică și confuzie în dispozitivul

de comunicații al inamicului perturbă lanțul de comandă inamic și face imposibilă pentru acesta coordonarea operațiunilor de contracarare a atacului. Noi pierduserăm deja aceste avantaje, ca urmare a ordinului, justificat dealtfel, al comandamentului Grupului 4 Panzer de a ne consolida poziția pe Dvina. Era foarte puțin probail să putem să mai recuperăm acel avantaj imens pe care îl avusesem asupra inamicului imediat după cucerirea Dvinskului. Singura șansă pe care o mai aveam era să ne coordonăm acțiunile cu celelalte corpuri din Grupul 4 Panzer și să avansăm uniform cu toate formațiunile disponibile deodată. Așa cum se va vedea, am pierdut însă această șansă, căci nu am reușit să ne coordonăm, deși apărarea inamică era prea slabă pentru a se putea opune înaintării noastre.

În prima fază am reușit totuși să avansăm uniform -- de pe linia Dvinsk-Jacobstadt către Pskov, Corpul 56 prin zona de la est de șoseaua Dvinsk-Rezekne-Ostrov-Pskov, iar Corpul 41 și mai la est. Rezistența inamică era mai puternică și mai bine organizată decât în primele zile ale campaniei, dar a fost până la urmă înfrântă în toate situațiile.

Grupul Panzer se apropia acum de Linia Stalin, o linie de fortificații care mergea de-a lungul fostei frontiere sovietice, de la extremitatea sudică a lacului Peipus, la vest de Pskov, până la fosta fortăreață imperială de la Zebaș.

În acest stadiu, comandamentul Grupului Panzer a decis să aloce Corpului 41 zona șoselei, pentru ca acesta să continue înaintarea către Ostrov, iar Corpului 56 i s-a ordonat să își schimbe direcția de înaintare către est, pentru a ataca fortificațiile de la Zebaș și Opocika. Intenția Grupului era să penetrăm liniile de fortificație și apoi să învăluim pe la est o mare grupare de formațiuni blindate inamice a cărei existență era bănuită în zona Pskov. Ar fi fost o mișcare genială, dacă acea grupare ar fi existat într-adevăr și dacă Corpul 56 ar fi putut să avanseze cu viteza necesară. Corpul 56 nu putea executa manevra cu viteza cerută, întrucât pe traseul care i s-a ordonat existau numeroase mlaștini, chiar în fața liniilor de fortificație. Cererile noastre ca ambele corpuri să fie lăsate să înainteze pe direcția inițială, către Pskov, a rămas fără ecou. Cu regret trebuie să mai spun că temerile noastre în privința mlaștinilor s-au dovedit pe deplin justificate.

Divizia 8 Panzer a găsit până la urmă un drum pe care se putea traversa mlaștina, dar acesta era complet blocat de vehiculele unei divizii sovietice motorizate. Ne-a luat mai multe zile să deblocăm drumul și să înlocuim podurile dinamitate. Când divizia a ieșit în sfârșit din zona mlăștinoasă, ea a avut de înfruntat o puternică rezistență inamică, pe care a înfrânt-o cu prețul unor lupte destul de grele.

Divizia 3 motorizată nu a găsit decât un rambleu îngust, pe care cu toate eforturile, nu a reușit să înainteze. A fost într-un final scoasă de acolo și trimisă în urma Corpului 41, către Pskov.

Divizia SS Totenkopf, care trebuia să avanseze către Zebaş, a găsit un drum mai bun, dar apărat de o puternică linie de fortificaţii din beton. Şi aici a ieşit la iveală slăbiciunea acestei divizii – ai cărei ofiţeri şi subofiţeri nu aveau antrenamentul şi experienţa celor din Wehrmacht. Fără îndoială, din punctul de vedere al disciplinei şi comportamentului militar, divizia respectivă făcea o impresie foarte bună. Aveam chiar toată admiraţia pentru perfecta ei disciplină de marş – un factor esenţial pentru deplasarea eficientă a formaţiunilor motorizate. Această divizie dăduse întotdeauna dovadă de o mare fervoare în atac şi era imbatabilă în lupta defensivă. Am mai avut-o sub comanda mea în numeroase rânduri după aceea şi cred că este probabil cea mai bună dintre toate diviziile Waffen SS. Comandantul ei la acea vreme era un om foarte curajos, care avea să fie în curând rănit, iar după aceea ucis în luptă.

Totuşi nici unul din aceste lucruri nu puteau compensa deficienţele la nivel de antrenament şi experienţă în luptă. Divizia a suferit pierderi masive, întrucât trupele ei aflau de-abia în focul bătăliei ceea ce trupele Wehrmachtului ştiau cu mult timp înainte. Pierderile suferite şi lipsa de experienţă au dus la ratarea unor ocazii favorabile, ceea ce a dus la noi lupte (care altfel ar fi putut fi evitate) şi prin urmare la noi pierderi. Ei nu ştiau să aprecieze (şi sunt de acord că este foarte greu) momentul în care apărea o slăbiciune în apărarea inamică şi deci o şansă decisivă la victorie pentru atacator. Ca atare, a trebuit să intervin adeseori personal în sprijinul diviziei, şi cu toate acestea nu am reuşit să împiedic creşterea pierderilor. După circa zece zile cele trei regimente ale diviziei au trebuit reorganizate, căci nu mai existau oameni decât pentru două.

Oricâtă vitejie în luptă ar fi demonstrat diviziile Waffen SS, şi oricât de impresionante ar fi fost realizările lor, nu pot să nu recunosc că organizarea lor ca instituţii militare separate a fost o mare greşeală. Datorită carenţelor în pregătire, Waffen SS a plătit un preţ nejustificat de mare pentru realizările obţinute. Desigur, pentru aceasta nu pot fi învinuite trupele SS propriu-zise. Vina pentru această risipă de vieţi omeneşti este în întregime a acelora care au înfiinţat aceste unităţi militare speciale dim raţiuni pur politice, în ciuda opoziţiei factorilor competenţi din Wehrmacht.

Nu trebuie însă în nici un caz să uităm că cei din Waffen SS, fiind buni camarazi de arme, au luptat cot la cot cu cei din Wehrmacht şi au dat dovadă de curaj şi responsabilitate în toate împrejurările. Fără îndoială, cea mai mare parte a lor ar fi fost fericiţi să fie scoşi de sub jurisdicţia lui Himmler şi să treacă sub aripa Wehrmachtului.

Înainte să mă întorc la soarta Corpului 56, aş vrea să le arăt cititorilor în ce condiţii lucra comandamentul unei formaţiuni de tancuri în cel de-al doilea război modial.

Pe vremea războiului din 1870-71, bunicul meu îşi instala cartierul general pe un deal de pe care putea să supravegheze întregul câmp de bătălie, şi putea să dirijeze personal operaţiunile corpului său de armată. Putea chiar să îşi inspecteze regimentele în timp ce se desfăşurau pentru asalt, şi, după cum se zvoneşte, i-ar fi înjurat straşnic pe nişte artilerişti care îşi amplasaseră tunurile prea departe de inamic.

Asemenea scene sunt, desigur, de domeniul trecutului. Comandamentele primului război mondial erau nevoite să se instaleze din ce în ce mai în spatele frontului, pe măsură ce se mărea raza de acţiune a artileriei inamice, iar lăţimea frontului făcea imposibilă supravegherea vizuală şi comanda directă a operaţiunilor. Începând cu primul război mondial, legăturile telefonice au devenit un factor decisiv, iar imaginea preconizată de Schlieffen, a marelui comandant care stă la un birou şi conduce lupta prin telefon a devenit de atunci realitate.

Cel de-al doilea război mondial la rândul său a adus cu sine noi metode de comandă, în special în cazul formaţiunilor cu un înalt grad de mobilitate. În cazul acestora, situaţiile se schimbă atât de rapid, iar ocaziile favorabile apar şi dispar cu o viteză atât de mare, încât nici un comandant al unei formaţiuni de tancuri nu îşi poate permite să stea într-un post de comandă la mare distanţă în spatele liniei frontului. Un astfel de comandant ar risca să piardă toate ocaziile favorabile care se ivesc, întrucât nu ar putea primi informaţii şi transmite ordine în timp util. De asemenea, în cazul unei victorii, el nu ar putea să contracareze fenomenul, foarte firesc, dealtfel, al oboselii trupelor şi nu ar reuşi să-şi impulsioneze oamenii pentru a continua lupta.

De asemenea, având în vedere cerinţele fără precedent pe care acest război le impunea în ceea ce priveşte eforturile ofiţerilor şi trupei, era vital ca înalţii comandanţi să apară cât mai des posibil în linia întâi. Soldatul de rând nu trebuia niciodată lăsat cu impresia că "ştabii" nu fac altceva decât să inventeze noi ordine undeva la adăpost în spatele frontului, fără să ştie ce se întâmplă în linia întâi. Soldaţilor le dădea o anumită satisfacţie să-i vadă din când în când pe generali în mijlocul bătăliei sau să ştie că sunt prezenţi când bătălia se încheie cu succes. Numai fiind prezent în mijlocul trupelor zi de zi poţi să le cunoşti necesităţile, să le asculţi plângerile şi să îi ajuţi. Un comandant de rang înalt nu trebuie doar să ceară, ci de asemenea să şi dea: el trebuie să fie un bun camarad, un aliat al soldatului de rând. În afară de aceasta, contactul strâns cu trupele combatante este de natură să îi redea comandantului energia de care are el însuşi nevoie. De nenumărate ori, vizitând comandamentele diviziilor din subordinea mea, am avut ocazia să aud voci îngrijorate avertizându-mă de scăderea moralului trupelor şi de oboseala datorată încercărilor dure la care acestea erau supuse în mod inevitabil. Astfel de probleme i-au preocupat pe comandanţi din ce în ce mai mult pe măsură ce avansa

războiul, întrucât în ultimă instanță ei erau aceia care răspundeau de soarta regimentelor și a batalioanelor. Însă ori de câte ori ajungeam alături de trupe în linia întâi, le găseam spre marea mea bucurie mult mai încrezătoare și mai optimiste decât fusesem lăsat să cred – și de multe ori, aceasta se datora faptului că între timp își îndepliniseră cu succes misiunea. Și de fiecare dată când stăteam la o țigară cu echipajul unui tanc sau discutam cu o companie de infanteriști, simțeam din partea soldaților acea dorință de a merge înainte cu orice preț, de a continua lupta până la ultima picătură de energie. Momente ca acestea reprezintă pentru un comandant de rang superior cea mai mare realizare la care poate visa. Din păcate însă, cu cât mai sus pe scara ierarhică se află el, cu atât mai rare devin aceste momente. Un comandant de armată sau de grup de armate nu va putea niciodată să stea în mijlocul trupelor la fel de mult ca un comandant de corp de armată. Dar chiar și comandantul de corp de armată, desigur, nu poate fi tot timpul pe drum. Un om care aleargă în permanență de-a lungul liniei întâi, și care nu poate fi găsit atunci când este necesar, își deleagă practic atribuțiunile de comandă cartierului său general. În multe cazuri, acesta poate fi un lucru bun, dar nu aceasta este misiunea comandantului.

Totul depinde în final – mai ales în cazul formațiunilor cu un grad înalt de mobilitate – de o organizare rațională a structurilor de comandă, continuitatea cărora trebuie menținută cu orice preț.

Spre deosebire de serviciul logistic al Corpului care trebuia de obicei să rămână staționar pentru câteva zile, pentru a putea sigura fluxul neîntrerupt de materiale către front, comandantul corpului și serviciul său de operațiuni trebuiau să își mute cartierul tactic o dată și chiar de două ori pe zi ca să poată ține legătura cu diviziile mecanizate. Cartierul general trebuia prin urmare să fie foarte mobil. Singurul mod în care putea fi atins acest obiectiv era reducerea personalului de stat major la minumum – o măsură salutară în ceea ce privește procesul de comandă – și renunțarea la orice fel de confort. Nu mai trebuie să menționez că îndatoririle birocratice – de care, din păcate, nu scăpam total nici măcar pe front – erau expediate în cel mai scurt timp posibil.

Nu ne pierdeam timpul căutând case în care să ne instalăm. În Franța, castelele și conacele ne fuseseră puse la dispoziție de bună voie de cei ce le locuiau. Aici, în est, micile izbe de lemn nu păreau deloc atrăgătoare, mai ales din cauza omniprezenței anumitor "animale domestice". Prin urmare, cartierele noastre tactice își duceau existența numai în corturi și, atunci când eram în mișcare, în cele două camioane ale comandamentului, plus câteva mașini Volkswagen, și autostațiile de radiotelefonie. Eu însumi am dormit într-un sac de dormit, în micul cort pe care îl împărțeam cu aghiotantul meu, și nu-mi amintesc să fi dormit în pat mai mult de trei ori pe tot parcursul acestui marș al

panzerelor. Singurul om care nu a acceptat ideea de a dormi în cort a fost adjunctul şefului de stat major, care prefera să doarmă în maşină. Din nefericire era foarte înalt, iar picioarele îi ieşeau afară din maşină, drept pentru care dacă ploua noaptea, a doua zi nu reuşea să-şi mai scoată cizmele.

De obicei ne aşezam tabăra într-o pădurice sau luncă, în apropierea axei principale a înaintării, dacă era posibil pe malul unui pârâu sau unui lac, pentru a putea să facem baie dimineaţa sau când veneam prăfuiţi şi plini de noroi din linia întâi.

În timp ce şeful de stat major, după cum era şi firesc, trebuia să stea permanent la postul de comandă pentru a răspunde la apelurile telefonice, eu îmi petreceam zilele şi uneori chiar şi nopţile pe drum. Dis-de-dimineaţă, după ce primeam raportul asupra situaţiei frontului şi dădeam ordinele necesare, plecam împreună cu aghiotantul meu să inspectez comandamentele diviziilor şi trupele din linia întâi. Pe la prânz mă întoarceam la postul de comandă şi apoi plecam să vizitez alte divizii, până seara târziu, căci adesea momentele cruciale în luptă survin tocmai seara, şi tot atunci trupele au nevoie de încurajare. Când în sfârşit ne întoarceam la tabăra noastră, pe care o găseam întotdeauna în alt loc decât o lăsasem, eram morţi de oboseală şi murdari ca nişte coşari. Maiorul Niemann, asistentul meu, ne mai oferea în astfel de situaţii câte o bucurie, îngrijindu-se să avem la masă, de exemplu, friptură de pui în locul obişnuitei raţii de seară (pâine de secară, cârnat afumat şi margarină), sau scoţând o sticlă de vin din rezerva lui personală. Din păcate, indiferent cât de adânc am fi avansat în teritoriul inamic, găinile şi gâştele erau foarte greu de găsit, fiind probabil exterminate de alţi amatori care, se vede, trecuseră pe acolo înaintea noastră. Atunci când a devenit prea frig ca să mai stăm în cort, şi au început ploile reci de toamnă, am început să folosim cu multă plăcere băile de abur ruseşti, primitive dar foarte utile, pe care le puteam găsi lângă orice gospodărie.

Acest mod flexibil de a îmi exercita atribuţiunile de comandă a fost posibil doar datorită faptului că puteam să iau cu mine în aceste ieşiri o autostaţie radio, condusă de excelentul ofiţer de transmisiuni Kohler, care mai apoi a fost avansat maior şi transferat la Marele Stat Major. Mulţumită vitezei incredibile cu care Kohler putea să ia legătura cu cartierul nostru tactic sau cu comandamentul oricărei divizii, eu aveam în permanenţă informaţii din tot sectorul alocat Corpului 56, iar deciziile luate de mine puteau fi transmise acolo unde trebuie, în câteva secunde. Trebuie să mai amintesc că în perioada cât am fost în închisoare, după război, Kohler a dat dovadă de mult altruism şi i-a fost de mare ajutor soţiei mele.

Pe lângă cei doi şoferi ai mei, Nagel şi Schumann, şi cei doi motociclişti din escortă, eram însoţit întotdeauna de aghiotantul meu,

locotenentul Specht. Il poreclisem Pepo, din cauza staturii sale mărunte şi a caracterului său entuziast şi optimist. Era un ofiţer de cavalerie de cea mai înaltă clasă. Întotdeauna în formă, mereu activ, fără să ia seama la pericole, practic şi isteţ, el era întotdeauna voios şi uneori chiar impertinent. Toate aceste calităţi mă făceau să-l apreciez enorm. Era un călăreţ desăvârşit (tatăl său era un renumit crescător de cai), şi înainte de război, după absolvirea şcolii de ofiţeri, câştigase multe concursuri de călărie. Era mereu gata de acţiune şi tot ce îşi dorea era să îl ia pe comandantul său şi să plece cu el în misiune de patrulare, ca să intre în vreo ambuscadă. Atâta timp cât am avut sub comandă Corpul 56 şi am putut să fiu prezent în fiecare zi pe câmpul de luptă, Pepo a fost mulţumit de mine şi de serviciul său. După ce am fost numit comandant de armată, eu nu am mai putut să merg în linia întâi atât de des, iar Pepo a început să dea semne de plictiseală. Pentru un tânăr ofiţer, era o atitudine potrivită, şi ca atare eu i-am lăsat libertatea de acţiune. În Crimeea a avut de două ori ocazia de a conduce un escadron de recunoaştere, şi s-a achitat de misiunile încredinţate cu multă măiestrie şi entuziasm. Când am ajuns pe frontul de la Leningrad, l-am trimis din nou într-o misiune de cercetare, dar de această dată avionul său Fieseler Storch s-a prăbuşit. Moartea lui a fost o lovitură foarte grea pentru mine.

Acum să ne întoarcem la Corpul 56 Panzer. Din cauza terenului mlăştinos, încercarea Grupului 4 Panzer de a învălui forţele inamice presupus aflate în regiunea Pskov prin pătrunderea Corpului 56 pe la est de linia de fortificaţii inamică era sortită eşecului. Comandamentul Grupului şi-a dat seama de acest lucru pe data de 9 iulie, şi ca atare a contramandat ordinul iniţial, şi a repus Corpul 56 împreună cu Divizia 8 Panzer pe direcţia iniţială de înaintare, spre Ostrov, aşa cum o făcuse deja cu Divizia 3 Infanterie motorizată. De când părăsise sectorul Dvinsk, corpul reuşise totuşi să distrugă – conform rapoartelor de spionaj primite pe 10 iulie – patru sau cinci divizii de infanterie inamice, o divizie de blindate şi o divizie motorizată – forţe mult superioare acestuia din punct de vedere numeric. În afară de miile de prizonieri capturaţi, prada noastră din momentul în care am trecut frontiera Reichului însuma 60 de avioane, 316 tunuri (inclusiv antitanc şi antiaeriene), 205 tancuri şi 600 camioane. Dar inamicul, deşi fusese împins înapoi în teritoriul său, spre est, nu fusese încă distrus. Aveam să ne dăm seama de aceasta foarte curând.

Acum, când Grupul Panzer era situat în zona adiacentă oraşului Rostov, noi, cei din Corpul 56, speram că va urma o înaintare rapidă, directă şi uniformă spre Leningrad, în cursul căreia noi să trecem prin Luga şi Corpul 41 Panzer prin Pskov. În opinia noastră, această soluţie era cea mai eficientă, nu numai în ceea ce priveşte capturarea rapidă a oraşului dar şi pentru a putea tăia calea forţelor inamice

care se retrăgeau prin Livonia către Estonia, din fața Armatei a 18-a germane. Sarcina de a proteja operațiunile pe flancul estic, care rămăsese deschis, ar fi revenit în acest caz Armatei a 16-a, care avansa în spatele Grupului 4 Panzer.

Acționând probabil în virtutea ordinelor primite de la cel mai înalt nivel, comandamentul Grupului 4 Panzer a ales o altă soluție.

Corpului 41 Panzer i s-a trasat sarcina de a avansa spre Leningrad de-a lungul șoselei care trecea prin Luga.

Corpul 56 Panzer, deviat din nou spre est, trebuia să avanseze prin Porhov și Novgorod până la Ciudovo, pentru ca ulterior să taie căile de comunicație între Moscova și Leningrad cu cea mai mare operativitate.

Deși cea de-a doua sarcină era foarte importantă, rezultatul practic al acestor ordine era acela că trupele celor două corpuri erau dispersate pe o suprafață prea mare, și prin urmare nu mai puteau ataca în forță ca până atunci. Pericolul era cu atât mai mare cu cât zona care trebuia străbătută pentru a atinge Leningradul din direcția aceea era plină de mlaștini și păduri, fiind aproape impracticabilă pentru formațiunile mari de blindate.

O decizie întru totul regretabilă a fost aceea de a scoate din componența Corpului 56 Panzer Divizia SS Totenkopf, care fusese între timp înlocuită de Divizia 290 Infanterie în zona Zebeș-Opocika. Divizia SS era acum cantonată la sud de Ostrov, având rolul de unitate de rezervă a Grupului 4 Panzer. Prin urmare, așa cum se întâmplase și în prima fază a luptei, când am trecut frontiera Reichului, aripa stângă a Grupului – Corpul 41 – urma să ducă greul bătăliei. Corpul 56 era trimis în direcția Ciudovo, pe un traseu lung și ocolit, cu doar o singură divizie de blindate și una de infanterie, și lipsit de protecția – esențială pentru flancul sudic – pe care i-ar fi putut-o asigura Divizia SS Totenkopf. Acest mod de operare implica riscuri considerabile, mai ales dacă avem în vedere faptul că nici una din formațiunile inamice cu care ne luptaserăm până atunci nu fusese complet anihilată, și deci ne puteam aștepta oricând la un atac dinspre sud.

Cu toate aceste neajunsuri, noi încă mai speram că vom putea evita pericolele datorită vitezei mari cu care ne deplasam.

Pe 10 iulie Divizia 3 Motorizată – care a revenit sub comanda Corpului 56 de-abia la Ostrov – a reușit să cucerească orașul Porhov (cu prețul unor lupte grele) și a fost trimisă spre nord, pe un drum secundar. Divizia 8 Panzer urma să avanseze pe direcția Zolțî și să captureze podul de la vărsarea râului Mșaga în lacul Ilmen – un punct de o deosebită importanță strategică.

În cele câteva zile care au urmat am reușit să ne menținem viteza de înaintare cu prețul unor lupte grele. Cu excepția unui atac al unor trupe de recunoaștere inamice asupra cartierului nostru

strategic, pe malul nordic al râului Şelon, în primele ore ale dimineţii de 14 iulie, inamicul nu şi-a făcut simţită prezenţa pe flancul sudic al corpului. Tot pe 14 iulie, la insistenţa mea, Divizia 8 Panzer care tocmai cucerise oraşul Zolţî după o luptă crâncenă împotriva unui inamic bine echipat cu artilerie şi blindate, a pornit imediat către Mşaga. Din păcate a găsit podul deja dinamitat.

Între timp comandamentul Grupului 4 Panzer a mutat centrul de greutate al înaintării şi mai la vest de şoseaua către Luga. Cele trei divizii mecanizate ale Corpului 41 au fost mutate spre nord-vest, pentru a tăia calea inamicului care se retrăgea din faţa Armatei a 18-a prin oraşul Narva, pe la nord de lacul Peipus. Doar o singură divizie de infanterie, Divizia 269, fusese lăsată să înainteze în continuare de-a lungul şoselei către Luga.

Prin urmare, Corpul 56 Panzer a rămas complet izolat îm marşul său către Ciudovo. Am apelat urgent la comandamentul Grupului 4 Panzer spunându-le că dacă vor să ne îndeplinim misiunea, trebuie să ne asigure imediat sprijinul Diviziei SS Totenkopf şi a Corpului 1 din Armata a 16-a, care se afla nu cu mult în urma noastră.

Înainte ca cei din comandament să poată să răspundă apelului meu, Corpul 56 Panzer a primit deja primele lovituri. În dimineaţa zilei de 15 iunie, aflându-mă la postul meu de comandă de pe malul râului Şelon, la vest de Zolţî, am primit o serie de rapoarte foarte neplăcute: inamicul lansase un atac extrem de puternic asupra flancului nordic al Diviziei 8, care pornise deja către Mşaga, şi se apropia simultan şi dinspre sud, peste râul Şelon. Aceasta însemna că majoritatea trupelor Diviziei 8, care se aflau pe drumul între Zolţî şi Mşaga, fuseseră izolate de ariergarda diviziei, în a cărei zonă era amplasat cartierul meu tactic. Şi asta încă nu era totul. Inamicul închisese încercuirea şi în spatele nostru, aducând forţe puternice din sud, pentru a ne tăia liniile de aprovizionare. Iar Divizia 3, care îşi continua înaintarea către nord, a raportat că este atacată de forţe inamice superioare, dinspre nord şi nord-est, în sectorul Malâi Utogorş.

Evident, inamicul avea intenţia să profite de izolarea Corpului 56 pentru a-l încercui. Faptul că nu am reuşit să aducem Divizia SS Totenkopf pentru a ne proteja flancul drept i-a dat posibilitatea să ne atace peste râul Şelon cu forţele care îi mai rămăseseră în zona de la sud de noi. În acelaşi timp, părăsirea sectorului Luga de către Corpul 41 i-a dat posibilitatea să îşi mobilizeze puternicele forţe pe care le avea acolo şi să le îndrepte şi pe acelea împotriva noastră.

Poziţia Corpului 56 la vremea aceea nu era în nici un caz de invidiat. Întrebarea pe care ne-o puneam cu toţii era dacă nu cumva am greşit asumându-ne un risc prea mare de data aceasta. Fuseserăm oare atât de îmbătaţi de succesele noastre anterioare, încât am uitat să fim atenţi la mişcările inamicului în zona flancului nostru sudic?

Dar ce altă posibilitate am fi avut de a ne îndeplini cu succes misiunea? Aşa cum se prezentau lucrurile, singura opţiune pe care o aveam era să ne retragem cu Divizia 8 Panzer prin Zolţî pentru a scăpa din încercuirea care era de-acum pe cale să se închidă. De asemenea trebuia retrasă şi Divizia 3, pentru a-i reda corpului libertatea de mişcare. Următoarele câteva zile au fost critice pentru noi, căci inamicul a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a închide cercul în jurul nostru. Ruşii au aruncat în luptă, pe lângă diviziile de infanterie, şi două divizii de blindate, sprijinite corespunzător de artilerie şi aviaţie. Cu toate acestea Divizia 8 Panzer a reuşit să spargă încercuirea pe la Zolţî, spre vest, şi să se realăture grupului, însă pentru a reuşi a trebuit să fie realimentată cu ajutorul aviaţiei. Înainte de a ieşi din încercuire, Divizia 3 a trebuit să respingă 17 atacuri succesive. Între timp, după ce comandamentul Grupului 4 Panzer a readus Divizia SS Totenkopf sub comanda noastră, noi am reuşit să ne eliberăm căile rutiere de aprovizionare.

Pe 18 iulie criza a luat sfârşit. Corpul a reuşit să se consolideze pe poziţii în sectorul Dno, cu frontul spre nord-nord-est. Pericolul care ameninţase până atunci flancul nostru sudic, lăsat descoperit, era acum înlăturat prin apropierea Corpului 1 al Armatei a 16-a, care se apropia şi ea de Dno.

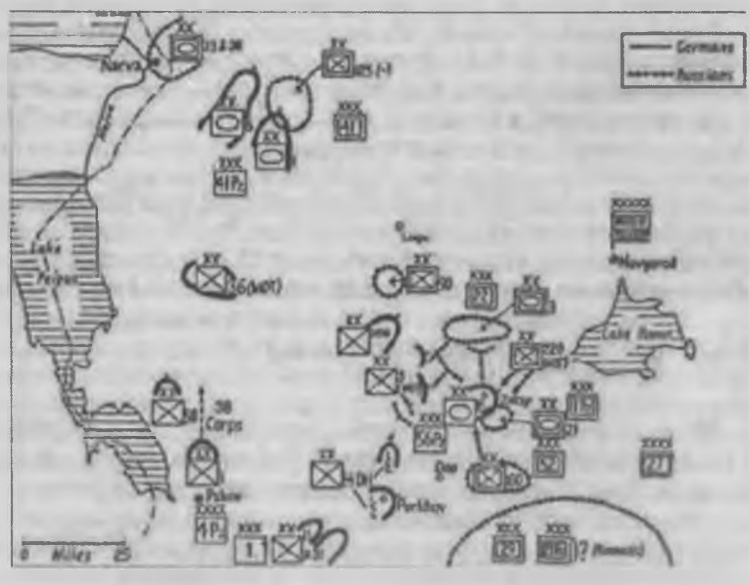

8. Încercuirea Corpului 56 Panzer la Jolţî (15-18 iulie 1941).

După pierderile suferite, am mai fost consolați puțin de o scrisoare pe care am capturat-o de la un aviator inamic doborât de noi. Scrisoarea purta semnătura mareşalului Voroşilov, pe care îl cunoscusem la Moscova în 1931 şi care acum comanda frontul inamic din fața noastră. Scrisoarea ne-a confirmat distrugerea totală a unor importante formațiuni ale Armatei Roşii, referindu-se în acest context şi la luptele din sectorul Zolți.

Atâta timp cât ne-am aflat în încercuire, singurele noastre mijloace de comunicare cu exteriorul erau radioul şi – în cazul cel mai fericit – aviația. Însă în momentul în care căile noastre de comunicație au fost restabilite, am fost invadați ca de obicei de o grămadă de hârtii. Una din ele, asupra căreia mă voi opri puțin, era o telegramă de la Comandamentul Suprem. Ce conținea ea? Radio Moscova, sărbătorind, se pare, prematur, încercuirea şi distrugerea Corpului 56, anunțase capturarea unui document ultrasecret despre lansatoarele noastre multiple de rachete. Sovieticii, desigur, aveau o aversiune imensă față de această nouă armă, pe care noi o foloseam pentru a lansa rachete incendiare cu ulei. Deja armata sovietică cu care ne confruntam ne trimisese un mesaj radio necifrat cu avertismentul că dacă nu încetăm folosirea acestei arme, vor trece la represalii cu gaze de luptă – o amenințare gratuită, desigur, având în vedere echipamentele chimice total inadecvate de care dispuneau rușii. În aceste circumstanțe, era de aşteptat ca ei să sară în sus de bucurie la aflarea veştii capturării acelui document. Iar acum, noi era cei care trebuia să explicăm cum a putut un document ultrasecret să cadă în mâinile rușilor. Evident, nu fusese capturat de la trupele combatante, ci de la o coloană de transport care fusese interceptată de sovietici atunci când aceştia ne-au tăiat căile de comunicații. Genul acesta de lucruri poate să se întâmple oricărei formațiuni de blindate care operează la mare distanță în fața frontului propriei armate. În răspuns la telegrama Comandamentului Suprem am raportat cu exactitate faptele, şi am adăugat că pentru a evita astfel de admonestări pe viitor, de acum încolo vom evita să ne aventurăm la mai mult de 100 de kilometri în spatele liniilor inamice.

Pe 19 iulie am fost informat de comandamentul Grupului 4 Panzer că se intenționează trimiterea Corpului 56 spre Leningrad, pe direcția Luga. Divizia 269 Infanterie, amplasată de-a lungul şoselei către Luga, fusese deja trecută în subordinea noastră. Noi am propus încă o dată ca forțele Grupului să acționeze concertat – mai concret, ca atât Corpul 56 cât şi Corpul 41 să avanseze spre Leningrad pe la est de Narva, unde am fi avut la dispoziție trei drumuri practicabile, şi nu pe direcția Luga, căci am fi avut de trecut prin numeroase zone împădurite. Nici de această dată propunerea noastră nu a fost acceptată.

Noi am fost primii care am lansat atacul către est, în sectorul Mşaga (unde mai fusesem deja), împreună cu Corpul 1 Armată. Aparent, Comandamentul Suprem nu avea de gând să renunțe la planul de a face o manevră largă de învăluire şi era dispus chiar să ne ceară să înconjurăm lacul Ilmen pe la est. Prin urmare, urmându-i ordinele, ne-am trezit angajați în noi şi noi lupte, în urma cărora am reuşit să aruncăm forțele inamice peste Mşaga.

Pe 26 iulie am primit vizita *Oberquartiermeisterului I*, generalul von Paulus. L-am pus la curent cu luptele pe care le-am purtat până atunci şi i-am arătat în ce stare ajunsese corpul meu de armată, după atâtea lupte pe un teren care nu era deloc propice formațiunilor de blindate. I-am mai atras atenția şi asupra dezavantajelor pe care le implica desfăşurarea formațiunilor de blindate pe suprafețe largi. Pierderile celor trei divizii motorizate ale Corpului 56 ajunseseră deja la 6000 de oameni, şi atât trupele cât şi maşinile erau supuse la eforturi excesive. Faptul că Divizia 8 Panzer fusese capabilă, în timpul celor câteva zile de repaus, să aducă numărul tancurilor utilizabile de la 80 la 150 nu îmbunătățea cu mult situația.

I-am spus lui von Paulus că în opinia mea cel mai bun lucru ar fi fost retragerea imediată a întregului Grup Panzer din acea zonă, întrucât o înaintare rapidă pe acolo era imposibilă, şi folosirea lui pentru un atac asupra Moscovei. De asemenea i-am mai spus că în cazul în care nu se renunța la planul de a ataca Leningradul şi de a executa o manevră largă de învăluire prin Ciudovo, trebuiau folosite pentru aceasta divizii de infanterie. Odată ce ar fi trecut de zona împădurită, corpul 56 ar fi trebuit păstrat în rezervă pentru atacul final asupra oraşului, întrucât altfel formațiunile de blindate ar fi ajuns la Leningrad inapte de a mai lupta în continuare. În orice caz, am subliniat eu, o astfel de operațiune ar fi luat mult timp. Dacă doream să ocupăm Leningradul cât mai repede, soluția ideală era să concentrăm întregul Grup Panzer mai la nord, în zona de la vest de Narva, de unde am fi putut porni direct către oraş.

Generalul von Paulus s-a declarat pe deplin de acord cu părerile mele.

De la început, totuşi, lucrurile au luat o cu totul altă întorsătură. În timp ce Armata a 16-a, formată din două corpuri (Corpul 1 şi un alt corp, nou înființat) a primit sarcina de a prelua frontul Mşaga, la vest de lacul Ilmen, Corpul 56 Panzer a primit ordinul de a avansa spre Leningrad de-a lungul şoselei către Luga. În acest scop, ni s-au alocat Divizia 3 Infanterie Motorizată, Divizia 269 Infanterie şi nou-sosita Divizie de Poliție SS.

Efectul acestui ordin a fost împrăştierea forțelor mecanizate ale Grupului 4 pe o arie şi mai mare decât până atunci. Divizia SS Totenkopf rămânea cu Armata a 16-a lângă lacul Ilmen, iar Divizia 8 Panzer rămânea în rezerva Grupului 4 Panzer, cu sarcina de a curăța

de partizani zona adiacentă căilor noastre de comunicaţii – o sarcină total nepotrivită având în vedere valoarea acestei divizii. Divizia 3 Motorizată revenea Corpului 56, în sectorul Luga, iar cele trei divizii mecanizate ale Corpului 41 erau în acţiune la est de Narva. General-colonelul Guderian stabilise o regulă pentru utilizarea formaţiunilor blindate: "Nu vă împrăştiaţi: loviţi unde îi doare mai tare!". În cazul nostru, se adoptase o tactică total opusă. Toate eforturile noastre de a menţine cele trei divizii mecanizate la un loc, indiferent de direcţia pe care urma să avanseze corpul nostru, s-au dovedit până la urmă zadarnice. Din păcate, experienţa ne arată că doar foarte puţini comandanţi s-au priceput să menţină ordinea formaţiunilor şi să evite împrăştierea acestora în caz de pierderi masive.

O descriere detaliată a bătăliilor din sectorul Luga ar ocupa, cred eu, prea mult spaţiu. Aceste bătălii au fost extrem de dure. Cu câteva săptămâni înainte, inamicul nu avea în acest sector decât foarte puţine trupe. Când am ajuns noi acolo, însă, inamicul avea deja un întreg corp de armată: trei divizii, sprijinite de puternice formaţiuni de artilerie şi blindate. Pe deasupra, zona din împrejurimile oraşului Luga era de fapt un poligon de antrenament al Armatei Roşii, pe care inamicul îl cunoştea, desigur, la perfecţie, şi în care se instalase foarte bine.

Înainte ca aceste bătălii să se încheie, Corpul 56 a primit o nouă sarcină. În sfârşit, ni se dădea misiunea să ne alăturăm Corpului 41, mai la nord, pentru asaltul asupra Leningradului. Însă chiar şi acum nu aveam la dispoziţie decât Divizia 3 Motorizată, Divizia 8 Panzer şi Divizia SS Totenkopf trebuiau să rămână pe poziţiile de dinainte.

Pe data de 15 august am predat frontul de la Luga comandamentului Corpului 50, condus de generalul Lindemann – un vechi prieten al meu de pe vremea primului război mondial – şi am început marşul spre nord. Drumul până la noul meu post de comandă, pe malul lacului Samro – la 40 de kilometri sud-vest de Narva – era atât de prost, încât mi-a luat opt ore ca să parcurg o distanţă de 180 de kilometri. Nici nu am ajuns bine la lacul Samro, că am primit un telefon de la Comandamentul Grupului 4 Panzer, cu ordinul de a opri din înaintare Divizia 3 Motorizată care se afla încă pe drum în spatele meu şi de a mă prezenta a doua zi dimineaţă la comandamentul Armatei a 16-a, în Dno. Comandamentul Corpului 56, împreună cu Divizia 3 Motorizată şi Divizia SS Totenkopf care fusese retrasă din sectorul Ilmen, urmau să treacă sub comanda Armatei a 16-a. Nu putem spune că am fi fost prea încântaţi de aceste nesfârşite peregrinări. Singura excepţie din comandamentul meu era şeful logisticii, maiorul Kleinschmidt, care a primit ca de obicei, cu un calm strigător la cer vestea că va trebui să facă stânga împrejur cu toate coloanele sale de muniţii şi provizii.

Prin urmare, pe 16 august m-am întors la Dno pe acelaşi drum groaznic pe care îl parcursesem cu o zi în urmă. De data aceasta distanţa era de 250 de kilometri, şi am parcurs-o în 13 ore.Din fericire, Divizia 3 Motorizată nu reuşise să ajungă prea departe în nord şi a putut fi întoarsă din drum la timp, dar mi-e groază să mă gândesc prin ce au trecut trupele.

Probabil, această schimbare s-a făcut din cauză că până la urmă, superiorii mei şi-au dat seama că forţele noastre erau insuficiente şi că întreaga zonă dintre Leningrad, Pskov şi lacul Ilmen era improprie pentru un atac cu blindate.

Explicaţia care ni s-a dat după sosirea noastră la Cartierul general al Armatei a 16-a a fost următoarea: Corpul 10 Armată, luptând pe flancul drept al Armatei a 16-a la sud de lacul Ilmen, fusese atacat şi respins de formaţiuni inamice numeric superioare (Armata a 38-a sovietică, formată din opt divizii de infanterie plus formaţiuni de cavalerie), iar acum lupta în defensivă la sud de lacul Ilmen, cu frontul spre sud, inamicul încercând evident să-l învăluie pe la vest. Corpul 56 Panzer trebuia să-i asigure Corpului 10 sprijinul de urgenţă necesar.

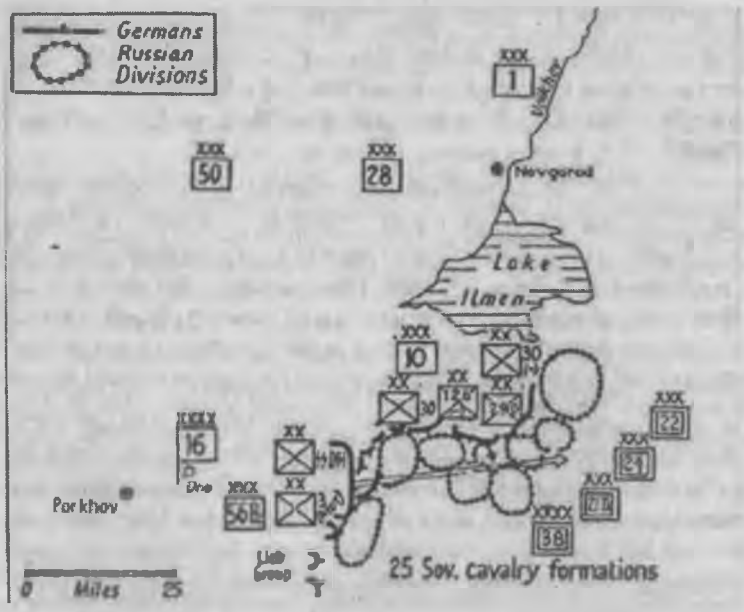

9. Atacul Corpului 56 Panzer asupra flancului Armatei 38 sovietice din ziua de 19 august 1941.

Sarcina concretă a corpului nostru era ca fără să-i atragă prea mult atenţia inamicului, să îşi infiltreze cele două divizii mecanizate în flancul stâng al acestuia, la est de Dno, pentru a inversa frontul, profitând de faptul că inamicul era ocupat cu ofensiva asupra Corpului 10, mai la nord. Ne-am asumat cu plăcere această sarcină, şi am fost foarte încântaţi să-i vedem pe SS-işti bucuroşi să ni se alăture. Era păcat că nu puteam să mobilizăm şi Divizia 8 Panzer pentru această operaţiune atât de importantă.

Pe 18 iunie s-a încheiat cu succes operaţiunea de transfer şi camuflare a trupelor în zona de concentrare, în flancul vestic al inamicului. În dimineaţa următoare, când am declanşat atacul, inamicul a fost total surprins. Planul nostru de a răsturna frontul inamic printr-un atac din flanc s-a dovedit foarte inspirat, şi în zilele care au urmat, noi împreună cu corpul 10, care trecuse de asemenea în ofensivă, am reuşit să învingem, în linii mari, Armata a 38-a sovietică. Pe 22 august am ajuns la Lovat, la sud-est de Staraia Rusa, în ciuda faptului că datorită lipsei de drumuri şi a terenului nisipos am avut probleme foarte mari cu deplasarea formaţiunilor mecanizate. În aceste câteva zile, Corpul 56 a capturat de unul singur 12000 prizonieri, 141 tancuri, mai multe tunuri şi sute de mitraliere şi mijloace de transport. Prada conţinea printre altele două obiecte foarte interesante. Primul era o baterie antiaeriană de 8.8 mm, nou-nouţă, fabricată în 1941. Celălalt era primul tun cu repetiţie rusesc care cădea în mâinile Wehrmachtului. Fiind nerăbdător să îl evacuez cât mai repede, am fost foarte indignat să constat că cineva îi şterpelise deja cauciucurile! Hoţul s-a dovedit a fi nimeni altul decât asistentul meu secund, maiorul Niemann, care descoperise că roţile se potriveau la camionul comandamentului nostru. A fost foarte dezamăgit când i-am spus să le înapoieze pentru a fi montate la loc.

În timp ce trupele combatante, care fuseseră din nou nevoite să lupte până la epuizare, se bucurau de o scurtă perioadă de repaus pe malul râului Lovat, au început să circule zvonuri despre o posibilă retragere a Corpului 56 spre altă zonă a frontului, dar până la urmă Armata a 16-a şi-a reluat marşul său către est, pe la sud de lacul Ilmen. La sfârşitul lui august, însă, au început ploile, transformând toate drumurile în şanţuri cu noroi, şi pentru o vreme ambele divizii motorizate au fost complet blocate. În acelaşi timp inamicul îşi aduna noi forţe. În locul Armatei 38, care fusese bătută, pe frontul Holm-Ilmen, faţă în faţă cu Armata a 16-a germană, şi-au făcut apariţia trei noi armate – a 27-a, a 34-a şi a 11-a. Au urmat noi bătălii, pe care nu le voi mai descrie aici întrucât ar ocupa prea mult spaţiu. Corpul 56 Panzer a reuşit să forţeze trecerea peste Pola şi a avansat până aproape de Demiansk. Pe lângă faptul că inamicul ni se opunea cu o înverşunare din ce în ce mai mare, mai trebuia să ne luptăm şi cu

noroiul care făcea impracticabile drumurile, şi asta însemna eforturi supraomeneşti pentru trupe, şi solicitări exagerat de mari pentru maşini. În tot acest timp am fost întotdeauna în mijlocul diviziilor, şi pentru a putea merge pe aşa-numitele drumuri într-al meu *Kübelwagen*, trebuia adesea să apelez la ajutorul camioanelor ca să mă scoată din noroi.

În cursul acestei perioade am ajuns să resimţim şi noi urmările neînţelegerilor dintre Hitler (care îşi propusese ca ţintă Leningradul) şi O.K.H. (care ar fi dorit să atace în primul rând Moscova). Comandantul Armatei a 16-a, gen. col. Busch, mi-a spus că el intenţiona să avanseze către est până la podişul Valdai, ca să poată eventual mai târziu să înainteze pe direcţia Kalinin – Moscova. Din câte se vede, însă, Cartierul general al Grupului Armatelor de Nord nu era de acord, mai ales pentru că nu dorea să-şi lase descoperit flancul estic. După ce corpul 57 Panzer a intervenit în zona noastră de operaţiuni, venind dinspre sud, din zona alocată Grupului Armatelor Centrale, ni s-a comunicat, pe data de 12 septembrie, că vom fi în scurt timp mutaţi mai la sud, împreună cu Divizia 3 Motorizată, pentru a intra sub comanda Armatei a 9-a din Grupul Armatelor Centrale. Chiar şi comandant de corp de armată fiind, nu puteam să pricep deloc aceste schimbări fără cap şi coadă, însă mi-am dat seama că ele trebuie să fie rezultatul neînţelegerilor dintr Hitler şi O.K.H. asupra ţelului strategic final, Moscova sau Leningrad.

În orice caz, luptele la care a luat parte în perioada aceea Armata a 16-a şi împreună cu ea şi Corpul 56 Panzer, s-au soldat întotdeauna cu victoria noastră, şi ca atare pe 16 septembrie O.K.W. a fost în măsură să anunţe scoaterea din luptă a unor părţi substanţiale din armatele a 11-a, a 27-a şi a 34-a sovietice. S-a anunţat distrugerea completă a nouă divizii inamice şi distrugerea aproape completă a altor nouă.

Noi însă nu reuşeam să găsim motive de satisfacţie în aceste realizări, întrucât nu ne era clar care era scopul strategic final al acestor lupte sau căror ţeluri superioare serveau ele. Indiferent ce s-ar mai fi întâmplat, perioada atacurilor fulger cum fusese acela de la Dvinsk se sfârşise.

Zilele mele la comanda Corpului 56 Panzer erau de-acum numărate. În seara zilei de 12 septembrie, pe o ploaie ce părea că nu se mai termină, mă aflam în cortul meu împreună cu trei ofiţeri din statul major al corpului. De când începuse să se micşoreze ziua, ne făcusem obiceiul de a juca bridge pentru a trece mai repede timpul până la sosirea rapoartelor de seară. Brusc a sunat telefonul şi am fost anunţat că sunt căutat de prietenul meu Busch, comandantul de armată. Un apel telefonic la ora aceea de obicei nu putea să aducă nimic bun, însă de data aceasta Busch mi-a citit un ordin care îi venise prin telex de la O.K.H.:

"Generalul de infanterie von Manstein se va prezenta de îndată la comandamentul Grupului Armatelor de Sud pentru a prelua comanda Armatei a 11-a".

Orice militar îşi poate da seama cât de mândru şi cât de fericit am fost aflând că voi putea conduce o întreagă armată. Pentru mine, la vremea aceea, această funcţie era cea mai înaltă la care puteam să sper.

În dimineaţa următoare mi-am luat rămas bun – din păcate, numai prin telefon – de la diviziile de sub comanda mea şi apoi şi de la ofiţerii din comandament. Împreună cu ei, în clipele despărţirii, mi-am reamintit cu plăcere de victoriile pe care le-am câştigat împreună în ultimele luni.

Deşi eram bucuros de noua şi dificila misiune ce mi se încredinţase, eram totuşi perfect conştient că de-acum înainte cariera mea militară nu mai avea să-mi aducă aceleaşi satisfacţii ca şi în trecut. Timp de trei luni încheiate trăisem alături de trupele combatante, împărtăşind nu numai eforturile şi necazurile lor, ci şi bucuria succesului. Devotamentul cu care soldaţii se dedicau misiunii lor şi camaraderia de care dădeau dovadă m-au ajutat de nenumărate ori să îmi recapăt vigoarea şi încrederea în sine. Din ziua aceea, însă, funcţia pe care o îndeplineam avea să mă împiedice să fiu în mijlocul trupelor, aşa cum fusesem până atunci.

Din noua mea poziţie, mi-ar fi fost imposibil să trăiesc ceea ce am trăit în timpul marşului impetuos al Corpului 56 către Dvinsk, în primele zile ale campaniei. Acele câteva zile mi-au oferit o satisfacţie imensă, căci ceea ce am reuşit să realizez eu era visul oricărui comandant de formaţiune de tancuri. Prin urmare mi-a fost foarte greu să mă despart de oamenii mei – şi mai cu seamă de şeful meu de stat major, experimentatul colonel baron von Elverfeldt, care s-a dovedit un consilier foarte capabil, cu o minte limpede şi un raţionament infailibil. De asemenea mi-a fost greu să mă despart de şeful serviciului operaţiuni, maiorul Detleffsen, şeful contrainformaţiilor, Guido von Kessel, şi neobositul *Quartiermeister*, maiorul Kleinschmidt. Mi-a părut rău, de asemenea, să mă despart de maiorul von der Marwitz, care ni se alăturase doar cu câteva săptămâni înainte şi cu care aveam strânse legături de prietenie, datând de pe vremea când eram studenţi ai Academiei Militare.

Când am plecat, în dimineaţa zilei de 13 septembrie, la comandamentul armatei pentru a-mi lua rămas bun de la prietenul meu Busch, singurii oameni pe care am putut să-i iau cu mine au fost aghiotantul meu Specht, şi cei doi şoferi, Nagel şi Schumann. Nici unul dintre ei nu mai este în viaţă azi.

9

CAMPANIA DIN CRIMEEA

Principalul motiv pentru care voi încerca să descriu aici bătăliile purtate în Crimeea de Armata a 11-a împreună cu aliaţii români este acela că doresc să elogiez memoria camarazilor mei din Armata Crimeei. În acelaşi timp, mai doresc să le ofer camarazilor care au supravieţuit bătăliei o imagine de ansamblu asupra evenimetelor, întrucât la vremea aceea, probabil, ei nu au avut decât o imagine incompletă a ceea ce se petrecea.

Aceşti oameni au reuşit o performanţă extraordinară pentru anii 1941-1942, câştigând una după alta bătăliile în faţa unui inamic care dispunea întotdeauna de forţe superioare numeric. Agresivitatea acestor oameni în lupta ofensivă şi în urmărire era inegalabilă. Chiar şi atunci când situaţia nu le oferea prea multe speranţe, ei se încăpăţânau să reziste şi luptau fără să se clintească. Adesea, ei nu cunoşteau motivele pentru care noi le dădeam ordine care păreau imposibil de executat, şi nu ştiau de ce îi azvârlim fără încetare dintr-o misiune în alta şi de pe un front pe altul. Şi cu toate acestea, ei au mers până la limita rezistenţei lor pentru a îndeplini cerinţele noastre, şi nu au înşelat niciodată încrederea celor care îi comandau.

Campania din Crimeea însă mai merită atenţia cititorilor şi din alte motive în afară de eroismul participanţilor săi. Concret, această campanie reprezintă unul din puţinele cazuri în care o armată germană a avut posibilitatea să opereze independent într-un teatru de război izolat, cu mijloacele proprii şi fără amestecul Comandamentului Suprem. În zece luni de lupte neîncetate, am trecut prin bătălii ofensive şi defensive, confruntări de blindate în câmp deschis, cu libertate deplină de acţiune, o operaţiune de urmărire, debarcări ale inamicului de pe mare, lupte de partizani şi un asalt asupra unei fortăreţe puternic apărate.

In sfârşit, această campanie mai prezintă interes pentru că a avut loc într-o peninsulă a Mării Negre care mai poartă şi azi urmele civilizaţiilor vechi – ale grecilor, goţilor, genovezilor şi tătarilor. Această peninsulă mai fusese odată un punct focal al istoriei, în războiul din 1845-46, iar numele locurilor care au fost importante la vremea aceea – Alma, Balaclava, Inkerman şi Malakov – aveau să devină din nou celebre.

Din punct de vedere operaţional, totuşi, războiul din 1845-1846 nu poate fi sub nici un aspect comparat cu campania din 1941-1942. În primul caz, puterile occidentale se bucurau de supremaţia absolută pe mare şi de toate avantajele ce decurgeau din aceasta, în timp ce în campania din 1941-1942, ruşii erau aceia care deţineau controlul asupra Mării Negre. Armata a 11-a germană a trebuit nu numai să cucerească Crimeea şi fortăreaţa Sevastopol, ci şi să facă faţă tuturor problemelor pe care le puteau crea ruşii în virtutea supremaţiei lor pe Marea Neagră.

SITUAŢIA ÎN MOMENTUL ÎN CARE AM PRELUAT COMANDA

Pe 17 septembrie 1941 am ajuns la cartierul general al Armatei a 11-a, în Nikolaiev – fostă bază navală a ruşilor la gurile Bugului – şi mi-am preluat atribuţiunile de comandant.

Predecesorul meu, general-colonelul Ritter von Schobert, tocmai fusese înmormântat în ziua precedentă, în cimitirul din oraş. Într-una din inspecţiile lui zilnice pe front aterizase cu al său Fieseler Storch pe un câmp minat şi fusese ucis, împreună cu pilotul. Armata germană a pierdut în el un ofiţer deosebit de integru şi unul din cei mai experimentaţi militari de linia întâi. Trupele pe care le comanda l-ar fi urmat oriunde.

Cartierul General al Armatei a 11-a, din al cărei stat major operativ avea să se formeze mai târziu cartierul general al Grupului de Armate Don, era alcătuit fără excepţie din ofiţeri de înaltă clasă. Îmi amintesc cu mare plăcere de colaborarea cu această minunată echipă, de-a lungul celor doi ani şi jumătate de lupte grele. M-am înţeles perfect cu aceşti oameni, iar atunci când am fost scos de la comandă, în 1944, mulţi dintre ei au vrut să plece odată cu mine.

Noua mea funcţie, pe lângă faptul că îmi lărgea sfera de comandă de la nivelul unui corp de armată la nivelul unei armate întregi, mi-a mai adus şi alte responsabilităţi, la care nu mă aşteptam. Doar când am ajuns la Nikolaiev am aflat că, de fapt, pe lângă Armata a 11-a a Wehrmachtului mai trebuia să comand şi Armata a 3-a Română, care era afiliată Armatei a 11-a.

Din motive politice, structura de comandă în acest sector al frontului de est fusese dificil de stabilit.

Comanda forțelor aliate, pornite din România – Armatele a 3-a și a 4-a române și Armata a 11-a germană – fusese încredințată șefului statului român, mareșalul Antonescu, dar în același timp, acesta acționa la directivele Grupului Armatelor de Sud, comandat de feldmareșalul von Rundstedt. Cartierul general al Armatei a 11-a trebuia să acționeze ca o verigă de legătură între mareșal și cartierul general al Grupului Armatelor de Sud, și să îl consilieze pe acesta în probleme operaționale.

La vremea când am preluat eu comanda, totuși, situația se schimbase. Antonescu nu mai comanda decât Armata a 4-a română, cu care lansase un atac asupra Odessei. Celalată armată română care participa la campanie, a 3-a, fusese plasată sub comanda Armatei a 11-a, care la rândul ei își primea ordinele direct de la Grupul Armatelor de Sud.

Este cel puțin complicat pentru comandametul unei armate să controleze încă o armată de sine stătătoare pe lângă cea pe care o are deja, și această sarcină devine de două ori mai dificilă dacă armata în cauză aparține unei țări aliate. Dificultatea în cazul de față provenea nu numai din diferențele de organizare și metode de antrenament și comandă dintre cele două armate – la care dealtfel ne așteptam – ci și dintr-o diferență semnificativă între calitățile de luptători ale soldaților români și germani. Din când în când, aceasta mă determina să intervin în operațiunile aliaților noștri într-o manieră mai fermă decât în cazul unităților noastre sau decât ar fi fost de dorit în interesul bunelor relații dintre aliați.

Faptul că am fost capabili, în ciuda acestor dificultăți, să colaborăm cu comandamentele și trupele combatante române fără mari neînțelegeri se datorează în primul rând loialității comandantului Armatei a 3-a române, generalul (ulterior general-colonelul) Dumitrescu. Echipele de legătură pe care le aveam în toate structurile militare române până la nivel de divizie au contribuit mult prin tactul lor, și la nevoie chiar prin fermitatea de care puteau da dovadă, la reușita acestei cooperări.

Omul care merită cea mai multă atenție în această privință rămâne totuși mareșalul Antonescu. Indiferent ce verdict îi va da posteritatea ca politician, Antonescu era un mare patriot, un excelent militar și cu siguranță, cel mai loial aliat al nostru. Era un militar care, din momentul în care a legat destinul țării sale de cel al Reichului, a făcut tot ce îi stătea în putere, până în momentul răsturnării sale, să pună forța și potențialul militar al României în slujba interesului nostru comun. Dacă lucrurile nu au ieșit întotdeauna așa cum el și-ar fi dorit, aceasta se datorează fără îndoială circumstanțelor politice din

România de la vremea aceea. Însă indiferent ce s-a întâmplat, el a rămas întotdeauna credincios aliaților săi, şi pentru aceasta, amintindu-mi de colaborarea cu el, îmi exprim acum gratitudinea.

În ceea ce priveşte armata română, pot spune fără ezitare că avea multe slăbiciuni. Deşi soldatul român – care de regulă era la origine țăran – nu cerea prea mult şi era un luptător capabil şi curajos, posibilitățile de a-l antrena pentru a deveni un luptător independent, care să raționeze singur în acțiune, erau mult reduse din cauza nivelului scăzut de educație a populației din România. Membrii minorității germane din România, chiar dacă erau corespunzători din punctul de vedere al educației, erau împiedicați să se afirme din cauza prejudecăților etnice ale românilor. Practicile învechite, precum bătaia, nu erau deloc de natură să îmbunătățească calitățile trupei. Efectul lor a fost acela că i-a determinat pe soldații români de origine germană să facă tot ce le stătea în putință pentru a se transfera într-unul din serviciile Wehrmachtului, sau, dacă acestea nu puteau să îi primească, în Waffen SS.

Un mare dezavantaj din punctul de vedere al stabilității interne a trupelor româneşti era lipsa unui corp de subofițeri adecvat, aşa cum era cel al Wehrmachtului. Din păcate, poporul german tinde să uite astăzi cât de mult datorează excelenților subofițeri ai Wehrmachtului.

Un alt factor de importanță capitală este faptul că o mare parte din ofițerii români cu grade medii şi superioare nu corespundeau din punctul de vedere al pregătirii. Mai mult decât orice, armatei române îi lipsea acea legătură strânsă între ofițeri şi trupe care era atât de caracteristică pentru armata germană. Tradiția militară prusacă şi cea română nu aveau, se pare, nimic în comun.

Din cauza lipsei experienței practice de luptă, trupele româneşti nu se puteau ridica la nivelul exigențelor unui război modern. Aceasta a dus la pierderi inutile de oameni, care la rândul lor au dus la scăderea moralului trupei.

Conducătorii militari ai României, care erau sub influența francezilor încă din 1918, erau obişnuiți să raționeze în termenii primului război mondial. Armamentul şi echipamentul erau în mare măsură vechi şi inadecvate. Acest lucru era evident mai ales în cazul unităților antitanc, cărora nu le puteam cere să reziste în fața formațiunilor de tancuri sovietice. Dacă Germania ar fi putut sau nu să le acorde românilor un sprijin mai eficient în această privință, este o întrebare la care eu nu pot să răspund, şi ca atare o să-i las pe alții.

Un alt factor negativ care se adaugă celor de mai sus este teama strașnică pe care trupele române o resimțeau față de ruşi. În situații dificile, această teamă se putea transforma chiar în panică. Acest factor, în opinia mea, trebuie luat în calcul în orice confruntare

în care sunt implicate Rusia şi popoarele sud-est europene. În cazul bulgarilor şi sârbilor, teama este probabil amplificată şi mai mult de conştiinţa afinităţilor etnice cu ruşii.

În sfârşit, aş vrea să mai aduc în discuţie un aspect care nu poate fi trecut cu vederea dacă vrem să evaluăm eficienţa trupelor româneşti în lupta împotriva ruşilor. La vremea evenimetelor despre care vă vorbesc, România îşi atinsese deja scopul ei fundamental în acest război, şi anume recucerirea Basarabiei. Transnistria, teritoriul dintre Nistru şi Bug pe care românii îl cuceriseră la insistenţele lui Hitler, nu făcea parte din obiectivele campaniei lor militare. Este de înţeles, prin urmare, că ideea de a avansa în continuare prin Rusia, ţara de care se temeau atât de mult, nu avea cum să fie primită bine de către români.

În ciuda tuturor neajunsurilor şi factorilor negativi menţionaţi aici, totuşi, pot afirma că trupele române şi-au făcut datoria cât de bine au putut. Mai presus de orice, românii s-au supus întotdeauna fără obiecţiuni directivelor primite de la comandamentul german şi, spre deosebire de alţi aliaţi ai noştri, nu au sacrificat interesele militare pentru chestiuni de prestigiu. Fără îndoială, un rol hotărâtor în această privinţă l-a avut mentalitatea ostăşească a Mareşalului Antonescu.

Pentru a încheia, voi spune că verdictul pe care mi l-au dat la vremea aceea consilierii mei a fost următorul: în cazul unor pierderi substanţiale, Armata a 3-a română va înceta de a mai fi capabilă de acţiuni ofensive, şi nu va putea fi folosită decât pentru operaţiuni defensive, însă numai cu puternice întăriri germane.

Sectorul pe care îl comandam era situat la extremitatea sud-vestică a frontului de est. El cuprindea, în mare, peninsula Crimeea şi parte din zona de la cotul Donului, la sud de Zaporojie. Nu aveam contact direct cu Grupul Armatelor de Sud, care avansa pe la nord de Nipru, ceea ce din punctul de vedere al libertăţii de decizie şi acţiune a Armatei a 11-a era foarte bine. După nesfârşitele păduri din nordul Rusiei, unde trebuise să operez cu un corp de tancuri, total nepotrivit pentru terenul de acolo, mă găseam acum într-o stepă imensă, aproape complet lipsită de obstacole naturale, şi care nu oferea nici un fel de posibilitate de camuflaj. Un teren ideal pentru tancuri, desigur, dar din păcate Armata a 11-a nu avea tancuri.

Monotonia stepelor nu era întreruptă decât de râuri, albiile cărora secau în timpul verii, transfomându-se în şanţuri adânci, cu maluri abrupte, cunoscute sub numele de *balka*. Însă pentru mine, această monotonie făcea stepele şi mai fascinante. Fiecare dintre noi era captivat mai devreme sau mai târziu de privelişte a câmpiei fără capăt, de-a lungul căreia puteai merge cu maşina ore în şir, adesea ghidându-te doar după busolă, fără a întâlni nici cea mai mică denivelare de teren şi fără a da cu ochii de nici o aşezare omenească

sau locuință. Orizontul, departe, părea să ia forma unei creste muntoase, dincolo de care se putea ascunde un tărâm paradisiac, dar cu cât încercai să te apropii, cu atât se îndepărta mai mult. Stâlpii liniei telgrafice anglo-iraniene, construite de Siemens cu ani în urmă, erau singurele repere ale noastre în spațiul acesta uniform. La apus, însă, stepele se transformau într-o mare de culori. In zona estică a stepelor Nogaisk, în jurul orașului Melitopol și la nord-est de acesta, se aflau niște sate frumoase, cu nume germane – Karlsruhe, Helenental. Satele se aflau în mijlocul unor livezi, casele lor, construite din piatră, stăteau mărturie a prosperității din trecut. Locuitorii încă mai vorbeau o germană curată, dar nu mai rămăseseră decât bătrâni, femei și copii. Bărbații fuseseră deportați de autoritățile sovietice.

Comandamentul suprem a alocat Armatei a 11-a două sarcini, pentru îndeplinirea cărora, inevitabil, armata trebuia divizată în două formațiuni care să înainteze în direcții divergente.

Prima sarcină era să avansăm pe lângă flancul drept al Grupului Armatelor de Sud și să urmărim formațiunile inamice care se retrăgeau spre est. In acest scop, Armata a 11-a trebuia să avanseze inițial de-a lungul litoralului nordic al mării Azov pe direcția Rostov.

A doua sarcină era să cucerim Crimeea – și această misiune avea prioritate absolută. Unul din motivele pentru care Înaltul Comandament dorea să cucerească Crimeea era acela că spera să obțină prin aceasta o îmbunătățire a atitudinii Turciei. Un alt motiv, mai presant decât primul, era anihilarea marilor baze aeriene inamice din Crimeea care reprezentau o amenințare asupra câmpurilor petrolifere din România, vitale pentru armata germană. După ce Crimeea era cucerită, corpul de Vânători de munte al Armatei a 11-a trebuia să treacă prin istmul Kerci și să se îndrepte spre Caucaz, evident pentru a sprijini eforturile ofensive din zona de dincolo de Rostov.

Așadar, la vremea aceea, înaltul comandament german încă mai avea planuri mărețe pentru campania din Rusia. În curând însă avea să-și dea seama că dublul rol alocat Armatei a 11-a era nerealist din punct de vedere operațional.

La începutul lui septembrie Armata a 11-a forțase trecerea podului de la Berislavl, pe cursul inferior al Niprului – o reușită de excepție, în care rolul principal a fost jucat de Divizia 22 Infanterie Saxonia Inferioară. Din acel punct însă, dubla sarcină pe care o aveam de îndeplinit și-a spus cuvântul, iar corpurile ce compuneau Armata a 11- a au început să înainteze pe direcții divergente.

In momentul în care am preluat comanda m-am confruntat cu următoarea situație:

Două corpuri de armată – Corpul 30 comandat de generalul von Salmuth (Diviziile 72 și 22 Infanterie, Divizia SS Leibstandarte

Adolf Hitler) şi Corpul 49 Vânători de munte comandat de generalul Kübler (Divizia 170 Infanterie şi Diviziile 1 şi 4 Vânători de munte) îşi continuau marşul către est în urmărirea inamicului după ce îl învinseseră pe Nipru şi se apropiau de linia ce uneşte oraşul Melitopol şi cotul Niprului de la sud de Zaporojie.

Corpul 54 Armată, sub comanda generalului Hansen, îşi schimbase direcţia de înaintare, mărşăluind acum spre istmul Perekop, pentru a ajunge în Crimeea. Divizia 50 Infanterie, venită din Grecia, se împărţise în două: o parte trecuse sub comanda Armatei a 4-a române care lupta la vest de Odessa, o altă parte se ocupa cu curăţarea zonei litoralului Mării Negre de rămăşiţele formaţiunilor inamice.

Armata a 3-a română, compusă dintr-un corp de Vânători de munte (Brigăzile 1, 2 şi 4 Vânători de munte) şi un corp de cavalerie (Brigăzile 5, 6 şi 8 Cavalerie) era încă la vest de Nipru, de unde nu mai încerca să înainteze. Motivul pentru care Armata a 4-a nu mai înainta dincolo de Nipru era probabil acela că România îşi atinsese deja scopurile politice şi nu dorea să rişte mai mult decât o făcuse deja trecând Bugul.

Puşi în faţa acestei duble misiuni de a urmări inamicul spre est până la Rostov şi de a cuceri Crimeea pentru a avansa apoi prin Kerci spre Caucaz, noi, cei din cartierul general al Armatei a 11-a trebuia să hotărâm dacă vom executa cele două ordine contradictorii simultan sau consecutiv. Comandamentul suprem, care ar fi trebuit să îşi asume responsabilitatea acestei decizii, ne lăsa pe noi să ne-o asumăm.

Era evident că nu puteam să ne achităm simultan de ambele sarcini cu puţinele resurse pe care le aveam la dispoziţie.

Pentru cucerirea Crimeei aveam nevoie de forţe suplimentare care să vină în sprijinul Corpului 54, ce se apropia acum de istmul Perekop. Deşi după informaţiile pe care le aveam de la serviciile de spionaj numai trei divizii inamice reuşiseră să scape peste Nipru şi să ajungă în peninsulă, totuşi nu ştiam ce alte resurse mai poseda inamicul în Crimeea, şi mai ales la Sevastopol. La puţină vreme după aceea, aveam să aflu că inamicul putea să arunce în luptă nu trei, ci şase divizii simultan, numai în zona istmului. La acestea aveau să se adauge mai târziu unităţi ale Armatei sovietice venite pe mare de la Odessa.

Având în vedere caracteristicile terenului, totuşi, chiar şi numai trei divizii, dacă luptau cu destulă înverşunare, puteau să împiedice Corpul 54 să pătrundă în Crimeea sau cel puţin să-i pricinuiască pierderi masive la trecerea prin istm.

Între peninsula Crimeea şi continent se află aşa-numita "Mare leneşă", Zivaş. Zivaş este o zonă mlăştinoasă, un teren moale, noroios, acoperit de un luciu subţire de apă. Este un obstacol aproape de netrecut pentru infanterie şi imposibil de trecut pentru bărcile de asalt,

având în vedere adâncimea foarte mică a apei. Există numai două căi de acces practicabile către Crimeea – istmul Perekop în partea vestică, şi o fâşie foarte îngustă de uscat care trece pe la vest de Ghenicesk, în partea estică. Aceasta din urmă este atât de subţire pe alocuri, încât de-abia încap pe ea şoseaua şi terasamentul căii ferate, în numeroase zone fiind nevoie de poduri. Această cale de acces era prin urmare inutilă în scopul unui atac.

Intrucât nici istmul Perekop nu este mai larg de opt kilometri, ne vedeam nevoiţi să dăm un asalt frontal, pe un teren care nu ne oferea posibilităţi de protecţie sau camuflaj. Un atac din flanc era exclus, căci pe ambele flancuri eram limitaţi de Marea Neagră. Ca apărare, în plus faţă de fortificaţiile construite de ruşi, istmul era intersectat chiar în mijlocul lui de un şanţ adânc de circa douăzeci de metri, aşa-numitul "Şanţ al tătarilor".

Odată ce se trecea de istmul Perekop, mai aveam de înfruntat încă un istm la Işun, unde lacurile sărate reduceau lărgimea unui posibil front de asalt la doar trei kilometri.

Având în vedere aceste dificultăţi şi superioritatea aeriană a inamicului, trebuia să ne aşteptăm la o bătălie lungă şi epuizantă. Chiar dacă am fi reuşit să străpungem apărarea inamică de pe istmul Perekop, nu era clar dacă am fi reuşit să facem faţă unei a doua bătălii la Işun. În orice caz, două sau trei divizii nu erau suficiente pentru cucerirea întregii peninsule, inclusiv a Sevastopolului.

Pentru a asigura ocuparea rapidă a Crimeei, prin urmare, Armata a 11-a a trebuit să cheme în ajutor o parte din formaţiunile angajate în urmărirea inamicului către est, cu toate riscurile ce decurgeau de aici. Ceea ce mai rămânea din ele ar fi fost suficient, atâta timp cât inamicul continua să se retragă, însă nu era în nici un caz suficient pentru a putea cuceri Rostovul şi am fi avut mari probleme dacă inamicul reuşea să îşi consolideze la un moment dat poziţiile şi să formeze un nou front mai în spate, sau dacă ar fi primit întăriri.

Dacă înaintarea spre Rostov ar fi fost un obiectiv prioritar pentru noi, ar fi trebuit să lăsăm deoparte Crimeea pentru un timp, întrucât nu aveam suficiente forţe la dispoziţie pentru ambele misiuni. Dacă ne-am fi îndreptat spre Rostov, însă, mă tem că nu se poate spune când şi dacă ni s-ar mai fi alocat forţe suplimentare pentru asaltul Crimeei. Pe de altă parte, aflată în mâinile unui inamic care deţinea supremaţia pe mare, Crimeea ar fi devenit un pericol major pentru flancul adânc al frontului estic, şi în plus bazele sale aeriene ar fi continuat să ameninţe câmpurile petrolifere din România.

Dacă am fi încercat să cucerim simultan Rostovul cu două corpuri de armată şi Crimeea cu un singur corp, singurul rezultat posibil ar fi fost ratarea ambelor misiuni.

Prin urmare, Armata a 11-a a decis să acorde prioritate

Crimeei. Însă nu aveam în nici un caz de gând să trecem la îndeplinirea acestei sarcini fără a dispune de forțele necesare. În consecință, Corpul 54 a primit toată artileria din dotarea armatei, toată tehnica de geniu și toate tunurile antiaeriene, urmând ca în cea de-a doua fază a asaltului, când se ajungea la Işun, să primească sprijinul Diviziei 50 Infanterie. Dar toate aceste măsuri încă nu erau suficiente. Pentru a cuceri rapid Crimeea după străpungerea istmului (dacă nu cumva chiar din etapa Işun) era imperios necesară prezența unui al doilea corp de armată. Am decis ca acesta să fie corpul de Vânători de munte, care fusese oricum desemnat de Comandamentul Suprem pentru a ataca zona Caucazului pe la Kerci. Până ajungea acolo, acest corp putea fi utilizat mult mai eficient în zonele muntoase din sudul Crimeei decât în stepă.

După ce am fi ajuns în peninsulă, trebuia să încercăm să capturăm fortăreața Sevastopol printr-un atac surpriză cu unități motorizate. În acest scop, am decis ca divizia SS Leibstandarte să avanseze în spatele Corpului 54 pe măsură ce acesta pătrundea în peninsulă.

Aceste ordine au atras, după cum era şi firesc, slăbirea considerabilă a frontului estic al armatei. Singura soluție pe care o aveam pentru înlocuirea forțelor luate de acolo, în afara unităților din Divizia 22 folosite până atunci pentru apărare în zona de coastă la nord de Crimeea, era Armata a 3-a română. În ciuda inhibițiilor românilor, despre care am amintit mai devreme, am reuşit să îl conving pe generalul Dumitrescu să își treacă armata peste Nipru.

Fără îndoială, măsurile luate de Armata a 11-a implicau riscuri considerabile în eventualitatea că inamicul se decidea să se oprească din retragere pe frontul de est şi încerca să preia inițiativa acolo. Acesta era însă prețul pe care trebuiam să îl plătim dacă nu doream să ne lansăm în cucerirea Crimeei fără a avea forțe suficiente la dispoziție.

LUPTA PE DOUĂ FRONTURI STRĂPUNGEREA ISTMULUI PEREKOP ŞI BĂTĂLIA DE PE MAREA AZOV

Dificultățile în aprovizionare au determinat prelungirea perioadei de pregătire a atacului asupra istmului Perekop până pe 24 seprembrie. Pe 21 septembrie, când forțele noastre erau încă în drum spre aliniamentele de pornire, situația de pe flancul estic al armatei a început să se schimbe.

Inamicul în retragere reuşise să își consolideze pozițiile pe un front ce se întindea de la vest de Melitopol până la cotul Niprului, şi

ca atare înaintarea germană fusese oprită. Cu toate acestea, nu am renunțat la retragerea Corpului Vânători de munte și am dat ordin formațiunilor rămase să acopere spațiile rămase goale cu unități ale Armatei a 3-a române, pentru a reduce la minimum riscurile tactice. Corpul de cavalerie român a fost încorporat în Corpul 30 german în sectorul sudic al frontului, iar în nord, Armata a 3-a română a preluat comanda diviziei 170 Infanterie a Wehrmachtului, pentru a ridica moralul cavaleriștilor români.

10. Bătălia Mării Azov și străpungerea istmului Perekop (toamna 1941)

Pe 24 septembrie Corpul 54 a pornit la atac asupra istmului Perekop. Deși au beneficiat de tot sprijinul artileriei, Diviziile 45 și 73 Infanterie au avut de înfruntat condiții de luptă foarte aspre, fiind nevoite să avanseze pe soare puternic, în condiții de vizibilitate maximă, prin zonele de stepă unde nu aveau nici o posibilitate de a se camufla și nu puteau găsi apă de băut. Inamicul transformase istmul într-un sistem de fortificații defensive lung de 15 kilometri și se lupta cu îndârjire pentru fiecare tranșee.

Cu toate acestea, după respingerea puternicelor contraatacuri inamice, corpul a cucerit istmul Perekop și a trecut Șanțul Tătarilor pe 26 septembrie. După încă trei zile de lupte intense, corpul a reușit să treacă de sistemul defensiv inamic și apoi, capturând localitatea

Armiansk, a reuşit să iasă în câmp deschis. Inamicul, suferind pierderi considerabile (foarte mulţi morţi, circa 10000 prizonieri, 112 tancuri şi 135 tunuri), s-a retras în zona dintre lacurile de la Işun.

Dar roadele acestei victorii câştigate cu atâtea eforturi nu puteau fi culese încă. Nu puteam încă să pătrundem în Crimeea, întrucât după toate pierderile suferite, inamicul ne opunea acum şase divizii. Orice încercare de a continua înaintarea şi de a ataca istmul de la Işun ar fi însemnat prea mult pentru trupele noastre. Raportul de forţe ne era net defavorabil, iar trupele ar fi trebuit să facă sacrificii imense.

Încercarea Armatei a 11-a de a disponibiliza trupe de pe frontul de est (Corpul de Vânători de munte şi divizia Leibstandarte) pentru o cucerire rapidă a Crimeei fusese deja zădărnicită de inamic. Evident, anticipând intenţiile noastre de a cuceri Crimeea, inamicul îşi întărise frontul dintre Marea Azov şi Nipru cu forţe proaspete.

Pe 26 septembrie el a atacat flancul stâng al Armatei a 11-a cu două noi armate, a 18-a şi a 9-a, adică un total de douăsprezece divizii alcătuite în majoritate din noi recruţi sau militari odihniţi, care nu luptaseră în bătăliile recente. La primul asalt, inamicul nu a reuşit să se impună în faţa Corpului 30 al nostru, deşi situaţia devenise la un moment dat critică, în schimb, în sectorul Armatei a 3-a române el a reuşit să treacă de Brigada 4 Vânători de munte şi să rupă frontul pe o distanţă de 15 kilometri. Brigada în chestiune îşi pierduse marea majoritate a pieselor de artilerie şi părea a fi la capătul puterilor. Celelalte două brigăzi române de Vânători de munte suferiseră şi ele pierderi masive.

Acum nu aveam altă opţiune decât să întoarcem din drum Corpul Vânători de munte german, care era deja pe drum către istmul Perekop, şi să îl trimitem să ajute Armata a 3-a română să îşi recucerească poziţia. Mai mult, în acelaşi timp, Armata a 11-a era lipsită acum de sprijinul singurei sale formaţiuni mobile, divizia Leibstandarte SS, întrucât acum Comandamentul Suprem ne ordona să o reţinem pentru a fi alipită Grupului 1 Panzer, împreună cu care urma să atace pe direcţia Rostov. Nu puteam deci folosi divizia Leibstandarte pentru a exploata succesul obţinut în istmul Perekop, căci trebuia să se întoarcă înapoi pe frontul de est.

Pentru a putea fi aproape de cele două fronturi ale Armatei a 11-a, serviciul operaţiuni şi-a stabilit cartierul tactic la Askania Nova, în stepele Nogaisk. Askania Nova fusese pe vremuri proprietatea unei familii germane, familia Falz-Fein.

Pe vremuri o proprietate agrară model, cunoscută în întreaga Rusie, Askania Nova era acum un colhoz. Conacul era într-o stare deplorabilă, iar trupele sovietice în retragere distruseseră toate utilajele colhozului, după care turnaseră petrol peste munţii de grâu din curtea

colhozului şi dăduseră foc. Grâul a continuat să ardă mocnit săptămâni în şir, fără ca noi să putem să îl stingem.

Dată fiind gravitatea crescândă a situaţiei pe frontul Armatei a 11-a, pe data de 29 septembrie, am plecat împreună cu un grup de ofiţeri de stat major să vizitez trupele combatante. În situaţii de criză, aceasta e o soluţie eficace, întrucât împiedică comandamentele formaţiunilor subordonate să-şi părăsească prematur poziţiile şi să lase astfel o impresie proastă trupelor combatante. În cazul dat, era chiar o soluţie salutară, întrucât multe din comandamentele unităţilor române aveau tendinţa de a-şi schimba prea repede amplasamentul.

În aceeaşi zi, Corpul Vânători de munte german şi divizia Leibstandarte au lovit puternic în flancul sudic al inamicului, acolo unde acesta zdrobise Armata a 3-a română dar nu reuşise să valorifice adecvat succesul iniţial. Pe când eram pe cale de a restabili echilibrul în această zonă, ne-am confruntat cu o nouă criză, pe aripa nordică a Corpului 30, unde o divizie română de cavalerie cedase în faţa inamicului. A trebuit să intervin ferm la faţa locului pentru a împiedica retragerea diviziei. Breşa care ameninţa să se formeze a fost reparată de divizia Leibstandarte, pe care am adus-o urgent de pe flancul sudic.

Situaţia tensionată apărută pe frontul de est ca urmare a evenimentelor prezentate mai sus avea totuşi părţile ei bune: ea putea fi exploatată în interesul Germaniei. Lansând repetate atacuri pentru a zădărnici încercările noastre de a ocupa Crimeea, inamicul îşi blocase ambele armate pe frontul de est şi evident nu mai avea la dispoziţie alte rezerve cu care să se apere împotriva noastră la podurile de pe Nipru, la Zaporojie şi Dnepropetrovsk şi îşi lăsase flancul nordic descoperit în faţa Grupului 1 Panzer al generalului von Kleist. Ţinând seama de propunerea mea de a se interveni în acest sector, Grupul Armatelor de Sud a emis pe 1 octombrie ordinele de luptă corespunzătoare către Grupul 1 Panzer. În timp ce Armata a 11-a făcea tot posibilul pentru a rezista în faţa ofensivei inamice din sud, Grupul Panzer îşi mărea din ce în ce presiunile asupra flancului nordic al inamicului. Acum inamicul era acela care începea să cedeze, iar pe 11 octombrie a fost rândul Corpului 30 şi al Armatei a 3-a române să treacă la atac. În următoarele câteva zile, în cooperare cu Grupul 1 Panzer, am reuşit să încercuim cea mai mare parte a celor două armate inamice, în sectorul Bolşoi Tokmak – Mariupol – Berdiansk şi să distrugem toate formaţiunile care încercau să se retragă. Cu această ocazie, am capturat peste 65000 prizonieri, 125 tancuri şi 500 tunuri.

CUCERIREA CRIMEEI

După bătălia Mării Azov, ordinul de luptă al aripii sudice germane a fost modificat. Comandamentul Suprem îşi dăduse probabil seama că era imposibil ca o singură armată să lupte simultan într-o operaţiune ofensivă pe direcţia Rostov şi într-alta în Crimeea. De acum încolo, sarcina înaintării către Rostov îi revenea Grupului 1 Panzer, motiv pentru care Armata a 11-a trebuia să-i predea Corpul 49 Vânători de munte şi divizia Leibstandarte.

Armata a 11-a avea drept unică misiune cucerirea Crimeei cu cele două corpuri de armată care îi mai rămâneau. Dintre acestea, Corpul 30 cuprindea Diviziile 22, 72 şi 170 Infanterie, iar Corpul 54 – Diviziile 46, 73 şi 50 Infanterie (o treime din ultima aflându-se încă la periferia Odessei).

Armata a 3-a română, care se întorcea acum sub comanda Mareşalului Antonescu, avea misiunea de a apăra zona litoralului Mării Negre şi Mării Azov. Discutând direct cu Mareşalul, l-am convins să treacă sub comanda mea cartierul general al corpului de Vânători de munte, împreună cu o brigadă de Vânători de munte şi una de cavalerie, pentru a apăra zona de coastă estică a Crimeei.

Acum că misiunea Armatei a 11-a fusese limitată la cucerirea Crimeei, Comandamentul Suprem ne-a cerut să trecem cât mai repede posibil cu unul din corpuri prin strâmtoarea Kerci şi să avansăm spre Kuban. Înţelegând din această cerinţă cât de mult îi subestima Hitler pe ruşi, Armata a 11-a a fost nevoită să sublinieze că pentru a executa o astfel de operaţiune, o condiţie esenţială era curăţirea prealabilă a Crimeei de formaţiuni inamice. Ştiam că inamicul va lupta până la ultima suflare pentru peninsulă şi că mai degrabă ar fi cedat Odessa decât Sevastopolul.

Şi într-adevăr, atâta timp cât sovieticii erau chiar şi numai cu un picior în Crimeea, nu putea fi nici vorbă să aruncăm o parte din Armata a 11-a, care oricum avea doar două corpuri, prin Kerci către Kuban. În condiţiile date, am profitat de nerăbdarea lui Hitler pentru a cere suplimentarea trupelor cu încă un corp de trei divizii, şi în câteva săptămâni – probabil numai şi numai din cauza insistenţelor lui Hitler – armata a 11-a s-a mărit prin înglobarea Cartierului General al Corpului 42 Armată şi a Diviziilor 132 şi 24 Infanterie. Ţinând seama de eforturile disperate ale ruşilor de a păstra controlul peninsulei, aceste întăriri s-au dovedit indispensabile pentru luptele din interiorul Crimeei.

BĂTĂLIA PENTRU ISTMUL IŞUN

Problema cea mai stringentă era totuşi reluarea luptei pentru căile de acces în Crimeea şi deschiderea trecerii de la Işun. S-ar putea spune: doar o operaţiune de asalt, nimic altceva. Cu toate acestea, bătălia pantru istmul Işun a durat zece zile şi spre deosebire de celelalte ofensive ale noastre, a fost o bătălie exemplară prin sacrificiul de sine şi agresivitatea de care au dat dovadă în cursul ei soldaţii germani.

În această bătălie noi nu am beneficiat de nici una din circumstanţele care constituie avantaje în cazul ofensivei împotriva unui sistem de fortificaţii.

Superioritatea numerică era de partea ruşilor care se apărau, şi nu de partea germanilor care atacau. Totalul de şase divizii al Armatei a 11-a trebuia să se confrunte cu opt divizii ruseşti de infanterie şi patru de cavalerie, căci pe 16 octombrie ruşii au evacuat fortăreaţa Odessa – obiectul atâtor asalturi nereuşite ale Armatei a 4-a române – şi au transferat trupele care o apărau în Crimeea, pe cale maritimă. Deşi Luftwaffe se lăuda că ar fi scufundat nave ruseşti de 32.000 tone, totuşi majoritatea convoaielor maritime dinspre Odessa au reuşit să debarce în Crimeea, la Sevastopol sau în porturile de pe coasta de vest a peninsulei. Primele divizii din armata de la Odessa şi-au făcut apariţia în teatrul nostru de operaţiuni la foarte scurt timp după ce am început ofensiva.

11. Pătrunderea pe la Işun şi cucerirea Crimeei (toamna 1941).

Artileria germană era desigur superioară celei inamice şi a reuşit să sprijine eficient atacul infanteriei. Dar pe de altă parte inamicul dispunea de o artilerie de coastă puternică, atât pe coasta nord-vestică a Crimeei cât şi pe malul sudic al zonei Zivaş, cu care a putut să intervină în prima fază a luptei, fără ca artileria germană să poată să riposteze. Iar în timp ce ruşii dispuneau de suficiente blindate pentru a-şi lansa contraatacurile, Armata a 11-a nu avea nici măcar un singur tanc.

Ceea ce este mai grav, comandanţii unităţilor nu au avut aproape nici o posibilitate de a uşura sarcina grea a trupelor prin manevre tactice. Într-o situaţie ca aceea era imposibil să iei inamicul prin surprindere, pentru că tot ce avea el de făcut era să stea în tranşeele lui şi să aştepte asaltul nostru. La fel ca şi la Perekop, vecinătatea mării pe o parte şi a mlaştinii Zivaş pe cealaltă parte excludea orice posibilitate de învăluire a inamicului. Singura opţiune era atacul frontal, de-a lungul celor trei fâşii înguste de pământ dintre lacurile care acopereau istmul.

Lărgimea acestor trei fâşii nu ne permitea să aruncăm în luptă pentru început decât cele trei divizii ale Corpului 54 (73, 46 şi 22). Ulterior, când Corpul 54 avansa spre sud şi se mai elibera spaţiu, urma să introducem în luptă şi Corpul 30.

Stepele sărate ale istmului, drepte ca în palmă şi complet lipsite de vegetaţie, nu ne ofereau nici un fel de protecţie. Iar cerul de deasupra lor era dominat de forţele aeriene sovietice, ale căror bombardiere şi avioane de vânătoare atacau fără încetare orice ţintă pe care o găseau. Prin urmare, trebuiau săpate adăposturi nu numai pentru infanteria şi artileria din linia frontului, ci şi pentru fiecare vehicul şi fiecare cal din spatele liniei frontului, pentru a ne proteja împotriva atacurilor aeriene. Situaţia era atât de dificilă, încât nici bateriile antiaeriene nu mai aveau curaj să tragă, căci riscau să fie imediat anihilate de aviaţia inamică. Nu am reuşit să scăpăm de bombardierele ruseşti decât în ultimele zile ale campaniei, când a fost chemat în ajutorul armatei noastre renumitul pilot de vânătoare Molders şi escadronul său, însă şi atunci – numai pe timp de zi. Pe timp de noapte, nici măcar Molders nu putea să facă nimic.

In asemenea condiţii de luptă, şi în faţa unui inamic care apăra cu străşnicie fiacare metru de pământ, cerinţele impuse trupelor erau prin forţa împrejurărilor foarte mari şi pierderile umane considerabile. In toată această perioadă am fost tot timpul pe teren, pentru a vedea cu ochii mei cum merg lucrurile şi cum pot să le fiu de ajutor trupelor combatante în greaua lor luptă.

Ceea ce m-a îngrijorat cel mai tare a fost scăderea rapidă a capacităţii de luptă. Diviziile care executau această misiune grea făcuseră deja mari sacrificii la Perekop sau în bătălia Mării Azov, şi

am ajuns la un moment dat chiar să mă întreb dacă aveam vreo şansă de a câştiga lupta pentru coridoarele acelea înguste şi dacă da, cum puteam după aceea să cucerim Crimeea în faţa unui inamic ale cărui forţe se măreau pe zi ce trece.

Pe 25 octombrie trupele mele erau deja epuizate şi nu mai puteau continua atacul. Comandantul uneia din cele mai bune divizii ale mele îmi raportase deja de două ori că trupele sale sunt la capătul puterilor şi nu mai pot să continue. Venise în sfârşit momentul crucial al bătăliei, momentul în care soarta luptei e pe muchie de cuţit. Era momentul în care urma să se afle dacă voinţa atacatorului de a-şi pune la bătaie resursele până la limita suportabilităţii fizice era sau nu mai mare decât voinţa celui atacat de a rezista.

Numai comandanţii care trec prin astfel de situaţii îşi pot da seama ce înseamnă să hotărăşti să le ceri trupelor un ultim şi suprem efort, cu riscul de a le supune la toate aceste sacrificii în zadar. Şi numai ei îşi pot da seama că e în zadar să o faci, dacă nu ai deplină încredere în trupe şi în voinţa lor de a nu abandona lupta.

Armata a 11-a nu ar fi putut, după toate sacrificiile pe care le ceruse trupelor combatante, să abandoneze lupta din cauza propriei slăbiciuni în ceasul al doisprezecelea, poate fără un minut. După cum s-a dovedit, spiritul agresiv care nu a părăsit niciodată trupele germane a reuşit să învingă încrâncenarea ruşilor de a rezista. După încă o zi de eforturi teribile, pe data de 27 octombrie, am întrezărit victoria. Pe 28 octombrie, la sfârşitul a zece zile de lupte amarnice, defensiva sovietică s-a prăbuşit. Armata a 11-a putea să înceapă urmărirea.

URMĂRIREA

"Vânătoarea" care a urmat este încă un splendid exemplu de curaj şi iniţiativă din partea comandanţilor de la toate nivelurile, şi de sacrificiu de sine din partea trupelor combatante. La vederea tuturor acelor regimente, slăbite din cauza pierderilor masive şi epuizate de eforturile fără precedent pe care le cerea campania din est, şi care totuşi se avântau către ţelul mult râvnit – coasta sudică a Crimeei – mă ducea gândul la soldaţii unei alte armate, ai acelei armate care în 1796 străbătea câmpiile Italiei, sub vraja promisiunilor lui Napoleon.

Pe 16 noiembrie furtunoasa urmărire s-a încheiat. Întreaga Crimee, cu excepţia fortăreţei Sevastopol, era în mâinile noastre. Cele şase divizii ale Armatei a 11-a nimiciseră cea mai mare parte a formaţiunilor celor două armate inamice – douăsprezece divizii de infanterie şi patru de cavalerie. Din cei 200000 de militari pe care îi avea iniţial, inamicul pierduse peste 100000 – numai ca prizonieri – în

lupta pentru cele două istmuri şi în timpul retragerii care a urmat. De asemenea inamicul a mai pierdut 700 de tunuri şi 160 de tancuri. Trupele care au reuşit totuşi să scape prin strâmtoarea Kerci sau să se refugieze în Sevastopol erau inapte de luptă şi total lipsite de armament greu. Cei care s-au refugiat în fortăreaţă au reuşit totuşi să se regrupeze pentru a forma noi unităţi, şi asta numai datorită superiorităţii de care dispunea inamicul pe mare, superioritate care i-a permis să aducă trupele şi materialele necesare într-un minimum de timp.

Serviciile administrative ale Armatei a 11-a s-au instalat la Simferopol, capitala Crimeei, aşezată într-o zonă superbă, la poalele muntilor Iaila, în partea de nord. Cartierul nostru tactic s-a instalat în condiţii excelente la Zarabus, (o localitate relativ mare la nord de Simferopol) într-o şcoală recent construită de sovietici. Eu am fost încartiruit împreună cu şeful statului major într-o căsuţă aparţinând fermei pomicole de acolo. Camerele erau modeste, într-a mea nu erau decât un pat, o masă, un scaun, un scăunel pentru ligheanul de spălat şi un cuier de perete, de care îmi agăţam hainele. Desigur, am fi putut obţine mobilă de la Simferopol, dar nimeni din cartierul nostru tactic nu şi-ar fi permis să se bucure de confort în condiţiile în care soldaţii de rând erau total lipsiţi de aşa ceva.

Cu excepţia a două scurte inspecţii pe frontul de la Kerci şi a perioadei în care cartierul nostru tactic s-a mutat la Sevastopol, am rămas în Zarabus până în august 1942. După viaţa nomadă pe care o dusesem până atunci, aceasta era o schimbare radicală pentru noi toţi, dar nu neapărat una în bine. Ori de câte ori cartierul general al unei formaţiuni se stabileşte pentru mai multă vreme într-un loc, consecinţa inevitabilă este revenirea la rutina de zi cu zi şi reînceperea "războiului hârtiilor". În iarna aceea, m-am războit cu hârtiile din sala de clasă ce îmi slujea drept birou, aşezat la o măsuţă, între cele două sobe de cărămidă construite de noi după modelul rusesc – căci instalaţia de încălzire a şcolii fusese, desigur, distrusă de inamic.

În punctul acesta aş vrea să ating o problemă care, deşi pare nesemnificativă în comparaţie cu gravele dificultăţi operaţionale întâmpinate de noi în iarna 1941-42, pe mine personal m-a preocupat întotdeauna foarte mult. Ofiţerul care comandă o armată este şi instanţa de justiţie supremă a acesteia, şi sarcina cea mai grea cu care se poate confrunta este aceea a confirmării unei pedepse cu moartea. Pe de o parte, este de datoria lui să întărească disciplina şi, în interesul trupelor, să pedepsească aspru abaterile în timpul misiunii. Pe de altă parte însă, este insuportabil să ştii că poţi lua viaţa unui om cu o simplă semnătură. Desigur, într-un război, moartea seceră mii de oameni pe zi, şi fiecare soldat ştie că următorul la rând poate fi chiar el. Cu toate acestea, e o mare diferenţă între a muri onorabil pe

câmpul de luptă şi a muri dezonorabil în faţa unui pluton de execuţie alcătuit din proprii camarazi.

Desigur, atunci când un soldat mânjeşte onoarea armatei sale printr-o faptă josnică sau se face vinovat de moartea unor camarazi ai săi, nu poate fi vorba de milă. Dar au existat foarte multe cazuri în care nu era vorba de josnicie de caracter, ci pur şi simplu de greşeli omeneşti perfect explicabile. Chiar şi în aceste cazuri, curtea marţială trebuia să pronunţe sentinţa capitală, aplicând riguros legile militare.

În cazurile în care se punea problema pedepsei cu moartea, eu niciodată nu m-am bazat exclusiv pe rapoartele verbale ale magistraţilor mei militari, deşi nu am nimic să le reproşez acestora, ci am preferat să studiez eu însumi toate documentele cazului. Atunci când, la începutul campaniei din est, doi soldaţi din corpul meu au fost condamnaţi la moarte pentru violarea şi uciderea unei femei, ei şi-au primit pedeapsa cuvenită conform legii. Cu totul altfel însă am procedat în cazul unui militar decorat cu Crucea de Fier în campania din Polonia, care după o lungă şedere în spital fusese trimis într-o altă unitate şi, în prima zi de luptă acolo, îşi părăsise poziţia după ce camarazii lui fuseseră ucişi. După lege, este adevărat, el se făcea vinovat de laşitate în faţa inamicului şi prin aceasta de scăderea moralului trupelor, şi prin urmare trebuia executat, dar în situaţia dată aveam motive suficiente pentru a aplica o măsură diferită. Pentru că nu puteam să casez pe loc o sentinţă pronunţată de curtea marţială, procedura pe care am adoptat-o în acest caz ca şi în multe altele a fost să mă consult mai întâi cu comandantul de regiment al militarului respectiv şi, cu acordul acestuia, să suspend executarea sentinţei pentru patru săptămâni. Dacă în acest timp militarul se reabilita şi dovedea curaj în luptă, casam sentinţa. Dacă greşea din nou, sentinţa era executată. Dintre toţi condamnaţii cărora le-am acordat această perioadă de graţie, unul singur a dezertat la inamic. Ceilalţi şi-au răscumpărat greşelile prin luptă şi unii dintre ei au murit eroic în bătăliile grele de pe frontul de est.

PRIMUL ASALT ASUPRA SEVASTOPOLULUI

Armatei a 11-a îi revenea acum sarcina de a cuceri ultima fortăreaţă sovietică din Crimeea, Sevastopolul. Cu cât reuşeam mai repede aceasta, cu ctât mai puţin timp îi rămânea inamicului pentru a-şi organiza apărarea şi cu atât mai mari erau şansele noastre de succes în est. Mai mult, cucerirea Sevastopolului reducea probabilitatea unei intervenţii navale din partea ruşilor.

În conformitate cu calculele noastre, deplasarea trupelor şi transportul muniţiilor necesare urmau să se încheie pe 27 sau 28

noiembrie. Prin urmare, am stabilit ca aceasta să fie data limită pentru începerea ofensivei.

Iarna însă ne-a dejucat planurile. Formele diferite pe care ea le lua în diversele zone unde erau dislocate trupele mele făceau ca impactul ei să fie cu atât mai devastator. În peninsula propriu-zisă au început ploile, şi în foarte scurtă vreme toate drumurile nepavate au devenit impracticabile. La nord de peninsulă, pe continent, zăpada şi temperaturile scăzute au imobilizat patru din cele cinci locomotive pe care le aveam la dispoziţie la sud de Nipru. În consecinţă, ritmul aprovizionării Armatei a 11-a s-a redus la doar un tren pe zi, cel mult două. Deşi Niprul era îngheţat, gheaţa era prea subţire şi nu ar fi rezistat le trecerea mijloacelor noastre de transport. Alte poduri, în afară de cele de gheaţă, nu existau.

Prin urmare, pregătirile pentru asalt s-au prelungit foarte mult. Bombardamentele de pregătire, în loc de 27 noiembrie, au început de-abia pe 17 decembrie. Cu trei săptămâni întârziere – care aveau să se dovedească foarte importante în economia luptei – corpurile 54 şi 30 au trecut în sfârşit la atac asupra sectorului nordic, respectiv sudic. Înainte de aceasta, însă, Armata a 11-a trebuise să ia o decizie dificilă. Pe 17 octombrie, din cauza agravării situaţiei în sectorul Rostov, Grupul Armatelor de Sud ne-a ordonat să îi cedăm imediat diviziile de infanterie 73 şi 170. Deşi am avertizat Grupul că prin aceasta am renunţa la orice şansă de a cuceri Sevastopolul, nu ni s-a permis să păstrăm decât Divizia 170, care era încă pe drum către Corpul 30 şi oricum nu ar mai fi putut să ajungă la Rostov în timp util. Concesia pe care ne-a făcut-o Grupul Armatelor de Sud nu ne era de prea mare folos, întrucât prin plecarea Diviziei 73 noi ne pierdeam rezerva strategică necesară în sectorul nordic în vederea atacului. Trebuia să ne decidem dacă în circumstanţele date ne mai puteam permite să atacăm. Am decis să riscăm.

Mi-ar fi imposibil să descriu aici în detaliu desfăşurarea atacului. Prima sarcină a noastră era ca printr-un atac surpriză dinspre est, să alungăm inamicul din sectorul cuprins între Kacea şi Belbek şi în acelaşi timp să capturăm fortificaţiile inamice din valea Belbek şi de pe malul sudic al văii. După aceea atacul trebuia continuat pe pantele ce duceau către fortăreaţa propriu-zisă, la sud de Belbek, ajungând în final la golful Severnaia. Cel mai important rol în concretizarea acestui plan a revenit Diviziei 22 Infanterie Saxonia Inferioară, sub comanda unui strălucit ofiţer, general-locotenentul Wolff. Această divizie a alungat inamicul din sectorul cuprins între Kacea şi Belbek şi împreună cu Divizia 132 Infanterie a cucerit înălţimile strategice de la sud de valea Belbek şi a intrat în zona fortificată pe la sudul acesteia. Vârful de lance al atacului însă s-a îngustat din ce în ce mai mult, căci Diviziile 50 şi 24 Infanterie, a căror sarcină era să avanseze

către golful Severnaia dinspre est, întâmpinau mari dificultăți la trecerea prin zona muntoasă, mai ales din cauza vegetației abundente și impenetrabile de acolo. Luptele grele pentru anihilarea cazematelor pe care inamicul le apăra cu străşnicie consumau rapid forțele trupelor noastre. Frigul sever la care acestea erau expuse contribuia de asemenea la slăbirea capacității lor de luptă. Cu toate aceste dificultăți, în ultimele zile ale lui decembrie, vârful de lance al atacului nostru a ajuns în apropierea fortului Stalin. Cucerirea acestui fort ar fi însemnat pentru noi posibilitatea de a ține sub control golful Severnaia cu artileria. Pentru a cuceri golful nu mai aveam nevoie decât de trupe suplimentare, pe care din păcate nu puteam să le obținem. Acum ne-ar fi fost într-adevăr de mare folos Divizia 73 Infanterie. Din păcate, aceasta se afla tocmai la Rostov, și nu puteam face absolut nimic pentru a compensa pierderea ei.

Aceasta era starea lucrurilor când au debarcat sovieticii, mai întâi la Kerci și apoi la Feodosia. Amenințarea era mortală, cu atât mai mult cu cât ea apărea într-un moment în care toate trupele noastre, cu excepția unei singure divizii germane și a două brigăzi române, erau angajate în luptă în jurul Sevastopolului!

Era clar că trebuia să retragem o parte din trupele noastre de la Sevastopol și să le trimitem în punctele amenințate cu cea mai mare viteză posibilă. Cea mai mică întârziere ne putea fi fatală. Dar cum puteam oare să abandonăm atacul asupra Sevastopolului chiar în momentul în care ar fi fost posibil, cu prețul unui ultim efort, să preluăm controlul asupra golfului Severnaia? Dealtfel, ne-ar fi fost mult mai ușor să retragem trupele de la Sevastopol dacă învingeam, decât dacă lăsam inamicul să scape înainte de vreme.

Prin urmare Armata a 11-a a decis să-și asume riscurile ce decurgeau din amânarea retragerii trupelor de pe frontul de la Sevastopol. Inițial am ordonat încetarea atacului doar pentru Corpul 30, și am trimis Divizia 170 spre peninsula Kerci. În același timp, cu acordul comandantului Corpului 54 și al comandanților lui de divizie, am început un ultim asalt pe frontul de nord, pentru a ne atinge obiectivul fixat – golful Severnaia.

Ca întotdeauna, trupele au luptat până la epuizare, iar avangarda Diviziei 22, Regimentul 16 Infanterie, sub comanda col. von Choltitz, a reușit chiar să penetreze inelul defensiv exterior al fortului Stalin. Atunci însă i-au lăsat pe toți puterile, iar pe 30 decembrie comandanții diviziilor de asalt au raportat cu toții că atacul nu mai putea fi continuat. Am raportat situația Grupului de armate, care a reușit cu greu să-l convingă pe Hitler de necesitatea încetării atacului și a retragerii frontului pe înălțimile de la nord de valea Belbek. Hitler nu a avut încotro, întrucât trupele necesare pentru o eventuală continuare a operațiunii nu puteau fi alocate, iar situația precară a avangardei

noastre nu mai putea fi menținută mult timp. Faptul că Hitler a luat această decizie în contradicție flagrantă cu propria lui politică de interzicere a retragerii voluntare din fața inamicului cântărește puțin în comparație cu vina pe care o poartă față de trupele supuse de el la sacrificii atât de mari.

Și astfel a eșuat prima noastră încercare de a cuceri fortăreața Sevastopol.

OFENSIVA LUI STALIN PENTRU RECUCERIREA CRIMEEI

Debarcarea trupelor sovietice în peninsula Kerci, care a surprins Armata a 11-a germană chiar în momentul în care bătălia pentru Sevastopol ajunsese în faza ei critică, s-a dovedit a fi mai mult decât o diversiune din partea inamicului. Stațiile de radio sovietice anunțau că este vorba de o ofensivă pe scară largă pentru recucerirea Crimeei, planificată și comandată de Stalin în persoană, și care nu va lua sfârșit până ce Armata a 11-a nu va fi ștearsă de pe fața pământului. În curând a devenit clar, având în vedere magnitudinea forțelor aruncate în luptă de inamic, că această amenințare nu era deloc lipsită de conținut. Dincolo de aceste forțe, și în spatele cruzimii extreme cu care acestea erau sacrificate, se putea ghici cu ușurință voința brutală a lui Stalin.

Pe 26 decembrie, după ce a trecut strâmtoarea Kerci, inamicul a debarcat două divizii, câte una de fiecare parte a orașului Kerci. Alte operațiuni de debarcare, de mai mică amploare, au urmat imediat pe coasta de nord a peninsulei. Poziția Corpului 42 (sub comanda gen. conte Sponeck) care nu se putea baza pentru apărarea peninsulei decât pe Divizia 46 Infanterie, nu era deloc de invidiat. Ca atare contele Sponeck a cerut permisiunea de a evacua peninsula în speranța că se va putea apăra mai bine la Parpaci. Armata a 11-a nu i-a acordat această permisiune, pentru că dacă inamicul reușea să își consolideze pozițiile la Kerci, rezultatul ar fi fost deschiderea unui al doilea front în Crimeea și prelungirea unei situații foarte periculoase pentru întreaga armată, atâta vreme cât Sevastopolul rămânea în mâinile sovieticilor. Am ordonat deci Corpului 42 să atace înainte ca inamicul să își stabilizeze pozițiile după debarcare, și să îl oblige să se îmbarce la loc. Simultan, pentru a-i permite Diviziei 46 să se ocupe numai de această sarcină și pentru a o elibera de celelalte probleme care ar mai fi putut apărea, am apelat la Diviziile 4 și 8 Vânători de munte române. Prima dintre ele se afla atunci în sectorul Simferopol, cea de-a doua păzea coasta estică a Crimeei. Ambele au fost trimise la Feodosia, pentru a zădărnici orice încercare a inamicului de a

debarca în acest important punct strategic. Totodată, a mai fost trimis în sectorul Feodosia şi singurul regiment al Diviziei 73 care mai rămăsese în Crimeea – Regimentul 213 Infanterie.

Pe 28 decembrie, Regimentul 46 Infanterie a reuşit să distrugă cele două capete de pod inamice de la nord şi sud de Kerci, cu excepţia unui mic număr de formaţiuni care încă mai opuneau rezistenţă pe ţărmul nordic al peninsulei. În ciuda acestui succes, contele Sponeck a cerut încă o dată permisiunea de a evacua peninsula Kerci. I-am interzis categoric aceasta, din convingerea că renunţarea la peninsula Kerci ar fi condus la o situaţie pe care nu am fi putut să o ţinem sub control cu forţele de care dispuneam.

Tot pe 28 decembrie, Corpul 54 a pornit ultimul său atac împotriva fortăreţei Sevastopol.

În pofida înfrângerilor suferite, inamicul se pregătea să ne dea o nouă lovitură. În dimineaţa zilei de 29 decembrie am aflat că sovieticii reuşiseră să debarce în timpul nopţii la Feodosia, sub acoperirea unor puternice forţe navale. Forţele slabe de care dispuneam acolo – un batalion de geniu, trupe antitanc şi câteva baterii de artilerie de coastă – nu fuseseră capabile să împiedice debarcarea, iar românii nu au început să sosească decât în dimineaţa următoare. Legăturile noastre telefonice cu cartierul general al Corpului 42, care era amplasat undeva în mijlocul peninsulei Kerci, nu mai funcţionau, dar la ora 10 fix am fost informaţi prin radio de decizia contelui Sponeck de a evacua imediat peninsula, în urma noilor debarcări inamice de la Feodosia. Am emis imediat un ordin de contramandare, însă din păcate acesta nu a mai putut fi recepţionat de Corpul 42.

Simultan cu contramandarea evacuării peninsulei Kerci, Armata a 11-a a ordonat Corpului Vânători de munte român să distrugă capetele de pod ale inamicului de la Feodosia împreună cu cele două brigăzi mai sus menţionate şi un regiment motorizat român (care era deja pe drum spre Feodosia). Deşi nu ne făceam iluzii în legătură cu capacitatea ofensivă a formaţiunilor române, ne-am dat seama că inamicul deocamdată nu poseda efective importante la Feodosia şi că dacă loveam rapid, era posibil să-l prindem pe picior greşit. În cel mai rău caz, speram noi, românii ar fi fost capabili să-i împiedice pe sovietici să iasă din sectorul Feodosia până când ar fi ajuns acolo trupele germane.

EVOLUŢIA SITUAŢIEI DIN PENINSULA KERCI

Chiar şi această speranţă a noastră avea să se dovedească nejustificată. Fără a reuşi să atace Feodosia, Corpul Vânători de munte român a fost respins de o mică formaţiune de tancuri inamice până undeva la est de Starâi Krâm.

După o serie de marşuri forţate, Divizia 46 Infanterie a reuşit în cele din urmă să ajungă pe îngusta fâşie de uscat de la Parpaci. În cursul marşurilor, ea a fost nevoită să abandoneze majoritatea tancurilor sale, întrucât toate drumurile erau acoperite cu gheaţă. Trupele au ajuns la Parpaci într-o stare de epuizare completă. Pornind din micul cap de pod pe care încă îl mai deţinea la nord de Kerci, inamicul a început imediat urmărirea. Întăririle îi veneau cu o viteză incredibilă, folosind podul de gheaţă de peste strâmtoarea Kerci. Dacă sovieticii ar fi ştiut să-şi valorifice avantajul şi ar fi urmărit fără încetare Divizia 46 de la Kerci şi pe românii care se retrăgeau din Feodosia, atunci ei ar fi putut pune în pericol soarta întregii Armate a 11-a. Sovieticii însă fie nu şi-au dat seama ce şansă aveau, fie nu au vrut să rişte.

Prin urmare am reuşit, cu ajutorul Diviziei 46, al Regimentului 213 Infanterie (sosit între timp de la Ghenicesk) şi al românilor, să construim un nou front defensiv – periculos de subţire, ce-i drept – care pornea de la poalele munţilor Iaîla, din apropiere de Starâi Krâm, şi se sfârşea la Zivaş, în apropiere de Ak-Monai. Pentru a întări trupele române şi a asigura securitatea armamentului greu al acestora, toţi ofiţerii şi soldaţii germani disponibili, inclusiv cei care au putut fi luaţi de la cartierul general al Armatei a 11-a, au fost detaşaţi la unităţile româneşti.

Pe 15 ianuarie, Corpurile 30 şi 42 erau gata să pornească contraatacul pe frontul de la Feodosia. Decizia de a porni la atac era una riscantă, întrucât dispuneam doar de trei divizii şi jumătate, şi acelea epuizate, plus o brigadă de Vânători de munte, iar inamicul avea de partea sa opt divizii şi o brigadă. În plus, inamicul avea la dispoziţie un număr relativ mic de tancuri, pe când noi nu aveam nici un tanc. Sprijinul pe care ni-l putea asigura Luftwaffe era nesemnificativ, întrucât în perioda aceea nu se puteau executa atacuri aeriene din cauza vremii defavorabile. Cu toate acestea, a trebuit să ne asumăm riscul şi să atacăm.

Mulţumită vitejiei trupelor am obţinut victoria, şi pe data de 18 ianuarie Feodosia era deja în mâinile noastre.Pe lângă cei 6700 de morţi, inamicul mai pierduse 10000 de prizonieri, 177 de tunuri şi 85 de tancuri. Acum ne dădeam seama că de fapt Luftwaffe ne fusese de mare ajutor, întrucât reuşise, în ciuda condiţiilor meteorologice dificile, să scufunde un mare număr de vase de transport ale inamicului în portul Feodosia.

Succesul repurtat la Feodosia ne-a determinat, bineînţeles, să luăm în considerare posibilitatea exploatării avantajului obţinut în vederea eliminării complete a trupelor sovietice din peninsula Kerci. Dar până la urmă am fost nevoiţi să recunoaştem că resursele de care dispuneam nu ne permiteau să ne angajăm într-o astfel de operaţiune. În această privinţă, cel mai mult a cântărit faptul că

batalionul de tancuri şi cele două escadrile de bombardiere care ar fi trebuit să ne fie alocate nouă fuseseră în cele din urmă puse la dispoziţia Grupului Armatelor de Sud.

Armata a 11-a a trebuit deci să renunţe la planurile de exploatare rapidă a avantajelor obţinute la Feodosia şi să se limiteze la a respinge inamicul până la istmul Parpaci, unde peninsula Kerci putea fi închisă, între Marea Neagră şi Marea Azov. În nici un caz această decizie nu fusese luată din laşitate: pur şi simplu ne dădeam seama că după toate greutăţile prin care trecuseră trupele noastre până atunci, ar fi fost iraţional din punct de vedere militar să le cerem să continue eforturile.

OFENSIVA LUI STALIN CONTINUĂ

Deşi prin recucerirea Feodosiei şi închiderea peninsulei Kerci la Parpaci am reuşit să îndepărtăm temporar pericolul mortal ce ne pândea, totuşi nu puteam spune că ne aflam în deplină securitate. Simultan cu evenimentele descrise mai sus, inamicul a lansat contraofensiva pe frontul de est pentru a răzbuna înfrângerile suferite în vara precedentă şi a recâştiga iniţiativa. De ce ar fi făcut o excepţie în Crimeea, unde superioritatea maritimă pe care o deţinea îi oferea şanse serioase de victorie? O victorie a inamicului în Crimeea ar fi avut repercusiuni serioase asupra întregului front estic: repercusiuni politice – asupra Turciei, şi economice asupra câmpurilor petrolifere din România. Un alt element care trebuia luat în considerare era acela că propaganda sovietică asocia în permanenţă contraofensiva din Crimeea cu personalitatea lui Stalin; prin urmare, nu era deloc de aşteptat ca sovieticii să abandoneze această contraofensivă în viitorul apropiat.

Şi într-adevăr, după cum ne aşteptam, nu după mult timp am fost informaţi că inamicul a început să îşi aducă întăriri în peninsula Kerci. Pierderea portului Feodosia nu l-a afectat, întrucât deţinea controlul asupra strâmtorii Kerci, care era acoperită de un pod de gheaţă. Fotografiile aeriene arătau că majoritatea forţelor inamice erau concentrate în porturile de la Marea Neagră şi în zona de la nord de Caucaz, iar pe 29 ianuarie serviciile noastre de informaţii ne-au anunţat că inamicul dispunea, pe frontul de la Parpaci, de peste nouă divizii de infanterie, plus două grupuri de brigăzi de infanterie şi două brigăzi de tancuri independente.

Situaţia nu era mai bună nici pe frontul de la Sevastopol: inamicul reluase lupta, atacându-ne în special cu artileria.

După câteva săptămâni de calm aparent, în care tensiunea ajunsese la cote maxime, inamicul şi-a lansat în sfârşit ofensiva, pe data de 27 februarie.

Luptele grele care au urmat atât pe frontul de la Parpaci cât şi pe cel de la Sevastopol s-au prelungit până pe data de 3 martie, fără a scădea deloc în intensitate. Apoi atât noi cât şi inamicul am fost nevoiţi să ne oprim, din cauza epuizării. Pe frontul de la Parpaci am reuşit până la urmă să oprim înaintarea inamicului, fiind avantajaţi şi de dispunerea mlaştinilor de acolo şi de incapacitatea inamicului de a le traversa. Deşi frontul devenise acum unul continuu, totuşi în partea nordică inamicul reuşise să avanseze destul de mult spre vest.

Pe 13 martie inamicul a pornit din nou la atac în forţă, de data aceasta cu opt divizii de infanterie şi două brigăzi independente de blindate. Deşi în primele trei zile am reuşit să anihilăm 136 de tancuri, au apărut şi câteva situaţii de criză. Ruşii luptau cu o înverşunare ieşită din comun: ca dovadă, regimentele Diviziei 46 (care a dus greul acestei bătălii de partea noastră) au avut de înfruntat fiecare între zece şi douăzeci şi două de atacuri în numai trei zile.

Pe 18 martie Corpul 42 a fost nevoit să raporteze că nu mai poate face faţă atacurilor inamice.

Întrucât între timp nou înfiinţata divizie 22 Panzer (care fusese alocată Armatei a 11-a de către O.K.H.) ajunsese deja în spatele frontului, am considerat că dată fiind gravitatea situaţiei, era justificată folosirea acesteia pentru un contraatac. Obiectivul pe care îl urmăream era recucerirea poziţiilor pe care le ocupaserăm iniţial pe istmul Parpaci şi încercuirea celor două sau trei divizii inamice care reuşiseră să avanseze spre vest prin partea nordică a istmului.

Luând cu mine câţiva ofiţeri de stat major, mi-am mutat postul de comandă la mică distanţă în spatele frontului de la Parpaci, pentru a putea supraveghea activităţile de pregătire pentru contraatac ale Corpului 42 Armată.

Contraatacul Diviziei 22, care a avut loc pe data de 20 martie, urma să fie sprijinit pe ambele flancuri de Diviziile 46 şi 170 Infanterie. Din păcate, el a eşuat lamentabil. Divizia 22, poate şi din cauza ceţei dense a dimineţii, a nimerit chiar într-o zonă de concentrare a sovieticilor. Evident, fusese o greşeală din partea noastră să aruncăm această divizie într-o luptă atât de importantă fără să îi acordăm o perioadă de antrenament în cadrul marii formaţiuni din care făcea parte. La numai câteva săptămâni după aceea, desăvârşindu-şi pregătirea pentru luptă în condiţii de război ca parte a unei formaţiuni mai mari, aceeaşi divizie 22 a satisfăcut pe deplin aşteptările noastre. Însă în acest prim atac, cu toate că sarcinile ce-i fuseseră încredinţate erau relativ uşoare, divizia a eşuat. Dar oare ce am fi putut să facem în circumstanţele date, decât să ne asumăm riscul şi să o aruncăm în luptă? Până la urmă, am obţinut totuşi anumite avantaje: am administrat o lovitură puternică inamicului şi i-am întrerupt pregătirile pentru un nou atac de anvergură, chiar într-un moment critic. Atunci când ruşii

au pornit acest atac, pe 26 martie, ei au fost bătuți de Corpul 42. De această dată însă, inamicul aruncase în luptă doar patru divizii: fie pentru că celelalte formațiuni erau epuizate, fie pentru că prefera să fie mai precaut, din cauza tancurilor germane pe care le vedea pentru prima oară în această parte a frontului.

Între timp, pe când Divizia 22 Panzer[1 2] se retrăgea în spatele frontului pentru refacerea capacității de luptă, au început să sosească în Crimeea primele regimente din Divizia 28 Blindate Ușoare. De-acum puteam să înfruntăm fără teamă orice nou atac inamic.

Atacul inamic nu a întârziat să vină – el a avut loc pe data de 9 aprilie și a constituit ultima și cea mai disperată încercare a sovieticilor de a recuceri Crimeea. La el au participat, de partea inamică, 6-8 divizii de infanterie, sprijinite de 160 de tancuri. Pe 11 aprilie acest atac a fost respins, inamicul suferind pierderi grele. Prin aceasta capacitatea ofensivă a sovieticilor în această parte a teatrului de război a fost complet distrusă.

Bravele divizii germane care au dus această grea bătălie defensivă până la victorie, cu toate sacrificiile imense care le-au fost impuse, puteau acum să se odihnească, deși trebuiau să rămână în continuare pe linia frontului.

Cartierul General al Armatei a 11-a, însă, nu avea timp de odihnă: după grelele încercări și crize prin care trecuse în iarna lui 1942, el trebuia acum să treacă imediat la pregătirea următoarei operațiuni: ofensiva pentru scoaterea definitivă a rușilor din Crimeea.

OPERAȚIUNEA DROPIA
RECUCERIREA PENINSULEI KERCI

În intervalul de timp dintre penultima și ultima bătălie defensivă din peninsula Kerci, mareșalul Antonescu a făcut o vizită în Crimeea și a inspectat împreună cu mine diviziile române și frontul de la Sevastopol. Comportamentul său ostășesc și felul în care știa să se impună în fața subalternilor săi români mi-au lăsat o impresie excelentă. Antonescu mi-a promis cu această ocazie că va detașa în Crimeea încă două divizii române, lucru pentru care i-am fost recunoscător, întrucât în afară de cele două divizii care tocmai sosiseră (22 Panzer și 28 Blindate Ușoare) O.K.H. nu ne mai putea pune la dispoziție alte forțe în vederea ofensivei.

Conform directivelor O.K.H. scoaterea definitivă a sovieticilor din Crimeea, inclusiv din Sevastopol, era doar o etapă preliminară a marii ofensive pe care Înaltul Comandament plănuia să o lanseze în sectorul sudic al frontului de est.

Prima grijă a Armatei a 11-a era, evident, distrugerea forţelor inamice din Peninsula Kerci. Unul din motivele pentru care această operaţiune avea prioritate era acela că nu se ştia cu precizie cât se va mai prelungi lupta pentru cucerirea fortăreţei Sevastopol. Cel mai important motiv însă era acela că frontul de la Kerci, fiind pentru inamic cel mai uşor de susţinut şi aprovizionat, reprezenta principalul pericol pentru Armata a 11-a în Crimeea. Armata a 11-a nu îşi putea permite să lase inamicul să se refacă în peninsula Kerci după pierderile suferite. Însă nici Sevastopolul nu putea fi abandonat, şi trebuia asediat în continuare, până când forţele sovietice din Peninsula Kerci erau definitiv eliminate.

12. Recucerirrea peninsulei Kerci (mai 1942).

Raportul de forţe dintre ruşi şi germani în Crimeea, totuşi, nu era de natură să ne dea motive de optimism în ceea ce priveşte rezultatul acestor două mari operaţiuni. Inamicul dispunea de trei armate în Crimeea, sub comanda unui "Cartier General al Frontului Crimeei", care, din câte ştiam, fusese recent înfiinţat şi îşi avea sediul la Kerci.

Fortăreaţa Sevastopol continua să fie apărată de "Armata de coastă", a cărei forţă fusese estimată în februarie la 7 divizii de infanterie, două brigăzi navale şi o divizie de cavalerie, fără cai. În cursul bătăliei din peninsula Kerci, toate forţele de care dispuneam noi pentru a contracara Armata de coastă pe fronturile de la nord şi est de fortăreaţă erau Corpul 54 şi nou sosita Divizie 19 română, care înlocuise Divizia 50 germană, ce fusese transferată de acolo la Kerci. Pe frontul de la sud de Sevastopol, singura formaţiune de care dispuneam era Divizia 72 Infanterie.

Corpul Vânători de munte român, având sub comada sa numai Brigada 4 Vânători de munte, trebuia să apere întreaga coastă sudică a Crimeei împotriva atacurilor surpriză dinspre mare ale sovieticilor.

Prin urmare, dacă dorea să pornească un atac în forță în peninsula Kerci, Armata a 11-a trebuia să lase toate celelalte fronturi complet descoperite.

Pe frontul Kerci inamicul mai dispunea încă de două armate: 44 şi 51. La sfârşitul lui aprilie 1942 acestea cuprindeau în total 17 divizii de infanterie, trei brigăzi de infanterie, două divizii de cavalerie şi patru brigăzi independente de blindate – adică douăzeci şi şase de formaţiuni.

Împotriva acestei formidabile desfăşurări de forţe noi nu puteam arunca în luptă decât cinci divizii de infanterie germane (inclusiv Divizia 50 de la Sevastopol) şi Divizia 22 Panzer. La acestea se mai adăugau formaţiunile Corpului 7 român, adică Divizia 19 Infanterie, Brigada 8 Cavalerie şi Divizia 10 Infanterie – ultima fiind adusă tocmai de pe coasta vestică a Crimeei. Acestea însă nu puteau fi luate în considerare în aprecierea raportului de forţe dintre noi şi sovietici întrucât utilitatea lor într-o luptă ofensivă era limitată.

De asemenea trebuia să ţinem seama de faptul că atacul prin istmul Parpaci, în faza lui iniţială, trebuia să fie unul pur frontal întrucât îngustimea terenului făcea imposibilă orice mişcare de învăluire. Inamicul, în plus, avea apărarea eşalonată în adâncime, ceea ce complica şi mai mult lucrurile. Cum am fi putut noi în circumstanţele acestea, şi în condiţiile în care inamicul beneficia de o superioritate numerică de 2 la 1, să ne atingem obiectivele şi să îi anihilăm acestuia amândouă armatele?

Un lucru era clar: nici atacul frontal, şi nici simpla străpungere a frontului nu ne-ar fi dus nicăieri. Dacă după ce şi-ar fi pierdut poziţiile de pe istmul Parpaci inamicul ar fi reuşit să construiască un nou front mai la est în peninsulă, operaţiunea noastră ar fi fost inevitabil blocată. Cu cât mai largă devenea peninsula Kerci pe măsură ce am fi avansat către est, cu atât mai mult inamicul ar fi beneficiat de superioritatea sa numerică. Cele şase divizii germane de care dispuneam ar fi fost suficiente pentru un atac pe istmul Parpaci, lat de doar 17 kilometri, pentru că inamicul nu avea loc să ne opună toate forţele sale, dar cum am fi putut noi să îi rezistăm mai la est, unde ar fi trebuit să luptăm pe un front de cel puţin 35 de kilometri lungime? Obiectivul nostru, prin urmare, trebuia să fie nu numai spargerea frontului inamic la Parpaci şi penetrarea rapidă în interiorul peninsulei, ci şi anihilarea principalelor concentrări de forţe inamice în cursul primului asalt.

În încercarea noastră de a atinge acest obiectiv am primit o mână de ajutor chiar de la inamic. În sectorul sudic al istmului, între

Marea Neagră şi Koi-Assan, inamicul ocupa, în mare, aceleaşi poziţii defensive puternic întărite ca şi în prima etapă a bătăliei Crimeei. În sectorul nordic însă, frontul inamic ieşea mult în afară spre vest, ajungând chiar până la Kiet. Această formă a frontului data de pe vremea când inamicul reuşise să înfrângă Divizia 18 Română.

Din felul în care comandamentul sovietic îşi amplasase trupele era clar că ruşii se aşteptau ca noi să încercăm să izolăm şi să încercuim prelungirea nord-vestică a frontului. Conform rapoartelor de spionaj pe care le primeam, în sectorul nordic al frontului, pe linia frontului sau în rezervă, se aflau masate două treimi din totalul forţelor inamice. În sectorul sudic mai rămâneau încă trei divizii în prima linie şi două ori trei în linia a doua. Fără îndoială, inamicul alesese acest mod de dispunere din cauza atacului nereuşit al Diviziei 22 Panzer, care încercase să taie frontul inamic prin sectorul de la vest de Koi Assan.

Acestea erau premisele pe care se baza planul de atac al Armatei a 11-a în operaţiunea "Dropia". Intenţia noastră era să ne concentrăm eforturile ofensive nu în zona în care frontul inamic cotea spre vest, ci mai jos, în sectorul sudic, aproape de ţărmul Mării Negre, cu alte cuvinte, acolo unde inamicul se aştepta mai puţin.

Sarcina aceasta urma să fie îndeplinită de Corpul 30, în a cărui componenţă intrau diviziile 28 Blindate Uşoare, 132 şi 50 Infanterie şi 22 Panzer. Divizia 170 Infanterie, deşi în faza iniţială trebuia să rămână în zona centrală a istmului pentru a induce inamicul în eroare, urma să coboare şi ea ulterior spre sud.

Conform planului, Corpul 30 trebuia să străpungă poziţiile inamice de pe istmul Parpaci cu trei divizii în linia întâi, să treacă şanţul de apărare antitanc şi să cureţe zona de la est de acesta, pentru a-i da posibilitatea Diviziei 22 să treacă nestingherită acest obstacol. Odată ce trecea şi Divizia 22, Corpul trebuia să-şi schimbe direcţia de înaintare către nord şi să atace din flanc şi din spate forţele inamice concentrate în sectorul nordic al frontului. Apoi, în cooperare cu Corpul 42 şi Corpul 7 Român, trebuia să încercuiască inamicul pe coasta de nord a peninsulei.

Protecţia flancului estic al Corpului 30 împotriva contraatacurilor inamice din direcţia Kerci cădea în sarcina unei formaţiuni mobile, Grupul de brigăzi Groddek, constituit din unităţi motorizate germane şi române. Grupul de brigăzi trebuia să se achite de această sarcină într-o manieră *ofensivă*, avansând cu cea mai mare viteză către Kerci. Prin această mişcare descurajam simultan orice încercare a elementelor inamice din spatele frontului de a se refugia în estul peninsulei.

Pentru a uşura întrucâtva dificila sarcină a străpungerii sectorului sudic al frontului Parpaci, Armata a 11-a a pus la cale o operaţiune unică în felul ei, probabil prima de acest fel în istorie: un

batalion urma să plece pe mare, cu bărci de asalt, de la Feodosia şi să atace din spate poziţiile inamice de la Parpaci în primele ore ale dimineţii.

Infanteria avea să fie sprijinită nu numai de artilerie, ci şi de întregul Corp 8 Aviaţie.

Corpul 8 Aviaţie, din care făceau parte şi numeroase unităţi de apărare antiaeriană, era, prin structura lui, cea mai puternică şi cea mai agresivă formaţiune de aviaţie, special antrenată pentru sprijinul operaţiunilor militare la sol. Generalul care o comanda, baronul von Richthofen, era în mod cert cel mai capabil comandant pe care l-a avut Luftwaffe în cel de-al doilea război mondial. El era extrem de exigent cu unităţile de sub comanda lui, însă supraveghea personal fiecare operaţiune. În plus, era nelipsit din linia întâi a frontului, unde mergea ca să inspecteze unităţile din avangardă şi să vadă care sunt cele mai potrivite metode pentru a le sprijini cu aviaţia. Ne-am înţeles întotdeauna foarte bine, atât la Armata a 11-a cât şi mai târziu, în cadrul Grupului Armatelor de Sud. De realizările şi succesele lui von Richthofen şi ale Corpului de Aviaţie de sub comanda lui îmi aduc şi acum aminte cu cea mai mare admiraţie şi gratitudine.

Corpul 42 şi Corpul 7 Român primiseră sarcina de a simula un atac de-a lungul restului frontului de la Parpaci, pentru a bloca resursele inamicului în acea zonă. În momentul în care s-ar fi realizat străpungerea prin sud, cele două corpuri urmau să treacă şi ele la atacul propriu-zis.

Succesul acestei operaţiuni depindea de două lucruri. Primul era capacitatea noastră de a-i da inamicului impresia că lovitura noastră decisivă va fi în nord, până când ar fi fost prea târziu ca el să mai poată scăpa din cursă sau să îşi arunce forţele de rezervă în sectorul sudic. Al doilea lucru era viteza cu care Corpul 30 (şi în special Divizia 22) reuşea să străpungă liniile inamice spre nord.

Prima din aceste condiţii a fost îndeplinită prin folosirea pe scară largă a tacticilor de dezinformare. În afară de dezinformarea prin radio, am mai recurs şi la înscenarea unei pregătiri de artilerie în sectoarele nordic şi central ale frontului şi la mişcări masive de trupe în acele zone. Din câte se vede, aceste tactici au avut succes, întrucât marea majoritate a forţelor de rezervă inamice au rămas masate în spatele aripii nordice a dispozitivului sovietic fără a mai putea fi deplasate la timp spre sud.

Imediat înainte de începerea ofensivei a plecat de la noi şeful de stat major, generalul Wöhler, un militar foarte experimentat, care a jucat rolul principal în proiectarea operaţiunii "Dropia" şi a cărui competenţă s-a dovedit hotărâtoare în cursul luptelor grele din iarna precedentă. Despărţirea ni s-a părut amândorura foarte grea, mai ales acum când în sfârşit aveam din nou iniţiativa. Wöhler însă fusese

numit şef de stat major al Grupului Armatelor Centrale, şi desigur, nu trebuia să rateze o astfel de avansare sub nici un motiv.

Succesorul lui Wohler a fost generalul Schulz, care urma să se dovedească a fi şi el un consilier competent şi un prieten devotat. Sprijinul pe care mi l-a acordat în momentele dificile ale campaniei din iarna lui 1943 şi în perioada în care am luptat pentru salvarea Armatei a 6-a a fost nepreţuit. Pe lângă faptul că era extraordinar de curajos ca om, avea nervi de oţel şi o sensibilitate deosebită la dificultăţile şi privaţiunile pe care le îndurau trupele combatante, şi mai presus de orice, un caracter ferm. Ca şef de stat major al unuia din corpurile noastre de armată, el câştigase deja Crucea de Cavaler, reuşind să-şi scoată unitatea dintr-o situaţie extrem de dificilă. După aceea, fiind avansat în funcţia de comandant de corp de armată în Grupul Armatelor de Sud, avea să-şi dovedească din nou competenţa şi curajul în luptă.

Pe data de 8 mai, Armata a 11-a a dat startul "Operaţiunii Dropia".

Corpul 30 a reuşit să treacă peste obstacolele antitanc şi să penetreze liniile avangardei inamice după cum era prevăzut. Atacul pe mare cu bărcile de asalt s-a dovedit a fi de mare folos, luând inamicul prin surprindere şi facilitând foarte mult înaintarea trupelor noastre de-a lungul coastei sudice a peninsulei. Cu toate acestea, bătălia nu a fost uşoară. Terenul câştigat de cealaltă parte a şanţului antitanc nu era suficient pentru a permite trecerea diviziei de blindate, iar atacul Corpului 42, care a urmat imediat după aceea, a progresat cu foarte mari dificultăţi. Totuşi de partea inamică intraseră în luptă zece divizii, iar forţele de rezervă inamice din spatele aripii nordice a frontului nu se mişcaseră de pe loc.

Până pe 9 mai ne-a fost imposibil să introducem în luptă Divizia 22 Panzer. Odată desfăşurată, în cursul înaintării sale spre nord, aceasta a avut de înfruntat un puternic atac din partea unei unităţi similare inamice. Pe deasupra, a început şi ploaia şi a continuat pe tot parcursul nopţii, făcând imposibilă cooperarea cu Luftwaffe. Nici în dimineaţa zilei de 10 mai panzerele nu au putut să înainteze. Vremea s-a mai îmbunătăţit în cursul după-amiezii, dar întârzierea de 24 de ore punea deja în pericol soarta întregii operaţiuni, care depindea foarte mult de viteza de deplasare a trupelor. Ne-am mai consolat totuşi când am aflat că înainte de începerea ploii Grupul de Brigăzi Groddek reuşise să se deplaseze rapid mai la est – fapt care mai târziu i-a dat posibilitatea să zădărnicească orice încercare a inamicului de a forma un nou front în spatele celui existent. Evident, inamicul nu apreciase posibilitatea unei penetrări atât de adânci în interiorul zonei sale de comunicaţii. Din nefericire viteazul comandant al brigăzii,

colonelul von Groddek, a fost grav rănit în cursul operaţiunii şi a murit la scurt timp după aceea.

După data de 11 mai operaţiunea a continuat conform planului, fără nici un blocaj serios. Divizia 22 Panzer a atins la timp coasta nordică a peninsulei, izolând pe parcurs vreo opt divizii inamice, iar Armata a 11-a a dat în consecinţă ordinul de începere a urmăririi. Trupele noastre, inclusiv românii, au depus toate eforturile pentru a se achita cu succes de sarcină, şi pe 16 mai Divizia 170 şi regimentul 213 au raportat capturarea oraşului Kerci. A mai fost însă nevoie de lupte grele pentru a distruge rămăşiţele forţelor inamice care reuşiseră să se refugieze pe coasta estică a peninsulei.

Înainte de începerea atacului eu m-am mutat din nou într-un post de comandă aproape de linia frontului, şi am început să inspectez comandamentele de divizie şi trupele din linia întâi. Pentru un militar, o astfel de urmărire furtunoasă cum a fost cea din peninsula Kerci este ceva de neuitat. Pe marginea drumurilor stăteau abandonate vehiculele militare inamice, tancuri şi tunuri, iar pe drumuri se perindau lungi cohorte de prizonieri. Peisajul care se putea admira de la înălţimea unui deal din apropiere de Kerci, unde am ajuns pentru a mă întâlni cu generalul von Richthofen, era impresionant. În faţa noastră, în lumina apusului, strălucea strâmtoarea Kerci – ţelul către care năziuam de atâta vreme. De pe plaja de cealaltă parte a strâmtorii, care era înţesată cu tot felul de vehicule de luptă sovietice, şalupele sovietice plecau neîncetat către malul nostru, încercând să-i salveze pe militarii sovietici care încă ne mai opuneau rezistenţă, dar erau de fiecare dată îndepărtate de infanteria noastră. Pentru a scuti infanteria de alte sacrificii şi a grăbi capitularea elementelor inamice care mai opuneau o rezistenţă disperată de-a lungul coastei estice, am ordonat distrugerea lor printr-un baraj masiv de artilerie.

Pe data de 18 mai bătălia peninsulei Kerci s-a încheiat. Mici formaţiuni inamice au mai continuat să ne opună rezistenţă ascunzându-se în subteranele din jurul oraşului Kerci, la presiunile unor comisari fanatici. Anihilarea lor a mai durat câteva săptămâni. Conform rapoartelor primite, în mâinile noastre au căzut în acele zile 170 000 prizonieri, 1133 tunuri şi 258 tancuri.

Cinci divizii germane de infanterie şi una de blindate, împreună cu două divizii de infanterie şi o brigadă de cavalerie române au reuşit să anihileze două armate sovietice, alcătuite din 26 de formaţiuni. Elementele inamice care au reuşit totuşi să scape peste strâmtoarea Kerci în peninsula Taman au fost doar un număr neglijabil. Am reuşit astfel să ducem la bun sfârşit o adevărată bătălie de exterminare a inamicului şi să obţinem o importantă victorie pe frontul de est.

OPERAȚIUNEA STURIONUL
CUCERIREA SEVASTOPOLULUI

Armata a 11-a mai avea de îndeplinit o sarcină, cea mai dificilă de până atunci: cucerirea Sevastopolului.

În cursul unei vizite pe care am făcut-o la cartierul general al lui Hitler în aprilie eu l-am informat pe acesta de intențiile mele privind asaltul asupra fortăreței. Nu mă mai întâlnisem cu Hitler din februarie 1940, de când i-am expus planul meu cu privire la ofensiva din vest. Ca și atunci, și la această a doua întâlnire am rămas cu impresia că Hitler era foarte bine informat cu privire la luptele purtate de noi până atunci, și că era de asemenea receptiv la argumentele de ordin operațional care îi erau expuse. A ascultat cu atenție tot ce am avut de spus și s-a arătat întru totul de acord cu punctul de vedere al Armatei a 11-a în problema ofensivei de la Kerci și a cuceririi Sevastopolului. Nu a încercat deloc să se amestece în planurile noastre și nici nu s-a lansat – cum avea să o facă de multe ori mai târziu – în interminabile monologuri pe tema industriei germane de război.

Totuși la această întâlnire nu am reușit să discut cu Hitler o problemă, cred eu, de importanță vitală, și anume: cât de justificată era angajarea pe termen lung a întregii Armate a 11-a în asaltul asupra fortăreței Sevastopolului, având în vedere că se plănuia o ofensivă asupra Ucrainei și ținând seama și de faptul că victoria din peninsula Kerci îndepărtase amenințarea inamică asupra Crimeei? Rezolvarea acestei probleme era evident de competența Comandamentului Suprem al Wehrmachtului (O.K.W.), în nici un caz a Cartierului general al Armatei a 11-a. Din punct de vedere strict personal, eu sunt convins că decizia de a cuceri întâi Sevastopolul a fost cea corectă. Dacă ne-am fi limitat doar la asedierea fortăreței, ar fi trebuit să blocăm în Crimeea trei sau patru divizii germane, plus unitățile române – cu alte cuvinte o parte considerabilă a trupelor noastre.

Dacă în acest caz s-a luat vreo decizie incorectă, atunci aceea a fost fără îndoială decizia O.K.W. de a retrage Armata a 11-a de pe frontul de sud după căderea Sevastopolului și de a o folosi la Leningrad pentru acoperirea breșelor din front. După căderea Sevastopolului, această armată ar fi trebuit – așa cum se plănuise inițial – să treacă strâmtoarea Kerci pentru a ajunge la Kuban, și să intercepteze acolo forțele inamice care se retrăgeau dinspre cursul inferior al Donului spre Caucaz, urmărite de Grupul de armate A. Dacă timpul nu ar fi permis această manevră, atunci Armata a 11-a ar fi trebuit să fie în orice caz păstrată ca forță de rezervă strategică în spatele frontului sudic. Prin aceasta s-ar fi putut evita tragedia de la Stalingrad.

13. Cucerirea Savastopolului (iunie-iulie 1942).

Imediat după operațiunea de la Kerci, Armata a 11-a a început să se regrupeze pentru asaltul asupra Sevastopolului.

Corpul 42 a primit sarcina de a apăra Peninsula Kerci și coastele sudice ale Crimeei. Pentru aceasta, corpul a detașat Divizia 46 Infanterie, la care s-au adăugat formațiunile Corpului 7 român: Diviziile 10 și 19 Infanterie, Divizia 4 Vânători de munte[13] și Brigada 8 Cavalerie. Toate formațiunile rămase au fost imediat trimise spre Sevastopol.[14]

Nu aveam nici o urmă de îndoială că asaltul asupra fortăreței urma să fie mai dificil decât cel din iarna precedentă. Inamicul avusese la dispoziție o jumătate de an în care să își pună la punct sistemul de fortificații, să își pregătească luptătorii și să se aprovizioneze cu materiale și muniții pe cale navală, pe Marea Neagră.

Sevastopolul a fost greu de cucerit nu datorită sistemelor moderne de fortificații – căci din acestea nu avea decât puține – ci datorită configurației terenului, foarte propice apărării, și nenumăratelor fortificații de mică anvergură cu care acest teren era presărat. Aceste

fortificații formau o rețea densă, care acoperea întraga zonă – din valea Belbek până pe țărmul Mării Negre. Cele mai solide fortificații erau amplasate în sectorul cuprins între valea Belbek și golful Severnaia.

Frontul nordic trecea pe la sud de Belbek, deși și la nord de acesta inamicul dispunea de un sistem de apărare foarte bine pus la punct, centrat în sectorul Liubimovka. Valea propriu-zisă și dealurile ce o mărgineau în partea sudică erau sub bătaia unei baterii de calibrul 305, adăpostite într-un amplasament blindat foarte modern, cunoscut sub denumirea "Maxim Gorki I". Pantele văii erau acoperite pe o adâncime de 1 kilometru de o rețea densă de cazemate puternice, unele chiar din beton armat. În spatele acestora erau așezate o serie de fortărețe foarte puternice, în marea lor majoritate din beton, pe care trupele noastre le porecliseră "Stalin", "Volga", "Siberia", "Molotov", "GPU" și "Ceka". Aceste fortărețe erau legate între ele prin lanțuri de adăposturi excavate în pământ. Ultima barieră care ne despărțea de țărmul nordic al golfului Severnaia era formată dintr-un lanț de fortărețe, printre care cele mai importante erau "Doneț", "Don", "Lenin", localitatea fortificată Bartenievka, vechiul Fort Nord și bateriile de coastă de pe "Promontoriul Bateriilor". În stâncile falezei ce mărginea golful, rușii amenajaseră depozite de provizii și muniții.

Frontul de nord și cel de est se întâlneau într-un punct situat la o milă și jumătate est de Belbek, fiind separate de o vale foarte adâncă, valea Kamâșli. Zona nordică a frontului de est era o zonă acoperită în mare parte de tufișuri și crânguri foarte dese – vegetația specifică a pantelor abrupte ale munților Vaila. În aceste crânguri am avut de înfruntat nenumărate focare de rezistență (unele dintre ele adăpostite în gropi dinamitate în stâncă), împotriva cărora artileria nu ne era de nici un folos. Acest sector nordic al frontului de est se termina undeva la sud-est de localitatea Gaitanî, în zona unor râpe abrupte.

Deși mai la sud pădurile nu mai erau atât de dese, înaintarea devenea din ce în ce mai dificilă pe măsură ce ne apropiam de litoral din cauza reliefului de tip montan, foarte greu de străbătut.

Accesul către zona sudică a fortăreței, pe de o parte și de alta a autostrăzii care lega sudul peninsulei de Sevastopol, ne-a fost barat mai întâi de o serie de dispozitive defensive inamice, amplasate pe înălțimile dominante ale zonei. Apoi a urmat satul Kamarî, puternic întărit, și în sfârșit masivul muntos de la nord-est de golful Balaclava. Inamicul reușise să își păstreze pozițiile de aici, chiar și după ce Regimentul 105 Infanterie reușise să captureze Fortul Balaclava în toamna lui 1941. Străpungerea acestui lanț de înălțimi fortificate a fost extrem de dificilă, din cauza faptului că aceste fortificații se puteau apăra reciproc.

În spatele acestei zone defensive din sud, la nord de drumul

spre Sevastopol, se înalţa masivul Feiukini, flancat pe partea dinspre coastă de fortăreţe puternice, cum ar fi "Cuibul de vultur" şi "Kadâkovka". Toate aceste dispozitive constituiau un fel de anticameră pentru cele mai puternice fortificaţii inamice, care erau situate în zona înălţimilor Zapun. Aceste înălţimi erau de fapt un lanţ de dealuri, cu versanţii estici foarte abrupţi, lanţ care începea de la falezele Inkerman şi domina valea Ciornaia până la sud de Gaitanî. Acolo lanţul cotea spre sud-vest, intersectând drumul spre Sevastopol şi ajungea din nou la mare, într-un punct denumit de noi "Dealul Morilor de vânt". Poziţiile inamice din lanţul Zapun, străjuite de pante abrupte, care se puteau apăra reciproc, erau foarte dificil de atacat cu infanteria căci artileria inamică, având punctele de observaţie foarte bine plasate pe aceste înălţimi, putea ţine sub control întreaga zonă. Ca o coincidenţă, în timpul Războiului Crimeei, Puterile Occidentale îşi stabiliseră poziţiile tocmai pe aceste înălţimi.

Dar chiar şi cucerirea acestor poziţii strategice nu însemna sfârşitul necazurilor pentru atacant. De-a lungul falezei erau aliniate bateriile de coastă, printre care temuta "Maxim Gorki 2", în amplasamentul ei blindat. Mai era şi semicercul de fortificaţii din jurul oraşului Sevastopol, care se întindea de la golful Severnaia până la golful Streleţkaia. Acest semicerc era format dintr-un şanţ antitanc, linii de sârmă ghimpată şi un şir continuu de cazemate. Semicercul trecea, la sud-est de Sevastopol, chiar prin cimitirul militar englez rămas în urma războiului Crimeei, cimitir transformat acum de ruşi într-o puternică poziţie de artilerie.;

În final, mai exista o linie de fortificaţii, care încercuia oraşul chiar pe la periferiile acestuia, şi încă câteva bariere defensive mai la est în peninsula Herson. Ruşii au fost întotdeauna recunoscuţi ca mari maeştri ai camuflajului, iar la Sevastopol ei mai beneficiau şi de avantajul terenului, care le oferea posibilităţi excelente de atac din flanc. Mai mult, natura stâncoasă a terenului le permitea să camufleze tunurile şi mortierele atât de bine, încât acestea să nu poată fi distruse decât prin lovituri directe. Şi, pentru că aveam de-a face cu ruşii, ne mai era de asemenea clar că vom avea de-a face cu câmpuri de mine nu numai în faţa diverselor poziţii defensive, ci şi în interiorul lor.

În cursul planificării operaţiunilor ofensive, Armata a 11-a a ajuns la aceleaşi concluzii ca şi în iarna precedentă: nu puteam folosi porţiunea centrală a frontului de asediu pentru o operaţiune decisivă, întrucât artileria şi aviaţia – cele două atuuri ale noastre – nu puteau fi folosite eficient în zonele împădurite şi aceasta ar fi dus la pierderi extrem de mari în rândul trupelor noastre. Nu aveam prin urmare altă soluţie decât să atacăm din nou dinspre nord şi nord-est, şi la sud de sectorul estic.

Şi de această dată – cel puţin pentru început – eforturile noastre

ofensive urmau să se concentreze în nord, căci, deşi fortificaţiile inamice erau mai numeroase şi mai puternice în zona nordică a fortăreţei decât în cea sudică, era mult mai uşor să ne deplasăm trupele la nord de golful Severnaia decât la sud. Şi mai presus de orice alte considerente, artileria şi aviaţia puteau fi folosite mult mai eficient în nord decât în zona deluroasă din sectorul sudic.

Desigur, la un moment dat trebuia să atacăm şi dinspre sud. Unul din motive era acela că trebuia să atacăm din mai multe părţi simultan ca să îl facem pe inamic să-şi împartă forţele pe mai multe fronturi. Un alt motiv era acela că ne puteam aştepta ca după ce ar fi pierdut poziţiile defensive de la nord de golful Severnaia, inamicul să mai opună încă rezistenţă în oraşul propriu-zis şi în peninsula Herson. Trebuia să ţinem seama că la Sevastopol aveam nu numai de cucerit o fortăreaţă, ci şi de înfruntat o armată care, deşi inferioară ca dotare, ne era cel puţin egală din punct de vedere numeric.[15]

Cel mai important factor în alegerea tacticii noastre de asalt a fost însă necesitatea de a prelua controlul asupra portului în cel mai scurt timp posibil. Intrucât Armata a 11-a avea alături Corpul 8 Aviaţie, cucerirea portului ar fi însemnat distrugerea completă a liniilor de aprovizionare maritime ale inamicului.

Acestea erau considerentele pe baza cărora a fost alcătuit planul Operaţiunii Sturionul.

Intenţionam să atacăm pe frontul nordic şi în sectorul sudic al frontului estic, şi în acelaşi timp să nu permitem inamicului să părăsească sectorul central şi să îl blocăm pe aliniamentul Mekensia – Verh-Ciorgun. În nord, primele obiective care trebuiau atinse erau ţărmul nordic al golfului Severnaia şi înălţimile din jurul localităţii Gaitanî. În sud, obiectivele noastre erau înălţimile strategice din sectorul Zapun, de pe ambele părţi ale şoselei Balaclava – Sevastopol.

Ofensiva din sectorul nordic a căzut în sarcina Corpului 54, alcătuit din Diviziile 22, 24, 50 şi 132 Infanterie (sub comanda generalilor Wolff, baron von Tettau, Schmidt şi Lindemann) şi Regimentul 213 Infanterie. Misiunea corpului era de a-şi concentra toate forţele pe direcţia principală de atac, care trecea prin zona muntoasă de la nord de marginea estică a golfului Severnaia. Amplasamentele fortificate pe care le depăşeam trebuiau în primă instanţă ţinute sub control, pentru a fi cucerite ulterior printr-un atac din spate. Flancul stâng al corpului trebuia să cucerească înălţimile Gaitanî şi sectorul de la sud-est de acestea, pentru a asigura cale liberă Corpului Vânători de munte român, care trebuia să avanseze către sud.

Atacul în sud urma să fie coordonat de Cartierul General al Corpului 30 Armată, care avea în subordine diviziile 72 şi 170 Infanterie şi Divizia 28 Blindate Uşoare.[16] Prima lor sarcină era de a

cuceri un aliniament de atac favorabil şi un număr de puncte de observaţie de artilerie pentru a putea asalta poziţiile inamice de pe înălţimile Zapun. Pentru a reuşi aceasta, diviziile noastre trebuiau mai întâi să captureze dispozitivele defensive ale inamicului de la "Capul Nord", "Dealul Bisericii", "Dealul Ruinei", Kamarî şi "Stânca înaltă" (la sud de Kamarî) şi să elimine focul din flanc dinspre înălţimile muntoase de la est de Balaclava.[17] Pentru a rezolva această problemă, Diviza 72 Infanterie trebuia să avanseze de-a lungul şoselei Balaclava-Sevastopol, iar Divizia 28 Blindate Uşoare trebuia să captureze înălţimile strategice din partea nordică a lanţului muntos de la est de golful Balaclava. Divizia 170 era ţinută deocamdată în rezervă. Din cauza terenului deosebit de dificil din acest sector, obiectivele tactice nu puteau fi atinse decât prin atacuri locale, minuţios pregătite.

Prins la mijloc între cele două mari formaţiuni de asalt, Corpul Vânători de munte român avea ca sarcină iniţială blocarea trupelor ruseşti pe propriul lor front. Mai precis, Divizia 18 română urma să execute operaţiuni ofensive locale şi bombardamente de artilerie pentru a proteja aripa stângă a Corpului 54 împotriva atacurilor inamice din flanc, din direcţie sudică. Mai la sud, Divizia 1 Vânători de munte română trebuia să sprijine flancul nordic al Corpului 30 prin capturarea unora dintre înălţimile strategice din zonă.

În executarea pregătirii de artilerie, Armata a 11-a nu putea recurge la un foc de baraj intensiv – aşa cum ar fi procedat inamicul – ci trebuia să aleagă o altă strategie. Având în vedere natura defavorabilă a terenului şi numărul mare de poziţii inamice, un foc de baraj nu ar fi avut efectul scontat, şi dealtfel nici nu aveam la dispoziţie muniţia necesară. Prin urmare am prevăzut ca pregătirea de asalt să dureze cinci zile şi să înceapă printr-un atac aerian urmat de foc intens de artilerie asupra liniilor de aprovizionare ale inamicului şi sectoarelor unde ştiam că acesta îşi concentrează materialele şi muniţiile. În următoarele zile, artileria noastră urma să anihileze artileria inamică prin lovituri cât mai precise, şi de asemenea să slăbească cât mai mult poziţiile avansate din dispozitivul defensiv inamic. Pe tot parcursul pregătirii de artilerie, Corpul 8 Aviaţie urma să atace fără încetare oraşul, portul, infrastructura de aprovizionare şi aeroporturile.

Iar acum câteva cuvinte despre trupele noastre de artilerie.

Armata a 11-a concentrase în sectorul Sevastopol, în vederea atacului, toate gurile de foc disponibile în Crimeea, iar O.K.H. îi pusese la dispoziţie câteva din cele mai performante tunuri ale armatei germane.

Corpul 54 (comandantul artileriei – gen. Zuckertort) avea la dispoziţie 56 baterii de calibru mare şi mediu, 41 de calibru mic şi 18 de mortiere, şi în plus două batalioane de tunuri de asalt. Aceasta însemna un total de 121 baterii de artilerie, sprijinite de două batalioane de observaţie.

Artileria grea, de asediu, era compusă din baterii de tunuri cu calibrul până la 190 mm, şi de asemenea baterii de obuziere şi obuziere grele cu calibrul 305, 350 şi 420 mm. În plus, corpul mai avea şi două tunuri speciale de calibrul 600, şi faimosul tun de calibru 800, "Dora". Acest monstru fusese proiectat şi realizat în vederea bombardării celei mai puternice secţiuni a liniei Maginot, dar constructorul nu reuşise să-l termine la timp. Tunul era un miracol al tehnicii militare. Ţeava avea aproape 30 de metri lungime, iar afetul era înalt cât o casă cu etaj. Pentru a îl transporta şi asambla în poziţia de tragere au fost necesare 60 de trenuri şi o linie ferată special construită. În poziţia de tragere erau permanent de gardă două regimente de artilerie antiaeriană. Fără îndoială, eficacitatea acestui tun nu justifica toate eforturile şi cheltuielile făcute pentru construirea lui. Totuşi, unul din obuzele sale a reuşit să distrugă un mare depozit de muniţie al inamicului, depozit îngropat la 30 de metri în stânca falezei nordice a golfului Severnaia.

Artileria Corpului 30 era comandată de generalul Martinek, un excelent ofiţer de artilerie provenit din rândurile armatei austriece, unde deţinea acelaşi grad, de general. Din nefericire el a căzut în luptă un an mai târziu, pe frontul de est.

În total corpul avea 25 de baterii de calibru mare şi mediu, 25 de calibru mic, un batalion de artilerie uşoară de asalt şi două batalioane de observaţie. Corpului 30 îi mai fusese de asemenea repartizat Regimentul 300 Panzer, ale cărui tancuri teleghidate, fără personal, puteau fi folosite pentru a transporta şi detona încărcături explozive de mare putere în dispozitivul inamic.

Corpul Vânători de munte român avea 12 baterii de calibru mediu şi 22 de calibru mic, cu ajutorul cărora trebuia să îşi îndeplinească misiunea de a bloca inamicul în poziţiile sale defensive.

Un sprijin binevenit ne-a fost oferit de generalul von Richthofen, comandantul Corpului 8 Aviaţie, care ne-a transferat o parte din bateriile antiaeriene pe care le avea la dispoziţie, pentru a fi folosite în lupta terestră.

Niciodată în cel de-al doilea război mondial, de partea germană, nu s-a mai întâlnit o astfel de concentrare formidabilă de forţe de artilerie, mai ales din punctul de vedere al calibrelor. Dar cât de insignifiant pare totul în comparaţie cu cantităţile de armament folosite mai târziu de ruşi pentru a sparge frontul, în condiţii de câmp deschis! La Sevastopol germanii aveau de partea lor 208 baterii (cu excepţia celor antiaeriene), dispuse pe un front cu o lungime de circa 37 de kilometri. Aceasta însemna o medie de circa 7 baterii pentru fiecare kilometru de front, raportul fiind firesc mai mare în sectoarele fierbinţi, de asalt, şi mai mic în celelalte. Sovieticii, în ofensiva lor din 1945, au folosit în medie peste 250 de tunuri pentru fiecare kilometru de front!

Cu câteva zile înainte de atac am făcut o deplasare scurtă pe coasta sudică pentru a inspecta desfăşurarea pregătirilor de atac la Corpul 30. Postul nostru de comandă de acolo era amplasat într-un fermecător castel în stil maur, situat pe o stâncă ce domina coasta Mării Negre, castel care fusese proprietatea unui mare duce rus. În ultima zi petrecută acolo am fost într-o misiune de recunoaştere navală de-a lungul coastei în apropiere de Balaclava, cu singura navă de război pe care o aveam la dispoziţie, o ambarcaţiune italiană. Scopul misiunii era acela de a afla ce porţiuni din şoseaua de coastă erau vizibile de pe mare şi expuse la bombardamente din partea flotei sovietice. Deşi am constatat că anumite porţiuni ale şoselei erau expuse, până la urmă flota sovietică a Mării Negre nu a întreprins nici un fel de acţiune, probabil de teama represaliilor Luftwaffe.

Pe drumul de întoarcere s-a întâmplat o nenorocire, chiar în apropiere de Yalta. Fără nici un fel de avertizare, asupra noastră a început să plouă cu rafale de mitralieră şi obuze. Eram atacaţi de două avioane de vânătoare sovietice, care apăruseră din senin, iar noi nu am putut să le auzim din cauza zgomotului motoarelor navei noastre. În câteva secunde şapte din cele 16 persoane de la bord au fost ucise sau rănite, iar căldura incendiului ce cuprinsese nava ameninţa să cauzeze explozia torpilelor fixate de o parte şi de alta a acesteia. Comportamentul căpitanului navei, un tânăr sublocotenent italian, a fost demn de toată admiraţia. Sublocotenentul a dat dovadă de o imensă prezenţă de spirit reuşind să ne salveze şi să-şi salveze şi nava.

Fără a lua în seamă pericolul minelor, aghiotantul meu Pepo s-a aruncat în apă gol puşcă şi a înotat până la cel mai apropiat mal, unde a reuşit să oprească un camion german în trecere pe acolo. Cu acest camion a ajuns la Yalta şi de acolo a luat o şalupă croată, cu care a venit să ne remorcheze. A fost una din cele mai sumbre zile. Un subofiţer italian fusese ucis, iar trei marinari – răniţi. Căpitanul von Wedel, comandantul portului Yalta, fusese de asemenea ucis. Iar la picioarele mele, grav rănit la picior, zăcea camaradul meu cel mai devotat, şoferul Fritz Nagel. Sublocotenentul italian şi-a rupt cămaşa ca să facă un bandaj pentru a-i opri sângerarea, dar în zadar. Hemoragia puternică l-a răpus.

Fritz Nagel era originar din Karlsruhe şi îl aveam ca şofer din 1938. Împreună cu el am trecut prin foarte multe necazuri. El mai fusese rănit o dată în misiune, pe când eu eram comandantul Corpului 56 Panzer. De-a lungul anilor petrecuţi împreună mi-a fost un camarad devotat şi cu timpul îmi devenise un adevărat prieten. Figura sa, ochii săi căprui, pătrunzători, nu arătau nici cea mai mică urmă de servilitate. Cu o alură de sportiv şi o ţinută întotdeauna decentă, Nagel era un militar isteţ şi prietenos, care reuşea să cucerească atât inimile superiorilor, cât şi cele ale camarazilor săi. Imediat ce am debarcat

l-am dus la spitalul de campanie. Medicii au încercat să-l salveze printr-o operație, dar el pierduse deja prea mult sânge, și în aceeași noapte s-a stins din viață. L-am înmormântat alături de toți ceilalți camarazi ai noștri, germani și italieni, în cimitirul de pe faleza din Yalta – unul din cele mai fermecătoare locuri de pe coasta Mării Negre.

Le-am trimis părinților lui Nagel o copie a cuvântării pe care am ținut-o la înmormântarea lui.

Războiul însă nu așteaptă pe nimeni și nu ne lasă niciodată timp să medităm și să ne reculegem. Câteva zile mai târziu, cartierul tactic al Armatei a 11-a, cu efectivele reduse la minimul necesar, și-a instalat postul de comandă pentru frontul de la Sevastopol la Iuharî Karales, un sat tătăresc cuibărit într-o vale îngustă, printre munți. Rușii probabil știau că în zonă a apărut un post de comandă și un detașament de transmisiuni, căci în fiecare seară un "pilot de serviciu" de la ei își făcea apariția într-un antic bombardier "Rata" – pe care trupele noastre îl porecliseră "mașina de cusut" – și ne bombarda, din fericire fără să cauzeze vreodată vreo distrugere, oricât de mică. Pe o înălțime din apropierea satului, în munții Cerkes-Kermen, unde goții își construiseră pe vremuri un fort, se afla postul nostru de observație, iar în seara zilei de 6 iunie m-am deplasat acolo pentru a putea supraveghea desfășurarea asaltului de infanterie care urma să aibă loc a doua zi dimineață. Aici, într-un mic adăpost săpat în pământ, șeful de stat major, șeful operațiunilor, șeful contrainformațiilor, Pepo și cu mine am petrecut cele câteva ore de liniște de dinaintea furtunii. Ca și în alte dăți, Pepo a fost acela care a reușit să înveselească puțin atmosfera, dealtfel, destul de încordată.

Mi se sugerase să emit un Ordin de Zi către trupe în care să insist asupra importanței asaltului pe care urma să îl dăm. Eu însă, în general, nu sunt în favoarea unor astfel de apeluri mobilizatoare. În afară de faptul că astfel de ordine nu ajung niciodată mai departe de camera ofițerului de serviciu pe batalion, mi se părea evident că trupele noastre nu aveau nevoie să li se reamintească importanța acestei lupte. Cu toate acestea, pentru a mă conforma cutumei, am scris câteva rânduri pe o foaie de hârtie și i-am înmânat-o lui Pepo pentru a fi transmisă comandamentelor tuturor corpurilor de armată. La scurt timp după aceea, el s-a întors și a raportat: "*Herr General-oberst*, raportez: am transmis predicile dumneavoastră tuturor comandamentelor." Desigur, era o obrăznicie din partea lui, dar tot ce făcuse el era să exprime opinia soldatului de rând față de o astfel de "proclamație", iar aplombul lui ne-a făcut pe toți să izbucnim în râs.

În dimineața zilei de 7 iunie, când zorile au înroșit cerul la răsărit, iar întunericul ce umplea valea a început să se destrame, artileria noastră a început bombardamentul în forță, pentru a deschide drumul asaltului infanteriei. Simultan, escadrilele Luftwaffei s-au năpustit

asupra ţintelor ce le fuseseră alocate. Scena care se desfăşura în faţa ochilor noştri era de nedescris: era, probabil, un caz unic în istoria războaielor moderne, în care un comandant putea să observe direct întregul teatru de război. La nord-vest, se puteau vedea pădurile în care lupta aripa stângă a Corpului 54 şi înălţimile de la sud de valea Belbek, pentru cucerirea cărora urma să ducem lupte grele. Spre vest, se puteau observa înălţimile Gaitanî, şi în spatele lor, la mare distanţă, sclipirile golfului Sevemaia şi ale Mării Negre. Pe vreme frumoasă se putea vedea chiar şi peninsula Herson, unde mai târziu aveam să descoperim, spre surprinderea noastră, urme ale civilizaţiei antice greceşti. La sud-vest se înălţau ameninţător înălţimile Zapun şi stâncile impozante ale lanţului muntos ce străjuia coasta Mării Negre. Noaptea, din interiorul imensului cerc ce delimita fortăreaţa Sevastopol, se puteau vedea ţâşnind flăcările din gurile de foc ale artileriei inamice, iar ziua se puteau vedea norii de praf şi fum de la exploziile obuzelor artileriei noastre şi bombelor Luftwaffei. Pentru un astfel de spectacol gigantic, zona Sevastopol era fără îndoială o scenă excelentă!

Sevastopolul înseamnă mult mai mult decât o armată agresoare confruntându-se cu un inamic superior numeric, mult mai mult decât atacuri cu cea mai modernă artilerie şi aviaţie împotriva unor fortificaţii de oţel, granit şi beton. Sevastopol înseamnă spiritul soldatului german – tot curajul său, iniţiativa sa, spiritul său de sacrificiu, opuse rezistenţei încăpăţânate a inamicului care avea de partea lui avantajul terenului şi în plus tenacitatea şi răbdarea naturală a soldatului rus, întărite de dictatura de fier din sistemul sovietic. Ar fi imposibil să descriu această bătălie, care a durat o lună întreagă, într-o căldură toridă (chiar şi dimineaţa devreme, temperaturile puteau ajunge până la 34 de grade), astfel încât să nu nedreptăţesc nici armata germană, nici pe cea sovietică. Ceea ce au făcut trupele noastre în această bătălie ar putea fi subiectul unei epopei; aici însă nu avem spaţiu decât pentru o scurtă dare de seamă asupra unei confruntări de o duritate nemaiîntâlnită până atunci.

Pe flancul său drept Corpul 54 trimisese Divizia 132 pentru a lansa un atac frontal peste valea Belbek, având drept ţintă înălţimile strategice de la sud de aceasta, şi trecând prin capul de pod inamic de la Liubimovka. La stânga ei, Divizia 22 Infanterie avea misiunea de a deschide drumul peste vale pentru Divizia 132 printr-un atac dinspre est, la sud de Belbek, peste valea Kamâşlî. Şi mai la stânga, Divizia 50 Infanterie, atacând prin localitatea Kamâşlî, trebuia să se alăture Diviziei 132, continuându-şi înaintarea pe direcţia sud-vest. Pe flancul stâng al corpului, în pădurile din zona de munte, Divizia 24 Infanterie trebuia să-şi facă drum spre înălţimile Gaitanî, fiind acoperită la rândul ei pe flancul stâng de către Divizia 18 română.

Mulţumită sprijinului foarte puternic al artileriei de asalt şi atacurilor necontenite ale Corpului 8 Aviaţie, a fost posibil să trecem

văile Kamâşlî şi Belbek chiar din prima zi şi să cucerim o poziţie pe înălţimile strategice de la sud de valea Belbek.

Mai la sud, Corpul 30 avea drept primă misiune cucerirea unui aliniament favorabil pentru următorul său atac, de o parte şi de cealaltă a şoselei către Sevastopol. Acest atac urma să fie lansat câteva zile mai târziu.

Cea de-a doua fază a ofensivei, care a durat până pe 17 iunie, a însemnat pentru ambele fronturi o luptă acerbă pentru fiecare metru pătrat de teren, pentru fiecare tranşee şi fiecare cazemată. De nenumărate ori ruşii au încercat să recucerească ceea ce au pierdut, lansând violente contraatacuri. Atât în fortăreţele mari, cât şi în micile cazemate, aceştia au luptat adesea până la ultimul om şi ultimul cartuş. Deşi povara acestei bătălii a fost purtată în cea mai mare parte de trupele de infanterie şi geniu, trebuie neapărat să menţionez aici şi punctele avansate de observaţie ale artileriei noastre. Acestea au avut rolul de a dirija focul, făcând posibilă distrugerea şi capturarea fortăreţelor şi cazematelor inamice, una câte una. Observatorii, împreună cu artileria de asalt, le-au fost de mare ajutor infanteriştilor noştri.

Pe data de 13 iunie bravul regiment 16 Infanterie din Divizia 22, sub comanda colonelului von Choltitz, a reuşit să cucerească fortul Stalin, în faţa căruia fusese nevoit să se oprească în iarna precedentă. Un caz tipic care exemplifică spiritul ce îi anima pe ostaşii germani este cel al unui rănit din Regimentul 16, care, arătând spre bandajele în care îi era înfăşurat capul, ar fi spus: "Acum că l-am distrus pe Stalin, astea nu mai contează".

Pe data de 17 iunie am reuşit, cu preţul unor pierderi grele, să introducem un vârf de lance în zona fortificată din nord. Poziţiile defensive din linia a doua, "Ceka", "GPU", "Siberia" şi "Volga" erau în mâinile noastre.

În aceeaşi zi Corpul 30 a introdus şi el un "vârf de lance" în zona de apărare avansată a inamicului din faţa poziţiilor de la Zapun. După lupte extenuante, Divizia 72 a reuşit să cucerească "Capul Nord", "Dealul Bisericii" şi "Dealul Ruinei", iar Divizia 172 – Kamarî. La nord de Corpul 30, după o serie de asalturi eşuate, Divizia 1 Vânători de munte română a reuşit să cucerească "Căpăţâna". Divizia 28 Blindate Uşoare însă, care trebuia să cucerească "Dealul trandafirilor" şi "Stânca roşie 1 şi 2" nu reuşea să înainteze decât foarte încet prin zona stâncoasă de coastă. Singura modalitate de a avansa prin acel labirint de prăpăstii şi râpe era "săritura broaştei" – trecerea în mare viteză şi în grupuri mici prin faţa gurilor de foc inamice, ceea ce ducea la pierderi considerabile.

În pofida preţului imens plătit pentru aceste succese, totuşi, rezultatul bătăliei a rămas în cumpănă pentru încă câteva zile. Trupele

noastre ajunseseră din toate punctele de vedere la capătul puterilor. În cazul Corpului 54, cea mai afectată a fost Divizia 132, ale cărei regimente greu încercate au trebuit chiar să fie înlocuite temporar cu cele ale Diviziei 46 din peninsula Kerci. Locul ei a fost luat în final de Divizia 24, care pentru aceasta a trebuit să fie scoasă din dispozitivul ei de pe flancul stâng al corpului.

Tocmai în acele zile O.K.H. a început să facă presiuni asupra Armatei a 11-a pentru a renunța la Corpul 8 Aviație în favoarea operațiunilor ofensive din Ucraina, cu excepția cazului în care se întrevedea o cădere rapidă a Sevastopolului. Noi am insistat asupra faptului că atacul trebuia continuat cu orice preț până la obținerea victoriei, ceea ce desigur necesita prezența continuă a Corpului 8 în teatrul de operațiuni de la Sevastopol. În final, Armata a 11-a a avut câștig de cauză și a reușit să păstreze în subordinea sa Corpul 8 Aviație.

Însă cine ar fi putut oare garanta la vremea aceea o cădere rapidă a Sevastopolului având în vedere scăderea bruscă a capacității de luptă a trupelor noastre? Dându-ne seama că trupele sale sunt în pericol de a nu rezista până la capăt, Armata a 11-a a cerut să fie sprijinită cu încă trei regimente de infanterie – cerere pe care O.K.H. a aprobat-o fără reținere. Aceste trei regimente urmau să ajungă în teatrul de operațiuni înainte ca bătălia să intre în faza ei finală.

În situația dată am apreciat că este cazul ca ambele corpuri de armată să exploateze avantajul pe care îl oferă lupta în ofensivă – acela de a putea schimba oricând, după dorință, direcția principală de atac și de a lua astfel prin surprindere inamicul.

Corpul 54 s-a întors către vest, aruncând în luptă Regimentul 213 Infanterie și Divizia 24. Regimentul 213, comandat de colonelul Hitzfeld, a reușit să cucerească bateria blindată "Maxim Gorki", dintre ale cărei tunuri unul fusese deja scos din luptă printr-o lovitură directă a unei baterii de asediu germane. Celălalt a fost distrus de geniștii noștri. Însă unitatea militară care apăra fortul și care era amplasată în subteran, pe mai multe niveluri, nu s-a predat până când geniștii noștri nu au dinamitat turelele de acces de la nivelul solului, pătrunzând înăuntru. În cursul unei încercări a trupelor sovietice de a ieși din încercuire, comisarul care era la comandă a fost ucis, iar oamenii acestuia s-au predat implorându-ne să-i cruțăm în numele lui Hristos. După aceasta, Divizia 24 a pornit la curățirea restului sectorului nordic de-a lungul coastei vestice, ajungând pe 21 iunie chiar în fața fortificațiilor care apărau intrarea în golful Severnaia.

Și în cazul Corpului 30 schimbarea bruscă a direcției de atac s-a soldat cu un succes important, pe data de 17 iunie. Corpul 30 a decis să își oprească înaintarea prin zona muntoasă de coastă de la est de Balaclava și să își concentreze forțele pe șoseaua Balaclava-

Sevastopol şi în zona de la sud de aceasta, pentru un atac surpriză. Pentru contracararea acţiunilor inamice din flanc, din direcţia zonei muntoase de coastă, corpul nu avea la dispoziţie decât trupe de artilerie. Divizia 72 a reuşit foarte repede să disloce poziţiile inamice de la sud de şosea iar batalionul de recunoaştere al diviziei, sub comanda maiorului Baake, a exploatat cu mult curaj acest câştig iniţial atacând printre rămăşiţele trupelor inamice în retragere şi ajungând până la "Cuibul de vultur", în faţa liniei Zapun. Dimineaţa devreme în ziua de 18 iunie batalionul a reuşit să cucerească "Cuibul" şi să rămână pe poziţie până când au ajuns întăririle trimise de divizie. Această victorie ne-a permis să extindem în continuare spre nord breşa în sistemul defensiv al inamicului.

În cea de-a doua fază a bătăliei, ca şi în cea de-a treia, trupele germane au obţinut succese prin schimbarea bruscă a punctului focal al atacului, mai ales al atacului de artilerie. În nord, această tactică ne-a asigurat atingerea primului obiectiv, golful Severnaia, iar în sud, cucerirea unui aliniament favorabil pentru atacul asupra liniei Zapun.

În sectorul nordic întreaga artilerie a corpului şi-a condus focul astfel încât să faciliteze Diviziei 24 cucerirea forturilor care dominau intrarea în golful Severnaia. Cel mai formidabil dintre acestea era Fortul Nord, un amplasament foarte vechi dar extrem de puternic.

Divizia 22 a preluat controlul asupra stâncilor de pe malul golfului Severnaia. Pentru cucerirea tunelului de cale ferată situat la limita dintre sectoarele alocate diviziilor 22 şi 50 s-au dus lupte grele împotriva unei brigăzi inamice care fusese adusă pe mare special pentru apărarea acelui obiectiv. Nu am reuşit să capturăm tunelul decât după o serie de lovituri foarte puternice de artilerie asupra intrărilor acestuia. Afară din tunel au ieşit spre surprinderea noastră nu numai militari, ci şi un mare număr de civili, printre care chiar şi femei şi copii. Dificultăţi deosebite am întâmpinat de asemenea în operaţiunile de curăţare a ţărmului nordic al golfului. Acolo, în faleza din stâncă masivă inamicul amenajase galerii foarte adânci pentru depozitarea materialelor şi muniţiilor. Din raţiuni defensive, aceste galerii fuseseră prevăzute cu turele de acces din oţel. Întrucât soldaţii de acolo refuzau să se predea (probabil din cauza ameninţărilor comisarilor), a trebuit să încercăm să dinamităm aceste turele. Atunci când genieştii noştri au ajuns în apropierea turelei primei galerii, s-a auzit o explozie în interiorul subteranei şi o bucată mare de stâncă s-a prăbuşit, îngropându-i nu numai pe inamici, ci şi propria noastră echipă de genişti. Comisarul de la comanda unităţii sovietice de acolo îşi aruncase adăpostul în aer laolaltă cu toate trupele, într-un gest sinucigaş. Celelalte cazemate au fost nevoite să se predea de către un locotenent de artilerie german, care în pofida tirurilor inamice dinspre malul sudic, a reuşit să-şi aducă tunul pe şoseaua de coastă

până într-un loc din care putea executa tragere directă asupra ambrazurilor. Din galerii au ieşit cohorte de soldaţi şi civili complet epuizaţi. Toţi comisarii de acolo s-au sinucis înainte ca noi să-i putem captura.

Divizia 50, care avusese de luptat într-o zonă extrem de dificilă atât din cauza reliefului cât şi a vegetaţiei foarte dense, a reuşit să ajungă la marginea estică a golfului Severnaia şi să cucerească înălţimile Gaitanî, care dominau gura văii Ciornaia.

La stânga de aceasta, aripa dreaptă a Corpului Vânători de munte român ducea lupte grele pentru a înainta prin pădurile din zona deluroasă de la sud-est de Gaitanî. Sufletul operaţiunii era generalul Lascăr, care mai târziu avea să cadă prizonier la Stalingrad.

Şi Corpul 30 a avut de câştigat prin schimbarea bruscă a direcţiei de atac. Profitând de faptul că Divizia 72 reuşise să cucerească "Cuibul de vultur", Divizia 170 s-a întors brusc din sectorul sudic şi a atacat prin surprindere unităţile inamice din masivul Fediukinî. Inamicul, care îşi concentra atenţia spre est şi care, probabil, deja se aştepta la un atac asupra înălţimilor Zapun, a fost total surprins. Masivul Fediukinî a fost cucerit relativ uşor. Prin aceasta corpul a cucerit o bază de operaţiuni care îi permitea să dea un asalt decisiv asupra liniei Zapun.

Tot în perioada despre care vorbim, anumite progrese au fost înregistrate şi de aripa stângă a Corpului Vânători de munte român (Divizia 1 Vânători de munte).

Aşadar, în dimineaţa zilei de 26 iunie Armata a 11-a se afla în posesia întregii centuri defensive exterioare a fortăreţei Sevastopol, cu excepţia câtorva zone. Inamicul fusese aruncat înapoi în zona centurii interioare de fortificaţii, frontul nordic fiind acum situat de-a lungul falezei abrupte de pe malul sudic al golfului Severnaia. Frontul estic începea acum la înălţimile Inkerman şi continua, peste înălţimile Zapun, până la stâncile din apropiere de Balaclava.

Armata a 11-a trebuia acum să hotărască pe unde va sparge această centură interioară de fortificaţii. Am luat ca pe o premisă indiscutabilă faptul că în Sevastopol inamicul va continua să reziste la fel de înverşunat ca şi până atunci – mai ales că nici unul din comunicatele conducerii militare a oraşului – Comandamentul Frontului Crimeei – nu pomenise vreodată de vreun plan de evacuare.

Pe de altă parte, trebuia să ţinem seama de faptul că deşi rezervele inamicului erau pe sfârşite, capacitatea ofensivă a regimentelor germane era şi ea de asemenea într-un declin rapid.

În săptămânile precedente îmi petrecusem toate dimineţile şi după-amiezele inspectând cartierele generale ale corpurilor de armată, comandamentele diviziilor, regimentelor, batalioanelor, unităţilor de artilerie şi punctele de observaţie ale acestora. Cunoşteam cât se

poate de bine starea unităților noastre. Personalul regimentelor scăzuse la cifre de ordinul sutelor de soldați. Îmi aduc aminte că o companie a trebuit să fie retrasă de pe câmpul de luptă întrucât nu mai avea decât un ofițer și opt soldați.

Care era soluția pentru a duce la bun sfârșit bătălia de la Sevastopol, în situația în care Corpul 54 avea de înfruntat fortificațiile de la golful Severnaia iar Corpul 30 trebuia să ia cu asalt înălțimile Zapun?

Soluția ideală în această situație ar fi fost mutarea centrului de greutate al ofensivei în sectorul Corpului 30, pe aripa sudică. În practică, însă, acest lucru nu era posibil. Numai deplasarea diviziilor ne-ar fi luat câteva zile. În acest timp, inamicul ar fi avut posibilitatea să-și refacă capacitatea de luptă. În zona frontului, cele două corpuri de armată nu comunicau decât printr-un drum foarte îngust pe care geniștii noștri îl construiseră cu eforturi supraomenești prin munți, în iarna precedentă. În orice caz, acest drum nu putea rezista la greutatea pieselor noastre de artilerie, iar varianta de a transporta o cantitate atât de mare de tunuri pe un drum ocolit – prin Ialta – și de a le asigura muniția necesară pentru operațiunile din sectorul sudic ne-ar fi costat săptămâni de întârziere. Încă un factor de care trebuia să ținem seama era intenția O.K.H. de a retrage Corpul 8 Aviație din Crimeea cât mai repede posibil.

Imediat după ce Divizia 22 a atins golful Severnaia, m-am dus și eu acolo pentru a inspecta regimentele și a aprecia situația tactică din teren. Pentru a-mi crea o imagine de ansamblu a situației, m-am deplasat la un post de observație de pe malul nordic al golfului. În fața mea se întindea o fâșie de mare lată de 700-1000 de metri, unde pe vremuri stăteau la ancoră flote întregi. Pe malul opus, la dreapta era cetatea Sevastopol, iar drept în față o faleză de stâncă, înțesată de poziții inamice ca un fagure de albine. Mi-am dat seama că de acolo de unde mă aflam, adică din flanc, ar fi fost cel mai ușor de distrus defensiva inamică din sectorul Zapun, întrucât malul opus al golfului Severnaia era ultimul loc din care inamicul s-ar fi așteptat să fie atacat.

Când am discutat prima dată acest plan al meu cu ofițerii din comandamentul Corpului 54, am avut de întâmpinat foarte mult scepticism din partea lor. Cum, au întrebat ei, vor putea bărcile de asalt să treacă peste acea porțiune destul de lată a golfului fără a fi distruse de formidabila concentrare de piese de artilerie de pe malul sudic? Și mai mult decât atât, cum ar fi putut aceste bărci de asalt să ajungă la apă, având în vedere că singurul drum spre țărm trecea prin niște văi abrupte, expuse, evident, focului inamic de pe malul opus?

Și totuși, în opinia mea, chiar pentru motivul că părea imposibil, un atac peste golful Severnaia ar fi luat inamicul prin surprindere și

ne-ar fi putut aduce succesul. Prin urmare, în ciuda tuturor obiecțiunilor ridicate, am insistat pentru punerea în aplicare a planului meu – deși îmi venea greu să dau ordinul de pornire într-o asemenea operațiune riscantă știind că datorită poziției mele nu voi putea participa direct la ea.

Odată decizia luată, toți cei implicați au trecut la executarea ordinelor cu toată energia de care mai dispuneau. În acest context țin neapărat să îi remarc pe geniști, care s-au mai remarcat anterior și printr-o contribuție deosebită la anihilarea cazematelor sovietice, alături de trupele de infanterie.

Marea ofensivă asupra zonei interioare a fortăreței Sevastopol – traversarea golfului Severnaia cu Corpul 54 și asaltul asupra înălțimilor Zapun cu Corpul 30 – a fost programată pentru dimineața zilei de 29 iunie. Deja pe 28 iunie Divizia 50 reușise să traverseze cursul inferior al râului Ciornaia și să cucerească Inkermanul. Tragedia care s-a petrecut atunci la Inkerman este încă o dovadă clară a fanatismului cu care luptau bolșevicii. Orașul Inkerman este dominat de un masiv foarte înalt și abrupt de stâncă, care se întinde până departe spre sud. Înăuntrul acestui masiv erau excavate încăperi uriașe care serveau ca depozite pentru producătorii de vinuri și șampanie din Crimeea. Alături de imensele stocuri de vinuri, bolșevicii depozitaseră muniții, dar recent începuseră să utilizeze încăperile și ca adăposturi pentru miile de răniți și refugiați din zonă. În momentul în care trupele noastre au intrat în Inkerman întregul munte a fost zguduit de o explozie fantastică, iar peretele de stâncă înalt de 40 de metri s-a prăbușit pe o porțiune de circa un kilometru, îngropând sub el mii de oameni. Deși această tragedie era consecința unui act fanatic al câtorva comisari bolșevici, ea a devenit o măsură a disprețului pentru viața omului, ridicat de această putere asiatică la rang de principiu!

În cursul nopții de 28 spre 29 iunie, în timp ce se desfășurau pregătirile pentru trecerea golfului Severnaia, toți cei implicați în operațiune au fost cuprinși de tensiunea momentului. Pentru a camufla zgomotul făcut de trupele noastre ce se pregăteau de atac pe malul nordic al golfului, Corpul 8 Aviație a ținut orașul sub un bombardament continuu. Intreaga artilerie era pregătită să înceapă un atac de proporții asupra falezei de pe malul sudic, în cazul în care sovieticii și-ar fi dat seama că suntem aproape și ar fi început să tragă. Dar de partea cealaltă a golfului nu s-a mișcat nimic, și astfel dificilele operațiuni de lansare la apă a bărcilor de asalt și îmbarcare a soldaților au reușit fără probleme. La ora 1 primul val de ambarcațiuni din diviziile 22 și 24 a părăsit țărmul îndreptându-se spre malul opus. Traversarea golfului a fost un succes major: inamicul a fost luat complet prin surprindere. În momentul în care dispozitivele defensive inamice de

pe faleză au intrat în acțiune, aruncătoarele noastre de grenade grele erau demult pe poziție, mai jos pe țărm. Toate gurile de foc inamice care și-au făcut simțită prezența au fost rapid anihilate de trupele noastre pe măsură ce acestea escaladau stâncile avansând către platou. Și astfel, flancul nordic al temutului dispozitiv defensiv de la Zapun a fost cucerit printr-un atac surpriză.

Iar în zori trupele noastre au intrat în acțiune și împotriva sectorului central al acestui dispozitiv.

Pe aripa stângă a Corpului 54, Divizia 50 și Divizia 132 formată din regimentele de infanterie ale Diviziei 46 – recent sosite în teatrul de operațiuni – și-au părăsit pozițiile din Gaitanî și de la sud de acesta pentru a asalta înălțimile de la sud de Inkerman. Mai târziu li s-a alăturat și aripa dreaptă a Corpului Vânători de munte român. Atacul a fost de asemenea sprijinit cu foc de artilerie din flanc, dinspre țărmul nordic al golfului Severnaia.

La rândul său, Corpul 30 a pornit în zori la asaltul decisiv asupra liniei Zapun, fiind sprijinit de bateriile de artilerie cu bătaie lungă ale Corpului 54 și de escadrilele Corpului 8 Aviație. Corpul 30 și-a folosit mai întâi artileria pentru a le crea sovieticilor iluzia că îi așteaptă un atac pe un front larg, apoi și-a concentrat Divizia 170 într-o zonă foarte mică în apropiere de înălțimile Fediukinî, pentru a o folosi drept trupă de șoc. Divizia 170, cu sprijinul artileriei de asalt al Batalionului 300 Panzer și al unui regiment de artilerie antiaeriană, a reușit foarte repede să cucerească înălțimile strategice de pe ambele părți ale șoselei către Sevastopol. Profitând de confuzia instalată în rândurile inamicului, această divizie a continuat să elibereze terenul către nord, vest și sud pe o arie îndeajuns de mare ca restul diviziilor Corpului 30 să se poată desfășura pe platou.

După trecerea cu succes a golfului, căderea înălțimilor Inkerman și penetrarea pozițiilor de la Zapun de către Corpul 30, soarta Sevastopolului era pecetluită.

Lupta disperată a sovieticilor, cu ultimele forțe de care mai dispuneau, nu putea nici să amâne victoria totală a germanilor, nici să influențeze cumva în bine situația operațională generală a sovieticilor. Ar fi fost inutilă chiar și din punctul de vedere al onoarei militare, căci în luptele de până atunci soldații ruși își demonstraseră cu prisosință vitejia. Însă sistemul politic cerea ca această luptă inutilă să continue.

După capturarea înălțimilor de pe țărmul sudic al golfului, diviziile Corpului 54 care traversaseră golful se aflau deja în interiorul largului cerc de fortificații care înconjurau Sevastopolul. În timp ce o parte din aceste divizii au trecut la anihilarea rămășițelor din acest cerc, avansând spre sud, restul au pornit spre vest pentru a se ocupa de fortificațiile de la periferia orașului și de orașul propriu-zis. Odată

cu căderea faimosului fort Malakov, o redută pentru care s-a vărsat atâta sânge în războiul Crimeei, Corpul 54 a trecut la cucerirea oraşului Sevastopol.

Între timp, înainte de sfârşitul zilei de 29 iunie, cele două divizii ale Corpului 30 care avuseseră sarcina de a simula un atac frontal – Divizia 28 Blindate Uşoare şi divizia 72 Infanterie – au fost introduse rapid în interiorul cercului de fortificaţii, în spatele Diviziei 170.

În momentul în care au ajuns la poziţiile de la Zapun – deja cucerite de Divizia 170 – acestea au fost desfăşurate în evantai, pentru a cuceri peninsula Herson.

Divizia 28 Blindate Uşoare a spart cercul extern de fortificaţii la sud-est de Sevastopol, cucerind Cimitirul englez. Ruşii construiseră aici unul din amplasamentele de bază ale cercului lor extern de fortificaţii, iar monumentele de marmură ridicate cândva în memoria soldaţilor britanici erau acum în ruină. Noile victime ale războiului, cei căzuţi în această bătălie, zăceau alături de osemintele englezilor scoase la suprafaţă de obuze. Apoi divizia a avansat pe la sud de oraş, având în vedere o eventuală pătrundere pe la vest în cazul în care ar fi întâlnit rezistenţă din partea inamicului, sau, dacă ar fi fost cazul, zădărnicirea încercărilor sovieticilor de a ieşi din încercuire.

Ţinta Diviziei 170 era farul de la marginea vestică a peninsulei Herson, locul din care se spune că Ifigenia ar fi privit marea cu ochii plini de dor, sperând că va zări ţărmurile Eladei.

Misiunea Diviziei 72 era să avanseze de-a lungul coastei sudice. Înconjurând poziţiile de la Zapun pe direcţie sudică, ea a cucerit mai întâi o înălţime dominantă, "Dealul Morii de Vânt", asigurând prin aceasta securitatea şoselei spre Sevastopol, pentru a putea fi folosită de Corp. Ea a fost urmată de Divizia 4 Vânători de munte română, care a procedat la nimicirea sistemului defensiv din jurul Balaclavei, luând în urma luptei circa 10000 prizonieri.

Conform experienţelor noastre precedente cu sovieticii, puteam conta pe faptul că aceştia vor mai opune rezistenţă atât în zona dispozitivelor defensive de la periferia oraşului cât şi în oraşul propriu-zis. Stalin trimisese prin radio în mai multe rânduri un ordin către trupele de la Sevastopol, în care le cerea să reziste până la ultimul om şi ultimul cartuş, iar noi eram la curent cu faptul că toţi civilii din oraş care puteau ţine în mână o armă fuseseră mobilizaţi.

A nu ţine seama de aceste considerente ar fi fost din partea cartierului general al Armatei a 11-a o neglijare a datoriei faţă de trupele combatante. O luptă în oraşul propriu-zis ar fi cauzat pierderi imense armatei agresoare. Pentru a le evita, am apelat din nou la serviciile artileriei şi Corpului 8 Aviaţie. Trebuia să-i arătăm inamicului că nu aveam de gând să îi oferim posibilitatea să ne cauzeze pierderi, cu atât mai puţin în lupte de stradă prin centrul Sevastopolului.

Astfel că ziua de 1 iulie a început printr-un bombardament masiv asupra fortificațiilor de la periferia orașului și asupra pozițiilor defensive din interiorul orașului. Nu după mult timp avionul nostru de recunoaștere a raportat că principalele focare de rezistență au fost eliminate, și că nu ne mai putem aștepta la vreo acțiune serioasă din partea sovieticilor. Bombardamentul a încetat iar diviziile au intrat în oraș. Din câte se pare, inamicul își retrăsese majoritatea forțelor undeva mai la vest, în noaptea precedentă.

Însă bătălia nu se terminase încă. Armata de Coastă sovietică renunțase la a mai apăra orașul, însă o făcuse numai pentru a ne putea opune mai departe rezistență din spatele fortificațiilor care blocau accesul în peninsula Herson – fie pentru a respecta ordinul lui Stalin și a evita plutonul de execuție, fie pentru că sperau să fie evacuați în cursul nopții de nave ale Flotei Roșii, care puteau acosta în golfurile de la vest de Sevastopol. După cum am aflat mai târziu, numai foarte puțini ofițeri de rang înalt și comisari au fost evacuați cu ajutorul unor torpiloare, printre ei aflându-se și comandantul armatei, generalul Petrov. Când locțiitorul acestuia a încercat să se evacueze și el prin aceeași metodă, a fost interceptat și făcut prizonier de singura noastră ambarcațiune – o fregată italiană.

Confruntarea finală din peninsula Herson a durat până pe data de 4 iulie. În timp ce Divizia 72 lupta pentru cucerirea fortului blindat care adăpostea bateria "Maxim Gorki 2" și era apărat de o garnizoană de câteva mii de oameni, celelalte divizii au împins treptat inamicul către extremitatea vestică a peninsulei. Rușii au încercat în mod repetat să spargă frontul către est, mai ales în cursul nopții, probabil sperând să facă joncțiunea cu partizanii din munții Iaila. Mase imense de soldați se aruncau către liniile noastre, ținându-se cu toții de mâini pentru a îi împiedica pe cei mai slabi de înger să dea înapoi. În fruntea lor, îndemnându-i, erau adesea femei și fete din Komsomol, și ele înarmate. Inevitabil, pierderile pe care le antrenau astfel de ieșiri erau extraordinar de mari.

În final, rămășițele Armatei de Coastă și-au găsit refugiul în niște caverne imense de la marginea peninsulei Herson, unde au așteptat în van să fie evacuați. Atunci când s-au predat, pe 4 iulie, am avut surpriza să constatăm că numai pe o mică limbă de pământ fuseseră înghesuiți vreo 30000 de oameni.

În total, numărul de prizonieri capturați în fortăreață ajungea la 90000. Pierderile inamicului în morți reprezentau numeric de mai multe ori pierderile noastre. Cantitatea de materiale capturate era atât de mare, încât nu am reușit să o inventariem.

O fortăreață puternică în virtutea reliefului natural, întărită și consolidată de inamic în toate modurile posibile și apărată de o întreagă armată, fusese acum înfrântă. Armata ei era anihilată, iar întreaga

Crimee se afla în mâini germane. Toate acestea chiar la momentul oportun din punct de vedere operațional pentru ca Armata a 11-a, eliberată de sarcina cuceririi Crimeei, să poată fi folosită în marea ofensivă germană din sectorul sudic al frontului de est.

Mi-am petrecut seara zilei de 1 iulie împreună cu cei mai apropiați colaboratori ai mei în postul nostru de comandă, o mică așezare tătărească din Iuharî Karales. "Pilotul de serviciu" sovietic care avea obiceiul să arunce câteva bombe în mica noastră vale pe la apusul soarelui nu a mai apărut. Gândurile noastre s-au întors la bătăliile din zilele trecute și la camarazii care nu mai erau cu noi.

Și apoi, la radio, s-a auzit marșul triumfal al fanfarei și un comunicat special: căderea Sevastopolului. La scurt timp după aceea prin telex a venit următorul mesaj:

"Comandantului Armatei Crimeei
General-colonel von Manstein

Întru recunoașterea serviciilor și meritelor dumneavoastră excepționale în bătălia pentru cucerirea Crimeei, bătălie care a culminat cu anihilarea inamicului la Kerci și capturarea puternicei fortărețe Sevastopol, vă avansez la gradul de feldmareșal. Prin avansarea dumneavoastră și prin crearea unei medalii comemorative pentru a fi purtată de militarii de toate rangurile care au participat la campania din Crimeea, doresc să exprim în fața întregului popor german deosebitul meu respect pentru faptele eroice ale trupelor care luptă sub comanda dumneavoastră.

ADOLF HITLER."

10

LENINGRAD-VITEBSK

În timp ce diviziile Armatei a 11-a se refăceau după greutățile din campania de-abia încheiată iar eu mă aflam în permisie în România, statele majore ale unităților au început să întocmească planurile tactice pentru traversarea strâmtorii Kerci. Armata a 11-a se pregătea astfel să se alăture marii ofensive care fusese lansată între timp de către Wehrmacht pe aripa sudică a frontului de est. Pe tot parcursul permisiei am fost ținut la curent cu mersul pregătirilor de către șeful Operațiunilor, colonelul Busse, care mă vizita destul de des. Din păcate, toate aceste pregătiri s-au dovedit zadarnice, întrucât Hitler, care după obiceiul său alerga după mai mulți iepuri odată, a supraestimat impactul primelor succese germane pe frontul de est și a renunțat la ideea de a chema Armata a 11-a în ajutor acolo.

Întorcându-mă în Crimeea pe data de 12 august am fost foarte tulburat la aflarea noii sarcini pe care ne-o trasa O.K.H. În loc de Armata a 11-a, strâmtoarea Kerci urma să fie trecută doar cu cartierul general al Corpului 42, Divizia 46 și câteva formațiuni române. Armata a 11-a avea acum ca misiune cucerirea Leningradului, drept care artileria de asalt folosită la atacul asupra Sevastopolului plecase deja spre nord. Din nefericire O.K.H. ne-a mai luat încă trei divizii. Divizia 50 urma să rămână în Crimeea. Divizia 22 una din cele mai bune unități ale noastre, revenită la statutul de divizie aeropurtată, a fost trimisă în Creta, unde a rămas mai mult inactivă, până la sfârșitul războiului. Și în sfârșit, când deja eram porniți la drum, Divizia 72 a fost trecută sub comanda Grupului Armatelor Centrale, pentru a rezolva o criză locală. Așadar, tot ce mai rămăsese din formula originală a Armatei a 11-a erau cartierele generale ale Corpurilor 54 și 30, Diviziile 24, 132 și 170 Infanterie și 28 Blindate Ușoare.

Indiferent de motivele pe care le va fi avut O.K.H., această dezmembrare a unei armate în care comandamentele de corp de armată şi diviziile luptaseră împreună cu succes pentru atâta vreme mi se pare deplorabilă. Cunoaşterea şi încrederea reciprocă dintre formaţiunile care au trecut prin lupte grele împreună sunt factori de cea mai mare importanţă într-un război şi nu ar trebui niciodată neglijate.

Mai trebuie însă amintit un aspect cu o şi mai mare relevanţă. Ce justificare putea avea deplasarea Armatei a 11-a, după succesul din Crimeea, la mare distanţă de sudul frontului şi folosirea ei pentru cucerirea unui obiectiv de mică importanţă – Leningradul? De partea germană, până la urmă, rezultatul decisiv trebuia căutat în sudul frontului, în nici un caz în nord. Cucerirea Leningradului era o misiune sortită din start eşecului, mai ales acum când era evident că obiectivele desemnate de Hitler – Stalingradul şi Caucazul – vor duce la împărţirea capacităţii noastre ofensive pe două direcţii, şi cu cât mai mult am fi avansat spre est, cu atât mai lung şi mai greu de apărat ar fi devenit flancul nordic al înaintării noastre.

Evenimentele ulterioare au arătat că menţinerea Armatei a 11-a pe flancul sudic ar fi fost o alegere cu mult mai fericită, indiferent dacă ea ar fi fost trimisă peste strâmtoarea Kerci pentru a tăia retragerea inamică spre Caucaz, sau ar fi mers în urma grupurilor de armate din linia întâi, ca forţă de rezervă strategică.

Atunci când mi-am întrerupt călătoria spre nord pentru a vorbi la telefon cu cei din cartierul general al comandantului suprem despre noile mele sarcini de luptă, am discutat această problemă în detaliu cu şeful Marelui Stat Major, general-colonelul Halder. Halder a afirmat cât se poate de clar că este în complet dezacord cu propunerea lui Hitler de a încerca să cucerim Leningradul în paralel cu ofensiva din sud, dar mi-a spus că Hitler a insistat în mod deosebit asupra acestui lucru, şi a refuzat să îşi retragă propunerea. Iar când l-am întrebat dacă crede că este posibil să nu renunţăm complet la serviciile Armatei a 11-a pe frontul de sud, el mi-a răspuns afirmativ. Eu unul am rămas sceptic, bineînţeles fără a avea curajul să contracarez chiar din primul moment opinia şefului Marelui Stat Major.

Cu aceeaşi ocazie am putut constata, spre marea mea deznădejde, cât de proaste puteau fi relaţiile dintre Hitler şi şeful său de stat major. Unul din subiectele puse în discuţie într-una din şedinţele zilnice a fost criza locală care apăruse în sectorul Grupului Armatelor Centrale ca o consecinţă a unei contraofensive sovietice neaşteptate – aceeaşi criză care făcuse necesară desprinderea Diviziei 72 de Armata a 11-a. Lui Hitler, după cum era de aşteptat, vestea i-a dat ocazia de a se lansa într-o tiradă împotriva diviziilor germane care luptau acolo. Halder l-a contrazis cu tărie, arătându-i că trupele noastre erau deja de multă vreme suprasolicitate, iar pierderile masive în

rândurile ofiţerilor şi subofiţerilor aveau repercusiuni tragice asupra capacităţii de luptă. Deşi învelite într-un limbaj cât se poate de obiectiv, argumentele lui Halder i-au provocat lui Hitler o criză de furie. În termenii cei mai lipsiţi de tact, acesta i-a refuzat lui Halder dreptul de a avea o altă opinie, declarând că el, ca fost infanterist de linia întâi în primul război mondial, putea judeca situaţia mult mai bine decât Halder, care nu fusese niciodată în această situaţie.

Întreaga scenă era atât de penibilă încât m-am ridicat cu indignare de la masa cu hărţi şi am rămas la distanţă până când Hitler s-a calmat şi m-a chemat înapoi. După încheierea şedinţei, m-am simţit obligat să aduc incidentul în atenţia şefului serviciului Personal, generalul Schmundt, care îndeplinea şi funcţia de prim consilier pe probleme militare al lui Hitler. I-am spus că era imposibil ca un comandant suprem şi şeful statului major al acestuia să fie în relaţii atât de proaste şi că lucrurile nu pot rămâne aşa: fie Hitler trebuie să asculte opinia şefului de stat major şi să îi acorde măcar respectul formal cuvenit, fie Halder trebuie să renunţe la funcţia pe care o deţine şi să demisioneze. Din nefericire nici una din aceste alternative nu a avut câştig de cauză. Ruptura dintre cei doi a survenit şase săptămâni mai târziu, când Halder a fost demis.

Pe data de 27 august Cartierul general al Armatei a 11-a a sosit pe frontul de la Leningrad în scopul de a investiga posibilităţile de atac în sectorul alocat Armatei a 18-a şi de a pune la punct un plan de asalt asupra oraşului. Intenţionam ca după ce vom fi conceput planul de atac, noi să preluăm de la Armata a 18-a acea porţiune a sectorului de front care era orientată spre nord, iar Armata a 18-a să îşi păstreze partea estică a sectorului, pe Volhov. Frontul alocat Armatei a 11-a a fost împărţit în trei sectoare: sectorul Neva de la lacul Ladoga până la sud-est de Leningrad, sectorul central – frontul de asalt propriu zis, de la sud de Leningrad, şi în sfârşit frontul de pe malul sudic al golfului Finic, front care conţinea şi capul de pod extins deţinut încă de sovietici la golful Finic în jurul Oranienbaumului.

În plus faţă de puternica artilerie autopropulsată de asalt, din care o parte fusese adusă tocmai de la Sevastopol, la dispoziţia Armatei a 11-a urmau să fie circa 13 divizii şi jumătate, printre care Divizia Albastră spaniolă, o divizie de blindate, o divizie de Vânători de munte şi o brigadă SS. Însă din aceste forţe nu puteam utiliza pentru asaltul propriu-zis decât nouă divizii şi jumătate, întrucât frontul de la Oranienbaum şi cel de pe Neva necesitau fiecare câte două divizii. Forţa dispozitivului nostru ofensiv nu era deloc mare în comparaţie cu ceea ce aveau ruşii: 19 divizii plus o brigadă independentă de infanterie, o brigadă de grăniceri, şi una sau poate chiar două brigăzi de blindate.

Ţinînd seama de raportul de forţe, ne-ar fi fost desigur extrem de necesară o mână de ajutor din partea finlandezilor, care dispuneau de forţe considerabile pe istmul Kareliei la nord de Leningrad. Însă atunci când problema a fost pusă în discuţie prin intermediul omului nostru de legătură de la Cartierul General finlandez, generalul Erfurth, a ieşit la iveală că de fapt înaltul comandament finlandez nici nu vrea să audă de aşa ceva. Principalul argument al finlandezilor, conform mărturiei generalului Erfurth, a fost acela că Finlanda se angajase, încă din 1918, să nu atace niciodată Leningradul. Prin urmare, orice contribuţie finlandeză la ofensiva germană era exclusă din start.

În executarea acestei misiuni, Armata a 11-a a fost nevoită să se bazeze numai pe resursele proprii. Ne dădeam prea bine seama de faptul că rezultatul acestei misiuni stătea sub semnul întrebării, iar faptul că Leningradul nu prezenta interes strategic şi nu trebuia neapărat cucerit nu ne-ar fi consolat prea mult în eventualitatea unui eşec. În vara lui 1941 probabil am fi avut şanse mari să cucerim Leningradul printr-un atac surpriză. Deşi în acele prime zile chiar şi Hitler considera capturarea rapidă a oraşului drept o prioritate, ocazia a fost ratată dintr-un motiv sau altul. Mai târziu, Hitler a crezut că va putea distruge Leningradul prin înfometare. Dar sovieticii au reuşit să scape şi de asta, aprovizionând oraşul peste lacul Ladoga, vara cu vapoarele, iar iarna cu trenul – pe o cale ferată construită pe gheaţă. Rezultatul obţinut în final era un front ce se întindea de la lacul Ladoga până la vest de Oranienbaum şi a cărui menţinere costa Germania enorm de multe resurse. Fără îndoială, ar fi fost de dorit să renunţăm cât mai repede posibil la acest front; din acest punct de vedere, oportunitatea unui atac asupra Leningradului, mai ales acum, când se încerca forţarea unei victorii în sudul frontului, era sub un mare semn de întrebare. După cum spusese odată Schiller: "Ceea ce am pierdut într-o singură oră rămâne pierdut pentru eternitate".

Cu toate acestea, sarcina noastră era să ne pregătim cât putem mai bine pentru asaltul pe care trebuia să-l dăm. Pentru trupele care executau misiuni de recunoaştere în jurul Leningradului, oraşul părea să fie doar la o aruncătură de băţ; însă zona ce ne despărţea de el era acoperită de o reţea densă de tranşee, distribuite în adâncime. Se puteau vedea cu ochiul liber marile uzine Kolpino de pe Neva, care încă mai produceau tancuri. Se mai vedeau de asemenea şantierele navale Pulkovo de la golful Finic. Departe la orizont se zăreau silueta catedralei Sf. Isaac, turnul ascuţit al Amiralităţii şi fortăreaţa Petru şi Pavel. Pe vreme senină se mai putea zări şi un crucişător plutind pe Neva, deteriorat de tragerile de artilerie. Crucişătorul era una din navele de mare tonaj (10000 tone) pe care Germania le vânduse Uniunii Sovietice în 1940. Am aflat cu tristeţe că multe din fostele reşedinţe imperiale – pe care le cunoşteam din 1931 – încântătorul

palat Ecaterina din Ţarskoe Selo, micul palat în care locuise ultimul ţar, şi minunatul Peterhof de pe malul golfului Finic, fuseseră distruse de război. Mai precis, fuseseră distruse de incendii ca urmare a tragerilor artileriei sovietice.

În urma misiunii de recunoaştere pe care am executat-o ne-am dat seama că Armata a 11-a trebuie să evite cu orice preţ implicarea în luptă în interiorul perimetrului urban al Leningradului, întrucât pierderile ar fi fost masive. În ceea ce priveşte propunerea lui Hitler de a obliga oraşul să se predea prin raiduri susţinute ale Corpului 8 Aviaţie, ea a fost dezavuată unanim atât de noi cât şi de experimentatul comandant al Corpului 8, generalul von Richthofen.

Intenţionam, aşadar, să începem prin a sparge frontul pe la sud de Leningrad cu un maximum de sprijin din partea artileriei şi aviaţiei, dar să nu ne continuăm înaintarea dincolo de periferia sudică a oraşului propriu-zis. După aceasta, intenţionam să trimitem două corpuri de armată către est, care să traverseze rapid Neva pe la sud-est de oraş pentru a distruge forţele inamice cantonate între oraş şi lacul Ladoga, să taie linia de aprovizionare ce traversa lacul şi să izoleze Leningradul dinspre est. Odată aceste misiuni îndeplinite, am fi putut să determinăm Leningradul să se predea în scurt timp – aşa cum am procedat la Varşovia – fără a trebui să recurgem la lupte de stradă.

Din nefericire aforismul lui Schiller avea în curând să se dovedească adevărat. Cum era de aşteptat, acumulările de trupe germane în sectorul Leningrad nu puteau scăpa neobservate de inamic, şi în dimineaţa zilei de 27 august acesta a lansat un atac asupra frontului estic al Armatei a 11-a, forţându-ne să aruncăm în luptă Divizia 170 îndată ce aceasta a ajuns în teatrul de operaţiuni. În următoarele câteva zile a devenit evident că sovieticii puseseră la cale o contraofensivă de proporţii, cu scopul de a ne împiedica să atacăm Leningradul.

În după-amiaza zilei de 4 septembrie m-a căutat la telefon Hitler în persoană. Mi-a spus că era imperios necesar să intervin pe frontul de la Volhov pentru a-i împiedica pe ruşi să cauzeze o catastrofă acolo; mi se cerea să preiau eu însumi comanda şi să stabilizez situaţia prin manevre ofensive. Chiar în acea zi, inamicul reuşise să străpungă frontul slăbit al Armatei a 11-a pe o porţiune largă, la sud de lacul Ladoga.

Evident, pentru noi era o sarcină destul de jenantă să preluăm comanda asupra sectorului Armatei a 18-a chiar în momentul în care în sectorul respectiv apăruse o criză. Încă din start, cei din Cartierul general al Armatei a 18-a nu fuseseră, pe bună dreptate, prea încântaţi să ne vadă investiţi cu o misiune cum era cea a asaltului asupra Leningradului. Însă fără a lua în seamă afrontul care li se aducea, ei

au făcut tot ce le-a stat în puteri pentru a ne uşura sarcina, mai ales în domeniul logistic, unde noi stăteam destul de rău.

Dar până la asaltul asupra Leningradului trebuia să ne confruntăm cu sovieticii la sud de lacul Ladoga.

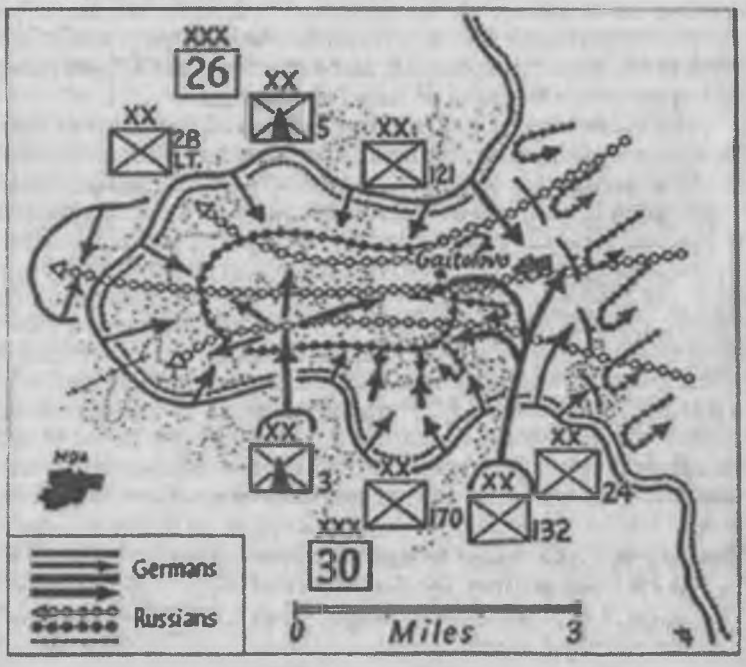

14. Bătălia lacului Ladoga (septembrie 1942)

Inamicul reuşise să distrugă o porţiune lungă de circa 8 kilometri din frontul Armatei a 18-a, de la nord de calea ferată către Leningradului până într-un punct mai la est, şi penetrase circa 13 kilometri până undeva la nord de localitatea Mga, prin care trecea acea cale ferată. Prima problemă pentru noi era să oprim cumva inamicul, cu forţele pe care le aveam la dispoziţie în momentul respectiv. Cu preţul unor lupte grele am reuşit să ne atingem scopul în următoarele câteva zile, iar după ce am asamblat şi restul diviziilor, care sosiseră între timp, Armata a 11-a a fost în măsură să lanseze şi contraatacul decisiv. Acesta a pornit din flancuri, care erau încă intacte, cu scopul de a tăia "vârful de lance" inamic din rădăcină.

Atacul dinspre sud a căzut în sarcina Corpului 30, compus din diviziile 24, 132 şi 170 Infanterie, şi Divizia 3 Vânători de munte. Din nord a atacat Corpul 26, compus din Divizia 121 Infanterie, Divizia 5

Vânători de munte şi Divizia 28 Blindate Uşoare. Pe 21 septembrie, după lupte grele, ansamblul de trupe inamice care spărsese frontul era încercuit. În următoarele câteva zile, a trebuit să respingem puternicele atacuri dinspre est ale forţelor de rezervă inamice care încercau cu disperare să îşi elibereze "vârfurile de lance" din încercuirea germană. Am mai respins de asemenea şi atacul a opt divizii din Armata Leningradului, atac pornit simultan dinspre Neva şi dinspre porţiunea frontului de la sud de Leningrad.

În acelaşi timp, însă, noi mai trebuia să le venim de hac şi numeroaselor trupe care se aflau încă în încercuire în sectorul dintre Gaitolovo şi Mga. Ca de obicei, deşi situaţia tactică nu îi îndreptăţea să mai spere la nimic, şi deşi orice încercare de a opune rezistenţă era absolut inutilă din punct de vedere operaţional, inamicii nici nu se gândeau să se predea. Dimpotrivă, au încercat de nenumărate ori să scape din încercuire. Întrucât întreaga zonă era împădurită (mă gândesc acum că nouă nu ne-ar fi venit niciodată ideea de a încerca o străpungere a încercuirii într-o astfel de zonă), orice încercare din partea noastră de a rezolva situaţia cu ajutorul infanteriei s-ar fi soldat cu pierderi considerabile. Prin urmare, Armata a 11-a şi-a concentrat în zonă toată artileria pe care a putut-o elibera de pe frontul Leningradului şi a supus zona controlată de inamic la bombardamente puternice, 24 de ore din 24. Într-un interval de doar câteva zile, întreaga zonă se transformase într-un pustiu presărat cu cratere, şi numai buturugile dislocate de explozii mai aminteau că acolo fusese cândva pădure. Jurnalul găsit de noi asupra unui comandant de regiment sovietic ne-a dat, mai târziu, o idee asupra a ceea ce însemnase bombardamentul executat de noi. Tot din acest jurnal am aflat şi cât de cruzi au putut să fie comisarii care i-au forţat pe militarii sovietici încercuiţi să continue în mod inutil lupta.

Şi astfel, la data de 2 octombrie, rezistenţa sovietică din sectorul Gaitolovo-Mga era anihilată. Inamicul, Armata a 2-a de Şoc, aruncase în luptă nu mai puţin de 16 divizii de infanterie, nouă brigăzi independente de infanterie şi cinci brigăzi de blindate. Din acestea, şapte divizii şi şase brigăzi de infanterie, plus patru divizii de blindate au fost şterse de pe faţa pământului în încercuirea germană. Restul formaţiunilor au suferit pierderi masive în încercarea inutilă de a-şi croi drum până la cei aflaţi în încercuire. Am luat 12 000 de prizonieri şi am capturat sau distrus 300 tunuri, 50 mortiere şi 244 tancuri. Pierderile inamicului în morţi erau de multe ori mai mari decât cele în prizonieri de război.

Astfel, Armata a 11-a a reuşit să restabilească echilibrul de forţe pe flancul estic al frontului Armatei a 18-a. Însă preţul plătit a fost considerabil: am avut pierderi destul de mari şi o parte considerabilă din muniţia destinată asaltului asupra Leningradului a

fost consumată. Din aceste motive, nu mai putea fi vorba în nici un caz de o revenire imediată în ofensivă. Hitler însă nu era prea încântat de ideea de a renunța la cucerirea Leningradului și nu părea dispus să se mulțumească cu atingerea unor obiective intermediare. Nouă, care am fi dorit renunțarea definitivă la acest front, atitudinea lui Hitler nu ne convenea deloc. Pentru moment, ne-am mărginit la a arăta că în orice caz, Armata a 11-a nu mai putea executa misiuni ofensive asupra orașului fără a primi întăriri și fără a avea la dispoziție o perioadă de refacere. Cu aceste controverse și cu întocmirea a nenumărate planuri s-a scurs și restul lunii octombrie.

Pentru noi faptul că eram blocați în nord, în timp ce ofensiva germană din sudul frontului întâmpina dificultăți la Stalingrad și în nordul Caucazului, era o mare frustrare. Nu m-am mirat deci când aghiotantul meu, locotenentul Specht, mi-a cerut să îi permit să participe la luptă în linia întâi. Pentru un tânăr ofițer german, care se vedea obligat să-și irosească vremea într-un comandament de armată, dorința lui era de înțeles. Așa că l-am trimis la Divizia 170, care lupta undeva pe Neva și alături de care el mai luptase pentru o perioadă în Crimeea. Bietul băiat a fost doborât în avionul său *Fieseler Storch* în timp ce era pe drum către regimentul său, și l-am înmormântat pe 25 octombrie. Moartea sa a fost o lovitură pentru toți, și mai ales pentru mine. De acum înainte nu aveam să mai aud vocea lui răsunătoare și râsul lui voios. Cât de mult îmi va lipsi acest camarad tânăr care mă înveselise cu umorul lui de nenumărate ori în momentele grele și care îmi fusese tovarăș de drum în atâtea călătorii periculoase, fără a-și pierde măcar odată încrederea în sine, echilibrul interior și curajul! După bunul meu camarad Nagel, acesta era al doilea dintre colaboratorii mei apropiați care cădea victimă războiului din est.

Chiar înainte de înmormântarea lui Specht a trebuit să mă duc la Comandamentul Suprem pentru a-mi fi înmânat bastonul de mareșal. Cât de bucuros ar fi fost Specht să vină cu mine!

Ca în toate ocaziile de până atunci, și de această dată Hitler a fost foarte afabil cu mine și a vorbit în termeni foarte apreciativi despre felul în care Armata a 11-a s-a achitat de misiunea sa în bătălia de la lacul Ladoga. Am profitat de această ocazie pentru a-i reaminti faptul că infanteria Armatei a 11-a era exploatată excesiv. Luptând împotriva unui inamic atât de dur cum erau ruși și având pierderi atât de mari după fiecare bătălie, infanteria ar fi trebuit sprijinită cât mai eficient posibil pentru a-și reface capacitatea de luptă în cel mai scurt timp. Dar întăririle nu au sosit niciodată la timp – și nu-mi aduc minte să fi sosit vreodată la timp de când am început campania din Rusia – și infanteria a trebuit de fiecare dată să intre în luptă cu efectivele incomplete, rezultatul inevitabil fiind acela că pierderile creșteau și capacitatea de luptă a trupelor scădea pe zi ce trece.

Ştiam că Luftwaffe, la ordinul lui Hitler, era în curs de a organiza 22 de aşa-numite "Divizii terestre", pentru care fuseseră alocaţi 170 000 de oameni. Acest fapt nu era de natură să ne surprindă. În domeniul lui de responsabilitate, Göring avea întotdeauna la dispoziţie resurse imense, atât ca fonduri şi echipament, cât şi ca efective. În acelaşi spirit, Luftwaffe se angaja întotdeauna în nişte misiuni de o asemenea amploare, încât nici aceste resurse uriaşe nu erau suficiente. Nu este momentul să discutăm acum de ce şi cum s-a putut ajunge la o asemenea situaţie absurdă. Ne vom mărgini la a remarca faptul că Luftwaffe avea la dispoziţie, în rezervă, circa 170 000 de oameni pe care ar fi putut să-i mobilizeze cu mult timp în urmă, căci visul unui război aerian strategic se destrămase, practic, odată cu încheierea bătăliei Angliei.

Aceşti 170 000 de oameni urmau acum să fie concentraţi în unităţile speciale ale Luftwaffe pentru a fi folosiţi în operaţiuni terestre. Ţinând seama de cât de mare a fost baza de recrutare din care Luftwaffe a selecţionat soldaţii acestor divizii, se poate afirma fără îndoială că materialul uman al acestora era de prima calitate. Dacă aceşti oameni ar fi fost încorporaţi în armata de uscat în toamna lui 1941 pentru a menţine intactă capacitatea de luptă a acesteia, Germania ar fi putut probabil să evite toate crizele care au apărut în iarna 1941-42. Dar a utiliza aceşti excelenţi soldaţi pentru formarea unor divizii de uscat în cadrul Luftwaffei era o nebunie curată. Unde aveau ei să se pregătească pentru lupta directă cu inamicul şi să practice cooperarea între formaţiuni? Unde aveau ei să capete experienţa de luptă, atât de vitală pe frontul de est? Şi de unde avea Luftwaffe să ia comandanţi de divizie, de regiment şi de batalion?

Am acoperit aceste aspecte în toate detaliile în cursul convorbirii mele cu Hitler şi ulterior le-am transpus într-un memorandum pe care i l-am trimis. El mi-a ascultat argumentele cu destulă atenţie, dar mi-a replicat că deja a decis în această privinţă şi că nu avea de gând să revină asupra deciziei. La nu mult timp după aceea aveam să aflu de la şeful Operaţiunilor din Grupul Armatelor Centrale, un om întotdeauna bine informat, căci era prieten cu aghiotantul lui Hitler – care erau argumentele cu care Göring îl convinsese pe Hitler de necesitatea creerii diviziilor terestre ale Luftwaffei. Göring susţinea că nu putea să îşi dea soldaţii săi, crescuţi în spiritul naţional-socialismului, pe mâna unei armate care mai avea încă preoţi şi era condusă de ofiţeri îndoctrinaţi în tradiţiile militare de pe vremea Kaiserului. El le spusese deja subordonaţilor lui că Luftwaffe trebuie să facă sacrificii, ca nu cumva să pară că armata de uscat este singura care se sacrifică pentru Germania. Astea erau argumentele cu care Göring îşi vânduse planul său lui Hitler!

Misiunea noastră de la Leningrad se apropia de sfârşit. In cursul vizitei mele la Vinnița, am fost informat de Hitler că probabil cartierul meu general va fi mutat în sectorul Grupului Armatelor Centrale, în regiunea Vitebsk, unde erau semne că inamicul pregăteşte o mare contraofensivă. Dacă şi când aceasta s-ar fi întâmplat, sarcina noastră era să o contracarăm printr-o acțiune ofensivă proprie. În acelaşi timp, însă, el mi-a spus că dacă el şi Marele Stat Major vor părăsi Vinnița, eu va trebui să asigur comanda Grupului de armate A. După ce îl înlăturase pe feldmareşalul List din funcția de comandant al Grupului de armate A fără vreun motiv concret, doar în urma unei neînțelegeri personale cu acesta, Hitler preluase el însuşi comanda acestui grup de armate, sarcină de care se ocupa sporadic – un aranjament imposibil de menținut pe termen lung. Şi mai surprinzător a fost ceea ce mi-a spus el în legătură cu eventuala mea numire în funcția de comandant al Grupului de armate A: în anul următor, el avea de gând să pătrundă în Orientul Apropiat prin Caucaz, cu un Grup de armate motorizat! Aceasta este o măsură a lipsei de realism cu care Hitler privea situația militară a Germaniei în general şi posibilitățile sale strategice, în special.

Ultimele mele zile pe frontul de la Leningrad au fost marcate de cea mai mare lovitură care ar fi putut cădea asupra mea şi a soției mele în acest război: moartea primului nostru fiu, Gero. A căzut pentru Germania noastră iubită, pe 29 octombrie, ca sublocotenent în Regimentul 51 Panzer Grenadier al Diviziei 18 – cândva comandată de mine. Cred, fiind un om sub a cărui comandă şi-au dat viața pentru Germania mii de tineri, că pot fi iertat pentru faptul că aduc aminte aici de această pierdere strict personală. Sacrificiul vieții fiului nostru este fără îndoială similar celui făcut de nenumărați alți tineri germani şi de părinții şi frații acestora. Dar în aceste memorii ale mele doresc să găsesc un loc şi pentru el, fiul meu care şi-a vărsat sângele pentru patria noastră. El îi va reprezenta aici pe toți ceilalți care au mers pe acelaşi drum ca şi el, care au plătit la fel ca şi el cu viața şi care trăiesc în continuare, ca şi el, în inimile celor care i-au iubit.

Gero, născut în ajunul anului nou 1922 şi ucis la vârsta de 20 de ani, fusese încă de la naştere un copil fragil. Încă din copilărie suferea de astm, şi numai prin grija permanentă a soției mele a reuşit să se vindece şi să se întărească pentru a putea deveni militar. Boala l-a privat de multe bucurii ale copilăriei, dar l-a făcut deosebit de matur şi de ambițios, căci l-a învățat că trebuie să-şi atingă țelurile în pofida greutăților.

Gero era un copil adorabil – serios, gânditor, dar fericit. După ce a trecut examenul de absolvire la *Ritterakademie* în Liegnitz, în 1940, el a optat pentru a deveni soldat şi a se alătura Infanteriei, arma cunoscută în Germania ca regina câmpului de bătălie, căci din

vremuri imemoriale a dus mereu greul tuturor războaielor. Niciunul din noi nu a făcut niciodată vreo încercare de a-l influența în alegerea profesiei. Dar ca părinți am înțeles dorința lui de a urma pașii atâtor generații de strămoși. Era destinul său de a deveni un ofițer de rând, de a-i pregăti pentru luptă pe tinerii germani și de a-i conduce în bătălie, în vremuri de restriște.

Și astfel, după ce a trecut examenul de absolvire a școlii, Gero s-a alăturat Regimentului 51 Panzer Grenadier, la Liegnitz, și a participat la campania din Rusia din vara lui 1941, ca simplu soldat. A fost promovat caporal și decorat cu Crucea de Fier pentru că a salvat de la moarte, împreună cu alți voluntari, un camarad rănit în timpul unei operațiuni de patrulare. În toamna lui 1941 a fost trimis în Germania, la școala de ofițeri, iar în 1942 și-a primit gradele.

Refăcându-se după o îmbolnăvire serioasă, el s-a întors la regimentul său, care lupta acum în sectorul lacului Ilmen, sub comanda Armatei a 16-a. Am avut bucuria de a-l vedea în cursul bătăliei lacului Ladoga, căci în drum spre unitatea sa a trecut să mă viziteze. După aceea l-am mai văzut o dată, când l-am vizitat pe prietenul meu generalul Busch, la comandamentul Armatei a 16-a, pe 18 octombrie. Busch l-a invitat la comandament și pe Gero și astfel noi doi, Busch și Specht, aghiotantul meu, am petrecut o seară fericită împreună. Specht avea să fie ucis numai câteva zile mai târziu.

În dimineața zilei de 30 octombrie 1942, după ce mi s-au înmânat rapoartele operative, șeful meu de stat major, generalul Schulz, succesorul lui Wöhler, mi-a adus vestea că Gero căzuse la datorie în noaptea precedentă, fiind răpus de o bombă sovietică. În calitate de ajutor al ofițerului de serviciu pe batalion, Gero era în drum către linia întâi pentru a transmite un ordin unui comandant de pluton.

L-am înmormântat pe dragul nostru băiat pe malul lacului Ilmen, în ziua următoare. Părintele Diviziei 18 Panzer Grenadier, pastorul Krüger, și-a început cuvântarea cu cuvintele:

"Un locotenent al Infanteriei".

Fiul nostru nici nu și-ar fi dorit altfel.

După înmormântare am plecat pentru câteva zile acasă pentru a fi alături de draga mea soție, care de-a lungul anilor îi oferise acestui copil toată dragostea și devotamentul său. Gero nu ne adusese în scurta lui viață decât bucurii. Ne-am despărțit de el, lăsându-i sufletul în mâinile lui Dumnezeu.

Gero Erich Sylvester von Manstein, ca atâția alți tineri germani, a căzut la datorie ca un brav militar ce era. Își îndeplinise misiunea în viață – cea de ofițer al armatei germane – cu o maturitate neobișnuită pentru un băiat atât de tânăr. Dacă se poate vorbi de o aristocrație a armatei, el făcea fără îndoială parte din ea. Nu atât din punctul de vedere al trăsăturilor exterioare – era înalt, subțire, cu o alură fină, cu

trăsături prelungi, nobile – cât mai ales din punctul de vedere al caracterului şi mentalităţii. Caracterul acestui tânăr era fără cusur. Modest, bun, întotdeauna dornic de a-i ajuta pe ceilalţi, serios în ceea ce făcea, dar cu un comportament degajat şi vesel, el nu se gândea niciodată la interesul propriu, ci acţiona doar în spiritul camaraderiei. Mintea şi sufletul său erau întotdeauna deschise la frumos şi bine. Fiind un soldat devotat patriei, urmaş al unui lung şir de soldaţi, el era în acelaşi timp un gentleman în adevăratul sens al cuvântului – un gentleman şi un bun creştin.

În timp ce mă aflam la Liegnitz, după înmormântarea lui Gero, cartierul general al Armatei a 11-a a fost mutat de la Leningrad în sectorul Grupului Armatelor Centrale, în regiunea Vitebsk. Cele câteva săptămâni petrecute acolo nu s-au remarcat prin vreun eveniment deosebit. Înainte ca noi să putem fi folosiţi pentru contracararea prezisei ofensive sovietice, evenimentele din zona de sud a frontului estic au forţat atribuirea unei noi misiuni pentru Armata a 11-a.

Pe data de 20 noiembrie am primit ordinul de a prelua imediat comanda sectorului din jurul oraşului Stalingrad, în calitate de comandant al unei noi entităţi, "Grupul de armate Don". Eu tocmai mă întorsesem dintr-o călătorie pe front unde vizitasem corpul de armată al generalului von der Chevallerie, împreună cu şeful serviciului Operaţiuni, colonelul Busse, şi fusesem întârziat de explozia unei mine sub trenul cu care ne deplasam. În acea zonă, prezenţa partizanilor ne impunea să călătorim în vehicule blindate sau trenuri special echipate.

Întrucât vremea era prea urâtă pentru zbor, a trebuit să plecăm de la Vitebsk cu trenul, pe 21 noiembrie, şi din nou am fost întârziaţi de un atac cu mine. Am ajuns la cartierul general al Grupului de armate B, care era încă la comanda sectorului ce ne fusese repartizat, pe data de 24 noiembrie, ziua când am împlinit 55 de ani. Ceea ce am aflat acolo despre situaţia frontului Armatei a 6-a şi a fronturilor vecine, al Armatei 4 Panzer şi al Armatelor 3 şi 4 Române, constituie subiectul capitolului despre Stalingrad.

11

HITLER – COMANDANT SUPREM

Numirea mea în funcția de comandant al Grupului de armate Don m-a adus pentru prima oară în viață sub comanda nemijlocită a lui Hitler, care îndeplinea atât funcția de comandant suprem al forțelor armate (Wehrmacht) cât și pe cea de comandant al trupelor de uscat (Heer). Din acest moment am putut să observ direct modul în care acesta își îndeplinea sarcinile ce îi reveneau ca instanță supremă de comandă militară și ca șef de stat; până atunci, nu resimțisem influența sa asupra deciziilor militare decât indirect și de la mare distanță. Din cauza secretului în care erau ținute toate problemele de natură operațională, nu putusem până atunci să-mi formez o opinie proprie asupra modului său de lucru.

În cursul campaniei din Polonia noi nu am resimțit vreo ingerință din partea lui Hitler în conducerea operațiunilor militare. În cursul celor două vizite ale sale la comandamentul Grupului de armate al lui Rundstedt, el a ascultat cu interes explicațiile noastre și s-a declarat de acord cu planurile noastre, fără să facă nici o încercare de a interveni.

Însă în ce privește planul de ocupare a *Norvegiei*, nimeni din afara cercului restrâns de colaboratori ai lui Hitler nu a știut ceva despre el. Iar atitudinea lui Hitler în problema ofensivei din *vest* a fost discutată deja în detaliu. Faptul că Hitler a lăsat complet pe dinafară O.K.H. în această chestiune era atât deplorabil cât și alarmant. Totuși trebuie să admitem că soluția pe care o propusese el – cea a unei ofensive – era fundamental corectă din punct de vedere militar, chiar dacă nu se poate spune același lucru și despre momentul ales pentru punerea ei în aplicare. Evident, planul propus de Hitler nu avea cum să ducă – așa cum am arătat deja – la rezolvarea completă a problemei. În acel moment el probabil nu credea că se poate obține

o victorie categorică, aşa cum până la urmă s-a obţinut. Dar în momentul în care Grupul de armate A i-a demonstrat că acest lucru este posibil, Hitler a adoptat imediat noul plan, aducându-i totuşi nişte modificări care trădau teama lui de a-şi asuma riscuri. Greşeala sa fatală – de a opri blindatele aproape de Dunkirk – nu era la vremea aceea evidentă, mai ales pentru necunoscători, care văzând plajele pline de echipament abandonat nu şi-au dat seama ce succes imens repurtaseră britanicii reuşind să-şi retragă trupele pe insulă, peste canalul Mânecii.

Lipsa unui "plan de război" care să prevadă pregătirea din timp a *invaziei* URSS-ului a fost însă o greşeală evidentă pentru oricine – din partea Wehrmachtului, adică a lui Hitler. Pe de altă parte totuşi se poate ca invazia asupra URSS-ului să fi fost într-adevăr inevitabilă din raţiuni politice< nu putem şti, întrucât nu ne-am aflat atunci în mijlocul evenimentelor. Desfăşurările de trupe sovietice la frontierele Germaniei, României şi Ungariei păreau, ce-i drept, destul de ameninţătoare.

În calitate de comandant de corp de armată şi mai târziu de comandant al Armatei a 11-a, nu am ştiut nimic despre influenţa lui Hitler asupra planului de invadare a URSS-ului şi planului operaţional din prima fază a campaniei, după cum nu am aflat nimic nici despre planurile ofensivei din vara lui 1942. În bătălia Crimeei Hitler nu s-a amestecat deloc. La întâlnirea noastră din primăvara lui 1942 el a fost de acord cu toate propunerile noastre, fără nici o ezitare, şi a făcut după aceea tot ce i-a stat în putere pentru a ne ajuta să învingem la Sevastopol. În ce priveşte operaţiunile ulterioare, am menţionat deja că nu am fost de acord cu modul în care Hitler a folosit Armata a 11-a după căderea Sevastopolului.

Acum însă, fiind comandant al unui grup de armate şi ipso facto subaltern direct al lui Hitler, aveam să aflu pe propria-mi piele cum îşi exercita Hitler prerogativele de lider militar suprem.

Ar fi nedrept ca, analizând activitatea lui Hitler la cârma armatei, să ne limităm la a-l eticheta cu binecunoscutul clişeu : "un caporal din primul război mondial".

Hitler avea indiscutabil o bună orientare în problemele operaţionale. Acest lucru este demonstrat şi de opţiunea lui pentru planul Grupului de armate A, în cazul ofensivei din vest din 1940. Acest "talent" este destul de răspândit chiar şi printre cei care nu sunt militari profesionişti – altfel istoria nu ar fi înregistrat atâţia duci şi prinţi drept mari comandanţi de oşti. În plus faţă de aceasta însă, Hitler mai avea şi o memorie deosebit de ageră şi o imaginaţie dezvoltată, drept care pricepea repede toate problemele tehnice şi aspectele legate de armament. Cunoştea surprinzător de bine caracteristicile de luptă ale ultimelor modele de armament ale

inamicului şi putea să reproducă coloane întregi de cifre statistice din industria de armament germană şi a inamicului. Acesta dealtfel era modul lui preferat de a abate discuţia atunci când subiectul nu îi plăcea. Indubitabil, puterea lui de intuiţie şi imensa lui energie au dus la multe realizări în domeniul producţiei de armament. Însă convingerea sa că armamentul german este cel mai bun a avut până la urmă consecinţe dezastruoase. Hitler a fost cel care a împiedicat, prin intervenţiile sale inoportune, dezvoltarea rapidă a Luftwaffei, şi tot el a pus piedici dezvoltării rachetelor de luptă şi bombei nucleare.

În plus, interesul lui Hitler pentru tot ceea ce însemna tehnică l-a făcut să supraestimeze importanţa resurselor de tehnică militară ale armatei. Astfel, el a ajuns să trimită câteva detaşamente de tunuri autopropulsate sau tancuri Tiger acolo unde nu ar fi avut succes decât o aglomerare masivă de trupe de infanterie.

Ceea ce îi lipsea, în general vorbind, era *competenţa militară bazată pe experienţă*, competenţă pe care intuiţia lui nu putea să o suplinească.

Deşi Hitler avea simţul oportunităţilor tactice şi ştia să profite de şansă atunci când aceasta i se oferea, totuşi nu ştia să aprecieze necesităţile, precondiţiile necesare pentru punerea în practică a unui plan de operaţiuni şi fezabilitatea planului în sine. El nu reuşea să înţeleagă că obiectivele şi scopurile finale ale unei operaţiuni trebuie să fie în raport direct cu timpul şi forţele necesare pentru a le atinge – ca să nu mai vorbim şi de posibilităţile de aprovizionare. El nu putea – sau nu voia – să îşi dea seama că orice ofensivă pe termen lung necesită o acumulare permanentă de trupe noi în spatele celor angajate în primul asalt. Toate acestea aveau să iasă la iveală foarte clar în cursul planificării şi executării ofensivei din vara lui 1942. Un alt exemplu ar fi ideea halucinantă pe care mi-a destăinuit-o el în toamna lui 1942: trecerea Caucazului spre Orientul Apropiat şi India cu un grup de armate motorizat.

Ca şi în sfera politică (în orice caz, după succesul din 1938), şi în sfera militară lui Hitler îi lipsea capacitatea de a aprecia ce se poate face şi ce nu. În toamna lui 1939, în ciuda disprețului pe care îl afişa faţă de puterea militară a Franţei, el iniţial nu a vrut să admită posibilitatea unei victorii decisive într-o ofensivă germană corect planificată. Şi chiar după ce această victorie a devenit a lui, el nu a fost capabil să recunoască oportunităţi strategice similare în condiţii diferite. Ceea ce îi lipsea lui Hitler în acest caz era pregătirea de specialitate în strategie şi tactică militară.

Şi astfel, acest spirit plin de energie alerga după toate ţintele care îi atrăgeau privirea şi risipea în van resursele Germaniei încercând să atingă mai multe obiective simultan, adesea în teatre de război situate la mare distanţă unul de celălalt. Regula că nu poţi fi niciodată

îndeajuns de puternic în punctele de importanţă crucială, regula că trebuie să renunţi la fronturile mai puţin importante sau cel puţin să accepţi riscul slăbirii lor până la limita rezistenţei, pentru a atinge un scop strategic major, era o regulă pe care Hitler nu a priceput-o niciodată. Din această cauză, în ofensivele din 1942 şi 1943, el a refuzat să mizeze totul pe succes. Şi de asemenea, el nu a vrut sau nu a putut să-şi dea seama care ar fi fost soluţiile de remediere a crizelor majore care au apărut în cursul acestor ofensive.

În ce priveşte *scopurile strategice* urmărite de Hitler, (cel puţin în conflictul cu Uniunea Sovietică), se poate spune că acestea erau condiţionate într-o mare măsură de considerente politice şi de necesităţile economiei de război germane. Despre acest lucru am vorbit deja în paginile introductive ale capitolului despre campania din Rusia şi vom mai vorbi şi în capitolul despre bătăliile ofensive din 1943-44.

Trebuie să recunoaştem că problemele de ordin politic şi economic au o mare importanţă în definirea scopurilor strategice ale armatei. Ceea ce Hitler ignora însă era faptul că cucerirea şi – cel mai important – menţinerea sub control a unui teritoriu presupune anihilarea tuturor forţelor armate inamice. Atâta timp cât situaţia militară dintr-o zonă se află încă în cumpănă – aşa cum a fost cazul în campania împotriva URSS – obţinerea unor câştiguri strategice sub forma unor zone cu potenţial economic ridicat rămâne problematică şi ţinerea sub control a acestor teritorii pe termen lung este de-a dreptul imposibilă. Nu sosise încă ziua când centrele de armament şi căile de comunicaţii ale inamicului ar fi putut fi rase de pe faţa pământului prin raiduri aeriene sau prin atacuri cu rachete balistice, punându-l astfel pe inamic în situaţia de a nu mai putea continua lupta.

Conducerea politică trebuie, indiscutabil, să fie cea care stabileşte strategia militară a unei ţări; dar această conducere nu trebuie să uite – aşa cum a făcut Hitler când a fixat obiectivele strategice pentru campania din Rusia – că principalul obiectiv strategic al oricărui război trebuie să fie anihilarea capacităţii militare defensive a inamicului. Numai după obţinerea victoriei pe plan militar va fi posibilă atingerea obiectivelor economice şi politice.

Şi cu aceasta discuţia ajunge la factorul care caracterizează poate cel mai bine modul lui Hitler de a conduce Germania: supraestimarea de către acesta a *propriei voinţe*. Această voinţă, aşa cum o vedea el, trebuia transpusă în *credinţă* până la nivelul ultimului soldat, şi astfel deciziile luate de el ar fi devenit corecte, iar succesul misiunilor ordonate de el ar fi fost asigurat.

Incontestabil, un comandant suprem cu o voinţă de fier este o premisă esenţială a victoriei. Multe bătălii au fost pierdute şi multe victorii au fost ratate din cauză că voinţa conducătorului suprem s-a frânt într-un moment critic.

Dorința de victorie care îi dă unui comandant puterea să treacă cu bine printr-o criză este ceva foarte diferit de voința lui Hitler, care în ultimă instanță își trăgea seva din credința acestuia că este predestinat să schimbe lumea. Această credință în propria "misiune" îl făcea pe Hitler surd la argumente de ordin rațional și îl făcea să creadă că doar prin voința lui poate depăși orice dificultăți – fie că era vorba de superioritatea numerică a inamicului, fie de circumstanțe de timp și spațiu, fie chiar de voința nu mai puțin încrâncenată a inamicului.

În general vorbind, Hitler nu era înclinat să ia în calcul, în planurile pe care le făcea, reacțiile probabile ale inamicului. El era încredințat că indiferent ce va face inamicul, voința lui va triumfa. De asemenea el avea tendința de a nu da crezare rapoartelor care menționau superioritatea forțelor inamice, oricât de corecte și exacte ar fi fost acestea. Hitler fie că respingea aceste rapoarte din primul moment, fie că le minimaliza cu fraze despre deficiențele tehnice ale inamicului și se refugia în tirade nesfârșite despre producția industriei germane de război.

În fața voinței sale, elementele esențiale de analiză a situației concrete, pe care trebuie să se bazeze decizia oricărui conducător militar, erau aproape întotdeauna eliminate. Hitler refuza să privească în față realitatea, preferând să-i întoarcă spatele.

Mi se pare însă curios faptul că această supraestimare a propriei voințe, această nepăsare în fața superiorității inamicului și a posibilelor contrareacții ale acestuia nu erau dublate de un curaj similar în luarea deciziilor tactice. Omul care după succesul imens repurtat în 1938 devenise un maestru al jocurilor politice refuza să își asume riscuri în domeniul militar. Singura decizie militară curajoasă cu care îl putem credita pe Hitler este aceea de a ocupa Norvegia, și chiar și atunci, se pare că ideea i-a fost sugerată de amiralul Raeder. Și în acest caz însă, de cum a apărut prima criză la Narvik, Hitler era pe punctul de a ordona evacuarea orașului și prin aceasta, de a sacrifica scopul strategic pentru care pornise această operațiune – menținerea rutelor de aprovizionare cu minereu de fier deschise. Și în timpul campaniei ofensive din vest, după cum am văzut în capitolele anterioare, Hitler a dat dovadă de o oarecare teamă de a-și asuma riscuri militare. Decizia de a ataca Uniunea Sovietică a fost, în ultimă instanță, consecința inevitabilă a deciziei de a anula invazia Marii Britanii, pe care Hitler o considera o întreprindere mult prea riscantă.

În cursul campaniei din Rusia teama de riscuri a lui Hitler s-a manifestat în două moduri. Primul din ele, după cum vom vedea mai departe, a fost refuzul lui de a accepta o anumită elasticitate a operațiunilor, care în condițiile concrete din 1943 și după aceea, însemna renunțarea voluntară la anumite teritorii deja cucerite. Al

doilea era teama lui de a retrage trupele de pe fronturile sau teatrele de război secundare pentru a le trimite în punctele critice, unde se decidea soarta campaniei. Hitler a persistat în această greşeală chiar şi atunci când a devenit evident că procedând astfel se expunea la mari pericole.

Teama de riscuri în domeniul militar a lui Hitler se datorează, cred eu, unui număr de trei factori. Primul, se poate ca în sinea lui el să-şi fi dat seama că îi lipseşte competenţa militară necesară pentru a-şi asuma aceste riscuri. Aşa stând lucrurile, este şi mai puţin probabil ca el să-i fi creditat pe generalii săi cu această competenţă. Al doilea factor era teama, comună tuturor dictatorilor, că prestigiul îi va fi şifonat de o înfrângere sau o retragere voluntară. În practică însă, această atitudine l-a dus la comiterea unor greşeli care i-au şifonat prestigiul mai mult decât orice înfrângere. Al treilea factor era refuzul categoric al lui Hitler de a renunţa la obiectivele pe care pusese deja mâna, refuz înrădăcinat în marea lui sete de putere.

În acelaşi context trebuie să mai amintim şi o altă trăsătură de caracter a lui Hitler, cu care am avut de furcă atât eu cât şi şeful de stat major al lui Hitler, general-colonelul Zeitzler, în perioada în care eu comandam Grupul de armate Don.

Ori de câte ori era confruntat cu o decizie care îi displăcea, dar pe care se vedea forţat să o ia, Hitler avea obiceiul de a o amâna cât putea de mult. Şi acest lucru se întâmpla tocmai când noi trebuia să angajăm urgent în luptă noi forţe pentru a împiedica inamicul să obţină un succes operaţional sau să exploateze unul deja obţinut. Marele Stat Major trebuia să se lupte zile întregi cu Hitler pentru ca acesta să autorizeze transferul de trupe din zone mai puţin ameninţate în zonele de criză. De cele mai multe ori, el autoriza doar transferul unui număr insuficient de trupe, şi asta când deja era prea târziu – şi astfel se ajungea ca în final să trebuiască să mobilizăm mult mai multe trupe decât ar fi fost necesare iniţial, dacă Hitler ar fi aprobat rapid transferul. Atunci când era vorba de abandonarea unor poziţii care nu puteau fi menţinute, ca de exemplu Donețul în 1943 sau cotul Niprului în 1944, deciziile erau tărăgănate săptămâni întregi. Tot aşa se întâmpla şi când se punea problema evacuării capetelor de pod neimportante de pe fronturile minore, în scopul obţinerii de forţe suplimentare. Probabil Hitler se aştepta ca în timp lucrurile să ia turnura pe care ar fi dorit-o el, şi astfel el să nu mai fie nevoit să ia decizii care îi repugnă şi să se adapteze manevrelor inamicului. Credinţa sa exagerată în forţa propriei voinţe, teama de a-şi asuma riscuri în operaţiunile mobile – cum ar fi de exemplu returile ofensive – atunci când succesul nu putea fi garantat dinainte, şi refuzul de a renunţa voluntar la poziţiile deja cucerite – iată factorii care aveau să-şi pună din ce în ce mai mult amprenta pe maniera de conducere

a lui Hitler, odată cu trecerea timpului. În final, filozofia militară a lui Hitler avea să se reducă la apărarea încrâncenată a fiecărui metru de pământ. Astfel, după ce Wehrmachtul repurtase succese extraordinare în primii ani de război pe baza conceptului de mobilitate operațională, reacția lui Hitler când a apărut prima criză pe frontul Moscovei a fost să adopte tactica lui Stalin: apărare până la capăt, pe fiecare metru pătrat de teren. Această politică îi adusese pe conducătorii sovietici atât de aproape de abis în 1941, încât atunci când Germania a pornit ofensiva din 1942, au fost nevoiți să o abandoneze.

Contraofensiva sovietică din iarna lui 1941 eşuase din cauza rezistenței admirabile a trupelor noastre, însă Hitler era convins că doar ordinul lui de interzicere a retragerii voluntare a fost cel care a salvat germanii de la soarta pe care o avusese Marea Armată a lui Napoleon în 1812. Se pare că această convingere îi era susținută şi de colaboratorii săi apropiați şi de câțiva comandanți de pe front. Ca dovadă, când a apărut o nouă criză în toamna lui 1942 după ce ofensiva germană a fost oprită la porțile Stalingradului şi în Caucaz, Hitler a recurs din nou la ceea ce el credea că este rețeta succesului: agățarea cu ghearele şi dinții de fiecare poziție ocupată. Şi din acel moment nimeni nu a mai putut să-l convingă că proceda greşit.

Este un fapt îndeobşte cunoscut că o armată este mai puternică în defensivă decât atunci când atacă. Desigur, cu condiția ca inamicul să sufere pierderi mari atunci când ia cu asalt pozițiile defensive ale armatei în cauză. Ceea ce din păcate nu era cazul pe frontul de est, unde numărul de divizii germane pe care le aveam la dispoziție nu era suficient pentru a organiza un dispozitiv defensiv atât de puternic. Inamicul, fiind de multe ori mai numeros decât noi, reuşea întotdeuna, masându-şi forțele acolo unde dorea, să spargă frontul german care se întindea pe o distanță mult prea mare pentru a putea fi apărat eficient. În consecință, un mare număr de trupe germane nu reuşeau să evite încercuirea. Superioritatea comandamentelor şi trupelor germane nu putea fi pusă în valoare decât în operațiuni dinamice; aceasta era soluția care ar fi dus, după părerea mea, la anihilarea totală a forțelor armate sovietice.

Efectele pe care le-a avut asupra operațiunilor predilecția lui Hitler pentru "menținerea pozițiilor cu orice preț" vor fi analizate în detaliu când vom discuta despre bătăliile defensive de pe frontul de est din anii 1943-44. Motivul pentru care Hitler insista asupra menținerii pozițiilor poate fi aflat, cred eu, în adâncurile personalității acestuia. El era un om care concepea lupta numai în imagini de o brutalitate extremă. Imaginea mentală pe care şi-o făcuse Hitler despre frontul de est era aceea a unei mase de inamici sângerând de moarte în fața liniilor noastre defensive; el nu putea concepe armata germană ca pe

un spadasin iscusit, care face din când în când un pas înapoi, evitând loviturile inamicului şi luându-şi avânt pentru atacul decisiv. Hitler substituia *artei războiului* forţa brută, a cărei eficienţă era garantată de voinţa de fier a comandantului suprem.

Hitler punea forţa fizică mai presus de inteligenţă şi preţuia foarte mult curajul soldaţilor săi, însă nu şi iscusinţa acestora. De aceea nu e de mirare că, în aceeaşi manieră în care supraestima soluţiile tehnice, el era posedat de "mania cifrelor". Hitler se îmbăta cu indicatori de producţie din industria germană de armament, (care indicatori, trebuie să recunoaştem, ajunseseră la niveluri incredibile datorită lui) dar prefera să treacă cu vederea rapoartele prin care i se aducea la cunoştinţă că indicatorii producţiei de armament a inamicului erau mult superiori.

Hitler mai uita de asemenea că este nevoie de o oarecare perioadă de teste şi antrenamente pentru ca o nouă armă să poată fi folosită eficient. El se mulţumea să trimită noile arme pe front în cantităţi cât mai mari. Nu îi păsa dacă unităţile care le primeau ştiau sau nu să le folosească, sau dacă armele fuseseră vreodată testate în condiţii reale de război.

În aceeaşi manieră, Hitler ordona în permanenţă formarea de noi şi noi divizii. Deşi o creştere a numărului de formaţiuni germane era mai mult decât binevenită, noile formaţiuni erau alcătuite pe seama personalului care ar fi trebuit să înlocuiască pierderile din diviziile deja existente, divizii care în timp, datorită condiţiilor grele de luptă, au fost total secătuite de forţe. În acelaşi timp, diviziile nou formate aveau pierderi foarte mari, din cauza lipsei de experienţă în condiţii reale de război. Diviziile Terestre Luftwaffe, nenumăratele divizii ale SS şi în final aşa-numitele Divizii Populare de Grenadieri au constituit cele mai şocante exemple ale acestei politici falimentare.

O ultimă chestiune demnă de menţionat este aceea că deşi Hitler se făIea întotdeauna cu felul lui "milităros" de a fi şi nu uita niciodată să menţioneze că el acumulase experienţă militară ca *soldat de linia întâi*, caracterul lui nu avea nimic în comun cu cel al soldaţilor germani, după cum nici partidul lui nu avea nimic în comun cu virtuţile şi calităţile prusace pe care le invoca cu atâta patimă.

Hitler era indubitabil bine informat despre condiţiile reale de pe font prin rapoartele pe care le primea de la armate şi grupuri de armate. În plus, el se întâlnea destul de des cu ofiţeri proaspăt întorşi de pe front. Deci, el trebuia să cunoască nu numai succesele repurtate de trupele noastre, ci şi condiţiile extrem de grele pe care acestea erau nevoite să le îndure încă de la începutul campaniei din Rusia. Poate că acesta este şi motivul pentru care Hitler nu s-a apropiat niciodată de linia frontului din est. Destul de greu am reuşit să-l convingem să viziteze cartierul general al Grupului nostru de armate;

ne-a fost imposibil să îl facem să meargă mai departe spre front. Poate că se temea că dacă ajunge acolo îi vor fi distruse visele lui de aur despre voința invincibilă.

In ciuda eforturilor pe care le depunea Hitler pentru a-şi crea o aură de vajnic combatant de linia întâi, mie nu mi-a lăsat niciodată impresia că ar fi aproape cu inima de trupele noastre de pe front. Pierderile, din punctul lui de vedere, nu erau altceva decât cifre care însemnau scăderea capacității de luptă. Ca om, nu cred că l-au impresionat cu ceva.[18]

Dintr-un anumit punct de vedere, însă, Hitler era un militar cât se poate de tipic: acordarea medaliilor şi decorațiilor. Hitler urmărea să îi decoreze în primul rând pe cei care se remarcau prin curajul lor, iar regulile stabilite de el pentru acordarea Crucii de Fier la începutul campaniei sunt un adevărat standard în domeniu. Hitler a decis ca această decorație să fie acordată numai pentru fapte de curaj şi rezultate deosebite la comanda trupelor – ceea ce însemna, în virtutea ultimei condiții, că decorația nu putea fi acordată decât comandanților de formațiuni şi ofițerilor superiori din comandamentele acestora. Din nefericire mulți dintre cei responsabili cu acordarea decorațiilor nu au respectat întotdeauna această regulă – în parte şi din cauza faptului că decorația pentru merite deosebite în război – *Kriegverdienstkreuz*, destinată rangurilor inferioare, nu a fost instituită la timp pentru a putea fi acordată celor care o meritau. Sub Hitler, unui general îi era mult mai greu să se califice pentru a fi decorat cu Crucea de Cavaler, decât unui ofițer sau soldat de rând de pe front.

Există din păcate tendința de a lua în derâdere nenumăratele însigne şi decorații pe care Hitler le-a instituit în cursul războiului. Insă oamenii ar trebui să-şi aducă amite câte fapte de vitejie au săvârşit soldații noştri de-a lungul greilor ani de conflict. Insigne ca *Nahkampfspange* – acordată celor care s-au evidențiat în lupta corp la corp cu inamicul – şi insigna Bătăliei Crimeei acordată militarilor Armatei a 11-a erau purtate cu mândrie la orice paradă. Dealtfel, numărul imens de panglici purtate de soldații de cealaltă parte a frontului arată încă o dată că este nejustificată caracterizarea decorațiilor de război drept "table" sau "tinichele".

Deficiențele pe care le-am descris în paginile anterioare erau de natură să-l împiedice pe Hitler să joace rolul – pe care şi-l asumase singur – de comandant suprem al forțelor armate.

Dar aceste deficiențe erau totuşi remediabile, cu singura condiție ca Hitler să fi fost dispus să asculte sfaturile unui şef de stat major experimentat şi să îi acorde încredere. Hitler avea, totuşi, un număr de calități indispensabile unui comandant suprem: voință de fier, nervi care rezistau la cele mai grave situații de criză, o minte ascuțită, şi, după cum am remarcat mai devreme, un anumit talent în

problemele operaționale și o bună înțelegere a aspectelor de ordin tehnic. Dacă Hitler și-ar fi dat seama că lacunele pe care el le avea în materie de experiență în sfera militară – mai cu seamă la partea strategică și tactică – pot fi remediate prin utilizarea competenței șefului său de stat major, atunci Germania ar fi avut o conducere militară foarte eficientă, în ciuda tuturor neajunsurilor amintite mai sus. Însă Hitler nu ar fi acceptat o astfel de soluție.

El considera puterea voinței sale drept factorul decisiv în tot ceea ce făcea. Succesele politice și cele militare de la începutul războiului – pe care le privea ca pe niște realizări strict personale – l-au făcut să își piardă simțul proporțiilor și să nu mai poată să își evalueze corect forțele proprii. Pentru el, a accepta sfaturile unui șef de stat major și a împărți responsabilitățile cu acesta ar fi însemnat o cedare în planul voinței. În plus față de aceasta, Hitler era înclinat prin originea și educația lui să nu aibă încredere în militari, al căror cod de comportament și mod de gândire îi erau străine. El nu era pregătit pentru a primi alături de el un consilier militar, cu responsabilități concrete, ci dorea să fie un al doilea Napoleon, care să nu aibă în apropierea lui decât executanți care să-i ducă ordinele la îndeplinire cu obediență. Dar din nefericire el nu avea nici pregătirea militară a lui Napoleon, nici geniul strategic al acestuia.

Am arătat deja în capitolul despre planul de invadare a Marii Britanii că Hitler își organizase Comandamentul Suprem al Forțelor Armate într-un asemenea fel, încât nici unul din colaboratorii săi nu era investit cu sarcina de a-l consilia în probleme de înaltă strategie sau de a concepe planuri strategice. Statul major operativ (*Wehrmachtführungsstab*) al O.K.W., care ar fi avut teoretic calificarea de a îndeplini aceste două atribuțiuni, juca în practică rolul unui secretariat militar. Singura lui rațiune de a exista era aceea de a transpune ideile și indicațiile lui Hitler în ordine militare, cu adaptarea terminologiei de rigoare.

Dar asta nu era încă totul. Desemnarea de către Hitler a Norvegiei drept "teatru de operațiuni O.K.W.", în care O.K.H. nu avea nici o autoritate, a fost doar primul pas către dezorganizarea armatei de uscat. În scurt timp toate celelalte teatre de război au trecut în subordinea directă a O.K.W. În final, O.K.H. a rămas responsabil numai pentru frontul de est, și chiar și acolo, Hitler era cel care comanda. Șeful Statului Major al O.K.H. nu mai avea nici o influență asupra celorlalte teatre de război, după cum și șefii celorlalte două servicii ale Wehrmachtului fuseseră lipsiți de orice influență în probleme strategice. De asemenea el nu avea nici un cuvânt de spus în privința distribuirii trupelor în teritoriu și adesea nici nu știa cu siguranță ce trupe și ce materiale sunt trimise pe diversele fronturi. În circumstanțele descrise era inevitabil ca la un moment dat statul

major operativ al O.K.W. şi Marele Stat major al O.K.H. să se ciocnească. Hitler probabil că a cauzat în mod voit aceste ciocniri, pentru ca el să aibă întotdeauna cuvântul decisiv. Natural, o astfel de organizare defectuoasă a conducerii militare supreme era de natură să contribuie decisiv la înfrângere.

O altă consecinţă a faptului că Hitler îşi supraestima voinţa şi competenţa militară a fost aceea că a început să se amestece din ce în ce mai mult în comanda formaţiunilor combatante prin ordine directe.

Unul din punctele forte ale conducerii militare a Germaniei a fost întotdeauna iniţiativa comandanţilor şi dorinţa acestora de a-şi asuma responsabilităţi. Armata a făcut tot ce i-a stat în putinţă pentru a promova aceste calităţi. Din acest motiv "directivele" de la eşaloanele superioare şi ordinele emise de comandanţii de rang mediu şi inferior conţineau întotdeauna un număr de "misiuni speciale" destinate formaţiunilor subordonate. Modul în care aceste misiuni urmau să fie executate şi detaliile legate de acestea erau lăsate la latitudinea comandanţilor acestor formaţiuni. Acest sistem de comandă a fost un factor care a contribuit decisiv la succesul armatei germane asupra oponenţilor acesteia (în ale căror ordine acţiunile formaţiunilor subordonate erau în general descrise până în cele mai mici detalii). În armata germană nu se dădeau ordine în care să se precizeze şi modalitatea de executare, decât foarte rar, în cazurile în care situaţia concretă nu oferea alternative.

Hitler însă credea că din spatele biroului său poate vedea lucrurile mult mai bine decât comandanţii care se aflau pe front. El ignora faptul că tot ceea ce era marcat în mare detaliu pe hărţile operaţionale din biroul său nu mai era de actualitate. Cum ar fi putut el să judece, de la o distanţă atât de mare, care erau acţiunile necesare într-un anumit sector?

Hitler se obişnuse din ce în ce mai mult să se amestece în comanda grupurilor de armate, armatelor şi formaţiunilor de rang inferior prin emiterea de ordine speciale care, dealtfel, nici nu-i intrau în atribuţiuni. Până la numirea mea în noua funcţie eu fusesem scutit de astfel de interferenţe în sfera mea de comandă. Din acel moment, lucrurile aveau să se schimbe – aşa cum m-a avertizat feldmareşalul von Kluge, cu care m-am întâlnit într-o gară, pe când călătoream de la Vitebsk la Rostov. La Grupul Armatelor Centrale, mi-a spus el, trebuia cerută aprobarea lui Hitler ori de câte ori se plănuia o operaţiune implicând forţe mai mari de un batalion. Eu unul nu am avut de-a face personal cu astfel de interferenţe intolerabile cât timp am fost la comanda Grupului Don, dar trebuie să recunosc că am avut destule ciocniri cu O.K.W.-ul ca rezultat al amestecurilor lui Hitler.

În contrast cu pasiunea lui pentru ordinele de luptă individuale, care erau o pacoste pentru comandamentele de pe front şi dăunau

foarte mult operațiunilor, Hitler nu agrea deloc ideea de a emite directive operaționale pe termen lung. Pe măsură ce principiul "menținerii poziției cu orice preț" devenea punctul focal al gândirii sale militare, el era din ce în ce mai puțin pregătit să emită ordine pe termen lung care să ia în calcul evoluția previzibilă a situațiilor strategice. Prin aceasta el ajungea în final în dezavantaj față de inamic, însă nu era dispus să o recunoască. Neîncrederea lui în comandanții subordonați îl împiedica să le acorde acestora libertate în acțiune sub forma ordinelor pe termen lung, pe care ei să poată să le execute după cum ar fi considerat necesar. Efectul obținut de Hitler era contrar celui scontat: lanțul de comandă era astfel distrus.Pe termen lung, nici măcar un grup de armate nu se putea descurca fără directive de la Comandamentul Suprem – mai ales dacă făcea parte dintr-un front mai mare și era în contact direct cu alte grupuri de armate pe ambele flancuri. Situația noastră din Crimeea, din acest punct de vedere, a fost una privilegiată: aveam propriul nostru teatru de operațuini și nu trebuia să ne coordonăm cu alte armate.

Mai rămâne acum să arăt – în măsura în care experiența mea personală poate fi considerată relevantă – care au fost rezultatele neînțelegerilor care au apărut inevitabil între comandanții de armate și Hitler ca urmare a atitudinii acestuia în problemele de comandă. În multe dintre mărturiile pe care le-am auzit, Hitler era descris făcând spume la gură și chiar încercând să muște din covor. Desigur, este cunoscut faptul că Hitler își pierdea din când în când stăpânirea de sine, câteodată chiar complet. Însă în ceea ce mă privește, singura dată când l-am văzut ridicându-și vocea sau comportându-se urât cu subalternii a fost în cazul lui Halder, caz pe care l-am descris într-un capitol anterior.

Hitler avea, se pare, un simț care îi spunea cât de departe poate să meargă cu un anumit interlocutor și pe cine poate să intimideze printr-un atac de furie (nu neapărat autentică) și pe cine nu. Trebuie să spun că în ceea ce privește contactele mele personale cu el, Hitler a păstrat întotdeauna o atmosferă decentă și discuțiile au rămas la nivelul faptelor și ideilor, chiar dacă părerile noastre se contraziceau. O singură dată Hitler și-a încălcat obiceiul și m-a atacat verbal, dar a avut parte de o replică foarte dură, pe care a acceptat-o în tăcere.

Hitler avea un talent deosebit: acela de a se adapta la persoana cu care stătea de vorbă și de a o influența psihic pentru ca aceasta să îi accepte punctele de vedere. În plus, desigur, el cunoștea dintotdeauna motivele pentru care era vizitat, și astfel putea avea întotdeauna contraargumentele gata pregătite. Capacitatea lui de a le inspira celorlalți încredere – autentică sau prefăcută – era remarcabilă. Mai ales atunci când cei care veneau la el erau ofițeri de pe front, care nu îl cunoșteau bine. În astfel de cazuri, cei care intrau la Hitler ca să-i

spună "cum stau de fapt lucrurile pe front" ieşeau de acolo convertiţi şi plini de încredere.

Ceea ce m-a impresionat cel mai mult în cursul întrevederilor pe care le-am avut cu Hitler în calitatea mea de comandant de grup de armate a fost tenacitatea incredibilă cu care putea să-şi apere punctul de vedere. De fiecare dată luptele verbale cu Hitler durau ore întregi. Nu am mai cunoscut pe cineva care să reziste atât de mult la discuţii de acest tip. Timpul maxim petrecut într-o dispută verbală cu un comandant de linia întâi era de câteva ore. Însă şeful de stat major, generalul Zeitzler, se războia cu Hitler zile întregi, la fiecare consfătuire operativă de seară, ca să îl convingă să facă ceea ce era necesar. De fiecare dată când era în curs o astfel de confruntare, obişnuiam să-l întrebăm pe Zeitzler la ce "rundă" a ajuns.

În plus, de regulă, nici argumentele cu care Hitler îşi apăra punctele de vedere – şi vorbesc aici numai de argumente militare – nu erau prea slabe. Dar în definitiv, în orice dispută pe teme de strategie militară rezultatul este întotdeauna deschis, căci nimeni nu poate prezice cu exactitate evoluţia evenimentelor. La război nimic nu este sigur, chiar după ce s-a spus şi s-a făcut totul.

Ori de câte ori Hitler îşi dădea seama că argumentele lui de ordin strategic nu produc impresia scontată, trecea imediat la argumente de ordin politic si economic. Întrucât în virtutea poziţiei sale el cunoştea situaţia politică şi economică mai bine decât orice comandant de pe front, argumentele lui erau în general irefutabile. Tot ce mai putea face interlocutorul, ca ultimă soluţie, era să îi spună că dacă nu este de acord cu propunerile sau cererile formulate, atunci se va întâmpla o catastrofă din punct de vedere militar, care va avea repercusiuni grave şi în sfera economică şi politică.

Pe de altă parte însă, Hitler se dovedea adesea a fi un ascultător foarte atent, chiar dacă nu era de acord cu ceea ce i se propunea sau cerea de către interlocutor, şi în astfel de situaţii de obicei era capabil să poarte discuţii foarte obiective.

Bineînţeles, nu putea fi vorba de relaţii intime de prietenie între acest dictator fanatic – care se gândea numai la aspiraţiile lui politice şi la "misiunea" pentru care se afla pe pământ – şi conducătorii armatei. Aspectul personal al relaţiilor nu îl interesa deloc pe Hitler. Pentru el, oamenii nu erau altceva decât unelte în slujba ambiţiilor sale politice. Din partea lui nu se putea vorbi de vreun sentiment de loialitate faţă de soldatul german.

Neajunsurile structurii de comandă a armatei germane, datorate în parte lui Hitler personal, şi în parte organizării absurde a Comandamentului Suprem – chestiuni deja discutate – îşi făceau simţit efectul din ce în ce mai puternic. Ele au dus la un moment dat, cum era şi firesc, la apariţia nevoii de schimbare. Prefer să las deoparte

aici aspectele politice ale problemei – aşa cum am făcut-o dealtfel pe tot parcursul cărţii.

Am făcut nu mai puţin de trei încercări, în interesul unei conduceri mai eficiente a armatei, de a-l convinge pe Hitler să accepte unele modificări în structura Comandamentului Suprem. Nimeni altcineva, din câte cunosc, nu i-a mai pus în vedere lui Hitler atât de insistent neajunsurile sistemului de comandă pe care îl practica.

Îmi era foarte clar din start că Hitler nu ar fi fost niciodată de acord să renunţe voluntar şi în mod oficial la comanda supremă a armatei. Ca dictator, nu ar fi putut să facă acest lucru fără a risca o scădere considerabilă a prestigiului său, iar el nu ar fi suportat niciodată aşa ceva. După părerea mea, ar fi fost perfect dacă aş fi reuşit să-l conving pe Hitler ca, păstrând de formă atribuţiunile de comandant suprem al armatei, să lase comanda operaţiunilor militare din toate teatrele de război în seama şefului Marelui Stat Major şi să numească pe lângă acesta un comandant special pentru teatrul de război din est. Aceste încercări ale mele, care din păcate s-au dovedit infructuoase, vor fi discutate în detaliu mai târziu, în capitolul referitor la bătăliile din anii 1943-44. Făcând aceste încercări, eu mă puneam într-o poziţie foarte precară, căci Hitler ştia prea bine că eu însumi eram omul pe care armata ar fi dorit să îl vadă în postul de şef al Marelui Stat Major sau comandant al frontului de est.

Nu intenţionez să discut aici chestiunea schimbării regimului politic din Germania prin forţă şi a evenimentelor din 20 iulie 1944, dar poate într-o zi am să o fac. În cadrul acestor memorii de război am să mă limitez la a spune că din postura mea de comandant al unui grup de armate nu m-am simţit îndreptăţit să plănuiesc o lovitură de stat pe timp de război, întrucât după părerea mea aceasta ar fi dus la o cădere imediată a frontului şi probabil la haos în întreaga Germanie. În afară de aceasta, îmi mai puneam şi problema respectării jurământului militar şi, desigur, pe cea a legitimităţii crimei din motive politice.

După cum am spus şi la procesul meu: "Nici un comandant militar nu le poate cere soldaţilor săi să-şi dea viaţa pentru victorie ani de-a rândul pentru ca după aceea să le aducă înfrângerea cu propria lui mână".

În orice caz, la vremea aceea devenise clar că nici măcar o lovitură de stat nu îi mai putea determina pe aliaţi să-şi retragă pretenţia de capitulare necondiţionată. Iar în perioada cât am mai fost comandant lucrurile nu ajunseseră, după părerea mea, atât de departe încât lovitura de stat să rămână singura soluţie acceptabilă.

12

TRAGEDIA DE LA STALINGRAD

"Străine! Spune Spartei că aici zac în moarte soldaţii ei credincioşi!"

Aceste rânduri, care ne povestesc despre eroismul luptătorilor de la Termopile şi care au reprezentat milenii de-a rândul simbolul bărbăţiei, fidelităţii şi loialităţii ostăşeşti, nu vor fi niciodată gravate în piatră la Stalingrad în memoria martiriului Armatei a 6-a de pe Volga. Şi nici o cruce şi nici un cenotaf nu vor fi ridicate vreodată pe urmele dispărute ale soldaţilor care au murit acolo de foame, de frig sau de glonţ.

Dar amintirea suferinţelor lor de nedescris, a eroismului lor inegalabil, a fidelităţii lor şi devotamentului faţă de patrie va trăi mult după ce se vor fi stins strigătele de triumf ale învingătorului.

Bătălia de la Stalingrad este considerată de sovietici, din motive lesne de înţeles, drept punctul crucial al războiului. Britanicii acordă un statut similar Bătăliei Angliei. Americanii înclină să considere că succesul Aliaţilor a fost asigurat de intrarea lor în război.

În Germania, ca şi în Rusia, mulţi tind să considere bătălia de la Stalingrad drept momentul decisiv al celui de-al doilea război mondial.

De fapt, nici unul din aceste evenimente nu pot fi considerate ca decisive. Rezultatul războiului a fost decis de o multitudine de factori, dintre care cel mai semnificativ probabil că au fost politicile şi strategiile falimentare ale lui Hitler care au aruncat Germania într-o inferioritate absolută faţă de adversarii ei.

Stalingrad a fost desigur un punct critic, în sensul că odată cu Stalingradul, ofensiva germană s-a stins ca un val care loveşte ţărmul şi apoi se retrage spre mare pentru a dispărea complet. Dar oricât de gravă ar fi fost pierderea Armatei a 6-a, aceasta nu trebuia să însemne că războiul din est – şi ipso facto războiul în general – era iremediabil

pierdut. Mai era încă posibilă forţarea unei remize, dacă conducerea militară şi politică a Germaniei ar fi fost capabilă să accepte un astfel de rezultat.

15. Situaţia aripii sudice a frontului la sfârşitul lui noiembrie 1942. Lupta pentru eliberarea Armatei a 6-a.

DRUMUL SPRE STALINGRAD

Cauza distrugerii Armatei a 6-a la Stalingrad se află, evident, în refuzul lui Hitler de a renunţa voluntar la acest oraş – refuz fondat din păcate numai pe considerente de prestigiu.

Cu toate acestea faptul că Armata a 6-a a putut să ajungă în această situaţie se datorează în primul rând erorilor operaţionale comise cu mult timp înainte de către Comandamentul Suprem, în planificarea şi execuţia ofensivei din 1942, cu orecădere în ceea ce priveşte fazele finale.

Chinurile prin care a trecut aripa sudică a frontului german la sfârşitul toamnei lui 1942 ca urmare a acestor greşeli de strategie vor fi descrise în capitolul dedicat campaniei de iarnă din 1942-43. Aici însă îmi propun doar să lămuresc motivele pentru care a fost distrusă Armata a 6-a.

Datorită faptului că Hitler îşi fixa obiectivele strategice mai ales în funcţie de necesităţile economiei sale de război, ofensiva germană din 1942 s-a împărţit pe două direcţii – Caucaz şi Stalingrad. La un moment dat ofensiva germană a fost oprită, şi ca atare a apărut un front, pentru menţinerea căruia nu erau disponbile suficiente trupe de partea germană. Pentru a înrăutăţi şi mai mult lucrurile, nu existau rezerve strategice întrucât Comandamentul Suprem împrăştiase Armata a 11-a în toate direcţiile posibile imediat ce aceasta se eliberase din Crimeea.

Grupul de armate A – cu frontul orientat spre sud – era dislocat la nord de Caucaz între Marea Neagră şi Marea Caspică. *Grupul de armate B* ţinea un front orientat spre est şi nord-est care începea la Stalingrad şi se curba la nord de oraş pentru a atinge cursul mijlociu al Donului, de-a lungul căruia continua până undeva la nord de Voronej. Nici unul din cele două grupuri de armate nu era suficient de puternic pentru a ţine fronturi de o asemenea lungime, mai ales dacă luăm în considerare şi faptul că în ciuda pierderilor masive, aripa sudică a dispozitivului inamic reuşise să evite distrugerea şi era din nou gata de luptă. În afară de aceasta, inamicul mai dispunea de puternice rezerve strategice în celelalte sectoare ale frontului, ca dealtfel şi în teritoriu. Nu în ultimul rând trebuie amintit că între cele două grupuri de armate, în zona stepelor calmâce, se căsca un gol larg de 300 de kilometri, care nu era acoperit decât de forţele, absolut insuficiente, ale Diviziei 16 Motorizate, cu cartierul general la Ielista.

Încercarea Comandamentului Suprem de a ţine acest front de o lungime exagerată, chiar şi numai temporar, a fost prima greşeală care a dus Armata a 6-a în situaţia disperată de la sfârşitul lui noiembrie 1942.

Cea de a doua greşeală, mult mai gravă, a fost aceea că Hitler a obligat Grupul de armate B să îşi angajeze cele mai eficiente componente ale sale – Armata 4 Panzer şi Armata a 6-a – în luptele din Stalingrad şi din apropierea acestuia. Sarcina de a proteja flancul nordic al acestui grup de-a lungul Donului a revenit Armatei a 3-a române, unei armate italiene şi uneia maghiare, iar în sectorul Voronej – mai slabei Armate a 2-a germane. Hitler trebuia să îşi dea seama că nici măcar în spatele Donului, armatele Axei nu puteau rezista unui atac sovietic în forţă. Acelaşi lucru era valabil şi pentru Armata a 4-a română, căreia el îi încredinţase misiunea de a apăra flancul drept, deschis, al Armatei 4 Panzer.

Încercarea de a obţine controlul asupra râului Volga prin cucerirea Stalingradului într-o confruntare statică, după ce asaltul

inițial nu reușise decât parțial, era o soluție admisibilă cel mult pe termen scurt. Dar a lăsa cea mai importantă parte a trupelor Grupului de armate la Stalingrad săptămâni de-a rândul fără o protecție eficientă a flancurilor a fost o greșeală capitală. A însemnat nici mai mult nici mai puțin decât renunțarea la inițiativă și oferirea acesteia inamicului, pe întreaga parte sudică a frontului, împreună cu invitația de a încercui și distruge Armata a 6-a.

Cea de-a treia greșeală a fost dezorganizarea până la grotesc a lanțului de comandă de pe aripa sudică a frontului german.

Grupul de armate A nu avea un comandant al său propriu. Era comandat direct de Hitler, care își îndeplinea funcțiile "cu jumătate de normă".

Grupul de armate B avea sub comanda sa nu mai puțin de șapte armate, printre care patru armate aliate. Nici un comandament de grup de armate nu se poate descurca cu mai mult de 5 armate pe timp de război, iar când majoritatea acestora sunt ale țărilor aliate, sarcina devine de-a dreptul imposibilă. Grupul de armate B făcuse o alegere corectă atunci când își stabilise cartierul general la Starobielsk, în spatele frontului defensiv de pe Don, pentru a putea controla îndeaproape armatele aliate. Dar totuși Starobielsk era mult prea departe față de zona în care acționa aripa dreaptă a grupului de armate. Un alt factor negativ era amestecul lui Hitler în comanda Armatei a 6-a, datorită căruia Grupul nu a reușit să mai controleze această armată.

Este adevărat că O.K.H. a identificat aceste probleme de organizare și a întocmit un plan pentru crearea unui nou grup de armate – Grupul Don – sub comanda mareșalului Antonescu. Însă noua entitate nu a mai fost creată, pentru că Hitler dorea mai întâi să vadă Stalingradul cucerit. Faptul că O.K.H. nu a reușit să îl folosească pe mareșalul Antonescu a fost o mare pierdere. Competența lui de comandant nu mai fusese, ce-i drept, pusă la încercare până atunci, dar eu nu mă îndoiesc de faptul că era un bun militar. În orice caz, prezența lui ar fi dat o mai mare greutate apelurilor noastre către Hitler pentru întăriri, pentru apărarea flancurilor dispozitivului de la Stalingrad. Antonescu era, în definitiv, un șef de stat și un aliat căruia Hitler era obligat să-i acorde mai multă atenție decât oricărui comandant de armată sau de grup de armate german. Și mai presus decât orice, personalitatea lui Antonescu i-ar fi mobilizat pe comandanții români, care se temeau de el cel puțin la fel de tare ca de ruși.

Dintr-o scrisoare tulburătare pe care el mi-a trimis-o după ce mi-am preluat noua funcție, am aflat că mareșalul îi atrăsese în mai multe rânduri atenția lui Hitler asupra pericolului pe care îl prezenta situația de la Stalingrad în general și cea a Armatei a 3-a române în special. Dar atâta timp cât Antonescu nu deținea o poziție de responsabilitate pe front, aceste semnale de alarmă nu era luate în

seamă. Cu totul altceva ar fi fost dacă ele ar fi venit din partea unui şef de stat aliat care să fie simultan şi responsabil pentru sectorul de front ameninţat. Revenind, atât Armata a 6-a cât şi Grupul de armate B au prevenit din timp Comandamentul Suprem asupra ofensivei pe care inamicul se pregătea să o lanseze asupra fronturilor de acoperire de o parte şi de alta a Stalingradului.

În final, trebuie să menţionez un fapt care a avut repercusiuni grave asupra poziţiei Armate a 6-a şi a întregii aripi sudice a frontului. Întregul Grup de Armate A, plus Armata 4 Panzer, Armata a 6-a, Armatele 3 şi 4 române şi armata italiană nu dispuneau decât de un singur pod peste Nipru, şi anume podul de cale ferată de la Dnepropetrovsk. Reparaţiile la podul de cale ferată de la Zaporojie şi la drumul prin Ucraina spre Crimeea, prin Nikolaiev şi Herson, şi de acolo peste strâmtoarea Kerci, fuseseră întrerupte sau nu erau încă gata. Legăturile pe direcţie nord-sud între liniile germane nu erau nici ele satisfăcătoare. Când trebuia să aducă noi forţe pe front sau să schimbe poziţia forţelor sale rapid, prin spatele frontului, Comandamentul Suprem german era într-un dezavantaj evident faţă de inamic, care avea la dispoziţie căi de comunicaţie mult mai eficiente, în toate direcţiile.

Orice comandant trebuie să îşi asume riscuri dacă doreşte să învingă. Dar riscul pe care şi l-a asumat Comandamentul suprem, acela de a bloca cele mai eficiente forţe din Grupul de armate B la Stalingrad pentru o perioadă atât de îndelungată, lăsând frontul Donului cu o protecţie de flanc inadecvată, era un risc care nu ar fi trebuit asumat niciodată. Un argument în apărarea Comandamentului Suprem ar fi acela că armatele aliate care asigurau protecţia flancurilor nu ar fi trebuit să cedeze atât de uşor. Însă românii, care erau cei mai buni dintre aliaţii noştri, au luptat din păcate exact cum luptaseră şi în Crimeea. Iar în legătură cu capacitatea de luptă a italienilor, desigur, nu trebuia să ne facem nici un fel de iluzii.

Riscul pe care *ar fi trebuit* să şi-l asume conducerea germană, după o ofensivă de vară în care nu obţinuserăm altceva decât câştiguri teritoriale, fără a reuşi să batem decisiv aripa sudică a dispozitivului de forţe sovietic, era *reluarea operaţiunilor cu trupe mecanizate* între Caucaz şi cursul mijlociu al Donului – profitând şi de avantajul geografic oferit de cotul larg al râului – *pentru a împiedica inamicul să preia iniţiativa*. Dar înlocuirea unui risc cu altul nu îi stătea în obicei lui Hitler. Refuzând să ia măsurile necesare după ce ofensiva germană fusese oprită fără a-şi fi atins scopul, el a pavat calea spre tragedia de la Stalingrad!

EVOLUȚIA SITUAȚIEI DE LA STALINGRAD ÎNAINTE CA EU SĂ PREIAU COMANDA GRUPULUI DE ARMATE DON

Ordinul O.K.H. recepționat de Armata a 11-a pe data de 21 noiembrie, în zona Vitebsk, ne impunea ca în scopul unei mai stricte coordonări a armatelor implicate în dificilele lupte defensive de la sud și vest de Stalingrad, să preluăm comanda Armatei 4 Panzer, Armatei a 6-a și Armatei a 3-a române sub titulatura "Grupul de armate Don". Întrucât ne lipsea compartimentul logistic, urma să îl folosim pe cel deja format pentru mareșalul Antonescu. Acest compartiment era comandat de colonelul Finkh, un ofițer de la Marele Stat Major a cărui tărie de caracter nu era egalată decât de extraordinarul său talent în organizarea aprovizionării și transportului, și care a reușit să rezolve la timp toate problemele de aprovizionare cu care se confrunta neîncetat grupul de armate Don. Podul aerian către Armata a 6-a, din păcate, nu era sub controlul său. După ce eu am fost trecut în rezervă în aprilie 1944, colonelul Finkh a fost transferat la comandamentul frontului de vest, unde, din câte am auzit, a reușit să organizeze la perfecție aprovizionarea și transportul, în ciuda faptului că inamicul avea controlul absolut asupra spațiului aerian. Fiind implicat în conspirația împotriva lui Hitler, a fost executat după 20 iulie 1944.

Misiunea Grupului de armate Don, așa cum era ea definită în ordinul O.K.H., era "oprirea atacurilor inamice și recucerirea pozițiior ocupate anterior de armata germană".

Inițial, singurele întăriri care ni se asigurau erau un comandament de corp de armată și o divizie care urmau să fie dislocate la Millerovo, în spatele zonei unde avea să se desfășoare aripa dreaptă a Grupului de armate B.

Din formularea ordinului și din faptul că ni se alocau atât de puține întăriri se putea deduce că la momentul în care emisese ordinul, O.K.H. încă nu își dădea seama de pericolul care ne păștea la Stalingrad, deși chiar în acea zi se închisese cercul în jurul Armatei a 6-a.

Mai multe informații aveam să obțin la Vitebsk și în cursul unei opriri a trenului, când aveam să mă întâlnesc cu feldmareșalul von Kluge și șeful său de stat major, generalul Wöhler. Din spusele feldmareșalului am aflat că inamicul străpunsese frontul Armatei a 3-a române de pe Don la nord-vest de Stalingrad, printr-un atac în forță. Aveam de-a face cu una sau două armate de tancuri sovietice, plus foarte multă cavalerie, în total circa 30 de formațiuni. Același lucru se întâmplase la sud de Stalingrad cu Armata a 4-a română, care era în subordinea Armatei 4 Panzer.

Aşadar, înainte să părăsesc Vitebskul, i-am trimis şefului Marelui Stat Major un mesaj telex în care arătam că având în vedere magnitudinea loviturii inamice, sarcina noastră la Stalingrad nu se mai putea rezuma la recucerirea unei porţiuni de front. Pentru restabilirea situaţiei am fi avut nevoie de o întreagă armată, ale cărei formaţiuni să intre în luptă simultan, fără a fi angajate în acţiuni independente de contraofensivă.

Generalul Zeitzler mi-a susţinut punctul de vedere şi mi-a promis că va încerca să îmi trimită o divizie de blindate şi două sau trei divizii de infanterie ca întăriri.

Am mai trimis un mesaj telex şi la Grupul de armate B, cerându-le să le ordone comandanţilor Armatei a 6-a să îşi retragă urgent forţele de pe fronturile defensive pentru a-şi păstra liberă calea de întoarcere – podul de peste Don de la Kalaci. Nici până acum nu am reuşit să aflu dacă acest ordin a fost vreodată transmis Armatei a 6-a.

Doar când am ajuns la Cartierul general al Grupului de armate B, la Starobielsk, pe 24 noiembrie, am reuşit în sfârşit să obţinem o imagine clară a evenimentelor recente şi a situaţiei curente, de la comandantul grupului, general-colonelul baron von Weichs şi şeful de stat major, generalul von Sodenstern.

În primele ore ale zilei de 19 noiembrie, după un puternic baraj de artilerie, inamicul ieşise din capul său de pod de la Kremenskaia, de pe Don, şi mai trecuse râul încă printr-un punct mai la vest, pentru a ataca atât aripa stângă a Armatei a 6-a (Corpul 11) cât şi Armata a 3-a română (Corpurile 4 şi 5). Simultan, inamicul lansase un atac de proporţii asupra Armatei 4 Panzer (general-colonel Hoth) la sud de Stalingrad, unde aceasta era amestecată cu Armata a 4-a română. În timp ce aripa stângă a Armatei a 6-a rezistase cu tărie, românii cedaseră complet pe ambele fronturi. Prin fiecare din cele două puncte de penetraţie inamicul a trimis imediat puternice formaţiuni de tancuri – exact aşa cum învăţaseră de la noi. Devreme în dimineaţa de 21 noiembrie, formaţiunile inamice au reuşit să facă joncţiunea pe Don, la Kalaci, unde podul atât de important pentru aprovizionarea Armatei a 6-a a căzut în mâinile lor intact. Din acea zi, deci, s-a închis cercul în jurul Armatei a 6-a şi formaţiunilor germane şi române din Armata a 4-a Panzer care fuseseră forţate să intre înapoi în încercuire din zona de la sud de Stalingrad. Ruşii încercuiseră deci cinci corpuri de armată germane cu un total de 20 de divizii, două corpuri de armată române, cea mai mare parte a artileriei germane care nu se afla pe frontul de la Leningrad şi un mare număr de unităţi de geniu. Nici până acum nu am aflat cu exactitate numărul total de militari germani prinşi în încercuire. Cifrele trimise de Armata a 6-a fluctuau între 200000 şi 270000 de oameni, dar trebuie ţinut seama de faptul că cifrele raportate – ca necesar de raţii alimentare – includeau nu numai trupele germane şi române, ci şi multe mii de

colaboraţionişti locali – aşa numiţii Hiwis, şi prizonieri de război. Cifra menţionată cel mai des în legătură cu Stalingradul – peste 300000 – este fără îndoială exagerată. Diversele trupe logistice şi de comunicaţii rămăseseră în afara încercuirii, ca şi parte din trupele de transport ale Grupului B, parte din răniţi, plus toţi militarii în permisie. Aceste elemente, care mai târziu au constituit nucleele în jurul cărora s-au refăcut majoritatea diviziilor Armatei a 6-a, se cifrau la 1500 – 3000 de oameni pe divizie. Dacă ne aducem aminte că diviziile Armatei a 6-a suferiseră deja pierderi în noiembrie, şi dacă admitem că în încercuire au rămas un număr considerabil de trupe de artilerie şi geniu, rezultă că totalul se cifrează undeva în jur de 200-220000 oameni.

Situaţia la data de 24 noiembrie se prezenta după cum urmează:

Singurele formaţiuni rămase intacte din *Armata a 4-a Panzer* erau Divizia 16 Motorizată, de pe aripa sudică a acesteia, care se întindea pe o arie largă în stepele din jurul localităţii Ielista, şi Divizia 18 română, de pe aripa nordică. Toţi ceilalţi români fuseseră fie aruncaţi înapoi spre Stalingrad, fie anihilaţi. Cu rămăşiţele unităţilor române pe care putuse să le mai adune, plus diverse trupe germane din zona de comunicaţii, Armata a încercat să menţină o linie defensivă temporară în faţa localităţii Kotelnicovo şi pentru o vreme nu a primit nici un atac. Ceea ce rămăsese din *Armata a 4-a română* (inclusiv comandamentul) a fost transferat sub comanda general-colonelului Hoth. După ce românii au cedat, Corpul 4, care făcuse parte din frontul de la sud de Stalingrad, se retrăsese pe un front la sud-vest de Stalingrad intrând sub comanda Armatei a 6-a.

Armata a 6-a, formată din corpurile 4, 8, 11 şi 51 Armată şi corpul 14 Panzer a fost încercuită la Stalingrad. Comandamentul acesteia a luat Corpul 11 şi o parte din Corpul 8 de pe frontul orientat spre nord, de o parte şi de alta a Donului şi le-a trimis pe nou formatul front de vest al zonei încercuite, zona cea mai avansată a cărui limită ajungea până undeva la est de podul de la Kalaci. Un nou front de sud fusese format din forţele de rezervă şi din acele elemente din Armata a 4-a Panzer şi Armata a 4-a română care fuseseră aruncate înapoi spre Stalingrad. Zona încercuită măsura circa 50 de kilometri pe direcţie nord-sud şi 40 pe direcţie est-vest.

Atât flancul stâng cât şi flancul drept al Armatei a 3-a române fuseseră distruse. În centru însă, un grup de trei divizii sub comanda aceluiaşi general Lascăr care se remarcase şi la Sevastopol, opuneau o rezistenţă îndârjită. La un moment dat, acest grup a fost încercuit şi probabil capturat de inamic.

Corpul 48 Panzer, care se afla în rezervă în spatele frontului situat în faţa capului de pod de pe Don a lansat un fel de contraatac întârziat, care nu a avut succes. Ambele divizii ale corpului erau acum încercuite şi se luptau să spargă încercuirea către vest. Comandantul corpului, generalul Heim, fusese deja înlocuit la ordinul lui Hitler şi

16. Camapania de iarnă 1942-1943: Lupta Grupului de armate Don

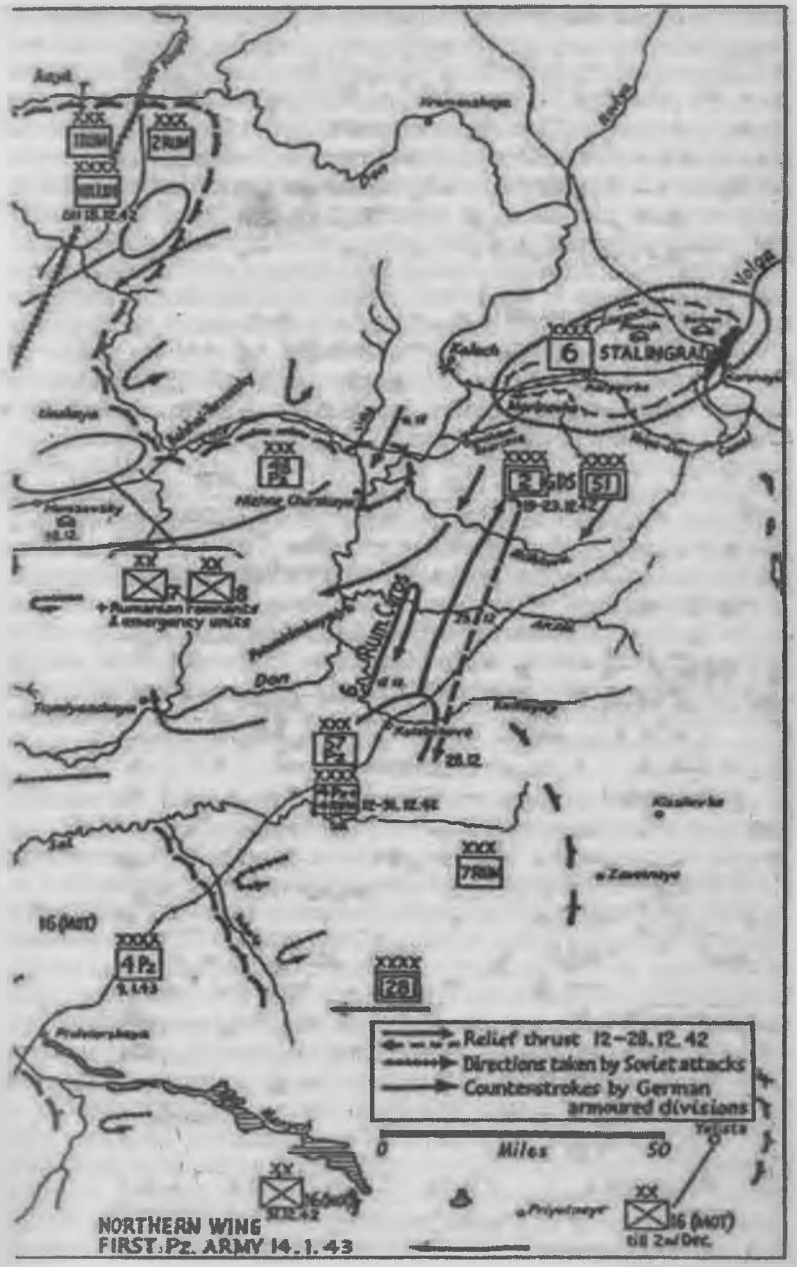

pentru a menține liber flancul adânc al Grupului de armate A.

somat să se prezinte la cartierul general al acestuia. Acolo Hitler l-a supus judecății unei curți marțiale prezidate de Göring – care era întotdeauna dispus la astfel de sarcini – și l-a condamnat la moarte pe motiv că ar fi fost vinovat de eșecul Corpului 48. Heim a fost mai târziu reabilitat, când s-a constatat că forțele sale erau într-adevăr prea slabe pentru a putea obține vreun rezultat în situația dată. Corpul 48 Panzer era alcătuit din nou formatele divizii de blindate române, care nu aveau nici un fel de experiență de luptă, și din Divizia 22 Panzer, care din punct de vedere tehnic nu corespundea standardelor.

Din punct de vedere operațional, Armata a 3-a română nu mai avea la dispoziția ei decât trei divizii. Acestea făceau parte din Corpurile 1 și 2 Armată care nu fuseseră antrenate în luptă și erau situate undeva lângă italieni, pe Don.

După datele raportate de Grupul de armate B, Armata a 6-a avea la dispoziție muniții pentru două zile și rații pentru șase. (Aceste estimări, după cum s-a constatat mai târziu, nu corespundeau realității, resursele Armatei a 6-a fiind mai mari.) Până la acea dată, podul aerian – în măsura în care vremea ne permitea să îl menținem – nu asigurase decât o zecime din necesarul de combustibil și muniții al Armatei a 6-a. Fuseseră promise pentru acest pod încă 100 de avioane Junker, ceea ce însemna o sarcină utilă de 200 de tone, mai puțin pierderile care erau oricum inevitabile.

Rapoartele de spionaj arătau că inamicul reușise să strecoare prin spărtura făcută în zilele precedente în frontul de la sud de Stalingrad circa 24 de formațiuni – prin formațiuni înțelegându-se fie divizii, fie brigăzi mecanizate sau de blindate. Acestea au avansat apoi către nord către flancul sudic al Armatei a 6-a, pe care îl atacau acum cu furie.

Prin punctul în care a spart frontul Armatei a 3-a române, inamicul a aruncat în luptă tot vreo 24 de formațiuni, spre Kalaci, în spatele Armatei a 6-a. Mai la vest fusese semnalată prezența altor 23 de formațiuni, care avansau căre sud și sud-vest, pe direcția Cir. În plus, mai erau acolo și trupele sovietice care rezistaseră atâta vreme la Stalingrad în fața Armatei a 6-a și care acum primeau întăriri peste Volga, și trupele foarte numeroase care luptau inițial contra aripii nordice a Armatei a 6-a între Volga și Don. Și în plus față de toate acestea, existau informații că inamicului îi sosesc în permanență întăriri, pe calea ferată. Doar până pe data de 28 noiembrie, recunoașterea noastră identificase în zona operațională a Grupului de armate Don nu mai puțin de 143 de mari formațiuni (divizii, brigăzi) inamice.

Forțele Grupului de armate Don, comandat de mine, erau următoarele.Armata a 6-a, încercuită la Stalingrad de un inamic de trei ori mai puternic și compusă din 20 de divizii germane la limita epuizării și două divizii române. Stocurile ei de muniții, combustibil și alimente erau pe sfârșite, și nu puteam construi o linie eficientă de

aprovizionare pentru a le reface. În plus față de faptul că era încercuită, Armata a 6-a nu avea nici măcar libertate de decizie operațională, fiindcă primise ordine categorice de la Hitler să nu părăsească sub nici un motiv "fortăreața Stalingrad".Rămășițele Armatei 4 Panzer și ale celor 2 armate române. Cele mai capabile unități de care dispuneam în acel moment erau o divizie germană, până atunci neatinsă (Divizia 16 Motorizată) și patru divizii române, a căror forță însumată era indubitabil inferioară celei a inamicului.

Subordonarea Armatei a 6-a față de Grupul de armate Don era mai mult fictivă, pentru că aceasta fusese dintotdeauna sub comanda directă a O.K.H. Hitler a fost cel care i-a impus să rămână la Stalingrad, în loc să se salveze printr-o retragere. Acum, din punct de vedere operațional, această armată era imobilizată. Grupul de armate nu mai putea să o "comande", ci cel mult să o ajute. Hitler dealtfel deținea încă controlul direct al Armatei a 6-a prin intermediul unui ofițer de legătură de la Marele Stat Major, care se instalase împreună cu propriul detașament de transmisiuni la Cartierul General al Armatei a 6-a. Chiar și în materie de aprovizionare tot Hitler avea ultimul cuvânt, întrucât numai el deținea controlul mijloacelor necesare pentru a aproviziona armata pe cale aeriană. Prin urmare, din punct de vedere strict militar, eu aș fi avut tot dreptul să refuz introducerea Armatei a 6-a în Grupul de armate Don și să insist ca ea să rămână în mod oficial sub comanda directă a O.K.H. Nu am procedat așa atunci întrucât speram că pot să asigur cooperarea directă a forțelor de salvare cu armata încercuită, mai bine decât ar fi putut să o facă O.K.H. De ce această cooperare nu s-a materializat în faza decisivă a operațiunilor, voi explica mai târziu.

În afară de Armata a 6-a, care, fiind încercuită, devenise inutilizabilă din punct de vedere operațional, toate formațiunile din care era compus Grupul de armate Don erau rămășițe ale unor unități distruse.

La eșalonul superior, se avea în vedere întărirea Grupului de armate Don cu următoarele forțe, distribuite după cum urmează:

Forțe	*De la*	*la*	*Rolul operațional*
Comandamentul Corpului 57 Divizia 23 Panzer plus puternice unități de artilerie	Grupul de armate A	Armata 4 Panzer	Atac la Stalingrad dinspre sud pentru ajutorarea Armatei a 6-a

Divizia 6 Panzer (recent refăcută)	Vest	Armata 4 Panzer	Atac la Stalingrad dinspre sud pentru ajutorarea Armatei a 6-a
Un comandament de corp de armată Patru sau cinci divizii		Armata a 3-a română (aripa stângă) Sub titulatura "Detaşamentul de armate Hollidt"	Eliberarea forţelor de la Stalingrad prin atac de la est dinspre Cirul Superior

La Cartierul general al Grupului de armate B mi s-a arătat un mesaj trimis prin radio de generalul Paulus, comandantul Armatei a 6-a, lui Hitler, pe data de – dacă îmi aduc bine aminte – 22 sau 23 noiembrie. În mesaj se arăta că toţi comandanţii de corp de armată din Armata a 6-a considerau imperativ necesară o spargere a încercuirii pe la sud-vest. Pentru a strânge forţele necesare pentru o astfel de operaţiune, însă, Paulus trebuia să mute anumite trupe de pe un front pe altul în interiorul zonei încercuite, şi, pentru a nu sacrifica prea mulţi soldaţi, trebuia să îşi retragă frontul de nord mai spre interior, pe un aliniament mai scurt. Opinia comandamentului Grupului de armate cu privire la propunerea lui Paulus era că chiar în condiţiile în care Hitler o aproba pe loc, operaţiunea de spargere a încercuirii ar fi putut porni cel mai devreme pe data de 28 noiembrie.

Hitler însă a refuzat această propunere şi a interzis orice retragere a frontului de nord. Pentru a se asigura că ordinele îi vor fi respectate, el l-a numit pe generalul von Seydlitz în funcţia de comandant al frontului în chestiune.

Comandamentul Grupului de armate Don nu a avut nici timpul şi nici posibilitatea să analizeze istoria evenimentelor prin care trecuse Armata a 6-a până atunci. Evident, generalul Paulus făcuse tot ce se putea, în limitele ordinelor primite de la Hitler prin care i se interzicea să părăsească Stalingradul, pentru a mobiliza forţe de pe fronturile care nu erau sever ameninţate. Prin înglobarea Corpului 4 din Armata 4 Panzer, el reuşise să formeze un nou front pe flancul său sudic, rămas descoperit. Mai mult, a încercat să-şi asigure spatele prin mutarea Corpului 14 Panzer de pe malul stâng pe malul drept al Donului. Din păcate, acesta a fost atacat acolo de forţe sovietice cu mult superioare. Chiar în acelaşi timp Corpul 11 – care îşi menţinuse poziţiile de la vest de Don, pe un front orientat spre nord – a fost atacat din spate. Situaţia l-a obligat pe Paulus să retragă ambele corpuri într-un cap de pod la vest de Don şi după aceea

înapoi peste râu, spre est, astfel încât să obţină un front continuu între Don şi Volga.

Deşi aceste măsuri au împiedicat inamicul să distrugă Armata a 6-a aşa cum distrusese celelalte formaţiuni germane din zonă, ele au dus inevitabil la încercuirea acesteia.

Ceea ce trebuie neapărat amintit în acest context este că ar fi fost în primul rând de datoria Comandamentului Suprem să emită un ordin prin care să îi lase Armatei a 6-a suficient spaţiu de manevră pentru ca aceasta să poată evita încercuirea inamică. Un conducător cu vederi largi şi-ar fi dat seama din start că a concentra majoritatea forţelor de asalt germane în Stalingrad şi în jurul acestuia fără o protecţie adecvată a flancurilor însemna punerea acestor forţe într-un pericol mortal, întrucât urmau să fie încercuite imediat ce inamicul reuşea să distrugă formaţiunile care asigurau protecţia de flanc. Atunci când sovieticii au dezlănţuit marea lor ofensivă peste Don şi la sud de Stalingrad pe 19 noiembrie, conducătorii germani trebuiau să îşi dea seama ce îi aşteaptă. Începând din acel moment orice amânare devenea inadmisibilă. Era inadmisibil să aşteptăm până când sovieticii ar fi reuşit să treacă de români, căci chiar dacă armatele române ar fi rezistat mai mult, tot ar fi fost necesară mobilizarea imediată a Armatei a 6-a într-o operaţiune dinamică pentru restabilirea situaţiei pe aripa sudică a Grupului de armate B. Aşadar, cel mai târziu în seara de 19 noiembrie, O.K.H. ar fi trebuit să emită noi ordine de luptă pentru Armata a 6-a, lăsându-i acesteia deplina libertate de manevră.

Fără a intra în detaliile primelor câteva zile de ofensivă a sovieticilor, putem spune cu siguranţă că încercuirea Armatei a 6-a putea fi împiedicată numai dacă aceasta ar fi încercat să iasă de acolo din primul moment, fie trecând Donul către vest, fie atacând pe direcţia sud-vest, de-a lungul malului estic al râului. Sarcina de a emite ordinul pentru această manevră revenea Comandamentului Suprem. Generalul Paulus ar fi putut lua desigur pe cont propriu decizia de a părăsi Stalingradul; dar nu avea cum să o facă la timp, căci spre deosebire de O.K.H. el nu era informat cu privire la situaţia dezastruoasă a armatelor din zonele adiacente. El şi-a dat seama de situaţie şi a cerut permisiunea să abandoneze Stalingradul de-abia pe 22 sau 23 noiembrie, dar la acea dată momentul optim fusese deja ratat. Lui Paulus i se poate imputa altceva: faptul că şi-a adresat propunerea de retragere a frontului lui Hitler personal. Aceasta a fost o mare greşeală psihologică. Paulus cunoştea concepţiile lui Hitler despre războiul din est încă din iarna lui 1941, când lucrase ca *Oberquartiermeister I* la O.K.H. El era perfect conştient de faptul că Hitler îşi închipuie că ordinul său de interzicere a retragerilor a salvat Germania de la o retragere napoleonică în iarna aceea. El trebuia să-şi dea seama, măcar din cuvântarea lui Hitler de la

Sportpalast, că dictatorul nu va fi niciodată de acord cu evacuarea Stalingradului. Numele oraşului era prea strâns legat de propria lui reputaţie de comandant suprem al armatei. Prin urmare singura soluţie ar fi fost punerea lui Hitler în faţa faptului împlinit al retragerii Armatei a 6-a din Stalingrad.

Desigur, este de presupus că o astfel de acţiune l-ar fi putut costa capul pe Paulus. Dar nu avem nici un motiv să credem că Paulus a refuzat să ia lucrurile pe cont propriu şi să facă ceea ce trebuia făcut, doar din teama pentru ce i s-ar fi putut întâmpla lui personal. Mai curând loialitatea lui faţă de Hitler a fost factorul care l-a determinat să încerce să obţină aprobarea dictatorului înainte de a se retrage, mai ales că Paulus era în permanenţă în contact cu O.K.H. – şi ipso facto cu Hitler – prin radio. În plus, după cum am arătat mai sus, Paulus nu era informat şi deci nu avea o imagine suficient de clară a situaţiei generale. Dificultatea de a lua hotărârea de a acţiona pe cont propriu era amplificată şi de faptul că o retragere ar fi însemnat, *pe moment*, un risc mai mare pentru Armata a 6-a decât consolidarea poziţiei din încercuirea de la Stalingrad.

POZIŢIA GRUPULUI DE ARMATE DON ÎN LEGĂTURĂ CU SITUAŢIA OPERAŢIONALĂ DIN 24 NOIEMBRIE

Deocamdată, Grupul de armate Don nu era abilitat să intervină în situaţia de la Stalingrad prin ordine proprii. Comandamentul grupului nu putea să îşi intre în atribuţiuni decât după ce ajungea la Novocerkask, localitatea unde trebuia să ne instalăm cartierul general şi secţia de operaţiuni şi să punem la punct canalele de comunicaţii cu trupele şi cu eşalonul superior. Până când aceste condiţii au fost îndeplinite, au mai trecut câteva zile. Din păcate, avionul cu care călătoream a fost doborât de o furtună în sectorul central al frontului, şi ca urmare a trebuit să ne continuăm călătoria cu trenul.

Cu toate acestea, ca viitor comandant al Grupului de armate Don, a trebuit să răspund, pe baza raportului operativ primit pe data de 24 noiembrie, la următoarea întrebare: Ar trebui Armata a 6-a, dacă condiţiile permit, să încerce să iasă din încercuire chiar acum deşi e destul de târziu, sau ar fi mai bine să aştepte, din moment ce prima şansă a fost ratată, pentru a primi ajutor din partea unei forţe de intervenţie special constituite?

După ce am reflectat atent asupra problemei şi le-am cerut părerea şefului de stat major generalului Schulz, şi şefului Operaţiunilor, colonelului Busse, am ajuns la următoarea concluzie:

În primă instanţă, inamicul ar fi făcut tot ce îi stă în putere pentru a distruge Armata a 6-a în încercuire. În acelaşi timp el era

obligat să ţină seama de oportunitatea pe care o avea de a exploata înfrângerea Armatei a 3-a române prin trimiterea de forţe mecanizate peste cotul Donului spre Rostov, unde ar fi avut posibilitatea să taie liniile de aprovizionare şi comunicaţii germane, nu numai ale Armatei a 6-a şi ale Armatei 4 Panzer, ci şi ale Grupului de armate A. Cantitatea de trupe aflată la dispoziţia inamicului – şi pe care acesta o putea mări după dorinţă, având la dispoziţie linii de cale ferată şi şosele – i-ar fi permis să urmărească simultan amândouă aceste obiective.

Mai departe am raţionat că primul obiectiv al Grupului de armate trebuie să fie eliberarea Armatei a 6-a din încercuire. În primul rând, era în joc viaţa a două sute de mii de oameni. În al doilea rând, dacă Armata a 6-a nu supravieţuia şi nu era eliberată, nu mai aveam nici o speranţă de restabilire a situaţiei pe aripa sudică a frontului de est. Un lucru era clar: chiar dacă am fi reuşit să spargem încercuirea şi să stabilim contactul, Armata a 6-a nu trebuia lăsată sub nici un motiv în continuare la Stalingrad. Valoarea strategică sau de prestigiu a acestui oraş, din punctul nostru de vedere, era inexistentă. Dacă am fi reuşit să scoatem din încercuire Armata a 6-a, ea trebuia folosită urgent şi cu maximum de eficienţă pentru echilibrarea situaţiei pe aripa sudică a frontului, pentru a putea să trecem cu bine perioada de iarnă.

Problema care se punea însă în mod stringent era dacă Armata a 6-a ar trebui sau nu să încerce să rupă încercuirea acum, după ce a ratat prima şansă de a scăpa. Trecuseră două zile de la radiograma lui Paulus către Hitler, iar conform datelor Grupului de armate B, operaţiunea nu ar fi putut începe mai devreme de 29 sau 30 noiembrie. Inamicul ar fi avut deci la dispoziţie o săptămână pentru a-şi consolida încercuirea.

Armata a 6-a nu avea decât două variante de ieşire, şi în ambele cazuri sovieticii ar fi fost pregătiţi să riposteze. Prima era o străpungere a încercuirii către podul peste Don de la Kalaci. Dar în acest caz, chiar dacă armata ar fi reuşit să rupă inelul de forţe inamice ce o înconjura, s-ar fi aflat în faţa unui obstacol natural, Donul. Cu majoritatea muniţiilor consumate în asaltul iniţial, Armata a 6-a ar fi trebuit să forţeze trecerea râului şi să reziste puternicelor forţe sovietice care avansau pe la vest de Don către cursul inferior al Cirului. Şansele Armatei a 6-a de a trece râul fără muniţie şi sub un puternic atac dinspre nord, păreau mai mult decât îndoielnice.

Şansele ar fi fost ceva mai bune dacă Armata a 6-a ar fi încercat să străpungă încercuirea înaintând spre sud-vest pe la est de Don, unde s-ar fi întâlnit cu rămăşiţele Armatei 4 Panzer – deşi şi aici inamicul ar fi fost pregătit să-i întâmpine. Obiecţiunile în acest caz ar fi fost legate de faptul că dacă spargerea încercuirii ar fi reuşit, armata nu putea conta pe prezenţa în zonă a unor forţe germane care să o sprijine. Pe urmele ei ar fi venit urgent armatele sovietice care ţineau acum frontul la nord, est şi vest de Stalingrad, iar la vest

de râu inamicul ar fi urmărit-o spre sud şi i-ar fi zădărnicit orice încercare de a trece râul spre vest. Cel mai probabil, după o vreme, armata nu ar fi avut încotro şi ar fi fost nevoită să lupte singură în stepele ruseşti fără muniţie, combustibil şi hrană! Anumite formaţiuni, cum ar fi cele de tancuri, ar fi reuşit probabil să scape, dar soarta armatei ca entitate ar fi fost pecetluită. Forţele sovietice pe care le ţinuse ocupate până atunci ar fi fost eliberate, şi aceasta era de natură să ducă în final la distrugerea întregii aripi sudice a frontului german – inclusiv a Grupului de armate A, care era încă în Caucaz.

Pentru binele Armatei a 6-a şi a situaţiei pe frontul sudic în general, ar fi fost ideal să scoatem Armata a 6-a din încercuire intactă şi capabilă de luptă.Acest lucru ar fi putut fi realizat dacă O.K.H. i-ar fi acordat libertatea operaţională de care avea nevoie; imediat ce pericolul de încercuire s-a făcut simţit. Acum, însă, se pare că era prea târziu pentru ca Armata a 6-a să iasă din încercuire intactă prin forţele proprii; dată fiind evoluţia situaţiei şi acumularea masivă de forţe sovietice în zonă, ea avea nevoie acum de sprijin masiv din afară.

Pe de altă parte, din punctul de vedere al Armatei a 6-a, apropierea celor două formaţiuni de sprijin ar fi uşurat foarte mult dificultăţile operaţiunii de ieşire din încercuire. În momentul în care inamicul care avansa pe la vest de Don ar fi fost preluat de una din cele două formaţiuni germane, Armata a 6-a ar fi fost scutită de necesitatea de a-i mai face faţă, odată ieşită din încercuire. Şi dacă în momentul în care Armata a 6-a ar fi pornit la atac cealaltă formaţiune germană ar fi atacat simultan din spate frontul de asediu al sovieticilor de la est de Don, inamicul ar fi fost obligat să slăbească strânsoarea şi astfel spargerea propriu-zisă a încercuirii ar fi fost mult facilitată.[19]

În acelaşi timp trebuia ţinut seama de faptul că orice întârziere în plus era periculoasă, pentru că i-ar fi dat posibilitatea inamicului să-şi consolideze frontul de asediu. Riscul întârzierii nu putea fi acceptat decât în condiţiile în care Comandamentul Suprem garanta continuitatea aprovizionării Armatei a 6-a pe calea aerului atâta timp cât ar fi fost necesar, până la eliberarea acesteia.

Pe baza acestor considerente, am concluzionat că nu era cazul ca Armata a 6-a să încerce să rupă încercuirea acum, de una singură. Trebuia aşteptată ivirea unei oportunităţi tactice. Aceasta urma să apară cu siguranţă, imediat ce grupurile de intervenţie ar fi intrat în acţiune.

Ca atare am telefonat şefului de stat major al O.K.H. şi i-am comunicat din partea Grupului de armate Don următoarele:

Armata a 6-a putea probabil să străpungă încercuirea de la Stalingrad şi acum, cea mai indicată direcţie era sud-vest. A lăsa în continuare armata la Stalingrad constituia un risc major, având în vedere criza de combustibil şi muniţii.

Insă în acest moment ar fi fost preferabil din punct de vedere operaţional, dat fiind că şansa cea mai bună de ieşire din încercuire fusese deja ratată, ca Armata a 6-a să aştepte până când formaţiunile de intervenţie promise ar fi putut veni în ajutor. Desigur, această soluţie era condiţionată de posibilitatea de a menţine un pod aerian eficient pentru aprovizionarea Armatei a 6-a cu muniţii, combustibil şi hrană. Am subliniat că podul aerian este un factor de importanţă decisivă pentru salvarea Armatei a 6-a.

Operaţiunea de salvare putea fi lansată cu forţele care erau programate să sosească la începutul lui decembrie. Pentru ca efectul obţinut să fie cel scontat trebuia însă ca aceste forţe să fie suplimentate în flux continuu, pentru că şi inamicul ar fi procedat la fel de partea lui.

Dacă din cauza presiunilor puternice exercitate de inamic nu am fi reuşit să desfăşurăm forţele de intervenţie, atunci Armata a 6-a trebuia să încerce spargerea încercuirii fără nici un sprijin.

O condiţie absolut necesară pentru ca Armata a 6-a să poată aştepta desfăşurarea forţelor de intervenţie era primirea a minimum 400 tone de muniţie şi combustibil pe zi prin intermediul podului aerian.[20]

În această conversaţie am arătat clar că dacă nu se poate garanta fluxul de aprovizionare la nivelul necesar, nu trebuie să ne asumăm riscul lăsării Armatei a 6-a în poziţia ei actuală, nici măcar temporar.

Toţi cei care au asistat la tragedia care a urmat la Stalingrad – încăpăţânarea de catâr a lui Hitler de a nu ceda oraşul, ratarea ultimei şanse de salvare a Armatei a 6-a de către O.K.H. (un subiect despre care vom vorbi la timpul potrivit), întârzierile care au apărut în organizarea grupului de intervenţie al Armatei 4 Panzer şi căderea frontului armatei italiene, care a făcut imposibilă orice acţiune a detaşamentului de intervenţie Hollidt în zona Stalingrad – vor trage concluzia că ar fi fost mai bine să propunem Armatei a 6-a să încerce să iasă din încercuire imediat.

Este de presupus că cel puţin o parte dintre formaţiunile asediate la Stalingrad ar fi reuşit până la urmă să iasă din încercuire şi să facă joncţiunea cu rămăşiţele Armatei 4 Panzer – formaţiunile de tancuri ar fi reuşit în mod sigur, şi ar fi reuşit probabil şi o parte din batalioanele de infanterie.

Pe de altă parte însă este puţin probabil ca Armata a 6-a să mai fi fost la ora aceea capabilă de a opera în mod unitar, ca o singură formaţiune. Până la data la care a devenit posibilă o încercare de spargere a încercuirii, lucrurile luaseră deja o turnură foarte gravă.

Şi în plus în momentul în care rămăşiţele Armatei a 6-a ar fi făcut joncţiunea cu cele ale Armatei 4 Panzer, toate forţele sovietice până atunci ocupate pe frontul de la Stalingrad ar fi fost eliberate. Şi cu aceasta, mai mult ca sigur, soarta întregii aripi sudice a frontului

german din est – inclusiv a Grupului de armate A din zona Caucazului – ar fi fost pecetluită.

Vreau însă să subliniez că acest ultim argument nu a contat câtuşi de puţin în calculele operaţionale pe care le-am făcut noi, Grupul de armate Don, pe data de 24 noiembrie. Nici nu ne trecea prin cap că am putea sacrifica Armata a 6-a pentru salvarea aripii sudice a frontului. Noi consideram doar că Armata a 6-a ar fi avut mai multe şanse de reuşită dacă ar fi colaborat cu cele două formaţiuni trimise să o ajute decât dacă ar fi încercat să spargă de una singură încercuirea inamică.

Atât eu cât şi colaboratorii mei din comandamentul grupului eram animaţi de speranţa că vom putea extrage din încercuirea inamică nu doar rămăşiţe de unităţi, ci o armată întreagă care ar fi putut fi folosită în operaţiunile ulterioare. Nu trebuie să mai insist asupra faptului că numele Stalingradului şi considerentele de prestigiu ne lăsau complet reci.

În ziua de 24 noiembrie, prin urmare, noi nu i-am propus lui Hitler retragerea imediată a Armatei a 6-a de la Stalingrad şi nici nu ne-am asumat responsabilitatea de a ordona direct acestei armate să se retragă. Trebuie să menţionez că dealtfel generalul Paulus, dacă ar fi avut de ales între a respecta voinţa lui Hitler sau ordinul eşalonului său superior, ar fi optat probabil pentru a rămâne la Stalingrad.

În rest, pentru noi era perfect clar că şi în condiţiile în care grupurile de intervenţie ar fi reuşit să pătrundă până la Armata a 6-a, era de neconceput rămânerea acesteia în continuare la Stalingrad, indiferent pentru câtă vreme. Ceea ce ne preocupa pe noi în special era să ne asigurăm că ea îşi păstrează cât mai mult din capacitatea ei de luptă. Şi din acest punct de vedere era mult mai bine să rămână la Stalingrad pentru moment – cu condiţia să fie bine aprovizionată prin intermediul podului aerian – decât să încerce să iasă singură din încercuire şi să fie ajunsă din urmă în mijlocul stepei.

Însă şi soluţia propusă de noi avea două tăişuri.

În primul rând, putea Luftwaffe să asigure transportul proviziilor atât de necesare Armatei a 6-a? Şi în al doilea rând, putea Comandamentul Suprem să asigure forţele de intervenţie necesare, şi dacă da, era dispus să o şi facă? Ambele întrebări au fost clar formulate în mesajul nostru către O.K.H. Hitler, fiind comandantul suprem al Wehrmachtului şi având autoritate asupra tuturor forţelor aeriene şi terestre din toate teatrele de război era singurul care putea să judece care îi erau posibilităţile şi să ia o decizie corectă. Dacă răspunsul lui la propunerea noastră era afirmativ, atunci puteam renunţa fără remuşcări la planul de scoatere imediată a Armatei a 6-a din încercuire şi puteam să o mai lăsăm pentru o vreme la Stalingrad.

Însă dacă Hitler nu era dispus să pună la bătaie toate resursele de care dispunea pentru salvarea Armatei a 6-a cât mai era încă

vreme, sau dacă se refugia, împotriva a ceea ce îi spunea raţiunea, în vise despre capacitatea extraordinară a Luftwaffei, el s-ar fi făcut vinovat de o iresponsabilitate crasă. Acelaşi lucru poate fi spus şi despre cei care – după cum s-a aflat mai târziu – au cultivat aceste iluzii în mintea lui, sau nu au dorit să înţeleagă că soarta Armatei a 6-a este mai presus de toate problemele din celelalte teatre de război.

Nici unul dintre noi nu putea însă să prevadă că Göring va promite un pod aerian adecvat, iar după aceea nu se va osteni să pună la dispoziţie nici măcar avioanele pe care le avea.

Şi nici nu aveam de unde să ştim că Hitler va ignora toate argumentele logice, preferând să rămână la teoria lui preferată, "cucereşte sau distruge". Cine ar fi putut prezice că el va accepta să piardă o întreagă armată numai şi numai de dragul numelui "Stalingrad"?

PRIMELE IMPRESII ŞI PRIMELE DECIZII

În după-amiaza zilei de 24 noiembrie ne-am continuat călătoria de la Starobielsk la Novocerkask. Cu zece ani în urmă călătorisem pe acelaşi traseu pentru a asista la manevrele Armatei Roşii în Caucaz. Atunci la capătul călătoriei mă aşteptau evenimente interesante şi plăcute; astăzi, mă aştepta o misiune în legătură cu care nici eu, şi nici colaboratorii mei nu ne făceam iluzii. Gândurile ni se îndreptau mereu către camarazii noştri încercuiţi la Stalingrad, în pofida eforturilor aghiotantului meu, locotenentul Stahlberg, de a ne distrage atenţia cu muzica bună de la gramofon şi cu discuţii despre alte probleme. Stahlberg se alăturase comandamentului nostru după moartea lui Pepo, fiindu-mi recomandat de către fostul meu coleg Tresckow, al cărui nepot era. Stahlberg a rămas camaradul meu nedespărţit până la sfârşitul războiului. De-a lungul tuturor acelor ani mi-a fost un asistent fidel în toate problemele cu care m-am confruntat.

În dimineaţa zilei de 26 noiembrie mi-am întrerupt călătoria la Rostov, pentru a-l vizita pe generalul Hauffe, şeful Misiunii Militare Germane din România, care fusese numit iniţial şef de stat major al Grupului de Armate Român al lui Antonescu. Acesta mi-a descris situaţia celor două armate române de pe frontul de la Stalingrad în culori foarte sumbre. Din cele 22 de divizii pe care le aveau iniţial, ne-a spus el, nouă fuseseră şterse de pe faţa pământului, nouă se risipiseră şi nu puteau pentru moment fi folosite în operaţiuni, iar patru erau încă apte de luptă. Cu timpul, însă, el spera că din rămăşiţe să se poată forma încă vreo câteva divizii.

În contradicţie cu raportul lui Hauffe a venit o scrisoare pe care am primit-o de la mareşalul Antonescu. Acesta avea pe suflet multe nemulţumiri faţă de Comandamentul Suprem. Concret,

Antonescu acuza O.K.W. că nu a dat destulă atenţie numeroaselor sale semnale de alarmă cu privire la pericolul crescând din zona capului de pod de la Krementskaia, din faţa frontului Armatei a 3-a române. El se mai plângea de asemenea de faptul că momentul instalării sale la comanda trupelor din acel sector fusese amânat nejustificat, în repetate rânduri.

Pe bună dreptate, mareşalul reamintea în scrisoarea lui că dintre toţi aliaţii Germaniei, România şi el personal făcuseră cel mai mult pentru cauza comună. El asigurase din proprie iniţiativă cele 22 de divizii pentru campania din 1942 şi – spre deosebire de Italia sau Ungaria – acceptase necondiţionat plasarea acestora sub comanda germană, în pofida faptului că nu era legat de Reich prin nici un fel de obligaţii de natură contractuală.

Scrisoarea sa exprima dezamăgirea justificată a unui comandant militar care îşi vede trupele distruse din cauza greşelilor altora.

Personal, eu nu puteam pune sub semnul întrebării justeţea criticilor aduse de mareşal. I-am scris spunându-i că întrucât nu fusesem implicat în evenimentele la care făcea referire, nu puteam să îi ofer vreo soluţie şi că i-am remis scrisoarea lui Hitler – căruia, după cum îmi dădusem seama, îi era de fapt adresată. Lui Hitler nu avea cum să-i dăuneze o porţie de critică directă, necamuflată, din partea celui mai loial aliat al său. În afară de problemele de ordin militar, scrisoarea mai atingea şi o chestiune de ordin politic: cea a încrederii dintre aliaţi. Antonescu amintea în scrisoare că inamicul său de moarte, liderul Gărzii de Fier, fusese ascuns de Himmler în Germania. Garda de Fier, o organizaţie politică radicală, organizase anterior un puci împotriva regimului Antonescu şi reuşise chiar să înconjoare reşedinţa oficială a mareşalului. Deşi mareşalul reuşise în final să înăbuşe revolta, liderul Gărzii de Fier reuşise să se refugieze peste hotare. Era de înţeles că Antonecu se considera trădat din moment ce însuşi Himmler îşi pusese mâna protectoare peste acest om. Astfel de tactici de culise nu erau deloc de natură să contribuie la întărirea unei alianţe.

Iniţial, Antonescu îmi scrisese ca să se plângă de faptul că ofiţerii şi soldaţii germani, atât în exerciţiul funcţiunii cât şi în restul timpului, îi maltratau pe soldaţii români şi vorbeau urât despre ei. Deşi astfel de incidente puteau fi puse pe seama evenimentelor recente şi a impresiei proaste lăsate de multe dintre unităţile române, am luat imediat măsurile care se impuneau. Oricât de bine aş fi înţeles indignarea trupelor germane care se vedeau lăsate descoperite în mijlocul luptei de unităţile române învecinate, incidentele de acest fel nu puteau decât să dăuneze cauzei noastre comune.

Am vorbit deja despre ce puteau şi ce nu puteau face trupele române în diverse situaţii operaţionale. Dar indiferent de neajunsurile

lor, românii rămâneau cei mai buni aliaţi ai noştri, şi trebuie să spunem că au fost multe situaţii în care au luptat cu un deosebit curaj.

Pe data de 26 noiembrie am ajuns la noul nostru cartier general din Novocerkask. Singura unitate de gardă de care dispuneam era un batalion de cazaci colaboraţionişti, care nu se ştie de ce considerau serviciul de gardă în faţa comandamentului nostru drept o misiune de onoare. Întrucât principalele noastre canale de comunicaţii nu au fost puse la punct decât în cursul nopţii, ne-am preluat atribuţiunile de comandă a Grupului de armate Don de-abia în dimineaţa următoare, pe 27 noiembrie.

Misiunea cu care ne confruntam avea două părţi. Prima, şi cea de a cărui succes depindea totul, era salvarea şi recuperarea Armatei a 6-a: În afară de faptul că se impunea ca prioritate din punct de vedere umanitar, salvarea acestei formaţiuni era de asemenea vitală din punct de vedere operaţional, şi în primul rând din cauză că nu puteam spera să restabilim echilibrul de forţe pe aripa sudică a frontului – şi prin aceasta în teatrul de război sovietic – fără a beneficia de capacitatea de luptă a forţelor Armatei a 6-a.

Cealaltă parte a misiunii – pentru care trebuia să lucrăm în permanenţă – era îndepărtarea *pericolului deja existent de anihilare a întregii aripi sudice a frontului german*. Dacă s-ar fi ajuns acolo, aceasta ar fi însemnat probabil sfârşitul campaniei din est şi în consecinţă pierderea războiului de către Germania. Dacă ruşii reuşeau să pătrundă prin slabul nostru dispozitiv de protecţie – constituit deocamdată doar din rămăşiţele trupelor române, trupe germane de linia a doua şi trupe de criză[2] [1] – care, lăsând deoparte aşa-numita "Fortăreaţă Stalingrad", constituiau singura protecţie a întregului teatru de operaţiuni dintre spatele frontului Grupului de armate A şi Frontul Donului, nu numai că Armata a 6-a ar fi fost distrusă, dar şi situaţia Grupului de armate B ar fi devenit extrem de problematică.

Numai datorită comandantului Armatei 4 Panzer, general-colonelul Horth, şi recent numitului şef de stat major al Armatei a 3-a române, colonelul Wenck, am reuşit să punem la punct, în zilele critice de la sfârşitul lui noiembrie, dispozitivele defensive cu care am acoperit imensele spaţii dintre Armata a 6-a, Grupul de armate A şi Frontul Donului, împiedicându-i astfel pe ruşi să exploateze avantajul pe care îl aveau. Dacă inamicul ar fi putut în zilele acelea să trimită o armată motorizată până la Rostov, pe cursul inferior al Donului, atunci soarta Armatei a 6-a şi a Grupului de armate A ar fi fost pecetluită.

Conştienţi de ameninţarea mortală care atârna deasupra întregului flanc sudic al frontului, nu am precupeţit totuşi nici un om şi nici un cartuş pentru salvarea Armatei a 6-a de la Stalingrad. Atâta timp cât exista şi cea mai slabă şansă de succes, am mers până la limita puterilor şi resurselor pentru a-i aduce eliberarea. Pentru a reuşi, am acceptat să ne asumăm cele mai mari riscuri imaginabile.

Faptul că până la urmă am eşuat în misiunea noastră se datorează în primul rând imensei superiorităţi numerice a inamicului şi forţei insuficiente a trupelor germane. Alţi factori negativi au fost vremea, care a perturbat grav activităţile Luftwaffei, mai ales aprovizionarea Armatei a 6-a, şi starea căilor de comunicaţii, care nu a permis intrarea rapidă în acţiune a forţelor de intervenţie.

Mai mult, acum am avut pentru prima dată de-a face cu temerile şi inhibiţiile care emanau de la Comandamentul Suprem german şi care îşi aveau originea în personalitatea, convingerile şi caracterul lui Hitler. Acestea au fost deja descrise în capitolul despre Hitler în funcţia de comandant suprem. Efectul vizibil în acest caz era acela că O.K.W. refuza să-şi asume riscul unor retrageri temporare de pe alte fronturi în scopul de a miza totul pe operaţiunea de recuperare a Armatei a 6-a. În plus, O.K.W. ne cauza întârzieri grave prin amânarea unor decizii de importanţă capitală, deşi argumentele în favoarea acestora erau clare şi fuseseră aduse în atenţia lui Hitler în repetate rânduri, chiar de către comandamentul nostru.

Dintre cele două misiuni menţionate mai sus, ce reveneau Grupului de armate Don în momentul înfiinţării acestuia, prima – cea a extragerii Armatei a 6-a din încercuirea sovietică – a fost abandonată către sfârşitul lui decembrie 1942, când a devenit clar că Armata 4 Panzer nu mai are cum să facă joncţiunea cu aceasta. La insistenţele lui Hitler care se agăţa de Stalingrad, Armata a 6-a a dat înapoi în momentul decisiv – ignorând ordinele Grupului de Armate Don – şi a ratat ceea ce putea fi ultima ei şansă de salvare. Cu aceasta soarta armatei era hotărâtă. Planul lui Hitler de a o salva în ianuarie prin aducerea unui corp Panzer SS de la Harkov era de-a dreptul iluzoriu.

Ceea ce a urmat în zona încercuită de la Stalingrad după ce atacurile Armatei 4 Panzer au fost respinse de sovietici a fost o luptă pe viaţă şi pe moarte a Armatei a 6-a. Ţinând totuşi seama de cea de-a doua misiune a Grupului de armate Don – cea de salvgardare a părţii sudice a frontului de est – nu am încercat să curmăm această luptă decât atunci când ea a ajuns în faza finală. Atunci am recomandat Armatei a 6-a să capituleze.

Bătăliile pentru salvarea Armatei a 6-a au fost, desigur, strâns legate de alte evenimente de pe aripa sudică a frontului de est. Pentru a da o mai mare claritate consideraţiilor de ordin operaţional, am preferat să tratez acest subiect într-un capitol separat.

SITUAŢIA LA MOMENTUL PRELUĂRII COMENZII

Situaţia cu care se confrunta comandamentul Grupului de armate Don în momentul intrării sale în atribuţiuni nu era cu mult diferită de cea din 24 noiembrie.

Inamicul îşi angajase, evident, cea mai mare parte a forţelor în inelul din jurul Armatei a 6-a. Din cele 143 de formaţiuni sovietice a căror prezenţă fusese semnalată în sectorul Grupului de armate Don, cel puţin 60 erau folosite permanent pentru încercuirea Armatei a 6-a. Frontul de sud al acesteia fusese supus unui atac în forţă pe data de 28 noiembrie, dar cei de acolo reuşiseră să se descurce. Pe toate celelalte fronturi ale Armatei a 6-a, la sfârşitul lui noiembrie nu au mai avut loc decât confruntări sporadice, iar armata a reuşit să-şi consolideze poziţiile. Însă devenise deja evident că orice încercare de a ieşi din încercuire s-ar fi lovit de o rezistenţă înverşunată, iar stocurile de combustibil şi muniţie şi aşa insuficiente ar fi fost consumate rapid. Chiar dacă ruperea iniţială a cercului ar fi reuşit, armata ar fi ajuns la Don fără muniţie şi combustibil, într-un moment în care nu îi putea veni în ajutor nici o altă formaţiune germană.

Între timp, inamicul deja era foarte ocupat încercând să răzbată prin reţeaua subţire de ecrane de protecţie puse de noi în spaţiile deschise de la sud şi vest de Stalingrad, în spatele cărora se adunau forţele destinate scoaterii Armatei a 6-a din încercuire.

Prima necesitate a Grupului de armate Don era să obţină o imagine cât mai exactă cu putinţă a situaţiei Armatei a 6-a şi a intenţiilor acesteia. Ceea ce reuşiserăm să aflăm de la Grupul de Armate B şi de la O.K.H., de la o distanţă de câteva sute de kilometri, nu era în nici un caz suficient.

Pe data de 26 noiembrie am primit o scrisoare de la generalul Paulus, prin intermediul unui ofiţer care venise direct din zona încercuită, cu avionul.[22] În această scrisoare, Paulus sublinia că are nevoie de "libertate de acţiune în cazul unei crize grave", întrucât se aştepta ca de la o oră la alta să apară o situaţie care să îl forţeze să spargă de urgenţă încercuirea către sud-vest. Informaţia pe care Paulus omisese să ne-o dea în această scrisoare, şi anume situaţia logistică a armatei, ne-a fost adusă de un om din Luftwaffe, generalul Pickert, care tocmai executase o misiune de zbor în zona încercuită la ordinul comandantul Flotei a 4-a, general-colonelul baron von Richthofen, în vederea organizării podului aerian.

După spusele lui Pickert, armata avea destule raţii ca să îi ajungă pentru 12 zile. Stocurile de muniţie erau la 10-20 la sută din cele normale, ceea ce corespundea unei cantităţi care putea fi foarte bine consumată într-o singură zi de lupte intense. Stocul de combustibil permitea numai mişcări minore de trupe şi nu era suficient pentru a concentra toate tancurile în vederea spargerii încercuirii. Dacă aceste cifre erau corecte, atunci mă întreb cum de Armata a 6-a putuse să se gândească planul de ieşire din încercuire pe care ni-l trimisese cu doar 4 zile în urmă.

Având aceste informaţii, am hotărât că era momentul să iau un avion până în zona încercuită şi să discut cu Paulus personal.

Până la urmă însă şeful statului major şi şeful Operaţiunilor m-au convins să renunţ, întrucât dată fiind starea vremii părea foarte probabil că voi fi nevoit să rămân acolo pentru cel puţin două zile. Având în vedere situaţia tensionată şi necesitatea de a raporta permanent la O.K.H. veştile de pe front, era inadmisibil ca eu să lipsesc atâta timp de la postul de comandă, aşa că l-am trimis în locul meu pe şeful de stat major, generalul Schulz, iar după aceea încă o dată pe şeful Operaţiunilor, colonelul Busse.

Misiunea lui Schulz era în primul rând aceea de a aduce informaţii de prima mână despre situaţia Armatei a 6-a şi a comandamentului acesteia, şi despre condiţiile de luptă de acolo. Schulz mai trebuia să îl pună la curent pe comandantul armatei cu planurile de scoatere din încercuire care fuseseră concepute. De la acesta se aşteptau idei şi observaţii pe marginea acestor planuri de operaţiuni şi în privinţa timpului celui mai potrivit pentru punerea lor în aplicare. Era esenţial să ne armonizăm ideile cu cele ale lui Paulus, căci era evident că în absenţa liniilor de telefon sau a unor mijloace eficiente de comunicare scrisă, Grupul de armate nu putea exercita decât o influenţă slabă asupra deciziilor Armatei a 6-a. Deficitul de comunicare era amplificat şi de faptul că Hitler, prin ofiţerul său de legătură din comandamentul armatei, îi ţinea pe cei de acolo într-o tensiune permanentă prin ordinele şi indicaţiile sale.

Pe lângă faptul că exprima această profundă, dar justificată mâhnire faţă de situaţia gravă a Armatei a 6-a, de care se făcea responsabil Comandamentul Suprem, Paulus mai dădea de înţeles, în scrisoarea lui, că ar fi dorit să spargă imediat încercuirea în momentul în care nu ar mai fi putut să reziste, fapt care reieşea cu evidenţă din dorinţa lui de a avea "libertate de acţiune în caz de crize majore". Acest lucru se datora probabil faptului că inamicul penetrase deja multe din fronturile armatei şi situaţia tactică devenise astfel critică, şau faptului că Paulus simţea că puterea trupelor sale este pe sfârşite. În ambele cazuri, după părerea mea, o încercare de spargere a încercuirii ar fi avut ca rezultat o catastrofă. Două lucruri erau esenţiale în situaţia operaţională de acum. Primul – Armata a 6-a trebuia să se apere cu încăpăţânare pentru a evita să fie distrusă, şi al doilea – trebuia încercată ieşirea din încercuire, dar nu la întâmplare, ca o soluţie disperată, ci la timpul potrivit, astfel încât să se poată profita de sprijinul trupelor de intervenţie.

Acestea erau ideile pe care Schulz trebuia să i le transmită lui Paulus.

Impresia pe care acesta ne-a comunicat-o la întoarcerea sa de pe frontul Armatei a 6-a, şi pe care a confirmat-o ulterior şi colonelul Busse, era aceea că armata, dacă era aprovizionată corespunzător pe calea aerului, avea şanse rezonabile de a rezista în faţa inamicului.

(Despre pericolele pe care le implica o astfel de opţiune vom discuta mai târziu).

Şi cu aceasta am ajuns la problema fezabilităţii unui pod aerian prin care să aprovizionăm Armata a 6-a .

În raportul nostru către O.K.H. emis la Starobielsk pe 24 noiembrie am făcut tot ce-mi stătea în putinţă pentru a sublinia importanţa crucială a acestui pod. Susţineam în acel raport că numai şi numai în condiţiile în care se putea *garanta* aprovizionarea pe cale aeriană a armatei ar fi avut sens să amânăm ieşirea acesteia din încercuirea sovietică şi să o lăsăm să aştepte până când forţele de intervenţie ar fi putut să îi vină în ajutor.

Refuzând să îi acorde lui Paulus libertatea de a ieşi din încercuire Hitler se angaja implicit să îi asigure acestuia condiţiile de supravieţuire. Refuzul său de a-l lăsa pe Paulus să părăsească Stalingradul se baza pe asigurările lui Göring, care era singurul om în măsură să ştie dacă cerinţele de aprovizionare a Armatei a 6-a la Stalingrad pot fi îndeplinite.

La preluarea comenzii Grupului de armate Don, general-colonelul von Richthofen, a cărui Flotă a 4-a ne ajuta pe noi şi răspundea şi de aprovizionarea Armatei a 6-a, mi-a spus că este puţin probabil să putem menţine un pod aerian eficient către Stalingrad în condiţiile meteorologice actuale. Chiar dacă vremea s-ar fi îmbunătăţit, susţinea el, tot nu ar fi fost posibilă menţinerea podului, cu mijloacele actuale, nici măcar pe termen scurt. Göring era dealtfel la curent cu acest lucru, dar, mai spunea Richthofen, nu era exclus ca el să mai aibă ceva resurse la dispoziţie şi să poată rezolva până la urmă problema.

Grupul de armate a raportat imediat Comandamentului Suprem poziţia lui von Richthofen, dar singura reacţie a celor de acolo a fost să ne promită suplimentarea în scurt timp a efectivelor escadrilelor de transport. Acelaşi tip de răspuns l-am primit şi la rapoartele noastre zilnice în care avertizam că totalul încărcăturilor de provizii care ajungeau în zona încercuită nici măcar nu se apropia de minimul necesar. Noile escadrile au sosit până la urmă, iar echipajele acestora şi-au făcut datoria cu abnegaţie. Dar deşi Luftwaffe a pierdut circa 488 de avioane şi 1000 de oameni la Stalingrad, nu a reuşit niciodată să asigure minimul necesar de provizii pentru Armata a 6-a.

Este evident prin urmare că promisiunea făcută de Göring lui Hitler pe data de 23 noiembrie – sau poate chiar mai devreme – era total lipsită de acoperire. Fie că Göring a apreciat greşit capabilităţile Luftwaffei, fie că a vrut să se fălească în faţa lui Hitler sau să-l binedispună, nu vom şti niciodată. În orice caz, răspunderea îi aparţine lui Göring. Cu toate acestea, Hitler ar fi trebuit să verifice dacă promisiunile lui Göring sunt sau nu fondate. Hitler îl cunoştea bine pe

Göring şi ştia ce fel de om este, şi mai ştia de asemenea şi care erau forţele de care dispunea Luftwaffe.

Spre deosebire de Hitler, însă, comandamentul Grupului de armate şi şeful Flotei a 4-a aeriene nu aveau posibilitatea să verifice promisiunile lui Göring. Şi în plus, nu aveau nici un motiv să creadă că va fi imposibilă menţinerea unui pod aerian pe termen scurt. În definitiv, în iarna 1941-42, tot escadrilele Luftwaffei aprovizionaseră o forţă de aproximativ 100000 oameni, prinsă în încercuire la Demiansk, şi reuşiseră satisfăcător.

Deşi acum se aflau în încercuire peste 200000 de oameni, noi ne gândeam că podul aerian nu ar fi trebuit menţinut decât pentru câteva săptămâni. Imediat ce trupele de intervenţie ar fi ajuns în apropierea zonei încercuite, Armata a 6-a ar fi trebuit să iasă de acolo cât mai rapid posibil. Rămânerea acesteia la Stalingrad mai mult de câteva săptămâni era de neconceput.

Tot ce avea de făcut şeful Luftwaffei era un simplu calcul aritmetic.

Necesităţile minime ale Armatei a 6-a pentru toate tipurile de materiale însumau 550 de tone pe zi, sau cel puţin 400 de tone până la epuizarea stocurilor existente încă în zona încercuită.

Pentru a transporta 550 de tone – dacă fiecare avion făcea un drum dus-întors pe zi – aveam nevoie de 225 de avioane Ju-52S (sau corespunzător mai multe He-111S, care aveau o sarcină utilă de doar 1.5 tone).

Distanţele care trebuiau parcurse de la bazele aeriene Morozovski şi Taţinskaia erau de 170 şi respectiv 210 kilometri, din care în ambele cazuri numai 50 de kilometri deasupra teritoriului controlat de inamic. (Nici unul din aceste două aeroporturi nu a fost pierdut până la sfârşitul lunii decembrie 1942, când soarta Armatei a 6-a fusese deja pecetluită). În condiţii favorabile de vreme, avioanele puteau face două drumuri dus-întors în 24 de ore. În astfel de zile, numărul avioanelor utilizate putea fi redus la jumătate.

Acestea erau cifrele pe baza cărora comandantul Luftwaffei, Göring, ar fi trebuit să evalueze posibilitatea de a aproviziona Armata a 6-a pe calea aerului. În plus, el mai trebuia să ia în considerare următorii factori:

Primul, probabilitatea ca pe timp de iarnă escadrilele care asigurau podul aerian să fie nevoite să aterizeze din cauza vremii defavorabile. Deficitul rezultat ar fi trebuit acoperit prin mărirea tonajului total în zilele în care se putea zbura – deci numărul de avioane trebuia suplimentat corespunzător. Desigur ar fi fost dificil de calculat în ce măsură vremea defavorabilă de iarnă ar fi prejudiciat operaţiunile de transport, dar meteorologii Luftwaffei ar fi putut probabil pune la dispoziţie date destul de concludente din iernile precedente.

Cel de-al doilea factor care trebuia neapărat luat în calcul era acela că nu toate avioanele sunt capabile de zbor 24 de ore din 24. Acest fapt este înregistrat de statistici. Numărul de avioane inutilizabile depindea într-o mare proporţie de calitatea echipelor de întreţinere şi a facilităţilor de la sol, din bazele aeriene. Şi acesta este un subiect asupra căruia voi reveni mai târziu.

În final trebuia ţinut seama de faptul că un anumit procentaj din aparatele de zbor urmau să fie doborâte de inamic sau aveau să se prăbuşească. Rata pierderilor datorate atacurilor inamice depindea într-o mare măsură de numărul avioanelor de luptă pe care Luftwaffe le putea mobiliza pentru a însoţi avioanele de transport.

Înainte de a se pronunţa în chestiunea podului aerian, comandantul Luftwaffei trebuia să analizeze cu cea mai mare atenţie următoarele chestiuni:

Exista posibilitatea de a se organiza imediat o capacitate de transport aerian de 550 de tone, luând în calcul toate cerinţele suplimentare impuse de vreme şi de problemele tehnice ale avioanelor?

Se putea menţine constantă cantitatea de materiale transportată printr-un flux continuu de întăriri care să înlocuiască echipajele pierdute, şi mai ales prin asigurarea unei escorte adecvate de avioane de vânătoare pentru a contracara atacurile inamice? Şi mai ales, se putea rezista în această formulă până când Armata a 6-a ar fi fost salvată din încercuire?

Göring era singurul om care putea să afle răspunsurile la aceste întrebări. Numai el putea şti dacă existau suficiente echipaje disponibile pentru această misiune şi dacă folosirea acestora la Stalingrad nu ar fi impietat asupra operaţiunilor Luftwaffei din alte teatre de război. Dacă realizarea podului aerian nu era posibilă la parametrii ceruţi, Göring ar fi trebuit să i-o spună în faţă lui Hitler, înainte ca acesta să ia vreo decizie cu privire la Armata a 6-a – adică nu mai târziu de 22-23 noiembrie.

Göring mai avea de asemenea datoria ca, odată ce Hitler a luat hotărârea de a lăsa Armata a 6-a la Stalingrad, să pună la dispoziţie Armatei a 6-a până şi ultimele avioane de transport, de luptă şi unităţi de reparaţii ale Luftwaffei.

Categoric, Göring nu a făcut tot ceea ce depindea de el în această privinţă. La începutul lui ianuarie, în urma repetatelor rapoarte în care Grupul de armate Don deplângea ineficienţa podului aerian, Hitler i-a ordonat feldmareşalului Milch să preia el operaţiunea. Întrucât Milch avea sub control toate resursele Luftwaffei din Germania, el era cel mai potrivit om pentru misiunea de a îmbunătăţi eficienţa podului aerian.

Dar din păcate, oricât de mult s-ar fi străduit el, era mult prea târziu din punct de vedere operaţional pentru ca podul aerian să mai

aibă vreun efect. Era prea târziu oricum, pentru că cele două baze aeriene mai sus menţionate fuseseră pierdute iar proviziile trebuiau aduse de la distanţe mult mai mari.

Ca şi cum nu ar fi făcut destul rău nerespectându-şi promisiunea din data de 23 noiembrie, Göring a mai ratat nişte oportunităţi strategice vitale în cursul primelor săptămâni ale asediului de la Stalingrad. În cursul acestor câteva săptămâni ar mai fi existat ceva şanse de a scoate Armata a 6-a din încercuire; Göring a fost unul din cei care a irosit aceste şanse.

Cu cât mai spinoasă şi mai confuză devenea problema podului aerian, cu atât mai stringentă era necesitatea de a sprijini Armata a 6-a. Conform detaliilor comunicate Grupului de armate de către O.K.H., pentru eliberarea Armatei a 6-a din încercuire urmau să fie mobilizate următoarele forţe:

(a) În cadrul Armatei 4 Panzer: Corpul 57 Panzer sub comanda generalului Kirchner (detaşat de la Grupul de armate A), cu Diviziile 6 şi 23 Panzer şi Divizia Terestră 15 Luftwaffe în subordine (aceste forţe trebuiau să ajungă în sectorul Kotelnikovo până la 3 decembrie).

(B) În cadrul Armatei a 3-a române: o nouă formaţiune, botezată "Detaşamentul de armate Hollidt" constituită din Diviziile 62, 294 şi 336 Infanterie, Corpul 48 Panzer (general von Knobelsdorff) cu Diviziile 11 şi 22 Panzer, Divizia 3 Vânători de munte şi Diviziile Terestre 7 şi 8 Luftwaffe. Acest grup urma să devină operaţional în zona cursului superior al Cirului în jurul datei de 5 decembrie.

Aşadar, Grupul de armate conta pe o forţă de intervenţie totalizând patru divizii de blindate, patru divizii de infanterie sau Vânători de munte şi trei divizii terestre Luftwaffe. Desigur, am pornit de la premisa că diviziile Luftwaffe nu puteau fi folosite decât cel mult în misiuni defensive, cum ar fi fost acoperirea flancurilor formaţiunilor de asalt.

Forţele enumerate – presupunând că ar fi devenit disponibile la momentul promis – ar fi fost suficiente, teoretic, pentru a face joncţiunea cu Armata a 6-a şi a îi reda acesteia libertatea de manevră. Însă în nici un caz ele nu ar fi fost suficiente pentru a administra inamicului o înfrângere atât de categorică încât să ne permită – aşa cum se exprima Hitler în jargonul războiului static – "să reocupăm poziţiile deţinute înaintea atacului".

Pe 27 noiembrie Grupul de armate a primit un mesaj telex de la O.K.H. ca răspuns la raportul asupra situaţiei Armatei a 6-a pe care îl trimisesem cu trei zile înainte. Din acest răspuns reieşea că Hitler nu era de acord cu ideile noastre, aşa cum au fost enunţate mai sus. Hitler susţinea că motivul pentru care nu doreşte să abandoneze Stalingradul era acela că nu dorea să fie nevoit să-l

recucerească în anul următor cu eforturi mult mai mari decât ar fi fost necesare acum.

Lăsând la o parte chestiunea oportunității unei eventuale repetări a ofensivei din 1942, problema nu se punea în nici un caz acum. Singura problemă care se punea într-adevăr *acum* era cea a restabilirii, într-un fel sau altul, a situației operaționale de pe aripa sudică a frontului de est. Și dacă Armata a 6-a nu era salvată nu aveam nici o șansă de reușită.

Prin urmare, pe 28 noiembrie i-am trimis lui Hitler un raport detaliat al situației tactice, anexând un tabel în care erau trecute, pe coloane alăturate, forțele inamice – în total 143 de formațiuni – și forțele noastre. I-am descris de asemenea situația și condițiile de luptă ale Armatei a 6-a în cele mai mici amănunte, insistând în special asupra faptului că artileria acestei formațiuni urma să devină în scurt timp inoperabilă din lipsă de muniții și combustibil pentru transportul pieselor.

În circumstanțele date, spuneam eu, nu era clar dacă Armata a 6-a își putea permite să aștepte până când ajungeau la ea toate formațiunile de intervenție. Detașamentul de armate Hollidt ajungând prea târziu, grupul de intervenție al Armatei 4 Panzer ar fi trebuit să plece mai devreme pentru a acorda la timp sprijin Armatei a 6-a. Desigur, această decizie nu era nici pe departe atât de importantă pe cât era asigurarea de noi forțe de întărire, în flux continuu – așa cum dealtfel am arătat și în raportul nostru din 24 noiembrie. Cel mai optimist scenariu presupunea tăierea unui coridor până la Armata a 6-a și refacerea urgentă a stocurilor ei de combustibil și muniție, astfel încât să își recapete mobilitatea. După aceea, armata trebuia scoasă din sectorul Stalingrad cu cea mai mare viteză posibilă, pentru că nu ar fi reușit niciodată să supraviețuiască iernii aspre din stepele ruse.

În primul rând – i-am spus lui Hitler – era irațional din punct de vedere strategic să continuăm să ne blocăm propriile forțe pe o suprafață foarte restrânsă, în timp ce inamicul se bucura de libertate de manevră de-a lungul a sute de kilometri de front. Ceea ce trebuia să recâștigăm noi cu orice preț era libertatea de mișcare, întrucât soluția aplicată în cazul încercuirii de la Demiansk, cu un an în urmă, nu mai era de actualitate.

Aprecierile acestea au fost pe deplin confirmate de evenimentele care au urmat.

Răspunsul la aceste chestiuni esențiale din punctul de vedere al strategiei operaționale nu a venit decât pe data de 3 decembrie, Hitler confirmându-și obiceiul de a amîna cât se poate de mult luarea unor decizii care nu-i fac plăcere.

În răspunsul său Hitler se declara însă de acord cu punctele noastre de vedere. A avut de făcut doar două observații. Prima, el nu dorea ca pentru mobillizarea de forțe suplimentare să fie nevoit să

retragă sau să scurteze frontul nordic al încercuirii de la Stalingrad. A doua, deşi era de acord că aveam de înfruntat un număr mare de formaţiuni inamice, el considera că forţa acestor formaţiuni slăbise şi că datorită succeselor neaşteptate, comandamentele sovietice ar fi fost puse în situaţia de a pierde controlul asupra forţelor lor şi de a nu putea asigura la timp rute de aprovizionare şi materiale pentru acestea.

În ceea ce priveşte slăbirea capacităţii de luptă a diviziilor ruseşti Hitler avea poate dreptate. Însă ea nu reprezenta nimic faţă de slăbirea capacităţii propriilor noastre trupe, care luptau neîntrerupt de mai multe luni – şi în legătură cu acest fapt Grupul de armate trăsese în repetate rânduri semnale de alarmă. Era puţin probabil ca sovieticii să aibă deja probleme cu aprovizionarea, iar presupunerea lui Hitler că ar exista perturbări în lanţul de comandă inamic era o simplă fabulaţie.

Însă mult mai important era faptul că Hitler, declarându-se de acord cu punctul nostru de vedere, acceptase, în mod formal, cel puţin trei idei:

I. Chiar dacă am fi reuşit să ajungem la Armata a 6-a cu o forţă de intervenţie, aceasta nu putea fi lăsată la Stalingrad, nici măcar pe termen scurt.

II. Armata a 6-a trebuia să primească zilnic cantitatea minimă necesară de provizii, pe cale aeriană.

III. După cum Grupul de armate subliniase în repetate rânduri încă de la începutul crizei, era necesar un flux continuu de întăriri.

Se va vedea la timpul potrivit că Hitler de fapt nu avea deloc de gând să elibereze Armata a 6-a de la Stalingrad. Şi nici celelalte două principii nu aveau să fie respectate.

Primul lucru cu care ne-am confruntat a fost acela că numărul de trupe alocate de O.K.H. pentru salvarea Armatei a 6-a şi data la care acestea ne-au fost puse la dispoziţie nu au fost conforme cu ceea ce se putea înţelege din promisiunile primite de noi la Starobielsk.

În primul rând, au apărut întârzieri considerabile în transportul trupelor către noile lor amplasamente. În cazul Detaşamentului de armate Hollidt aceasta s-a datorat deficienţelor căii ferate, iar în cazul Armatei 4 Panzer, capriciilor iernii ruseşti. Elementele motorizate ale Diviziei 23 Panzer nu au mai putut circula pe şosea aşa cum fusese prevăzut şi au trebuit în final transportate cu trenul.

Din cauza aceasta, data intrării în luptă a Corpului 57 Panzer a trebuit amânată cu mai multe zile – şi aceasta, să nu uităm, în condiţiile în care chiar o întârziere de o zi putea fi fatală.

Capacitatea de luptă a trupelor de intervenţie lăsa şi mai mult de dorit. Divizia Terestră 15 Luftwaffe, care trebuia să se alăture Corpului 57 Panzer, nici măcar nu fusese formată – şi procesul de

formare a ei s-a întins pe mai multe săptămâni. Când a fost în sfârşit data, divizia a trebuit introdusă în luptă chiar în toiul unei crize (într-un moment când soarta Armatei a 6-a fusese deja hotărâtă, în sens negativ) şi s-a dezintegrat în doar câteva zile de acţiune. Artileria pe care trebuia să ne-o detaşeze Grupul de armate A nu a ajuns niciodată. Din totalul de 7 divizii destinate formării grupului Hollidt, două (62 şi 294) au trebuit trimise de urgenţă pe frontul Armatei a 3-a române pentru a îi reda acesteia un minim de stabilitate. Retragerea lor ar fi dus la căderea imediată a fronturilor Corpurilor 1 şi 2 române. Ambele divizii trebuiau deci excluse din start din planurile operaţiunii. Altă formaţiune dintre cele promise care a lipsit la apel a fost Divizia 3 Vânători de munte. Jumătate a acesteia, care se afla deja în drum spre noi cu trenul, a fost redirecţionată de O.K.H. pentru rezolvarea unei crize locale, iar cealaltă jumătate a fost reţinută de Grupul Armatelor Centrale într-un scop similar. Divizia 22 Panzer, care fusese alipită Armatei a 3-a române de la începutul ofensivei sovietice, s-a dovedit a fi doar o epavă jalnică incapabilă de vreo acţiune ofensivă în urma pierderilor severe suferite în bătăliile din noiembrie. Întrucât folosirea diviziilor Luftwaffe în misiuni de natură ofensivă era exclusă, singurele formaţiuni pe care ne puteam baza pentru intervenţia de la Stalingrad erau Corpul 57 Panzer (2 divizii blindate) şi Corpul 48 Panzer (Diviziile 11 Panzer şi 336 Infanterie – dintre care prima se afla încă pe drum). Divizia 17 Panzer şi Divizia 306 Infanterie, pe care O.K.H. le-a desemnat pentru a înlocui formaţiunile care nu au mai ajuns iniţial, pe lângă faptul că nu aveau cum să compenseze deficitul nostru de forţă, nu au reuşit nici să intre la timp în operaţiunea de salvare a Armatei a 6-a.

Planul iniţial presupunea intervenţia în zona Armatei a 6-a din două direcţii: cu Armata 4 Panzer dinspre sectorul Kotelnikovo, pe la est de Don şi cu Detaşamentul de armate Hollidt dinspre cursul mijlociu al Cirului spre Kalaci. A trebuit să renunţăm însă la această idee din cauza lipsei efectivelor. Tot ce puteam spera acum era să adunăm suficiente forţe pentru a lovi puternic măcar într-un loc. Aşa cum stăteau lucrurile, singura formaţiune eligibilă pentru rolul de atacant rămânea Armata 4 Panzer. Spre deosebire de detaşamentul Hollidt, avea de parcurs o distanţă mai mică până la Stalingrad şi în plus nu trebuia să treacă Donul. De asemenea, aveam motive să credem că zona de la est de Don era ultimul loc din care ruşii s-ar fi aşteptat să primească un atac, întrucât în situaţia dată masarea unor forţe germane mari în acea zonă era o operaţiune deosebit de riscantă. Din acest motiv inamicul nici nu folosea prea multe trupe pentru apărarea spatelui frontului său de asediu de la Stalingrad, pe direcţia Kotelnikovo. În acea zonă, deocamdată, Armata 4 Panzer nu avea de-a face decât cu 5 divizii inamice, pe când pe Cir ar fi trebuit să se confrunte cu 15 divizii.

Ordinul emis de Grupul de armate Don pe data de 1 decembrie, pentru operaţiunea cu numele de cod "Furtuna de zăpadă" prevedea următoarele acţiuni:

La o dată ce urma să fie stabilită ulterior (dar în orice caz nu mai devreme de 8 decembrie) Armata 4 Panzer trebuia să atace de la est de Don cu majoritatea trupelor sale, apropiindu-se de Stalingrad din direcţia Kotelnikovo. Odată ce ar fi reuşit să străpungă forţele de protecţie ale inamicului, misiunea ei era să atace şi să răstoarne frontul de asediu sudic şi/sau vestic de la Stalingrad.

Încă o formaţiune – Corpul 48 Panzer din Detaşamentul Hollidt – trebuia să cadă în spatele forţelor de protecţie ale inamicului atacând dinspre capul de pod de la confluenţa Donului cu Cirul, de la Nijne-Cirskaia. Dacă forţele inamice din faţa Armatei 4 Panzer de la nord de Kotelnikovo ar fi fost substanţial întărite între timp, sau dacă situaţia Armatei a 4-a române – care trebuia să protejeze flancul estic al Armatei 4 Panzer – ar fi luat o întorsătură critică, urma să fie pus în aplicare un plan alternativ, conform căruia diviziile de blindate ale Armatei 4 Panzer trebuiau să manevreze brusc spre nord de-a lungul malului vestic al Donului şi să lanseze atacul principal din direcţia capului de pod de la Nijne-Cirskaia. Tot în acest plan alternativ se prevedea ca un alt grup de şoc de dimensiuni mai mici să atace la Kalaci dinspre capul de pod Don-Cir de la vest de Don pentru a tăia căile de comunicaţii ale inamicului de acolo şi a deschide podul de pe Don pentru Armata a 6-a.

În ceea ce priveşte Armata a 6-a, ordinul prevedea ca la o dată ulterioară atacului Armatei 4 Panzer, dată ce va fi stabilită de Grupul de armate Don, aceasta să străpungă încercuirea către sud-vest pe direcţia Donskaia Ţariţa, pentru a face joncţiunea cu Armata 4 Panzer şi a ajuta la răsturnarea fronturilor de asediu de la sud şi vest de Stalingrad, şi la capturarea podului de pe Don.

La instrucţiunile exprese ale lui Hitler Armata a 6-a era obligată să păstreze poziţiile pe care le deţinea în zona încercuită. Era evident că acest lucru nu ar mai fi fost posibil când ea ar fi pornit să spargă încercuirea către sud-vest pentru a se întâlni cu Armata 4 Panzer, căci dacă sovieticii ar fi atacat pe frontul de nord sau pe cel de est, ea ar fi fost silită să cedeze aceste poziţii pas cu pas. În acest caz, Hitler ar fi fost pus în faţa faptului împlinit şi ar fi trebuit să se resemneze, aşa cum a mai făcut-o şi în alte dăţi. Desigur, nu puteam să precizez acest lucru în ordinul de operaţiuni, căci Hitler ar fi aflat imediat prin omul său de legătură din comandamentul Armatei a 6-a şi ar fi emis urgent un contraordin.

În cursul primelor câteva zile după ce eu am preluat comanda, situaţia pe frontul Grupul de armate a rămas calmă. Evident, inamicul prepara un asalt concentric asupra poziţiilor Armatei a 6-a. Pe de altă parte însă inamicul nu părea deocamdată dispus să atace Rostovul

cu blindate, şi nu păreau să îl intereseze nici podul de peste Doneţ – vital pentru Grupul de armate Don – şi nici nodul de cale ferată de la Lihaha. Probabil se gândea că atacul în forţă cu blindate ar fi fost prea riscant în acel moment şi că imensele resurse de care dispunea la cotul Donului îi vor asigura oricum victoria. Însă gândind astfel el a ratat o mare şansă, pentru că la sfârşitul lui noiembrie şi începutul lui decembrie, forţele cu care noi ar fi trebuit să interceptăm atacul blindatelor sovietice pur şi simplu nu existau.

ATACURILE INAMICE ASUPRA ARMATEI A 6-A

Pe data de 2 decembrie inamicul a atacat pentru prima oară Armata a 6-a la Stalingrad. Ca şi atacurile care au urmat pe 4 şi 8 decembrie, şi acesta a fost înăbuşit în sânge de curajoasele trupe aflate în încercuire. Din fericire, situaţia aprovizionării era mai bună acum decât ne-am fi aşteptat noi. Pe 2 decembrie Armata a 6-a a raportat că datorită reducerii raţiilor de mâncare şi sacrificării unui mare număr de cai, este în măsură să reziste cu stocurile existente pentru circa două săptămâni. În acelaşi timp, starea vremii ne dădea motive să sperăm că podul aerian va fi mai eficient. Pe 5 decembrie a fost atins un nou record al sarcinii utile transportate de Luftwaffe în zona încercuită – 300 de tone. Din nefericire acest record nu avea să fie niciodată depăşit. Cu toate acestea era clar că nu mai trebuia pierdută nici o zi şi Armata a 6-a trebuia scoasă urgent din încercuire.

În această privinţă singurul lucru bun de până atunci era acela că inamicul nu atacase încă podul de pe Don sau oraşul Rostov şi nu tăiase căile de comunicaţii ale Grupului de armate Don sau ale Grupului de armate A. În sectoarele din care trebuia să pornească operaţiunea de salvare, însă, situaţia se deteriorase grav.

În cazul Armatei 4 Panzer, sosirea Corpului 57 din Caucaz fusese amânată din motivele menţionate mai sus. Adunarea pentru atac, fixată iniţial pe 3 decembrie, a fost amânată până pe 8 şi ulterior până pe 12. Bineînţeles, în tot acest timp inamicul nu a stat degeaba. Pe 3 decembrie a atacat pe direcţia Kotelnikovo – terminalul de cale ferată al Corpului 57 – evident cu intenţia de a elimina complet poziţiile germane de acolo. În ziua următoare el a fost însă respins de Divizia 6 Panzer, care devenise între timp operaţională. Începând cu 8 decembrie a început să se profileze o mare concentrare de forţe inamice pe frontul nordic al Armatei 4 Panzer (la nord-est de Kotelnikovo), unde a fost identificată o nouă armată sovietică, Armata 51. Pe de altă parte însă pe frontul estic al armatei germane – unde era la datorie Armata a 4-a română – se lăsase liniştea. Linişte era şi în zona alocată Diviziei 16 Motorizate, la Ielista. Pentru a îi mai linişti pe români, am ordonat Diviziei 16 să trimită un detaşament de blindate

uşoare spre nord pentru a efectua o misiune de recunoaştere în spatele frontului sovietic de acolo. Din informaţiile obţinute am dedus că pentru moment inamicul nu dispunea de forţe periculoase pe malul vestic al Volgăi.

CRIZA DE PE FRONTUL DE LA CIR

Evenimentele au luat o turnură mai serioasă în zona Detaşamentului de armate Hollidt (din sectorul Armatei a 3-a române). Acolo, pe cursul inferior al Cirului, de la confluenţa cu Donul până la vreo 70 de kilometri mai sus, singurele unităţi terestre de care dispuneam erau unităţile de criză constituite din trupe logistice şi soldaţi din Armata a 6-a care se întorceau din permisie sau din spital. Acestora li s-au alăturat mai târziu două divizii Luftwaffe care iniţial fuseseră destinate includerii în Detaşamentul Hollidt şi la care se renunţase datorită lipsei lor totale de experienţă de front şi insuficienţei cadrelor – ofiţeri şi subofiţeri.

Gaura făcută de sovietici între frontul Cirului la Bolşoi Ternovski şi frontul Donului (care era încă intact) când aceştia au învins Armata a 3-a română în noiembrie, fusese peticită prin extinderea aripii drepte a dispozitivului român de pe Don (Corpurile 1 şi 2) şi aducerea Diviziei 22 Panzer şi a trupelor supravieţuitoare din diviziile române înfrânte. Ar fi trebuit însă, pentru a asigura un minim de stablitate pe această porţiune de front lungă de peste 100 de kilometri, să aducem aici şi diviziile de infanterie destinate iniţial Detaşamentului Hollidt. La 1 decembrie erau deja semne că ruşii vor porni o ofensivă distrugătoare pe frontul Cirului, iar două zile mai târziu în zona cursului inferior al râului au fost identificate puternice formaţiuni de artilerie. Pe 4 decembrie ruşii au pornit la atac, lovind fără încetare când într-un sector al frontului când în altul. Cu cât mai furioase erau încercările ruşilor de a sparge frontul, cu atât mai gravă devenea situaţia trupelor germane. Pentru noi era absolut vital să ne menţinem poziţiile de pe cursul râului, întrucât capul nostru de pod dintre Cir şi Don, care includea podul de la Nijne-Cirskaia, avea o importanţă strategică deosebită pentru eliberarea Armatei a 6-a. În afară de aceasta, dacă inamicul ar fi spart frontul de pe Cir ar fi avut cale liberă spre bazele aeriene de la Morozovski şi Taţinskaia, care se aflau la doar 45, respectiv 80 de kilometri distanţă, ca dealtfel şi spre podul de peste Doneţ şi spre Rostov. În circumstanţele date Grupul de armate se vedea silit să accepte folosirea Corpului 48 Panzer (ale cărui divizii 11 Panzer şi 336 Infanterie sosiseră deja în teatrul de operaţiuni) la întărirea frontului de pe cursul inferior al Cirului. Corpul 48 a avut misiunea ingrată de "pompier", alergând de la un sector la altul pentru a interveni de fiecare dată când ecranul subţire de unităţi de criză era în pericol de a se prăbuşi. Desigur, fără

Corpul 48 detaşamentul Hollidt se vedea silit să renunțe temporar la lansarea ofensivei pentru salvarea Armatei a 6-a, întrucât acest corp era singura formațiune a detaşamentului care putea fi folosită într-un rol ofensiv. Totuşi, imediat ce situația ar fi permis, se intenționa trimiterea corpului 48 de partea cealaltă a Donului peste podul de la Nijne-Cirskaia, pentru a coopera cu grupul de intervenție al Armatei 4 Panzer.

Pe 9 decembrie atacurile sovietice împotriva Armatei a 6-a, care fuseseră până atunci respinse cu mare curaj de soldații noştri, au început să se mai domolească. Aceasta însemna probabil că sovieticii eliberau trupe pentru a zădărnici orice încercare a germanilor de a îşi scoate armata din încercuire.

Pe frontul Cirului inamicul nu a slăbit nici un moment presiunea, dar pe frontul de nord al Armatei 4 Panzer, după eşecul operațiunii de la Kotelnikovo, acesta nu a mai atacat la fel de puternic.

LUPTA DISPERATĂ PENTRU DECIZII

Este de la sine înțeles că pe tot parcursul acestei perioade critice m-am aflat în permanență în legătură cu şeful marelui stat major al armatei, generalul Zeitzler. Acesta a fost întotdeauna de acord cu previziunile mele şi cu concluziile pe care le-am tras. Dar din păcate el nu a reuşit întotdeauna să îl determine pe Hitler să ia deciziile corecte – şi la timp.

În afară de cererile noastre permanente de suplimentare a escadrilelor Luftwaffe care asigurau podul aerian spre Stalingrad, mai erau de rezolvat două chestiuni de importanță majoră:

Prima era aceea că *în cazul în care Armata a 6-a ar fi putut fi salvată, nu trebuia lăsată la Stalingrad pentru nici un motiv, nici măcar temporar.* Hitler însă insista pe ideea de a păstra pozițiile de acolo – aşa cum făcuse şi în cazul încercuirii de la Demiansk din iarna precedentă – şi de a aproviziona Armata a 6-a pe calea unui coridor terestru.

Grupul de armate Don, pe de altă parte, era ferm convins că această soluție era greşită şi că ar fi trebuit neapărat să i se redea Armatei a 6-a mobilitatea operațională, pentru a evita un dezastru. Această dispută absurdă a continuat până când orice şansă de a mai salva Armata a 6-a a fost pierdută.

Cea de-a doua chestiune era cea a *suplimentării forțelor de intervenție*. Din momentul în care a devenit evident că Detaşamentul de armate Hollidt va primi cel mult 2 divizii din Corpul 48 Panzer în locul celor 7 divizii promise inițial, întărirea trupelor Armatei 4 Panzer trebuia să se facă cu prioritate maximă. Este evident pentru oricine că Armata 4 nu ar fi avut cum să ajungă la Stalingrad numai cu Diviziile 6 şi 23 Panzer.

Pentru a suplimenta forţele Armatei 4 Panzer existau două soluţii.

Grupul de armate Don ceruse în mod repetat să-i fie alocat Corpul 3 Panzer cu două divizii de blindate, la acea dată sub comanda Grupului de armate A. Acest corp oricum nu avea cum să fie folosit în zona muntoasă din Caucaz. De fiecare dată însă cererea fusese refuzată întrucât Grupul de armate A susţinea că nu poate elibera corpul decât dacă i se permite să evacueze un sector de front care pătrundea adânc în Caucaz – iar Hitler nu era dispus să acorde o astfel de permisiune. De asemenea nu am reuşit să-i determinăm pe cei din Grupul de armate A să ne ajute cu un regiment la Ielista, unde Divizia 16 Motorizată acoperea spatele Armatei 1 Panzer. Atunci când în final am obţinut ceea ce ceream, era deja prea târziu pentru cei de la Stalingrad.

Cea de-a doua posibilitate de a întări Armata 4 Panzer în timp util pentru a ataca Stalingradul era ca O.K.H. să ne pună la dispoziţie forţe noi. La momentul în discuţie aceste forţe – Divizia 17 Panzer şi Divizia 306 Infanterie – erau în drum spre Grupul de armate Don. Ca urmare a întârzierii în asamblarea Corpului 57 la Kotelnikovo, Divizia 17 Panzer ar fi putut pleca spre Stalingrad odată cu acesta. Din nefericire O.K.H. a reţinut această divizie în spatele aripii stângi a Grupului de armate întrucât se temea – şi nu fără motiv – că ruşii puneau la cale un atac major în zona aceea. O.K.H. însă nu îşi dădea seama că prin această manevră distrugea şansele de succes ale Armatei 4 Panzer fără a obţine vreun alt avantaj, întrucât dacă ar fi apărut o criză în sectorul mai sus menţionat, Divizia 17 Panzer nu ar fi putut oricum să o rezolve. Noi optam pentru succesul Armatei 4 Panzer, iar Hitler pentru securitatea pe care îşi închipuia că o obţine prin reţinerea Diviziei 17 Panzer. Culmea este că Hitler a eliberat această divizie în momentul în care a venit din urmă Divizia 306 Infanterie, dar a fost prea târziu pentru ca ea să mai poată participa la prima fază a operaţiunii de salvare. Şi este posibil ca în acest moment să fi fost ratată şansa decisivă!

Pentru a mări eficacitatea convorbirilor mele telefonice cu Zeitzler, şi de asemenea pentru a îl ajuta pe acesta în confruntările sale zilnice cu Hitler, am considerat de cuviinţă să trimit zilnic rapoarte operative prin telex – lui sau direct lui Hitler.

Unul din aceste "rapoarte" – cel din 9 decembrie 1942 – este reprodus în anexa II pentru a demonstra ce eforturi depuneam pentru a-l informa pe Hitler, şi pe cei de la O.K.H. – despre situaţia operaţională. Din acest raport reiese clar raportul dezechilibrat de forţe dintre Grupul de armate şi forţele inamice, şi starea deplorabilă a trupelor (cu excepţia celor nou formate) cu care trebuia să acţionăm în jurul Stalingradului. Nu în ultimul rând, acest raport demonstrează străduinţa Grupului de armate de a îi face pe cei din Comandamentul

Suprem să înțeleagă esența problemelor operaționale cu care ne confruntam.

Pentru cei care citesc această carte cu un ochi critic, vom face aici două comentarii în legătură cu acest raport.

În primul rând, ni s-ar putea reproșa de către unii cititori faptul că facem referire în acest raport la o posibilă situație în care Armata a 6-a rămâne la Stalingrad fiind aprovizionată printr-un coridor terestru. Le răspundem că ar fi fost imposibil să-l convingem din start pe Hitler de absurditatea lăsării trupelor în oraș – chiar după stabilirea unui coridor terestru către acestea. Trebuia să mergem în primă instanță pe ideea lui și să îi demonstrăm că imposibilitatea de a suplimenta trupele în etapa următoare l-ar fi dus la o catastrofă, în speranța că poate astfel își va da seama de necesitatea de retragere a Armatei a 6-a. Din nefericire nici măcar acest apel la rațiune nu i-a slăbit ambiția de a se agăța de acel oraș în numele ideii de prestigiu. Dar în momentul scrierii acelui raport nutream încă speranțe că Hitler se va înclina în fața inevitabilului, dacă i se va demonstra negru pe alb că greșește.

În al doilea rând, având în vedere numărul de formațiuni inamice cu care se confrunta Grupul de armate Don, poate părea surprinzător însuși faptul că noi mai speram într-o posibilitate de salvare a Armatei a 6-a. Ni s-ar putea reproșa cu destul temei faptul că ne-am subestimat oponentul.

Esența problemei, în ceea ce ne privește, este că noi trebuia să ne asumăm toate riscurile atâta timp cât întrevedeam chiar și cea mai mică șansă de salvare pentru camarazii noștri din Armata a 6-a. Evenimentele au arătat că am fost foarte aproape de a le deschide calea spre libertate. Dacă până la urmă am eșuat, aceasta se datorează unor cauze pe care le vom discuta la momentul potrivit.

O CURSĂ PE VIAȚĂ ȘI PE MOARTE

Noi și inamicul luam acum startul într-o cursă pe viață și pe moarte. Țelul nostru era salvarea Armatei a 6-a. Și pentru a îl atinge, am pus în joc nu numai supraviețuirea Grupului de armate Don, ci și pe cea a Grupului de armate A.

În această cursă urma să se decidă dacă formațiunile de intervenție ale Armatei 4 Panzer vor reuși să facă joncțiunea cu Armata a 6-a la est de Don înainte ca atacurile inamice să ne forțeze să întrerupem operațiunile de salvare. Inamicul ne-ar fi putut opri străpungând frontul nostru foarte slab de pe Cir sau aripa stângă a frontului Grupului de armate Don (și poate și aripa dreaptă a Grupului de armate B). O astfel de mișcare i-ar fi dat posibilitatea să taie toate liniile de comunicație din spatele frontului Grupului de armate Don și Grupului de armate A.

Ţinând seama de aceste riscuri, se poate spune că operaţiunea de asalt de la est de Don era cea mai riscantă pe care o întreprinsesem vreodată. Mă îndoiesc că Hitler şi-a dat şi el seama de acest lucru, întrucât altfel ar fi luat mai mult ca sigur măsuri mai radicale, cel puţin în ceea ce priveşte întărirea Armatei 4 Panzer pentru ca aceasta să poată interveni eficient la Stalingrad. Neavând o imagine clară a riscurilor pe care ni le asumam, Hitler nu a făcut altceva decât – după cum se exprima generalul Zeitzler – "să ne pună beţe în roate". De exemplu, a reţinut Divizia 17 Panzer într-un sector în care prezenţa acesteia nu era necesară, pe toată perioada operaţiunilor, şi nu a introdus Divizia 16 Motorizată în luptă decât atunci când deja era prea târziu. Culmea este că Hitler a declarat în repetate rânduri că generalii şi ofiţerii săi de stat major nu ştiu să facă altceva decât să "calculeze" şi nu ştiu să îşi asume riscuri. Faptul că nu avea dreptate a fost demonstrat cu prisosinţă atunci când Grupul de armate Don a ordonat Armatei 4 Panzer să avanseze către Stalingrad şi nu a oprit-o decât în ultimul moment, într-o situaţie în care riscam să pierdem întreaga aripă sudică a frontului de est.

Această cursă împotriva morţii, începută pe 12 decembrie, când Armata 4 Panzer şi-a început marşul spre Stalingrad, nu poate fi descrisă aici decât în linii generale, întrucât ne-ar fi imposibil să descriem toate răsturnările de situaţie care au apărut, de exemplu, în lupta Corpului 57 Panzer împotriva unui inamic care arunca mereu în luptă noi şi noi forţe – şi în primul rând tancuri.

Versatilitatea formaţiunilor noastre de blindate şi superioritatea echipajelor tancurilor germane au fost factorii hotărâtori ai acestei lupte, ca dealtfel şi curajul panzer-grenadierilor şi măiestria unităţilor noastre de luptă antitanc. Am putut constata pe viu cât de bine putea lupta o divizie veche şi experimentată ca Divizia 6 Panzer – sub comanda admirabilului general Rauss şi a expertului în tancuri, colonel von Hunnersdorff (care, spre marele meu regret, a căzut mai târziu în luptă în fruntea diviziei sale) – atunci când intra în acţiune cu efectivul complet de vehicule blindate şi tunuri de asalt autopropulsate. Şi, de asemenea, cât de amară era soarta unei divizii ca 23 Panzer, (comandată de generalul von Vormann, un fost coleg de-al meu de la serviciul Operaţiuni al O.K.H. care fusese rănit de cinci ori în primul război mondial), care trebuia să facă faţă inamicului cu doar 20 de tancuri!

Să încercăm acum să urmărim măcar acele aspecte ale bătăliei care aveau să fie hotărâtoare în stabilirea rezultatului ei.

În timp ce Corpul 57 se aduna în formaţie de luptă undeva la est de Don în sectorul Kotelnikovo, puternice forţe inamice au început, la 10 decembrie, să atace frontul german al Cirului inferior. Din acest moment era clar că nu mai avem cum să eliberăm Corpul 48 Panzer de pe acest front pentru a îl trimite peste Don să ajute Corpul 57.

Din cauza aceasta a fost necesar să punem în mişcare de urgenţă Corpul 57. După ce a respins un atac inamic survenit chiar în timpul fazelor finale ale pregătirii pentru luptă, Corpul 57 a pornit în sfârşit la atac pe data de 12 decembrie. Flancurile sale erau acoperite în est până la Volga de Corpul 7 român şi în vest până la Don de Corpul 6 român. Inamicul a fost evident surprins de acest atac, la care probabil nu se aştepta atât de devreme, şi Corpul 57 a reuşit să înainteze destul de mult. Fără a recurge la tactici defensive, inamicul s-a grăbit să aducă întăriri din zona Stalingrad şi a contraatacat cu furie în repetate rânduri, încercând fie să recucerească teritoriul ocupat de tancurile noastre, fie să încercuiască o parte din acestea cu tancurile sale, mult superioare numeric. În ciuda faptului că nimicise una după alta diviziile inamice, Corpul 57 nu reuşise să obţină vreun rezultat decisiv până la data de 17 decembrie – data la care Divizia 17 Panzer a putut în sfârşit să intervină la est de Don. O.K.H. eliberase în final – la insistenţele repetate ale comandamentului nostru – această divizie din zona în care ea fusese debarcată iniţial (în spatele aripii stângi a Grupul de armate Don). Dar înainte de a pune piciorul pe malul estic al râului, divizia avusese de parcurs lungul drum până la podul peste Don de la Potemkinskaia.

În timp ce Corpul 57 Panzer se străduia să obţină o victorie decisivă la est de Don, inamicul îşi multiplica eforturile pe malul vestic al râului pentru a obţine căderea frontului german de pe Cir. Inamicul se pare că îşi dăduse seama cât de important era pentru noi capul de pod de la confluenţa Donului cu Cirul şi podul peste Don de la Nijne-Cirskaia, întrucât din 12 decembrie acestea au devenit ţinta unor atacuri masive ale sovieticilor. Pe 14 decembrie am fost forţaţi să cedăm podul, şi a trebuit să îl aruncăm în aer. Pe 15 decembrie devenise evident că nu mai avem cum să rezistăm pe frontul de pe Cir mai mult de câteva zile.

Simultan însă la orizont a mai apărut un pericol foarte grav, în zona de la cotul Donului. Pe 15 decembrie am primit semnale clare că sovieticii pregăteau un atac în sectorul aripii stângi a Grupului de armate Don şi aripii drepte a Grupului de armate B, iar în ziua următoare au fost lansate atacuri locale, pe scară redusă. Iniţial nu ne-am dat seama dacă prin aceste atacuri inamicul îşi exersează obiceiul său de a "lua pulsul" frontului înainte de o lovitură decisivă sau încearcă de fapt să ne împiedice să transferăm trupe din acest sector în teatrul de operaţiuni de la est de Don. Apoi însă staţiile noastre de ascultare radio au identificat o nouă mare formaţiune, Armata a 3-a de Gardă, ceea ce însemna că avem de-a face cu o lovitură decisivă a sovieticilor, obiectivul urmărit fiind probabil chiar Rostovul.

Grupul de armate nu îşi putea permite să se angajeze într-o bătălie decisivă pe aripa sa stângă atâta timp cât avea de luptat la est de Don pentru eliberarea Armatei a 6-a. Trebuia prin urmare să

reziste pe poziţii, dacă acest lucru se dovedea posibil. Pentru ca formaţiunea responsabilă în acel sector, Detaşamentul de armate Hollidt, să poată acumula rezervele necesare pentru o astfel de bătălie defensivă, Grupul de armate Don i-a ordonat să se retragă pe un front mai scurt, păstrând totuşi contiguitatea cu aripa dreaptă a Grupul de armate B.

Ziua de 18 decembrie a adus armatei germane una din cele mai grave crize.

La est de Don, în ciuda faptului că Divizia 17 Panzer îi venise în ajutor, Corpul 57 Panzer nu reuşise să cucerească o poziţie care să îi permită să înainteze rapid spre Stalingrad şi să pregătească terenul Armatei a 6-a pentru spargerea încercuirii. Dimpotrivă, se părea că va fi forţat să ocupe o poziţie defensivă, întrucât inamicul continua să îi arunce în faţă noi şi noi forţe luate de pe frontul de asediu de la Stalingrad.

Pe cursul inferior al Cirului lupta mai continua încă, întrucât inamicul nu reuşise încă să penetreze frontul german. Pe aripa stângă a Grupului de armate B, însă, se profila la orizont o criză extrem de serioasă, întrucât inamicul pornise un atac de proporţii împotriva Detaşamentului de armate Hollidt şi a armatei italiene care forma aripa dreaptă a Grupului de armate B.

În cazul Detaşamentului de armate Hollidt cele două corpuri române s-au dovedit neputincioase în faţa atacului, şi era nesigur dacă diviziile germane vor reuşi să refacă sau să menţină cât de cât poziţiile după ce fuseseră abandonate atât de rapid de aliaţii lor.

Situaţia devenise şi mai gravă prin faptul că inamicul rupsese frontul armatei italiene încă de la primul asalt, având astfel posibilitatea să atace nestingherit Grupul de armate Don din flanc.

În aceeaşi zi Grupul de armate a cerut O.K.H. să ia măsuri imediate pentru ca Armata a 6-a să înceapă operaţiunea de spargere a încercuirii în direcţia Armatei 4 Panzer. Încă mai erau şanse ca, beneficiind de sprijinul Diviziei 17, Corpul 57 Panzer să avanseze decisiv în direcţia zonei încercuite. Cu alte cuvinte, se mai putea spera într-un rezultat favorabil al bătăliei de la est de Don. Dar cu regret trebuie să spun că acest rezultat favorabil ar fi putut să fie deja obţinut, dacă diviziile 17 Panzer şi 16 Motorizată (care era încă angajată în luptă la Ielista) ar fi fost puse din start la dispoziţia Grupului de armate Don pentru operaţiunile de salvare a Armatei a 6-a.

Fără a ţine seama de insistenţele noastre privind necesitatea stringentă a unei decizii prin care să i se permită Armatei a 6-a ieşirea din încercuire, Hitler a refuzat să aprobe cererea noastră, iar şeful său de stat major ne-a informat cu aceeaşi ocazie că toate întăririle care se aflau în drum spre frontul de est erau redirecţionate către Grupul de armate B, pentru a rezolva criza din sectorul armatei italiene. Faptul că am fost întrebaţi, în aceste circumstanţe, dacă Stalingradul

mai putea fi păstrat ne arată cât de puţin ştiau – sau doreau să ştie – cei din Comandamentul Suprem despre gravitatea situaţiei cu care ne confruntam.

Refuzul lui Hitler de a sancţiona plecarea Armatei a 6-a de la Stalingrad în acest moment nu ne-a împiedicat pe noi, cei de la Grupul de armate Don, să ne pregătim pentru catastrofa care avea să vină. Pe 18 decembrie l-am trimis la Stalingrad pe şeful spionajului Grupului de armate Don, maiorul Eismann, pentru a comunica Armatei a 6-a planurile noastre privind operaţiunea de spargere a încercuirii, care avea să devină absolut necesară, fără îndoială, în foarte scurt timp.

Principalele idei pe care le-am transmis prin maiorul Eismann erau următoarele:

Situaţia critică de pe frontul Cirului, şi cu atât mai mult criza de pe aripa stângă a Grupului de armate Don însemnau că lupta Armatei 4 Panzer pentru eliberarea Armatei a 6-a de la Stalingrad nu mai putea continua multă vreme. Mai mult, nu se ştia nici măcar dacă Armata 4 Panzer va reuşi să ajungă la Stalingrad – chiar dacă ar fi lăsată – întrucât inamicul arunca permanent în luptă forţe proaspete pentru a o respinge. Întrucât aceste forţe erau luate de pe frontul de asediu de la Stalingrad, şansele Armatei a 6-a de a sparge încercuirea erau acum mai bune ca oricând. Realizarea joncţiunii între Armata 4 Panzer şi Armata a 6-a depindea acum de capacitatea acesteia din urmă de a lua parte activă la luptă. Imediat ce ar fi început operaţiunea de spargere a încercuirii către sud-vest, inamicul nu ar mai fi putut să ia forţe de pe frontul de la Stalingrad şi astfel Armata 4 Panzer ar fi reuşit să îşi reia înaintarea către Stalingrad.

Sarcina armatei a 6-a de a se pregăti pentru a ieşi din încercuire către sud-vest şi de a avansa până la Donskaia Ţariţa, pentru a face joncţiunea cu Armata 4 Panzer, aşa cum era ea formulată în ordinul de luptă al operaţiunii "Furtuna de zăpadă", trebuia acum reformulată. Armata a 6-a trebuia să continue înaintarea dincolo de limita propusă în ordinul de luptă al "Furtunii de zăpadă", până când s-ar fi întâlnit cu Armata 4 Panzer. Şi dacă în ordinul iniţial se stipula că Armata a 6-a trebuie să menţină controlul asupra sectorului Stalingrad, aşa cum ordonase Hitler, în noile condiţii trebuia să prevedem evacuarea acestui sector poziţie cu poziţie, pe măsură ce Armata a 6-a ar fi avansat către sud-vest.

Maiorul Eismann mai trebuia să le comunice celor din comandamentul Armatei a 6-a că în pofida eforturilor depuse de Grupul de armate Don, performanţa podului aerian nu putea fi îmbunătăţită până acolo încât să permită rămânerea Armatei a 6-a la Stalingrad, nici măcar pe termen scurt.

Rezultatul misiunii maiorului Eismann, care avusese printre altele şi sarcina de a armoniza punctele de vedere ale celor două comandamente, nu era deloc unul încurajator.

Paulus personal a primit cu interes informaţiile comunicate de Eismann, dar în acelaşi timp a remarcat că misiunea propusă este deosebit de dificilă şi implică mari riscuri. La fel au procedat şi şeful serviciului Operaţiuni al Armatei a 6-a, ca dealtfel şi şeful logisticii. Însă ambii au declarat că în opinia lor ieşirea urgentă din încercuire este în situaţia dată nu numai extrem de necesară, ci şi pe deplin realizabilă.

De o importanţă decisivă în stabilirea atitudinii Armatei a 6-a a fost opinia şefului de stat major al acesteia, general-maiorul Arthur Schmidt. El susţinea că o spargere a încercuirii ar fi fost imposibilă în acel moment şi că a aplica o astfel de soluţie ar fi însemnat "să ne recunoaştem înfrânţi înainte de vreme". " Armata a 6-a ", i-a spus el lui Eismann, "va rezista pe poziţii chiar şi până la Paşte. Tot ce trebuie să faceţi voi este să o aprovizionaţi mai bine". Schmidt desigur considera că este de datoria Comandamentului Suprem sau a Grupului de armate Don de a scoate Armata a 6-a din situaţia în care aceasta ajunsese nu din vina ei, şi să îi asigure aprovizionarea pe calea aerului până când criza ar fi trecut. Era un punct de vedere just, fundamentat în teorie. În practică însă, circumstanţele ne obligau să acţionăm altfel. Eismann a subliniat că Grupul de armate făcea tot ce putea pentru a asigura aprovizionarea Armatei a 6-a, şi nu era vina acestuia dacă vremea perturba operaţiunile de transport sau dacă Luftwaffe nu putea suplimenta numărul de aparate de zbor. Dar argumentele sale îi intrau lui Schmidt pe o ureche şi îi ieşeau pe cealaltă. El nu s-a clintit de pe poziţie nici măcar atunci când Eismann i-a demonstrat că ieşirea Armatei a 6-a din încercuirea de la Stalingrad era imperios necesară în interesul operaţiunilor de pe întreg frontul de est.

Dacă din cei doi şefi ai Armatei a 6-a comandantul Paulus era cel mai bun tactician şi avea mintea cea mai limpede, şeful de stat major era evident cel cu o personalitate mai puternică.[23]

Discuţiile s-au încheiat prin aceea că Paulus însuşi a declarat ieşirea din încercuire imposibilă şi a subliniat că abandonarea Stalingradului era interzisă "prin ordinul Führerului!"

Maiorul Eismann şi-a îndeplinit aşadar misiunea de a informa Armata a 6-a despre situaţia tactică şi despre intenţiile Grupului de armate Don, însă nu a reuşit să armonizeze punctele de vedere ale celor două entităţi. Cum am fi putut noi oare să ne aşteptăm ca o armată să execute cu succes o operaţiune extrem de dificilă în condiţiile în care însuşi comandantul ei şi şeful statului major se îndoiau de şansele de succes ale operaţiunii?

În orice alte împrejurări o astfel de divergenţă de opinii ne-ar fi dat motive să cerem înlocuirea comandamentului armatei respective. În situaţia critică din prezent, însă, nu aveam nici o justificare pentru o astfel de acţiune. Indiferent cine ar fi fost succesorul şefului de stat major, acesta ar fi avut nevoie de o perioadă

de acomodare în care să se pună la curent cu situația, iar fiecare zi era extrem de prețioasă și nu putea fi pierdută. Și în orice caz Hitler nu ar fi aprobat niciodată o astfel de schimbare, căci ea i-ar fi afectat chiar pe oamenii care i-au recomandat menținerea pozițiilor de la Stalingrad.

În ciuda tuturor problemelor, Grupul de armate Don nu dorea să lase să-i scape ultima șansă de a salva Armata a 6-a, indiferent câte pericole și dificultăți ar fi comportat această operațiune. Eram chiar pregătiți de a emite un ordin formal prin care să-l eliberăm pe comandantul Armatei a 6-a de orice responsabilități legate de riscurile ieșirii din încercuire și de abandonarea Stalingradului.

Motivele pentru care acest ordin nu a fost până la urmă emis vor fi amintite mai târziu, când contextul ne-o va permite. Ele au fost subiectul unor intense discuții pe care eu și Paulus, împreună cu șefii de stat major ai formațiunilor noastre, le-am purtat prin radio pe o frecvență nefolosită până atunci, din domeniul undelor ultrascurte. Problema a fost de asemenea abordată în discuțiile purtate de comandamentul Grupului de armate cu Comandamentul Suprem.

Ziua următoare, 19 decembrie, ne-a făcut să sperăm că situația de la est de Don va permite în curând stabilirea cooperării între cele două armate conform planului și va facilita ieșirea Armatei a 6-a din încercuirea de la Stalingrad.

În această zi Corpul 57 Panzer a repurtat o victorie deosebită, reușind să treacă râul Aksai și să avanseze către nord până la Mișkova, vârful său de lance ajungând la doar 50 de kilometri de limita sudică a frontului de asediu de la Stalingrad! *Momentul apropierii forței de intervenție de frontul de la Stalingrad, moment pe care îl așteptam încă de când am preluat comanda, sosise în acea zi.* Dacă Armata a 6-a ar fi început acum să rupă încercuirea în timp ce Armata 4 Panzer ar fi continuat să avanseze către nord sau măcar să angajeze în luptă noi forțe aduse de inamic de pe frontul de la Stalingrad, inamicul s-ar fi aflat între ciocan și nicovală și ar fi existat șansa de a deschide un coridor către Armata a 6-a prin care să o aprovizionăm cu muniția și combustibilul necesare pentru continuarea înaintării. Ținând seama de acest aspect, Grupul de armate Don a asamblat în spatele Armatei 4 Panzer o coloană de transport cu 3000 de tone de provizii, plus un număr de tractoare pentru mobilizarea artileriei Armatei a 6-a. Toate acestea urmau să fie trimise de urgență armatei încercuite imediat ce am fi reușit să creem un coridor de comunicații, fie el cât de fragil.

Rapoartele primite de pe frontul de la vest de Don la data de 19 decembrie indicau că trupele de acolo ar fi fost capabile să evite o deteriorare a situației care să ne oblige să încetăm operațiunile de la est de Don, cel puțin până când Armata a 6-a ar fi reușit să iasă din încercuire.

Frontul nostru de pe cursul inferior al Cirului de asemenea rezista.

Deşi Grupul de armate Don trebuise să intervină de urgenţă în sectorul Detaşamentului de armate Hollidt pentru a-i asigura acestuia protecţia în cursul operaţiunilor de retragere, se părea că cei de acolo vor reuşi totuşi să-şi ocupe fără probleme noul aliniament. Pe de altă parte, persista încă riscul unui atac asupra flancului stâng, neprotejat, al Detaşamentului Hollidt.

Cursa împotriva morţii ce se desfăşura acum pe ambele părţi ale Donului intra acum în faza ei finală.

Va reuşi Grupul de armate să evite o criză la cotul Donului pentru încă câteva zile, până când Armata a 6-a ar fi profitat de *ultima şansă* pe care o mai avea de a ieşi din încercuire? Fiecare oră conta extraordinar de mult. Dacă Armata a 6-a nu ieşea acum, orice speranţă era pierdută.

În ziua de 19 decembrie, la prânz, Grupul de armate i-a transmis Comandamentului Suprem un mesaj telex urgent, cerându-i să autorizeze imediat Armata a 6-a să părăsească Stalingradul şi să pornească spre sud-vest pentru a face joncţiunea cu Armata 4 Panzer.[24]

Văzând că cei de la Comandamentull Suprem nu au de gând să răspundă, la orele 18 fix am transmis un ordin către Armata 4 Panzer şi Armata a 6-a[25] în care îi ceream acesteia din urmă să înceapă imediat operaţiunea de ieşire din încercuire către sud-vest. În prima fază operaţiunea urma să se conformeze indicaţiilor din ordinul "Furtunii de zăpadă" – aşa cum fusese conceput pe 1 decembrie, urmând ca înaintarea să continue în caz de necesitate şi dincolo de Donskaia Ţariţa, pentru a stabili contactul cu Armata 4 Panzer şi a permite trecerea convoiului de aprovizionare.

În acelaşi timp ordinul mai avea în vedere şi o a doua fază a operaţiunilor, care la necesitate ar fi fost pusă în aplicare imediat după executarea "Furtunii de zăpadă". La primirea indicativului "Tunetul", Armata a 6-a trebuia să înceapă înaintarea către punctul de întâlnire cu Armata 4 Panzer şi simultan să evacueze zona Stalingrad sector cu sector. Necesitatea de a folosi acest indicativ decurgea din nevoia de a sincroniza operaţiunile de asalt ale celor două armate, ca şi din nevoia de coordonare a mişcărilor convoiului de transport cu aceste operaţiuni. În primul rând însă Grupul de armate trebuia să îl convingă pe Hitler să îşi retragă ordinul de menţinere a poziţiilor de la Stalingrad cu orice preţ, căci deşi responsabilitatea pentru încălcarea acestuia ar fi trecut asupra Grupului de armate Don imediat ce comandamentul acestuia ar fi transmis indicativul "Tunetul", comandantul Armatei a 6-a, Paulus, s-ar fi simţit obligat să îl respecte atâta timp cât el rămânea în vigoare.

RATAREA ŞANSEI DE A SALVA ARMATA A 6-A

Singura şansă de a salva Armata a 6-a, în afară de cea de la sfârşitul lui noiembrie când Hitler i-a refuzat lui Paulus permisiunea de a ieşi din încercuire înainte ca inamicul să-şi consolideze frontul de asediu din jurul Stalingradului, a apărut pe data de 19 decembrie. Grupul de armate a dat ordin ca această şansă să fie valorificată, în ciuda dificultăţilor pe care le-ar fi putut implica ieşirea Armatei a 6-a din încercuire şi a pericolelor care apăruseră între timp în restul frontului Grupului de armate Don. Riscurile pe care ni le asumam noi în această a doua privinţă vor fi discutate la momentul potrivit. Marea noastră problemă pe termen scurt – adică între 19 şi 25 decembrie – era dacă Armata a 6-a putea sau nu să execute ordinul ce îi fusese transmis.

Trebuie amintit că Hitler a *fost de acord* ca Armata a 6-a să atace pe direcţia sud-vest pentru a face joncţiunea cu Armata 4 Panzer. Însă el continua să susţină că armata trebuie să nu renunţe la fronturile de la nord, est şi vest de Stalingrad. El încă mai spera că va fi posibilă deschiderea unui "coridor" prin care Armata a 6-a să poată fi aprovizionată adecvat, pe termen lung. Opinia lui Hitler nu se susţinea din două puncte de vedere:

În primul rând, situaţia Grupului de armate Don în ansamblu, mai ales în ceea ce priveşte evenimentele din zona de contiguitate cu Grupul de armate B, nu era de natură să permită blocarea în continuare a două armate (6 şi 4 Panzer) în teritoriul de la est de Don. În acel moment era în joc nu numai soarta Armatei a 6-a, ci şi cea a Grupului de armate Don şi a Grupului de armate A, întrucât dacă inamicul ar fi acţionat decisiv la vest de Don, căile de comunicaţii ale ambelor grupuri ar fi fost iremediabil pierdute.

În al doilea rând, era de-a dreptul imposibil să ceri Armatei a 6-a să îşi mobilizeze forţele pentru o străpungere a încercuirii către sud-vest şi în acelaşi timp să menţină şi fronturile din jurul Stalingradului. Teoretic Armata a 6-a ar fi putut rezista în astfel de condiţii pentru o zi, maximum două, până când inamicul şi-ar fi dat seama care ne sunt intenţiile. Dar era de neconceput ca armata să îşi menţină pe termen lung poziţiile din oraş făcând simultan joncţiunea cu Armata 4 Panzer.

Dacă motivele pe care le-a invocat Hitler când s-a opus executării planului conceput de Grupul de armate Don erau absurde, obiecţiunile ridicate de comandamentul Armatei a 6-a, în schimb, nu puteau fi uşor trecute cu vederea. Ele arătau cât de mari erau riscurile pe care eram siliţi să ni le asumăm dacă doream îndeplinirea misiunii ordonate de Grupul de armate Don.

Armata a 6-a avea perfectă dreptate să susţină că nu poate trece la spargerea încercuirii atâta timp cât rămânea în vigoare ordinul lui Hitler de menţinere a poziţiilor de la Stalingrad. De aceea, Grupul de armate Don a dat ordinul explicit ca zona fortificată Stalingrad să fie evacuată la primirea indicativului "Tunetul". Comandantul Armatei a 6-a trebuia însă să se hotărască de cine ascultă mai întâi: de Hitler sau de comandantul Grupului de armate.

În plus, Armata a 6-a considera că îi vor fi necesare 6 zile pentru a pregăti operaţiunea de spargere a încercuirii. În opinia noastră, 6 zile era o perioadă mult prea mare, inacceptabilă în situaţia de faţă, chiar dacă ţineam seama de toate dificultăţile cu care se confrunta Armata a 6-a din cauza faptului că îşi pierduse mobilitatea. Ni se părea imposibil să aşteptăm încă 6 zile, chiar şi numai dacă ne gândeam la situaţia aripii stângi a Grupului de armate. Şi pe deasupra, nu ne puteam aştepta ca trupele inamice din frontul de asediu din jurul oraşului să stea cu mâinile în sân în tot acest timp în care pregătirile pentru spargerea încercuirii s-ar fi desfăşurat chiar sub nasul lor. Ar fi fost desigur posibil să camuflăm aceste pregătiri – şi să nu lăsăm inamicul să îşi dea seama că fronturile din jurul Stalingradului se subţiază – însă numai pe o perioadă limitată. Dar dacă asamblarea forţelor Armatei a 6-a în vederea spargerii frontului de sud-vest urma să dureze 6 zile, riscam ca inamicul să înceapă să atace pe celelalte fronturi înainte ca atacul propriu-zis să se materializeze. Acesta era un risc pe care trebuia să-l evităm cu orice preţ.

Armata a 6-a, dealtfel, se temea de pe acum că nu va putea lua trupe de pe fronturile actuale pentru a le trimite să atace în sud-vest, întrucât aceste fronturi erau frecvent ţinta unor atacuri locale. În rezolvarea acestei probleme, factorul esenţial era viteza. Dacă Armata a 6-a ar fi început la timp spargerea încercuirii, ar fi fost scutită de povara de a mai respinge atacurile inamice asupra celorlalte fronturi şi ar fi trebuit să opună doar o rezistenţă limitată, atât cât să întârzie înaintarea inamică suficient pentru a-şi acoperi retragerea.

În convorbirile mele cu Paulus şi cu şeful de stat major al Armatei a 6-a, aceştia au subliniat că indicativul "Tunetul" trebuie să urmeze nemijlocit "Furtunii de zăpadă" şi că nu este indicat ca acţiunea să fie oprită, nici măcar temporar, la Donskaia Ţariţa. În această privinţă am fost pe deplin de acord cu ei; dealtfel, în convorbirile noastre anterioare, eu argumentasem în favoarea legării operaţiunii "Furtuna de zăpadă" de operaţiunea "Tunetul".

Ceea ce îl preocupa cel mai tare pe comandantul Armatei a 6-a – ca dealtfel pe noi toţi – era însă situaţia precară a Armatei a 6-a cauzată de slăbirea capacităţii de luptă a acesteia şi de pierderea mobilităţii în urma lipsei de combustibil şi sacrificării cailor. În aceste condiţii, la care se adăuga şi frigul extrem al iernii ruseşti, o operaţiune atât de dificilă şi riscantă nu ar fi avut într-adevăr şanse prea mari de succes.

Lipsa combustibilului a fost factorul hotărâtor care a determinat în final Armata a 6-a să ia hotărârea de a nu ieşi din încercuire, şi ne-a determinat şi pe noi, Grupul de armate Don, să nu insistăm pentru implementarea ordinului "Furtunii de zăpadă". Generalul Paulus a raportat că motorina pe care o are nu îi ajunge decât pentru a îşi deplasa tancurile – rămase în număr de circa 100 – pe o distanţă de cel mult 35 de kilometri. Aceasta însemna că el nu putea să se mişte până când nu ar fi fost aprovizionat corespunzător cu combustibil (şi raţii), sau până când Armata 4 Panzer ar fi ajuns la 35 de kilometri de frontul de asediu din jurul Stalingradului. Nimeni nu ar fi putut cere tancurilor Armatei a 6-a – care reprezentau principala armă ofensivă a acesteia – să avanseze 50 de kilometri în dispozitivul inamic în condiţiile în care stocurile de combustibil i-ar fi ajuns doar pentru 35. Pe de altă parte însă, nici nu puteam aştepta până când stocurile de combustibil ar fi fost aduse la nivelul minim necesar (4000 tone), ca să nu mai vorbim de faptul că experienţa ne confirmase că nu se pot transporta asemenea cantităţi de motorină pe cale aeriană. Orice întârziere era de-acum fatală.

Pentru a reuşi, Armata a 6-a trebuia să facă economii severe şi să fie pregătită să plece la atac bazându-se doar pe ce avea în momentul respectiv – plus, desigur, cantităţile de combustibil care i-ar fi fost trimise pe podul aerian în următoarele câteva zile, cât timp ar mai fi durat pregătirea. Dincolo de momentul decisiv al atacului, nu puteam decât să sperăm că vom fi capabili să suplimentăm rezervele de combustibil ale Armatei a 6-a din aer, chiar în cursul operaţiunii de spargere a încercuirii.

Mai trebuie menţionat aici că trupele au în general întotdeauna mai mult combustibil decât sunt dispuse să declare în rapoartele oficiale. Dar chiar fără a lua în considerare această rezervă, puteam spera că lucrurile se vor desfăşura după cum urmează: în momentul în care Armata a 6-a şi-ar fi lansat atacul către sud-vest, lucrurile ar fi devenit mult mai simple pentru Armata 4 Panzer, întrucât inamicul nu ar mai fi putut să ia forţe de pe frontul de la Stalingrad pentru a i le arunca în cale. Armata 4 Panzer, a cărei înaintare peste Mişkova fusese oprită pe 19 decembrie, ar fi reuşit fără îndoială să acopere restul de 20 de kilometri rămaşi în momentul în care presiunea inamică asupra ei s-ar fi redus datorită acţiunii Armatei a 6-a.

Era bineînţeles riscant să folosim în calculele noastre această ipoteză, dar dacă lucrurile nu decurgeau aşa, noi nu am fi avut nici o şansă să salvăm Armata a 6-a.

Ceea ce a făcut însă ca deficitul de combustibil să încline decisiv balanţa în favoarea renunţării la planul de spargere a încercuirii a fost prezenţa omului de legătură al lui Hitler în comandamentul Armatei a 6-a. Acesta i-a comunicat lui Hitler temerile lui Paulus în legătură

cu insuficienţa combustibilului şi cu posibilele urmări ale acesteia asupra operaţiunilor preconizate.

Am discutat ore în şir cu Hitler la telefon, încercând să-l determin să permită Armatei a 6-a să spargă încercuirea şi să abandoneze Stalingradul. "Nu înţeleg unde vreţi să ajungeţi" – era tot ce putea el să spună. "Paulus nu are motorină decât pentru maximum 30-35 de kilometri. Chiar el susţine că în aceste condiţii nu poate sparge încercuirea".

Şi aşa, Grupul de armate Don trebuia să se lupte pe de o parte cu Comandamentul Suprem, care condiţiona atacul Armatei a 6-a către sud-vest de menţinerea în continuare a celorlalte fronturi de la Stalingrad, şi pe de altă parte cu cei din comandamentul Armatei a 6-a, care declarau că lipsa combustibilului îi pune în imposibilitate de a executa ordinul Grupului de armate Don. Pentru a-şi motiva decizia, Hitler invoca poziţia comandantului armatei, care era chemat să execute această misiune dificilă. Dacă el nu ar fi avut acest argument la îndemână, poate că ar fi fost până la urmă forţat, sub presiunea evenimentelor, să renunţe la pretenţia menţinerii poziţiilor de la Stalingrad. Şi atunci, mai mult ca sigur, generalul Paulus ar fi văzut problema cu alţi ochi, întrucât el nu ar mai fi fost silit să acţioneze împotriva unui ordin expres al lui Hitler.

Am insistat atât de mult asupra motivelor care l-au determinat pe comandantul Armatei a 6-a să rateze ultima şansă de a-şi salva armata întrucât sunt convins că prin aceasta îmi îndeplinesc o datorie de onoare faţă de el. După cum am mai spus, nici unul din argumentele aduse de el în favoarea deciziei sale nu putea fi trecut cu vederea sau considerat nefondat. Însă dincolo de toate acestea, rămâne faptul că a fost ratată singura şi ultima şansă de a salva Armata a 6-a. A nu profita de această şansă însemna a renunţa la orice speranţă de salvare. A profita de ea însemna a miza totul pe o singură carte. Şi din punctul de vedere al Grupului de armate Don, în acel moment ar fi fost necesar să riscăm şi să mizăm totul pe o singură carte.

Este uşor să criticăm atitudinea lui Paulus din acele zile critice. În cazul lui nu se poate vorbi doar de o "supunere oarbă" în faţa lui Hitler, întrucât este evident că decizia de a porni într-o operaţiune care avea să ducă inevitabil, în pofida ordinelor exprese ale lui Hitler, la abandonarea Stalingradului în mâinile inamicului i-a cauzat mari probleme de conştiinţă. În aceeaşi ordine de idei trebuie să remarcăm că dacă ar fi survenit ca urmare a presiunilor insuportabile ale inamicului, abandonarea Stalingradului ar fi fost justificată indiferent de ordinele lui Hitler, şi nu Paulus, ci Grupul de armate Don ar fi purtat întreaga responsabilitate, fiind cel care a emis ordinul de evacuare.

Lăsând la o parte aceste probleme de conştiinţă, totuşi, Paulus s-ar fi aflat în faţa unui imens risc dacă s-ar fi decis să execute

ordinele Grupului de armate. O ieşire din încercuire putea însemna la fel de bine salvarea sau distrugerea completă a Armatei a 6-a. Dacă spargerea frontului de asediu inamic nu ar fi reuşit din prima încercare, dacă Armata a 6-a ar fi rămas blocată la jumătatea distanţei în timp ce Armata a 4-a Panzer nu ar mai fi putut să avanseze spre ea, sau dacă inamicul ar fi reuşit să distrugă trupele care trebuiau să protejeze operaţiunea din spate şi din flancuri, atunci Armata a 6-a ar fi fost ştearsă de pe faţa pământului într-o clipită. Misiunea pe care o avea de îndeplinit era una deosebit de dificilă şi extrem de riscantă. Cu un front pătrat, luptând pe patru direcţii simultan, Armata a 6-a trebuia să avanseze spre sud-vest pentru a se întâlni cu Armata 4 Panzer riscând să fie nevoită să-şi oprească înaintarea sau să rămână fără protecţie în ariergardă şi pe flancuri. În plus, această misiune trebuia dusă la îndeplinire cu trupe deja epuizate de foame şi foarte restrânse în mobilitate. Nu este exclus, totuşi, ca speranţa acestora de a-şi recăpăta libertatea şi dorinţa de a scăpa de moarte sau de prizonierat să-i fi ajutat să îndeplinească ceea ce la prima vedere li s-ar fi părut imposibil.

Când Paulus a lăsat să-i scape ultima şansă, când a ezitat pentru a decide în final anularea operaţiunii, el a făcut-o fără îndoială în virtutea responsabilităţii care îi apăsa pe umeri. Deşi Grupul de armate a încercat, prin ordinul său, să îl absolve de acea responsabilitate, el s-a simţit incapabil să renunţe la ea, fie în faţa lui Hitler, fie în faţa propriei conştiinţe.

În săptămâna care a urmat după ce Grupul de armate Don a emis ordinul de ieşire imediată din încercuire, soarta Armatei a 6-a a fost pecetluită.

Pentru încă 6 zile Grupul de armate şi-a asumat toate riscurile posibile pentru a lăsa deschisă Armatei a 6-a posibilitatea de a sparge încercuirea către Grupul 4 Panzer. De-a lungul acestei perioade Grupul de armate a fost sub ameninţarea permanentă a pericolului ca inamicul, exploatând decisiv avantajul obţinut prin spargerea frontului în sectorul armatei italiene, să treacă podul peste Doneţ către Rostov şi să taie căile de comunicaţii ale întregii aripi sudice a frontului german, sau să atace din spate şi să distrugă aripa stângă a Grupului de armate Don, Detaşamentul de armate Hollidt.

Trebuia să le acordăm celor din Armata a 6-a o şansă, chiar cu riscul de a pierde definitiv subţirele ecran de protecţie care ne servea drept front în zona cursului inferior al Cirului (Armata a 3-a română) şi pe flancul Detaşamentului de armate Hollidt.

În ciuda tuturor pericolelor, Grupul de armate a lăsat Armata 4 Panzer în poziţia precară pe care aceasta o deţinea la est de Don, atâta timp cât a fost posibil, în speranţa că Armata a 6-a va profita totuşi de ultima şansă de salvare pe care o mai avea. Limita a fost totuşi atinsă atunci când evenimentele de pe aripa stângă a Grupului

de armate ne-au forțat să aducem de urgență înapoi forțele de pe malul estic al Donului și când Corpul 57 Panzer nu a mai putut să-și apere poziția de la Mișkova.

Să analizăm acum dramaticele evenimente din acea săptămână.

Totul a început în sectorul aripii stângi a Grupului de armate Don, sau mai precis, pe flancul stâng al detașamentului de armate Hollidt.

Ceea ce se întâmplase cu italienii nu se cunoștea cu precizie. Din câte se pare, numai o divizie de blindate ușoare și una din diviziile de artilerie reușiseră să opună cât de cât rezistență. În orice caz, în dimineața zilei de 20 decembrie generalul german de la comanda corpului de armată de pe aripa stângă a dispozitivului italian a raportat că cele două divizii italiene de sub comanda sa s-au retras rapid de pe poziții la aflarea veștii că două corpuri de blindate inamice pătrunseseră deja adânc în flancul lor. Rezultatul a fost acela că flancul Detașamentului de armate Hollidt a rămas complet expus.

Când generalul Hollidt a informat comandamentul Grupului de armate Don despre această situație, noi i-am sugerat să oprească retragerea diviziilor italiene prin orice mijloace. Detașamentul de armate de sub comanda sa trebuia să își păstreze cu orice preț pozițiile de pe cursul superior al Cirului și să își acopere flancul stâng printr-o defensivă eșalonată.

În cursul aceleiași zile, frontul Detașamentului de armate Hollidt a fost penetrat în două locuri. Divizia 7 română s-a retras fără ordin din fața inamicului, iar Corpul 1 român și-a părăsit pozițiile în panică.

În seara zilei de 20 decembrie situația pe flancul Detașamentului de armate Hollidt era extrem de precară. Nimeni nu putea spune dacă italienii care apăraseră acest flanc mai opuneau vreo rezistență inamicului, și dacă da, unde. "Vârfurile de lance" ale ofensivei inamice, formațiunile de blindate, își făcuseră simțită prezența peste tot în spatele Detașamentului de armate Hollidt, chiar și în zona podului peste Donț de la Kamensk-Șahtinski, obiectiv de mare importanță strategică.

În cursul următoarelor două zile situația Detașamentului de armate Hollidt a devenit din ce în ce mai gravă. Cu frontul penetrat, cu flancul și spatele descoperit în fața atacurilor blindatelor sovietice (care acum se bucurau de libertate deplină de acțiune în sectorul din care fuseseră alungați italienii). Peste nu multă vreme această conjunctură periculoasă avea să influențeze în rău și situația de pe frontul Armatei a 3-a române, de pe cursul inferior al Cirului.

Detașamentul de armate Hollidt trebuia mai întâi să facă tot posibilul pentru a forma un nou front cam la același nivel cu cel al Armatei a 3-a române pentru a putea apăra atât flancul acesteia cât și bazele aeriene de la Morozovski și Taținskaia, fără de care podul aerian către Stalingrad nu putea fi menținut. De asemenea trebuiau

depuse toate eforturile pentru ca importantele poduri peste Doneț de la Forchstadt și Kamensk-Șahtinski să rămână deschise.

Era evident că asemenea măsuri de ultim moment nu puteau asigura stabilitatea aripii stângi a Grupului de armate decât pentru cel mult două-trei zile. Pe 20 decembrie Grupul de armate a trimis Comandamentului Suprem un mesaj telex în care menționa că dacă inamicul ar ataca decisiv pentru a valorifica avantajul obținut prin alungarea italienilor, el ar ajunge la Rostov și ar putea astfel să scoată din luptă atât Grupul de armate A cât și Grupul de armate Don. Din păcate șeful marelui stat major nu i-a putut remite mesajul nostru lui Hitler în acea zi, pentru că acesta ducea negocieri cu o delegație italiană. Și acesta este, dacă doriți, încă un exemplu al stării de spirit care domnea în O.K.H. Singurul răspuns pe care l-am primit a fost directiva O.K.H. datată 22 decembrie, prin care Detașamentului de armate Hollidt i se ordona să ocupe un anumit aliniament defensiv – aliniament care fusese deja de mult abandonat în fața înaintării inamice. Pe data de 22 decembrie nici măcar nu era clar dacă germanii și cele câteva formațiuni române care mai luptau în zona centrală a frontului vor mai scăpa cu viață pentru a se retrage și a forma un nou front.

Era evident că Grupul de armate Don nu se putea aștepta la vreo acțiune utilă din partea Comandamentului Suprem în ceea ce privește remedierea situației dificile de pe frontul nostru și al Grupului de armate B. Cei de acolo au refuzat până și trimiterea rapidă a unei divizii de infanterie de pe frontul Grupului de armate A pentru asigurarea protecției sectorului Rostov. Tot ce puteam face, așadar, era să ne descurcăm cu resursele de care dispuneam – o decizie foarte greu de luat, întrucât însemna cu necesitate aducerea la vest de Don a forțelor din aripa dreaptă a Grupului de armate. Nu ne puteam permite însă nici o întârziere, căci pe 24 decembie criza Detașamentului de armate Hollidt a atins intensitatea maximă. Trei corpuri inamice de tancuri și transportoare blindate au pătruns prin breșa creată prin înfrângerea italienilor și a Diviziei 3 române. Două din ele (Corpul 50 Tancuri și Corpul 50 Mecanizat) se apropiau deja de bazele aeriene de la Morozovski și Tatinskaia, iar a treia (Corpul 8 Tancuri) ajunsese chiar în spatele unităților din Detașamentul Hollidt care încă mai rezistau pe cursul mediu și superior al Cirului.

În timp ce situația de pe aripa stângă a Grupului de armate Don se agrava din ce în ce mai mult, noi continuam să luptăm pentru salvarea Armatei a 6-a, a cărei soartă depindea acum de două lucruri: obținerea aprobării de la Hitler pentru evacuarea Stalingradului și acumularea de muniții și combustibil pentru a putea face pasul decisiv în afara încercuirii.

Între timp Armata 4 Panzer lupta din răsputeri pentru a acoperi distanța rămasă până la Stalingrad sperând că în același timp Armata a 6-a va începe și ea să atace către sud-vest, pentru a-i ușura sarcina.

Începând cu 19 decembrie, data când ajunsese la Mişkova, Armata 4 Panzer ducea lupte grele împotriva interminabilelor valuri de trupe aruncate în faţa ei de inamic dinspre frontul de la Stalingrad, pentru a-i opri înaintarea. Cu toate acestea, Corpul 57 Panzer reuşise să cucerească o poziţie pe malul nordic al râului şi, după ce respinsese o serie de atacuri inamice, reuşise să stabilească un cap de pod. Toate atacurile furioase ale inamicului nu i-au adus acestuia nimic în afară de pierderi masive. Deja la orizont se puteau vedea flăcările bătăliei de la Stalingrad. Victoria părea a fi foarte aproape, şi pentru obţinerea ei nu ar mai fi fost necesar decât ca Armata a 6-a să creeze o diversiune şi să pornească la atac, împiedicând astfel inamicul să arunce noi forţe în calea Armatei 4 Panzer. Din motive care au fost deja discutate, atacul Armatei a 6-a nu a mai avut loc.

În după-amiaza zilei de 23 decembrie Grupul de armate a fost nevoit din păcate să constate că situaţia de pe aripa stângă a frontului era atât de gravă, încât devenea necesară concentrarea tuturor forţelor în acel sector. Armata a 3-a română a fost luată de pe cursul inferior al Cirului şi trimisă să înlocuiască Corpul 48 Panzer şi Divizia 11 Panzer care la rândul lor au fost trimise să restabilească echilibrul pe aripa vestică a Grupului de armate. Pentru a compensa această mişcare de trupe, Armata 4 Panzer a fost nevoită să renunţe la una din diviziile sale, fără de care ne-ar fi fost imposibil să apărăm frontul de pe cursul inferior al Cirului.

Evenimentele din ziua următoare ne-au arătat cât de inspirate şi cât de necesare erau aceste măsuri. Aeroportul Taţinskaia a fost pierdut, şi odată cu el şi posibilitatea de a aproviziona Armata a 6-a pe cale aeriană. Aeroportul a rămas în mâinile inamicului până pe 28 decembrie.

Grupul de armate Don nu a luat această dificilă decizie de a slăbi Grupul 4 Panzer prin transferul unei divizii a acestuia de cealaltă parte a Donului, decât atunci când a devenit evident că Armata a 6-a nu mai putea reuşi să spargă încercuirea la timp. Chiar şi în aceste condiţii, nu am făcut-o decât pentru că Divizia 16 Motorizată nu a ajuns la timp în teatrul de operaţiuni. Pe 20 decembrie O.K.H. cedase în sfârşit în faţa insistenţelor comandamentului nostru şi dăduse ordinul ca această divizie să fie înlocuită la Ielista de către Divizia Viking din Grupul de armate B, dar din păcate acest transfer s-a întins pe durata a zece zile. Zece zile era exact perioada care trecuse de la prima cerere a Grupul de armate Don de a-i fi alocată Divizia 16. Dacă aprobarea ar fi venit pe loc, Divizia 16 ar fi fost gata de luptă pe frontul Cirului la 23 decembrie iar Corpul 57 Panzer nu ar mai fi trebuit să cedeze una din diviziile sale de blindate. Şi acest neajuns se datora, ca multe altele, tendinţei lui Hitler de a amâna cât putea de mult luarea deciziilor care nu-i făceau plăcere.

Deşi Hitler promisese Grupului de armate Don că îi va aloca Divizia 7 Panzer, el ştia că aceasta nu avea cum să ajungă la timp pentru operaţiunea care tocmai se desfăşura. El spera însă că lucrurile se vor îndrepta odată cu sosirea pe front a primului batalion de tancuri Tiger. Se înşela însă. În primul rând, aceste tancuri au ajuns pe front cu mare întârziere. În al doilea rând, tancurile nu fuseseră niciodată testate în condiţii reale de front şi prezentau atâtea probleme, încât iniţial nu au făcut armatei nici un serviciu. Hitler însă avea obiceiul de a supraestima puterea noilor arme.

În bătălia de la est de Don, aşadar, venise momentul ca inamicul să preia iniţiativa.

Pe 27 decembrie Corpul 57 a fost atacat în sectorul Mişkova, unde de o vreme se acumulau neîncetat trupe inamice, şi a fost împins înapoi până la Aksai. În următoarele câteva zile a devenit clar că intenţia sovieticilor era să încercuiască corpul atât prin est cât şi prin vest.

Pe fronturile de nord şi de est ale Armatei 4 Panzer a fost semnalată prezenţa a două armate sovietice (51 şi 2 Gardă, compuse din trei corpuri mecanizate, unul de tancuri, trei de infanterie şi unul de cavalerie). O mare parte din aceste forţe fuseseră luate de pe frontul de asediu din jurul Stalingradului, restul fiind aduse de pe celălalt mal al Volgăi.

În doar ceva mai mult de 24 de ore imensa acumulare de forţe inamice a forţat Armata 4 Panzer să se retragă până la Kotelnikovo – punctul din care îşi începuse marşul spre Stalingrad, pe 12 decembrie. Retragerea a fost inevitabilă mai ales pentru că unităţile Armatei a 4-a române nu au fost capabile să-şi îndeplinească misiunea de a proteja flancurile Corpului 57 Panzer în greaua luptă de pe Aksai. Atât trupele din Corpul 7 român, care trebuiau să protejeze flancul estic al Armatei 4 Panzer până la Volga, cât şi cele din Corpul 6, care trebuiau să protejeze terenul dintre flancul Corpului 57 şi Don, îşi pierduseră orice voinţă de a lupta – fără îndoială şi datorită faptului că nu se depuneau suficiente eforturi pentru susţinerea moralului trupelor. Comandantul Armatei a 4-a române, deşi ne-a asigurat că va depune toate eforturile pentru a-şi convinge trupele să lupte, s-a dovedit neputincios în faţa acestor tendinţe de dezintegrare. Nu am avut altă soluţie decât să retragem aceste unităţi de pe front şi să le trimitem acasă, în România.

Operaţiunea de salvare a Armatei a 6-a, începută pe 12 decembrie, înregistrase, cel puţin deocamdată, un eşec.

Ţinând seama de evoluţia situaţiei de până atunci, mai puteam oare spera în succesul unei noi operaţiuni de salvare?

Astăzi, cunoscând ce turnură aveau să ia evenimentele în sectorul Grupului de armate B, putem răspunde cu siguranţă negativ la această întrebare. La vremea aceea, însă, nu puteam să prevedem

că dezastrul din sectorul armatei italiene va fi urmat, înainte de sfârşitul lui ianuarie, de un dezastru şi mai mare în sectorul armatei maghiare de pe Don.

Prin urmare, în ciuda tuturor obiecţiunilor care existau, Grupul de armate Don nu putea să renunţe la planul de a ajuta Armata a 6-a să iasă din încercuire. În acest scop, Grupul de armate a trimis Comandamentului Suprem, pe data de 26 decembrie, următoarele propuneri:

Pentru a stabiliza măcar temporar situaţia aripii stângi a Grupului de armate Don, prin sectorul căreia inamicul ameninţa să pătrundă şi să avanseze către Rostov, noi ceream intervenţia cât mai urgentă a armatei pe care O.K.H. începuse să o asambleze în sectorul Millerovo, chiar în spatele aripii drepte a Grupului de armate B. În plus, mai ceream ca o divizie de infanterie din Armata a 17-a a Grupului de armate A să fie trimisă de urgenţă la Rostov pentru a asigura apărarea căilor noastre de comunicaţii. Divizia 7 Panzer, care fusese promisă de multă vreme Grupului de armate Don dar ar fi ajuns prea târziu pentru a mai putea fi angajată în luptă la est de Don, ar fi urmat să fie folosită în bătălia de pe aripa stângă a Grupului.

În zona centrală a frontului Grupului de armate Don ne puteam retrage în cel mai rău caz până pe linia Don-Doneţ. Situaţia pe cursul inferior al Cirului se mai relaxase întrucâtva în ultimele câteva zile, întrucât inamicul îşi concentrase majoritatea forţelor undeva mai la vest, pentru a ne captura aeroporturile de la Taţinskaia şi Morozovski.

Răspunsul la întrebarea dacă trebuia sau nu să încercăm eliberarea Armatei a 6-a de la Stalingrad depindea în totalitate de capacitatea noastră de a aduna suficiente forţe la est de Don pentru a ajuta Armata 4 Panzer să înfrângă trupele inamice care erau acum pe urmele ei. În acest scop Grupul de armate a făcut apel la O.K.H. – aşa cum făcuse în repetate rânduri încă din 18 decembrie şi chiar şi înainte de această dată – pentru a transfera imediat Corpul 3 Panzer şi o divizie de infanterie din Armata 1 Panzer în sectorul Armatei 4 Panzer pentru a o ajuta. Aceste forţe, în ipoteza că li s-ar fi adăugat şi Divizia 16 Motorizată, ar fi fost suficiente, în opinia Grupului de armate Don, pentru ca Armata 4 Panzer să poată să îşi reia înaintarea spre Stalingrad. În opinia noastră, aceste forţe ar fi putut fi deplasate în sectorul respectiv în circa şase zile. În aceeaşi perioadă ar fi fost posibilă şi refacerea stocurilor de combustibil (1000 tone) şi hrană (500 tone) ale Armatei a 6-a, întrucât Comandamentul Suprem promisese deja între timp suplimentarea escadrilelor de transport aerian. Aeroporturile Taţinskaia şi Morozovski ar fi fost şi ele eliberate în maximum 1-2 zile. Nu mai trebuie să menţionez că Grupul de armate Don a insistat în continuare asupra problemei libertăţii de acţiune a Armatei a 6-a. În opinia noastră, nu existau alternative la evacuarea Stalingradului întrucât era imposibil să aprovizionăm în

mod adecvat Armata a 6-a în încercuirea de la Stalingrad. Având în vedere starea generală a trupelor şi situaţia operaţională în general, am preconizat ca dată limită pentru ieşirea din încercuire sfârşitul lui decembrie. La această dată Armata 4 Panzer ar fi putut teoretic să-şi reia marşul spre Stalingrad, desigur cu condiţia ca întăririle să-i ajungă la timp. Acum însă, chiar dacă încercuirea ar fi fost spartă cu succes, nu ne mai puteam aştepta ca Armata a 6-a să iasă de acolo în stare intactă. Totuşi, ar fi fost un rezultat mulţumitor dacă măcar o parte din trupele acesteia s-ar fi eliberat din încercuire.

Întrebarea care se punea acum era dacă Armata 1 Panzer se poate dispensa de trupele necesare Armatei 4. Atât Hitler cât şi comandamentul Grupului de armate A susţineau că nu.

Nu putem aprecia dacă acest refuz a fost sau nu justificat, aşa că îl vom lăsa pe alţii să decidă. În orice caz, pe 27 decembrie Grupul de armate Don a trimis la O.K.H. (în atenţia lui Hitler) o dare de seamă asupra raportului de forţe, în care se demonstra că transferul celor trei divizii mai sus-menţionate către Armata 4 Panzer era perfect fezabil. Conform cifrelor din acest raport, raportul de forţe în zona Grupului de armate A era mult mai favorabil pentru germani decât în zona Grupului de armate Don, unde preponderenţa ruşilor era covârşitoare. În plus, formaţiunile aparţinând Grupului de armate Don duseseră implicate în ultima lună în confruntări foarte dificile şi capacitatea lor de luptă se diminuase corespunzător. Grupul de armate Don trebuia să lupte în câmp deschis, pe când poziţiile Grupului de armate A din munţii Caucaz erau acum destul de bine consolidate, după ce ofensiva iniţială fusese stăvilită. Şi chiar dacă Armata 1 Panzer, prin cedarea celor trei divizii, ar fi rămas incapabilă să respingă un atac inamic mai puternic, ea ar fi putut folosi tactici evazive pentru a întârzia înaintarea inamicului până când bătălia pentru salvarea Armatei a 6-a ar fi luat sfârşit într-un fel sau altul. Hitler însă nu era dispus să accepte o astfel de propunere atunci, deşi îl avertizasem în repetate rânduri că chiar dacă am fi reuşit să scoatem Armata a 6-a intactă din încercuire, nu puteam spera să mai păstrăm pentru multă vreme poziţiile din Caucaz. "Soluţia de ultim moment" propusă de noi, care însemna scoaterea Armatei a 6-a din încercuirea de la Stalingrad şi trecerea la operaţiuni mobile atât în zona Grupului de armate Don cât şi în cea a Grupului de armate A, a fost categoric respinsă de Hitler.

Refuzul său de a slăbi capacitatea de luptă a Grupului de armate A mai avea, se pare, şi un alt motiv în afară de încăpăţânarea sa arhicunoscută de a nu ceda nici o palmă din teritoriul cucerit. Hitler era convins la vremea aceea că va putea ajuta Armata a 6-a printr-o altă manevră, pe care dorea să o încerce în curând.

Conform unei directive O.K.H. primite de noi pe 31 decembrie, Hitler hotărâse să aducă de pe frontul de vest pe frontul de est Corpul

Panzer SS, care beneficiase deja de o perioadă de odihnă şi refacere şi era constituit din diviziile Panzer Grenadier "Leibstandarte", "Totenkopf" şi "Das Reich". Corpul Panzer SS urma să fie concentrat în jurul Harkovului şi de acolo să pornească ofensiva către Stalingrad. Din cauza capacităţii limitate de transport pe calea ferată, se preconizase ca asamblarea Corpului Panzer SS în sectorul Harkov să dureze până la mijlocul lui februarie. Cum avea să supravieţuiască Armata a 6-a în tot acest timp nu se prevăzuse. În opinia noastră, forţele Corpului Panzer SS nu erau suficiente pentru a garanta reuşita operaţiunii de la Stalingrad. Însă aducerea lor pe frontul de est nu constituia o greşeală. Deşi nu aveam motive să ne aşteptăm la încă un dezastru asemănător celui din sectorul italienilor, aducerea corpului Panzer SS era în orice caz necesară având în vedere gravitatea crescândă a situaţiei din sectorul de la limita dintre Grupul de armate B şi Grupul de armate Don. Dar nu puteam să ne bazăm pe Corpul Panzer SS pentru salvarea Armatei a 6-a. Dacă în decembrie Armata 4 Panzer avea de parcurs 140 de kilometri de la Kotelnikovo la Stalingrad – şi ar fi putut să-i parcurgă dacă ar fi fost ajutată la timp – acum Corpul Panzer SS ar fi avut de acoperit o distanţă de circa 500 de kilometri, ceea ce era de-a dreptul absurd. Credinţa lui Hitler că un astfel de marş este posibil nu face altceva decât să confirme aprecierile noastre despre el dintr-un capitol anterior.

Soarta Armatei a 6-a a fost pecetluită atunci când Hitler a refuzat toate cererile de ajutor ale Grupului de armate Don, la sfârşitul lui decembrie. Degeaba pusesem noi la bătaie până şi ultimul om şi ultimul cartuş pentru eliberarea Armatei a 6-a. Degeaba încercaserăm până în ultimul moment să ducem până la capăt misiunea de eliberare a ei din încercuire şi degeaba pusesem în pericol soarta întregului Grup de armate.

De la începutul lunii ianuarie, evenimentele din sectorul Grupului de armate Don s-au împărţit în două planuri:

- cel al *ultimei lupte a Armatei a 6-a în sectorul Stalingrad*
- cel al *luptei pentru salvarea aripii sudice a frontului* – care a cuprins atât Grupul de armate Don, cât şi Grupurile A şi B.

Pentru a nu renunţa la continuitatea expunerii, cel de al doilea plan va fi tratat în ultima parte a acestui capitol. Acolo se va vedea dealtfel cât de mult a contat ultima luptă a Armatei a 6-a pentru salvarea aripii sudice a frontului german.

ULTIMA LUPTĂ A ARMATEI A 6-A

Lupta Armatei a 6-a cu moartea, care a început în jurul anului nou, a fost un şir de suferinţe de nedescris. Această luptă a fost marcată nu numai de disperarea şi mânia justificată a celor care şi-au văzut speranţele înşelate, ci şi de stoicismul cu care aceştia

şi-au îndurat soarta nemeritată, dar inexorabilă, de marea lor vitejie, spiritul lor de camaraderie şi devotamentul faţă de patrie, şi de resemnarea lor calmă şi credinţa lor nestrămutată în Dumnezeu.

Dacă nu insist aici asupra acestor lucruri, aceasta nu este din cauză că le-aş acorda mai puţină importanţă decât s-ar cuveni. Respect imens eroismul inegalabil al acestor oameni şi consider că indiferent ce şi cum aş scrie, nu voi reuşi să îi descriu la adevărata lor valoare.

Voi aborda acum o întrebare la care, în calitatea mea de comandant al Grupului de armate Don, m-am simţit obligat să răspund. Era justificabil sau necesar – şi dacă da, pentru cât timp – să le cerem acestor soldaţi să se sacrifice? Cu alte cuvinte, a servit lupta finală a Armatei a 6-a vreunui scop? Pentru a da un răspuns mulţumitor la această întrebare, trebuie să luăm în calcul situaţia operaţională din momentul acela şi exigenţele pe care aceasta ni le impunea, iar nu faptul că Germania a fost până la urmă învinsă.

Pe 26 decembrie comandantul Armatei a 6-a ne-a trimis mesajul reprodus mai jos. L-am înaintat de urgenţă O.K.H., întrucât politica noastră de până atunci fusese să prezentăm comandamentului suprem poziţia Armatei a 6-a în modul cel mai direct, fără a face comentarii asupra acesteia şi fără a adăuga nimic. (Începând din acea zi singurele rapoarte pe care le-am primit din interiorul încercuirii au fost cele transmise prin radiotelefon sau aduse de curieri cu avionul. Canalul de comunicaţie de unde ultrascurte, pe care îl foloseam pentru comunicaţiile telex, nu mai era operaţional.)

Mesajul de la general-colonelul Paulus era următorul:

"Pierderile masive, frigul şi lipsa proviziilor au cauzat o scădere considerabilă a capacităţii de luptă a trupelor. Prin urmare sunt nevoit să vă raportez următoarele:

1. Armata poate continua să respingă atacurile minore şi să rezolve crizele locale pentru încă o perioadă, cu condiţia ca aprovizionarea să se îmbunătăţească iar întăririle necesare să fie aduse în cel mai scurt timp posibil.

2. Dacă inamicul îşi retrage forţele de pe frontul lui Hoth[26] şi le foloseşte pentru un atac masiv asupra Stalingradului, Armata a 6-a nu poate rezista decât foarte puţin.

3. Nu mai este posibilă spargerea încercuirii decât în condiţiile în care alte forţe creează dinainte un coridor prin care Armata a 6-a să fie aprovizionată cu muniţie şi combustibil.

Prin urmare vă cer să faceţi demersuri la cel mai înalt nivel pentru a determina luarea de măsuri energice în vederea salvării Armatei a 6-a, cu excepţia cazului în care situaţia generală impune sacrificarea acesteia. Vă asigur că Armata a 6-a va face tot ceea ce îi stă în putere pentru a rezista, până în ultimul moment.

Vă mai raportez de asemenea că astăzi nu am primit decât 70 de tone de provizii. Unele din corpuri vor rămâne fără pâine începând

de mâine, altele chiar din această seară. Sunt necesare de urgență măsuri radicale."

Conținutul acestui mesaj demonstrează cât de grav se înșela șeful de stat major când susținea – cu două săptămâni în urmă – că armata poate rezista pe poziții până la Paște dacă este bine aprovizionată.

Mesajul mai arată de asemenea că șansa Armatei a 6-a de a ieși din încercuire, apărută cu o săptămână în urmă când se afla foarte aproape și Armata 4 Panzer, fusese nu doar prima, ci și ultima de acest fel.

Cu excepția unor incidente locale pe fronturile Armatei a 6-a a fost liniște atât la sfârșitul lui decembrie cât și la începutul lui ianuarie. Aceasta se întâmpla fie din cauză că inamicul își pregătea artileria pentru un mare asalt, fie din cauză că își concentra toate forțele pentru distrugerea Armatei 4 Panzer și pentru forțarea unei victorii la cotul Donului.

Pe 8 ianuarie generalul Hube și-a făcut apariția la cartierul general al Grupului de armate Don, după ce anterior fusese în audiență la Hitler. Hitler îl obligase pe Hube să vină de la Stalingrad la Lötzen cu avionul, ca să-l informeze despre situația Armatei a 6-a. Hube mi-a spus că i-a prezentat lui Hitler situația de la Stalingrad exact așa cum era, fără a-i ascunde nimic. (Raportul lui Hube nu aducea desigur nimic nou în plus față de rapoartele zilnice ale Grupului de armate către Hitler, numai că Hitler nu ar fi fost dispus să dea crezare raportelor Grupului de armate Don fără a avea o confirmare suplimentară din partea cuiva de la fața locului).

Este remarcabil însă ce efect a avut asupra lui Hube întrevederea cu Hitler și cât de mult a fost el influențat de încrederea și optimismul (sincere sau nu) afișate de Hitler. Hitler declarase că va face tot posibilul pentru a asigura aprovizionarea Armatei a 6-a încă multă vreme și îi împărtășise lui Hube noul plan de salvare (despre care am vorbit mai sus). Cu moralul restabilit, Hube s-a întors în încercuire, pentru ca imediat după aceea, la ordinele lui Hitler, să iasă din nou pentru a prelua comanda podului aerian. Însă cu toate eforturile Hube nu a putut face nimic pentru îmbunătățirea performanței acestuia, căci eficiența scăzută se datora vremii defavorabile și resurselor inadecvate ale Luftwaffei și în nici un caz proastei organizări. Curios este că la un moment dat Hube a făcut o declarație prin care confirma un zvon ce circula pe atunci în Armata a 6-a; și anume că eu aș fi trimis comandamentului de acolo mesajul: "Mai așteptați puțin. Vin să vă scot. Manstein". Acum este adevărat că eu am făcut tot ce depindea de mine pentru a scoate Armata a 6-a de la Stalingrad, dar nu am avut niciodată obiceiul de a promite trupelor ceea ce nu eram sigur că puteam să fac.

Generalul Hube, care era un om foarte curajos, încercase să-i arate lui Hitler cât de grav dăuna prestigiului său de şef de stat ca o armată germană să fie încercuită la Stalingrad. El căuta prin aceasta să-l convingă pe Hitler să predea comanda – măcar pe frontul de est – unui militar. Având în vedere faptul că în drum spre Lötzen Hube se oprise pe la noi, Hitler trebuie să fi crezut că în spatele demersului acestuia mă aflam de fapt eu. Desigur, nu a fost aşa.

Când, după căderea Stalingradului, i-am propus lui Hitler nişte schimbări în structura conducerii militare a Germaniei, el a fost avertizat de intenţia mea şi mi-a refuzat propunerile în modul cel mai categoric. Dacă nu ar fi fost avertizat, poate că s-ar fi dovedit mai receptiv, întrucât fusese oarecum adus la realitate de şocul pierderii Armatei a 6-a.

Pe 9 ianuarie inamicul a cerut Armatei a 6-a capitularea necondiţionată. La ordinele lui Hitler, Armata a 6-a a refuzat să capituleze.

Nu cred că se poate spune despre mine că nu am avut o atitudine critică faţă de deciziile lui Hitler din sfera militară. Însă în acest caz i-am susţinut întru totul decizia luată în acest caz, căci oricât de dură ar fi părut aceasta din punct de vedere uman, era extrem de necesară din punct de vedere militar.

În primul rând trebuie să luăm în considerare codul de onoare ostăşesc conform căruia nici o armată nu se poate gândi la capitulare atâta timp cât mai are puterea să lupte. A abandona această concepţie ar fi echivalent cu a nega ideea de armată. Până când vom ajunge în acea epocă fericită în care statele se vor putea descurca fără forţe armate şi soldaţii nu vor mai exista, această concepţie trebuie menţinută. Nici măcar ideea de a evita o bătălie al cărui rezultat se cunoaşte dinainte nu poate justifica abandonarea luptei. Dacă toţi comandanţii ar capitula de fiecare dată când li s-ar părea că situaţia trupelor este fără speranţă, nimeni nu ar putea câştiga – sau pierde – vreun război. Chiar şi în situaţii în care se părea că nu mai există nici o speranţă a fost adesea posibil să se găsească o soluţie salvatoare. Din punctul de vedere al generalului Paulus, în orice caz, a refuza capitularea era o datorie de onoare. Excepţia ar fi putut fi făcută doar în cazul în care armata nu ar mai fi avut de jucat nici un rol şi prelungirea bătăliei nu ar mai fi servit vreunui scop. Şi cu aceasta ajungem la motivul de bază care justifică refuzul lui Hitler de a permite capitularea Armatei a 6-a. Lăsând la o parte faptul că pe termen lung Armata a 6-a ar fi fost oricum distrusă, în situaţia actuală ea avea de jucat – atâta timp cât mai putea să lupte – un rol decisiv în situaţia strategică a aripii sudice a frontului. Armata a 6-a trebuia să blocheze în jurul ei cât mai multe trupe inamice pentu o perioadă cât mai mare de timp.

La începutul lui decembrie pe frontul de asediu din jurul Stalingradului fuseseră identificate aproximativ 60 de formaţiuni inamice (divizii de infanterie, brigăzi de blindate şi mecanizate, etc.) Unele din acestea fuseseră desigur folosite pentru a respinge atacul Armatei 4 Panzer, dar în locul lor inamicul a adus imediat noi trupe. Pe 19 ianuarie, 90 din cele 259 de formaţiuni inamice cu care se confrunta Grupul de armate Don erau concentrate la Stalingrad în jurul Armatei a 6-a. Având în vedere ceea ce am explicat deja în legătură cu poziţia Grupului de armate Don şi situaţia aripii sudice a frontului, o capitulare a Armatei a 6-a cu eliberarea tuturor acelor 90 de formaţiuni inamice ar fi dus la un dezastru de proporţii.

Armata mai era încă aptă de luptă, deşi din punctul de vedere al acesteia, continuarea luptei nu mai servea la nimic. Însă capacitatea ei de a rezista la Stalingrad era de importanţă vitală pentru tot restul aripii sudice a frontului. Fiecare zi în care Armata a 6-a ţinea în şah cele 90 de formaţiuni inamice în jurul ei era vitală pentru întreg frontul de est. Este inutil să mai vorbim acum despre faptul că în final am pierdut războiul şi că încheierea lui rapidă ne-ar fi scutit de foarte multe necazuri. La vremea aceea nu era deloc sigur că Germania va pierde războiul, în sens militar. O remiză în plan militar, care ar fi dus la o situaţie similară în plan politic, era pe deplin posibilă pe atunci, cu condiţia ca echilibrul de forţe pe aripa sudică a frontului de est să fie cumva restabilit. Aceasta era posibil numai dacă Armata a 6-a îşi continua lupta şi ţinea blocate forţele inamice din jurul Stalingradului atâta timp cât îi permiteau resursele. Această necesitate obiectivă a fost factorul care a determinat Comandamentul Suprem să ceară trupelor de la Stalingrad şi acest ultim sacrificiu. Faptul că tragedia Armatei a 6-a se datora incompetenţei aceluiaşi Comandament Suprem nu mai avea nici o relevanţă acum.

După ce pe 9 ianuarie Armata a 6-a a refuzat să capituleze, sovieticii au făcut o pregătire intensă de artilerie şi au dezlănţuit un atac violent pe toate fronturile din jurul Stalingradului, atac în care blindatele au jucat rolul principal. Atacul s-a concentrat cu precădere asupra extremităţii vestice a frontului, în sectorul Marinovka, iar inamicul a reuşit să penetreze defensiva Armatei a 6-a în mai multe puncte.

Pe 11 ianuarie situaţia s-a agravat şi mai mult, şi din cauza lipsei de combustibil şi muniţie, armata nu mai avea cum să o remedieze. Pierderea poziţiilor din valea Karpovka – şi mai ales a poziţiilor din localităţile de acolo – a lăsat trupele Armatei a 6-a fără protecţia, şi aşa insuficientă, pe care o aveau împotriva frigului. În plus, vremea defavorabilă împiedica menţinerea podului aerian.

Această agravare a crizei de la Stalingrad a fost reflectată într-un raport al generalului Paulus, pe care noi l-am înaintat de urgenţă O.K.H.

"In ciuda rezistenței eroice a trupelor", se spunea în raportul Armatei a 6-a, "luptele grele din ultimele zile au avut ca rezultat penetrarea adâncă a frontului german de către trupele inamice, situația fiind din ce în ce mai dificilă de controlat. Stocurile au fost epuizate și nu avem nici o posibilitate de a le reface. Armamentul greu este imobilizat. Pierderile grele și lipsa de provizii, la care se adaugă și frigul sever, au dus la scăderea considerabilă a rezistenței trupelor. Dacă atacurile inamice continuă cu intensitatea din prezent, frontul de la Stalingrad nu poate rezista mai mult de câteva zile. Rezistența trupelor germane se va putea manifesta atunci numai prin acțiuni izolate."

Pe 12 ianuarie zborurile de aprovizionare ale Luftwaffei au trebuit din nou întrerupte din cauza vremii, ca dealtfel și zborurile de luptă în sprijinul bătăliei defensive de la Stalingrad.

În seara zilei de 12 generalul Pickert, responsabil din partea Luftwaffei pentru podul aerian, a venit de la Stalingrad la comandamentul Grupului de armate Don. În raportul său, el a făcut o descriere de-a dreptul șocantă a situației de la Stalingrad și a estimat că cei de acolo vor putea rezista două, cel mult patru zile. Estimarea lui însă urma să se dovedească greșită – datorită imensului curaj și spirit de sacrificiu al trupelor. În opinia lui Pickert, nici măcar o îmbunătățire a podului aerian nu ar fi fost de mare ajutor Armatei a 6-a de acum înainte, întrucât în starea de acum ea nu mai putea spera să repare în vreun fel spărturile frontului prin care pătrunsese inamicul.

Situația tactică din interiorul zonei încercuite ne-a fost descrisă de Paulus (între timp promovat general-colonel), într-un raport pe care acesta ni l-a trimis prin intermediul lui Pickert:

Pe frontul de nord-vest inamicul atacase cu o forță cuprinsă între zece și douăsprezece divizii. Parte din trupele diviziilor 3 și 29 Infanterie Motorizată fuseseră învăluite pe la nord și ulterior distruse, rezultatul fiind acela că nu se mai putea construi o nouă linie defensivă în acea zonă. Cele două brave divizii doborâseră împreună peste 100 de tancuri inamice înainte de a fi distruse; rușilor le mai rămăseseră însă circa 50 de tancuri în stare de funcționare.

Pe frontul sudic al încercuirii, în pofida rezistenței eroice a Diviziei 297 Infanterie, inamicul reușise să străpungă defensiva germană după două zile de bombardamente intense de artilerie. Nici aici nu mai erau disponibile forțe pentru a se repara spărtura. Și aici, din cele peste 100 de tancuri sovietice care luaseră parte la asalt, peste 40 fuseseră distruse de ai noștri.

Frontul estic al încercuirii mai rezista încă, deși și aici inamicul exercita o presiune uriașă.

Frontul de nord-est fusese penetrat adânc de inamic, în mai multe locuri. Capacitatea de luptă a Diviziei 16 Panzer era epuizată.

Paulus ne mai informa că Armata a 6-a intenționa să reziste și să lupte până la ultimul cartuș. Retragerea fronturilor și reducerea suprafeței zonei încercuite, așa cum îi sugerase lui Hitler generalul Hube,[1] nu ar fi avut alt rezultat decât grăbirea colapsului, întrucât armamentul greu nu mai putea fi transportat din lipsă de combustibil. Întrucât podul aerian nu fusese eficient de la început, o îmbunătățire a acestuia nu ar mai fi ajutat la nimic acum. Singurul factor de care mai depindea cât de mult va rezista Armata a 6-a la Stalingrad era acum intensitatea atacurilor inamice.

În aceeași zi de 12 baza aeriană de la Pitomnik a fost pierdută. Singurul aeroport de care mai dispuneam la Stalingrad era cel de la Gumrak.

În cursul nopții, însă, Paulus a raportat că ar mai exista o posibilitate de a apăra orașul, cu condiția să aducem cu ajutorul Luftwaffei câteva batalioane, cu tot armamentul din dotare. Paulus ne rugase în repetate rânduri să-i trimitem pe calea aerului câteva mii de oameni ca să-și acopere pierderile, dar Grupul de armate Don nu putuse să-i satisfacă cererea întrucât nu dispunea de efectivele necesare și nu avea, de fapt, nici măcar un singur batalion disponibil. Și în orice caz, nu ar mai fi acceptat o astfel de cerere din momentul în care înaintarea Armatei 4 Panzer a fost oprită, întrucât din acel moment trimiterea de întăriri în zona încercuită nu mai avea nici un sens din punct de vedere militar. Pentru noi era deja destul de greu să îi transportăm înapoi în încercuire pe ofițerii care ieșeau de acolo cu diferite sarcini. Lăsând la o parte faptul că armata avea mare nevoie de ei, acești ofițeri – dintre care unii purtau nume cu rezonanță în istoria germană, ca Bismarck și Below – insistau ei înșiși să fie transportați cât mai repede la trupele lor, demonstrând prin aceasta că tradițiile camaraderiei și sacrificiului de sine nu erau uitate nici în cele mai dificile momente.

Pe 13 ianuarie aghiotantul general-colonelului Paulus, căpitanul Behr, un tânăr ofițer de excepție, decorat deja cu Crucea de Cavaler, a venit la comandamentul Grupului de armate Don aducând cu el jurnalul de front al Armatei a 6-a. El ne-a povestit cu cât curaj luptau încă trupele și ce tărie de caracter demonstraseră militarii de toate gradele, acceptându-și soarta de condamnați.

Behr a mai adus și scrisori de la Paulus și șeful său de stat major pentru mine și Schulz – scrisori care sunt încă o dovadă a curajului, integrității și decenței care guvernează gândirea militarilor germani. Cei doi recunoșteau că Grupul de armate Don făcuse tot posibilul pentru a scoate Armata a 6-a din încercuire, dar pe de altă parte se declarau nemulțumiți de faptul că O.K.H. nu își respectase promisiunile cu privire la podul aerian. Tot ce am putut să le răspund a fost că nici eu, nici general-colonelul von Richthofen nu le-am făcut vreodată promisiuni pe care să le încălcăm după aceea; omul

responsabil pentru situaţia disperată a Armatei a 6-a era nimeni altul decât Göring.

Pe 16 ianuarie s-au dat din nou lupte grele pe toate fronturile Armatei a 6-a. Pentru o perioadă au fost sistate toate zborurile spre Stalingrad, întrucât apărarea antiaeriană a inamicului ne pricinuise mari pierderi. Acum nu mai era posibil să aprovizionăm Armata a 6-a decât în cursul nopţii sau prin paraşutarea containerelor cu materiale. Inevitabil, o mare parte din materialele trimise prin această metodă se pierdeau.

Tot pe 16 ianuarie Hitler l-a numit pe feldmareşalul Milch la comanda operaţiunilor de transport aerian. Pe 17 ianuarie Armata a 6-a a comunicat prin radio că aeroportul de la Gumrak redevenise utilizabil, dar Luftwaffe era de altă părere. Grupul de armate Don însă a insistat ca Luftwaffe să încerce să aterizeze pe acel aeroport.

Pe 19 ianuarie am avut prima conversaţie cu Milch, care fusese uşor rănit în ziua precedentă, când maşina cu care se deplasa către comandamentul nostru fusese lovită de o locomotivă. I-am pus în vedere necesitatea ameliorării radicale a performanţei podului aerian indiferent cât de disperată ar fi devenit poziţia Armatei a 6-a. În afară de faptul că era datoria noastră de camarazi să menţinem fluxul de provizii către Armata a 6-a până în ultimul moment, i-am spus, această armată avea de îndeplinit o misiune vitală pentru stabilitatea frontului: să ţină pe loc circa 90 de formaţiuni inamice. Având în vedere situaţia critică din restul frontului Grupului de armate Don şi faptul că flancul dinspre Grupul de armate B rămăsese descoperit, fiecare zi în care puteam menţine Armata a 6-a în acţiune era de importanţă hotărâtoare. Milch promisese să mobilizeze toate resursele disponibile pe frontul din vest, inclusiv ultimele rezerve de aeronave de transport şi personal tehnic pentru întreţinere şi reparaţii. Personalul tehnic mai ales era foarte important acum, când din cauza pierderii aeroporturilor de la Taţinskaia şi Morozovski eram obligaţi să operăm din Novocerkask şi Rostov şi chiar din bazele mai îndepărtate, din spatele frontului.

Din ceea ce mi-a spus Milch am înţeles că dacă ar fi fost chemat mai devreme, el ar fi putut să amelioreze considerabil situaţia, întrucât avea acces la mari cantităţi de resurse din Germania, resurse care nu îi erau la îndemână lui von Richthofen. Aceasta însemna că Göring era o dată în plus de vină, întrucât nu alocase aceste resurse la timp lui von Richthofen.

Pe 24 ianuarie generalul Zeitzler, şeful de stat major al lui Hitler, ne-a trimis următorul mesaj:

"Am primit următorul mesaj prin radio:

«Stalingradul mai poate fi apărat numai câteva zile. Trupele sunt epuizate iar armamentul imobilizat ca urmare a faptului că nu am primit proviziile necesare de hrană şi combustibil. Pierderea

iminentă a ultimului aerodrom de care dispunem va reduce la minimum resursele noastre materiale. Nu mai avem baza materială pentru îndeplinirea misiunii de apărare a Stalingradului. Ruşii au reuşit deja să străpungă unele fronturi, din care porţiuni largi nu mai pot fi refăcute datorită pierderilor masive de personal. Eroismul ofiţerilor şi soldaţilor rămâne însă neclintit. Ca ultimă soluţie, vom ordona tuturor elementelor armatei să lupte pentru a avansa către sud-vest, în grupuri organizate. Unele dintre aceste grupuri vor reuşi să spargă încercuirea şi vor semăna confuzie în rândul trupelor sovietice. A nu pleca acum ar însemna sfârşitul tuturor, întrucât şi ca prizonieri am muri sigur de frig şi de foame. Sugerez să ordonaţi scoaterea din încercuire cu ajutorul aviaţiei a câtorva oameni, atât ofiţeri cât şi alţi militari, pentru a fi utilizaţi ca specialişti în operaţiunile viitoare. În acest sens trebuie să emiteţi ordinul cât mai repede, întrucât nu vom mai dispune multă vreme de aeroport. Vă rog să precizaţi în ordin numele ofiţerilor pe care doriţi să îi scoateţi de aici, desigur excluzându-mă pe mine.

PAULUS.»

A fost trimis următorul răspuns:

"Recepţionat mesajul. Răspunsul nostru este similar cu cel de acum patru zile, cu următoarele adăugiri din partea Führerului:

1. În ceea ce priveşte spargerea încercuirii: Führerul îşi rezervă dreptul de a lua decizia finală. Vă rugăm să ne informaţi în caz că întreprindeţi ceva.

2. În ceea ce priveşte scoaterea din încercuire a personalului: Führerul a refuzat deocamdată. Vă rugăm trimiteţi-l pe Zitzewitz aici pentru a explica situaţia. Eu îl voi introduce la Führer.

ZEITZLER"

Cu privire la cererea generalului Paulus de a fi salvaţi anumiţi membri ai armatei sale, am de făcut următorul comentariu:

Din punct de vedere strict militar, ar fi fost desigur de dorit să salvăm un număr cât mai mare posibil de specialişti, ţinând seama de faptul că aceştia nu trebuiau selectaţi în funcţie de grad, ci de competenţă. Din punct de vedere umanitar, este de la sine înţeles că ar fi trebuit să îi evacuăm de acolo pe toţi. Şi mai trebuia să ţinem seama de un aspect legat de etica militară, care ne cerea ca primii evacuaţi să fie răniţii. (Amintesc aici că Grupul de armate Don a reuşit până la urmă să evacueze majoritatea răniţilor de la Stalingrad.) Evacuarea specialiştilor, însă, nu ar fi putut fi realizată decât cu preţul abandonării a numeroşi răniţi. Şi în afară de aceasta, majoritatea specialiştilor evacuaţi ar fi fost inevitabil ofiţeri, pentru simplul motiv că pregătirea unui ofiţer îl face pe acesta mai important în economia războiului decât un soldat, cu excepţia cazului în care acesta din urmă posedă vreo calificare civilă deosebită, de tehnician sau om de ştiinţă. Iar în situaţii cum era aceea a Armatei a 6-a, regulamentele militare germane cer ca primii evacuaţi să fie soldaţii, şi abia apoi urmează

ofiţerii. Din acest motiv Grupul de armate Don nu a întreprins nimic pentru a-l convinge pe Hitler să accepte propunerea comandantului Armatei a 6-a.

În ceea ce priveşte încercarea de ultim moment a Armatei a 6-a de a străpunge liniile încercuirii inamice în mici grupuri organizate, Hitler nu a luat niciodată acea "decizie finală" la care îşi rezervase dreptul.

Cu toate acestea, Grupul de armate a încercat să asigure o bază de supravieţuire pentru grupurile care ar fi reuşit să evadeze, prin paraşutarea de provizii în diverse puncte din spatele frontului inamic şi prin trimiterea de avioane de recunoaştere în căutarea acestor grupuri. Dar nici unul dintre ele nu a ajuns aproape de poziţiile Grupul de armate, şi nici unul nu a fost detectat de avioanele de recunoaştere.

În orice caz, din mesajele lui Paulus se înţelegea că aceia din oamenii lui care mai aveau încă puterea să lupte nu doreau să abandoneze confruntarea şi să cadă prizonieri. Eram la curent cu faptul că parte din ofiţeri şi din soldaţi (cei mai tineri, în general) a căror capacitate de luptă nu fusese încă epuizată, erau decişi ca orice s-ar fi întâmplat, să încerce spargerea încercuirii inamice atunci când nu ar mai fi fost nimic de făcut. De aceea am luat şi măsurile descrise mai sus – măsuri care până la urmă s-au dovedit însă inutile.

Pe 22 ianuarie ruşii au capturat baza aeriană de la Gumrak, rezultatul fiind acela că Armata a 6-a nu a mai putut fi aprovizionată pe calea aerului decât prin paraşutarea proviziilor – modalitate cu totul ineficientă. Întrucât raportase deja că nu mai poate reface frontul şi că raţiile şi muniţiile sunt pe sfârşite, Paulus încerca acum să obţină permisiunea lui Hitler pentru a începe negocierile de capitulare cu ruşii. Pe acest subiect am avut o ceartă straşnică cu Hitler prin telefon. Eu îl îndemnam să autorizeze capitularea, fiind de părere că deşi lupta Armatei a 6-a era de o importanţă capitală pentru situaţia operaţională din sectorul Grupului de armate Don, totuşi la un moment dat considerentele umanitare trebuiau să prevaleze. În grelele lupte de la Stalingrad Armata a 6-a îşi cheltuise până şi ultimul strop de energie încercând să ţină pe loc un inamic cu mult superior numeric, şi prin aceasta contribuise decisiv la salvarea Frontului de Est în iarna aceea. Din acel moment, avantajele obţinute prin blocarea forţelor inamice în sectorul Stalingrad nu mai justificau suferinţele groaznice prin care treceau trupele.

Într-o dispută lungă şi violentă, Hitler a respins cererea lui Paulus şi a mea şi a ordonat armatei să lupte până la ultimul om. Motivul invocat de el era acela că fiecare zi în care diviziile inamice de la Stalingrad erau împiedicate să se angajeze în luptă pe alte fronturi era un câştig imens pentru armata germană. Situaţia era oricum destul de gravă acum că ruşii spărseseră şi frontul armatei maghiare de pe

Don şi practic şterseseră Grupul de armate B de pe faţa pământului. De la Voroşilovgrad pe Doneţ până la Voronej pe Don se căsca un gol prin care inamicul împingea spre noi cantităţi uriaşe de trupe, beneficiind de libertate de manevră aproape deplină. În această situaţie era neclar dacă vom mai putea salva în vreun fel Grupul de armate Don şi Grupul de armate A, care îşi începuse retragerea din Caucaz.

Hitler susţinea că deşi Armata a 6-a nu mai putea forma un front coerent, ea putea continua totuşi să reziste în cuiburi izolate, pentru încă o vreme. Şi în final, mai spunea el, din punct de vedere umanitar ar fi fost inutil să capitulăm, întrucât oricum ruşii nu ar fi respectat nici o convenţie.

Ultimul argument al lui Hitler avea din păcate să se dovedească adevărat, dacă nu în sensul literal, atunci cel puţin în esenţă; din cei 90000 de prizonieri care au căzut în cele din urmă în mâinile sovieticilor, astăzi nu mai sunt în viaţă decât câteva mii. Trebuie să amintim aici că sovieticii dispuneau de linii ferate intacte, care ajungeau până foarte aproape de Stalingrad, şi că dacă ar fi avut bunăvoinţă, le-ar fost pe deplin posibil să hrănească şi să evacueze prizonierii. Deşi sunt de acord că era inevitabilă moartea multora dintre prizonieri din cauza frigului şi a epuizării, totuşi consider că procentajul celor care nu au supravieţuit este excesiv de mare în acest caz.

Când Hitler a refuzat cererea mea de aprobare a capitulării Armatei a 6-a, eu mi-am pus problema dacă nu cumva ar trebui să-mi exprim dezacordul dându-mi demisia de la comanda Grupului de armate Don.

Nu era prima dată când luam în calcul această posibilitate. Această problemă mă preocupase în special în acele zile de la sfârşitul lui decembrie 1942, când nu reuşisem să-l conving pe Hitler să lase Armata a 6-a să plece de la Stalingrad. Şi aveam să mă mai confrunt cu ea şi în lunile următoare.

Este de înţeles, cred eu, să doreşti să fii eliberat de nişte responsabilităţi care devin imposibil de suportat datorită unui interminabil război al nervilor – ca acela pe care trebuia să-l port eu cu Comandamentul Suprem pentru a-l convinge să ia deciziile pe care le impunea situaţia tactică. Ca să nu vorbesc eu însumi despre atitudinea mea, voi reproduce aici o remarcă a (pe atunci) colonelului Busse, ofiţer I la statul major al Grupului de armate, adresată inginerului şef al Armatei a 6-a, chiar în perioada din jurul Crăciunului 1942. Conform inginerului şef, Busse spusese: "Dacă nu l-aş fi rugat eu să rămână de dragul trupelor, Manstein şi-ar fi luat câmpii de mult". Această mărturie impulsivă a unui om care era pe vremea aceea unul din cei mai apropiaţi colaboratori ai mei descrie, cred eu, cel mai bine atitudinea mea din momentul acela.

Este timpul, cred eu, să facem câteva precizări de ordin general asupra problemei demisiei unui comandant pe câmpul de luptă. Primul lucru care trebuie spus este că un comandant, ca şi orice alt

militar; nu are voie să îşi facă bagajele şi să plece acasă când doreşte. Hitler nu era obligat să îmi accepte demisia, şi cel mai probabil în cazul meu nici nu ar fi făcut-o. Militarul de pe front nu se află în poziţia privilegiată a politicianului, care are întotdeauna libertatea să debarce dacă lucrurile merg prost sau dacă linia politică susţinută de guvern nu îi convine. Militarul trebuie să lupte acolo unde i se ordonă, când i se ordonă.

Există neîndoielnic cazuri în care comandanţii nu pot accepta să ia asupra lor responsabilitatea aducerii la îndeplinire a unui ordin. În acest caz, ei trebuie să procedeze ca Seydlitz în bătălia de la Zorndorf şi să spună: "După bătălie, regele poate să facă ce vrea cu capul meu, dar cât mai ţine bătălia îmi va da permisiunea să mi-l folosesc". Nici un general nu poate justifica pierderea unei bătălii afirmând că a fost nevoit să execute un ordin care a dus la înfrângere, în condiţiile în care el ar fi putut lua o decizie mai bună. În acest caz singura cale care îi rămâne deschisă este cea a nesupunerii, nesupunere pentru care el trebuie să fie gata să plătească cu capul. Şi dacă decizia lui a fost bună sau nu, depinde doar de rezultatul luptei.

Acesta a fost dealtfel şi motivul pentru care eu am dat ordin Armatei a 6-a pe 19 decembrie să spargă încercuirea către sud-vest, contrar unei directive exprese a lui Hitler. Faptul că ordinul nu a avut nici un efect se datorează refuzului Armatei a 6-a de a-l pune în aplicare. Nu vom şti niciodată cu siguranţă dacă Armata a 6-a a avut dreptate să dea cu piciorul acestei ultime şanse de salvare, întrucât nu avem de unde să ştim dacă ieşirea din încercuire ar fi reuşit sau nu.

Şi în alte ocazii aveam să mai acţionez împotriva ordinelor lui Hitler, de fiecare dată când am fost convins că este absolut necesar să o fac. Rezultatele luptelor mi-au dat dreptate, iar Hitler a fost nevoit să treacă cu vederea nesupunerea mea. (Neexecutarea ordinelor nu este însă niciodată tolerabilă atunci când se face în dauna formaţiunilor vecine).

În afară de ceea ce am menţionat mai sus, problema demisiei mai comportă şi alte aspecte. Mă refer aici la faptul că un comandant de rang superior trebuie să se simtă responsabil pentru soldaţii săi.

La momentul în discuţie eu nu eram responsabil doar pentru cei din Armata a 6-a. Era în joc soarta întregului Grup de armate Don, ca şi cea a Grupului de armate A. Să-mi fi abandonat sarcinile în acel moment, oricât de justificată ar fi fost atitudinea mea faţă de refuzul lui Hitler de a accepta capitularea Armatei a 6-a, ar fi însemnat să trădez acele brave trupe care luptau pe viaţă şi pe moarte în afara încercuirii de la Stalingrad.

Faptul că mai târziu Grupul de armate Don a reuşit să facă faţă uneia din cele mai dificile crize din întregul război demonstrează, în opinia mea, că decizia de a nu demisiona din dezgust faţă de cruzimea lui Hitler a fost corectă.

Cât de importantă a fost rezistenţa încrâncenată a Armatei a

6-a pentru frontul sudic se poate vedea dintr-o scurtă schiță a evenimentelor din sectoarele Grupurilor de armate A și B și Grupului de armate Don, din ianuarie 1943.

Pe 29 decembrie O.K.H. cedase în sfârșit la insistențele Grupului de armate Don și ordonase retragerea Grupului de armate A din Caucaz, aducând inițial aripa stângă – Armata 1 Panzer – înapoi pe linia Kuma-Piatigorsk-Praskoveia (la 250 de kilometri sud-est de Salsk). Din cauza faptului că transportul echipamentului era o operațiune laborioasă, mișcarea s-a făcut foarte încet și trupele Armatei 1 nu au devenit disponibile la timp pentru a putea fi angajate în alte sectoare ale frontului.

Pe 9 ianuarie, data la care Armata a 6-a a refuzat propunerea de capitulare a rușilor, Armata 1 Panzer încă nu ajunsese pe linia Kuma.

Armata 4 Panzer, a cărei sarcină era să acopere spatele Grupului de armate A la sud de Don și simultan să mențină deschise căile de comunicație ale acesteia – care treceau prin Rostov – fusese împinsă înapoi spre vest prin Kotelnikovo, după ce încercase în zadar să facă față, la sud de Don, unor forțe inamice cu mult superioare numeric (trei armate). Pe 9 ianuarie Armata 4 Panzer ducea lupte grele pe valea Kuberle, între Sal și Manâci, și era evident că inamicul urmărește să o învăluie pe ambele flancuri. Corpul 3 Tancuri Gardă al inamicului, situat inițial pe Don în sectorul Konstantinovka, o cotise către sud-est și se afla în marș către Proletarskaia, în spatele Armatei 4 Panzer. Similar, de-a lungul râului Manâci, Armata 28 sovietică, proaspăt sosită din Stepele Calmâce, încerca să execute o mișcare de învăluire către sud.

Detașamentul de armate Hollidt, după luptele grele de la cotul Donului, fusese nevoit să se retragă în sectorul Kagalnik. Chiar și acolo suferise un atac pe flancul sudic, întrucât o mică formațiune sovietică reușise să treacă Donul pe la nord-est de Novocerkask (unde se afla și comandamentul Grupului de armate), pe 7 ianuarie. Pe aripa nordică a Detașamentului Hollidt Divizia 7 Panzer încerca să amâne apropierea inamicului de podul peste Donț de la Forchstadt prin operațiuni izolate de șoc. Podul de la Kamensk nu era apărat decât de niște unități de criză și de cei câțiva români care nu părăsiseră câmpul de luptă.

La nord-vest de acest pod începea imensa gaură apărută prin dezintegrarea armatei italiene. În jurul orașului Millerovo mai lupta – și la un moment dat a fost complet încercuit – Grupul de atac Fretter-Pico aparținând Grupului de armate B.

Pe 24 ianuarie, ziua în care Armata a 6-a s-a spart în trei grupuri și nu a mai putut ține pe loc forțele sovietice de la Stalingrad, situația pe restul frontului se prezenta după cum urmează:

Aripa nordică a Grupului de armate A era încă în sectorul Belaia Glina și chiar mai la sud, adică la est de Armavir, ceea ce însemna că se afla la 150-200 de kilometri de Rostov. O.K.H.

autorizase în final retragerea majorității unităților Armatei 1 Panzer către Rostov.

În cadrul Grupului de armate Don, Armata 4 Panzer lupta cu disperare la sud-est de Rostov pentru a menține deschis podul peste Don pentru Armata 1 Panzer – pe care, odată ajunsă, eu aveam de gând să o folosesc pe aripa stângă a Grupului de armate Don pentru a apăra Donețul în amonte de Voroșilovgrad.

Detașamentul de armate Hollidt apăra Donețul de la confluența cu Donul până într-un punct din amonte de Forchstadt.

Grupul de atac Fretter-Pico (constând din două divizii decimate) apăra Donețul în sectorul Kamensk.

Începând din 19 ianuarie, din cauza dezintegrării armatei italiene și a celei maghiare, întregul sector dintre Voroșilovgrad pe Donț până la Voronej pe Don, lat de peste 300 de kilometri, a rămas complet neacoperit. Pe 23 ianuarie întreg "frontul", până în apropiere de Starobielsk a trecut în subordinea Grupului de armate Don. Practic singurele trupe rămase acolo erau cele ale Diviziei 19 Panzer, care erau deja destul de afectate în urma bătăliei împotriva a trei corpuri de armată sovietice, cărora fuseseră nevoite să le cedeze Starobielskul.

Pe 1 februarie, când Armata a 6-a a încetat să mai opună rezistență, inamicul amenința să treacă Donețul în sectorul Voroșilovgrad cu un grup de trei corpuri de tancuri, unul mecanizat și unul de infanterie. De asemenea, se pare că el mai aruncase în luptă încă trei sau patru corpuri de tancuri și n corp de infanterie pe frontul Donețului, între Lisiceansk și Slaviansk.

Având în vedere cele descrise aici, este inutil să mai discutăm despre cum ar fi putut evolua lucrurile între 9 ianuarie și 1 februarie, sau ulterior, dacă inamicul nu ar fi fost blocat atâta timp la Stalingrad prin lupta eroică a camarazilor noștri din Armata a 6-a!

Să ne întoarcem acum la lupta finală a Armatei a 6-a.

Pe 24 ianuarie frontul s-a spart în trei mici sectoare izolate, dintre care unul în centrul Stalingradului și celelalte două la marginea de sud și cea de nord a orașului.

Pe 31 ianuarie comandantul armatei, între timp promovat feldmareșal, a fost luat prizonier împreună cu ceilalți membri ai comandamentului.

Pe 1 februarie lupta s-a încheiat definitiv, odată cu capitularea militarilor rămași din Corpul 11, undeva în nordul orașului.

Bătălia se încheiase pentru Armata a 6-a.

Prizonieratul la sovietici urma să desăvârșească procesul de distrugere început prin luptele fantastic de dure și continuat de foamea și de frigul nemilos din stepele ruse. Soldații care au îndurat toate acestea s-au predat numai când brațele lor ostenite nu au mai putut să țină armele iar degetele lor înghețate nu au mai putut să apese trăgaciul, numai când lipsa muniției i-a lipsit de orice apărare în fața

forţei copleşitoare a inamicului! Mulţumită spiritului de sacrificiu al escadrilelor germane, însă, fusese posibilă evacuarea a circa 30000 de răniţi din sectorul Stalingrad.

Răspunsul la întrebarea "cine este responsabil pentru tragedia de la Stalingrad?" a fost dat deja, de Hitler însuşi. Pe 5 februarie eu am fost convocat din nou la Comandamentul Suprem, întrucât Hitler rămăsese surd atunci când eu îl implorasem să vină şi să vadă cu ochii lui situaţia de pe front, şi nu catadicsise măcar să-l trimită pe şeful de stat major Zeitzler sau pe generalul Jodl.

Hitler a deschis întrevederea cu aproximativ aceste cuvinte:

"Eu singur port responsabilitatea pentru Stalingrad! Aş putea probabil să arunc o parte din vină pe Göring şi să spun că nu m-a informat corect asupra capacităţilor Luftwaffei. Dar Göring a fost desemnat de mine drept succesorul meu la conducerea Germaniei, şi prin urmare nu pot să îl încarc cu responsabilitatea pentru Stalingrad."

Este fără îndoială spre lauda lui Hitler faptul că el şi-a asumat responsabilitatea fără nici o rezervă în acest caz şi că nu a încercat defel să găsească vreun ţap ispăşitor. Pe de altă parte însă este regretabil faptul că el nu a tras nici o concluzie pentru viitor din această înfrângere, pentru care el purta vina.

Dar dincolo de problema responsabilităţii, dincolo de mânia justificată a multor membri ai armatei sacrificate care au fost nevoiţi să treacă prin ororile prizonieratului, un lucru rămâne indiscutabil:

Prin vitejia lor incomparabilă şi devotamentul lor faţă de patrie, ofiţerii şi soldaţii Armatei a 6-a au ridicat armelor Germaniei un monument care, deşi nu este din piatră su bronz, va dăinui peste secole. Este un monument invizibil, pe care sunt gravate cuvintele ce prefaţează această descriere a celei mai mari tragedii militare din istorie.

La Stalingrad au pierit următoarele formaţiuni şi comandamente militare:

Comandamentele Corpurilor 4, 8 şi 11 Armată; Comandamentul Corpului 14 Panzer;

Diviziile 44, 71, 76, 79, 94, 113, 295, 297, 305, 371, 376, 384 şi 389 Infanterie;

Divizia 100 Puşcaşi (Jäger) şi Regimentul 369 Croat;

Diviziile 14, 16 şi 24 Panzer;

Diviziile 3, 29 şi 60 Motorizate;

şi numeroase alte trupe subordonate direct armatei şi grupului de armate, unităţi de apărare antiaeriană şi unităţi terestre ale Luftwaffei.

Şi în sfârşit, Divizia 1 Cavalerie şi Divizia 20 Infanterie din România.

13

CAMPANIA DIN SUDUL RUSIEI IARNA 1942-43

"Strategia este un sistem de improvizatii"
MOLTKE

În timp ce ochii întregii Germanii erau ațintiți asupra Stalingradului și inimile pline de teamă se rugau pentru copiii care luptau acolo, la cumpăna dintre 1942 și 1943, pe aripa sudică a frontului de est începuse o luptă și mai grozavă decât cea pentru salvarea bravilor ostași ai Armatei a 6-a.

În joc nu mai era numai soarta unei armate, ci a întregii aripi sudice a frontului și în ultimă instanță a tuturor armatelor germane din est.

Lupta despre care vorbesc nu a fost marcată de tragedia înfrângerii, cum au fost cele de dinaintea ei, ci ne-a adus – pentru ultima dată în cel de-al doilea război mondial – o scurtă adiere de victorie. Și a cuprins – lăsând la o parte problemele inițiale legate de situația Armatei a 6-a – atât de multe tensiuni și crize ce puteau fi fatale, încât poate fi considerată pe bună dreptate cea mai fascinantă bătălie din întregul război. De partea germană nu se mai punea demult problema unei victorii asupra rușilor. Datorită erorilor de comandă din campaniile de vară și toamnă din 1942, principalul scop al armatei germane nu mai putea fi acum decât – după cum spunea Schlieffen – "ținerea la distanță a înfrângerii". În fața unui inamic a cărui copleșitoare superioritate numerică îi oferea toate șansele unei victorii, comandamentele germane au fost nevoite să recurgă mereu la improvizații, iar trupele combatante să dea dovadă de o vitejie nemaiîntâlnită.

Deşi sfârşitul său nu a fost acompaniat nici de fanfarele victoriei şi nici de bătăile înfundate de tobă care însoţiseră marşul spre moarte al Armatei a 6-a, această bătălie merită totuşi atenţia noastră. Fiind o bătălie în retragere, ea este inevitabil lipsită de glorie. Şi cu toate astea faptul că în loc să se termine cu o înfrângere, ea a oferit Comandamentului Suprem încă o şansă de a obţine o remiză pe plan militar, este în opinia mea chiar mai mult decât o victorie oarecare.

BAZA STRATEGICĂ A CAMPANIEI DE IARNĂ

Pentru a aprecia corect semnificaţia acestei campanii în contextul strategic şi magnitudinea neobişnuită a pericolelor pe care le implica, trebuie să ne reamintim mai întâi care era situaţia operaţională în momentul în care ea a început.

În iarna 1941-42 resursele militare ale ruşilor fuseseră suficiente pentru a opri atacul german asupra Moscovei, şi prin aceasta şi campania germană din Rusia în întregul ei. Apoi, în vara lui 1942, valul atacului german s-a năpustit din nou spre est, stingându-se cu încetul pe Volga şi în Caucaz.

Şi acum – în iarna 1942-43 – inamicul devenise îndeajuns de puternic încât să preia iniţiativa. Prin urmare întrebarea care se punea era dacă el avea să reuşească să înfrângă definitiv Germania pe frontul de est în cursul iernii. Oricât de tragică şi dureroasă ar fi fost pierderea Armatei a 6-a pentru germani, ea nu reprezentase – la scara întregului război mondial – o lovitură fatală; însă anihilarea întregii aripi sudice a frontului de est ar fi dus, cred eu, la o victorie timpurie a aliaţilor asupra Germaniei. Ruşii aveau de partea lor, pe frontul de est, două mari atuuri: primul era extraordinara superioritate numerică a trupelor sovietice. Al doilea era poziţia favorabilă din punct de vedere operaţional, în care sovieticii se regăsiseră datorită erorilor de comandă de partea germană. Cu aceste avantaje de partea lor, ruşii au încercat să forţeze victoria; până la urmă nu au reuşit.

Şi acum să trecem în revistă situaţia strategică la începutul campaniei de iarnă din sudul Rusiei.

Frontul german în noiembrie 1942 avea forma unui arc de cerc care în partea cea mai avansată ajungea până la Caucaz şi în marginea estică a Ucrainei. Extremitatea dreaptă a acestui arc – pe direcţia de atac a germanilor – ajungea până la Marea Neagră, la Novorosisk şi continua de-a lungul frontului Grupului de armate A (Armata a 17-a şi Armata 1 Panzer) prn Caucazul de nord, fără a ajunge însă până la capătul lanţului muntos, pe ţărmul Mării Caspice.

Flancul adânc al acestui front, orientat spre sud, nu era acoperit pe direcţia cursului inferior al Volgăi decât de Divizia 16 Motorizată. Divizia era dislocată în Stepele Calmâce, la sud de Ielista.

Frontul continuu al Grupului de armate B începea undeva la sud de Stalingrad. Dinspre Stalingrad, el cobora către Don şi apoi mergea de-a lungul râului până la Voronej. Pe acest front luptau Armata 4 română, Armata 4 Panzer, Armata a 6-a, Armata a 3-a română, o armată italiană şi una maghiară şi în final Armata a 2-a germană. Majoritatea armatelor germane erau concentrate de luni de zile în jurul Stalingradului, în timp ce restul frontului, şi mai les linia Donului, fusese lăsat în grija armatelor aliate. Nici în spatele frontului Grupului de armate A şi nici în spatele frontului Grupului de armate B nu se aflau rezerve strategice semnificative.

Inamicul, ale cărui armate se aliniau de-a lungul "Frontului Caucazului", "Frontului de sud-vest" şi "Frontului Voronej", dispunea nu numai de forţe mult superioare numeric în linia întâi ci şi de rezerve considerabile atât în spatele grupurilor sale de armate şi în spatele sectorului central al Frontului de est (în zona Moscovei), cât şi adânc în teritoriu.

Pentru a da o imagine clară a pericolului la care eram expuşi şi a imensului avantaj de care beneficia inamicul, vom introduce în explicaţia noastră două distanţe cu semnificaţie strategică.

Distanţa dintre podul de la Rostov pe Don şi zona de pe frontul Donului în care Armata a 3-a română fusese distrusă de inamic pe 19 noiembrie (în vecinătatea capului de pod inamic de la Kremenskaia), era egală cu distanţa dintre acelaşi pod de la Rostov pe Don şi zona ocupată de armata italiană în sectorul Kazanskaia, cifrându-se la circa 300 de kilometri. Prin Rostov pe Don treceau toate căile de comunicaţii germane – atât ale Grupului de armate A cât şi ale Armatei 4 române şi Armatei 4 Panzer. Şi cu toate acestea, aripa stângă a Grupului de armate A nu ajungea decât la 550 kilometri de Rostov, iar Armata a 4-a Panzer, se afla la sud de Stalingrad, adică la o distanţă de circa 400 de kilometri.

Mai în spate, căile de comunicaţii ale armatei germane intersectau Niprul pe podurile de la Zaporojie şi Dnepropetrovsk. Legăturile prin Crimeea şi peste strâmtoarea Kerci nu erau eficiente. Legăturile peste Nipru erau, din acest punct de vedere, vitale. Însă ele se aflau în spatele liniilor germane la circa 700 de kilometri de Stalingrad şi 900 de kilometri de aripa stângă a frontului Caucazului. Pe de altă parte, ele erau la doar 400 de kilometri de frontul inamic de pe Don, fie că măsuram de la Kazanskaia la Zaporojie, fie de la Svoboda la Dnepropetrovsk!

Unde putea duce această situaţie cunoşteam prea bine din propria-mi experienţă, întrucât în vara lui 1941 parcursesem cei 300 de kilometri de la Tilsit la Dvinsk, cu Corpul 56 Panzer, în doar patru zile, şi reuşisem să-mi ating ţelul în ciuda opoziţiei înverşunate a unui inamic cu mult mai puternic decât armata italiană şi armata maghiară

de pe Don. Şi în plus, pe vremea aceea, ruşii aveau cu mult mai multe rezerve în spatele frontului lor decât aveam noi în iarna lui 1942.

În plus faţă de acest avantaj strategic, ruşii mai beneficiau, aşa cum am mai spus, de o covârşitoare superioritate numerică. Raportul de forţe la începutul misiunii Grupului de armate Don a fost deja discutat în capitolul despre Stalingrad. Cum a evoluat acesta în cursul iernii se poate deduce din următoarele cifre. În martie 1943 numărul de divizii la dispoziţia Grupului Armatelor de Sud – fost Grupul de armate Don – pe un front lung de 700 de kilometri, de la Marea Azov până la nord de Harkov, era de 32. În faţa acestui sector, fie pe front, fie în spatele frontului se găseau 341 de formaţiuni inamice – divizii de infanterie, brigăzi de blindate sau mecanizate, divizii de cavalerie.

Prin urmare, condiţiile în care trebuia să lupte Grupul de armate Don erau dominate permanent de doi factori:

Primul, copleşitoarea superioritate numerică a inamicului. Chiar şi atunci când forţelor Grupului de armate Don li s-au alăturat majoritatea formaţiunilor Armatei 1 Panzer şi unităţi nou formate trimise de O.K.H., chiar şi atunci când Grupul de armate ajunsese să cuprindă trei şi mai târziu chiar patru *armate* germane, raportul de forţe nu a depăşit 1/7. (Aici am luat în calcul şi faptul că anumite formaţiuni specifice Armatei Roşii, cum ar fi brigăzile, nu au acelaşi număr de soldaţi ca diviziile germane).

Al doilea, pericolul strategic dat de faptul că inamicul, cu mult mai puternic decât noi şi bucurându-se şi de libertate de manevră, întrucât distrusese frontul armatelor aliate, *se afla mai aproape de nodurile vitale de comunicaţii ale germanilor (Rostovul şi podurile de peste Nipru) decât armata germană.*

Ţinând seama de aceşti factori, se poate concluziona că exista pericolul ca aripa sudică a frontului, cu liniile de comunicaţii tăiate, să fie împinsă de inamic spre coasta Mării Azov sau a Mării Negre şi în final distrusă, întrucât susţinerea frontului german de către Marina de Război era exclusă: Flota Mării Negre a sovieticilor deţinea superioritatea pe mare şi putea institui cu succes o blocadă. Iar după distrugerea Grupului de armate Don şi Grupului de armate A, ar fi urmat fără îndoială, la scurt timp, căderea întregului front de est.

ELEMENTE CHEIE DE STRATEGIE OPERAŢIONALĂ

În virtutea situaţiei strategice iniţiale, descrise mai sus, în această bătălie din iarna 1942-43 ambele părţi beligerante erau obligate să-şi pună aceeaşi întrebare. Vor reuşi sovieticii să distrugă aripa sudică a frontului german şi să facă astfel pasul decisiv către victorie, sau comandamentul suprem german va reuşi până la urmă să evite această catastrofă?

Planul operațional pe care trebuiau să-l adopte rușii era foarte clar din punctul nostru de vedere. Acest plan le fusese oferit pe tavă de Comandamentul Suprem german, care în vara precedentă își blocase singur ofensiva trecând de la o confruntare dinamică la una statică. Nimic mai normal în această situație decât ca sovieticii să încerce să distrugă în primul rând Armata a 6-a, blocată definitiv în împrejurimile Stalingradului.

Mai târziu, ne așteptam ca inamicul să valorifice succesele pe care le înregistrase pe acele porțiuni de front unde distrusese pozițiile române, maghiare și italiene și să încerce, prin lovituri repetate și cu intensitate crescândă, să învăluie pe la nord și vest întreaga aripă sudică a frontului german. Obiectivul său trebuia să fie blocarea accesului trupelor germane către zona acestora de comunicații din spatele frontului și în final împingerea acestora către coasta Mării Negre. Acest concept strategic ar fi exploatat la maximum situația precară în care Comandamentul Suprem german lăsase de foarte multă vreme aripa sudică a frontului său.

De partea germană se punea problema, mult mai dificilă, de a găsi o soluție pentru a scăpa de pericolul la care eram expuși datorită propriilor noastre greșeli și succeselor neașteptate pe care le înregistrase inamicul la nord și la sud de Stalingrad. Având în vedere situația strategică generală, totuși, Comandamentul nostru suprem trebuia să-și fi dat seama din prima zi a atacurilor inamice cât de departe pot ajunge lucrurile și mai ales cât de gravă era situația Grupului de armate A în Caucaz.

Fără a intra în detalii, Comandamentul Suprem german trebuia să aleagă între două variante. Prima ar fi fost retragerea Armatei a 6-a de pe Volga imediat ce ar fi început atacurile inamice asupra ei sau măcar imediat ce pericolul încercuirii ar fi devenit evident, și apoi să încerce să salveze situația la cotul Donului aducând cât mai multe trupe acolo. În același timp ar fi fost necesară întărirea cu trupe germane a acelor sectoare de pe Frontul Donului lăsate în grija armatelor aliate. Desigur, Comandamentul Suprem nu avea nici trupele necesare pentru a pune în aplicare o astfel de soluție, și nici nu ar fi putut, având în vedere capacitatea redusă a căilor ferate existente, să le aducă la timp din altă parte. Și pe de altă parte, nici nu putea să se decidă să ordone Armatei a 6-a să părăsească Stalingradul. Într-adevăr, la nu multă vreme după începerea ofensivei sovietice devenise clar că Armata a 6-a era pierdută oricum și că din punctul de vedere al situației generale, ar fi fost mai bine ca ea să fie lăsată acolo unde era pentru a bloca la est de Don cât mai multe formațiuni inamice pentru cât mai mult timp. Armata a 6-a, dealtfel, și-a îndeplinit cu succes această sarcină, fiind în final distrusă.

Totuși chiar și după ce evenimentele au luat această întorsătură odioasă, ca urmare a insistenței lui Hitler de a păstra Stalingradul, și

după ce am pierdut orice speranță de a mai salva Armata a 6-a, Comandamentul Suprem încă mai avea o soluție la îndemână. Cu prețul cedării teritoriului cucerit în campania de vară (care oricum nu putea fi apărat), această criză gravă *putea fi transformată într-o victorie!* În acest scop, ar fi fost necesară retragerea forțelor Grupului de armate Don și Grupului de armate A din "protuberanța" estică a frontului, după un calendar riguros stabilit, aducându-le mai întâi pe malul vestic al cursului inferior al Donului sau Donețului și ulterior pe malul vestic al cursului inferior al Niprului.

Între timp, toate forțele disponibile din zonă – inclusiv acele divizii care se eliberau datorită scurtării frontului – ar fi trebuit să fie concentrate, de exemplu, undeva lângă Harkov. Lor le-ar fi revenit sarcina de a lovi în flancul inamicului în timp ce acesta ar fi urmărit grupurile de armate germane în retragere sau ar fi încercat să le taie calea spre podurile de pe Nipru. Cu alte cuvinte, ideea era aceea de a transforma o retragere pe scară largă într-o operațiune de învăluire, cu scopul de a-i împinge pe urmăritori către zona de coastă și a-i distruge acolo.

Grupul de armate Don a propus această soluție Comandamentului Suprem după ce orice șansă de salvare a Armatei a 6-a fusese pierdută, în momentul în care devenise clar că Grupul de armate A nu mai poate rezista în Caucaz și căderea frontului italian poate duce la distrugerea întregii aripi sudice a frontului de est.

Hitler însă nu era omul care să accepte un astfel de plan – întrucât în primul rând nu era dispus să cedeze teritoriile cucerite în vara precedentă și în al doilea rând nu era dispus să-și asume riscurile operaționale destul de mari pe care le-ar fi implicat punerea în aplicare a acestui plan. Așa cum am arătat deja în capitolul consacrat lui Hitler în funcția de comandant suprem, un astfel de plan nu s-ar fi potrivit deloc cu personalitatea acestuia. La experiența pe care o avea el în probleme operaționale, nu este deloc exclus să-și fi imaginat că poate restabili situația pe aripa sudică a frontului prin introducerea în luptă a Corpului Panzer SS care se apropia în acel moment de Harkov.

În ceea ce ne privește pe noi, comandamentul Grupului de armate Don, noi nu am luat niciodată în calcul prima variantă, întrucât la momentul intrării noastre în scenă, ea nu mai era viabilă din cauză că Armata a 6-a fusese deja complet încercuită. Cu rămășițele de formațiuni din care fusese constituit Grupul de armate, sau cu slabele întăriri care ne soseau atât de greu, nu am fi avut nici cea mai mică șansă într-o bătălie cu inamicul la cotul Donului. Cu atât mai puțin după ce întăririle alocate nouă fuseseră reținute în sectorul Grupului de armate B pentru a rezolva criza cauzată de înfrângerea armatei italiene. În ceea ce privește cea de-a doua variantă, cea a transformării retragerii într-o contraofensivă împotriva flancului nordic al inamicului – pe care acesta și l-ar fi lăsat inevitabil descoperit în cursul urmăririi

– Grupul de armate Don nu avea posibilitatea să o pună în aplicare independent. Pentru a o face, ar fi trebuit să avem autoritate absolută de comandă asupra întregii aripi sudice a frontului şi libertatea să folosim cum vrem rezervele O.K.H.

Grupul de armate Don a trebuit deci să treacă la rezolvarea problemelor care îi intrau în sfera de autoritate. A trebuit să facă improvizaţii după improvizaţii pentru a preîntâmpina pericolul ce decurgea din situaţia strategică precară iniţială şi devenea din ce în ce mai grav pe măsură ce trecea timpul: pericolul anihilării aripii sudice a frontului german de est.

Prima sarcină cu care s-a confruntat Grupul de armate Don a fost cea a salvării Armatei a 6-a. Iniţial, această sarcină avea să fie abordată cu prioritate faţă de toate celelalte probleme care mai apăreau.

În momentul în care această sarcină s-a dovedit imposibil de îndeplinit în virtutea motivelor detaliate în capitolul despre Stalingrad, Grupul de armate Don a trebuit să abordeze problema prevenirii pericolului mult mai mare ce ameninţa întreaga aripă sudică a frontului. Întrucât forţele pe care O.K.H. le mai avea disponibile în rezervă nu ar fi fost suficiente pentru a menţine deschise căile de comunicaţii ce traversau cursul inferior al Donului şi Niprului, singura soluţie care ne rămânea era să retragem forţele noastre din aripa estică a Grupului de armate şi să le trimitem în aripa vestică. În aceste condiţii, totul depindea de capacitatea noastră de a prognoza corect cursul evenimentelor astfel încât să transferăm rapid unităţile de la o aripă a frontului la alta pentru a intercepta mişcările de învăluire ale inamicului pe măsură ce acestea pătrundeau din ce în ce mai mult spre vest. Această sarcină era cu atât mai dificilă cu cât formaţiunea cu care ne învecinam la nord, Grupul de armate B, dispărea încet dar sigur din câmpul nostru vizual, din cauza înfrângerilor suferite de armatele aliate. Pe de altă parte necesarul de forţe de pe aripa vestică nu putea fi acoperit doar cu trupele de pe aripa estică, şi eram nevoiţi să recurgem la sprijinul Grupului de armate A – care nu se afla sub comanda noastră.

Cu o situaţie similară, dar pe o scară mai mică şi pe o perioadă mai mică de timp, s-a confruntat şi generalul Paulus la Stalingrad între 19 şi 23 noiembrie. Şi în cazul nostru se punea problema mişcării rapide a trupelor către zonele de comunicaţii şi aprovizionare, zone de importanţă vitală pentru Grupul de armate Don, fără a dăuna prin aceasta mobilităţii operaţionale a trupelor şi fără a ţine seama de loviturile pe care ruşii ni le-ar fi dat între timp în sectoarele slăbite ale frontului. Singura diferenţă ar fi aceea că în cazul generalului Paulus rezultatul luptei s-a decis în câteva zile, poate chiar ore, iar el nu a putut conta din start pe nici un fel de întăriri din exterior. Grupul de armate Don avea să se ghideze după acest concept pe tot parcursul operaţiunilor şi din această cauză avea să intre într-un conflict foarte serios cu Comandamentul Suprem – conflict care a durat luni de zile.

În esenţă, ideea de a face salturi de la est la vest pentru a para încercările inamicului de a "gâtui" aripa sudică a frontului era de fapt extrem de simplă. În război, însă, se întâmplă adesea ca lucrurile simple să se dovedească cel mai greu de făcut, întrucât dificultatea reală stă nu atât în conceperea planului, cât în executarea lui punct cu punct. În situaţia de atunci orice retragere de trupe de pe aripa estică era de natură să creeze un pericol care se putea dovedi în ultimă instanţă fatal. Şi mai presus decât orice, pentru ca aceste salturi de trupe să-şi facă efectul, ele trebuiau începute cu mai mult timp – poate chiar câteva săptămâni – înainte ca situaţia frontului să devină atât de gravă încât să o recunoască până şi Hitler. Din păcate, aşa cum se va vedea mai târziu, evenimentele din sectorul Grupului de armate A aveau să ne împiedice să punem în practică acest plan la momentul oportun.

Şi astfel, deşi planul nostru părea simplu şi uşor de executat, în aplicarea lui am întâmpinat dificultăţi mult mai mari decât ne-am fi aşteptat, din cauza situaţiei din ce în ce mai precare a frontului. De asemenea a fost foarte dificil să determinăm Comandamentul Suprem să îl accepte la timp pentru a avea efectul scontat, întrucât opiniile celor de acolo în această problemă erau diametral opuse opiniilor noastre. Hitler era ca întotdeauna convins că orice bucată de teritoriu cucerit trebuie păstrată cu orice preţ, în timp ce noi susţineam că mobilitatea operaţională – care constituia punctul forte al comandamentelor şi trupelor noastre în faţa inamicului – era singura soluţie care ne-ar fi adus victoria.

Situaţia cu care Grupul de armate Don se confrunta la momentul preluării comenzii, la care se adăugau restricţiile impuse de Comandamentul Suprem şi cele impuse de interdependenţa acţiunilor şi atitudinilor noastre şi a celorlalte grupuri de armate germane din zonă, a determinat Grupul de armate Don să adopte ca strategie un "sistem de improvizaţii", fără a renunţa însă la conceptul de bază descris anterior.

Având în vedere cele de mai sus, campania de iarnă din 1942-43 a Grupului de armate Don (mai târziu Grupul Armatelor de Sud) poate fi împărţită în patru faze:

Prima fază a fost lupta pentru eliberarea Armatei a 6-a de la Stalingrad, pentru care Grupul de armate a pus la bătaie toate rezervele de care dispunea.

Cea de-a doua fază a fost lupta Grupului de armate Don pentru a proteja flancul adânc al Grupului de armate A pe măsură ce acesta se retrăgea de pe frontul din Caucaz.

Cea de-a treia fază a fost bătălia pentru protejarea căilor de comunicaţii ale aripii sudice a frontului german şi împiedicarea "gâtuirii" acestora.

Şi cu aceasta am ajuns la ultima fază, a patra, în care Grupul

de armate a reuşit – pe o scară mai mică decât ar fi dorit, ce-i drept – să aplice inamicului o contralovitură, care a culminat cu bătălia de la Harkov.

PRIMA FAZĂ: BĂTĂLIA PENTRU SALVAREA ARMATEI A 6-A

Încercarea de a elibera Armata a 6-a, sau mai degrabă de a-i crea posibilitatea să spargă încercuirea, a fost deja povestită.

Căutând cu orice preţ succesul în această operaţiune, Grupul de armate Don a împins factorii de risc la limita maximă. Până în momentul în care soarta Armatei a 6-a a fost decisă, adică sfârşitul lui decembrie 1942, Grupul de armate s-a străduit să se descurce cu un minimum de forţe în partea centrală şi stângă a frontului său, parte care se redusese la un simplu ecran de protecţie, foarte subţire şi ineficient. Obiectivul Grupului de armate era să întârzie producerea oricăror evenimente decisive în aceste sectoare până când Armata 4 Panzer de la est de Don ar fi reuşit să deschidă calea Armatei a 6-a spre libertate.

Numai după ce orice speranţă de salvare a fost pierdută şi după ce înfrângerea armatei italiene a lăsat descoperit flancul vestic al Grupului de armate şi a deschis calea inamicului spre Rostov, noi ne-am refăcut lista de priorităţi şi am constatat că situaţia ne cere să acţionăm pentru salvarea întregii aripi sudice a frontului de est.

În acest context, tot ce mi-a rămas de făcut este să arăt pe scurt cum s-a deteriorat situaţia Grupului de armate Don ca urmare a refuzului Armatei a 6-a de a ieşi din încercuire, pe de o parte şi a evenimentelor de pe flancul drept al Grupului de armate B, pe de altă parte.

Poziţia dificilă în care se găsea Armata 4 Panzer pe aripa estică a frontului Grupului de armate Don ca urmare a afluxului neîncetat de noi trupe inamice dinspre frontul de asediu de la Stalingrad spre poziţiile sale a fost deja detaliată. În luptele dinte Aksai şi Kotelnikovo Corpul 57 Panzer a suferit mari pierderi datorită faptului că românii au abandonat lupta. Divizia 23 Panzer, care era destul de slăbită încă dinainte de luptă, primise o lovitură foarte grea. Fiindcă întăririle ce trebuiau să vină de la Grupul de armate A întârziau să apară, nu era sigur dacă Armata 4 Panzer îşi va putea măcar menţine poziţiile pentru a împiedica inamicul să cadă în spatele Armatei 1 Panzer.

Evoluţia evenimentelor pe restul frontului Grupului de armate Don nu era cu nimic mai îmbucurătoare. În fostul sector de front al Armatei a 3-a române, datorită faptului că Armata 4 Panzer era obligată să se retragă spre sud, inamicul a pătruns trecând Donul pe gheaţă mai întâi pe la Potemkinskaia şi mai târziu şi pe la Ţimlianskaia, ameninţând astfel din flanc şi din spate poziţiile noastre de pe Cir.

Între timp, generalul Mieth preluase comanda acestui front în locul românilor. Întrucât ruşii veneau neîncetat de peste Don, atât de la est cât şi de la sud, iniţial nu am avut ce face şi a trebuit să îi ordon lui Mieth să se retragă dincolo de Kagalnik.

Pe aripa stângă a Grupului de armate situaţia era şi mai critică. Iniţial detaşamentul de armate Hollidt reuşise, în pofida pierderii diviziilor române, să îşi aducă trupele înapoi spre sud din zona cursului superior al Cirului. Însă pe neaşteptate, fără vreun motiv aparent, o divizie nou sosită (recent formată) care trebuia să preia apărarea flancului Detaşamentului Hollidt pe Bâstraia Gnilaia, a pierdut pur şi simplu podul de la Miliutinski. Din acel moment inamicul avea cale liberă spre flancul grupului Hollidt şi spre importanta bază aeriană de la Morozovski.

Mult mai grav era însă faptul că datorită dezintegrării armatei italiene şi eliminării complete a românilor din luptă (mai precis a Corpurilor 1 şi 2 care constituiseră aripa stângă a Detaşamentului Hollidt), inamicul era liber să avanseze aproape nestingherit către podurile peste Don, Forchstadt, Kamensk şi Voroşilovgrad. Singurul punct în care puteam să îi opunem rezistenţă era Millerovo, unde recent înfiinţatul Grup Fretter-Pico (parte a aripii drepte a Grupului de armate B) stătea ca o insulă solitară în mijlocul unui torent roşu. În orice caz, inamicul avea posibilitatea fie să o ia către est şi să atace din spate Detaşamentul Hollidt sau grupul Mieth, fie să îşi continue înaintarea spre sud, spre Rostov.

Aşadar, se poate spune că situaţia Grupului de armate Don era destul de gravă. Dacă Grupul ar fi fost lăsat să acţioneze independent, atunci el ar fi putut să pună imediat în aplicare conceptul "salturilor de trupe" descris mai sus şi ar fi avut şansa să remedieze situaţia. Armata 4 Panzer ar fi putut fi retrasă până la Rostov dintr-o singură manevră şi după aceea ar fi putut fi folosită pentru a îndepărta ameninţarea inamică asupra flancului stâng al Grupului de armate şi asupra căilor de comunicaţie din vest. Forţele Grupului Mieth şi ale Detaşamentului Hollidt care mai luptau încă în zona de la cotul Donului ar fi trebuit retrase în acest caz pe Doneţ.

Principalul argument împotriva acestei soluţii a fost acela că Grupul de armate A era încă foarte stabil pe poziţiile sale din Caucaz. A-i lăsa spatele expus prin mutarea forţelor Grupului de armate Don de pe aripa estică pe cea vestică ar fi fost o greşeală. Datoria Grupului de armate Don era să-i acopere spatele Grupului de armate A şi să-i menţină deschise căile de comunicaţie ce treceau prin Rostov.

Prin urmare, Grupul de armate Don a renunţat pentru moment la ideea deplasării centrului de greutate al operaţiunilor sale de pe aripa estică pe cea vestică. În prima fază a luptei a făcut-o pentru a da o şansă Armatei a 6-a să iasă din încercuire; acum, după ce Armata a 6-a fusese distrusă, Grupul se vedea obligat, în ciuda ameninţărilor

crescânde la adresa flancului său vestic, să ducă o luptă disperată pentru a îndepărta pericolul inamic din spatele Grupului de armate A.

FAZA A DOUA: LUPTA PENTRU ÎNDEPĂRTAREA PERICOLULUI INAMIC DIN SPATELE GRUPULUI DE ARMATE A

Comandamentul Suprem german trebuia să-şi fi dat seama de la început că Grupul de armate A nu poate rămâne în Caucaz dacă lupta pentru eliberarea Armatei a 6-a nu este încununată de succes de la prima încercare. Cu alte cuvinte, Grupul de armate A nu putea fi lăsat în Caucaz dacă nu exista posibilitatea clară de a restabili echilibrul de forţe în zona de la cotul Donului. Când inamicul a perforat aripa dreaptă a Grupului de armate B deschizându-şi astfel drumul spre Rostov, ar fi trebuit să fie clar pentru oricine că nu se poate menţine în continuare frontul din Caucaz. Desigur, cu excepţia cazului în care Hitler ar fi putut şi ar fi vrut să aducă acolo un mare număr de trupe din alte teatre de război.

Încă din 20 decembrie, ziua când italienii au lăsat descoperit flancul Detaşamentului de armate Hollidt şi au deschis calea ruşilor spre podurile de peste Doneţ, i-am pus în vedere generalului Zeitzler că dacă inamicul progresează în direcţia Rostov riscăm să vedem distrusă întreaga aripă sudică a frontului de est.

Pe 24 decembrie am atras din nou atenţia asupra faptului că era în joc nu numai soarta Grupului de armate Don ci şi cea a Grupului de armate A.

Am amintit deja despre cererea mea de a se trimite trupe din Grupul de armate A la Rostov şi în zona Armatei 4 Panzer, şi despre faptul că această cerere a fost respinsă. Chiar dacă nimeni nu mai avea în vedere posibilitatea de a întinde din nou o mână de ajutor celor din Armata a 6-a, întărirea Armatei 4 Panzer era în interesul Grupului de armate A, întrucât înfrângerea acesteia ar fi dat posibilitatea inamicului să atace Grupul de armate A din spate. Întrucât Grupul de armate A – din motive lesne de înţeles – nu dorea să renunţe la trupele sale, era de datoria Comandamentului Suprem să ordone transferul de forţe între cele două grupuri de armate, transfer care în virtutea situaţiei operaţionale de la acea dată era imperios necesar. Unul din motivele pentru care Grupul de armate A nu ne-a trimis diviziile pe care le-am cerut (vezi capitolul despre Stalingrad) era probabil acela că formaţiunile şi unităţile sale fuseseră împrăştiate în atâtea locuri şi amestecate unele cu altele într-un asemenea mod încât a reconstitui diviziile pentru a le putea detaşa ar fi fost o operaţiune foarte dificilă şi ar fi luat foarte mult timp. Această situaţie se datora în parte necesităţilor tactice în lipsa unor întăriri adecvate, Grupul de

armate A trebuia să-şi peticească într-un fel găurile date de sovietici în front. Însă fără îndoială ea era şi consecinţa faptului că Grupul de armate rămăsese fără un comandant al său timp de luni de zile.Mulţi comandanţi nu îşi dau poate seama, dar pentru a obţine maximum de eficienţă şi manevrabilitate, unităţile trebuie lăsate cât de cât în ordinea lor normală de bătaie. Dacă, aşa cum s-a întâmplat în acest caz, formaţiunea este lăsată fără comandant pentru o perioadă considerabilă de timp, nu este deloc de mirare că trupele sunt dezorganizate.

La insistenţele Grupului de armate Don, Hitler a decis într-un târziu, pe 29 decembrie, să ordone retragerea aripii estice – Armata 1 Panzer, cea mai expusă – a Grupului de armate A, în sectorul Piatigorsk-Praskoveia al liniei Kuma. Cu toate acestea el nu avea deloc intenţia de a renunţa definitiv la frontul Caucazului. Evident, el îşi imagina că prin retragerea aripii estice a Grupului de armate A către Kuma va putea mai târziu să o îndrepte către sectorul Manâci şi prin aceasta să stabilizeze situaţia dintre Manâci şi Don, menţinând simultan deschise căile de comunicaţii ale aripii sudice a frontului. Prin urmare "balconul" ce se formase în noiembrie prin împingerea frontului până în Caucaz şi care ne adusese în situaţia nefavorabilă de acum nu avea să fie eliminat, ci doar micşorat. Iar de unde aveam să luăm forţe pentru a suplini pierderea armatelor române şi a armatei italiene – şi în scurt timp şi a armatei maghiare – rămânea deocamdată un mister. (Aceste pierderi au şi dus, în final, la abandonarea a ceea ce mai rămăsese din frontul Caucazului).

În cea de-a doua fază a luptei, Grupul de armate Don s-a confruntat cu următoarele sarcini:

În loc să acţioneze aşa cum cerea de fapt situaţia şi să deplaseze radical centrul de greutate al operaţiunilor sale către vest pentru a elimina pericolul tăierii liniilor de comunicaţii, Grupul de armate era forţat, în faţa unei crize din ce în ce mai grave, să lupte pentru a câştiga timp.

La sud de cursul inferior al Donului, Grupul trebuia să protejeze spatele Grupului de armate A şi în acelaşi timp să menţină deschise căile de comunicaţie ce treceau prin Rostov. Pentru Armata 4 Panzer, cu puţinele rezerve pe care le avea la dispoziţie, această dublă sarcină era foarte dificil de îndeplinit din două motive: vastitatea teritoriului dintre Don şi Caucaz şi marele număr de formaţiuni inamice care operau acolo.

La cotul Donului şi la vest de Doneţ, Detaşamentul de armate Hollidt avea sarcina de a întârzia înaintarea inamicului pe la nord de cursul inferior al Donului astfel încât acesta să nu poată să taie căile de comunicaţii ale Armatei 4 Panzer, şi implicit ale Grupului de armate A, printr-un atac rapid asupra Rostovului dinspre est. În plus, Detaşamentul trebuia să împiedice inamicul să treacă de linia Donetului – Forchstadt – Kamensk – Voroşilovgrad – şi prin aceasta

să-l împiedice să atace Rostovul dinspre nord.

In sfârşit, Grupul de armate Don mai trebuia să găsească o modalitate de a menţine deschise căile de comunicaţii care duceau spre vest, spre cursul inferior al Niprului, şi să se achite de această sarcină fie cu ajutorul propriilor resurse, fie cu puţinele rezerve pe care O.K.H. i le mai putea pune la dispoziţie.

Toate acestea trebuiau făcute cu nişte trupe care de multă vreme erau în permanenţă suprasolicitate şi împotriva unui inamic de multe ori mai numeros decât noi.

Deşi această sarcină, sau serie de sarcini, era foarte dificilă în sine, cea mai mare dificultate era legată de fapt de retragerea rapidă a Grupului de armate A din Caucaz. Situaţia Grupului de armate A este încă un exemplu al modului în care o armată devine sedentară după ce operaţiunile mobile degenerează într-un război static. Dacă nu din alte motive atunci din comoditate, armamentul greu este îngropat în pământ, iar raţiile şi muniţiile sunt stocate. Pentru a ameliora viaţa trupelor sunt improvizate diverse instalaţii şi clădiri – o măsură dealtfel foarte importantă atunci când din cauza lipsei rezervelor soldaţii nu pot fi trimişi periodic la odihnă. Întrucât caii nu pot fi în general îngrijiţi într-o zonă de război static, ei trebuie duşi undeva în spatele frontului – şi prin aceasta se imobilizează încă o parte din trupe. (Starea drumurilor în timpul iernii ruse, mai ales în zonele muntoase, complică şi mai mult situaţia).

Cel mai grav este că întotdeauna în astfel de cazuri trupele şi formaţiunile îşi pierd capacitatea de a se adapta la schimbările de situaţie care apar în fiecare zi într-o confruntare dinamică. Inerţia şi stagnarea prevalează, căci fiecare schimbare implică manevre dificile, neajunsuri materiale şi uneori mari pericole. Procesul inevitabil de acumulare de armament, echipament şi provizii de tot felul duce la blocarea unor importante cantităţi de resurse, fără de care cei ce le deţin nu se simt capabili să continue lupta. Rezultatul este acela că în momentul în care comandamentul unităţii respective este pus în situaţia să îşi retragă rapid trupele, acesta începe prin a cere o lungă perioadă de graţie în care să îşi pregătească evacuarea. Şi se poate chiar să respingă ideea retragerii din start, din cauza echipamentului şi muniţiilor stocate, pe care ajunge să le considere indispensabile. Trebuie să ne amintim că atunci când ofensiva germană a fost oprită în 1918, chiar şi un comandant strălucit cum a fost Ludendorff nu a reuşit să se retragă la timp pentru a relansa o confruntare dinamică – singura şansă de victorie a Germaniei în situaţia de atunci. Fie că nu a vrut să abandoneze toate materialele acumulate pe frontul german şi în spatele acestuia, fie că nu a putut să abandoneze teritoriul pe care îl cucerise cu atâtea sacrificii – cauzele eşecului său nu sunt cunoscute cu precizie.

Situaţia de pe frontul Grupului de armate A era similară cu a lui Ludendorff. Dintr-o conversaţie cu şeful de stat major al Armatei

1 Panzer aveam să aflu că formaţiunea sa nu îşi putea începe retragerea mai devreme de 2 ianuarie. Dat fiind că i-am ajutat cu motorină pentru vehicule, au reuşit totuşi să plece pe data de 1 ianuarie. Chiar şi aşa, Grupul de armate A ne-a înştiinţat că Armata 1 Panzer trebuie să se retragă către linia Kuma treptat, sector cu sector, pentru a putea recupera echipamentul şi evacua răniţii din staţiunile montane din Caucaz, unde erau trataţi. În acest scop, se spunea, Armata ar fi avut nevoie de 155 de trenuri (20 pentru fiecare divizie) şi din cauza capacităţilor reduse de transport pe calea ferată nu avea cum să ajungă pe linia Kuma mai devreme de sfârşitul lui ianuarie. Aşadar, deşi ar fi trebuit să îşi dea seama încă de la sfârşitul lui noiembrie ce pericol îi păştea din spate, cei de la Grupul de armate A nu făcuseră nici un fel de pregătiri în vederea evacuării. Unul din motive era fără îndoială acela că Hitler interzisese astfel de pregătiri sau le-ar fi interzis cu siguranţă dacă ar fi aflat de ele. Dar un motiv la fel de important, cred eu, era faptul că Grupul de armate A nu avusese în ultimele luni un comandant propriu.

O.K.H. se gândise la un moment dat să îmi încredinţeze mie comanda Grupului de armate A, dar în final i-a încredinţat-o generalcolonelului Kleist. În general vorbind, nu e indicat să încredinţezi un al doilea grup de armate unui comandament care are deja unul în subordine. În situaţia critică de atunci, totuşi, această măsură ar fi avut unele avantaje – cu condiţia, desigur, să nu existe nici un fel de restricţii sau interferenţe în lanţul de comandă. Am cerut ca orice posibilitate de interferenţă din partea lui Hitler sau a Grupului de armate A care ar fi invocat deciziile lui Hitler pentru a le respinge pe ale mele trebuia să fie din start exclusă. Hitler însă nu a fost dispus să-mi accepte condiţiile, şi prin urmare Grupul de armate A a rămas autonom. Tot ceea ce putea face Grupul de armate Don era să exercite presiuni pentru urgentarea evacuării Grupului de armate A, insistând ca forţele a căror prezenţă era imperativ necesară în zona de la sud de Don şi pe aripa vestică a Grupului de armate Don să fie evacuate cât mai rapid posibil. Era esenţial ca această a doua fază a campaniei de iarnă să fie scurtată cât mai mult posibil pentru a putea în sfârşit stabiliza situaţia de pe aripa sudică a frontului german. Singura posibilitate de a reuşi era să zdrobim forţele inamice care încercau să învăluie această aripă sudică pe la vest. În cazul dat, a fost până la urmă posibil să scurtăm considerabil durata evacuării trupelor din Caucaz.

Piedicile despre care am vorbit mai sus erau în parte rezultatul inevitabil al condiţiilor de război static în care lupta Grupul de armate A şi al dificultăţilor caracteristice unui teatru de război montan, iar în parte se datorau aversiunii Comandamentului Suprem faţă de ideea de a renunţa voluntar la un teritoriu cucerit. Faptul că Grupul de armate Don a fost silit să lupte în zona Donului de la sfârşitul lui

decembrie până la începutul lui februarie era de natură – având în vedere ceea ce se întâmpla cu Grupul de armate B – să intensifice pericolul ce plana asupra întregii aripi sudice a frontului de est.

Cu greu ar fi posibil de găsit un exemplu mai bun pentru definiția strategiei dată de Moltke decât lupta purtată de cele două armate din Grupul Don. Motivul pentru care am reușit, în pofida crizelor prin care am trecut, să îndeplinim obiectivele menționate mai sus este acela că ne-am ghidat strict după cele două binecunoscute principii de conducere germane:

I. Să conduci întotdeauna operațiunile cu elasticitate și inventivitate.

II. Să încurajezi cât mai mult inițiativa și independența comandanților de la toate nivelurile.

Ambele principii, din câte se pare, erau în totală contradicție cu mentalitatea lui Hitler. Primul dintre ele, după cum veți vedea, își va găsi expresia în bătălia purtată de cele două armate ale noastre. Despre cel de-al doilea, aș dori să spun câteva cuvinte acum.

Independența comandanților subordonați a fost dintotdeauna un atu al sistemului de comandă german. Acestora li se repartizau sarcini – iar modul de executare era lăsat la discreția lor. Din timpuri imemoriale – în mod sigur de pe vremea bătrânului Moltke – acest principiu a diferențiat armata germană de celelalte armate. Acestea din urmă, departe de a lăsa aceeași libertate în planul tactic comandanților subordonați, au încercat dintotdeauna să prescrie, în directive lungi și detaliate, modul ideal de executare a ordinului sau să definească anumite tipare în care să încadreze operațiunile tactice. De partea germană, un astfel de sistem era considerat prost, deși, aparent, ar fi fost de natură să reducă riscul eșecului în cazul comandanților mediocri. Însă un astfel de sistem l-ar fi pus inevitabil pe executant să acționeze adeseori împotriva exigențelor situației de la fața locului. Și cel mai rău, acest sistem sacrifică de dragul securității oportunitățile care pot apărea datorită acțiunilor independente ale unor comandanți curajoși, care știu să exploateze situațiile favorabile în momentele decisive. Metoda germană își are rădăcinile în caracterul german, care – în ciuda tuturor acuzațiilor stupide de "supunere oarbă" – are o puternică înclinație spre individualism și – posibil din cauza ascendenței germanice – găsește o oarecare plăcere în a-și asuma riscuri. Acordarea acestei independențe comandanților subordonați se face, desigur, pe baza faptului că toți membri ierarhiei militare cunosc la perfecție anumite axiome de ordin tactic și operațional, și în situații similare iau decizii similare. Cu toate acestea însă există destule situații în care comandanții de rang superior, pe front, își pun problema dacă să intervină sau nu în operațiunile armatelor sau altor formațiuni de sub comanda lor. Cu cât mai complexă este situația și cu cât mai mic este numărul trupelor cu care ei trebuie să se descurce,

cu atât mai des ei vor fi tentaţi să se amestece în treburile subordonaţilor lor.

In ceea ce priveşte cartierul nostru general, cred că pot să spun că noi nu am intervenit în operaţiunile armatelor noastre decât atunci când a fost imperios necesar. Aceasta s-a întâmplat cu precădere în cazurile în care intenţiile operaţionale ale Grupului de armate implicau asumarea unor mari responsabilităţi pe care nu le puteam lăsa pe umerii comandamentelor subordonate. Pe de altă parte, noi ne-am reţinut din principiu de la a da "sfaturi neoficiale", întrucât consideram că aceasta este o metodă de a sugruma iniţiativa subordonaţilor.

Am discutat deja despre faptul că Hitler nu respecta vechile principii de conducere germane şi încerca în repetate rânduri să se amestece în operaţiunile comandamentelor subordonate, elaborând el însuşi ordine detaliate. Nu puteam comenta aceste ordine dacă ele făceau referire la manevrele grupurilor de armate sau la modul de utilizare a formaţiunilor care se aflau în rezerva O.K.H. Insă în numeroasele cazuri în care ordinele lui Hitler ne cereau să apărăm o anumită linie până la ultimul om şi ultimul cartuş, circumstanţele din teren aveau până la urmă ultimul cuvânt.

Mai greu de suportat era un lucru despre care am discutat deja – tendinţa lui Hitler de a amâna la nesfârşit decizii ce se cereau luate urgent. Noi nu puteam, în definitiv, să-l obligăm să dea ordine. In astfel de cazuri nu ne rămânea altceva de făcut decât să raportăm că în lipsa unei directive O.K.H., în ziua cutare şi la ora cutare, am fost nevoiţi să acţionăm după cum ne-a tăiat capul.

In contrast cu cele de mai sus, mă îndoiesc foarte mult că vreuna din formaţiunile de sub comanda noastră, în această campanie sau în alta, ar putea să se plângă vreodată de noi pe motiv că nu am luat la timp anumite decizii. Ori de câte ori subordonaţii noştri au adresat cartierului general o întrebare sau o propunere, ei au primit răspunsul imediat. Numai în situaţii foarte dificile comandamentul Grupului de armate a amânat luarea unor decizii – şi atunci numai pentru câteva ore sau cel mult până a doua zi dimineaţă.

In general, cu excepţia Stalingradului, Grupul de armate Don a reuşit întotdeauna să ia măsurile necesare în situaţiile date – în pofida amestecului lui Hitler sau obiceiului acestuia de a amâna deciziile.

BĂTĂLIILE ARMATEI 4 PANZER LA SUD DE CURSUL INFERIOR AL DONULUI

Armata 4 Panzer trebuia să îndeplinească două condiţii pentru a îndepărta pericolul din spatele Grupului de armate A:

Ea trebuia să împiedice inamicul, care acum era pe urmele ei, să atace din spate Armata 1 Panzer până când aceasta din urmă ar fi reuşit să iasă din Caucaz şi să ocupe un front orientat spre est.

În acelaşi timp, ea trebuia să se asigure că inamicul nu pătrundea spre Rostov prin zona cursului inferior al Donului şi nu primejduia zona de comunicaţii a Grupului de armate A şi a ei proprie.

Era clar că armata nu dispune de suficiente forţe pentru a putea interzice accesul inamicului în întreaga porţiune dintre cursul inferior al Donului şi marginea nordică a Caucazului. De la înfrângerea românilor, în sectorul Kotelnikovo nu mai rămăsese decât Corpul 57 Panzer (alcătuit din două divizii slăbite, 17 şi 23 Panzer) Divizia terestră 15 Luftwaffe nu era încă gata de luptă, iar Divizia 16 Motorizată încă nu fusese înlocuită la Ielista de trupele Grupului de armate A.

Toate eforturile Grupului de armate Don de a obţine la timp întăriri pentru formaţiunile sale s-au dovedit zadarnice. Detaşarea Corpului 3 Panzer de la Grupul de armate A fusese refuzată de O.K.H., iar acum Divizia 7 Panzer, pe care Grupul de armate Don intenţiona să o alăture Armatei 4 Panzer, era reţinută de Hitler la Rostov pentru a acoperi oraşul împotriva unui atac dinspre nord, după colapsul armatei italiene. În principiu aceasta nu era o idee rea, numai că divizia de infanterie pe care o cerusem de la Grupul de armate A (adică de la Armata a 17-a) ar fi fost la fel de potrivită pentru această misiune. Însă Hitler nu dorea să ne dea această divizie de infanterie întrucât se temea că după retragerea acesteia de la Novorosisk, trupele româneşti de acolo ar ceda imediat.

O ameninţare acută s-a materializat în spatele Armatei 1 Panzer atunci când puternice formaţiuni inamice care până atunci urmăriseră Armata 4 Panzer s-au întors spre sud împotriva Armatei 1 Panzer, în timp ce aceasta se retrăgea spre nord. Divizia 16 Motorizată a atacat cu succes şi a reuşit să bareze calea formaţiunilor inamice de dincolo de Manâci, dar prin aceasta a fost împiedicată să se alăture Armatei 4 Panzer pentru încă o vreme – mai precis, până la jumătaea lui ianuarie.

O măsură pe care Grupul de armate Don intenţiona să o ia în propriul său sector, cu scopul de a ajuta Armata 4 Panzer, a fost zădărnicită de inamic. Noi intenţionam aducerea Diviziei 11 Panzer de la cotul Donului şi alipirea ei la Armata 4 Panzer. Chiar când aceasta era pe punctul de a trece Donul, inamicul a trecut şi el râul prin două puncte diferite, pentru a ataca apoi din spate, dinspre sud şi sud-est, grupul Mieth care mai rezista încă pe cursul inferior al Cirului, pe un front orientat spre nord. Pentru a para acest atac şi a permite Grupului Mieth să se retragă dincolo de Kagalnik pe un front orientat spre est, Divizia 11 Panzer a trebuit să fie angajată în luptă la nord de Don şi prin urmare nu s-a mai putut alătura Armatei 4 Panzer.

Prin urmare, în final, singurele forţe pe care am putut să le alăturăm celor două sus-menţionate divizi ale Corpului 57 au rămas

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
MIHAIL SADOVEANU

Divizia Viking SS – care fusese eliberată din timp de Grupul de armate A – şi, la jumătatea lui ianuarie, Divizia 16 Motorizată.

În momentul despre care vorbim Armata 4 Panzer se afla sub presiunea a două armate sovietice, 2 Gardă şi 51, care dispuneau împreună de o divizie de tancuri, trei mecanizate, trei de infanterie şi un corp de cavalerie. La scurtă vreme după aceea o a treia armată (28) şi-a făcut apariţia mai la sud din Stepele Calmâce.

Se putea presupune cu siguranţă că aceste trei armate nu urmăreau numai blocarea Armatei 4 Panzer departe de front, ci şi învăluirea acesteia pe la nord şi sud, pentru a o scoate complet din luptă.

Dacă Hitler îşi închipuia că ne poate ordona, când noi ne aflam în faţa acestui inamic copleşitor, şi având de apărat suprafeţe atât de mari de teritoriu, să nu cedăm o "linie" sau alta, sau să îi cerem voie înainte să executăm o retragere voluntară, se înşela amarnic. În situaţia Armatei 4 Panzer orice linie defensivă pe care o puteam improviza nu ar fi fost cu mult mai eficientă decât o pânză de păianjen. Şi cu toate acestea Hitler încerca în continuare să ne restrângă libertatea de manevră prin ordine de acest fel şi refuza în continuare să aprobe suplimentarea trupelor Armatei 4 Panzer. Pe 5 ianuarie, prin urmare, am cerut să fiu eliberat de responsabilităţile de comandant al Grupului de armate Don şi i-am trimis şefului Marelui Stat Major o telegramă în care îi spuneam, printre altele:

"Dacă aceste propuneri nu vor fi acceptate şi dacă acestui comandament i se va restrânge în continuare libertatea de manevră, nu cred că rămânerea mea la comanda Grupului de armate Don mai este utilă în vreun fel. În circumstanţele date pare mult mai eficientă înlocuirea mea cu un "sub-directorat" de tipul celui folosit de şeful logisticii O.K.H. pe linia atribuţiunilor sale."

(Sub-directoratele şefului logisticii O.K.H. de pe lângă grupurile de armate erau conduse de ofiţeri mai în vârstă care organizau serviciile de aprovizionare şi transport ale formaţiunilor lor în acord cu instrucţiunile primite de la directoratul central).

În situaţia de acum, Armata 4 Panzer nu trebuia în nici un caz să încerce să opună rezistenţă de-a lungul unei linii – care ar fi fost oricum mult prea lungă pentru a putea fi eficient apărată – ci dimpotrivă, trebuia să-şi concentreze puţinele forţe pe o suprafaţă mică. Numai astfel ar fi putut să se opună *eficient* în punctele vitale sau să îi dea inamicului o lovitură prin surprindere ori de câte ori s-ar fi ivit oportunitatea. Evident, trebuia să-şi asume riscul de a lăsa complet descoperite anumite părţi din zona ei, sau de a le acoperi pe altele doar parţial.

General-colonelul Hoth, susţinut de admirabilul său şef de stat major, generalul Fangohr, s-a apucat de această treabă dificilă cu un

calm şi o hotărâre neegalate decât de versatilitatea de care dădea dovadă în conducerea operaţiunilor. Cu multă măiestrie, el a reuşit să întârzie înaintarea inamicului exercitând presiuni puternice asupra frontului acestuia şi fără să se expună la pericole întrucât nu rămânea niciodată prea mult în acelaşi loc. Mai mult, concentrându-şi foarte rapid forţele pe flancuri, el a reuşit să pareze toate încercările inamicului de a-l învălui, administrându-i acestuia şi nişte lovituri usturătoare.

Întrucât nu a putut să-i asigure Armatei 4 Panzer suficiente întăriri pentru ca aceasta să-şi îndeplinească cu succes dificila sarcină, Grupul de armate Don şi-a propus să o scutească de responsabilitatea unei eventuale înfrângeri prin emiterea de ordine detaliate. După cum am mai spus, Armata 4 Panzer trebuia să îndeplinească două misiuni simultan. Ea trebuia să împiedice cele trei armate sovietice care erau pe urmele ei să atace din spate Armata 1 Panzer înainte ca aceasta să se poată apăra, şi în acelaşi timp să contreze orice încercare a inamicului de a avansa spre Rostov de-a lungul cursului inferior al Donului. Dacă inamicul ar fi reuşit să ajungă la Rostov, cele trei armate care luptau la sud de cursul inferior al Donului ar fi fost izolate.

Armata 4 Panzer putea să îndeplinească cel mult *una* din aceste două misiuni. Şi numai Grupul de armate putea decide căreia din ele trebuia să i se acorde prioritate. Pe termen lung, se pare, ameninţarea ce plana asupra Rostovului era cea mai periculoasă. Pe de altă parte, dacă inamicul ar fi reuşit să încercuiască Armata 1 Panzer în timp ce aceasta se îndrepta către noua ei poziţie, apărarea Rostovului nu ar mai fi avut nici un sens, şi cele trei armate germane de la sud de Don ar fi fost nimicite. Dacă, în schimb, retragerea Armatei 1 Panzer din Caucaz pe noile poziţii ar fi reuşit, s-ar fi putut găsi şi mijloacele necesare pentru a evita o criză la Rostov.

Inamicul a încercat să exploateze ambele posibilităţi menţionate aici. După cum am amintit deja, Divizia 16 Motorizată de-abia reuşise să intercepteze formaţiunile sovietice care se pregăteau să atace din spate Armata 1 Panzer. Ulterior, urmărind acelaşi scop operaţional, inamicul a încercat în repetate rânduri să încercuiască Armata 4 Panzer pe la sud şi prin aceasta să se infiltreze între Armata 4 Panzer şi Armata 1 Panzer. În acelaşi timp, inamicul făcea eforturi pentru a avansa de-a lungul cursului inferior al Donului, prin Konstantinovka, pe direcţia Rostov. Pe 7 ianuarie o mică unitate sovietică şi-a făcut apariţia pe malul nordic al Donului la circa 20 de kilometri de cartierul general al Grupului de armate de la Novocerkask, după ce cazacii şi grănicerii care păzeau acea porţiune a râului se retrăseseră. A trebuit să respingem această unitate cu câteva tancuri pe care le-am scos în acest scop din atelierele unde trebuiau să fie reparate. Ulterior, corpul de tancuri din care făcea parte această unitate inamică şi-a schimbat direcţia de înaintare spre Proletarskaia, ajungând astfel în spatele

Armatei 4 Panzer, ceea ce însemna că Rostovul nu mai era amenințat cel puțin pentru următoarele câteva zile. Armata 4 Panzer, la rândul ei, a respins cu succes amenințarea asupra flancului său nordic.

Pe 14 ianuarie Armata 1 Panzer își încheiase retragerea din Caucaz, mai devreme decât am preconizat noi. Aripa ei stângă era dispusă pe o linie ce se întindea între Cerkassk și Petrovskoe. Aceasta însemna că de-acum era posibilă cooperarea tactică între armatele 1 și 4 Panzer, chiar dacă între Petrovskoe și Proletarskaia rămăsese un spațiu imens neprotejat (sau "protejat" doar de câmpiile mlăștinoase din valea Manâci).

Astfel, prima sarcină a Armatei 4 Panzer, cea de a acoperi retragerea Armatei 1 Panzer din Caucaz în zona de la sud de Don, a fost îndeplinită cu succes. Mai rămânea o sarcină – cea de a menține deschise liniile de comunicații ale Grupului de armate, ce treceau prin Rostov.

Pe lângă faptul că se confrunta cu un inamic cu mult superior numeric, Armata 4 Panzer mai era incomodată și de faptul că Armata 1 Panzer nu își putea părăsi deocamdată liniile întrucât trebuia să pregătească evacuarea restului trupelor sale din Caucaz. Armata 4 Panzer a fost la un pas de a nu-și putea îndeplini misiunea, întrucât nici măcar acum Hitler nu se hotărâse să renunțe la frontul din Caucaz. Decizia dacă Armata 1 Panzer trebuie să fie retrasă pe malul nordic al Donului sau dacă dimpotrivă întreg Grupul de armate A trebuie să rămână în zona Kuban era deocamdată în cumpănă.

BĂTĂLIILE DETAȘAMENTULUI DE ARMATE HOLLIDT

În timp ce Armata 4 Panzer își îndeplinea misiunea sa la sud de Don în cursul primei jumătăți a lunii ianuarie, Detașamentul de armate Hollidt se confrunta cu o sarcină nu mai puțin dificilă, la cotul Donului. După cum am arătat în capitolul despre Stalingrad, inamicul a atacat săptămâni de-a rândul frontul Detașamentului Hollidt de pe râul Cir, punând la bătaie un număr impresionant de unități.

La dispoziția generalului Hollidt, pe un front lung de circa 200 de kilometri începând pe Don, la Nijne-Cirskaia și terminându-se la Kamensk-Șahtinski, se aflau 4 divizii de infanterie (62,294, 336 și 387) care din cauza luptelor grele de până atunci erau foarte obosite. La apărarea frontului mai ajutau și câteva așa-numite "unități de criză" și câteva unități de apărare antiaeriană sub comanda experimentatului general Stahel. În ceea ce privește cele două divizii terestre Luftwaffe, ceea ce mai rămăsese din ele a fost încorporat în celelalte formațiuni ale armatei. Principala forță de atac a Detașamentului Hollidt era

constituită din Diviziile 6 şi 11 Panzer. Divizia 22 Panzer, care suferise pierderi grave, fusese desfiinţată.

Cu aceste forţe, generalul Hollidt trebuia să împiedice formaţiunile inamice din nord să coboare pe cursul inferior al Donului – adică în spatele Armatei 4 Panzer – şi, cel mai important, să le împiedice să îşi facă drum spre Rostov atâta timp cât Armatele 1 şi 4 Panzer se mai aflau încă la sud de Don. În plus, Detaşamentului Hollidt îi mai revenea şi sarcina de a împiedica trupele inamice de pe aripa sa stângă să îşi facă drum către podurile de peste Donţ dintre Forchstadt şi Voroşilovgrad, şi să îşi creeze astfel posibilitatea de a ataca Rostovul dinspre nord-vest. Detaşamentul de armate Hollidt era însă ameninţat pe ambele flancuri – în vest ca urmare a dispariţiei italienilor de pe câmpul de luptă (în locul acestora, Grupul Fretter-Pico îşi făcea cu greu drum din sectorul Millerovo înapoi către Donţ), iar în est ca urmare a faptului că numeroase formaţiuni inamice trecuseră deja Donul, mai întâi la Potemkinskaia şi apoi şi la Ţimlianskaia. Aşa cum am arătat mai sus, acestea nu au putut fi oprite decât cu ajutorul Diviziei 11 Panzer şi Grupului Mieth.

Ca şi Armata 4 Panzer, Detaşamentul de armate Hollidt a dat dovadă de multă fermitate dar şi versatilitate în îndeplinirea sarcinilor alocate, reuşind să scape cu bine din situaţii operaţionale dificile. Şi aici Grupul de armate Don şi-a asumat responsabilitatea posibilelor riscuri, ordonându-i lui Hollidt să lase descoperite anumite sectoare pentru a face scurte incursiuni ofensive cu toate blindatele de care dispunea.

Faptul că Detaşamentul Hollidt a reuşit în final să oprească inamicul pe Donţ, şi prin aceasta să salveze Armata 4 Panzer şi Grupul de armate A de o posibilă izolare, se datorează în primul rând curajului cu care diviziile de infanterie şi toate celelalte unităţi au rezistat atacurilor dure şi necontenite ale inamicului. Nu trebuie să uităm nici diviziile de blindate, fără de care infanteria nu ar fi reuşit să reziste; acestea şi-au făcut din plin datoria apărând la momentul potrivit în punctele de criză şi îndepărtând pericolul inamic. Pe de o parte, blindatele au intervenit pentru a împiedica încercuirea aripii drepte a Detaşamentului în timp ce aceasta se retrăgea spre Kagalnik şi mai târziu pentru a împiedica inamicul să spargă frontul în acelaşi sector. Pe de altă parte, ele au luat prin surprindere inamicul chiar în zona în care acesta îşi aduna trupele pentru a ataca frontul nordic al Detaşamentului Hollidt, pe malul Donţului. În mod normal, sarcina de a comanda aceste contraatacuri în scop defensiv trebuia să revină Detaşamentului de armate Hollidt. Ea a fost însă asumată în majoritatea cazurilor de Grupul de armate Don, care dorea să scutească Detaşamentul de orice responsabilitate în cazul în care frontul ar fi fost pus în pericol prin operaţiunile riscante întreprinse.

FAZA A TREIA: BĂTĂLIA PENTRU PROTEJAREA CĂILOR DE COMUNICAŢII ALE ARIPII SUDICE A FRONTULUI GERMAN

SITUAŢIA OPERAŢIONALĂ LA JUMĂTATEA LUI IANUARIE 1943

Pe la jumătatea lui ianuarie 1943 situaţia operaţională de pe aripa sudică a frontului de est ajunsese într-un punct critic. Culegeam acum "roadele" semănate de Comandamentul Suprem în toamna lui 1942, când frontul a fost lăsat să se solidifice pe o linie care în nici un caz nu putea fi apărată pe termen lung. Ameninţarea care începuse să se profileze în ultima săptămână a lui 1942, când ultima şansă de salvare a Armatei a 6-a de la Stalingrad a fost irosită, îşi făcea acum efectul. Grava criză la care eram expuşi fusese întârziată doar datorită luptei disperate a trupelor combatante şi a comandamentelor noastre.

Armata a 6-a era condamnată. Tot ce putea face ea acum, cu puţinele resurse pe care le mai avea, era să dea o ultimă mână de ajutor camarazilor de la cotul Donului şi din Caucaz, ţinând blocate la Stalingrad forţele inamice care o asediau pentru încă puţin timp.

Era clar că după pierderea Armatei a 6-a regiunea Caucazului nu mai putea fi păstrată nici măcar parţial.

Acum însă, datorită curajului şi abilităţii cu care Armata 4 Panzer îşi făcuse datoria la sud de Don, existau şanse bune ca Grupul de armate A să nu fie pierdut odată cu pierderea Caucazului. Aripa estică a acestui grup, care era expusă celor mai grave pericole, fusese acum retrasă în siguranţă. Deşi Armata 1 Panzer se afla la 300 de kilometri distanţă de podul de la Rostov pe Don, ea nu mai era ameninţată din spate şi nu mai avea de înfruntat pericolele zonei montane. Chiar dacă situaţia locală s-ar fi înrăutăţit, ea putea de acum să acţioneze independent.

În zona dintre Don şi Doneţ reuşiserăm până în acel moment să barăm calea inamicului către Rostov şi să îl împiedicăm să închidă cercul pe la nord în jurul celor trei armate care luptau acum la sud de cursul inferior al Donului.

Era evident însă că nici Detaşamentul de armate Hollidt, nici Grupul Fretter-Pico (care lupta acum în sectorul Millerovo şi era constituit din Comandamentul Corpului 30 Infanterie cu diviziile 3 Vânători de munte şi 304 Infanterie în subordine) nu puteau să împiedice inamicul să treacă Donețul în amonte de Kamensk-Şahtinski dacă acesta era atât de puternic încât să îşi facă drum până acolo. De acolo, sovieticii ar fi putut să avanseze nestingheriţi către Rostov pe la nord-vest, sau chiar către Marea Azov.

17. Campania de iarnă 1942-1943: Bătăliile duse de Grupul de armate Don pentru eliberarea zonei sale de comunicaţii

Ceea ce era mai grav, în această perioadă sectorul de front al armatei maghiare de pe cursul mijlociu al Donului (în subordinea Grupului de armate B) s-a prăbuşit în faţa unei puternice ofensive inamice. Sectorul de front adiacent din nord a căzut şi el victimă acestui dezastru. Grupul de armate B ar fi dorit acum să îşi retragă forţele în spatele râului Aidar, până la Starobielsk, ceea ce însemna că Donețul ar fi fost lăsat deschis pentru inamic, în aval de Voroşilovgrad. Nu a mai avut însă ocazia. Această aripă a Grupului de armate B avea din păcate să îşi înceteze existenţa în doar câteva

zile. În locul ei a rămas un sector pustiu de la Voroşilovgrad până departe în nord, în care doar pâlcuri izolate de unităţi din Grupul de armate B mai opuneau o rezistenţă disperată. Maghiarii, ca şi italienii, dispăruseră la propriu de pe câmpul de luptă.

O.K.H., cu siguranţă, nu putea spera să astupe această gaură cu slabele rezerve pe care le avea la dispoziţie.

Din punctul de vedere al Grupului de armate Don sosise timpul pentru a transfera rapid forţe din zona de la sud de Don în zona cursului mijlociu al Donețului în scopul de a împiedica inamicul să izoleze Grupul de armate Don şi Grupul de armate A.

Comandamentul Suprem german nu a fost însă nici de această dată de acord. Şi aceasta fie din cauză că nu reuşea să îşi dea seama ce întorsătură ar fi luat evenimentele dacă nu se lua nici o măsură pentru a întări frontul în zona sensibilă dintre Doneț şi cursul inferior al Niprului, fie din cauză că pur şi simplu nu voia să recunoască pericolul în care ne aflam.

Hitler nu era încă dispus să renunţe la sectorul Caucaz. El încă mai credea că va putea să menţină cumva un front la sud de Don prin care să îşi protejeze poziţiile de pe câmpurile petrolifere de la Maikop. El ne cerea să păstrăm cel puţin un cap de pod extins în regiunea Kuban, din care eventual, la o dată ulterioară, să reîncepem exploatarea petrolului caucazian.

Şi astfel, în săptămânile care au urmat, Grupul de armate Don a fost obligat să îşi continue lupta de ambele părţi ale Donului pentru a permite Grupului de armate A să se retragă sistematic de pe poziţiile din Caucaz. În tot acest timp noi am dus o dispută aprigă cu Comandamentul Suprem pe tema transferului rapid de trupe de la sud de Don în sectorul Doneț. Disputa se referea nu numai la acceptabilitatea principiului ca atare ci şi la numărul de trupe din Grupul de armate A care ar fi trebuit să fie transferate via Rostov în punctele sensibile ale frontului. În opinia noastră, reţinerea unui număr important de trupe în capul de pod extins de la Kuban era o absurditate din punct de vedere strategic.

BĂTĂLIILE DIN CEA DE-A DOUA JUMĂTATE A LUI IANUARIE

Pe 14 ianuarie, ziua în care Armata 1 Panzer a atins linia Cerkassk-Petrovskoe şi s-a stabilit pe un front orientat spre est, s-a dezlănţuit o nouă criză în sectorul Detaşamentului de armate Hollidt.

În acea zi un corp inamic de tancuri a reuşit să pătrundă către Doneț, spărgând frontul pe aripa dreaptă a Grupului de armate B, în sectorul Grupului Fretter-Pico la sud de Millerovo. Deşi O.K.H. a sprijinit Grupul cu o divizie de infanterie (302), aceasta nu a fost suficientă pentru a stabiliza situaţia pe front de-a lungul râului.

Atunci când, pe 16 ianuarie, O.K.H. a trecut Grupul Fretter-Pico sub comanda Grupului de armate Don (extinzându-i în acelaşi timp frontul până la Aidar), nu era sigur dacă acest grup mai putea să reţină în spatele Donețului. Aflasem între timp că inamicul intenționează să arunce în luptă trei sau patru corpuri mecanizate pe frontul Donețului, de o parte şi de alta a oraşului Kamensk – Şahtinski, chiar în sectorul Grupului Fretter-Pico.

Din fericire, datorită unui succes înregistrat cu câteva zile în urmă de Detaşamentul de armate Hollidt, când două din diviziile de blindate ale acestuia dăduseră un atac surpriză pe Kalitva, atacul inamic fusese înăbuşit chiar din faza de pregătire.

Am ordonat prin urmare Detaşamentului Hollidt să îşi continue retragerea către poziţiile de pe Doneț aşa cum fusese stabilit, ținând în acest timp în permanență la dispoziția noastră o divizie de blindate pentru operaţiuni defensive mobile în sectorul Forchstadt-Kamensk. Pentru operaţiunile din sectorul Kamensk-Voroşilovgrad însă nu aveam nici o unitate la dispoziție, cu excepția italienilor care ajunseseră acolo fugind de ruşi. Cu alte cuvinte, exista pericolul ca frontul de pe Doneț al Grupului de armate Don să fie în curând învăluit de inamic pe la vest.

În acelaşi timp a devenit evident că inamicul avea să încerce să învăluie şi Detaşamentul de armate Hollidt, însă pe la vest. În spaţiul gol dintre aripa dreaptă a acestuia, de la confluența Donețului cu Donul şi până în sectorul Armatei 4 Panzer (care în acel moment trebuia să acopere spatele Armatei 1 Panzer împotriva unor unităţi inamice ce veneau dinspre Salsk, în sectorul Manâci) au fost identificate două corpuri de armată inamice cantonate în zona dintre Salsk, Don şi Manâci. Ne puteam aştepta ca acestea să încerce să treacă Donul şi să avanseze spre Rostov sau să atace din spate poziţiile de pe Doneț ale Detaşamentului de armate Hollidt.

Prin urmare Grupul de armate Don a cerut din nou Comandamentului Suprem să autorizeze transferul Armatei 4 Panzer pe aripa vestică a frontului (lăsând temporar o divizie în sectorul Rostov pentru a permite trecerea Armatei 1 Panzer). Un răspuns pozitiv la cererea noastră ar fi implicat cu necesitate emiterea simultană a ordinului de retragere a Grupului de armate A, în care caz Armata 1 Panzer trebuia să plece spre Rostov iar Armata 17 – spre Kuban.

Nici de această dată nu am reuşit să obţinem de la Hitler o decizie rapidă. El nu a fost de acord cu propunerea ca diviziile de blindate ale Grupului de armate A să fie concentrate în zona Armatei 4 Panzer pentru o scurtă ofensivă, cu scopul de a facilita retragerea Armatei 1 Panzer şi eliberarea rapidă a Armatei 4 Panzer din zona de la sud de Don.

De-abia pe 18 ianuarie Comandamentul Suprem a consimţit să acorde libertate de mişcare Armatei 4 Panzer şi să nu o mai oblige

să acopere flancul nordic al Armatei 1 Panzer în sectorul Manâci, la nord-est de Salsk. Pe de altă parte însă, Grupul de armate Don trebuia să mai asigure securitatea liniei de cale ferată Rostov-Tihoreţk până când capul de pod de la Kuban ar fi fost corespunzător aprovizionat. In ce priveşte soarta Armatei 1 Panzer, nu era deloc clar dacă Comandamentul Suprem intenţiona să o trimită la Rostov sau în capul de pod din Kuban.

Timpul care trecea fără ca Hitler să ia o decizie în privinţa transferului Armatei 4 Panzer era timp câştigat pentru inamic. Inamicul avea posibilitatea de a exploata nestingherit avantajul oferit de colapsul italienilor şi maghiarilor pe frontul Grupului de armate B şi să asambleze formaţiuni puternice cu care să avanseze de-a lungul cursului mijlociu al Doneţului către coasta Mării Azov sau către podurile de peste Nipru – formaţiuni cărora noi nu aveam cu ce să le opunem rezistenţă. Inamicul mai avea şi posibilitatea de a îşi concentra formaţiunile pentru un atac în forţă asupra Rostovului şi pe cea de a învălui aripa vestică a Detaşamentului de armate Hollidt pe la Voroşilovgrad.

Pe 20 ianuarie forţele inamice din sectorul Armatei 4 Panzer au lansat un atac peste cursul inferior al râului Manâci către Rostov, cu patru corpuri de armată simultan. Tancurile inamice au ajuns până pe aeroportul din Rostov. Divizia 16 Panzer, pe care Armata 4 Panzer o trimisese pe aripa sa nordică, a reuşit o vreme să întârzie înaintarea inamicului prin zona dintre Don şi Manâci, dar evident, până la urmă nu a putut face faţă de una singură la patru corpuri de armată.

Atacând simultan şi în sectorul Corpului 57 Panzer (care se retrăgea acum treptat dinspre cursul mijlociu al râului Manâci spre Rostov) inamicul urmărea să blocheze majoritatea forţelor Armatei 4 Panzer până când el ar fi reuşit să cucerească podurile de la Rostov, prin spatele lor.

Inamicul mai lovea în acelaşi timp şi pe frontul Detaşamentului de armate Hollidt. Şi aici el urmărea acelaşi scop: blocarea forţelor noastre până la capturarea Rostovului şi încercuirea lor prin sectorul Doneţ. Iar prin lansarea atacurilor împotriva corpului Mieth la confluenţa Donului cu Doneţul şi în sectorul Kamensk, el mai urmărea de asemenea să ne împiedice să eliberăm de pe acest front unităţi pe care le-am fi putut folosi împotriva sa pe cursul inferior al Doneţului.

Încă o dată, problema Grupului de armate Don era ce criză să rezolve mai întâi. Două divizii de blindate (7 şi 11 Panzer) aşteptau în zona Detaşamentului Hollidt ordinul de marş către aripa vestică a frontului – cursul mijlociu al Doneţului. Dar oricât de mare ar fi fost pericolul din acel sector, noi simţeam că în acel moment cea mai gravă ameninţare plana de fapt asupra Rostovului. Trebuia să facem tot posibilul să retragem de urgenţă prin Rostov nu numai Armata 4 Panzer, ci şi Armata 1 Panzer. Altfel, nu am fi reuşit niciodată să mai

adunăm suficiente forțe pe aripa vestică a frontului astfel încât să putem contracara pericolul de încercuire a întregii aripi sudice germane în zona de coastă de la Marea Azov și Marea Neagră.

Din acest motiv Grupul de armate Don a hotărât că pentru a preveni capturarea Rostovului, cele două divizii menționate mai sus trebuie folosite mai întâi pentru un atac în forță asupra trupelor inamice care avansau în direcția orașului de-a lungul cursului inferior al râului Manâci. Totuși, din cauza lipsei de combustibil (în zilele acelea toate trenurile cu provizii mergeau spre capul de pod de la Kuban) și a imposibilității de a obține sprijinul aviației din cauza vremii defavorabile, această ofensivă nu s-a materializat la timp pentru ca noi să putem obține beneficiul strategic scontat. Căci timpul ne presa din ce în ce mai tare. Întrucât rezistența Armatei a 6-a era pe cale de a se stinge, ne așteptam ca majoritatea formațiunilor inamice de la Stalingrad să vină peste noi în cel mult două-trei săptămâni. Pe 22 decembrie i-am spus lui Zeitzler că nu m-ar mira dacă rușii ar alege drept cale de atac sectorul Starobielsk – adică zona neacoperită dintre Grupul de armate Don și Grupul de armate B.

În aceeași zi Hitler a hotărât ca cel puțin o parte din Armata 1 Panzer să nu rămână în capul de pod de la Kuban, ci să fie retrasă spre vest via Rostov pe Don – adică spre zona cea mai expusă la crize. Această soluție, deși reprezenta doar un compromis, era binevenită din punctul de vedere al Grupului de armate Don, întrucât în mare corespundea strategiei propuse de noi.

Era foarte important însă ca această retragere să se facă cu cea mai mare viteză posibilă, așa încât Armata 4 Panzer, la rândul ei, să poată fi imediat transferată pe aripa vestică a frontului Grupului de armate Don. Rapiditatea retragerii Armatei 1 Panzer prin Rostov depindea în întregime de acțiunile celorlalte formațiuni din Grupul de armate A. Din păcate la vremea aceea devenise clar că toate eforturile Grupului de armate A de a-și grăbi retragerea erau în van. Nu am reușit nici până acum să aflu de ce. După ce eu am preluat comanda Grupului de armate A, cei de acolo mi-au spus că lentoarea retragerii s-a datorat intervențiilor Comandamentului Suprem și ordinelor lui Hitler. O.K.H. însă susținea că nu este așa. Oricare ar fi motivul, faptele rămân fapte: pe 23 ianuarie aripa stângă a Grupului de armate A se afla la Belaia Glina, la 50 de kilometri de Tihoreț; iar la Tihoreț nu a ajuns decât pe 1 februarie!

Pe 23 ianuarie Grupul de armate Don a mai preluat un sector de front – partea sudică a frontului Grupului de armate B, între Donet și Starobielsk. Ca de obicei, problemele erau extrem de grave – frontul fusese spart pe 60 de kilometri și prin spărtură avansau trei corpuri inamice – unul de blindate și două mecanizate. Singura formațiune care intra sub comanda noastră – dat fiind că italienii dispăruseră – era Divizia 19 Panzer, care în acel moment lupta undeva lângă

Starobielsk. În ziua următoare, ea a fost însă nevoită să cedeze localitatea inamicului. Această bravă divizie – comandată de general-locotenentul Postel – a reuşit ceea ce noi nu am fi crezut niciodată: şi-a făcut drum printre forţele inamice către vest. Dar cu toate eforturile, ea nu a reuşit – şi nici nu avea cum să o facă – să împiedice inamicul să treacă Donețul şi să avanseze spre sud.

Pe 24 ianuarie Hitler a hotărât ca în limita posibilităţilor, întreaga Armată 1 Panzer să fie retrasă spre vest via Rostov. Întrucât aripa sudică a acesteia era încă la Armavir, ordinul lui Hitler obliga Armata 4 Panzer să rămână în continuare la sud de Don pentru a ţine Rostovul deschis. Iarăşi nu se ştia dacă şi când vom putea în sfârşit să transferăm această armată pe aripa vestică a frontului.

În pofida tuturor acestor probleme, au mai apărut şi fapte pozitive.

Grupul de armate A, care din motive lesne de înţeles nu acceptase până atunci ideea ca una din armatele sale să treacă dincolo de Don, şi-a dat în sfârşit seama că soarta sa se decidea de fapt pe Doneț şi nu în Kuban. În plus, era din ce în ce mai clar că strâmtoarea Kerci nu putea fi folosită eficient pentru aprovizionarea forţelor germane din Kuban. Ca atare, Grupul de armate A şi-a dat acordul pentru retragerea urgentă a unui număr cât mai mare din trupele sale peste Don, prin Rostov.

Cel de-al doilea fapt pozitiv este că pe 25 ianuarie atacul despre care vorbeam mai sus, al celor două divizii germane de blindate împotriva trupelor sovietice de pe cursul inferior al râului Manâci, s-a încheiat cu o victorie. Prin aceasta pericolul ce ameninţa Rostovul a fost îndepărtat, cel puţin temporar.

În schimb, situaţia de pe aripa sudică a frontului Armatei 4 Panzer s-a deteriorat din nou. Aruncând în luptă forţe proaspete (rupte, se pare, din armatele sovietice care urmăreau Grupul de armate A) inamicul a încercat să intre între Armata 4 Panzer şi aripa nordică a Armatei 1 Panzer pentru a o învălui pe prima pe la sud şi a o împiedica pe cea de-a doua să avanseze către Rostov. În consecinţă, Grupul de armate Don i-a propus la modul ultimativ Grupului de armate A să trimită o divizie de blindate pentru a ne ajuta în această luptă şi să sprijine retragrea Armatei 1 Panzer spre Rostov cu toate mijloacele de care dispunea.

Atunci când în sfârşit, pe data de 27 ianuarie, aripa nordică a Armatei 1 Panzer a intrat sub autoritatea Grupului de armate Don, am putut pune în aplicare singuri propunerile pe care le-am făcut Grupului de armate A.

În acelaşi timp, întrucât Armata 4 Panzer încă mai ţinea deschisă trecerea către Rostov, Grupul de armate Don a hotărât să transfere Comandamentul Armatei 1 Panzer, care urma să se elibereze în curând din sectorul de la sudul Donului, pe cursul mijlociu al

Donețului. Acolo urmau să sosească și formațiunile sale subordonate, ca și unitățile Armatei 4 Panzer pe măsură ce se eliberau.

Pe 31 ianuarie Armata 1 Panzer putea începe să își transfere unitățile peste Don, pe la Rostov. Era însă cam târziu pentru a mai ajunge pe frontul Donețului la timp pentru a opri înaintarea sovieticilor spre coasta Mării Negre. În plus, nici măcar acum nu aveam cum să aducem în zona critică a frontului toate formațiunile Armatei 1. Datorită ezitărilor lui Hitler care nu putea să se decidă dacă să treacă Armata 1 Panzer peste Don sau să o trimită în sectorul Kuban, Divizia 50 (una din formațiunile fostei Armate a Crimeei) nu a reușit să ajungă la timp la Rostov și a fost repartizată în consecință Armatei a 17-a. Mai mult, după zile întregi de deliberări, Hitler s-a hotărât în ultimul moment să aloce Divizia 13 Panzer Grupului de armate A pentru a fi folosită în Kuban, după ce noi ne chinuiserăm amarnic să păstrăm deschisă trecerea spre Rostov special pentru aceasta. Amândouă aceste divizii, deci, nu au mai ajuns pe câmpul de luptă unde se decidea soarta frontului de est, și s-au alăturat celor 400000 de oameni care stăteau practic degeaba în sectorul Kuban. În opinia Comandamentului Suprem, aveam nevoie de acești oameni acolo pentru a ține pe loc cât mai multe din forțele inamice care se străduiau în van să ne distrugă capul de pod; dar concentrarea de forțe germane de acolo nu a produs niciodată efectul operațional preconizat de Hitler, și până la urmă inamicul era cel care decidea câte unități trebuie să trimită acolo. Iar argumentul lui Hitler că toate acele trupe ar fi fost necesare pentru apărarea portului Novorosisk era de-a dreptul absurd.

Pe 29 ianuarie cartierul nostru general s-a mutat de la Taganrog, unde ajunsese pe data de 12, la Stalino, întrucât centrul de greutate al operațiunilor Grupului de armate se muta acum de pe Don pe Donеț.

În cursul bătăliilor de la cotul Donului și de la sud de acesta, care aveau drept scop imediat acoperirea retragerii Grupului de armate A din Caucaz, iar pe termen lung salvgardarea întregii aripi sudice a frontului de est, a început să se profileze o nouă problemă strategică, și anume: va putea sau nu această aripă sudică să păstreze bazinul Donețului?

Zona în discuție, care este delimitată de Marea Azov, estuarul Donului și cursul inferior și mijlociu al Donețului la sud și est, iar la vest de linia Mariupol-Krasnoarmeiskoe-Izium, a jucat un rol fundamental în calculele strategice ale lui Hitler încă din 1941, întrucât Hitler considera cucerirea ei drept un factor de importanță vitală, care putea decide rezultatul războiului. Pe de o parte el susținea că noi nu putem duce acest război – din punct de vedere economic – fără vastele resurse de cărbune din bazinul Donețului, iar pe de altă parte, că pierderea acestei zone ar fi însemnat o lovitură mortală pentru sovietici. Cărbunele Donețului, declara el, era singurul cărbune cocsificabil de care dispuneau rușii în partea europeană a teritoriului,

şi mai devreme sau mai târziu lipsa lui ar fi dus la paralizarea producţiei sovietice de tancuri şi muniţii. Fără a aduce în discuţie aici argumentele pro şi contra acestor afirmaţii, mă voi mărgini la a menţiona că ruşii au reuşit totuşi să producă în 1942-43 mii de tancuri şi milioane de proiectile fără a avea acces la cărbunele din bazinul Donețului.

Marea întrebare era dacă noi putem sau nu rămâne stăpâni pe bazinul Donețului din punct de vedere *militar*. Din punctul de vedere al economiei noastre de război era fără îndoială de dorit să îl păstrăm – cu singura observaţie că deşi noi extrăgeam cantităţi substanţiale de cărbune din bazinul Donețului pentru a îl transporta în Germania, tot cărbunele de locomotivă pentru căile ferate germane din acest vast teritoriu trebuia adus tot din Germania, întrucât cărbunele de Donеţ nu era bun pentru locomotivele noastre. Şi întrucât căile ferate ale Reichului (Reichsbahn) trebuiau să aducă mai multe trenuri de cărbune pe zi numai pentru necesităţile proprii, capacitatea de transport destinată armatei se reducea corespunzător.

Lăsând toate acestea la o parte, Hitler susţinea că economia germană de război nu se poate descurca fără cărbunele din bazinul Donețului. (Un an mai târziu el a spus acelaşi lucru despre manganul din regiunea Nikopol). Şi cu toate acestea rămânerea teritoriului în posesia noastră era pusă sub semnul întrebării din momentul în care frontul maghiar de la sud de Voronej căzuse, deschizând inamicului calea către Donеţ şi peste el, către podurile de peste Nipru sau către Marea Azov.

Primul care mi-a vorbit despre posibilitatea unei bătălii pentru apărarea bazinului Donețului a fost generalul Zeitzler, într-o convorbire telefonică pe care am avut-o pe 19 ianuarie. Zeitzler dorea să afle care era opinia mea în această problemă, pe care el încercase să i-o aducă în atenţie lui Hitler în ziua precedentă, însă fără prea mult succes. I-am spus lui Zeitzler că oricât de important ar fi fost bazinul Donețului, soluţia pentru salvarea lui era una şi aceeaşi. Dacă doream să îl păstrăm în întregime, trebuia să aducem cât mai multe divizii în cel mai scurt timp posibil şi să le dislocăm cât se poate mai la est, dacă se poate chiar dincolo de Harkov. Dacă nu am fi reuşit acest lucru din lipsă de formaţiuni disponibile, din lipsa capacităţii de transport sau în sfârşit din cauză că O.K.W. nu ar fi fost de acord cu ideea, trebuia să fim pregătiţi să suportăm consecinţele. Aripa sudică a frontului german de est nu putea să apere bazinul cu forţele de care dispunea dacă era forţată să rămână pe cursul inferior al Donului. Şi nici nu ar fi putut să ducă o luptă izolată acolo dacă întăririle promise nu ajungeau la timp sau erau desfăşurate cu mult în spatele frontului. Bătăliile duse pe aripa sudică a frontului de est şi desfăşurările de noi forţe trebuiau foarte bine coordonate din punct de vedere spaţial astfel încât operaţiunile să aibă o anumită coerenţă. Dacă noile trupe puteau fi desfăşurate rapid într-o zonă cât mai la est, atunci Grupul de armate

ar fi putut rămâne pe cursul inferior al Donului; dacă nu, atunci Grupul de armate trebuia alipit acestor noi trupe. Dacă nu se proceda într-unul din aceste două moduri, atunci inamicul ar fi avut posibilitatea să încercuiască întreaga aripă de sud a frontului înainte ca întăririle să-şi facă simţit efectul. Generalul Zeitzler a fost de acord cu mine.

Cu siguranţă însă corpul Panzer SS care trebuia să se desfăşoare în jurul Harkovului pe la jumătatea lui februarie nu ar fi avut forţa necesară să închidă spărtura făcută de ruşi între Voroşilovgrad şi Voronej. Şi de asemenea, el nu putea fi introdus în luptă la timp pentru a lansa o ofensivă eficientă la nord de Doneţ, cu scopul de a elibera flancul aripii sudice a frontului în caz că aceasta rămânea cantonată pe cursul inferior al Donului.

În următoarele câteva zile ne-am confruntat cu o nouă criză pe flancul adânc al Grupului de armate Don.

Deja pe 20 ianuarie identificaserăm două corpuri inamice care încercau să învăluie aripa stângă a Grupului de armate (Grupul Fretter-Pico de la Kamensk), printr-o manevră în direcţia Voroşilovgrad. În acelaşi timp, inamicul avansa încet pe celălalt mal al Donețului, printre rămăşiţele armatei italiene, pe la est de Voroşilovgrad. Majoritatea forțelor sale păreau să se îndrepte către vest, pe direcţia Starobielsk, evident căutând să îşi lărgească spaţiul de manevră. Imediat ce inamicul şi-ar fi atins obiectivul era de presupus că el nu se va limita doar la a încercui grupul Fretter-Pico, ci va încerca să avanseze către vest, peste Doneț, ţelul final fiind podurile de pe Nipru sau chiar ţărmul Mării Azov.

Numai patru zile mai târziu, pe 24 ianuarie, ni s-a semnalat prezenţa cavaleriei inamice la sud de Doneț în sectorul Voroşilovgrad – dar este posibil totuşi ca această alarmă să fi fost falsă.

Pe 31 ianuarie am trimis Comandamentului Suprem un mesaj telex în care îmi reafirmam poziţia în legătură cu problema apărării bazinului Donețului.

Condiţia esenţială pentru păstrarea acestei zone, susţineam eu, era ca noile trupe promise de O.K.H. să atace cât mai rapid inamicul din direcţia Harkov pentru a reduce presiunea acestuia asupra noastră, şi să elimine complet forţele inamice de la nord-est de oraş înainte de începerea ploilor de primăvară. Dacă (după cum din păcate s-a dovedit a fi cazul) această condiţie nu putea fi îndeplinită, nu am mai fi avut nici o şansă de a păstra acest teritoriu, sau în cel mai bun caz nu am fi putut păstra decât partea vestică a acestuia. Din acest punct de vedere, orice încercare de a rezista pe cursul inferior al Donului sau pe Doneț ar fi fost o mare greşeală tactică.

Un al doilea factor care nu putea fi trecut cu vederea, continuam eu, era acela că nu puteam spera să apărăm bazinul Donețului doar cu trupele pe care le aveam în acel moment, întrucât era evident că inamicul îşi va aduce întăriri din teatrele de operaţiuni

Stalingrad şi Caucaz. Nu puteam să contăm doar pe faptul că inamicul era epuizat din cauza pierderilor imense pe care le suferise în confruntarea cu formaţiunile germane, sau că operaţiunile sale erau puse în dificultate datorită problemelor cu aprovizionarea. (Acestea erau argumentele pe care Hitler i le arunca mereu în faţă generalului Zeitzler ori de câte ori acesta îi atrăgea atenţia, pe baza detaliatelor rapoarte de spionaj primite, asupra copleşitoarei superiorităţi numerice a inamicului. Fără îndoială, în ceea ce spunea Hitler exista un sâmbure de adevăr. Cu toate acestea trebuia să ţinem seama de faptul că atacurile inamicului asupra armatelor *aliate* nu îi produseseră pierderi semnificative şi că noi, fiind pe teritoriu străin, eram din start dezavantajaţi faţă de el în ceea ce priveşte aprovizionarea.) În următoarele câteva zile previziunile Grupului de armate Don cu privire la intenţiile inamicului aveau să se confirme. A devenit clar că inamicul urmărea să zdrobească frontul nostru de pe Donеţ şi simultan să ne învăluie pe la vest.

Pe 2 februarie inamicul a trecut Donеţul pe la vest de Voroşilovgrad fără ca italienii ce mai rezistau încă acolo să se poată opune înaintării sale. Grupul de asalt pe care el îl pregătise consta din trei corpuri de tancuri, unul mecanizat şi unul de infanterie – o parte, probabil, din formaţiunile care, cu ceva timp în urmă le veniseră de hac italienilor pe Don. Era de presupus că această grupare urmărea să ajungă în final la Rostov pe Don sau la Taganrog.

După ce a alungat Divizia 19 din Starobielsk, inamicul a mai aruncat în luptă încă o grupare de trei sau patru corpuri de tancuri şi un corp de infanterie, împotriva liniei Slaviansk-Lisiceansk. Scopul acestei grupări era evident învăluirea şi distrugerea aripii noastre vestice, cu care s-ar fi întâlnit – dacă nu-i punem la socoteală pe supravieţuitorii italieni – undeva la est de Voroşilovgrad sau chiar în oraş.

Începutul lui februarie a fost marcat de o dispută aprigă între noi şi O.K.H. pe tema planului de acţiune ce trebuia adoptat în noua situaţie. Cu toată opoziţia O.K.H., Grupul de armate Don a luat toate măsurile posibile în sfera sa de comandă pentru a facilita transferul Armatei 1 Panzer în zona cursului mijlociu al Donеţului.

După cum am amintit deja, eu îl atenţionasem pe generalul Zeitzler pe 19 ianuarie că nu puteam păstra bazinul Donеţului decât dacă am fi putut interveni rapid împotriva frontului inamic, atacându-l din direcţia Harkovului. Întrucât acest lucru nu era posibil, am cerut permisiunea să deplasez o parte din forţele de pe aripa estică a Grupului de armate pe aripa vestică a acestuia, astfel încât să putem evita încercuirea Grupului de armate.

Armata 1 Panzer fusese deja trimisă pe Donеţ pentru a contracara încercarea inamicului de a încercui aripa noastră vestică.

Ceea ce mai trebuia să facem acum era să deplasăm şi Armata 4 Panzer spre vest, în zona cursului inferior al Donului şi al Donеţului.

Aceasta era singura modalitate viabilă de a împiedica inamicul să ne taie liniile de comunicaţii.

Pentru a elibera Armata 4 Panzer, trebuia însă să reducem considerabil lungimea frontului Grupului de armate Don şi inevitabil să abandonăm protuberanţa frontului dintre Don şi Doneţ şi odată cu aceasta şi zona estică a regiunii carbonifere a Doneţului.

Pentru a justifica această retragere, eu am încercat să îi fac pe cei de la Comandamentul Suprem să înţeleagă concepţia mea în ceea ce priveşte evoluţia pe termen lung a operaţiunilor de pe frontul de est şi modul de conducere a acestora. În următoarele rânduri voi rezuma ceea ce am scris într-un mesaj telex pe care l-am adresat personal lui Hitler:

Apărarea protuberanţei frontului dintre Don şi Doneţ era imposibilă, chiar într-un context pur defensiv, cu forţele pe care le aveam la dispoziţie. Dacă Comandamentul Suprem îşi propunea ca în 1943 să rămână în defensivă (ţinând sema de pierderea celor 20 de divizii ale Armatei a 6-a) şi dorea să păstreze întreg bazinul Doneţului, atunci ar fi trebuit să aloce pentru apărarea lui absolut toate forţele pe care le avea la dispoziţie. Prin aceasta, însă, i-ar fi dat posibilitatea inamicului să îşi reia ofensiva cu forţe mult sporite şi să atace frontul german în orice punct ar fi dorit. Pericolul cel mai mare pe termen scurt era ca Grupul de armate Don să fie împins către ţărmul Mării Azov şi distrus (ceea ce ar fi însemnat şi distrugerea Grupului de armate A în Kuban), iar dacă reuşeam să evităm acest pericol, era de presupus că inamicul va încerca să împingă întreaga aripă sudică a frontului german de est spre ţărmul Mării Negre.

Dacă, pe de altă parte Comandamentul Suprem se simţea capabil să caute o altă soluţie, bazată pe ofensivă, nu ar fi putut să o pună în practică decât pe aripa sudică a frontului, dar în nici un caz plecând din protuberanţa frontului dintre Don şi Doneţ, din cauză că am fi avut ca şi până acum mari probleme cu aprovizionarea şi că orice atac pornit de la acest "balcon" ar fi fost din start expus manevrelor de învăluire ale inamicului. Singura metodă de a duce la bun sfârşit o campanie ofensivă – presupunând că este fezabilă – presupunea înainte de toate atragerea inamicului către vest, spre cursul inferior al Niprului, pe aripa noastră sudică. Odată acest obiectiv atins, puteam lansa un atac distrugător dinspre Harkov şi puteam sparge frontul inamic pentru a o lua apoi spre sud şi a încercui inamicul pe ţărmul Mării Azov.

Hitler însă nu părea să agreeze această idee. Zeitzler îi spusese deja că acum are de ales între a abandona urgent bazinul Doneţului şi a-l pierde cu tot cu Grupul de armate Don. Hitler a răspuns că deşi Zeitzler avea dreptate din punct de vedere operaţional, abandonarea bazinului Doneţului era imposibilă din motive economice, nu atât pentru că Germania ar fi avut nevoie de resursele de acolo, cât pentru că

prin retragerea germanilor rușii ar fi intrat din nou în posesia rezervelor de cărbune de acolo, vitale pentru producția lor de oțel. Ca o soluție de compromis, Hitler ordonase Diviziei SS Das Reich, prima din formațiunile Corpului Panzer SS care ajunsese la Harkov, să lanseze un atac din spate împotriva forțelor inamice care atacau frontul nostru de pe Donețk.

În afară de faptul că această divizie nu s-ar fi putut descurca niciodată singură într-o astfel de operațiune dificilă (întrucât doar în prima fază a luptei ar fi avut de înfruntat șase divizii inamice) și în plus nu ar fi avut nici cu ce să-și acopere flancul nordic, aruncarea ei prematură în luptă era o mare greșeală întrucât însemna divizarea singurei forțe de șoc – Corpul Panzer SS – pe care o mai aveam la dispoziție în această parte a frontului. Dealtfel, Divizia Das Reich nu a mai putut fi implicată în luptele de pe Donețk întrucât Grupul de armate B a fost nevoit să o folosească pentru a stopa marșul rapid al sovieticilor către Harkov.

În cursul următoarelor două zile (4-5 februarie) situația de pe frontul Grupului de armate Don s-a deteriorat vizibil, inamicul intensificând foarte mult presiunea asupra Armatei 4 Panzer care în acest timp acoperea trecerea Armatei 1 Panzer prin Rostov. Două armate din fostul Front Caucaz al sovieticilor, 44 și 58, se alăturaseră celor trei care asaltau deja Armata 4 Panzer – ca dovadă a faptului că Grupul de armate A fusese lăsat degeaba în Kuban și că inamicul ar fi reușit oricum să-și aducă trupele în zona critică a frontului. Grupul de armate Don trebuia să se aștepte în curând la un atac de proporții atât asupra orașului Rostov pe Don cât și asupra Frontului Donului, în sectorul Novocerkask.

Pe deasupra, dinspre Stalingrad spre Don se deplasa un mare grup de formațiuni de blindate sovietice.

Nici pe aripa stângă a frontului situația nu era mai roz. La est de Voroșilovgrad, Divizia 6 Panzer pe care Detașamentul de armate Hollidt o trimisese pe cursul mijlociu al Donețului în conformitate cu ordinul primit de la Grupul de armate A pe data de 14 ianuarie nu reușise să împingă inamicul înapoi peste râu. Tot ce putea ea face pentru moment era să blocheze inamicul în capul de pod pe care acesta îl formase acolo.

Și mai la vest, inamicul reușise să treacă Donețul pe un front larg, fără să întâlnească nici o unitate germană. El cucerise localitatea Izium și ajunsese deja la Slaviansk.

Prin urmare, în aceste condiții nu mai eram siguri dacă putem să mai retragem în siguranță Detașamentul de armate Hollidt pe pozițiile de la Mius. Propunerea Grupului de armate Don fusese ca Detașamentul să se retragă pe linia Kamensk-Novocerkask încă de la începutul lui ianuarie, dar Hitler nu fusese de acord cu retragerea frontului și îi ordonase să rămână pe linia Don-Donețk. Dacă inamicul

ar fi avansat acum rapid dinspre Slaviansk spre sud-est, ar fi putut spulbera pozițiile de la Mius din prima lovitură.

Deși comandamentul Armatei 1 Panzer și forțele de sub comanda acestuia erau deja pe drum dinspre Rostov spre cursul mijlociu al Donețului, aveau să treacă mai multe zile până când acestea ar fi devenit operaționale. Un dezavantaj major pentru Armata 1 Panzer era acela că drumurile din zona de coastă erau înecate în noroi și îngreunau mult înaintarea diviziilor de blindate, în timp ce mai la nord pământul era înghețat tun și nu afecta nici un pic mobilitatea rușilor.

Având în vederea aceste evoluții dezastruoase, Grupul de armate Don și-a reînnoit insistențele în favoarea retragerii aripii vestice a dispozitivului său până la Mius, și în același timp i-a prezentat Comandamentului Suprem, printr-un mesaj telex, o serie de cereri vizând rezolvarea celor mai stringente probleme cu care se confrunta. Speram ca văzând aceste cereri cei de acolo și în primul rând Hitler să-și dea seama de gravitatea situației. Grupul de armate Don a cerut concentrarea Diviziei 7 Apărare Antiaeriană (care opera în zona de comunicații) de-a lungul rutei de aprovizionare ce trecea prin Dnepropetrovsk. A mai cerut de asemenea și pregătirea de urgență a unui pod aerian pentru cazul în care inamicul i-ar fi tăiat liniile de comunicație cu spatele frontului.

A mai cerut o creștere substanțială a capacității de transport alocate, pe seama reducerii celei a Grupului de armate B, care dealtfel nici nu mai avea ce trupe să aprovizioneze.

A cerut de asemenea ca dacă atacul Diviziei SS Das Reich nu reușea până la 6 februarie, întregul Corp Panzer SS să atace la sud de Doneț pe direcția Izium imediat ce mărirea capacității de transport i-ar fi permis să își concentreze formațiunile în sectorul Harkov.

Și în final, Grupul de armate Don a solicitat transferul imediat al Diviziei 13 Panzer și a două divizii de infanterie din Armata a 17-a pe cursul inferior al Niprului, dotarea lor cu arme noi și întărirea lor cu trupe din eșalonul B și trupe logistice rămase de la Armata a 6-a.

Chiar dacă Hitler a închis ochii la remarcile noastre privind evoluția pe termen lung a operațiunilor, aceste cereri erau de natură să îl facă să înțeleagă gravitatea situației cu care ne confruntam.

Ca urmare a acestui mesaj telex, un avion Condor a aterizat pe aerodromul nostru la 6 februarie cu misiunea de a mă duce la Comandamentul Suprem pentru o întrevedere cu Hitler. Decizia lui de a discuta cu mine personal se datora în parte, cred eu, și discuției pe care o purtasem eu la sfârșitul lui ianuarie cu consilierul său pe probleme militare, Schmundt, și faptului că eu îmi exprimasem ferm în fața acestuia opiniile cu privire la situația din prezent și nemulțumirile față de Comandamentul Suprem.

Convorbirea mea cu Hitler din 6 februarie 1943 a făcut posibilă evitarea dezastrului care amenința aripa sudică a frontului german

de est şi i-a dat Comandamentului Suprem încă o şansă de a obţine o remiză pe plan militar.

Hitler a deschis discuţia – după cum am amintit deja în capitolul despre Stalingrad – recunoscând deschis că el era singurul responsabil pentru dezastrul Armatei a 6-a, care îşi găsise tragicul sfârşit cu doar câteva zile în urmă. Am avut atunci impresia că Hitler era profund afectat de această nenorocire, şi nu doar pentru că ea reprezenta un eşec în plan militar, ci mai ales pentru că soarta crudă a soldaţilor care din încredere faţă de el luptaseră până la capăt, cu un asemenea nemaiîntâlnit curaj şi devotament, îl deprima profund. Mai târziu însă aveam să mă îndoiesc de faptul că Hitler mai păstra în inima lui vreun loc pentru soldaţii care îşi puneau în el toată încrederea şi îi rămâneau fideli până la moarte. Şi am început să mă întreb dacă nu cumva el ne considera pe toţi – de la feldmareşal până la simplu soldat – ca simple unelte care îl ajutau să-şi atingă ţelurile sale politice şi militare.

Oricare ar fi fost până la urmă concepţia lui Hitler, gestul său de a-şi asuma imediat şi fără echivoc răspunderea pentru Stalingrad avea ceva cavaleresc în el. Fie deliberat, fie fără să-şi dea seama, el a deschis discuţia într-un mod foarte avantajos pentru el, demonstrându-şi încă o dată abilităţile psihologice. După cum am mai spus, el ştia întotdeauna să se adapteze interlocutorilor săi.

Eu îmi propusesem ca în cursul acestei întrevederi să abordez două probleme.

Prima era cea a modului de desfăşurare a operaţiunilor din zona mea de responsabilitate, şi aici urmăream să-l determin pe Hitler să accepte abandonarea părţii estice a bazinului Donеţului. Îmi propusesem să obţin acceptul său chiar în ziua aceea.

A doua problemă pe care voiam să o aduc în discuţie era cea a gravelor deficienţe care se manifestau în activitatea Comandamentului Suprem – mai precis, în activitatea lui Hitler însuşi, după ce l-a demis pe feldmareşalul von Brauchitsch. Rezultatele stilului său de comandă – dintre care cel mai evident era Stalingradul – îmi dădeau suficiente motive ca să ridic această chestiune.

Aici voi aborda mai întâi a doua chestiune, pentru a spune pe scurt că nu am ajuns la o concluzie satisfăcătoare cu Hitler. Dându-mi seama că un dictator ca Hitler nu s-ar fi lăsat niciodată convins să îşi dea demisia din funcţia de comandant suprem al armatei, am încercat să-l conving să accepte o soluţie care nu i-ar fi diminuat prestigiul şi ar fi garantat o conducere competentă a armatei pe viitor. I-am propus să numească un şef al marelui stat major căruia să-i acorde toată încrederea şi pe care să-l investească cu autoritatea şi responsabilitatea necesare pentru conducerea armatei.

Dar Hitler nu era dispus să privească situaţia obiectiv. El a continuat să se lege de aspectele subiective ale problemei, plângându-se

de dezamăgirile pe care le-a suferit cu von Blomberg, ministrul de război, şi chiar cu von Brauchitsch. El a declarat chiar că nu poate numi pe nimeni într-o poziţie de rang superior celei a lui Göring, care nu s-ar fi subordonat niciodată autorităţii unui şef al Marelui Stat Major, chiar dacă acesta ar fi acţionat în numele lui Hitler. Mie însă nu-mi era clar dacă Hitler într-adevăr dorea să nu-l ofenseze pe Göring sau dacă folosea asta doar ca pretext.

Şi cu aceasta să trecem la prima chestiune, cea a perspectivelor operaţionale în sectorul Grupului de armate Don.

Am început prin a-i raporta lui Hitler situaţia curentă a Grupului de armate şi am continuat cu concluziile care puteau fi trase de acolo. I-am arătat că forţele noastre nu erau suficiente pentru a putea apăra teritoriul dintre Don şi Doneţ. Indiferent cât de valoros ar fi considerat Hitler bazinul Donețului, singurele alternative erau :

a) să îl abandonăm voluntar şi să evităm catastrofa care ameninţa să ne lovească şi

b) să îl pierdem laolaltă cu Grupul de armate Don şi Grupul de armate A.

După ce am încheiat cu situaţia curentă, am încercat să îl fac pe Hitler să înţeleagă care aveau să fie urmările pe termen lung dacă noi am fi încercat să rezistăm în zona dintre Don şi Doneţ. Inamicul ar fi fost liber, acum că Grupul de armate B era aproape în întregime scos din luptă, să trimită un mare număr de trupe prin zona frontului Grupului de armate B către cursul inferior al Niprului sau către coasta Mării Azov şi prin aceasta să izoleze întreaga aripă sudică a frontului. Şi ceea ce se întâmpla aici, pe aripa sudică a frontului, am subliniat eu, avea să decidă soarta întregului război din est. Cu siguranţă inamicul avea să îşi pună la bătaie toate rezervele (mai ales cele din zona Stalingrad) pentru a exploata această oportunitate strategică de a distruge odată pentru totdeauna aripa sudică a frontului german. Din acest motiv contraofensiva Corpului Panzer SS era o soluţie total inadecvată, întrucât nu avea cum să intercepteze şi să oprească larga manevră de învăluire pe care o punea la cale inamicul. Mai mult, susţineam eu, manevra inamicului nu ar fi putut fi contracarată nici măcar printr-un contraatac cu toate forţele aflate în rezervă la dispoziţia O.K.H. Prin urmare, era absolut esenţial ca Armatei 1 Panzer (ce se afla acum pe drum către cursul mijlociu al Donețului) să i se alăture imediat Armata 4 Panzer pentru ca împreună să poată contracara pericolul unei încercuiri între Doneţ şi Nipru. Doar aşa ar fi fost posibil să restabilim situaţia pe aripa sudică a frontului de est german – adică pe întreaga porţiune de front dintre Marea Azov şi aripa dreaptă a Grupului Armatelor Centrale. Dacă Armata 4 Panzer nu era retrasă imediat de pe cursul inferior al Donului, acest lucru nu era posibil. Şi retragerea Armatei 4 Panzer implica inevitabil abandonarea sectorului Don-Doneţ, până la linia Mius. Nu mai puteam pierde nici măcar o

singură zi. Deja era neclar – datorită întârzierilor în luarea deciziilor – dacă Detaşamentul de armate Hollidt, împovărat acum cu apărarea întregului front de la coasta Mării Azov până pe cursul mijlociu al Donețului, se va putea retrage la timp pe linia Mius. Din acest punct de vedere era imperios necesar să obțin chiar în acea zi permisiunea de a abandona partea estică a bazinului Doneț până la linia Mius.

Raportul meu – pe care Hitler l-a ascultat ca de obicei cu mare atenție – a fost urmat de o dispută pe tema bazinului Doneț, dispută care a durat mai multe ore. Problema îl preocupa atât de mult pe Hitler, încât el nu s-a putut opri să aducă vorba despre ea chiar şi în a doua parte a convorbirii noastre, când am abordat problema restructurării Comandamentului Suprem.

Aşa cum mai făcuse şi în alte ocazii (şi cum avea dealtfel să o mai facă), Hitler a evitat să discute deschis problemele operaționale ridicate de mine. El nu a încercat nici măcar să propună un alt plan sau să combată argumentele pe care eu îmi bazam demonstrația. Şi nici măcar nu a contrazis prognoza mea asupra desfăşurării ulterioare a evenimentelor pe frontul de est. Hitler trata toate ideile care nu aveau legătură directă cu necesitățile presante ale momentului ca pe nişte simple ipoteze care puteau sau nu să se adevereasc㠄 la un moment dat.

Şi de această dată Hitler a introdus în discursul său şi argumente de altă natură decât cea militară. El a început prin a insista asupra faptului că în opinia lui era de neconceput să abandonăm voluntar un teritoriu după ce am depus atâtea eforturi pentru a-l cuceri. Era, fără îndoială, un punct de vedere pe care l-ar fi apreciat orice soldat. Mie însumi îmi displăcea teribil faptul că eram nevoit să vin în fața lui Hitler pentru a-l convinge să cedeze teritorii. Aş fi preferat desigur să vin şi să-i propun planuri de ofensivă în loc de planuri de retragere. Dar o maximă a războiului spune că oricine încearcă să păstreze prea multe teritorii deodată, sfârşeşte prin a nu mai păstra niciunul.

Un alt argument la care Hitler făcea recurs era acela că orice scurtare a frontului în maniera propusă de mine, cu scopul de a mai elibera din unități, ar fi dus inevitabil la eliberarea unei proporții echivalente din trupele inamicului, care trupe ar fi putut fi apoi aruncate în balanță în momentul crucial. Acest argument era în sine destul de consistent. Factorul decisiv în asemenea mişcări de trupe este însă întotdeuna cel al inițiativei, întrucât acela dintre adversari care se mişcă mai repede şi preia inițiativa în punctul crucial poate după aceea să se impună în fața celui care se mişcă mai încet, chiar dacă acesta este, numeric vorbind, mai puternic. Dacă noi am fi încercat să apărăm protuberanța frontului dintre Don şi Doneț, însă, lungimea foarte mare a fronturilor ar fi anulat avantajul pe care ni-l oferea lupta în defensivă. În astfel de condiții, atacantul poate penetra frontul acolo unde dorește, folosind un număr relativ mic de unități şi suferind relativ puține

pierderi. Şi întrucât cei care se apără nu dispun de rezerve strategice, atacantul poate demola foarte uşor întreaga structură defensivă.

Hitler mai argumenta că dacă noi vom lupta cu înverşunare pentru fiecare palmă de pământ şi vom face inamicul să plătească scump pentru fiecare pas cu care înainta, forţa ofensivă a armatelor sovietice ar fi putut fi într-o bună zi epuizată. În opinia sa, inamicul care ne ataca deja de două luni şi jumătate fără oprire suferise pierderi imense şi avea să ajungă în curând la capătul puterilor. Mai mult, pe măsură ce acesta se îndepărta de poziţiile de plecare, dificultăţile crescânde de aprovizionare aveau să îi restrângă capacitatea ofensivă şi să îl împiedice să execute o mişcare largă de învăluire de felul celei preconizate de noi.

Desigur, Hitler avea dreptate în multe privinţe. Fără îndoială inamicul suferise pierderi imense, cu precădere atunci când atacase sectoarele apărate de germani, şi din această cauză forţa lui ofensivă slăbise considerabil. Însă în sectoarele în care avusese de-a face cu trupele aliate, el obţinuse foarte uşor victoria, fără a suferi pierderi prea mari. De asemenea, este adevărat că pierderile suferite de sovietici au avut drept consecinţă scăderea calităţii trupelor – altfel noi nici nu am fi putut să le rezistăm atâta timp – dar oricât de mult ar fi scăzut eficienţa trupelor sovietice, se găseau întotdeauna altele care să le ia locul. În ceea ce priveşte dificultăţile sovieticilor cu aprovizionarea, ne puteam într-adevăr aştepta ca ele să crească pe măsură ce ei avansau spre vest. Dar în această eră a transporturilor mecanizate, distanţele dintre terminalele de cale ferată ale ruşilor şi ţărmul Mării Azov sau cursul inferior al Niprului nu erau atât de mari încât să-i împiedice să dea aripii sudice a frontului german o lovitură decisivă.

În timpul primului război mondial era un adevăr acceptat că între frontul unei armate şi terminalul ei de cale ferată distanţa nu trebuie să depăşească 150 de kilometri. Dar această cifră nu mai era în nici un caz de actualitate în cel de-al doilea război mondial – fapt demonstrat cu prisosinţă de operaţiunile germane de pe ambele fronturi – din Europa. În plus, ruşii erau experţi în reconstrucţia rapidă a căilor ferate – care dealtfel nici nu le puneau mari probleme tehnice, dat fiind că terenul se prezenta în majoritatea cazurilor sub forma unei câmpii vaste şi perfect plane. Aşadar, era total greşit să ne bazăm deciziile pe speranţa vagă că inamicul îşi va epuiza în curând forţele sau îşi va pierde mobilitatea. Şi în ultimă analiză, trebuia să constatăm că propriile noastre divizii îndelung suprasolicitate şi măcinate de pierderi erau la limita epuizării. Trebuie să menţionez aici că Hitler era foarte bine informat şi pe deplin conştient de starea trupelor noastre şi de numărul pierderilor. Însă ceea ce ignora Hilter era că diviziile nou formate sufereau pierderi imense din cauza lipsei de experienţă în condiţii reale de război. Pe de altă parte însă, el era de acord că aşa-numitele Divizii terestre Luftwaffe fuseseră un fiasco,

şi chiar a mărturisit că fusese de acord cu înfiinţarea lor doar pentru a potoli setea de putere a lui Göring.

Tot ce a avut Hitler de spus la modul concret despre situaţia operaţională a fost că el speră ca atacul Corpului Panzer SS dinspre Harkov spre Izium să ducă la îndepărtarea pe termen scurt a ameninţării asupra cursului mijlociu al Donetului. Singura temere pe care a exprimat-o el era legată de faptul că până ar fi ajuns acolo cea de-a doua divizie a Corpului, "Leibstandarte", prima, "Das Reich", ar fi trebuit să facă faţă singură inamicului în sectorul Volceansk. (Cea de-a treia divizie oricum nu ar fi putut să ajungă la timp). Încrederea lui în forţa ofensivă a noului înfiinţatului Corp Panzer SS nu avea margini. In ceea ce priveşte restul afirmaţiilor lui, ele arată clar că Hitler nu îşi dădea seama, sau nu dorea să îşi dea seama de pericolele ce ne ameninţau pe termen mediu şi lung, mai ales după ce formaţiunile inamice de la Stalingrad ar fi apărut la vest de Don.

Dar cel mai important argument pe care Hitler l-a invocat de nenumărate ori în discuţia noastră a fost acela că în opinia lui era imposibil să abandonăm în acel moment bazinul Donetului. Pe de o parte, el se temea de repercusiunile unei asemenea pierderi asupra relaţiilor cu Turcia. Dar mai mult decât orice el a subliniat importanţa cărbunelui din bazinul Donetului pentru economia germană de război şi efectul pe care lipsa acestui cărbune îl avea asupra capacităţii militare a inamicului. Numai prin recucerirea acestei zone carbonifere, spunea el, ruşii ar fi reuşit să îşi refacă producţia de oţel şi astfel să continue producţia de tancuri, tunuri şi muniţii. Când i-am reamintit că ruşii produceau cantităţi imense de tancuri şi muniţii în ciuda faptului că pierduseră bazinul Donetului, Hitler mi-a replicat că de fapt ei îşi consumau stocurile de oţel existente. Dacă nu recuceresc zonele carbonifere, a insistat el, ruşii nu vor mai putea să producă la fel de mult armament ceea ce îi va împiedica să mai organizeze ofensive pe scară largă. Ce e drept, nu puteam contesta faptul că ruşii aveau probleme cu producţia de război ca urmare a pierderii cărbunelui cocsificabil şi a fabricilor de oţel şi altele din bazinul Donetului. O dovadă clară a acestui fapt era, în opinia mea, faptul că ruşii nu reuşiseră până acum să-şi refacă artileria pe care o pierduseră în 1941. Datorită acestui fapt noi am reuşit, de exemplu, să rezistăm pe frontul Cirului mai mult decât ne-am fi aşteptat. Ruşii mai aveau ceva tunuri – dovadă cele trei atacuri succesive de pe Don – dar în nici un caz suficiente ca să-şi doteze toate diviziile.

Ca şi în alte dăţi, şi în cadrul acestei discuţii despre importanţa economică a bazinului Donetului Hitler nu a pierdut ocazia de a-şi afişa vastele lui cunoştinţe în domeniul cifrelor de producţie şi caracteristicilor armamentului german şi sovietic.

In conflictul nostru de păreri asupra necesităţii păstrării bazinului Donetului, eu am rămas în final cu un singur atu. Cu puţin înainte să

plec la Lötzen am primit la Comandamentul Grupului de armate Don vizita preşedintelui cartelului german al cărbunelui, Paul Pleiger. Întrebat fiind despre importanţa zonei Doneţ pentru economia germană, el a răspuns prompt că minele din regiunea Şahtî – adică tocmai cele de la vest de linia Mius – erau departe de a avea vreo importanţă strategică pentru economia germană sau cea sovietică, întrucât cărbunele lor nu era adecvat pentru cocsificare sau pentru cazanele locomotivelor. Acest argument practic spulbera obiecţiunile de natură economică ale lui Hitler!

Dar cine îşi închipuie că Hitler s-ar fi recunoscut înfrânt în faţa acestui argument subestimează grav tenacitatea acestuia. Într-un ultim efort de a mă convinge că nu era cazul să evacuăm zona dintre Don şi Doneţ, el a adus vorba despre nimic altceva decât condiţiile meteorologice. Din întâmplare, în zilele acelea începuse mai devreme decât de obicei dezgheţul. Podul de gheaţă de peste golful Taganrog nu mai putea fi folosit în siguranţă şi deşi Donul şi Doneţul erau complet îngheţate, ne puteam aştepta ca gheaţa să cedeze dintr-un moment în altul dacă vremea caldă continua.

Aşadar Hitler şi-a folosit toată elocvenţa de care era capabil pentru a mă convinge că în doar câteva zile larga vale a Donului putea să devină un obstacol de netrecut pentru ruşi; care să îi împiedice pe aceştia să atace cel puţin până la sfârşitul primăverii. Din acelaşi motiv, susţinea el, nu era indicat ca Armata 4 Panzer să plece spre vest întrucât s-ar fi împotmolit în noroi. Şi prin urmare, în opinia lui, mie nu-mi rămânea altceva de făcut decât să mai aştept o vreme.

Eu însă m-am încăpăţânat să-mi susţin punctul de vedere, refuzând să mizez pe o schimbare a vremii când la mijloc era soarta Grupului meu de armate. Hitler nu a mai avut ce face şi s-a declarat de acord cu retragerea aripii estice a frontului Grupului de armate Don pe linia Mius. În total, discuţia noastră durase peste patru ore.

La despărţire însă – şi asta spune mult despre perseverenţa lui – Hitler a făcut încă o încercare de a mă convinge să mai întârzii retragerea. Mi-a spus că deşi nu dorea să revină asupra unei decizii deja luate, mă roagă să mă mai gândesc încă o dată dacă nu aş putea totuşi să mai aştept câteva zile. Un dezgheţ timpuriu în bazinul Donului, mi-a spus el, ne-ar fi permis poate să păstrăm teritoriul dintre Don şi Doneţ. Eu însă am rămas ferm pe poziţii. I-am promis însă că nu voi emite ordinul de retragere decât a doua zi la prânz, când voi fi ajuns la cartierul general al Grupului de armate, cu excepţia cazului în care evoluţia situaţiei operaţionale nu mă va sili să o fac mai devreme.

Am acordat tot acest spaţiu întrevederii mele cu Hitler nu numai datorită faptului că aceasta a avut o influenţă decisivă asupra rezultatului campaniei de iarnă, ci şi pentru că am dorit să exemplific cât de greu era pentru un militar să-l facă pe Hitler să accepte o situaţie care nu îi convenea.

EVOLUȚIA SITUAȚIEI PÂNĂ LA MIJLOCUL LUI FEBRUARIE

Ar fi greșit să considerăm – cu toate că aprobarea lui Hitler pentru retragererea din estul bazinului Donețului fusese obținută și puteam acum să mutăm Armata 4 Panzer pe flancul vestic al Grupului de armate – că pericolul ce amenința aripa sudică a frontului german era eliminat. Procesul transferului Armatei 4 Panzer de pe aripa estică pe aripa vestică a Grupului avea să dureze circa două săptămâni, ținând seama de distanțele mari și de starea deplorabilă a drumurilor. De asemenea, nu era clar dacă Detașamentul de armate Hollidt putea să ajungă în siguranță pe pozițiile de la Mius, întrucât formațiunile inamice din sectorul Voroșilovgrad trecuseră deja la sud de Doneț. Mai mult, încă nu era sigur dacă Armata 1 Panzer va putea să-și consolideze suficient frontul pe cursul mijlociu al Donețului. Și mai presus de orice, situația în sectorul Grupului de armate B – adică în regiunea Harkov – se deteriorase atât de mult încât inamicului i se deschideau acum o multitudine de oportunități. El ar fi putut să înainteze spre podurile de peste Nipru de la Dnepropetrovsk și Zaporojie și să ne taie liniile de aprovizionare care treceau pe acolo; sau să treacă râul mai sus, în amonte, și să distrugă liniile de la vest de râu. Pe lângă faptul că trebuia să transferăm Armata 4 Panzer în vest, prin urmare, trebuia să mai găsim și o metodă de a înlocui cumva armatele aliate din Grupul de armate B, care se dezintegraseră complet.

Pe data de 7 februarie la prânz m-am întors la cartierul meu general de la Stalino. Situația de pe Don se agravase prin pierderea localității Bataisk, o suburbie a Rostovului, situată pe malul sudic al râului. Imediat după întoarcerea mea comandamentul Grupului de armate Don a emis ordinul de retragere în spatele Donului și a început transferul Armatei 4 Panzer cu toate diviziile acesteia către aripa vestică a frontului. Detașamentul de armate Hollidt a primit ordinul să se retragă inițial pe linia Novocerkask-Kamensk.

Pe 8 februarie au apărut noi crize la Rostov și la Voroșilovgrad, unde inamicul a ieșit din capul de pod pe care îl cucerise cu câtva timp în urmă. Situația Armatei 1 Panzer, implicată acum în luptele de pe cursul mijlociu al Donețului, era de asemenea critică; ea nu reușise încă să oprească șuvoiul de forțe inamice care trecea râul prin zona dintre localitățile Lisiceansk și Slaviansk.

In jurul Harkovului, în sectorul Grupului de armate B, se forma un nou detașament de armate sub comanda generalului Lanz. Corpul Panzer SS, care se afla încă pe drum, fusese și el inclus în acest

detaşament. Am mai aflat că divizia SS Das Reich, care ar fi trebuit să zdrobească forţele inamice de la Volceansk şi apoi să atace pe direcţie sud-est către Izium, îşi ratase în cele din urmă misiunea. Ea fusese nevoită să se retragă în spatele Donețului. În circumstanţele acestea era clar că operaţiunea ofensivă a Corpului Panzer SS propusă de Hitler pentru diminuarea presiunii asupra flancului nostru vestic nu avea să ducă la nici un rezultat.

Pe 9 februarie inamicul a eliberat oraşele Belgorod şi Kursk, din sectorul Grupului de armate B (la nord de Harkov). O parte a formaţiunilor sale avansa către vest, dinspre cotul Donețului către Izium. În spaţiul dintre Nipru şi aripa dreaptă a Grupului Armatelor Centrale, care începea undeva la nord de Kursk, nu mai aveam nici o formaţiune în afară de Detaşamentul de armate Lanz (ale cărui poziţii de la Harkov erau deja în pericol) şi greu încercata Armată a 2-a germană din Grupul de armate B, undeva la est de Kursk.

Având în vedere faptul că inamicul putea face acum nestingherit o manevră largă de învăluire peste Nipru, prin zona din amonte de Dnepropetrovsk, era clar că Grupul de armate Don nu va putea să garanteze pe termen lung integritatea liniilor de comunicaţii ale forţelor sale, în ciuda faptului că mutase Armata 4 Panzer pe aripa vestică. Trebuiau luate măsuri radicale. I-am trimis deci generalului Zeitzler un mesaj telex în care ceream desfăşurarea urgentă, în maximum două săptămâni, a unei armate de cel puţin cinci-şase divizii în zona de la nord de Dnepropetrovsk, şi a încă unei armate în spatele frontului Armatei a 2-a, adică la vest de Kursk, pentru a lansa un atac către sud. Pentru a reuşi acest lucru, mai spuneam eu, erau necesare îmbunătăţiri radicale în domeniul transportului, întrucât în situaţia dată un aflux lent de divizii nu ne-ar fi fost de nici un folos.

Generalul Zeitzler a făcut din acel moment tot ce era posibil pentru a ne oferi un sprijin eficient. El ne-a răspuns că poate să mobilizeze şase divizii din Grupul Armatelor de Nord şi Grupul Armatelor Centrale şi să ni le trimită mai repede decât fuseserăm obişnuiţi până atunci.Numărul zilnic de trenuri pe care el spera să le poată trimite era de 37, ceea ce însemna că la fiecare două zile aveam să primim una din diviziile promise. Având în vedere lărgimea găurii făcute de ruşi în frontul german, însă, chiar şi aducerea acestor divizii nu era altceva decât o improvizaţie menită a ne scăpa de pericol până când ar fi venit ploile de primăvară; iar aducerea lor la timp depindea de evoluţia evenimentelor în sectorul Harkov, asupra căruia noi, Grupul de armate Don, nu aveam nici o influenţă. Aripa sudică a frontului german rămânea în continuare sub ameninţarea pericolului ca în perioada ploilor de primăvară inamicul să atace decisiv pe direcţia Mării Azov, sau chiar mai la vest, pe direcţia Mării Negre.

Nici situaţia de pe fronturile proprii ale Grupului de armate Don nu era mai încurajatoare.

Armata 1 Panzer (comandant general von Mackensen, şef de stat major colonelul Wenck), a cărei sarcină era de a respinge înapoi peste cursul mijlociu al Donețului trupele sovietice care reuşiseră să treacă râul prin sectorul său, se confrunta cu două armate sovietice, fiecare dintre ele fiindu-i superioară numeric. Prima, care trecuse Donețul pe la Voroşilovgrad, încerca să intre între Detaşamentul de armate Hollidt (care încerca să se retragă spre Mius) şi Armata 1 Panzer (care avansa către Doneț dinspre sud). Cealaltă trecuse Donețul prin dreptul liniei Lisiceansk-Slaviansk şi acum îşi concentra eforturile pe aripa sa vestică, încercând să spargă frontul în sectorul Krivoi Toreţk. Armata 1 Panzer, pusă în situația de a fi învăluită pe ambele flancuri, trebuia să evite o confruntare simultană cu cele două grupări inamice şi să încerce să le abordeze pe rând. În opinia Grupului de armate Don, ea ar fi trebuit să îşi concentreze eforturile mai întâi pe aripa sa vestică şi să scape de gruparea de la Slaviansk, iar după aceea să pornească împotriva celei de la Voroşilovgrad. Din nefericire Armata 1 a trebuit să-şi angajeze din start o parte din forțe împotriva grupării de la Voroşilovgrad, şi prin urmare nu a mai avut la dispoziție suficiente forțe pentru a învinge gruparea de la Slaviansk. Situația era agravată şi de faptul că la sud de Voroşilovgrad nu aveam suficiente forțe pentru a bloca înaintarea inamicului către sud-vest.

Aşa cum se întâmplă adesea în situații de criză, dificultățile majore sunt însoțite şi amplificate de probleme cu caracter local. Pe baza informațiilor obținute printr-o misiune de recunoaştere, executată înainte de trimiterea Corpului 40 Panzer la Slaviansk, Armata 1 Panzer a decis că nu poate învălui gruparea inamică pe la vest de Krivoi Toreţk cu tancurile întrucât terenul din zonă prezintă fisuri foarte adânci, greu de depistat datorită stratului de zăpadă. Prin urmare Corpul 40 Panzer a fost nevoit să dea un atac frontal de-a lungul văii râului, pe direcție estică. Întrucât datorită frigului intens al nopții de iarnă trupele nu pot rămâne noaptea în câmp deschis, luptele s-au dat inevitabil în jurul localităților din valea Krivoi Toreţk, obiectivul principal fiind zona industrială Kramatorskaia. Într-o astfel de luptă, însă, noi nu puteam spera să obținem rapid victoria de care avem atâta nevoie; Divizia 11 Panzer, care era vârful de lance al atacului, progresa cu foarte mare dificultate.

Intenția Grupului de armate Don de a încercui forțele inamice de pe Doneț pe la vest fiind dejucată, inamicul a trimis o puternică grupare de tancuri chiar prin zona declarată de ai noştri inaccesibilă pentru tancuri, de la vest de Krivoi Toreţk, ajungând până la Grişino. Din nou s-a adeverit faptul că previziunile noastre în ceea ce priveşte posibilitatea de acces cu tancurile într-o anumită zonă nu sunt aplicabile sovieticilor – în parte, desigur, şi din cauză că tancurile sovietice au şenilele mai late şi din acest motiv trec mai uşor prin noroi sau zăpadă decât tancurile germane, care se împotmolesc destul de uşor. La

Grişino inamicul nu numai că intrase adânc în flancul Armatei 1 Panzer, dar mai blocase şi principala cale ferată a Grupului de armate Don, linia Dnepropetrovsk-Krasnoarmeiskoe. Mai rămânea deschisă doar calea ferată ce trecea prin Zaporojie, care însă avea o eficienţă foarte redusă datorită faptului că marele pod de peste Nipru distrus de inamic în 1941 încă nu fusese reparat. Ca urmare toate vagoanele ce se aflau pe drum au trebuit trimise înapoi şi reîncărcate în alte trenuri, iar cisternele cu motorină nu au mai ajus pe front la timp.

După ce că aprovizionarea frontului, şi mai ales aprovizionarea cu motorină, era serios perturbată iar Armata 1 Panzer se confrunta cu pericolul de a fi încercuită pe la vest, inamicul a mai încercat să o mai învăluie şi pe la est cu ajutorul trupelor care trecuseră Donețul pe la Voroşilovgrad. Un corp inamic de cavalerie a reuşit să pătrundă tocmai până la nodul feroviar de la Debalţevo, într-un punct situat în spatele aripii drepte a Armatei 1 Panzer, chiar dincolo de poziţiile pe care ar fi trebuit să le ocupe Detaşamentul de armate Hollidt pe linia Mius. Deşi am reuşit să încercuim acest corp la Debalţevo, distrugerea lui s-a dovedit a fi o sarcină dificilă din cauză că lupta s-a dus mai cu seamă prin satele din zonă. Ca atare, Divizia 17 Panzer de care era nevoie urgentă pe aripa vestică a Armatei 1 Panzer a rămas blocată pentru moment la Debalţevo.

Pe frontul de est, o grupare sovietică tocmai întoarsă de la odihnă şi refacere urmărea cu înverşunare Detaşamentul de armate Hollidt care se retrăgea către linia Mius. Prin urmare nu am putut să le cerem să ne cedeze diviziile lor blindate pentru rezolvarea celeilalte crize. (Detaşamentul a reuşit până la urmă să ajungă pe poziţiile de la Mius, pe 17 februarie, şi să îşi consolideze acolo dispozitivul defensiv).

Între timp pe aripa vestică am reuşit să oprim înaintarea blindatelor inamice la Grişino, cu ajutorul Diviziei Viking care tocmai sosise de pe Don. Dar ca şi la Debalţevo, şi aici distrugerea inamicului s-a dovedit o sarcină dificilă. Divizia Viking, pe lângă faptul că fusese decimată în luptele din ultima vreme, suferea de o lipsă acută de ofiţeri. Ea era compusă din voluntari SS din ţările baltice şi scandinave, iar pierderile pe care le suferise erau atât de mari, încât nu mai existau destui ofiţeri care să cunoască limbile vorbite de trupe. Bineînţeles, această situaţie a avut un impact negativ asupra capacităţii de luptă a diviziei, dealtfel o unitate foarte valoroasă.

În afară de faptul că inamicul ajunsese deja în spatele Armatei 1 Panzer la Grişino şi reuşise să trimită şi întăriri în sprijinul forţelor sale de acolo, pericolul ce ne pândea dinspre spaţiul gol dintre aripa stângă a Armatei 1 Panzer şi regiunea Harkov era din ce în ce mai ameninţător. Acolo, inamicul avea libertate deplină de manevră, căci în acest timp Armata 4 Panzer era încă pe drum dinspre cursul inferior al Donului spre aripa vestică a frontului, înaintarea ei fiind serios perturbată de starea deplorabilă a şoselelor.

Aceste evenimente grave din zona de responsabilitate a Grupului de armate Don se datorau în primul rând faptului că acesta fusese nevoit să îşi lase prea multă vreme trupele pe aripa estică a frontului, pentru a acoperi retragerea Grupului de armate A. Grupul de armate B nu stătea nici el mai bine, situaţia din zona acestuia deteriorându-se cu fiecare zi.

Inamicul reuşise – asigurându-se mai întâi că este acoperit dinspre Harkov – să ajungă la Pavlograd cu gruparea sa de forţe de la vest de Izium. De la Pavlograd el putea continua marşul spre podurile de pe Nipru, de la Zaporojie şi Dnepropetrovsk, şi putea tăia căile de comunicaţie ale Grupului de armate Don. Mai mult, el avea posibilitatea să distrugă Detaşamentul de armate Lanz înainte ca acesta să se poată forma. Dacă inamicului îi reuşea această manevră, atunci el ar fi putut să-şi facă drum peste Nipru, atât prin amonte cât şi prin aval de Kremenciug, şi după aceea să blocheze drumurile către Crimeea şi podul peste Nipru de la Herson. Chiar dacă venirea ploilor de primăvară l-ar fi împiedicat să termine ceea ce începuse, noi aveam toate motivele să credem că el îşi va continua operaţiunea odată ce sezonul ploios s-ar fi încheiat.

Pe 12 februarie am trimis la O.K.H. un raport detaliat asupra situaţiei operaţionale, în atenţia lui Hitler, raport în care am făcut referire la toate aspectele de mai sus. În acest raport am insistat cu precădere asupra a două probleme:

Prima, problema raportului de forţe. Am arătat că deşi inamicul căuta de peste trei luni să precipite un deznodământ pe frontul de est atacând cu precădere *aripa sudică* germană, Comandamentul Suprem nu părea să ţină seama de acest fapt în distribuirea forţelor sale. Chiar punând la socoteală toate diviziile primite ca întăriri de Grupul de armate Don în ultimele luni, raportul de forţe pe frontul acestuia şi pe cel al Grupului de armate B era de 1 la 8, în timp ce pe fronturile Grupului Armatelor de Nord şi Grupului Armatelor Centrale raportul era de 1 la 4. Era oarecum de înţeles temerea O.K.H. de a nu da naştere la noi crize prin depopularea fronturilor celor două grupuri, şi era adevărat, pe de altă parte, că toate rezervele de trupe şi materiale care deveneau disponibile ne erau trimise nouă, cererile celorlalte două grupuri fiind neglijate. Noi aveam însă de partea noastră argumentul că diviziile Grupului de armate Don fuseseră nevoite să lupte fără întrerupere luni de-a rândul, în condiţii extrem de dificile, ceea ce nu se întâmplase în cazul celor două grupuri de armate de la nord. În plus, diviziile noastre luptau în câmp deschis, în timp ce diviziile celorlalte două grupuri, fiind staţionare, reuşiseră să-şi construiască adăposturi.

Esenţa problemei, în orice caz, era aceea că eforturile decisive ale inamicului nu erau îndreptate împotriva sectorului central sau sectorului nordic al frontului armatelor germane, ci

împotriva sectorului său sudic, şi era inadmisibil ca tocmai în sectorul sudic să avem cel mai dezavantajos raport de forţe cu inamicul.

A doua chestiune la care m-am referit în acest raport era cea a strategiei operaţionale ce trebuia aplicată pe aripa sudică a frontului german. Despre aceasta voi discuta pe larg în capitolul referitor la "Operaţiunea Citadela".

În cursul nopţii de 12 februarie Grupul de armate Don (care fusese între timp redenumit Grupul Armatelor de Sud) şi-a mutat cartierul general la Zaporojie, prevăzând că acea zonă va căpăta în curând o importanţă crucială în desfăşurarea evenimentelor.

În noaptea de 13 februarie am primit de la O.K.H. o directivă care era neîndoielnic rezultatul raportului meu din 9 februarie. Ca răspuns la propunerile noastre O.K.H. ne anunţa că pe linia Poltava-Dnepropetrovsk va fi desfăşurată o nouă armată, şi încă una în spatele aripii sudice a Armatei a 2-a. Până la urmă însă nici una din aceste două armate nu a mai fost desfăşurată. Cea de-a doua nu a fost niciodată formată, iar prima – Detaşamentul de armate Lanz – nu a mai ajuns pe linia Poltava-Dnepropetrovsk întrucât era deja angajată în luptă la Harkov. Mai târziu, Detaşamentul a fost trecut în subordinea Grupului Armatelor de Sud, împreună cu sectorul Grupului de armate B, până la Belgorod. Armata a 2-a a trecut în subordinea Grupului Armatelor Centrale, iar comandamentul Grupului de armate B a fost în sfârşit retras din ordinea de bătaie a Frontului de Est.

FAZA A PATRA: CONTRALOVITURA GERMANĂ

Şi astfel, pe la jumătatea lui februarie 1943, criza din sectorul Grupului Armatelor de Sud a atins punctul maxim. Odată cu atingerea acestui punct s-a profilat şi pericolul ca inamicul să încercuiască întreaga aripă de sud a frontului avansând prin sectorul lăsat fără apărare, de la nord de aceasta. Şi, paradoxal, din această situaţie au ieşit la iveală şi premisele unei contraofensive germane.

Iniţial, însă, situaţia s-a înrăutăţit radical.

Retragerea de pe front a comandamentului Grupului de armate B chiar în acest moment era o acţiune foarte periculoasă. Deşi în afara Armatei a 2-a nu avea sub comanda sa decât rămăşiţele extenuate ale câtorva divizii, acest comandament constituia o verigă esenţială în lanţul de comandă al frontului de est. Îndepărtarea sa avea să ducă inevitabil la ruperea frontului în zona de joncţiune dintre Grupul Armatelor de Sud şi Grupul Armatelor Centrale.

Mai mult, comandamentul Grupului Armatelor de Sud nu putea să-şi asume imediat comanda sectorului Harkov (care era acum în zona sa de responsabilitate, mai precis a Detaşamentului de armate Lanz) întrucât nu fuseseră stabilite legăturile de transmisiuni cu acesta.

Harkovul putea foarte uşor să fie pierdut înainte ca noi să putem prelua efectiv comanda. Faptul că am putut prelua până la urmă comanda la timp se datorează înaltei competenţe a personalului din regimentul de transmisiuni al Grupului Armatelor de Sud şi modului eficient în care şeful transmisiunilor, generalul Müller, a reuşit să rezolve toate problemele legate de echipamentul de comunicaţii. Nu trebuie să uităm de asemenea ajutorul oferit de prietenul meu, generalul Fellgiebel, comandantul Corpului de transmisiuni.

Deşi dispariţia comandamentului Grupului de armate B era de natură să complice situaţia chiar în cel mai sensibil punct al frontului de est, ea a avut totuşi şi o consecinţă favorabilă: prin intrarea Detaşamentului de armate Lanz sub comanda Grupului Armatelor de Sud, cartierul nostru general a obţinut controlul exclusiv asupra situaţiei din zonele fierbinţi ale frontului. Şi acesta a fost un factor esenţial pentru succesul campaniei de iarnă din 1942-43.

Sectorul Harkov avea să devină în curând un focar de criză pentru Grupul Armatelor de Sud – şi ar fi devenit chiar în condiţiile în care Grupul de armate B sau chiar Hitler însuşi ar fi rămas la comandă acolo.

Detaşamentul de armate Lanz primise anterior ordin de la Hitler să apere Harkovul cu orice preţ, şi din această cauză riscam să repetăm experienţa de la Stalingrad. În plus, Detaşamentul mai trebuia în acelaşi timp să avanseze în direcţia Losovaia odată cu Corpul Panzer SS, pentru a determina inamicul să îşi reducă presiunile asupra flancului stâng al Grupului Armatelor de Sud. Corpul Panzer SS nu avea nici acum în componenţa sa toate cele trei divizii, ci doar două, "Das Reich" şi "Leibstandarte".

Evident, Detaşamentul Lanz nu putea îndeplini decât una din aceste două sarcini cu forţele pe care le avea la dispoziţie. El putea fie să lupte în împrejurimile Harkovului, fie să dea o mână de ajutor aripii stângi a Grupului Armatelor de Sud. I-am sugerat ca atare lui Hitler că Detaşamentul Lanz ar trebui să lase deoparte Harkovul pentru moment şi să încerce să distrugă unităţile inamice care acţionau în sectorul de la sud de oraş. În acest fel pericolul ca Grupul Armatelor de Sud să fie învăluit peste Nipru, prin sectorul Kremenciug, putea fi temporar eliminat. Pe de altă parte, era evident că aducând Armata 4 Panzer noi ne-am fi putut descurca singuri cu trupele inamice care încercau să ajungă la podurile de peste Nipru, de la Zaporojie şi Dnepropetrovsk. În acest timp Lanz, după ce rezolva problema cu inamicul de la sud de Harkov, se putea întoarce să recucerească oraşul.

Această soluţie însă nu i-a convenit lui Hitler, pentru care Harkovul – cel de-al patrulea oraş ca mărime din Uniunea Sovietică – devenise un simbol al prestigiului, şi pe data de 13 februarie el a emis din nou un ordin strict către Detaşamentul de armate Lanz, în care îi cerea să apere Harkovul cu orice preţ.

După ce Detaşamentul Lanz a intrat sub comanda mea eu am cerut Comandamentului Suprem să mă informeze dacă acest ordin rămâne în vigoare şi dacă trebuie să îl executăm chiar şi în condiţiile în care Corpul Panzer SS este ameninţat cu încercuirea la Harkov. Am mai cerut şi un răspuns la raportul pe care îl trimisesem recent lui Hitler. Generalul Zeitzler mi-a răspuns că Hitler considera propunerile mele "mult prea îndrăzneţe". Eu i-am replicat că fiind la comanda unui grup de armate mă simţeam obligat să îmi planific manevrele cu o lună-două înainte – spre deosebire de comandamentul suprem, care nu îşi făcea planuri pe termen mai lung de două-trei zile.

În ceea ce priveşte situaţia de la Harkov, circumstanţele s-au dovedit până la urmă mai puternice decât voinţa lui Hitler de a păstra oraşul. Corpul Panzer SS, care se afla într-adevăr în pericol de a fi încercuit acolo, a evacuat oraşul pe 15 februarie – nu numai împotriva ordinului lui Hitler, ci şi împotriva ordinului generalului Lanz. Faptul împlinit ne-a fost adus la cunoştinţă de Grupul de armate B, care tocmai în momentul acela îşi dădea în primire atribuţiunile. Dacă evacuarea oraşului ar fi fost ordonată de un general al Wehrmachtului, Hitler l-ar fi dat fără îndoială pe mâna curţii marţiale. Dar întrucât acţiunea (corectă dealtfel din punct de vedere militar) fusese întreprinsă la iniţiativa Corpului Panzer SS, nu s-a întâmplat nimic asemănător. Totuşi câteva zile mai târziu Lanz a fost înlocuit la comanda detaşamentului său de armate de generalul Kempf, pe motiv că Lanz era vânător de munte, iar Detaşamentul avea nevoie la comanda sa de un tanchist.

Simultan cu deteriorarea situaţiei la Harkov, în perioada în care Grupul de armate B îşi dădea atribuţiunile în primire Grupului Armatelor de Sud, pericolul de încercuire a aripii sudice a frontului pe la Nipru a devenit tot mai acut.

Pe 16 februarie ni s-a raportat că inamicul – după cum dealtfel ne aşteptam de ceva vreme – a plecat cu un mare număr de formaţiuni din zona de la vest de Izium şi este în marş spre Pavlograd şi Dnepropetrovsk. Dacă el reuşea să atingă nodul de cale ferată de la Losovaia sau Pavlograd (sau alternativ staţia Sisinikovo de la sud-vest de Pavlograd) el ne-ar fi lăsat fără linii de cale ferată în sectorul Poltava.

Tot în această perioadă, viteza cu care O.K.H. ne trimitea întăririle promise a înregistrat o scădere abruptă. În loc de 37 de trenuri pe zi, pe 14 februarie au sosit doar şase.

În plus, Grupul Armatelor Centrale a anunţat că nu are la dispoziţie suficiente forţe pentru a iniţia o colaborare cu Grupul Armatelor de Sud în zona de contact dintre cele două formaţiuni, şi că are deja mari probleme cu Armata a 2-a care pierde continuu teren în faţa inamicului, fiind împinsă undeva la vest de Kursk.

Situaţia luase o întorsătură atât de dezastruoasă încât Hitler s-a simţit dator să facă o vizită la cartierul general al Grupului Armatelor de Sud. Probabil comentariile şi rapoartele mele îl puseseră pe gânduri. Dar oricât de mult aş fi dorit să-mi expun personal părerile în faţa lui şi să îl duc să vadă cu ochii lui cât de serioasă e situaţia noastră, îmi era imposibil să-i asigur securitatea într-un oraş mare ca Zaporojie (de care inamicul se apropia dealtfel rapid) mai ales că el îşi exprimase intenţia de a rămâne mai multe zile. El şi suita sa (şeful statului major al O.K.H. şi generalul Jodl, plus nelipsitul bucătar) au fost cazaţi în clădirea comandamentului, iar întreaga zonă a fost securizată. Situaţia era destul de delicată, întrucât sosirea lui Hitler nu trecuse neobservată. Pe drumul de la aeroport spre Zaporojie, el fusese recunoscut pe stradă de soldaţi şi funcţionari de partid. Practic, singurele trupe pe care le aveam la dispoziţie pentru apărare era compania noastră de gardă şi câteva unităţi de apărare antiaeriană, şi în scurt timp tancurile inamice au ajuns atât de aproape de oraş încât ar fi putut lovi baza aeriană, care se afla pe malul estic al Niprului.

Hitler a sosit la comandamentul Grupului Armatelor de Sud pe data de 17 februarie la prânz. Am început prin a-i raporta situaţia operaţională, după cum urmează:

Detaşamentul de armate Hollidt ajunsese în sfârşit pe poziţiile de la Mius, chiar în ziua aceea, urmărit îndeaproape de inamic.

Armata 1 Panzer reuşise să oprească inamicul la Grişino, dar nu îl anihilase încă. În zona Kramatorskaia, rezultatul luptei cu forţele inamice care trecuseră râul prin sectorul Laisiceansk-Slaviansk nu se cunoştea încă.

Detaşamentul de armate Lanz, după ce evacuase Harkovul, se retrăsese spre sud-vest, către sectorul Mosh.

După aceea l-am informat pe Hitler despre intenţia mea de a scoate complet Corpul Panzer SS din sectorul Harkov, lăsând acolo doar restul trupelor din Detaşamentul de armate Lanz.

Corpul Panzer SS trebuia să avanseze din zona Krasnograd către sud-est, pe direcţia Pavlograd, făcând joncţiunea cu Armata 4 Panzer care mergea în aceeaşi direcţie. Sarcina acestor forţe ar fi fost să anihileze trupele inamice care avansau prin spaţiul liber dintre Armata 1 Panzer şi Detaşamentul de armate Lanz. Imediat ce această sarcină ar fi fost îndeplinită şi pericolul ca Armata 1 Panzer şi Detaşamentul Lanz să fie încercuite ar fi fost eliminat, ele ar fi putut să se întoarcă în sectorul Harkov.

La început Hitler a refuzat să discute despre planul de acţiune propus de mine. El nu voia să admită că prin zona dintre Armata 1 Panzer şi Detaşamentul Lanz înaintează puternice forţe inamice, şi şi-a mai exprimat şi temerea că operaţiunile preconizate de mine în zona dintre Nipru şi Doneţ aveau să fie compromise din cauza noroiului. Desigur, întrucât iarna era pe sfârşite, trebuia să luăm în

calcul şi această posibilitate. Dar principalul motiv pentru care Hitler reacţionase negativ era acela că el dorea recucerirea cât mai rapidă a Harkovului, drept pentru care el propunea asamblarea tuturor celor trei divizii ale Corpului Panzer SS pentru o acţiune în forţă. De fapt, el nu îşi dădea seama că înainte de orice atac asupra Harkovului noi trebuia să eliminăm ameninţarea ce plana asupra liniilor noastre de comunicaţie de pe Nipru. Dacă podurile de peste râu nu rămâneau deschise, nici Armata 1 Panzer nici Detaşamentul Hollidt nu ar fi supravieţuit. Şi pentru atacul asupra Harkovului, în plus, aveam neavoie de ajutorul Armatei 4 Panzer. Întrucât era evident că dezgheţul – care era echivalent cu blocarea oricăror operaţiuni – se va manifesta întâi în zona dintre Doneţ şi Nipru şi doar după aceea în regiunea din jurul Harkovului, puteam spera că după ce vom înfrânge trupele ce avansau acum printre Armata 1 Panzer şi Detaşamentul Hollidt ne va rămâne destul timp să atacăm şi Harkovul. Din acelaşi motiv, însă, ar fi fost imposibil să executăm aceste două operaţiuni în ordine inversă.

Din cauza obstinaţiei cu care Hitler se agăţa de ideile sale, a urmat o nouă discuţie interminabilă, căreia eu i-am pus capăt arătând că întrucât Corpul Panzer SS trebuia mai întâi să se adune pe şoseaua Harkov-Krasnograd, ceea ce nu se putea întâmpla mai devreme de 19 februarie, nu avea nici un rost să luăm o decizie până atunci. Am recurs la acest artificiu ştiind că Armata 4 Panzer urma să fie gata tot pe 19 februarie, şi presupunând că până atunci Hitler va fi adus la raţiune chiar de evenimentele pe care el le putea acum observa cu proprii ochi.

Pe 18 ianuarie am avut o nouă întrevedere cu Hitler. Inamicul atacase în forţă pe linia Mius şi penetrase în mai multe locuri frontul încă neconsolidat al Detaşamentului de armate Hollidt. În plus, corpul de cavalerie încercuit în spatele acestui front, la Debalţevo, tot nu fusese distrus. I-am spus lui Hitler că în pofida acestei situaţii era imperativ necesar să retragem de acolo câteva unităţi motorizate pe flancul vestic al frontului. Nici corpul motorizat inamic din spatele Armatei 1 Panzer de la Grişino nu fusese anihilat, astfel încât forţele noastre de acolo erau încă blocate.

Pe de altă parte, acum devenise cât se poate de clar că gruparea inamică din spaţiul dintre Armata 1 Panzer şi Detaşamentul Lanz avansează în forţă către podurile de pe Nipru. La sud de Krasnograd fusese identificată Divizia 267 Infanterie a Armatei Roşii, iar Pavlogradul fusese eliberat de Divizia 35 Gardă, care avea în componenţa ei şi un batalion de tancuri. O divizie italiană de acolo (un vestigiu al fostei armate italiene) se retrăsese în grabă la apropierea inamicului.

Detaşamentul de armate Lanz raportase că unităţile motorizate ale Diviziei Panzer SS Totenkopf rămăseseră blocate undeva între

Kiev şi Poltava. Cu aceasta atacul spre nord pentru recucerirea Harkovului, care îl preocupa atât de mult pe Hitler, devenea exclus. Dacă Corpul Panzer SS nu reuşise să apere oraşul în lipsa Diviziei Totenkopf, era exclus să îl poată recuceri acum că aceasta nu mai era disponibilă pentru cine ştie câtă vreme. Singurul lucru care ne mai rămânea de făcut, prin urmare, era să lovim către sud-est şi să distrugem gruparea de forţe care avansa printre Detaşamentul Lanz şi Armata 1 Panzer. Întrucât dezgheţul trebuia să înceapă şi acolo dintr-o zi într-alta, nu puteam să ne permitem nici o clipă de întârziere. În aceste circumstanţe Hitler a fost de acord să trimitem imediat divizia "Das Reich" în direcţia Pavlograd. Divizia "Leibstandarte" urma să protejeze operaţiunile Armatei 4 Panzer împotriva forţelor inamice care atacau puternic dinspre Harkov pe direcţia sud-est. Tot ce mai puteam face era să sperăm că Armata 4 Panzer şi Divizia "Das Reich" se vor descurca cu succes.

După ce această decizie a fost luată, am trecut la discutarea unor probleme operaţionale de ordin general. I-am arătat lui Hitler că şi în condiţile în care reuşeam – ceea ce nu era deloc sigur – să evităm orice evoluţii nefavorabile până la începerea ploilor de primăvară, trebuia să ne facem un plan pe termen lung. Noroaiele ne vor împiedica să acţionăm pentru câtva săptămâni. După aceea, vom fi puşi în situaţia de a apăra un front lung de 650 de kilometri, având la dispoziţie pentru aceasta 32 de divizii (inclusiv cele ale Detaşamentului Lanz). Şi trebuia să ţinem seama de faptul că odată cu sfârşitul ploilor, inamicul îşi va îndrepta din nou eforturile împotriva aripii sudice a frontului german şi va face tot ce îi stă în putinţă pentru a o încercui pe coasta Mării Negre.

Un front de 650 de kilometri apărat doar de vreo 30 de divizii, i-am mai spus lui Hitler, putea fi penetrat de inamic în orice punct al său. Şi înainte de toate, nu puteam face nimic pentru a opri inamicul să învăluie acest front pe la nord până ar ajunge la Marea Neagră sau la Marea Azov.

Prin urmare, la sfârşitul sezonului ploios, Grupul Armatelor de Sud trebuia să treacă la operaţiuni mobile şi nu să aştepte ca inamicul să-i penetreze frontul sau să îl încercuiască pe la nord. El nu putea să îşi permită să rămână pe loc decât dacă O.K.H. ar fi fost capabil să lanseze o ofensivă la momentul optim pentru a reduce presiunea asupra frontului, care pătrundea şi aşa prea mult către est.

Scopul în care am adus aceste idei în discuţie era acela de a-l convinge pe Hitler ca măcar o dată să îşi gândească operaţiunile pe termen lung. Însă el, după cum era de aşteptat, nu dorea să se lase convins. Deşi admitea că forţele Grupului Armatelor de Sud erau insuficiente pentru a apăra frontul, el nu voia să accepte că raportul de forţe este cel pe care i l-am prezentat. Hitler nu contesta faptul că de cealaltă parte a frontului fuseseră identificate 341

formaţiuni inamice, dar susţinea că acestea nu mai au nici o valoare. Când am obiectat că diviziile noastre se aflau şi ele la capătul puterilor, el mi-a replicat că ele vor fi dotate cu armament nou şi efectivele lor vor fi refăcute complet în cursul sezonului ploios (ceea ce s-a şi întâmplat). El nu a vrut însă să accepte că în acel an ruşii vor încorpora contingentul 1926, care însuma un milion şi jumătate de oameni. Şi nici nu a vrut să admită că numărul de tancuri produs de inamic în cele două luni cât dura sezonul ploios era suficient pentru a dota 60 de brigăzi de blindate. Hitler se străduia în schimb să demonstreze cât de important era bazinul Doneţului pentru producţia sovietică de tancuri şi cât de grav ar fi fost dacă el ajungea din nou în mâinile ruşilor. În ceea ce priveşte politica operaţională a Germaniei în 1943, el nu credea că se mai pot lua forţe pentru o mare ofensivă de pe alte teatre de război, sau din Germania, prin recrutarea de noi unităţi. El susţinea însă că ar fi posibilă lansarea unor ofensive limitate pe plan local cu ajutorul noilor arme. Şi cu aceasta Hitler s-a întors la subiectul drag lui al armamentului şi producţiei de armament, iar mie mi-a fost imposibil să îl determin să discute despre planurile pentru campania de vară.

Eu şi Hitler trăiam, se pare, în două lumi diferite.

Pe 19 februarie am avut o nouă consfătuire, şi de această dată a participat şi feldmareşalul von Kleist. Aparent, şederea lui Hitler la cartierul general al Grupului Armatelor de Sud îl făcuse pe acesta receptiv la pericolele care ameninţau aripa sudică a frontului german, întrucât el a anunţat că ordonase Grupului de armate A să transfere imediat către Grupul Armatelor de Sud toate forţele pe care le poate disponibiliza. După spusele sale, Hitler privea acum Grupul de armate A ca pe un "rezervor de forţe" adiacent Grupului Armatelor de Sud – ceea ce însemna că până la urmă îşi abandonase planurile de reactivare a capului de pod din Kuban. Viitorul avea să arate că din păcate acest "rezervor de forţe" nu a fost exploatat pe atât de eficient pe cât ar fi permis liniile de transport ce treceau prin Crimeea. Capul de pod de la Kuban şi-a continuat existenţa în izolare. După cum ne arată experienţa, nimic nu este mai greu decât să scoţi nişte trupe dintr-un loc unde au ajuns din greşeală.

În acea zi situaţia a devenit şi mai încordată când un mare număr de formaţiuni inamice au ocupat staţia de cale ferată Sinsinikovo. Prin aceasta, inamicul nu numai că blocase principala linie de aprovizionare a aripii drepte a Grupului Armatelor de Sud, ci ajunsese la doar 60 de kilometri de cartierul general unde se afla însuşi Führerul celui de-al treilea Reich! Întrucât între noi şi inamic nu existau nici un fel de trupe care să ne apere, m-am simţit foarte uşurat când Hitler a părăsit oraşul, mai târziu în după-masa aceleiaşi zile.

Ultimul lucru pe care i l-am spus lui Hitler a fost că pentru atacurile pe care doream să le lansez pe aripa vestică aveam nevoie

de aproape toate formaţiunile de blindate ale Grupului Armatelor de Sud, chiar dacă trebuia să le iau de pe frontul de la Mius. Dacă fusese posibil să păstrăm poziţiile de la Mius până acum, i-am mai spus eu, aceasta se datora numai faptului că inamicul nu îşi adusese încă toate formaţiunile peste Don. Posibilitatea de a pierde bazinul Donețului în urma unui atac dinspre est nu mai putea fi prin urmare ignorată. Şi de asemenea, nu puteam face nimic pentru a preveni pierderea bazinului Donețului până nu eliminam pericolul pierderii liniilor de comunicaţii din vest. Hitler se pare că a înţeles argumentaţia mea.

În orice caz, am rămas cu impresia că vizita lui Hitler la cartierul meu general l-a ajutat să-şi dea seama de pericolul încercuirii care ameninţa întreaga aripă sudică a frontului de est şi avea să o mai ameninţe pentru încă ceva vreme. În pofida acestui fapt, nu la mult timp a început să circule o poveste cum că scopul vizitei lui Hitler ar fi fost "să-i mai încurajeze pe cei de la Grupul Armatelor de Sud". Nu am ştiut că Grupul Armatelor de Sud are nevoie de încurajare. Chiar dacă noi nu am fost pregătiţi să facem ceea ce ne cerea Hitler şi nu am luptat cu încăpăţânare pentru fiecare palmă de teren indiferent de consecinţele "menţinerii cu orice preţ a poziţiilor", nu cred că ar fi uşor de găsit un alt comandament care, deşi zguduit de atâtea crize, să fi crezut în victorie mai mult decât am crezut noi. În privinţa aceasta eu şi echipa mea de colaboratori din comandamentul Grupului Armatelor de Sud am fost întotdeauna la unison.

BĂTĂLIA DINTRE DONEŢ ŞI NIPRU

Pe 19 februarie Grupul Armatelor de Sud a ordonat Armatei 4 Panzer să se desfăşoare pentru contraatacul împotriva inamicului care trecuse linia Pereşcepino-Pavlograd-Grişino cu scopul de a tăia căile de comunicaţii ale Grupul Armatelor de Sud de peste Nipru.

Pe 20 februarie imaginea intenţiilor operaţionale ale inamicului a devenit perfect clară şi s-a dovedit a fi exact cea anticipată de noi.

Pe frontul nostru de est, inamicul a atacat poziţiile de pe Mius ale Detaşamentului de armate Hollidt, penetrându-le prin trei puncte.

Pentru tăierea căilor noastre de comunicaţii de pe Don el trimisese – pe lângă forţele ce ne dădeau deja de furcă la Grişino şi Kramatorskaia – o armată compusă din trei divizii de infanterie, două corpuri de tancuri şi ceva cavalerie.

Simultan, inamicul mai încerca să spargă şi frontul – slab dealtfel – al detaşamentului de armate Kempf (generalul Lanz fusese înlocuit la comandă de generalul Kempf), pe la vest şi sud-vest de Harkov. În plus, el mai încerca să învăluie aripa nord-estică a acestei formaţiuni, evident cu scopul de a o încercui până la urmă complet.

Confruntat cu aceste evenimente, Grupul Armatelor de Sud trebuia să rezolve rapid două probleme. Prima, trebuia să consolideze

frontul estic de pe linia Mius cât putea mai bine – deşi cu forţele pe care le avea la dispoziţie i-ar fi fost destul de greu să reuşească. Şi a doua, trebuia să folosească Armata 4 Panzer pentru a scăpa de formaţiunile inamice care avansau printre Armata 1 Panzer şi Detaşamentul de armate Kempf, îndepărtând astfel pericolul tăierii căilor de comunicaţii de pe Nipru. Dacă această operaţiune nu reuşea, majoritatea forţelor Grupului Armatelor de Sud ar fi fost în scurt timp imobilizate datorită lipsei de combustibil.

După ce forţele inamice dintre Doneţ şi Nipru ar fi fost anihilate, dacă situaţia operaţională ne permitea, am fi putut continua printr-un atac în forţă pe direcţie nordică, cu toate forţele motorizate ale Grupului Armatelor de Sud, pentru a restabili echilibrul de forţe în zona Detaşamentului de armate Kempf. Pe de altă parte însă s-ar fi putut să fim siliţi să scăpăm întâi de trupele inamice din sectoarele Grişino şi Kramatorskaia, dacă Armata 1 Panzer nu reuşea să se descotorosească de ele între timp.

În orice caz, pentru moment trebuia să ne restrângem acţiunile de pe aripa nordică, în zona Detaşamentului Kempf. Tot ce mai puteam face acum acolo era să barăm calea inamicului spre Nipru – atât drumul prin Krasnograd către Dnepropetrovsk cât şi cel prin Poltava către Kremenciug, pentru cât mai multă vreme. Dacă inamicul ar fi încercat să îşi facă drum către Kiev – ceea ce era perfect posibil în lumina ultimelor evenimente – tot ce puteam face era să îi urăm drum bun. O manevră de învăluire pe o asemenea scară nu ar fi putut în nici un caz să dea rezultate înainte de începerea sezonului ploios, iar după începerea lui ar fi fost complet blocată.

Pe 21 februarie au apărut primele semne de ameliorare a situaţiei în sectoarele cele mai fierbinţi ale frontului.

Frontul estic de pe Mius rezistase atacurilor inamice. Corpul de cavalerie încercuit cu câteva zile în urmă în spatele frontului, la Debalţevo, fusese până la urmă nevoit să se predea. Un alt corp inamic, de tancuri, care spărsese de asemenea frontul şi fusese încercuit la Matveievkurgan, era de asemenea pe cale de a fi distrus.

Pe aripa dreaptă a Armatei 1 Panzer inamicul îşi înteţise presiunile asupra Grupului Fretter-Pico, bineînţeles cu scopul de a spulbera poziţiile de la Mius sau de a învălui pe la nord frontul Armatei 1 Panzer. Din mesajele radio ale sovieticilor pe care le-am interceptat am aflat că situaţia forţelor sovietice de la Grişino şi din sectorul Kramatorskaia era foarte dificilă, din cauza epuizării stocurilor de muniţie şi combustibil.

Armata 4 Panzer cucerise Pavlogradul şi puteam spera ca ultimele formaţiuni ale ei care se mai retrăgeau încă dinspre est să facă joncţiunea cu restul forţelor înainte ca drumurile să se desfunde. Din nefericire, una din noile divizii repartizate de O.K.H. pentru apărarea Pavlogradului (332 Infanterie) fusese nevoită să treacă în

subordinea Grupului Armatelor Centrale, înainte de a ajunge la noi. O formațiune de tancuri sovietice a reușit între timp să ajungă foarte aproape de Zaporojie, dar fără a ne crea vreo problemă. La 20 de kilometri de oraș a rămas fără combustibil și a fost imediat distrusă.

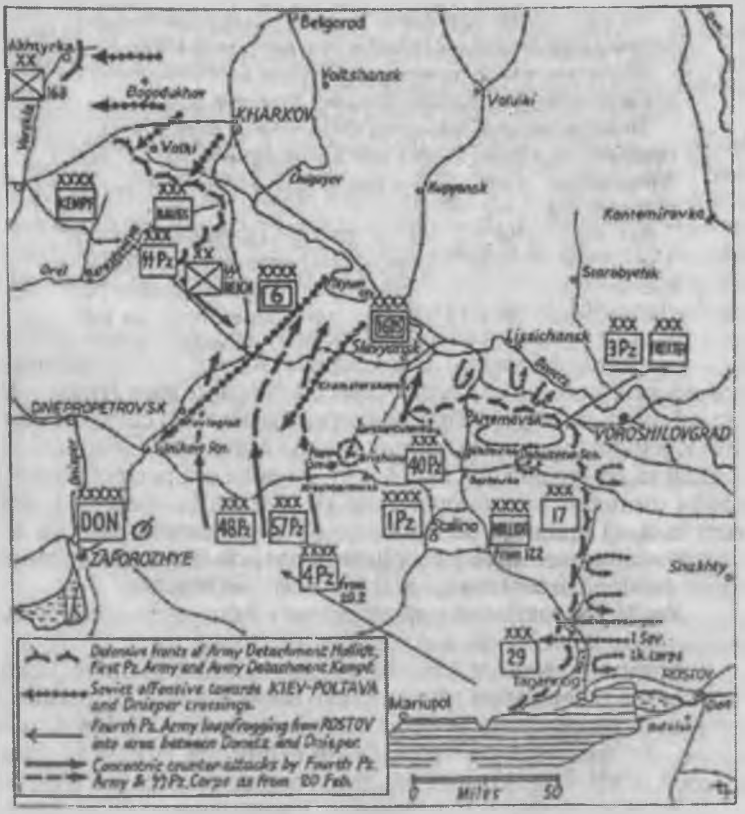

18. Campania de iarnă 1942-1943: Contraofensiva germană, bătălia dintre Doneț și Nipru

În următoarele câteva zile contraofensiva Armatei 4 Panzer a dat primele roade. Datorită acțiunii ei, armata germană a recâștigat inițiativa pe frontul de est.

Pentru început, armata a anihilat forțele care avansau către podurile de peste Nipru – adică cele din zona de la sud de Pavlograd. Imediat după aceea ea a reușit să înfrângă, în cooperare cu Armata 4 Panzer, cele patru corpuri mecanizate inamice care îi atacau aripa vestică a frontului.

Pe 1 martie devenise clar că inamicul începea să cedeze şi în sectorul frontului nordic al Armatei 1 Panzer (din cauza înfrângerilor suferite între Doneţ şi Nipru) şi că Armata 1 Panzer va reuşi să recucerească poziţiile de pe linia Donețului. Noi ne simţeam tentaţi să urmărim inamicul peste râul încă îngheţat şi să îl atacăm din spate în zona de la vest de Harkov.

Pentru a elibera destule forţe încât să începem o urmărire peste cursul inferior al Donețului trebuia, totuşi, să anihilăm aripa sudică a grupării inamice de la Harkov, care opunea o rezistenţă înverşunată pe Berestovaia, la sud-vest de oraş. Acest lucru din păcate nu era posibil din cauza dezgheţului iminent. Prin urmare Grupul Armatelor de Sud a trebuit să se mulţumească cu urmărirea şi anihilarea unităţilor inamice de la vest de Doneţ.

În partea sudică a zonei operaţionale a Grupului Armatelor de Sud, în apropierea coastei, dezgheţul începuse deja. La sfârşitul lui februarie inamicul a renunţat la atacurile cu blindate pe frontul de pe Mius şi a trimis în locul acestora trupe de infanterie. Evident, el dorea să cucerească măcar câteva capete de pod la vest de Mius înainte ca drumurile să fie înecate în noroi. După ce asaltul infanteriei a eşuat, ofensiva inamică a degenerat în atacuri izolate, fără şanse de succes.

Pe 2 martie Grupul Armatelor de Sud a putut evalua pentru prima dată rezultatul contraofensivei Armatei 1 Panzer şi Armatei 4 Panzer împotriva formaţiunilor inamice dintre Doneţ şi Nipru. În această contraofensivă, formaţiunile inamice aparţinând Frontului de Sud-Vest primiseră o lovitură atât de gravă încât erau incapabile pentru moment de orice acţiune de tip ofensiv. Cel mai puternic fuseseră lovite forţele care atacaseră aripa stângă a Armatei 1 Panzer şi cele care încercaseră să se strecoare prin spaţiul dintre aceasta şi Detaşamentul de armate Kempf – adică Armata a 6-a sovietică, grupul Popov care luptase la Grişino, şi Armata 1 Gardă. Corpul 25 Tancuri sovietic şi trei divizii de infanterie fuseseră complet distruse, iar corpurile 3 şi 10 Tancuri şi Corpul 4 Gardă Mecanizat, plus o brigadă de blindate independentă, o divizie de infanterie şi încă una de infanterie pe schiuri – aproape complet distruse. Pierderi grele mai suferiseră şi Corpul 1 Gardă Mecanizat şi Corpul 18 Tancuri, ca şi alte şase divizii de infanterie şi două de schiori.

Conform rapoartelor primite de la propriile noastre trupe, inamicul lăsase pe câmpul de luptă dintre Doneţ şi Nipru circa 23000 de morţi, iar armamentul capturat includea 615 tancuri, 354 piese de artilerie, 69 tunuri antiaeriene şi mari cantităţi de mitraliere grele şi mortiere. Cifra de numai 9000 de prizonieri era mică în comparaţie cu cele înregistrate în alte bătălii, şi aceasta din cauză că tancurile noastre nu reuşiseră să închidă perfect cercul în jurul inamicului. Din cauza frigului, mai ales în cursul nopţii, trupele noastre aveau tendinţa

de a se aglomera în sate şi în jurul acestora, rezultatul fiind acela că numeroase grupuri de soldaţi sovietici care îşi abandonaseră vehiculele au reuşit să găsească suficient spaţiu liber pentru a evada din încercuire. Era imposibil să blocăm retragerea inamicului peste Doneţ întrucât râul era acoperit încă de un pod solid de gheaţă şi putea fi trecut fără probleme de infanterie şi vehiculele uşoare.

În plus faţă de trupele enumerate mai sus, inamicul mai pierduse şi Corpul 4 Gardă Mecanizat care fusese încercuit în spatele frontului de pe Mius, şi Corpul 7 Gardă Cavalerie.

BĂTĂLIA HARKOVULUI

Reuşind să recâştige iniţiativa în bătălia dintre Doneţ şi Nipru, Grupul Armatelor de Sud a trecut la atac împotriva aşa-numitului "Front Voronej" – adică a forţelor inamice din sectorul Harkov – în conformitate cu ordinul ce fusese primit deja pe 28 februarie. Intenţia noastră era să atacăm aceste forţe în flancul lor sudic şi le învăluim pentru a le ataca mai apoi din spate, pe direcţie est-vest. Obiectivul nostru nu era cucerirea Harkovului ci înfrângerea – şi dacă ar fi fost posibil şi distrugerea – forţelor inamice cantonate acolo.

Aşadar prima urgenţă era zdrobirea aripii sudice a frontului inamic, care era formată din unităţile Armatei a 3-a Tancuri şi amplasată pe râul Berestovaia, la sud-vest de oraş. Această sarcină a fost dusă la bun sfârşit de Armata 4 Panzer, care a raportat victoria pe data de 5 martie. Din Armata a 3-a Tancuri, corpurile 12 şi 4 Tancuri, un corp de cavalerie şi trei divizii de infanterie fuseseră fie făcute bucăţi, fie încercuite şi capturate undeva în apropiere de Krasnograd. Numărul de prizonieri a fost din nou mic, dar pierderile inamicului s-au cifrat la 12000 morţi, 61 tancuri, 225 tunuri şi 600 de vehicule cu motor.

Din păcate, schimbarea neaşteptată a vremii a împiedicat Grupul Armatelor de Sud să-şi pună în aplicare planul de a ataca din spate gruparea care hărţuia Detaşamentul de armate Kempf la Ahtârka şi Poltava. Pentru aceasta ar fi fost necesar ca Armata 4 Panzer să treacă Donetul în aval de Harkov, dar gheaţa se putea sparge în orice moment şi nici un fel de pod de pontoane nu ar fi rezistat la presiunea sloiurilor. Din acest motiv, am hotărât să încercăm să împingem înapoi frontul inamic de acolo atacându-l din flanc şi forţându-l astfel să se îndepărteze de Harkov.

În acest scop, Armata 4 Panzer şi Corpul Panzer SS au plecat pe data de 7 martie din sectorul Krasnograd înaintând spre nord. Detaşamentul de armate Kempf li s-a alăturat imediat ce presiunea inamică asupra frontului său a început să scadă.

Atacul a progresat mulţumitor în zilele care au urmat. Între timp însă inamicul îşi dăduse şi el seama de ameninţarea care plana

asupra "Frontului Voronej". Centrele noastre de ascultare radio ne-au informat că inamicul începuse să deplaseze mai multe formațiuni mecanizate și de tancuri din sectorul Voroșilovgrad în sectorul Izium, probabil pentru a le folosi împotriva flancului Armatei 4 Panzer când

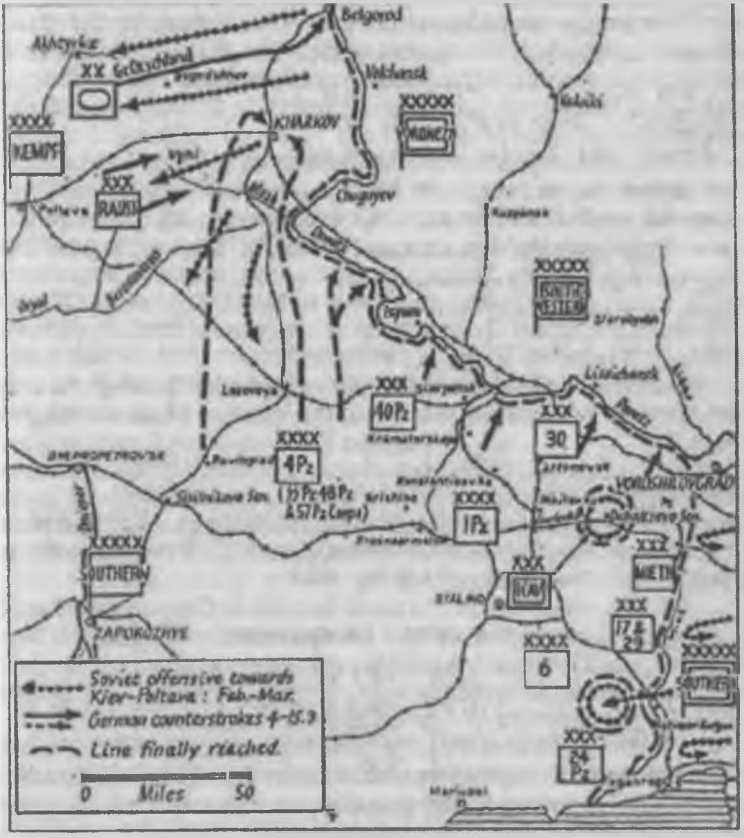

19. Campania de iarnă 1942-1943: Contraofensiva germană, bătălia de la Harkov

aceasta ar fi ajuns la nord de Harkov. Aceste trupe însă nu aveau să-i fie de vreun folos inamicului, întrucât ele își epuizaseră resursele în bătăliile precedente din jurul Voroșilovgradului sau de pe linia Mius. Tot ce au putut face rușii a fost să cucerească un mic cap de pod la nord-vest de Izium, pe malul sudic al râului. Ei au mai adus de asemenea Corpul 2 Tancuri la Harkov și și-au retras până la Bogoduhov forțele care se opuseseră până atunci aripii nordice a

Detaşamentului de armate Kempf şi Armatei a 2-a germane. Întrucât Armata a 2-a era prea slabă ca să urmărească acele forţe, ne vedeam puşi în situaţia să nu putem să le oprim retragerea spre est. Orice s-ar fi întâmplat, însă, noi doream să împingem forţele inamice din sectorul Detaşamentului Kempf mai departe la sud de Harkov sau să le tăiem retragerea către podurile de peste Doneţ. Dacă reuşeam acest lucru, Harkovul era ca şi al nostru. Nu doream să intervenim acum în zona oraşului, întrucât exista pericolul ca Harkovul să devină un al doilea Stalingrad. Iar Grupul Armatelor de Sud dorea să evite acest pericol cu orice preţ.

Inevitabil însă, numele oraşului avea să acţioneze ca un stimul magic asupra trupelor combatante şi a comandanţilor acestora. Corpul Panzer SS, dorind să recaptureze oraşul pentru a îl putea pune la picioarele Führerului, deja era nerăbdător să ajungă acolo pe drumul cel mai scurt. Grupul Armatelor de Sud a trebuit să intervină cu fermitate pentru ca acesta să nu lanseze un atac frontal asupra oraşului şi să nu rămână blocat acolo în timp ce elementele inamice de la vest de oraş ar fi putut să scape nevătămate.

Harkovul a căzut până la urmă destul de uşor, iar noi am reuşit să împiedicăm un mare număr de unităţi inamice să se retragă peste Doneţ.

Pe 10 martie Hitler ne-a vizitat din nou. După ce i-am dat raportul asupra situaţiei curente, am discutat despre modul în care urma să ne continuăm operaţiunile după încheierea sezonului ploios (care acum de-abia începea). Despre această întrevedere vom discuta pe larg în capitolul următor.

Pe 14 martie Harkovul a căzut în mâinile Corpului Panzer SS. În acelaşi timp, pe aripa nordică a Detaşamentului de armate Kempf, divizia Grosss-Deutschland a dat un atac fulger asupra Belgorodului. Inamicul a aruncat în luptă puternice formaţiuni de blindate pentru a o respinge, dar acestea au fost înfrânte la Gaivoron.

Cucerirea Harkovului şi Belgorodului a marcat încheierea celei de-a doua acţiuni contraofensive a Grupului Armatelor de Sud. Operaţiunile nu puteau fi duse mai departe, întrucât odată cu venirea ploilor drumurile ar fi devenit impracticabile. Grupul Armatelor de Sud ar fi dorit mult să încheie această campanie prin retezarea sectorului sovietic de front care se întindea până undeva la vest de Kursk, şi prin aceasta să micşoreze lungimea frontului pe care trebuiau să-l apere trupele germane. Acest plan a trebuit abandonat însă, întrucât Grupul Armatelor Centrale s-a declarat incapabil să ne ajute. Oricum însă, Grupul Armatelor de Sud avea acum controlul deplin asupra întregului front al Donețului de la Belgorod până la Mius. Acest front deţinut acum de Grupul Armatelor de Sud era exact acelaşi pe care trupele germane îl ocupaseră în iarna 1941-42.

ÎNCHEIERE

Privind în urmă la desfăşurarea campaniei de iarnă din 1942-43 din sudul Rusiei şi la rezultatul acesteia, trebuie să începem prin a recunoaşte faptul că trupele sovietice au obţinut un succes incontestabil. Ruşii au reuşit să încercuiască şi să distrugă Armata a 6-a, cea mai puternică armată germană din această zonă a frontului. Mai mult, ei au reuşit să şteargă literalmente de pe hartă patru dintre armatele aliate ale Reichului. Foarte mulţi din soldaţii acestora au căzut glorios în bătălie, dar şi mai mulţi au ajuns în captivitate. Trupele aliate rămase s-au dezintegrat şi au fost ulterior scoase definitiv din zona de operaţiuni. Majoritatea formaţiunilor Armatei a 6-a au fost până la urmă reconstituite pe baza personalului rămas, pentru a fi încadrate în Detaşamentul de armate Hollidt, care a primit în martie 1943 denumirea de Armata a 6-a. Dar pierderea celor 20 de divizii ale acestei armate şi a majorităţii trupelor ei de artilerie şi geniu a fost ireparabilă. Şi deşi armatele aliate nu aveau o eficienţă deosebită în luptă, pierderea lor ne-a afectat considerabil, întrucât ne-a lipsit de posibilitatea de a înlocui trupele germane din acele sectoare ale frontului care nu erau expuse la crize.

Însă oricât de mari ar fi fost succesele ruşilor, ei nu au reuşit să obţină o victorie decisivă asupra Germaniei. La sfârşitul campaniei de iarnă iniţiativa era din nou în mâinile germanilor, iar ruşii suferiseră două înfrângeri. Deşi nu s-au dovedit decisive, acestea au dus la stabilizarea frontului şi au oferit comandamentului german o şansă de a obţine remiza pe frontul de est. Din păcate, noi a trebuit să îngropăm orice speranţe cu privire la o posibilă reluare a ofensivei în vest în vara lui 1943. Pierderile pe care le-am suferit în campania de iarnă nu ne permiteau să mai întreprindem încă o ofensivă.

Schlieffen a spus odată că ambele părţi implicate într-un conflict, adică atât învingătorul cât şi învinsul, contribuie în mod egal la rezultatul luptei prin acţiunile pe care le întreprind. Vina Comandamentului Suprem german pentru pierderea Armatei a 6-a şi dealtfel pentru întreaga criză care a zguduit aripa sudică a frontului de est în iarna 1943-44 a fost deja discutată. Prin urmare ar fi corect să spunem câteva vorbe şi despre contribuţia germanilor la eşecul înregistrat de ruşi în încercarea lor de a încercui aripa sudică a frontului german.

În această privinţă un lucru este esenţial: fără eforturile supraomeneşti ale trupelor şi comandamentelor germane, care au ţinut piept unor trupe inamice cu mult superioare numeric, Grupul Armatelor de Sud nu ar fi reuşit niciodată să evite înfrângerea. Această campanie de iarnă nu ar fi putut fi vreodată dusă la bun

sfârşit dacă bravele noastre divizii de infanterie – spre deosebire de trupele aliate – nu ar fi rezistat cu tărie, adesea chiar fără o protecţie adecvată antitanc, în faţa asalturilor formaţiunilor de blindate ale inamicului. La fel de mult datorăm şi diviziilor noastre Panzer, care au luptat cu o măiestrie inegalabilă şi cu o rapiditate a manevrelor care practic le-a dublat eficacitatea. Trupele combatante germane, conştiente de superioritatea lor, şi-au apărat poziţiile chiar şi în cele mai dificile circumstanţe, iar curajul lor şi spiritul lor de sacrificiu a compensat dezavantajul inferiorităţii numerice în faţa inamicului.

Un lucru nu trebuie însă uitat. Dacă inamicul nu a zdrobit în luptă aripa sudică a frontului german, este pentru că brava Armată a 6-a a luptat cu loialitate până la ultima suflare. Dacă în loc să reziste până la începutul lui februarie ea ar fi renunţat la luptă imediat ce ar fi devenit clar că nu mai poate fi salvată, ruşii ar fi reuşit să mobilizeze suficiente forţe de pe frontul de la Stalingrad pentru a încercui şi distruge aripa sudică a frontului german. Acesta este contribuţia esenţială a Armatei a 6-a la restabilirea echilibrului de forţe pe frontul de est în martie 1943. Deşi sacrificiul ostaşilor Armatei a 6-a a fost până la urmă inutil dat fiind rezultatul final al războiului, valoarea sa morală rămâne incontestabilă.

De aceea acum, la sfârşitul acestui capitol, ţin să pomenesc încă o dată cu respect numele Armatei a 6-a. Această armată a îndeplinit cea mai grea sarcină ce poate cădea pe umerii unei formaţiuni militare: aceea de a lupta până la ultimul om, doar pentru binele celorlalţi camarazi, ştiind că nimic nu o mai poate salva.

14

OPERAȚIUNEA "CITADELA"

În capitolul precedent am arătat că luptele din iarna 1942-43, care au început cu atacul ruşilor pe Don şi Volga la nord şi la sud de Stalingrad, nu au adus Comandamentului Suprem sovietic victoria decisivă la care acesta era îndreptățit să spere.

Întrebarea care se punea în această situație era dacă Germania trebuia sau nu să continue lupta pe frontul de est în vara lui 1943. Evident, după pierderea atâtor formațiuni, Comandamentul Suprem german nu mai avea cu ce să organizeze o ofensivă pe scară largă cum fuseseră cele din 1941 şi 1942. Ceea ce părea însă posibil – cu condiția să nu mai existe erori de comandă de partea germană – era ca Uniunea Sovietică, epuizată de efortul de război, să dorească să pună capăt sacrificiilor excesive pe care le făcea şi să fie dispusă să accepte un armistițiu. Pe atunci, aceasta nu era doar o simplă ipoteză. Pe de altă parte însă nu puteam să atingem acest scop dacă ne limitam la o luptă pur defensivă, de natură statică. Un motiv ar fi fost acela că nu aveam suficiente divizii pentru a apăra eficient lungul front de la Marea Baltică la Marea Neagră. Un altul ar fi fost acela că sovieticii aşteptau ca aliații occidentali să debarce în Europa – pericol care devenea din ce în ce mai acut, în lumina recentelor evenimente din nordul Africii.

Prin urmare comandamentul german avea la dispoziție foarte puțin timp pentru a ajunge la un compromis în est. Şi ar fi putut obține acest compromis numai dacă reuşea, în cadrul unei – de-acum inevitabile – *defensive strategice*, să îi aplice inamicului lovituri foarte puternice, localizate, prin care să îi distrugă capacitatea de luptă, capturând câți mai mulți prizonieri. Aceasta presupunea din partea noastră o foarte mare elasticitate în operațiuni, întrucât numai astfel

am fi putut valorifica superioritatea calitativă a trupelor combatante şi comandamentelor germane.

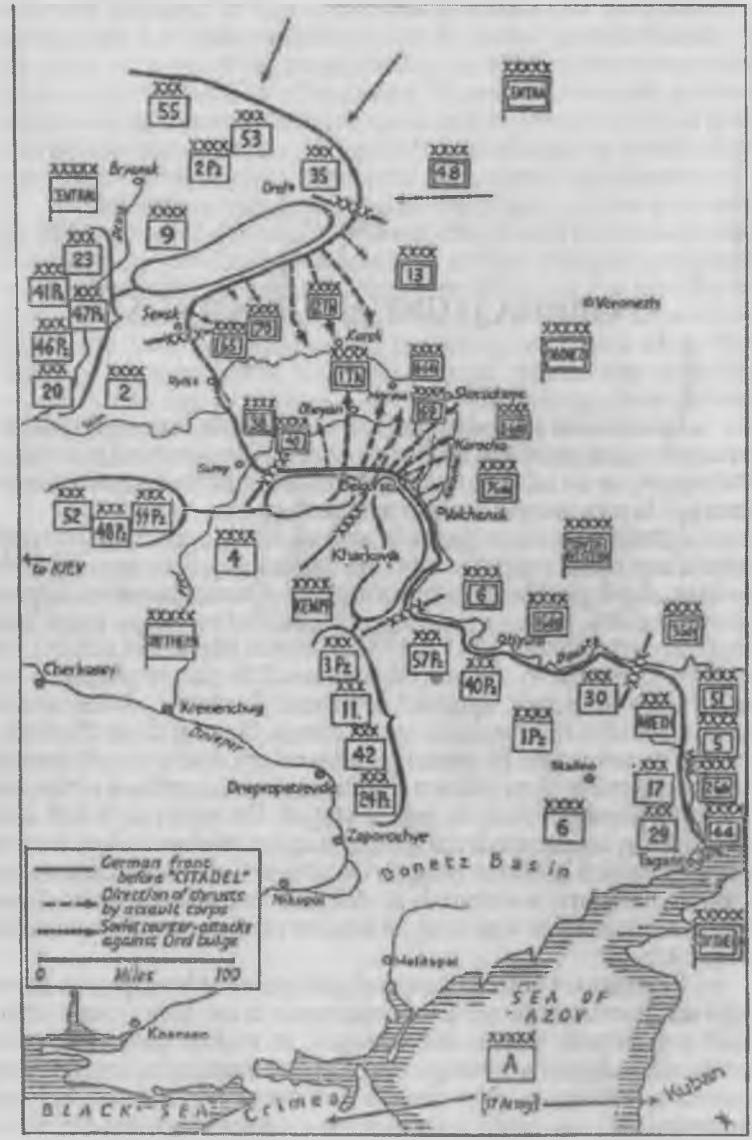

20. Operaţiunea "Citadela" (iulie 1943).

Noi trebuia să ne gândim în primul rând la ce avea să facă Comandamentul Suprem sovietic la sfârşitul sezonului ploios. Ar fi aşteptat Stalin debarcarea aliaţilor sau nu? Logic ar fi fost să o aştepte, dar existau şi multe argumente împotriva acestei variante. În primul rând, moralul trupelor sovietice crescuse enorm în urma victoriilor din ultimele luni. Iar liderii sovietici nu-şi puteau permite, din punct de vedere psihologic, să pună frână operţiunii lor mult-trâmbiţate de "eliberare a pământului sfânt al patriei". În al doilea rând, Kremlinul era nerăbdător să ajungă în Balcani, ţinta tradiţională a politicii sale expansioniste.

Ţinând seama de faptul că inamicul avea să reînceapă lupta imediat ce şi-ar fi remediat pierderile, era de presupus că el îşi va concentra eforturile tot împotriva aripii sudice a frontului german, adică împotriva Grupului Armatelor de Sud.

Dacă inamicul ar fi reuşit să spargă frontul german în sectorul Harkov sau chiar pe cursul mijlociu al Donețului, el şi-ar fi atins ţelul pe care îl urmărise în iarna precedentă, şi anume încercuirea aripii de sud a frontului german pe coasta Mării Negre. (Grupul de armate A se afla încă în capul de pod din Kuban!) Prin aceasta el ar fi recucerit valoroasa zonă industrială a bazinului Donețului şi grânarele Ucrainei, şi în plus şi-ar fi deschis drum către Balcani şi câmpurile petrolifere din România, consecinţele politice fiind extrem de defavorabile raporturilor dintre Turcia şi Germania. Nici un alt sector al frontului nu i-ar fi oferit Uniunii Sovietice atâtea oportunităţi în toate domeniile: economic, politic, militar. Aşadar eram siguri că atacul decisiv va fi dat în sectorul Grupului Armatelor de Sud – fără să excludem posibilitatea unor atacuri de mai mică amploare în alte sectoare ale frontului.

Grupul Armatelor de Sud a adus în repetate rânduri aceste consideraţii în atenţia O.K.H. şi a lui Hitler. Acesta din urmă era chemat să decidă dacă situaţia generală ne permitea să aşteptăm ca ruşii să lovească primii pentru ca noi să-i lovim mai apoi "pe retur" cu prima ocazie, sau dacă ar fi fost mai bine să atacăm noi primii, în limitele pe care ni le permitea "defensiva strategică".

Grupul Armatelor de Sud a preferat prima soluţie, ca fiind cea care ne oferea cele mai bune şanse din punct de vedere srategic, şi i-a trimis lui Hitler o propunere de plan operaţional încă din februarie. În propunere se arăta că dacă ruşii ar fi lansat – după cum era de aşteptat – un atac în cleşte asupra frontului Donețului, simultan dinspre nord şi dinspre sud, şi mai târziu o ofensivă asupra Harkovului, atunci noi ar fi trebuit să renunţăm la arcul de front de pe Doneţ şi Mius încetul cu încetul, astfel încât să atragem inamicul în zona cursului inferior al Niprului. Simultan ar fi trebuit să acumulăm toate rezervele de care dispuneam – şi mai ales formaţiunile noastre de blindate – în sectorul de la vest de Harkov, pentru a anihila forţele de asalt inamice pe care ne aşteptam să le găsim acolo şi a le ataca din flanc pe cele

care ar fi avansat în direcția cursului inferior al Niprului. Astfel inamicul ar fi pățit, pe coasta Mării Negre, exact ceea ce ne pregătea el nouă pe coasta Mării Azov.

Acest plan nu a fost însă aprobat de Hitler. Acesta era încă preocupat de aspectele economice ale pierderii bazinului Donețului și îngrijorat de posibilele repercusiuni ale unei retrageri germane asupra relațiilor cu Turcia și România. Și în afară de aceasta, el se temea foarte mult de riscurile pe care le presupunea punerea în aplicare a planului propus de noi.

Prin urmare a trebuit să ne concentrăm asupra celei de a doua variante, care presupunea ca noi să atacăm primii. Ideea era să aplicăm Armatei Roșii o lovitură nu neapărat decisivă, înainte ca aceasta să își poată remedia pierderile suferite în campania de iarnă.

O țintă potrivită în acest scop ar fi fost protuberanța frontului sovietic care se întindea până la Kursk. Forțele sovietice reușiseră să păstreze această zonă până la începerea sezonului ploios, iar acum ea reprezenta pentru ei o trambulină de pe care ei își lansau atacurile împotriva flancurilor Grupului Armatelor de Sud și Grupului Armatelor Centrale. Dacă atacul nostru reușea, toate forțele sovietice din interiorul acestei protuberanțe a frontului ar fi fost încercuite, iar dacă lansam acest atac cu rapiditate, puteam spera să îi prindem pe ruși nepregătiți. Astfel aveam șansa de a anihila complet formațiunile de blindate cu care ne luptaserăm în campania de iarnă și pe care nu reușiserăm să le distrugem total.

Și cu aceasta ajungem la "Operațiunea Citadela" – ultima mare ofensivă a armatei germane pe frontul de est. Pentru atacul asupra sectorului de front inamic de la Kursk, Grupul Armatelor de Sud a repartizat două armate, Armata 4 Panzer și Detașamentul de armate Kempf, cuprinzând în total 11 formațiuni Panzer sau Panzer Grenadier și cinci divizii de infanterie. Pentru aceasta, Grupul Armatelor de Sud a trebuit să subțieze considerabil fronturile de pe Doneț și Mius.

Pe latura nordică a sectorului Kursk urma să atace Armata a 9-a din Grupul Armatelor Centrale, care avea la dispoziție șase divizii de blindate și cinci de infanterie. Armata a 9-a era oarecum în pericol întrucât trebuia să se adune pentru atac în sectorul de la est de Oriol, unde inamicul ar fi putut să o atace dinspre est și nord.

"Operațiunea Citadela" a fost programată să înceapă în prima jumătate a lui mai, din două motive. Primul era acela că în această perioadă solul avea să fie suficient de uscat pentru a permite circulația nestingherită a blindatelor. Al doilea era acela că până la jumătatea lui mai rușii nu aveau cum să-și refacă trupele – mai ales diviziile de blindate.

La începutul lui mai, însă, Hitler a decis – ignorând sfaturile comandanților celor două grupuri de armate implicate în operațiune – să amâne "Citadela" până în iunie, când, spera el, capacitatea de

luptă a diviziilor noastre de blindate ar fi fost substanţial îmbunătăţită prin dotarea cu noi tancuri. El nu a dorit să revină asupra acestei decizii nici când i-am demonstrat că, datorită evenimentelor nefavorabile din Tunisia, riscam să avem de-a face cu o debarcare a aliaţilor pe continent chiar în cursul lunii iulie. De asemenea, el nu a vrut să recunoască faptul că orice întârziere din partea noastră le dădea posibilitatea ruşilor să-şi consolideze formaţiunile de blindate.

Din cauza întârzierilor în transportul noilor tancuri, Grupul Armatelor de Sud nu a reuşit să pornească operaţiunea "Citadela" decât la începutul lui iulie. La acea dată, avantajul primei lovituri fusese deja pierdut, căci ideea de bază a operaţiunii "Citadela" era aceea de a ataca înainte ca inamicul să îşi refacă resursele şi să remedieze pierderile suferite în cursul iernii. Mai mult, prin întârzierea acestei operaţiuni am expus fronturile de pe Doneţ şi Mius la un pericol considerabil, întrucât de acolo fuseseră retrase majoritatea formaţiunilor de blindate. Un pericol şi mai mare ne pândea în sectorul Oriol, unde trebuia să se adune Armata a 9-a din Grupul Armatelor Centrale.

Pe 5 iulie armatele germane au pornit în sfârşit la atac. Deşi am aplicat toate măsurile posibile de dezinformare şi camuflaj, nu ne mai puteam aştepta să surprindem inamicul nepregătit după ce noi am amânat operaţiunea atâta vreme.

Pe frontul de asalt al Grupului Armatelor Centrale, Armata a 9-a a reuşit să penetreze fortificaţile inamice pe o adâncime de 15 kilometri în primele două zile de luptă. După lupte grele în care a trebuit să respingă contraatacurile forţelor de rezervă inamice, ea a reuşit să avanseze încă câţiva kilometri până pe 9 iulie, moment în care a fost nevoită să se oprească în faţa unui sistem de fortificaţii construit pe o înălţime dominantă. Intenţia ei de a relua asaltul a fost zădărnicită de inamic care a atacat în forţă sectorul Oriol dinspre nord şi nord-est pe 11 iulie. Pentru a ajuta Armata 2 Panzer să apere frontul din sectorul Oriol, Grupul Armatelor Centrale a fost nevoit să îşi retragă acolo o parte din formaţiunile de blindate ale Armatei 9 Panzer.

Ofensiva în sectorul Grupului Armatelor de Sud s-a desfăşurat ceva mai bine. Şi aici atacul asupra poziţiilor defensive inamice, eşalonate în adâncime, s-a dovedit a fi foarte dificil iar progresele au fost neînsemnate. Pe 11 iulie însă am reuşit să străpungem şi ultima verigă a lanţului defensiv inamic în zona dintre Prohorovka şi Oboian. Contraatacurile disperate ale forţelor de rezervă inamice au fost înăbuşite în sânge, zece corpuri de tancuri sau motorizate ale inamicului fiind fie distruse complet fie sever afectate. Pe 13 iulie inamicul pierduse deja în sectorul Grupului Armatelor de Sud 1800 de tancuri, 267 de piese de artilerie, 1080 arme anti-tanc şi nu mai puţin de 24000 de prizonieri.

Pe 13 iulie, când confruntarea atinsese apogeul iar victoria părea din ce în ce mai aproape, Hitler ne-a convocat la cartierul său general pe mine şi pe comandantul Grupului Armatelor Centrale. El a deschis discuţiile anunţându-ne că aliaţii occidentali debarcaseră în Sicilia chiar în ziua aceea şi că situaţia de acolo luase o întorsătură extrem de serioasă. Italienii nici măcar nu încercau să opună rezistenţă, iar insula avea să fie în curând pierdută. Întrucât următorul pas al aliaţilor ar fi fost în mod logic o debarcare în sudul Italiei sau chiar în Balcani, era necesar să trimitem urgent trupe în Italia şi în zona vestică a Balcanilor. Acestea trebuiau luate de pe frontul de est, şi ca atare operaţiunea "Citadela" trebuia anulată.

Se întâmplase exact acel lucru pe care eu i-l demonstrasem lui Hitler încă din mai.

Comandantul Grupului Armatelor Centrale, feldmareşalul von Kluge, a raportat că Armata a 9-a nu putea să mai avanseze şi că fusese nevoit să retragă forţele mobile ale acesteia pentru a contracara incursiunile inamicului în sectorul Oriol. Din punctul său de vedere, nu se mai punea problema continuării "Citadelei" sau a reluării ulterioare a acesteia.

Vorbind în numele Grupului de armate pe care îl comandam, eu am arătat că bătălia atinsese chiar în acele zile punctul culminant şi că încetarea ei în momentul acela ar fi însemnat renunţarea deliberată la victorie. În nici un caz, am mai spus eu, nu puteam lăsa inamicul să scape până nu îi distrugeam toate formaţiunile de blindate pe care le aruncase în luptă.

Cu toate acestea Hitler a hotărât anularea operaţiunii "Citadela" pe motivul debarcării aliaţilor în Sicilia şi al evoluţiilr defavorabile din sectorul Grupului Armatelor Centrale. Singura concesie pe care ne-a făcut-o a fost aceea că a permis Grupului Armatelor de Sud să continue lupta până la distrugerea rezervelor de blindate ale inamicului. Însă până la urmă Hitler nu s-a ţinut de cuvânt: câteva zile mai târziu Grupul Armatelor de Sud a primit ordinul de a transfera mai multe din diviziile sale de blindate Grupului Armatelor Centrale. Formaţiunile de asalt ale ambelor Grupuri trebuiau să se retragă pe poziţiile iniţiale.

Şi astfel ultima ofensivă germană de pe frontul de est s-a încheiat cu un fiasco, deşi pierderile inamicului în morţi, răniţi şi prizonieri depăşeau de mai mult de patru ori pierderile noastre.

15

BĂTĂLIILE DEFENSIVE DIN 1943-1944

Când operaţiunea "Citadela" a fost anulată, iniţiativa în teatrele de război din est a trecut de partea ruşilor. Nereuşind să încercuim trupele inamice în sectorul Kursk şi abandonând lupta înainte de a distruge rezervele de blindate ale inamicului, noi am ratat şansa unei victorii şi i-am dat posibilitatea inamicului să îşi valorifice avantajul pe care i-l oferea superioritatea numerică. După cum se va dovedi, atacul său asupra sectorului Oriol nu era decât preludiul unei mari ofensive.

Grupul Armatelor de Sud s-a văzut pus în situaţia de a duce o luptă în defensivă şi de a folosi tot felul de improvizaţii pentru a putea să reziste în faţa unui inamic copleşitor. Fiind prea slab pentru a putea apăra un front atât de larg, împotriva unui inamic de multe ori mai numeros decât el, Grupul nu se putea rezuma la o defensivă statică şi trebuia să îşi concentreze eforturile pentru a intercepta atacurile inamice din anumite sectoare ale frontului, cu toate riscurile pe care le implica retragerea de trupe din celelalte sectoare. Trebuia să evităm cu orice preţ posibilitatea ca inamicul să pătrundă adânc în spatele frontului şi să repete ceea ce făcuse cu Armata a 6-a la Stalingrad. "A rezista pe poziţii" şi a eroda cât mai mult capacitatea de luptă a trupelor inamice au devenit principiile fundamentale ale politicii noastre operaţionale în această bătălie.

PRIMA BĂTĂLIE DE PE DONEŢ

Aşa cum ne aşteptam, prima lovitură a inamicului a fost îndreptată împotriva frontului ce înconjura partea vestică a bazinului Donețului.

Pe 17 iulie inamicul a lansat o puternică ofensivă împotriva Armatei a 6-a pe Mius şi a Armatei 1 Panzer pe Doneţ. Deşi a

penetrat frontul nostru pe o adâncime considerabilă, inamicul nu a reuşit totuşi să distrugă dispozitivul nostru defensiv.

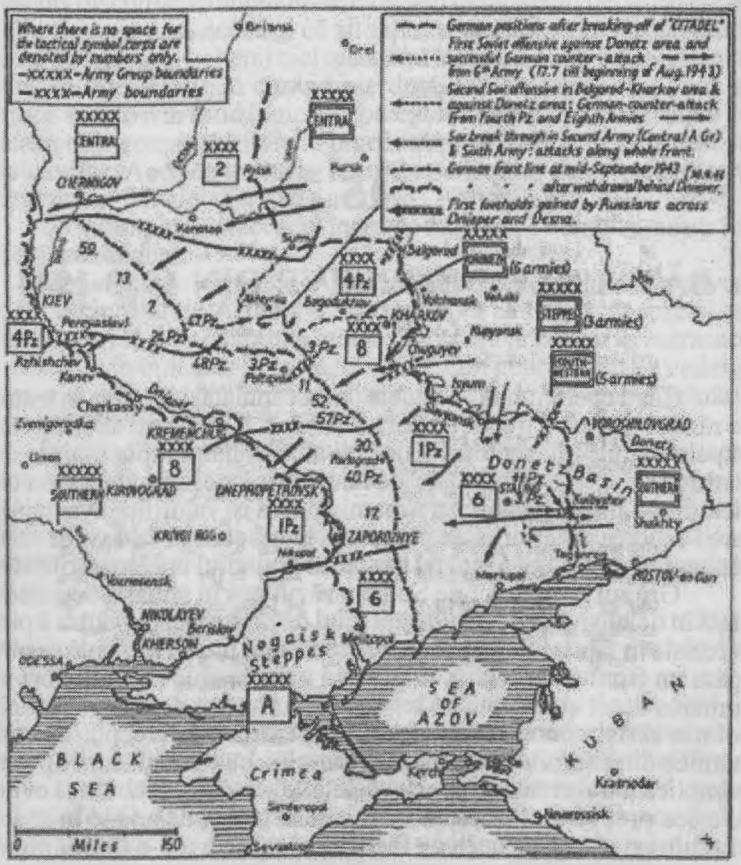

21. Bătăliile purtate de Grupul Armatelor de Sud între 17 iulie-30 septembrie 1943.

Armata a 6-a, punând la bătaie atât formaţiunile mecanizate pe care le mai avea cât şi rezervele din spatele frontului Donețului a reuşit să oprească atacul sovieticilor după ce aceştia reuşiseră să ocupe un cap de pod lung de 20 de kilometri şi lat de 15, pe malul vestic al râului Mius, la nord de Kuibâşev.

În sectorul Armatei 1 Panzer, inamicul a reuşit să treacă Donețul pe la sud-est de Izium, pe un front larg de circa 30 de kilometri,

dar Corpul 24 Panzer, venind dinspre Harkov, l-a împiedicat să îşi continue înaintarea la sud de râu.

Cu toate că am reuşit să blocăm atacurile sovieticilor până la sfârşitul lunii iulie, era clar că nu mai puteam rezista pe termen lung în zona Donețului.

După ce la ordinele lui Hitler fusese nevoit să anuleze operaţiunea "Citadela", Grupul Armatelor de Sud a hotărât să retragă o mare parte din formaţiunile de blindate din sectorul nordic al frontului, pentru a stabiliza întrucâtva situaţia pe aripa sudică a acestuia, pe Doneț şi pe Mius. Noi speram ca datorită loviturilor primite în cursul operaţiunii "Citadela" inamicul să se resimtă suficient de tare pentru a reduce presiunea asupra aripii nordice a frontului.

Indiscutabil, această decizie a fost dezastruoasă din perspectiva evoluţiilor ulterioare de pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud, întrucât inamicul a început ofensiva acolo mai devreme decât era de aşteptat.

Ţinând seama de faptul că cele patru divizii de blindate destinate defensivei în sectorul Doneț (Divizia 3 Panzer şi cele trei divizii ale Corpului Panzer SS) nu puteau ajunge simultan la destinaţie, Grupul Armatelor de Sud a propus ca cele două divizii care ar fi sosit primele să dea un atac scurt şi concentrat în zona de la sud de Doneț pentru a sprijini Armata 1 Panzer. Ulterior, după sosirea celorlalte două, am fi dorit să le folosim pe toate patru pentru a distruge capul de pod inamic din sectorul Armatei a 6-a şi a restabili situaţia pe frontul de pe Mius. Hitler însă a interzis prompt orice acţiune în zona Armatei 1 Panzer, temându-se, nejustificat, că prin aceasta Corpul Panzer SS ar fi fost împiedicat să ajungă la timp pe Mius. Întrucât Hitler se mai amestecase o dată în conducerea operaţiunilor Grupului Armatelor de Sud, în cursul operaţiunii "Citadela", (când oprise intervenţia Corpului 24 Panzer în sectorul Detaşamentului de armate Kempf), m-am simţit obligat să protestez pe lângă O.K.H. Iată ce i-am scris generalului Zeitzler:

"Dacă avertismentele mele în legătură cu pericolele operaţionale continuă să fie ignorate, iar planurile pe care eu le fac în calitate de comandant de armată – şi care vizează doar înlăturarea unor dificultăţi de care eu nu sunt responsabil – continuă să fie obstrucţionate, nu îmi rămâne decât să constat că Führerul nu îmi mai acordă comandamentului meu încrederea necesară. Eu sunt departe de a fi perfect. Oricine este supus greşelii – chiar şi mari comandanţi ca Frederic şi Napoleon. Însă vreau să vă reamintesc că sub comanda mea Armata a 11-a a cucerit Crimeea în pofida unor circumstanţe foarte dificile iar Grupul Armatelor de Sud a reuşit să scape cu bine din criza extrem de gravă de la sfârşitul anului trecut.

Dacă Führerul consideră că poate găsi un comandant şi o echipă de comandă mai competenţi decât ne-am dovedit noi în cursul iernii

trecute, cu mai multă inițiativă decât am dovedit noi în Crimeea, pe Donețsau la Harkov, și mai inventivi decât am fost noi în Crimeea sau în campania de iarnă, sunt gata să le predau atribuțiunile mele!

Atâta vreme cât mai rămân încă în această funcție, însă, eu doresc să am libertatea de a-mi folosi propriul cap."

Pe data de 30 iulie a început contraatacul Armatei a 6-a, lansat cu formațiunile de blindate aduse de pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud. Rezultatul acestui atac a fost stabilizarea deplină a situației pe frontul de pe Mius. Raportul de forțe din această bătălie spune mult despre superioritatea calitativă a trupelor germane. În capul său de pod inamicul masase nu mai puțin de 16 divizii de infanterie, două corpuri mecanizate, o brigadă de blindate și două brigăzi antitanc. De partea germană erau doar patru divizii de blindate, una Panzer Grenadier și două de infanterie.

În cursul operațiunii, inamicul a pierdut circa 700 de tancuri, 200 de piese de artilerie, 400 piese antitanc și 18000 de prizonieri.

BĂTĂLIA DE LA VEST DE BELGOROD ȘI LUPTA PENTRU HARKOV

După ce am restabilit echilibrul în sectorul Armatei a 6-a ne-a mai rămas de rezolvat criza de pe frontul Donețului, unde inamicul spărsese frontul pe o porțiune destul de mare. Însă din cauza furtunii ce se abătea acum asupra aripii nordice a frontului Grupului Armatelor de Sud, această rană nu a mai putut fi închisă.

Din momentul în care Detașamentul de armate Kempf și Armata 4 Panzer au fost retrase pe aliniamentele ocupate înainte de începerea operațiunii "Citadela", inamicul a început să exercite asupra lor o presiune fantastică. La sfârșitul lunii stațiile de ascultare radio și echipajele de recunoaștere aeriană ne-au raportat că inamicul concentra un mare număr de formațiuni de blindate în sectorul Kursk, formațiuni pe care le aducea de undeva din zona centrală a frontului de est. Alte pregătiri de ofensivă mai fuseseră semnalate și la cotul Donețului, la sud-est de Harkov.

Pe 2 august am informat O.K.H. că ne așteptam ca inamicul să atace în cel mai scurt timp aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud, la vest de Belgorod. Pe lângă aceasta, consideram noi, inamicul urma să mai atace probabil și la sud-est de Harkov cu scopul de a încercui trupele noastre în zona adiacentă orașului și de a-și deschide astfel drum spre podurile de pe Nipru. Am cerut restituirea celor două divizii de blindate care fuseseră trecute în subordinea Grupului Armatelor Centrale și permisiunea de a păstra sub comandă Corpul Panzer SS pentru a-l folosi pe aripa nordică a frontului nostru. Pe lângă aceasta, am sugerat ca Divizia 3 Panzer și Corpul 3 Panzer să fie readuse de pe frontul Donețului la Harkov.

Pe 3 august a început primul atac al sovieticilor împotriva Armatei 4 Panzer şi a Detaşamentului de armate Kempf la vest de Belgorod. Inamicul a reuşit să spargă frontul la limita dintre cele două formaţiuni germane şi în următoarele câteva zile spărtura a fost mărită considerabil atât în lărgime cât şi în adâncime. Armata 4 Panzer a fost împinsă înapoi spre vest iar Detaşamentul Kempf pe direcţie sudică, spre Harkov. Pe 8 august, lăţimea spaţiului liber dintre cele două armate în zona de la nord-vest de Harkov ajunsese la 50 de kilometri. Inamicul era liber să atace Poltava şi de acolo să ajungă la Nipru.

Grupul Armatelor de Sud a ordonat Corpului 3 Panzer (alcătuit din 2 divizii Panzer SS plus divizia 3 Panzer) să se întoarcă la Harkov pentru a ataca flancul estic al grupului de formaţiuni inamice care spărsese frontul în sectorul Detaşamentului Kempf. De asemenea Armata 4 Panzer a primit ordinul de a ataca flancul vestic al acestui grup, cu ajutorul celor două divizii de blindate restituite de Grupul Armatelor Centrale şi al unei divizii Panzer Grenadier.

Era însă evident că nici acţiunea acestor forţe, şi nici acţiunile întregului grup de armate în ansamblul său nu aveau cum să garanteze îmbunătăţirea situaţiei pe termen lung. Pierderile diviziilor noastre erau deja alarmante, iar două divizii fuseseră complet distruse ca urmare a suprasolicitării continue la care fuseseră supuse. În cursul atacurilor inamice am mai pierdut şi un număr relativ mare de tancuri, pe care am fost nevoiţi să le abandonăm în atelierele de reparaţii.

Spre deosebire de noi însă, inamicul îşi remediase pierderile suferite în cursul operaţiunii "Citadela" şi părea mai hotărât ca niciodată să forţeze un deznodământ pe aripa sudică a frontului de est. Pe lângă faptul că alimenta mereu cu întăriri spărtura pe care o făcuse în frontul nostru, el mai plănuia încă un atac, de data aceasta la est şi sud-est de Harkov. În acelaşi timp erau semne că se pregăteşte o nouă ofensivă pe frontul Doneţ-Mius.

Când şeful Marelui Stat Major a venit să ne viziteze pe data de 8 august, eu i-am spus că din acel moment nu ne mai puteam permite să ne ocupăm de probleme de ordin local cum ar fi soarta cine ştie cărei divizii sau a capului de pod de la Kuban, ci trebuia să ne concentrăm toate eforturile pentru a împiedica inamicul să reteze aripa sudică a frontului german. Pentru a reuşi aveam la dispoziţie două metode. Prima era să evacuăm total bazinul Donețului cât mai repede cu putinţă pentru a folosi forţele de acolo pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud şi pe Nipru, care trebuia apărat cu orice preţ. Cealaltă presupunea ca O.K.H. să transfere urgent cel puţin zece divizii de pe celelalte fronturi în sectorul Armatei 4 Panzer şi în cel vecin de la nord, al Armatei a 2-a din Grupul Armatelor Centrale, şi în plus să mai trimită alte zece divizii spre bazinul Niprului. Însă nici de această dată O.K.H. nu a reacţionat.

Între timp situaţia devenea din ce în ce mai gravă. Inamicul continua să împingă Armata 4 Panzer spre vest şi era clar că el urmărea să învăluie simultan şi Detaşamentul de armate Kempf şi să îl încercuiască la Harkov. Pe 12 august inamicul ne-a atacat, aşa cum ne aşteptam, la est şi la sud-est de Harkov. Diviziile de acolo au cedat, fiind împrăştiate pe distanţe mult prea mari, şi astfel pericolul ca Detaşamentul Kempf să fie încercuit la Harkov a devenit iminent.

Ca de obicei – de data aceasta însă din motive politice – Hitler a cerut ca oraşul să fie apărat cu orice preţ, amintind că pierderea acestuia ar fi avut un efect defavorabil imediat asupra atitudinii Turciei şi Bulgariei. Indiferent dacă Hitler avea sau nu dreptate, Grupul Armatelor de Sud nu avea intenţia de a-şi sacrifica o armată de dragul unui oraş.

Pe 22 august Harkovul a fost abandonat cu scopul de a mobiliza forţe pentru apărarea flancurilor Detaşamentului de armate Kempf şi pentru a preveni încercuirea acestuia. Între timp detaşamentul fusese redenumit Armata a 8-a şi pus sub comanda unui fost şef de stat major de-al meu, generalul Wöhler. Nu m-am opus acestei schimbări (iniţiate de Hitler însuşi), deşi mă înţelesesem de minune cu generalul Kempf, întrucât ştiam că meticulozitatea şi sângele rece care îl caracterizau pe Wöhler şi care fuseseră puse la încercare în repetate rânduri în campania din Crimeea ne puteau fi de mare ajutor în situaţia dificilă de acum.

În rest, ziua de 22 august a fost o zi obişnuită de criză.

În bazinul Donețului inamicul a atacat din nou. Deşi a reuşit să evite o nouă străpungere a frontului, Armata a 6-a nu avea suficiente forţe cu care să reechilibreze situaţia. Armata 1 Panzer respinsese şi ea un atac major, dar ca şi Armata a 6-a se afla la capătul puterilor. Armata a 8-a a reuşit din fericire să părăsească Harkovul fără pierderi, dar Armata 4 Panzer a fost nevoită să dea lupte grele şi a reuşit chiar să câştige o acţiune defensivă pe aripa sa sudică.

Cu toată criza, pe 23 august a fost posibil – cu ajutorul formaţiunilor de blindate retrase din bazinul Donețului şi de pe frontul Grupului Armatelor Centrale – să oprim cel puţin pentru moment ofensiva sovietică pe direcţia Poltava. În sectorul armatelor a 8-a şi 4 Panzer fusese refăcut frontul – deşi foarte subţire şi incomplet – între sectoarele Harkov şi Ahtârka. Armata 4 Panzer reuşise să păstreze contactul cu Grupul Armatelor Centrale, dar inamicul îi penetrase frontul pe o distanţă considerabilă, în sectorul de la sud-vest de Ahtârka. Formaţiunea care a intrat pe acolo a fost încercuită şi distrusă înainte de sfârşitul lui august.

Rapoartele de spionaj din 23 august ne arată clar care era raportul de forţe din sectoarele celor două armate germane. Doar împotriva Armatei 4 Panzer inamicul aruncase în luptă "Frontul Voronej"[28], alcătuit din trei armate (două de infanterie şi una de

tancuri) în atac şi o a patra în ariergardă. În faţa Armatei a 8-a se afla "Frontul Stepelor", alcătuit din nu mai puţin de cinci armate, din care una de tancuri.

O imagine şi mai clară a raportului de forţe în ansamblu apare într-o listă a formaţiunilor implicate în luptă, (care include şi lungimile sectoarelor de front), listă pe care noi am trimis-o la O.K.H. în noaptea de 20 spre 21 august.

Formaţiuni germane	*Lungimea frontului*	*Numărul de divizii*	*Capacitatea de luptă*	*Formaţiuni inamice*
Armata a 6-a	220 km	10 infanterie 1 blindate	Echivalentă cu: 3 1/2 divizii 1/2 divizii	31 divizii infanterie 2 corpuri mecanizate 7 brigăzi blindate (nr. total de tancuri circa 400)
Armata 1 Panzer	220 km	8 infanterie 3 blindate (sau Panzer Grenadier)	5 1/2 divizii 1 1/4 divizii	32 divizii infanterie 1 corp tancuri 1 corp mecanizat 1 brigadă blindate 6 regimente blindate 1 corp cavalerie (nr. total de tancuri circa 220)
Armata a 8-a	200 km	12 infanterie 5 blindate	5 3/4 divizii 2 1/3divizii	44-45 divizii infanterie 33 corpuri mecanizate 3 corpuri tancuri 11 brigăzi blindate 16 regimente blindate (nr. total de tancuri circa 360)
Armata 4 Panzer	260 km	8 infanterie 5 blindate	3 divizii 2 divizii	20-22 divizii infanterie 1 corp mecanizat 5 corpuri tancuri 1 brigadă blindate 1 regiment blindate (nr. total de tancuri circa 490)
Grupul Armatelor de Sud	900 km	38 infanterie 14 blindate	18 infanterie 6 blindate	

În estimarea capacităţii de luptă a forţelor inamicului am pornit de la premisa că pentru majoritatea formaţiunilor de infanterie şi blindate aceasta se află undeva la 30-50% din normal. Însă în cazul

câtorva divizii recent intrate în luptă, ea se putea situa undeva la 70-80% din normal. Inamicul avusese şi el pierderi considerabile, căci deprecierea capacităţii sale de luptă era comparabilă cu a noastră.

Ceea ce ne îngrijora cel mai tare era numărul uriaş de formaţiuni sovietice, care avea să crească şi mai mult în următoarele zile întrucât inamicul avea să-şi aducă întăriri din sectorul Oriol.

Tabelul comparativ de mai sus mai demonstrează de asemenea că inamicul îşi concentrase forţele – şi în primul rând blindatele – împotriva aripii nordice a frontului Grupului Armatelor de Sud. Modul în care el îşi masase forţele în sectorul Armatei a 8-a şi a aripii drepte a Armatei 4 Panzer arată clar că intenţiona să forţeze o pătrundere pe direcţia Niprului. Mai târziu, după ce ar mai fi adus întăriri, el ar fi putut chiar să învăluie Armata 4 Panzer pe la nord şi să o împingă departe de Kiev.

Din tabel mai reiese de asemenea că în contrast cu afluxul mare de întăriri pe care îl primise inamicul (55 divizii de infanterie, două corpuri mecanizate, numeroase brigăzi de blindate etc), creşterea numărului de formaţiuni ale Grupului Armatelor de Sud fusese nesemnificativă – doar nouă divizii de infanterie şi una de blindate până la sfârşitul lui august.Din acestea, patru divizii de infanterie intraseră sub comanda Corpului 7, care fusese transferat de pe aripa dreaptă a Grupului Armatelor Centrale în subordinea Armatei 4 Panzer. Întrucât transferul adusese după sine şi alungirea frontului Armatei 4 Panzer cu 1oo de kilometri, cele patru divizii în sine nu constituiau un sprijin.

Cu toate acestea, aveam acum cinci divizii de infanterie şi una de blindate în plus. Dacă le-am fi primit înainte de începerea operaţiunii "Citadela", ele ar fi putut grăbi succesul primei ofensive a Grupului Armatelor de Sud şi ar fi putut influenţa foarte mult cursul bătăliei în favoarea noastră. Şi fără îndoială, ele ne-ar fi putut fi transferate cu mult mai mare uşurinţă înainte de operaţiunea "Citadela" decât după încheierea acesteia, căci de atunci situaţia devenise mult mai tensionată pe întregul front de est.

CONFLAGRAŢIA SE EXTINDE

În timp ce constituirea unui front aproape continuu de la Harkov la Sumî a dus, către sfârşitul lui august, la o relaxare temporară a tensiunii de pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud, situaţia în bazinul Donеţului a luat în schimb o întorsătură extrem de periculoasă.

Prin urmare Grupul Armatelor de Sud a informat O.K.H. că dacă acesta dorea menţinerea liniei actuale a frontului trebuia să asigure neîntârziat suplimentarea trupelor de pe aripa sudică a Grupului, în caz contrar noi fiind nevoiţi să ne retragem pe o linie mai scurtă şi mai uşor de apărat, mai la vest.

În urma acestui raport Hitler s-a hotărât în sfârşit să vină în sudul Rusiei pentru o întrevedere. Aceasta s-a desfăşurat la Vinniţa, oraşul care fusese cu ceva timp în urmă cartierul său general.

În cursul convorbirilor eu şi comandanţii armatelor din Grupul Armatelor de Sud i-am descris lui Hitler foarte detaliat situaţia operaţională de pe aripa sudică a frontului, insistând în special asupra condiţiei trupelor, care sufereau de multă vreme din cauza suprasolicitării. I-am atras atenţia asupra faptului că din 133000 de soldaţi pierduţi, doar 33000 fuseseră înlocuiţi. Chiar în condiţiile în care capacitatea de luptă a inamicului fusese serios afectată, am spus eu, numărul mare de divizii de care el dispunea îi permitea oricum să-şi continue acţiunile ofensive. Şi în plus, în afară de diviziile existente, inamicul urma să mai aducă şi altele, din celelalte sectoare ale frontului de est.

Rezumând situaţia de la acea dată, eu am insistat asupra faptului că deşi zona Donețului era în pericol de a fi pierdută datorită lipsei de trupe, cel mai mare pericol ne pândea de fapt pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud. Acolo, Armata a 8-a şi Armata 4 Panzer se aflau la capătul puterilor şi nu mai puteau stăvili pentru multă vreme înaintarea inamicului spre Nipru.

I-am prezentat lui Hitler alternativele existente:

-fie se aduceau rapid noi forţe pentru întărirea Grupului Armatelor de Sud – adică cel puţin douăsprezece divizii – iar diviziile noastre obosite erau schimbate cu altele din sectoarele mai liniştite ale frontului,

-fie se abandona bazinul Donețului pentru a se elibera un număr de unităţi din Grupul Armatelor de Sud.

Hitler, care a păstrat o atitudine obiectivă pe tot parcursul discuţiei, deşi la un moment dat a deviat de la subiect intrând în detalii tehnice, a fost până la urmă de acord că Grupul Armatelor de Sud are nevoie de un sprijin consistent, şi a promis să ne trimită toate formaţiunile care puteau fi disponibilizate în sectoarele Grupului Armatelor de Nord şi Grupului Armatelor Centrale. Chestiunea înlocuirii diviziilor noastre obosite cu cele mai puţin solicitate din alte sectoare. a mai spus el, urma a fi clarificată într-o zi sau două.

Întâmplările din următoarele câteva zile aveau să ne demonstreze că nu se putea pune bază pe promisiunile lui Hitler.

Ruşii au atacat aripa stângă a Grupului Armatelor Centrale (Armata a 2-a), reuşind să străpungă frontul pe o porţiune limitată şi obligând astfel Armata a 2-a să se retragă către vest. În zona aceluiaşi grup, un alt focar de criză apăruse datorită unui atac sovietic în sectorul Armatei a 4-a.

În urma unei vizite a feldmareşalului von Kluge la Marele Stat Major, pe 28 august, a fost blocat orice transfer de trupe din sectoarele grupului său de armate. Grupul Armatelor de Nord susţinea şi el că

nu poate elibera nici măcar o singură divizie. În ceea ce priveşte transferul de forţe din celelalte teatre de operaţiuni, Hitler dorea mai întâi să aştepte ca să vadă dacă britanicii vor debarca în Apulia sau în Balcani, sau dacă se vor angaja în luptă în Sardinia – nişte eventualităţi pe cât de improbabile, pe atât de lipsite de importanţă.

Din nefericire ruşilor nu le păsa de dorinţa lui Hitler de a amâna decizia cu privire la întărirea Grupului Armatelor de Sud. Ei au continuat să atace şi situaţia s-a agravat din ce în ce mai mult.

Frontul Armatei a 6-a a fost penetrat, iar corpul care lupta în zona de coastă era cât pe ce să fie încercuit de inamic. Întrucât diviziile trimise de O.K.H. în zonă împotriva voinţei Grupului Armatelor de Sud (care le-ar fi dorit pentru aripa sa nordică) nu erau suficiente pentru remedierea crizei, pe 31 august Armata a 6-a a primit ordinul să se retragă pe o linie defensivă dinainte pregătită în spatele frontului. Astfel s-a făcut primul pas către evacuarea bazinului Donețului. În aceeaşi seară Hitler a dat în sfârşit Grupului Armatelor de Sud permisiunea de a retrage treptat Armata a 6-a şi aripa dreaptă a Armatei 1 Panzer, "cu condiţia", spunea el, "ca acest lucru să fie strict necesar în situaţia dată şi să nu mai existe nici o alternativă aplicabilă". În acelaşi timp s-a dat ordinul să se distrugă toate instalaţiile de importanţă strategică din bazinul Donețului.

Dacă Grupul Armatelor de Sud ar fi primit această libertate de manevră cu doar câteva săptămâni mai devreme, noi am fi reuşit poate să trecem peste criza de pe aripa sudică într-un mod mai economic. Am fi putut elibera formaţiuni pentru a le folosi pe aripa nordică unde miza era mai mare, şi am fi putut să oprim înaintarea inamicului pe un front mai scurt, poate chiar la est de Nipru. Acum însă libertatea de acţiune nu ne mai servea decât la evitarea unui dezastru pe aripa sudică. În aceste condiţii nu era sigur dacă puteam să mai formăm un front continuu la est de Nipru.

În timp ce Armata 1 Panzer (cu excepţia unor formaţiuni de pe aripa sa dreaptă care se retrăseseră odată cu Armata a 6-a pe noile poziţii) rezista eroic pe cursul mijlociu al Donețului, situaţia pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud s-a deteriorat din nou.

Armata a 8-a, fiind atacată simultan dinspre nord şi est în sectorul de la sud de Harkov, reuşise să evite spargerea frontului printr-o retragere (pe o distanţă nu prea mare) şi scurtare a acestuia.

Armata 4 Panzer fusese silită, datorită retragerii vecinei sale de la nord, Armata a 2-a din Grupul Armatelor Centrale, să-şi curbeze spre spate aripa stângă. Din acest motiv frontul ei, şi aşa slab apărat, s-a alungit pe o distanţă mult prea mare. Mai târziu, datorită unor erori de comandă, corpul 13 de pe flancul sudic al Armatei a 2-a s-a retras în sectorul Armatei 4 Panzer împovărând-o pe aceasta nu numai cu cele patru divizii ale sale, serios bătute, ci şi cu încă 80 de kilometri

de front, orientat spre nord. Era de aşteptat ca odată ce inamicul – deocamdată obosit – şi-ar fi reluat ofensiva, Armata 4 Panzer să nu-i mai poată face faţă. Pericolul era amplificat şi mai mult de noua ameninţare la adresa flancului nordic al armatei.

Gravitatea crescândă a situaţiei şi lipsa unor decizii ferme din partea lui Hitler cu privire la suplimentarea trupelor m-au determinat să zbor până la Marele Stat Major în Prusia Orientală pe 3 septembrie. L-am rugat pe feldmareşalul von Kluge să mă însoţească, întrucât doream să colaborez cu el pentru a realiza o distribuţie a forţelor pe frontul de est corespunzătoare cu intenţiile ofensive ale inamicului. În acelaşi timp doream să mă ajute să ridic din nou problema reformei în conducerea armatei – şi cu precădere a reformei O.K.H. şi O.K.W. În ziua precedentă îi scrisesem lui Zeitzler o scrisoare în care îi ceream să se facă în sfârşit ceva pentru a se concentra forţele de pe frontul de est în punctele de importanţă vitală. Având în vedere evoluţiile din zona de contact dintre Grupul Armatelor Centrale şi Grupul Armatelor de Sud, spusesem eu, era esenţial să ne luăm precauţia asamblării unei armate puternice la est de Kiev. Dacă întăririle din alte teatre de război nu erau trimise pe frontul de est până când adversarii occidentali ai Germaniei ar fi debarcat pe continent, ele aveau să ajungă prea târziu pentru a mai avea vreun efect. Şi în orice caz intenţiile puterilor occidentale nu erau greu de ghicit, ele reieşind cu uşurinţă din poziţionarea forţelor navale şi liniilor de aprovizionare ale acestora. Zeitzler mi-a povestit ulterior că atunci când i-a arătat scrisoarea lui Hitler, acesta s-a înfuriat straşnic şi a strigat că tot ce doream eu era să comand operaţiuni ingenioase şi să mă fac remarcat în jurnalul de campanie. O afirmaţie destul de naivă, după părerea mea.

Cu regret trebuie să spun că discuţia pe care am avut-o cu Kluge şi cu Hitler s-a dovedit infructuoasă. Hitler a declarat că nu pot fi disponibilizate forţe nici din alte teatre de război, nici din sectorul Grupului Armatelor de Nord. La ideea de a crea un comandament unificat prin transferarea responsabilităţii pentru toate teatrele de război către şeful Marelui Stat Major el a reacţionat de asemenea negativ, motivând că prin aceasta nu s-ar schimba cu nimic mersul războiului şi nu s-ar îmbunătăţi cu nimic situaţia Germaniei. Hitler, desigur, îşi dădea seama că scopul final al propunerii mele era acela ca el să renunţe la comanda propriu-zisă a operaţiunilor din diversele teatre de război, păstrând totuşi dreptul la ultimul cuvânt ca şef suprem al armatei. Şi ca atare nu a fost de acord, după cum nu a fost de acord nici cu ideea de a renunţa la comandă măcar pe frontul de est prin numirea unui comandant responsabil cu operaţiunile de acolo.

Întrucât nici în următoarele zile O.K.H. nu a luat vreo măsură pentru remedierea situaţiei din sectorul Grupului Armatelor de Sud, pe 7 septembrie am mai trimis un mesaj telex în care am raportat din nou situaţia de pe aripa sudică a frontului. Am arătat în acel mesaj că

inamicul aruncase în luptă 55 de divizii de infanterie, două corpuri de tancuri, etc, împotriva noastră şi că acestea nu proveneau numai din spatele frontului ci şi din celelalte sectoare ale sale. Am afirmat încă o dată că erau necesare măsuri urgente dacă doream ca Grupul Armatelor de Sud să nu piardă controlul asupra situaţiei.

Rezultatul a fost acela că a doua zi Hitler şi-a făcut apariţia la cartierul nostru general din Zaporojie, convocându-l acolo şi pe von Kleist, comandantul Grupului de armate A, şi pe generalul Ruoff, a cărui Armată a 17-a se afla încă în Kuban.

Şi în cadrul acestei conferinţe am subliniat încă o dată gravitatea situaţiei Grupului Armatelor de Sud, am descris starea trupelor sale şi am arătat care puteau fi consecinţele pentru noi şi pentru Grupul de armate A dacă aripa noastră nordică ar fi fost înfrântă.

Am insistat asupra faptului că echilibrul de forţe pe aripa dreaptă a Grupului Armatelor de Sud nu putea fi restabilit în zona de la est de Nipru. Pe aripa stângă a Armatei a 6-a inamicul reuşise să spargă frontul pe o lungime de 40 de kilometri, iar singurele trupe care îi mai opuneau rezistenţă acolo erau rămăşiţele a două divizii de infanterie. Dat fiind că nu aveam suficiente blindate la dispoziţie contraatacul lansat de noi pentru restabilirea frontului nu avea şanse de succes. Fie că ne plăcea sau nu, prin urmare, eram nevoiţi să ne retragem în spatele Niprului mai ales datorită repercusiunilor crizei deosebit de acute de pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud.

Pentru a disponibiliza forţele necesare pentru susţinerea acestei aripi nordice eu am propus ca Grupul Armatelor Centrale să fie retras imediat pe linia Niprului. Lungimea frontului său ar fi fost astfel redusă cu o treime iar forţele eliberate astfel ar fi fost suficiente pentru restabilirea situaţiei în punctele sensiblie de pe frontul de est.

Hitler a acceptat în principiu faptul că aripa dreaptă a Grupului Armatelor de Sud trebuia retrasă pe linia Melitopol-Nipru, însă mai nutrea încă speranţe că va putea evita o astfel de retragere prin aducerea pe front a noilor batalioane de tunuri de asalt autopropulsate. Ca de obicei, el îşi imagina că prin mobilizarea unor resurse de tehnică de luptă putea obţine un rezultat favorabil acolo unde de fapt era nevoie de un număr cât mai mare de trupe.

În privinţa disponibilizării de trupe din Grupul Armatelor Centrale prin retragerea frontului acestuia mai la vest Hitler susţinea că este imposibil să retragem atât de multe trupe într-un timp atât de scurt. Din anumite puncte de vedere avea dreptate. Sezonul ploios avea să vină înainte ca noi să putem executa o manevră de o asemenea amploare, şi aşa cum se mai întâmplase deja în cazul evacuării sectorului Oriol am fi pierdut foarte mult echipament şi tehnică de luptă în cursul retragerii. Tot ce puteam spera era să ne retragem undeva pe o poziţie intermediară între cea actuală şi cea

propusă de noi. Şi în acest caz, desigur, nu aveam cum să disponibilizăm numărul de trupe necesar.

Hitler nu a aprobat până la urmă planul nostru de retragere şi scurtare a frontului Grupului Armatelor Centrale, dar a recunoscut deschis necesitatea de a întări considerabil frontul Grupului Armatelor de Sud.

La sugestia şefului Marelui Stat Major el a ordonat Grupului Armatelor Centrale să aducă imediat un corp format din două divizii de blindate şi două de infanterie în zona ce se învecina cu flancul stâng al Armatei 4 Panzer. Scopul acestei manevre era contracararea încercărilor inamice de a învălui aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud.

În plus, Hitler a mai promis că ne va asigura numărul necesar de divizii pentru apărarea podurilor de pe Nipru. În ultimă instanţă, pentru a mobiliza cât mai multe unităţi, el s-a decis să evacueze capul de pod din Kuban care încetase de mult să mai joace vreun rol în plan operaţional. În opinia feldmareşalului von Kleist această operaţiune s-ar fi putut încheia cel târziu pe 12 octombrie.

Din nefericire nu am reuşit să-l determin pe Hitler să emită ordinele pe loc, de la cartierul meu general, dar pe aeroport, înainte de plecare, am obţinut de la el promisiunea că îmi va asigura întăririle cerute.

În după-amiaza aceleiaşi zile am emis către Armata a 6-a şi Armata 1 Panzer ordinul de a trece la o defensivă mobilă, astfel încât să câştigăm cât mai mult timp în vederea retragerii.

În ceea ce priveşte fronturile armatelor a 8-a şi 4 Panzer, Grupul Armatelor de Sud spera ca situaţia de pe aripa nordică să poată fi restabilită printr-un contraatac dat cu ajutorul corpului pe care Grupul Armatelor Centrale, dacă Hitler îşi ţinea promisiunea, era obligat să ni-l transfere. Am fi reuşit apoi să întărim fronturile cu acele divizii care urmau să plece către Nipru, şi, probabil, am fi stăvilit ofensiva inamică undeva la est de râu – în sectorul Poltava.

Din nefericire ziua următoare ne-a adus o nouă dezamăgire. Ordinul de retragere a celor patru divizii pe linia Niprului nu a mai fost emis. În plus, operaţiunea de transfer a corpului promis de Grupul Armatelor Centrale a fost amânată. Şi nu se ştia dacă şi când acestă operaţiune se va putea realiza.

L-am rugat pe şeful Marelui Stat Major să îl informeze pe Hitler că în aceste condiţii trebuia să acceptăm posibilitatea ca ruşii să cucerească podurile de pe Nipru, inclusiv cel de la Kiev. Având în vedere faptul că O.K.H. amânase în mod repetat luarea unor decizii de importanţă capitală şi că nu şi-a ţinut promisiunile către Grupul Armatelor de Sud, am considerat necesar să introduc în raportul meu următorul paragraf, în atenţia lui Hitler. O să îl reproduc aici cuvânt cu cuvânt întrucât el exemplifică perfect divergenţele de opinii dintre

Comandamentul Suprem şi Grupul Armatelor de Sud:

"Grupul Armatelor de Sud a raportat încă de la sfârşitul campaniei de iarnă că nu poate să îşi apere frontul doar cu forţele pe care le are la dispoziţie şi a cerut în repetate rânduri, fără succes, să se procedeze la o repartizare raţională a forţelor între diversele sectoare ale teatrului de război din est, sau cel puţin între diversele teatre de război ale Germaniei. Având în vedere importanţa deosebită a sectorului apărat de Grupul Armatelor de Sud şi faptul că ruşii şi-au îndreptat eforturile ofensive cu precădere către acesta, o repartizare adecvată a forţelor ar fi fost imperativ necesară.

Dimpotrivă însă, Grupul Armatelor de Sud a fost lipsit de o bună parte din formaţiunile sale după încheierea operaţiunii "Citadela" şi nu a primit niciodată întăriri adecvate şi la timp în momentele de criză.

Nu fac aceste afirmaţii pentru a arăta cui aparţine responsabilitatea evoluţiilor defavorabile de pe frontul de est, ci pentru a mă asigura că pe viitor se vor lua la timp măsurile necesare pentru evitarea crizelor".

Întrucât nici în urma acestui raport O.K.H. nu a luat vreo măsură, a apărut pericolul ca Armata 4 Panzer să fie învăluită pe la nord şi împinsă departe de Kiev, pe direcţie sudică. O astfel de evoluţie a situaţiei nu numai că făcea imposibilă formarea unui nou front în spatele Niprului, dar expunea întreg Grupul Armatelor de Sud la pericolul încercuirii.

Într-un raport către Comandamentul Suprem, datat 14 septembrie, în care descriam această situaţie, am anunţat că Grupul Armatelor de Sud va fi nevoit chiar de a doua zi să ordone armatelor de pe aripa sa nordică să se retragă pe un front la vest de Nipru, în sectorul Kiev. Armata a 8-a primise deja ordinul să treacă la tactici mobile. Datorită indeciziei lui Hitler şansa de a opri inamicul la est de Nipru pe un front mai scurt undeva în zona Poltava fusese ratată.

Ca răspuns am primit un mesaj prin care ni se cerea să nu emitem ordinul de retragere până pe 15 septembrie, când Hitler dorea să aibă o nouă întrevedere cu noi. Am replicat că doream să discut cu Hitler pe acest subiect în particular, eventual în prezenţa şefului Marelui Stat Major.

Pe 15 septembrie m-am întâlnit aşadar din nou cu Hitler. I-am explicat încă o dată cât de gravă era situaţia pe frontul nostru şi am subliniat că evenimentele de pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud puteau lua o întorsătură fatală nu numai pentru noi, ci şi pentru întreg frontul de est. Am arătat că această criză se datora în primul rând refuzului Grupului Armatelor Centrale de a ne transfera întăririle solicitate.

Am încheiat spunând că în acel moment nu mai puteam fi siguri că Armata 4 Panzer va reuşi să recucerească teritoriul pierdut

la est de Nipru, şi că prin urmare aripa noastră nordică trebuia întărită urgent cu cele patru divizii ale Grupului Armatelor Centrale. Pentru aceasta eu am propus utilizarea simultană a tuturor celor patru terminale de cale ferată disponibile. Am insistat asupra faptului că era în joc soarta întregului front de est şi că pentru salvarea acestuia era necesară întărirea urgentă şi prin orice mijloace a frontului în sectorul Kiev.

În urma acestei întrevederi, Hitler a emis imediat un ordin către Grupul Armatelor de Sud prin care îi cerea să trimită de urgenţă patru divizii pe frontul Grupului Armatelor de Sud, folosind toate cele patru căi ferate disponibile. El ne-a mai promis de asemenea câteva unităţi de infanterie şi trupe de rezervă – în total treizeci şi două de batalioane.

După ce m-am întors la cartierul meu general, în seara zilei de 15 septembrie, am emis către toate armatele Grupului Armatelor de Sud ordinul de retragere pe linia Melitopol-cursul Niprului-Kiev-Desna.

Cititorul a rămas poate cu impresia că pe parcursul acestor săptămâni în care Grupul Armatelor de Sud a luptat la est de Nipru, activitatea comandamentului acestuia s-a rezumat la interminabile dispute cu Hitler. Din păcate, trebuie să recunosc că repetatele noastre încercări de a convinge Comandamentul Suprem să ia măsurile necesare la timp ne-au costat foarte multă energie nervoasă şi foarte multe eforturi. În ultimă instanţă, se poate spune că lupta Grupului Armatelor de Sud pentru obţinerea de decizii de la O.K.H. a jucat un rol decisiv în campania din 1943-44.

RETRAGEREA ÎN SPATELE NIPRULUI

În ordinul emis de Grupul Armatelor de Sud după întoarcerea mea pe 15 septembrie se preciza că retragerea către linia Niprului trebuie condusă în aşa fel încât să se conserve cât mai bine capacitatea de luptă a trupelor. Ordinul spunea clar că "deciziile ce vor fi luate trebuie să ţină seama de faptul că atâta timp cât unităţile rămân intacte ele pot depăşi orice dificultăţi, pe când trupele care şi-au pierdut stabilitatea sau capacitatea de luptă nu pot asigura succesul operaţiunii". Acolo unde era posibil, armatele trebuiau să determine inamicul să-şi macine forţele în operaţiuni de asalt, fără a risca însă prea mult şi fără a da inamicului posibilitatea să le cauzeze pierderi.

Conform ordinului, Armata a 6-a trebuia să se retragă pe poziţiile defensive dinainte pregătite în sectorul dintre Melitopol şi cotul Niprului de la sud de Zaporojie. Corpul de pe aripa sa nordică urma să se retragă într-un cap de pod chiar la Zaporojie, intrând astfel sub comanda Armatei 1 Panzer. Restul Armatei a 6-a trecea

în subordinea Grupului de armate A, a cărui Armată a 17-a era pe drum dinspre Kuban spre Crimeea.

Armata 1 Panzer urma să treacă Niprul pe la Zaporojie şi Dnepropetrovsk pentru a ocupa sectorul de front de la Zaporojie până la 30 de kilometri est de Kremenciug. Imediat ce se încheia retragerea tuturor trupelor la vest de Nipru, capul de pod de la Dnepropetrovsk urma să fie abandonat, în timp ce acela de la Zaporojie urma să fie păstrat – la instrucţiunile exprese ale lui Hitler. Aripa dreaptă a Armatei a 8-a, care trebuia de asemenea retrasă în sectorul Dnepropetrovsk, avea să intre şi ea în subordinea Armatei 1 Panzer.

Acesteia din urmă i-am ordonat să adune imediat Corpul 40 Panzer (alcătuit din 2 divizii de blindate, una Panzer Grenadier şi Divizia SS de cavalerie) la sud de Nipru pentru a îl transfera pe aripa stângă a Grupului Armatelor de Sud. Această măsură a fost însă obstrucţionată de Hitler prin ordinul lui de menţinere a capului de pod de la Zaporojie. Consecinţele acestui fapt vor fi discutate mai târziu.

Armata a 8-a trebuia să treacă râul prin sectorul delimitat de capetele de pod de la Kremenciug şi Cerkassî, iar pentru a ajunge până la Cerkassî trebuia să-şi concentreze toate formaţiunile de blindate pe aripa ei stângă. Întrucât această armată primise sarcina de a apăra un sector al frontului ce se întindea până la 30 de kilometri sud de Kiev, ea urma să fie întărită prin transferul Corpului 24 Panzer de la Armata 4 Panzer, imediat ce aceasta din urmă reuşea să treacă râul.

Sarcina Armatei 4 Panzer era aceea de a trece Niprul pe la Kanev cu Corpul 24 Panzer şi pe la Kiev cu restul trupelor şi de a asigura refacerea joncţiunii pe flancul nordic cu aripa dreaptă a Grupului Armatelor Centrale.

Retragerea Grupului Armatelor de Sud pe linia Melitopol-Nipru-Kiev fost cea mai dificilă operaţiune din toată campania 1943-44, întrucât s-a executat sub presiunea fantastică a unei enorme aglomerări de trupe inamice.

Pe aripa dreaptă, în sectorul Armatei a 6-a, manevra ne-a reuşit cu destulă uşurinţă, în ciuda pericolului de a fi ajunşi din urmă de inamic – care dispunea de un număr mult mai mare de blindate. Această armată s-a retras pe poziţiile consolidate de la nord de Melitopol şi în capul de pod de la Zaporojie fără a întâmpina dificultăţi prea mari.

Pe de altă parte, trecerea celorlalte trei armate la vest de râu nu a reuşit decât cu mari eforturi. De pe un front de peste şase sute de kilometri, acestea trebuiau să se adune în cele cinci puncte în care existau poduri capabile să suporte trecerea echipamentului şi tehnicii de luptă. Iar după ce treceau Niprul, ele trebuiau să se desfăşoare la loc cu cea mai mare viteză pe un front defensiv la fel de lung ca şi cel

pe care îl părăsiseră, înainte ca inamicul să apuce să pună piciorul pe malul sudic al râului. Acest proces de concentrare a tuturor armatelor în zona podurilor de pe Nipru îi oferea inamicului o mare şansă de victorie.

Faptul că această retragere extrem de dificilă a reuşit în ciuda a numeroase crize locale se datorează versatilităţii de care au dat dovadă comandanţii în manevrarea trupelor şi atitudinii cooperante a acestora. Inamicul nu a reuşit să împiedice mişcarea trupelor către cele câteva puncte de trecere, şi nici nu a putut, în ciuda superiorităţii sale numerice, să profite de convergenţa lor către aceste puncte de trecere pentru a trece el însuşi râul şi a zădărnici orice încercare de formare a unui nou front. Nu am putut evita ca un mic număr de formaţiuni sovietice să treacă totuşi Niprul în câteva locuri – şi asta datorită faptului că nu am avut la dispoziţie suficiente trupe de partea cealaltă a râului înainte de începerea operaţiunii. Voi reveni însă asupra acestui aspect la momentul potrivit.

PĂMÂNT PÂRJOLIT

Condiţiile extrem de dificile în care a trebuit să executăm aceste manevre ne-au obligat să luăm toate măsurile posibile pentru a întârzia cât mai mult înaintarea trupelor inamice. Era esenţial să ne asigurăm că atunci când inamicul va ajunge la Nipru el nu îşi va putea continua urmărirea cu aceeaşi viteză ca şi până atunci.

Prin urmare am fost nevoiţi să recurgem la tactica "pământului pârjolit" pe care o cunoşteam de la sovietici, întrucât aceştia o aplicaseră de nenumărate ori în cursul retragerilor lor din campaniile precedente.

Pe o fâşie lată de 25 de kilometri la est de Nipru tot ceea ce putea fi util inamicului a fost distrus sau evacuat: clădirile şi instalaţiile care ar fi putut adăposti sau camufla trupele sovietice au fost demolate, iar proviziile, mai ales cele de hrană, au fost evacuate pe celălalt mal au râului sau dacă timpul nu ne-a permis, au fost distruse.

În conformitate cu instrucţiunile primite de la Göring, zona trebuia golită de toate proviziile, bunurile industriale şi agricole şi utilajele care ar fi putut fi de folos producţiei sovietice de război. În cazul Grupului Armatelor de Sud, măsurile se rezumau la distrugerea utilajelor industriale şi evacuarea bunurilor, cailor şi vitelor. În nici un caz nu se punea problema să jefuim averile cetăţenilor din zona respectivă. Armata germană – spre deosebire de alte armate – nu tolera aşa ceva. Au fost înfiinţate puncte de control pentru a ne asigura că nici un vehicul nu transportă bunuri de provenienţă dubioasă. Nu am cruţat însă efectele şi depozitele fabricilor şi sovhozurilor – întrucât acestea erau proprietatea statului şi nu a cetăţenilor.

Întrucât politica sovieticilor era ca de fiecare dată când eliberau o zonă să încorporeze toți bărbații valizi până la vârsta de 60 de ani și să oblige restul populației la muncă în favoarea armatei, Comandamentul Suprem dăduse ordin ca populația civilă să fie și ea evacuată. În practică, noi nu aplicam această măsură coercitivă decât populației de sex masculin care ar fi putut fi imediat încorporată în armata sovietică după retragerea noastră. Însă o proporție considerabilă din populația civilă ni s-a alăturat voluntar, pentru a scăpa de teroarea temutelor soviete, formând imense coloane așa cum aveam să formăm și noi mai târziu, în Germania de est. Acești refugiați, care își părăsiseră teritoriul nesiliți de nimeni, au beneficiat de tot sprijinul posibil din partea armatei germane și au fost escortați pe malul vestic al Niprului unde autoritățile germane i-au ajutat să-și facă tabere și le-au oferit hrană. Li s-a permis să ia cu ei tot ce aveau, inclusiv caii și vitele, și pentru transportul acestora i-am ajutat acolo unde a fost posibil cu camioane. Războiul le pricinuise acestor oameni multe greutăți și pierderi; însă soarta lor a fost blândă față de cea a populației civile din Germania care era supusă unor bombardamente criminale, și mai ales față de cea a populației din Germania de est. Spre deosebire de celelalte armate, Wehrmachtul nu a acționat decât strict în limitele necesităților militare.

Următoarele câteva cifre vor demonstra ce amploare a avut această operațiune de retragere. Pentru început, a trebuit să evacuăm circa 200000 de răniți. Transportul echipamentului și proviziilor armatei germane și bunurilor sovietice rechiziționate a necesitat 2500 de trenuri. Iar civilii ruși care ni s-au alăturat în retragere erau în număr de sute de mii. În ciuda dificultăților create de numărul insuficient de puncte de traversare a râului, retragerea a fost încheiată într-un interval de timp relativ scurt, demonstrând astfel că – în ciuda concepțiilor unora – chiar și o astfel de operațiune poate fi executată repede.

Pe 30 septembrie toate armatele Grupului Armatelor de Sud se aflau pe poziții, pe linia Melitopol-Nipru.

LUPTA PENTRU LINIA NIPRULUI

Retrăgându-ne dincolo de Nipru, reușisem să punem între noi și inamic un obstacol natural redutabil – cel puțin până la venirea iernii. Cu toate acestea, nu ne puteam aștepta la o perioadă prea lungă de liniște.

Eram convinși că inamicul va încerca să forțeze un deznodământ în *acest* sector al frontului de est și nicăieri altundeva, întrucât aici erau în joc cele mai tentante mize strategice, economice și politice. Prin urmare ne puteam aștepta ca el să exploateze la

maximum potențialul militar al aripii sale sudice și să arunce în luptă noi forțe – fie rezerve din spatele frontului, fie unități din celelalte sectoare – împotriva Grupului Armatelor de Sud. Desigur aceasta nu îl împiedica cu nimic să lanseze atacuri în alte sectoare ale frontului, dar chiar dacă acestea ar fi avut succes pe plan local, importanța lor ar fi fost nesemnificativă în comparație cu cea a evenimentelor de pe aripa sudică a frontului.

Ce șanse avea Grupul Armatelor de Sud în această luptă? Era oare posibil ca inamicul să își epuizeze până la urmă forțele în atacul asupra liniei Niprului?

Am fi putut răspunde cu precizie la aceste întrebări, cu condiția ca în toamna lui 1943 linia Niprului să fi avut un sistem puternic de fortificații. Din păcate însă nu a fost cazul.

În iarna 1942-43 noi am insistat pe lângă O.K.H. pentru a se proceda neîntârziat la fortificarea liniei Niprului. Hitler ne-a refuzat însă cererea întrucât dorea să acorde prioritate Zidului Atlanticului. După încheierea operațiunii "Citadela", când zona de la vest de Nipru a intrat sub jurisdicția Grupului Armatelor de Sud, noi am început să construim fortificații cu ajutorul forței de muncă locale, dar fiind lipsiți de sprijinul O.K.H. și neavând suficiente materiale, utilaje, ciment, oțel, sârmă ghimpată și mine, nu am reușit decât să săpăm tranșee și adăposturi. Și singurul mod în care puteam suplini lipsa de fortificații era suplimentarea trupelor.

Aici era însă punctul nostru slab. Capacitatea de luptă a formațiunilor Grupului Armatelor de Sud scăzuse la cote alarmante datorită crizelor neîntrerupte din ultimele două luni și jumătate, iar cantitatea de trupe și armament primită de la O.K.H. nu acoperea nici pe departe pierderile.

Chiar înainte de încheierea retragerii, Grupul Armatelor de Sud i-a trimis lui Hitler o situație a raportului de forțe, din care reieșea clar că linia Niprului nu putea fi apărată multă vreme din cauza inferiorității numerice a trupelor germane. Am precizat că pentru apărarea liniei râului intenționam să folosim trupe de infanterie, păstrând blindatele pentru intervenție în situații de criză.

Cu această ocazie am raportat că pentru apărarea pe termen scurt a frontului Niprului, lung de peste 600 de kilometri, noi dispuneam numai de 37 de divizii de infanterie grupate în trei armate. (În această cifră inclusesem și trei divizii care se aflau încă pe drum spre noi, și nu inclusesem cinci divizii care fuseseră practic anihilate și ale căror rămășițe fuseseră încorporate în alte formațiuni). Cu alte cuvinte, aveam o divizie pentru fiecare 20 de kilometri de front. Ca și cum aceasta nu ar fi fost destul, numărul de soldați apți de luptă per divizie era de numai o mie! Și cu toate întăririle pe care aveam să le primim, această cifră nu avea să treacă de 2000. Evident, în aceste condiții nu puteam să rezistăm în fața inamicului, nici chiar din spatele Niprului.

În ceea ce priveşte cele 17 divizii Panzer sau Panzer Grenadier, am raportat noi, nici una din ele nu mai îndeplinea standardele de luptă, iar numărul de tancuri din dotarea lor scăzuse la fel de drastic ca şi numărul militarilor.

În consecinţă, Grupul Armatelor de Sud solicita suplimentarea întăririlor – cerere cu atât mai justificată cu cât acum frontul Grupului Armatelor Centrale se redusese la două treimi din lungimea iniţială, ca urmare a retragerii pe Nipru, şi în consecinţă existau trupe disponibile.

Am insistat asupra faptului că trupelor Grupului Armatelor de Sud trebuie să li se acorde prioritate în ce priveşte înlocuirea oamenilor şi tehnicii de luptă, întrucât acestea aveau să ducă greul bătăliei de pe frontul de est, aşa cum o făcuseră şi până atunci.

Respingerea ofensivei sovietice asupra liniei Niprului, am mai spus noi în final, depindea în mare măsură de rezolvarea acestor cereri.

Aşadar, întrebarea care se punea acum era dacă O.K.H. avea la dispoziţie suficiente trupe şi resurse pentru a împiedica inamicul să forţeze un deznodământ pe aripa sudică a frontului de est. Comandamentul Suprem nu avea altă soluţie, în situaţia dată, decât să îşi concentreze forţele în zona Grupului Armatelor de Sud cât mai repede posibil. O ofensivă nereuşită a sovieticilor pe frontul Niprului ar fi dus la scăderea considerabilă a capacităţii ofensive a acestora – ceea ce ar fi influenţat fără îndoială în mod decisiv cursul războiului.

Problema întăririlor pentru aripa sudică a frontului a continuat să fie mărul discordiei dintre Grupul Armatelor de Sud şi Comandamentul Suprem german. Întrucât nu doresc să mă refer la toate disputele pe care ea le-a generat, mă voi limita la a consemna că toţi cei din Comandamentul Suprem (atât din Marele stat Major cât şi din serviciul Operaţiuni), cu excepţia lui Hitler, ajunseseră să fie de aceeaşi părere cu noi şi ne susţineau prin propunerile şi acţiunile lor. De exemplu, generalul Heusinger a propus pe 3 octombrie evacuarea Crimeei şi retragera Grupului Armatelor de Nord pe un front mai scurt pentru a elibera trupe şi a le trimite în sprijinul Grupului Armatelor de Sud. Tot el a fost acela care a propus construirea unui "Zid de Est" – Ostwal – undeva adânc în spatele frontului. Führerul îi respinsese însă ambele propuneri.

Şi acum să ne întoarcem la situaţia de pe Nipru.

La sfârşitul lui septembrie ne era deja clar care aveau să fie manevrele ofensive ale inamicului la est şi la vest de râu.

Armata a 6-a (care intrase în subordinea Grupului de armate A) fusese urmărită de o puternică grupare inamică până la sosirea pe poziţiile de la Melitopol.

Armata 1 Panzer fusese urmărită spre capul de pod de la Zaporojie de trei armate inamice (două în atac şi una în rezervă),

care cuprindeau 20 de divizii de infanterie şi două corpuri de tancuri sau mecanizate.

Două armate cu un total de 15 divizii de infanterie urmate de o armată de tancuri cu trei corpuri avansau către Nipru prin sectorul dintre Dnepropetrovsk şi Kremenciug.

Două armate cu un total de 12 divizii de infanterie, două de tancuri şi un corp mecanizat, urmate de încă o armată de tancuri cu trei corpuri avansau către Nipru prin sectorul dintre Cerkassî şi Rjişcev.

Pe de altă parte, singurele forţe inamice care se îndreptau către Kiev şi către sectorul de râu de la nord de acesta erau trei corpuri de infanterie şi unul mecanizat. Evident, inamicul dorea să îşi concentreze eforturile în primul rând în zona de la cotul Niprului şi nu atacase în sectorul Kiev decât pentru că îi era foarte la îndemână să îşi deplaseze acolo forţele din sectorul Grupului Armatelor Centrale.

Deşi Grupul Armatelor de Sud a reuşit în pofida circumstanţelor dificile să treacă Niprul cu toate formaţiunile din subordine până la data de 30 septembrie, totuşi pătrunderea ruşilor pe malul vestic al râului nu a putut fi împiedicată.

La jumătatea distanţei între Kremenciug şi Dnepropetrovsk, folosindu-se de insulele din mijlocul râului, inamicul a ajuns pe malul vestic exact la limita dintre sectoarele Armatei 1 Panzer şi Armatei a 8-a. Dispozitivul nostru defensiv de pe malul râului s-a dovedit neputincios în faţa năvălirii inamice. Şi din nefericire Corpul 40 Panzer, căruia noi îi ordonasem să se pregătească pentru operaţiuni defensive mobile la vest de râu, nu era în apropiere pentru a-i împinge pe ruşi înapoi pe malul estic. El se afla încă în capul de pod de la Zaporojie. După cum am mai spus, Hitler intervenise în cursul retragerii ordonând păstrarea capetelor de pod de la Zaporojie, Dnepropetrovsk, Kremenciug şi Kiev. Aceasta era o măsură foarte corectă din punct de vedere militar la care noi nu am fi obiectat dacă am fi avut trupele necesare pentru punerea ei în practică. Întrucât nu era cazul, Grupul Armatelor de Sud a ordonat evacuarea capetelor de pod imediat după încheierea retragerii – ordin acceptat în final de Hitler, însă doar în privinţa ultimelor trei poduri. În ciuda tuturor argumentelor aduse de noi, el a ordonat menţinerea capului de pod de la Zaporojie şi chiar lărgirea acestuia. Hitler şi-a motivat decizia prin necesitatea de a păstra controlul asupra barajului şi centralei electrice de pe Nipru şi prin faptul că menţinerea capului de pod ar fi descurajat orice încercare a inamicului de a ataca frontul de la Melitopol. În cea de-a doua privinţă el avea dreptate, dar ca de obicei el urmărea prea multe ţeluri deodată. Consecinţa ordinului său a fost aceea că nu am putut folosi Corpul 40 Panzer pentru rezolvarea crizei dintre Kremenciug şi Dnepropetrovsk şi nu am putut împiedica

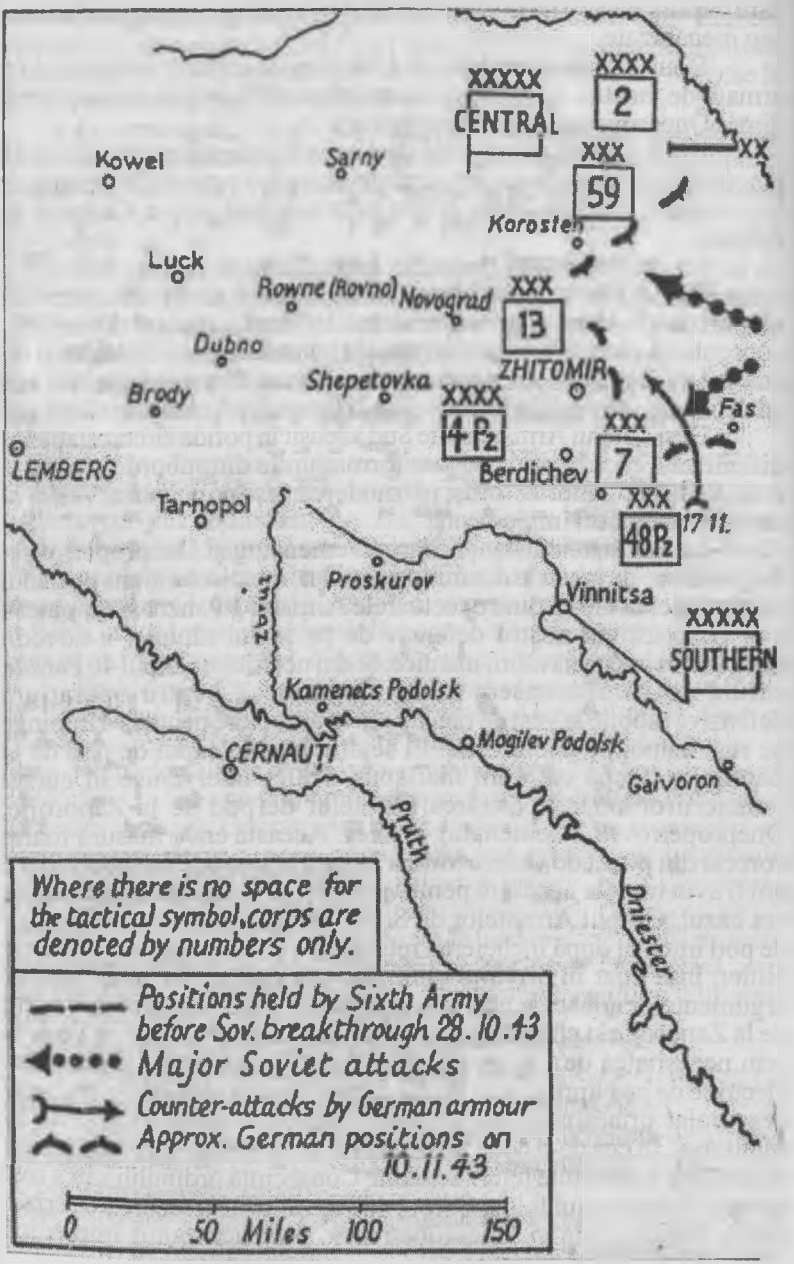

22. Lupta pentru zona de la cotul Niprului

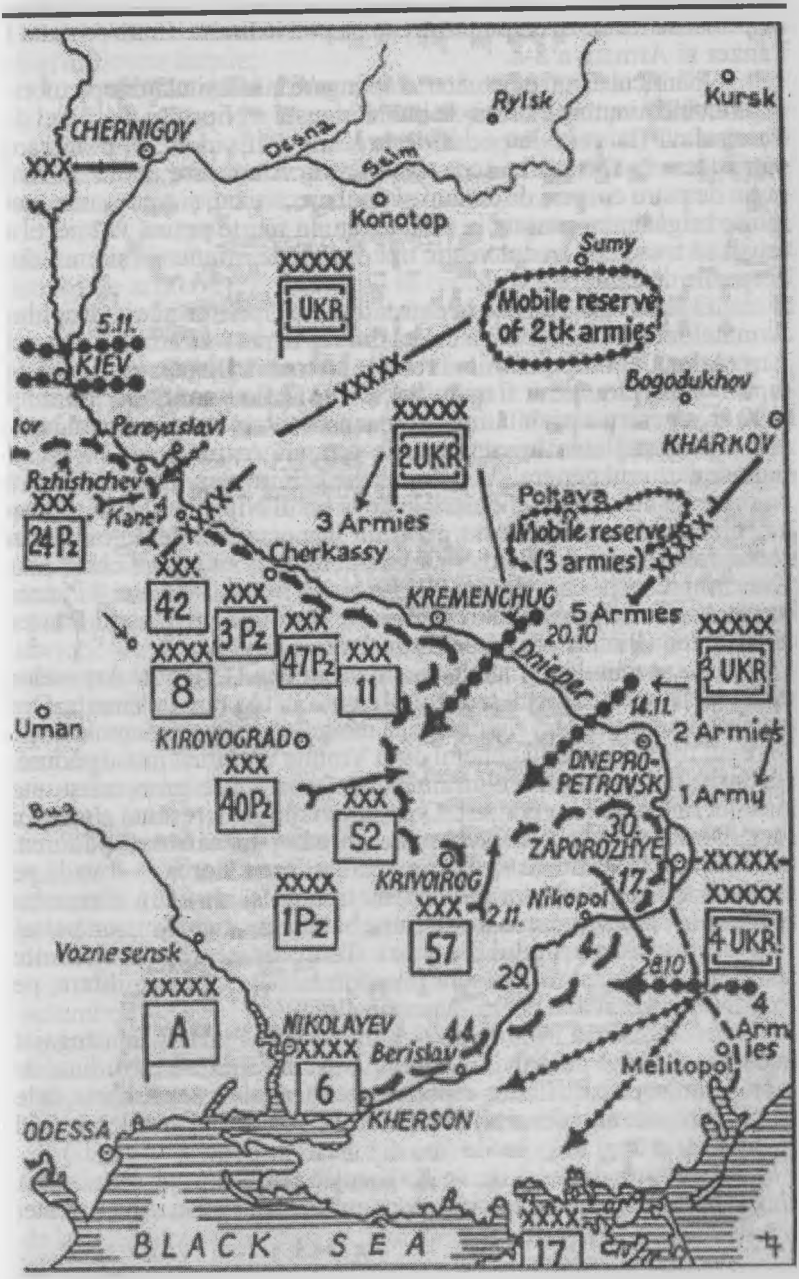
Kursk
Rylsk
CHERNIGOV
Desna
Seim
XXX
Konotop
Sumy
XXXXX
1 UKR
Mobile reserve of 2 tk armies
5.11.
KIEV
XXXXX
Bogodukhov
XXXXX
2 UKR
KHARKOV
Pereyaslavl
Rzhishchev
XXX
24 Pz
Kanev
XXXX
3 Armies
Poltava
Mobile reserve (3 armies)
XXXXX
Cherkassy
XXX
42
XXX
3 Pz
XXX
47 Pz
XXX
11
KREMENCHUG
5 Armies
20.10
XXXXX
3 UKR
XXXX
8
Dnieper
14.11.
Uman
KIROVOGRAD
2 Armies
XXX
40 Pz
DNEPRO-PETROVSK
1 Army
Bug
XXX
52
30.
ZAPOROZHYE
XXXXX
KRIVOIROG
17.
XXXX
1 Pz
XXX
57
2.11.
Nikopol
XXXXX
4 UKR
Voznesensk
29.
28.10
XXXXX
A
NIKOLAYEV
XXXX
6
Berislav
44
4 Armies
Melitopol
KHERSON
ODESSA
BLACK SEA
XXXX
17

inamicul să formeze un puternic cap de pod la limita dintre Armata 1 Panzer şi Armata a 8-a.

Inamicul a mai efectuat o străpungere la sfârşitul lui septembrie exploatând avantajul oferit de bucla îngustă a Niprului de la sud de Pereiaslavl (la vest de podul de la Kanev). Evident, el plănuia o pătrundere în forţă prin acea zonă, întrucât adusese acolo nu mai puţin de patru corpuri de tancuri şi unul mecanizat, şi a paraşutat mai multe brigăzi aeropurtate la vest de râu. În foarte puţină vreme, el a reuşit să treacă pe malul vestic opt divizii de infanterie şi unul din corpurile de tancuri.

O altă criză a apărut la extremitatea aripii nordice a Grupului Armatelor de Sud. Acolo, la limita dintre Armata 4 Panzer şi Grupul Armatelor Centrale, inamicul reuşise să treacă Desna, profitând de faptul că trupele care ar fi trebuit să se afle acolo – conform ordinului O.K.H. – pentru a preîntâmpina chiar acest atac, nu ajunseseră încă.

La jumătatea lui septembrie Grupul Armatelor de Sud îşi mutase cartierul general de la Zaporojie la Kirovgrad, un oraş destul de mare, centrul zonei industriale de la cotul Niprului. De acolo, eu am plecat adeseori pe front pentru a inspecta zonele de criză din sectoarele Armatei 1 Panzer şi Armatei a 8-a, ajungând chiar şi la Kiev. Impresia pe care mi-am făcut-o era că frontul Armatei 4 Panzer va rezista, dar că problemele din zona de joncţiune a Armatei 1 Panzer şi Armatei a 8-a nu vor putea fi rezolvate complet.

La începutul lui octombrie comandamentul Grupului Armatelor de Sud s-a mutat în fostul sediu al Marelui Stat Major, la Vinniţa. Din această locaţie puteam supraveghea mai eficient evenimentele de pe întregul front. Cartierul general de la Vinniţa era situat într-o pădure. Birourile şi dormitoarele erau amenajate în barăci de lemn, construite simplu, dar mobilate cu gust. O caracteristică interesantă a acestui loc erau traseele de gardă subterane, care împânzeau toată pădurea. Se vede că Hitler dorea să se ştie apărat, dar nu dorea să îi vadă pe cei ce îl apărau. Noi, din fericire, nu trebuia să ne luăm asemenea precauţii. Vinniţa era o mare staţiune balneară situată într-un peisaj foarte pitoresc pe malul Bugului. Toate hotelurile şi celelalte stabilimente de acolo fuseseră transformate în spitale militare, pe care le-am vizitat atât cât mi-a permis timpul.

În octombrie 1943 Grupul Armatelor de Sud era deja angajat în bătălia decisivă pentru linia Niprului. În conformitate cu ordinul de luptă inamic, pe care îl interceptasem la sfârşitul lui septembrie, cele patru mari ţinte ale ofensivei din sectorul Grupului Armatelor de Sud erau:

1: capul de pod de la Zaporojie, înlăturarea căruia era considerată de inamic o premisă a continuării ofensivei în zona Armatei a 6-a;

2 şi 3: cele două sectoare de pe Nipru în care inamicul reuşise să-şi infiltreze forţele;

4: aripa nordică a Armatei 4 Panzer (la nord de Kiev).

Capul de pod german de la Zaporojie a rezistat primelor atacuri inamice de la începutul lui octombrie (desigur şi datorită Corpului 40 Panzer care se afla încă acolo). Inamicul a luat ulterior o pauză pentru a-şi aduce întăriri, după care a continuat ofensiva cu o şi mai mare violenţă. A început cu un baraj de artilerie cum noi nu mai văzuserăm până atunci (acolo se pare că au fost folosite pentru prima dată *divizii* întregi de artilerie), şi aruncând în luptă zece divizii de infanterie sprijinite de puternice formaţiuni de blindate, a reuşit să pătrundă în capul de pod. După lupte grele, acesta a trebuit abandonat. Am mai reuşit totuşi să transferăm trupele de acolo pe malul vestic al râului şi să aruncăm în aer podul rutier şi cel de cale ferată pe care tot noi le reparaserăm cu doar câteva luni în urmă. Diviziile noastre au fost sever afectate şi nu era clar dacă le mai puteam folosi pentru apărarea liniei Niprului. Acesta era preţul, mult prea mare, pe care îl plăteam pentru ambiţia lui Hitler de a păstra capul de pod de la Zaporojie.

Între Kremenciug şi Dnepropetrovsk am reuşit pentru o perioadă să stăvilim înaintarea inamicului, făcând apel la formaţiunile de blindate ale Armatei 1 Panzer şi Armatei a 8-a, dar nu am putut să aruncăm inamicul înapoi pe malul estic al Niprului. Capul de pod sovietic de acolo creştea în permanenţă atât în lărgime cât şi în adâncime datorită afluxului constant de trupe. Despre evoluţia evenimentelor din acest sector, care avea să influenţeze decisiv operaţiunile ulterioare de la cotul Niprului, vom discuta pe larg mai târziu.

În acelaşi timp inamicul făcea eforturi disperate pentru a lărgi capul de pod pe care îl câştigase pe aripa stângă a Armatei a 8-a, în bucla Niprului de la Pereiaslavl. O grupare de formaţiuni mobile din Armata a 8-a şi Armata 4 Panzer a reuşit însă să-i zădărnicească eforturile şi să anihileze trupele care trecuseră deja râul. Aceeaşi soartă au avut-o şi trupele aeropurtate paraşutate aici şi la sud-vest de Cerkassî. Situaţia din zonă a rămas prin urmare sub control.

În zona Armatei 4 Panzer inamicul a reuşit, în cursul lui octombrie, să treacă pe malul vestic al Niprului într-un punct situat în vecinătatea nordică a Kievului. El a mai reuşit să treacă râul şi prin zona extremităţii nordice a frontului Armatei 4 Panzer datorită slăbiciunii fromaţiunii vecine – Armata a 2-a din Grupul Armatelor Centrale. Armata 4 Panzer a reuşit să ţină situaţia sub control, dar era clar că în momentul în care inamicul va primi întăriri, el va ataca imediat pe direcţia Kiev. Situaţia era, în concluzie, periculoasă.

Cel mai îngrijorător aspect era însă acela că în doar puţine zile de la începerea ostilităţilor pe noul front fuseserăm nevoiţi să aruncăm în luptă toate formaţiunile de blindate de care dispuneam. Forţele lor

se consumau la fel de rapid ca şi cele ale diviziilor de infanterie din linia întâi. Ne era din ce în ce mai greu să asigurăm necesarul de forţe mobile de intervenţie în caz de criză şi din acest motiv aveam nevoie urgentă de întăriri.

BĂTĂLIA DE LA COTUL NIPRULUI

În octombrie, contrar aşteptărilor Grupului Armatelor de Sud, inamicul şi-a concentrat eforturile nu asupra aripii nordice a frontului Niprului, ci asupra zonei de la cotul Niprului. Acest fapt, la care se adăugau insistenţele lui Hitler pentru păstrarea Crimeei (din motive economice şi politice) ne-a obligat să acceptăm o confruntare decisivă acolo.

Pe tot parcursul lunii octombrie "Frontul Stepelor" care era cel mai activ dintre grupurile de armate inamice, a continuat să acumuleze forţe în capul de pod de la limita dintre Armata a 8-a şi Armata 1 Panzer. La sfârşitul lunii sovieticii aveau acolo peste cinci armate (din care una alcătuită în întregime din blindate) – în total, 61 de divizii de infanterie şi 7 corpuri de tancuri sau mecanizate cu un număr total de vehicule blindate de aproximativ 900. Nici una din cele două armate nu ar fi putut rezista în faţa unui asemenea adversar, şi prin urmare ele au fost obligate să se retragă. Între cele două armate s-a creat o deschizătură largă, prin care inamicul era liber să pătrundă spre Krivoirog şi Nikopol, obiective considerate de Hitler vitale pentru maşina de război germană.

Foarte grav era faptul că în curând, dacă inamicul continua să înainteze, Armata 1 Panzer ar fi fost inevitabil izolată în sectorul estic al cotului Niprului. Acesta era în opinia Grupul Armatelor de Sud cel mai serios pericol de pe întreg frontul, întrucât pierderea Armatei 1 Panzer ar fi însemnat automat căderea tuturor celorlalte sectoare de front.

Între timp, în urma repetatelor noastre insistenţe, O.K.H. ne alocase două divizii de blindate (14 şi 24) şi una de infanterie. Ne mai fuseseră de asemenea promise încă trei divizii de blindate (1 Panzer şi Leibstandarte SS, recent refăcute, plus nou înfiinţata 25 Panzer) – fără a ni se spune însă data la care urma să le primim.

Cât de mult s-ar fi schimbat lucrurile dacă aceste cinci divizii ne-ar fi fost alocate cu patru săptămâni înainte, în momentul trecerii Niprului! Şi cât de mult s-ar fi îmbunătăţit situaţia operaţională în general, dar mai ales pe aripa sudică a Grupului Armatelor de Sud! Acum însă era prea târziu.

În situaţia dată nu ne puteam permite să aşteptăm până la sosirea celor cinci divizii de blindate, întrucât până atunci Armata 1 Panzer risca să fie distrusă. Trebuia să dăm o contraofensivă cu forţele care se aflau în acel moment la dispoziţia noastră, 2 divizii

Panzer şi una de infanterie. Aceste forţe, sub comanda Corpului 40 Panzer, trebuiau să avanseze prin zona de unde se retrăsese Armata a 8-a şi să atace din flanc şi din spate forţele inamice care avansau pe direcţia Krivoirog. Armata 1 Panzer, la rândul ei, trebuia să depună eforturi sporite pentru a-şi menţine deschise liniile de comunicaţii ce treceau prin Krivoirog. Majoritatea trupelor corpului, ca atare, urmau să se retragă pe un front mai scurt, de la nord de Zaporojie până la la nord de Krivoirog, eliberând astfel o parte din formaţiuni pentru a putea fi folosite în zona de criză. Hitler nu a avut încotro şi a fost nevoit să aprobe această retragere.

Datorită modului exemplar în care au cooperat Armata a 8-a şi Armata 1 Panzer, contraatacul de la sfârşitul lui octombrie din sectorul Krivoirog s-a încheiat cu o victorie. Inamicul, care avea intenţia să încercuie Armata 1 Panzer în zona estică a cotului Niprului, a suferit o înfrângere severă. Conform rapoartelor primite de la cele două armate, 10000 de militari inamici căzuseră în luptă şi alţi 5000 fuseseră capturaţi. Armata 1 Panzer şi Armata a 8-a au reuşit să restabilească un front continuu, dar datorită inferiorităţii numerice, nu au putut să respingă inamicul pe malul estic al râului. Pentru aceasta trebuia să mai aşteptăm până când soseau cele trei divizii de blindate promise de O.K.H. şi trebuia să evităm apariţia oricăror crize. Din păcate însă, crizele nu au întârziat să apară.

Pe 28 octombrie o puternică grupare inamică a atacat Armata a 6-a, care încă mai ţinea frontul dintre Nipru şi coasta Mării Azov în zona Grupului de armate A. Inamicul a penetrat frontul pe o distanţă considerabilă şi Armata a 6-a a fost nevoită să se retragă mai departe spre vest, cu o rapiditate care ne-a surprins şi pe noi. Aripa nordică a acesteia (Corpurile 4 şi 29) a format un cap de pod extins la sud de Nipru – ceea ce însemna că spatele Armatei 1 Panzer şi sectorul Nikopol erau, cel puţin pentru moment, acoperite. Restul armatei s-a retras în direcţia podului de pe Nipru de la Berislav şi a stepelor Nogaisk, unde dealtfel i-ar fi fost foarte dificil, dacă nu imposibil, să formeze un nou front.

Aceste evenimente din sectorul Armatei a 6-a constituiau o ameninţare serioasă la adresa Armatei 1 Panzer care rămăsese în partea estică a cotului Niprului, căci deşi pericolul imediat fusese îndepărtat prin contraatacul Corpului 40 Panzer în zona Krivoirog, inamicul era departe de a fi înfrânt. Marea lovitură plănuită de Grupul Armatelor de Sud nu putea fi pusă în practică până la mijlocul lui noiembrie, data la care aveau să sosească întăririle promise de O.K.H. Până la acea dată aripa sudică a Armatei a 6-a ar fi fost deja împinsă dincolo de Nipru, Armata a 17-a ar fi fost izolată în Crimeea, iar inamicul ar fi putut să atace Armata 1 Panzer pe la sud, venind fie dinspe Nipru, fie prin sectorul Nikopol. Situaţia Armatei 1 Panzer ar fi devenit în aceste condiţii mult mai gravă. Dacă nu puteam garanta

că evenimentele nu vor lua acest curs defavorabil, nu avea rost să mai ţinem Armata 1 Panzer la cotul Niprului şi trebuia să o retragem de urgenţă mai la vest, cu toate consecinţele care decurgeau de aici, printre care cele mai grave erau pierderea Nikopolului şi pierderea controlului asupra căilor de comunicaţii cu Crimeea.

Pentru a evita o astfel de situaţie, şi mai ales pentru a preveni orice ameninţare la adresa Armatei 1 Panzer, am sugerat celor de la O.K.H. următoarele măsuri operaţionale:

Imediat după ce s-ar fi eliberat din confruntarea de la Krivoirog, Corpul 40 Panzer trebuia să lanseze un atac surpriză cu două, dacă se putea chiar trei, divizii de blindate din capul de pod deţinut încă de Armata a 6-a la sud de Nikopol către flancul grupării inamice care urmărea Armata a 6-a prin stepele Nogaisk. Scopul acestui atac ar fi fost de a permite Armatei a 6-a să formeze un front la est de Nipru şi să păstreze astfel contactul cu Armata a 17-a din Crimeea. Prin aceeaşi manevră s-ar fi îndepărtat simultan şi ameninţarea la adresa Armatei 1 Panzer.

Cel târziu pe 12 noiembrie corpul ar fi trebuit să fie din nou disponibil la vest de Nipru pentru a putea lua parte la atacul plănuit în sectorul Armatei 1 Panzer, împreună cu cele trei divizii de blindate promise de O.K.H. Dacă acest atac era încununat de succes se putea face încă o intervenţie în zona Armatei a 6-a cu scopul de a recuceri poziţiile de pe frontul Melitopol-Nipru.

Acest plan a fost bineînţeles primit cu mare entuziasm de Hitler, întrucât reuşita sa însemna evitarea abandonării Crimeei şi sectorului Nikopol.

Din păcate el nu a mai fost pus în aplicare întrucât Armata a 6-a a fost silită să se retragă atât de rapid la vest de cursul inferior al Niprului încât Corpul 40 nu mai avea nici o şansă să iasă din capul de pod de la Nikopol. Iar după aceea ne-a fost imposibil să mai concentrăm trupe pentru un atac în zona de la cotul Niprului, întrucât am fost nevoiţi să folosim cele trei divizii promise de O.K.H. pentru rezolvarea crizelor de pe aripa nordică a Grupului.

BĂTĂLIA PENTRU KIEV

La începutul lui noiembrie inamicul a atacat din nou în forţă aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud, mai precis frontul de pe Nipru al Armatei 4 Panzer. Nu era clar însă ce urmărea inamicul: forţarea unui deznodământ sau doar extinderea spaţiului său de manevră în zona de la vest de râu. În curând am constatat că frontul Niprului nu avea nici o şansă să reziste în faţa ruşilor, iar pe 5 noiembrie a devenit clar că urma să pierdem Kievul.

Grupul Armatelor de Sud a tras prin urmare concluzia că în această zonă, adică pe aripa sa nordică, trebuiau concentrate toate

forţele disponibile, inclusiv cele trei divizii de blindate care se aflau încă pe drum. Pentru aceasta am cerut aprobarea O.K.H., întrucât Hitler repartizase aceste divizii în mod expres pentru a fi utilizate zona cursului inferior al Niprului. Cu aceeaşi ocazie am mai cerut şi suplimentarea în continuare a întăririlor, care ne erau absolut necesare. Dacă O.K.H. nu putea să ne pună la dispoziţie suficiente forţe, noi ne vedeam nevoiţi să renunţăm la întreaga zonă de la cotul Niprului. Întrucât cei de acolo nu se grăbeau să ne răspundă, am plecat eu însumi la Comandamentul Suprem pe data de 7 noiembrie, pentru a discuta problema direct cu Hitler.

Hitler mi-a spus că nu dorea să primejduiască soarta Crimeei alocând forţe pentru o operaţiune care, în opinia lui, nici nu avea şanse prea mari de succes. El mai susţinea de asemenea că formaţiunile de blindate pe care le-am fi trimis la Kiev, chiar dacă scăpau cu bine de acolo, nu aveau cum să ajungă la timp pe aripa sudică a frontului pentru a preveni prăbuşirea acesteia. Nici Crimeea, spunea el, şi nici dispozitivul defensiv de pe cursul inferior al Niprului nu ar fi putut rezista atât de mult.

La aceasta eu i-am replicat că o înfrângere pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud ar fi fost fatală nu numai pentru trupele noastre de acolo, ci pentru întregul Grup al armatelor de Sud şi pentru Armata a 17-a în Crimeea. Din acest motiv, am insistat eu, era absolut esenţial să intervenim la Kiev cu toate cele trei divizii de blindate care aveau să sosească.

Hitler m-a contrazis spunând că atât din punct de vedere politic cât şi din punct de vedere militar era mai indicat să profităm de oportunitatea ce ni se oferea acum în zona cursului inferior al Niprului şi să aplicăm planul propus de mine la sfârşitul lui octombrie. În primul rând, a spus el, o lovitură reuşită ar fi mărit considerabil moralul trupelor, iar în al doilea rând zăcămintele de mangan de la Nikopol erau de importanţă vitală pentru economia germană de război. Şi nu în ultimul rând, a continuat el, nu trebuia să îi permitem inamicului să recucerească Crimeea pentru a o folosi ca bază a atacurilor aeriene împotriva câmpurilor petrolifere din România.

Deşi argumentele lui Hitler erau corecte, eu am insistat asupra faptului că riscul de pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud era totuşi mult prea mare pentru a putea fi ignorat şi că dacă se întâmpla ceva cu Armata 4 Panzer, aveau să sufere atât Armata 1 Panzer cât şi întreg Grupul de armate A.

Hitler a fost de acord că riscul era major, dar a declarat că în situaţia dată era dispus să şi-l asume, şi să-şi asume şi responsabilitatea pentru eventualele consecinţe nefaste ale deciziei sale.

Am reuşit până la urmă să-l conving să trimită pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud Divizia 4 din Armata a 2-a, Brigada SS Nordland şi ulterior şi Divizia 2 Paraşutişti. Mai mult, după o vreme

el mi-a cedat şi cele trei noi divizii de blindate (25, 1 Panzer şi Leibstandarte), pentru a fi utilizate în sectorul Armatei 4 Panzer. Pe de altă parte însă el a insistat ca două divizii de blindate din Corpul 40 Panzer (14 şi 24) să rămână în sectorul Armatei 1 Panzer, pentru a fi utilizate ulterior într-un atac în sectorul Armatei a 6-a. Acestea nu puteau fi retrase spre nord până când Hitler nu se hotăra să scoată Armata 1 Panzer din zona de la cotul Niprului şi să renunţe, implicit, la sectorul Nikopol şi la Crimeea.

În următoarele câteva zile situaţia din sectorul Armatei 4 Panzer a luat o întorsătură defavorabilă. Cele 11 divizii de infanterie ale armatei, cu efective foarte slăbite (la nivelul unui singur regiment pentru fiecare divizie), nu mai puteau face faţă inamicului care aruncase în luptă între 17 şi 20 de divizii de infanterie cu efective complete, trei sau patru corpuri de tancuri şi un corp de cavalerie, şi asta numai în primul val al ofensivei. Nici măcar cele două divizii de blindate folosite ca echipă de intervenţie mobilă nu mai puteau respinge asalturile inamicului.

După lupte grele, Kievul a trebuit să fie evacuat pentru a evita încercuirea Corpului 7 Armată în oraş. Acesta a fost retras către sud, şi nu a putut să oprească înaintarea inamicului decât după vreo 50 de kilometri. Pe aripa vestică a Corpului 7, la circa 60 de kilometri sud-vest de Kiev, nodul de cale ferată de la Fastov, esenţial pentru aprovizionarea Armatei a 8-a, a căzut în mâinile ruşilor.

Ambele corpuri care luptau pe Nipru la nord de Kiev au fost împinse departe spre vest – Corpul 13 până la Jitomir iar Corpul 49 până la Korosten. Ambele localităţi, care reprezentau importante noduri de comunicaţii pentru Grupul Armatelor Centrale şi Armata 4 Panzer, au fost capturate de sovietici.

Armata 4 Panzer fusese spartă în trei grupuri, mult distanţate unul faţă de celălalt. Singurul lucru bun în această situaţie disperată era acela că şi atacul inamic se bifurcase – cu un vârf de lance spre sud şi cu celălalt spre vest. Formaţiunile sovietice care avansau spre vest nu ne puteau crea probleme prea mari atâta timp cât nu îşi schimbau direcţia de înaintare spre sud într-o manevră de învăluire. Pentru a le împiedica să facă o astfel de manevră, am trimis în întâmpinarea lor cele două corpuri de blindate care fuseseră împinse spre vest.

Pentru a doua jumătate a lui noiembrie am planificat un contraatac cu cele trei noi divizii de blindate (25, 1 şi Leibstandarte sub comanda Corpului 48 Panzer) împotriva formaţiunilor de blindate inamice care avansau dinspre Kiev pe direcţia sud-vest. În acel moment, acestea constituiau cea mai serioasă ameninţare la adresa Grupului Armatelor de Sud. După aceea Corpul 48 trebuia să îşi schimbe direcţia de înaintare către vest şi să atace din spate gruparea care urmărea Corpul 13 în direcţia Jitomir. După ce reuşeam acest

lucru am fi putut să ne ocupăm şi de formaţiunile inamice care avansau de-a lungul Niprului către sud.

Pentru a întări şi mai mult Armata 4 Panzer, Grupul Armatelor de Sud a ordonat transferul a încă două divizii de blindate (3 şi 10) în subordinea acesteia. În plus, am mai alăturat Armatei 4 două divizii Panzer Grenadier (20 şi Das Reich) şi divizia 198 Infanterie din Armata a 8-a. Prin aceasta am slăbit nepermis de mult frontul Armatei a 8-a, dar nu aveam altă soluţie decât să riscăm în sectoarele mai puţin importante pentru a obţine un minim avantaj în punctele cruciale ale frontului.

Pe 15 noiembrie Corpul 48 Panzer era gata de atac. După cum prevăzusem, corpurile de tancuri inamice care avansau dinspre Kiev spre sud-vest au fost înfrânte. După aceea s-a reuşit şi eliberarea Corpului 13 şi recucerirea Jitomirului. Din păcate, întrucât în cursul ultimului atac de-a lungul şoselei Jitomir-Kiev blindatele Corpului 48 au rămas blocate în noroi, am pierdut şansa de a elimina complet forţele inamice de pe malul vestic al Niprului. Cu toată întârzierea însă, am reuşit să rezolvăm criza din sectorul Armatei 4 Panzer până la începutul lui decembrie. Această armată ocupa acum un front ce se întindea de la 25 de kilometri nord de Kiev până undeva la nord de Jitomir. Corpul 49, rămas singur în sectorul Korosten, reuşise să recucerească oraşul şi astfel să redeschidă legătura de cale ferată cu Grupul Armatelor Centrale.

În urma acestei operaţiuni, inamicul a pierdut circa 20000 de oamnei, iar alţi 5000 au fost luaţi prizonieri. Au fost capturate sau distruse 600 de tancuri, 300 de piese de artilerie şi 1200 arme antitanc. Dintre forţele sovietice cu care ne-am confruntat pe frontul Kievului, două treimi din diviziile de infanterie, patru corpuri de tancuri, unul mecanizat şi unul de cavalerie fuseseră serios afectate.

Din nefericire retragerea rapidă a corpurilor Armatei 4 Panzer către sud şi vest a atras după sine mânia lui Hitler, care a decis pe loc înlocuirea comandantului. Deşi eu am subliniat faptul că retragerea s-a datorat superiorităţii numerice a inamicului şi stării jalnice a diviziilor noastre, Hitler a rămas de părere că general-colonelul Hoth avea nevoie de odihnă după suprasolicitările din ultimii ani şi l-a trecut în rezervă. Am regretat profund înlocuirea lui Hoth, dar am reuşit să obţin de la Hitler promisiunea că după o perioadă de retragere i se va da comanda unei armate pe frontul de vest. În locul lui Hoth a venit un ofiţer din armata austriacă, generalul Rauss, care fusese anterior comandantul Diviziei 6 Panzer şi mai târziu al Corpului 11.

CEA DE-A DOUA BĂTĂLIE DE LA COTUL NIPRULUI

În timp ce lupta pe frontul Armatei 4 Panzer era în toi inamicul îşi revenise din înfrângerea de la Krivoirog. Cu ajutorul unor puternice întăriri el a lansat, în cea de-a doua jumătate a lui noiembrie, încă un atac împotriva aripii nordice a frontului Armatei 1 Panzer şi aripii sudice, învecinate, a Armatei a 8-a. Prin sectorul Armatei 1 Panzer, el a încercat să treacă Niprul pe la sud de Zaporojie, iar prin sectorul Armatei a 8-a atât pe la sud cât şi pe la nord de Cerkassî. După aceea, el şi-a extins ofensiva atacând dinspre sud şi capul de pod de la Nikopol. (Corpurile Armatei a 6-a care se mai aflau încă acolo fuseseră trecute în subordinea Armatei 1 Panzer). Intenţia evidentă a inamicului era aceea de a încercui Armata 1 Panzer în porţiunea estică a cotului Niprului şi de a o distruge acolo.

Această evoluţie a evenimentelor din a doua jumătate a lui noiembrie a determinat Grupul Armatelor de Sud să adreseze încă un memoriu Comandamentului Suprem pentru a stabili măsurile ce trebuiau luate în noile circumstanţe.

În memorandumul nostru către O.K.H. datat 20 noiembrie arătam că deşi inamicul angajase în luptă un mare număr de formaţiuni pe frontul Grupului Armatelor de Sud, el mai avea încă la dispoziţie considerabile rezerve strategice. Conform informaţiilor obţinute de serviciile noastre de spionaj, scriam noi, 44 de divizii de infanterie şi un mare număr de brigăzi de blindate înfiinţate de sovietici în 1943 încă nu fuseseră niciodată folosite pe câmpul de luptă. În plus, se mai cunoştea faptul că un număr de 33 de divizii de infanterie şi 11 corpuri de tancuri şi mecanizate se aflau acum în spatele frontului pentru refacerea capacităţii de luptă. Prin urmare, arătam noi, era de aşteptat ca inamicul să îşi continue ofensiva pe tot parcursul iernii, concentrându-şi eforturile mai ales împotriva aripii nordice a Grupului Armatelor de Sud. Chiar şi în condiţiile în care contraatacul Armatei 4 Panzer (în curs de desfăşurare în acel moment) ar fi fost încununat de succes, inamicul tot ar fi reuşit să menţină un cap de pod puternic la vest de Nipru şi să îşi continue mai târziu ofensiva de acolo. Din acest motiv ar fi fost o mare greşeală să eliberăm formaţiuni de pe aripa nordică a frontului pentru a le folosi într-o intervenţie la cotul Niprului.

În continuare am subliniat că şi în condiţiile în care am fi reuşit să stăvilim ofensiva inamicului la cotul Niprului şi să rezolvăm simultan şi problemele din zona Armatei 4 Panzer, situaţia nu putea fi ţinută sub control multă vreme întrucât lungimea frontului pe care trebuia să-l apărăm era prea mare pentru resursele limitate de care dispuneam.

Prin urmare, din punct de vedere operațional, eram la mâna inamicului care putea să-și aleagă nestingherit punctele în care să atace, și nici o bătălie dusă în aceste condiții nu ar fi putut avea ca rezultat diminuarea semnificativă a capacității de luptă a inamicului. Dimpotrivă, era de așteptat ca noi să fim aceia care vom suferi pierderi, nu numai teritoriale, ci și în oameni și tehnică de luptă.

Am insistat asupra faptului că succesul într-o astfel de bătălie era condiționat de utilizarea unui număr mare de formațiuni de șoc. Dacă acestea nu puteau fi transferate din alte teatre de război, atunci ele trebuiau obținute prin scurtarea radicală a aripii sudice a frontului, urmată de retragerea Armatei a 17-a din Crimeea pe mare. Grupul Armatelor de Sud nu putea rezista până la sfârșitul iernii fără rezerve strategice adecvate.

Până la sfârșitul lui noiembrie situația de pe aripa sudică a frontului de est a evoluat după cum urmează:

La sud de cursul inferior al Niprului (în zona Grupului de armate A) aripa dreaptă a Armatei a 6-a dispăruse undeva dincolo de brațul inferior al râului, lăsând doar un cap de pod la Herson. Armata a 17-a se afla izolată în Crimeea și încerca să bareze toate intrările în peninsulă.

Capul de pod de la Nikopol, pe de altă parte, rezistase cu succes atacurilor celor 18 divizii de infanterie și numeroaselor corpuri de blindate aparținând Frontului 4 Ucrainean.

Inamicul deocamdată nu mai exercita presiuni asupra cursului inferior al Niprului și asupra intrărilor în Crimeea.

La cotul Niprului, el reușise însă să formeze un nou cap de pod la sud de Zaporojie. Armata 1 Panzer îi rezista deocamdată cu succes, însă cu prețul angajării în luptă a tuturor rezervelor sale. Ea reușise să mențină un front continuu de la nord de Zaporojie până la nord-vest de Krivoirog, unde făcuse joncțiunea cu Armata a 8-a.

Poziția Armatei a 8-a devenise însă destul de precară – cu precădere din cauza faptului că o divizie de infanterie și patru de blindate fuseseră transferate Armatei 4 Panzer pentru rezolvarea crizei de la Kiev, la începutul lui noiembrie. În sectorul Armatei a 8-a, inamicul pusese ferm piciorul pe malul vestic al Niprului, controlând și podul de la Kremenciug, iar de curând penetrase – nu foarte grav, ce-i drept – frontul Armatei a 8-a la sud-vest de Kremenciug.

În partea nordică a frontului Armatei a 8-a inamicul reușise să treacă râul prin sectorul Cerkassî și forțase diviziile noastre de acolo să abandoneze circa 100 de kilometri de front și să se retragă pe un nou front în spatele unor mlaștini paralele cu râul, la o distanță de circa 50 de kilometri de acesta. Noi am încercat să intervenim acolo cu două formațiuni mobile, împrumutate de la Armata 1 Panzer, dar nu era clar dacă situația se mai putea remedia în vreun fel. Și în plus, fiecare încercare a noastră de a restabili situația într-un punct prin

intervenţia blindatelor conducea automat la o nouă criză în zona de unde erau luate blindatele.

În orice caz, la sfârşitul lui noiembrie linia Niprului de la nord de Zaporojie până la vest de Cerkassî şi de la sud de Kiev până în zona Grupului Armatelor Centrale se afla în mâna inamicului.

Pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud, în sectorul Armatei 4 Panzer, situaţia s-a relaxat temporar după contralovitura dată de Corpul 48 Panzer. Însă nu putea fi nici o îndoială că inamicul avea să adune acolo forţe proaspete pentru a da un nou atac, de această dată decisiv, împotriva Grupului Armatelor de Sud. În ciuda acestui pericol, noi am fost obligaţi de evenimentele de la cotul Niprului să luăm din această zonă o formaţiune de blindate pentru a ajuta Armata a 8-a.

La începutul lui decembrie Armata 4 Panzer încă mai deţinea o porţiune de front pe linia Niprului, în zona de joncţiune cu Armata a 8-a, în amonte de podul de la Kanev (în sectorul Corpului 24 Panzer). La 50 de kilometri sud de Kiev însă frontul ei se îndepărta mult de râu către vest şi descria o linie dreaptă (sectorul corpurilor 48 şi 7 Panzer şi 13 Armată) până undeva la nord de Jitomir. Şi în sfârşit, Corpul 59 se afla în sectorul Korosten, pe un front orientat către est.

LUPTE PE ÎNTREG FRONTUL

Încercările sovieticilor de a forţa un deznodământ în zona de la cotul Niprului au continuat pe tot parcursul lunii decembrie. Cu excepţia unor scurte pauze care îi erau necesare pentru a îşi înlocui trupele din linia întâi cu altele noi, inamicul a asaltat neîntrerupt frontul german, suferind pierderi grele.

Chiar în centrul zonei de la cotul Niprului, Frontul 3 Ucrainean ataca fără încetare aripa nordică a frontului Armatei 1 Panzer (apărată de corpurile 30 şi 57 Panzer), însă fără prea mult succes, în ciuda avantajului superiorităţii numerice.

Simultan Frontul 2 Ucrainean (fostul Front al Stepelor) aruncase în luptă şase armate de infanterie şi o armată de tancuri pentru a străpunge aripa sudică a Armatei 1 Panzer şi acea porţiune din frontul Armatei a 8-a care era orientată către est. Inamicul intenţiona ca prin concentrarea unui număr mare de blindate să pătrundă către sud-vest prin sectorul de la nord-vest de Krivoirog, adică prin zona de contact dintre cele două armate germane. Dacă manevra îi reuşea, el ar fi avut posibilitatea de a încercui Armata 1 Panzer în partea estică a cotului Niprului şi Armata a 8-a în zona capului de pod de la Cerkassî.

În acelaşi timp, trei armate ale Frontului 4 Ucrainean asaltau capul de pod de la Nikopol dinspre sud, cu intenţia clară de a ataca din spate Armata 1 Panzer.

Aceste atacuri au fost inițial respinse cu succes, cu excepția celui al Frontului 2 Ucrainean împotriva Armatei a 8-a, unde inamicul a reușit să străpungă frontul în două locuri frotând astfel trupele noastre să se retragă în zona dintre Krivoirog și valea Niprului.

Toate aceste confruntări au accentuat și mai mult oboseala trupelor. Diviziile de infanterie nu mai aveau nici o clipă de răgaz, iar diviziile de blindate erau nevoite să alerge dintr-un sector în altul ca pompierii, pentru a lichida focarele de criză. Chiar dacă pierderile inamicului în oameni și echipament de luptă erau de multe ori mai mari decât ale noastre, el putea să și le remedieze, pe când noi nu. Ca atare am încercat să convingem Comandamentul Suprem că nu era cazul să mai încercăm să ne menținem pozițiile de la cotul Niprului și că era mai bine din punct de vedere operațional dacă ne-am fi folosit trupele de acolo pe aripa nordică a frontului. Deși O.K.H. nu avea la dispoziție oameni și materiale pentru a-și putea întări toate fronturile, Hitler nu a fost de acord cu propunerea de a ne retrage din această zonă. Toate avertismentele mele cu privire la pericolul încercuirii Armatei 1 Panzer au fost în van.

A fost nevoie de o mare criză pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud pentru ca Hitler să se convingă că pericolele descrise de mine erau reale.

Argumentele lui Hitler pentru păstrarea pozițiilor de la cotul Niprului erau importanța economică a sectorului Nikopol și importanța strategică a Crimeei. El tot mai spera, chiar și în aceste circumstanțe, că eliberarea căilor de comunicație cu Crimeea și restabilirea pozițiilor de la cotul Niprului erau posibile, întrucât el era convins că la un moment dat, dacă noi am fi apărat cu încăpățânare fiecare palmă de pământ ca în 1941, inamicul avea să-și secătuiască forțele. Și de fiecare dată când i se propunea o retragere în vederea scurtării frontului și eliberării de trupe, el replica invariabil că o astfel de măsură are ca rezultat eliberarea unui număr similar de trupe din armatele inamice. Ceea ce el nu dorea să vadă era că frontul armatei germane se redusese la un simplu ecran de protecție, care nu numai că nu cauza pierderi importante inamicului, dar era permanent în pericol de a fi spulberat.

Pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud, contraloviturile date de Corpul 48 Panzer din Armata 4 Panzer ne-au adus un moment de liniște, dar eram siguri că inamicul își va relua ofensiva acolo imediat după remedierea pierderilor. Sarcina Armatei 4 Panzer era de a întârzia acest moment cât mai mult cu putință. De asemenea, dată fiind dispunerea dezavantajoasă a frontului (între Nipru și Jitomir, orientat spre nord) armata mai trebuia să evite cu orice preț pericolul de a fi învăluită pe la vest – întrucât Corpul 59, din poziția izolată în care se afla, nu avea cum să o protejeze.

Întrucât trupele Armatei 4 Panzer nu erau suficiente pentru a respinge inamicul înapoi pe malul estic al Niprului printr-un atac pe direcţia Kiev, Grupul Armatelor de Sud a considerat că era mai bine ca ele să fie folosite pentru a asigura securitatea aripii vestice a armatei şi pentru a sprijini Corpul 48 Panzer în eforturile sale ofensive.

Prin urmare am ordonat Armatei 4 Panzer să exploateze avantajul temporar pe care îl avea în zona Jitomir-Korosten şi să lanseze o ofensivă limitată acolo. Corpul 48 Panzer a fost luat de pe frontul Armatei 4 Panzer şi trimis în cursul nopţii, sub camuflaj, chiar în flancul vestic al Armatei a 60-a sovietice, lăsat descoperit la nord de Jitomir. Imediat după acest atac-surpriză, Corpul 48 a mai dat o lovitură forţelor inamice pe cale să se regrupeze la sud-est de Korosten, reuşind să scoată din luptă trei corpuri mecanizate. A fost astfel posibil să prevenim un nou atac al sovieticilor în sectorul Kiev şi să recâştigăm într-o oarecare măsură controlul asupra zonei din faţa aripii stângi a frontului Armatei 4 Panzer.

Cu toate acestea, pe data de 24 decembrie a izbucnit o nouă criză. În timp ce mă aflam în inspecţie la Divizia 20 Panzer Grenadier, care se afla în rezervă în spatele frontului, mi s-a raportat că inamicul a declanşat un atac în forţă în zona şoselei Kiev-Jitomir. La început ştirile nu erau foarte îngrijorătoare, întrucât criza era localizată în sectorul Diviziei 25 Panzer, la sud de şosea. Însă rapoartele de seară pe care le-am primit după întoarcerea la Vinniţa arătau clar că aveam de-a face cu o încercare de străpungere a frontului pe scară largă, pe direcţia Jitomir.

Rapoartele de spionaj din următoarele zile aveau să descrie situaţia în felul următor:

Frontul 1 Ucrainean din sectorul Kiev îşi concentrase majoritatea formaţiunilor la vest de oraş pentru a sparge frontul pe o direcţie paralelă cu şoseaua, la sud de aceasta. Grupul de asalt era format din armatele 38, 1 Gardă şi 1 Tancuri, compuse iniţial din peste 18 divizii de infanterie şi 6 corpuri de tancuri sau mecanizate.În următoarele câteva zile avea să-şi facă apariţia şi Armata a 18-a.

La sud de Fastov inamicul aruncase în luptă Armata 40.

Pe aripa nordică a frontului de asalt Armata 60, recent refăcută după înfrângerea administrată de Corpul 48 Panzer, şi mai la nord de ea Armata a 13-a, avansau către Korosten cu cel puţin 14 divizii de infanterie şi un corp de cavalerie. În spatele lor se pregătea de atac Armata a 3-a Tancuri Gardă, cu o forţă de nu mai puţin de 6 corpuri de tancuri sau mecanizate. Trei sau patru din aceste corpuri fuseseră şi ele serios afectate în confruntările recente, dar sovieticii se pare că nu pierduseră timpul de atunci şi capetele hidrei crescuseră foarte repede la loc. Această concentrare de blindate indica faptul că asaltul inamic avea să continue cu o manevră largă de învăluire pe direcţia Korosten.

De partea noastră, în spatele celui mai ameninţat sector de front (comandat acum de Corpul 42 Armată) era gata de luptă Corpul 48 Panzer, format din două excelente divizii de blindate cărora li s-au alăturat ulterior şi diviziile 168 Infanterie şi 18 Artilerie, nou înfiinţate. Şansele noastre de a reuşi, doar cu aceste trupe, să oprim înaintarea unui inamic de multe ori mai numeros decât noi erau minime. Şi chiar dacă am fi reuşit, nu am mai fi avut cu ce să împiedicăm inamicul să atace pe la Korosten şi să învăluie astfel aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud.

Prin urmare, pe 25 decembrie am trimis celor de la O.K.H. un mesaj telex în care le descriam noua situaţie operaţională. Am raportat că Armata 4 Panzer, cu trupele de care dispunea, nu ar fi reuşit să facă faţă ofensivei inamice şi astfel nu ar fi putut să îşi îndeplinească principala ei misiune, aceea de a apăra flancul adânc al Grupului Armatelor de Sud şi Grupului de armate A, şi ca atare am solicitat trimiterea urgentă de întăriri. Am subliniat că dacă O.K.H. nu mai avea rezerve la dispoziţia sa, atunci Grupul Armatelor de Sud se vedea obligat să retragă cinci sau şase divizii de pe aripa sa sudică. În această situaţie, arătam noi, aripa sudică a Grupului Armatelor de Sud nu mai putea rămâne pe poziţiile actuale de la cotul Niprului şi trebuia să se retragă, drept care O.K.H. trebuia să îi acorde libertate deplină de acţiune.

Tot atunci am ordonat Armatei 4 Panzer să îşi folosească toate forţele pe care le avea la dispoziţie pentru a opri gruparea de asalt sovietică să spargă frontul pe direcţia Jitomir în sectorul Corpului 42. Pentru a o sprijini, i-am trimis în ajutor Divizia 17 Panzer din Armata a 6-a (care între timp revenise sub comanda Grupului Armatelor de Sud).

O.K.H., la insistenţele lui Hitler, ne-a trimis o directivă prin care ne cerea să încercăm să obţinem totuşi un compromis la cotul Niprului şi să evităm cedarea de teritorii. Am fost nevoiţi să le răspundem că situaţia pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud era atât de gravă încât în nici un caz nu mai putea fi rezolvată prin transferul câtorva divizii şi că erau necesare măsuri drastice.

Le-am spus de asemenea că având în vedere magnitudinea atacului inamic, o oprire temporară a acestuia nu ne-ar fi ajutat cu nimic întrucât inamicul avea la dispoziţie o cantitate impresionantă de trupe în rezervă pe care le putea arunca în luptă oricând. *De fapt, am subliniat noi, situaţia era de aşa natură încât evoluţia evenimentelor din sectorul Korosten-Jitomir-Berdicev-Vinniţa, la sud de Kiev avea să decidă, în următoarele câteva săptămâni soarta întregii aripi sudice a frontului german, care risca să fie încercuită şi împinsă pe direcţia sud-vest.*

Pentru a contracara acest pericol erau necesare măsuri energice. Situaţia era similară cu cea din iarna 1942-43, când singura

modalitate de a restabili cât de cât situaţia rămăsese transferul rapid de trupe de pe aripa dreaptă a frontului (Armatele 1 şi 4 Panzer) pe cea stângă. Ceea ce trebuia să facem acum era să scoatem urgent Armata 1 Panzer din zona de la cotul Niprului şi să o trimitem spre Berdicev cu cel puţin cinci sau şase divizii. Aceasta era posibil numai dacă renunţam la partea estică a sectorului respectiv şi ne retrăgeam pe un front dinainte pregătit, la vest de Nikopol.

Scurtând frontul în acest fel, explicam noi, aveam să eliberăm 12 divizii. Şase din ele, după cum am spus deja, trebuiau trimise în sectorul Armatei 1 Panzer pe aripa nordică a frontului. Celelalte 6 trebuiau transferate Armatei a 6-a, pentru a forma un front defensiv pe cursul inferior al Niprului.

Forţele care aveau să fie trimise pe aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud trebuiau să atace dinspre est forţele inamice care încercau pătrunderea către Jitomir.

O.K.H. trebuia să ne ajute trimiţând tot acolo forţe suplimentare pentru a intercepta o posibilă manevră de învăluire a inamicului. Mai târziu, dacă ar fi fost posibil, aceste forţe aveau să fie folosite pentru a sprijini atacul Armatei 1 Panzer asupra grupării inamice de asalt.

Am mai arătat de asemenea că deşi în prezent o retragere a frontului de la cotul Niprului nu punea mari probleme datorită slăbirii intensităţii atacurilor inamice, era de aşteptat ca în foarte scurt timp aceste atacuri să se reia cu o mare intensitate şi să ne împiedice să ne retragem la timp.

În concluzie am spus că din punctul de vedere al situaţiei operaţionale şi mai ales al poziţiei Armatei 4 Panzer, ar fi fost de dorit ca O.K.H. să ia o decizie în această problemă cât mai repede cu putinţă.

Întrucât pe 28 decembrie încă nu primisem nici un răspuns, ci doar o promisiune că Armata 4 Panzer va fi sprijinită cu încă una sau două divizii, pe 29 decembrie Grupul Armatelor de Sud şi-a asumat responsabilitatea de a emite ordinele necesare în situaţia dată. Comandamentul Armatei 1 Panzer a primit ordinul să îşi predea sectorul său Armatei a 6-a până la 1 ianuarie şi să îl preia pe cel al Armatei 4 Panzer (mai precis, doar pe cel al corpurilor 24 Panzer şi 7 Armată, de la Nipru până la Berdicev) cel târziu până pe 3 ianuarie. În spatele aripii stângi a acestui front urma să se adune Corpul 3 Panzer cu patru divizii luate de la cotul Niprului sau de la Armata a 6-a (Diviziile 6 Panzer, 17 Panzer, 16 Panzer Grenadier şi 101 Blindate Uşoare). Un motiv pentru care nu i-am acordat Armatei 1 Panzer mai multe divizii a fost acela al lipsei capacităţii de transport. Altul a fost acela că Grupul Armatelor de Sud nu putea totuşi să ordone evacuarea părţii estice a zonei de la cotul Niprului fără a avea consimţământul lui Hitler, întrucât prin aceasta ar fi putut pune în pericol Grupul de armate A. Din păcate, coordonarea operaţiunilor

între diversele grupuri de armate nu putea fi rezolvată de comandanții acestor grupuri, ci era de resortul Comandamentului Suprem.

Porțiunea de front a Armatei 4 Panzer rămasă neacoperită urma să fie preluată de formațiunile trimise în ajutor de O.K.H. (Corpul 46 cu diviziile 16 Panzer, 1 Infanterie și 4 Vânători de munte).

Cu aceste forțe plănuiam să dăm două contralovituri în flancurile formațiunii de asalt sovietice care înainta pe direcția sud-vest. Șansele noastre nu erau prea mari, dar era absolut necesar să oprim măcar pentru moment înaintarea inamicului.

Pe 30 decembrie Grupul Armatelor de Sud i-a raportat lui Hitler luarea acestor măsuri, iar a doua zi acesta și-a dat consimțământul *post factum*. Din păcate însă, nu a luat nici o decizie cu privire la evacuarea zonei de la cotul Niprului și a capului de pod de la Nikopol.

În timp ce mișcările de trupe ordonate de Grupul Armatelor de Sud erau în progres, situația în sectorul Armatei 4 Panzer s-a înrăutățit considerabil, culminând cu o criză majoră pe data de 31 decembrie.

Formațiunea de asalt sovietică reușise să spargă frontul pe o porțiune întinsă și avansa rapid către sud-vest pe direcția Vinnița. Deși porțiunea de front de la sud de Kiev (a corpurilor 7 și 24 Panzer) rezista încă, ea fusese nevoită să se retragă destul de mult spre vest. Dincolo de aceasta, în zona unde trebuia să se adune Corpul 3 Panzer, se căsca un gol larg de 90 de kilometri. De-abia la 50 de kilometri sud de Berdicev începea frontul Armatei 4 Panzer, și acela foarte subțire, care trecea mult pe la est de șoseaua Berdicev-Jitomir și se oprea undeva la nord de Jitomir. În sectorul Jitomir, pe un front orientat parte spre nord și parte spre est, lupta Corpul 13. Între acesta și Corpul 59, care fusese împins până la vest de Korosten, era un alt spațiu gol de dimensiuni comparabile cu primul, care urma să fie ocupat de Corpul 26 Panzer.

Din fericire, diviziile Armatei 4 Panzer îi dădeau încă de furcă inamicului. În ceea ce privește golurile dintre ele, inamicul se pare că nu le sesizase încă și nu putea să exploateze șansa de a pătrunde nestingherit în spatele frontului Grupul Armatelor de Sud sau de a încercui Armata 4 Panzer.

La începutul lui ianuarie situația s-a înrăutățit și în celelalte sectoare ale frontului.

La cotul Niprului (inclusiv în zona capului de pod de la Nikopol) se pregătea o mare ofensivă împotriva armatelor a 6-a și a 8-a. Dacă aceasta se producea înainte ca trupele germane să evacueze partea estică a zonei, atunci situația acestui sector de front ar fi devenit disperată. Cea mai gravă consecință era aceea că noi nu am mai fi putut să eliberăm diviziile de blindate de care aveam atâta nevoie pe aripa nordică. Atacul sovieticilor a venit pe data de 3 ianuarie, în

sectorul de la est de Kirovgrad, şi a avut drept consecinţă blocarea celor două divizii germane de acolo.

Nevoia de întăriri pe aripa nordică a frontului devenea în acest timp din ce în ce mai acută, întrucât inamicul îşi dăduse în sfârşit seama de faptul că frontul nostru de acolo era discontinuu şi se pregătea să exploateze la maximum acest avantaj.

Pe 3 ianuarie Armata 1 Panzer a preluat controlul asupra zonei de la sud şi sud-vest de Kiev aşa cum fusese stabilit. Chiar în aceeaşi zi sovieticii au atacat zona şi au înaintat către sud până la 50 de kilometri nord de Uman, unde au fost opriţi de avangarda Corpului 3 Panzer.

O situaţie deosebit de periculoasă a apărut însă în sectorul Armatei 4 Panzer. Sub presiunea inamicului care ameninţa să o învăluie pe ambele flancuri, armata a fost silită, pe 4 ianuarie, să se retragă pe un front care începea la mai puţin de 70 de kilometri est de Vinniţa şi se întindea spre nord, către Berdicev, încheindu-se undeva la 70 de kilometri vest de oraş, pe fosta frontieră dintre URSS şi Polonia.

În imensul spaţiu gol dintre Grupul Armatelor de Sud şi Grupul Armatelor Centrale, corpul 59 se retrăsese pe fosta frontieră, prin zona de la nord de şoseaua Jitomir-Rovno.

Aceste evenimente din primele zile ale anului 1944 m-au determinat să zbor la Comandamentul Suprem pe 4 ianuarie, pentru a încerca încă o dată să-l conving pe Hitler de necesitatea unui transfer important de trupe de pe aripa sudică pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud.

Am început prin a-i descrie noile pericole ce se profilau în zona de la cotul Niprului şi criza din ce în ce mai acută din zona Armatei 4 Panzer.

După aceea i-am prezentat în detaliu planul nostru de a ataca formaţiunea de asalt inamică din sectorul Armatei 4 Panzer din ambele flancuri (cu Corpul 3 Panzer de la est şi cu Corpul 26 Panzer de la nord-vest[29].) L-am avertizat însă pe Hitler că tot ceea ce puteam spera de la acest contraatac era să îndepărtăm temporar pericolul mortal care ne pândea, şi că pe termen lung trebuiau găsite alte soluţii pentru salvgardarea aripii nordice a Grupului Armatelor de Sud. Am arătat că dacă nu reuşeam să rezolvăm definitiv criza din această zonă, riscam să pierdem întreaga aripă sudică a frontului de est, iar Grupul Armatelor de Sud şi Grupul de armate A să îşi găsească sfârşitul în România sau pe Marea Neagră.

Prin urmare, i-am spus, dacă O.K.H. nu putea să asigure întăriri adecvate, nu mai puteam amâna retragerea porţiunii sudice a frontului Grupului Armatelor de Sud – ceea ce însemna abandonarea Nikopolelui şi ipso facto a Crimeei – întrucât nu aveam

de unde altundeva să asigurăm necesarul de trupe pentru aripa nordică a frontului.

În acest punct am mai subliniat de asemenea că Grupul Armatelor de Sud privea retragerea de la cotul Niprului doar ca pe o primă etapă a unui proces care trebuia să aibă ca rezultat schimbarea radicală a centrului de greutate al operațiunilor de pe aripa sudică pe aripa nordică a frontului.

Pentru a atinge acest scop final era necesar să scurtăm mai întâi considerabil frontul în sud.

În acest sens Grupul Armatelor de Sud luase deja măsura pregătirii unei linii defensive mai la vest – fapt cunoscut dealtfel de Hitler. Această linie pornea de la cursul inferior al Bugului şi continua spre nord-nord vest ajungând la extremitatea sudică a zonei unde se dădeau acum bătăliile pentru apărarea aripii nordice a frontului. Lungimea acestei linii era de doar jumătate din lungimea frontului actual al Armatelor a 6-a şi a 8-a, care însuma acum 900 de kilometri datorită faptului că Hitler insistase să păstrăm capul de pod de la Nikopol. Printr-o astfel de reducere drastică a lungimii frontului şi prin eliberarea unui număr important de formaţiuni (la care s-ar fi adăugat şi Armata a 17-a revenită din Crimeea) am fi reuşit să ne dedicăm toate forţele rezolvării situaţiei de pe aripa nordică a Grupului de armate. Aripa sudică a frontului nu ar fi avut de suferit întrucât forţele rămase ar fi fost suficiente pentru apărarea ei. În ceea ce priveşte forţele inamice eliberate prin această manevră, ele nu ar fi putut fi transferate rapid în zona critică a frontului de la vest de Kiev întrucât noi distrusesem deja reţeaua de cale ferată până acolo.

Operaţiunea propusă de noi trebuia să înceapă neapărat prin evacuarea zonei de la cotul Niprului. Hitler însă nu a fost de acord, susţinând că pierderea Crimeei (care ar fi survenit în acest caz inevitabil) ar fi avut consecinţe politice nefaste în Turcia, Bulgaria şi România. El a mai spus de asemenea că nu putea să mai asigure nici un fel de întăriri pentru aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud întrucât pentru aceasta ar fi fost nevoit să ia trupe de pe frontul Grupului Armatelor de Nord şi să retragă acest front până pe lacul Peipus. Aceasta, în opinia lui, ar fi dus la ieşirea Finlandei din alianţă şi în consecinţă la pierderea Balticii. Pierderea Balticii însemna pierderea traseelor navale prin care se transportau minereuri din Suedia în Germania şi pierderea unui preţioase zone de antrenament pentru submarinele germane.

De pe frontul de vest, a continuat Hitler, nu se puteau aduce trupe până când nu am fi respins o eventuală debarcare a aliaţilor sau până când britanicii nu s-ar fi angajat în luptă în Portugalia. În opinia lui, trebuia să luptăm pentru a câştiga timp până când lucrurile aveau să se clarifice în vest şi până când noile noastre formaţiuni aveau să se elibereze, după respingerea debarcării aliaţilor. Mai mult,

a mai spus el, începând din mai situaţia Germaniei se putea ameliora datorită intrării în luptă a submarinelor.

Hitler a mai afirmat că în tabăra aliaţilor erau atâtea neînţelegeri încât era de aşteptat ca aceştia să se despartă în curând. Prin urmare, în opinia lui, era esenţial să câştigăm cât mai mult timp. Deşi el îşi dădea seama de pericolul imens ce ameninţa Grupul Armatelor de Sud, era dispus să rişte până când ar fi avut mai multe trupe la dispoziţie.

Ar fi fost inutil să încerc să contrazic argumentele lui Hitler, întrucât ştiam dinainte că acesta îmi va replica – aşa cum făcea de obicei – că trebuie să privesc lucrurile dintr-o perspectivă mai largă. Tot ce mai puteam să fac era să subliniez încă o dată gravitatea situaţiei de pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud şi faptul că măsurile luate de noi cu forţele proprii nu erau suficiente pentru rezolvarea pe termen lung a crizei. Pentru a evita pe termen lung o înfrângere, am spus eu, era necesară aducerea unei *armate* întregi în zona ameninţată, mai precis în sectorul Rovno.

Întrucât nu avea sens să prelungim această discuţie în faţa tuturor celor care luau parte la consfătuirea zilnică, i-am cerut lui Hitler o întrevedere particulară, la care să asiste doar şeful Marelui Stat Major. Vizibil contrariat, Hitler şi-a dat consimţământul cu oarecare reţinere, iar emisarii lui Göring şi ai O.K.W., diverşii aghiotanţi, istoriograful lui Hitler şi cei doi stenografi au părăsit încăperea.

Intenţia mea era de a ridica din nou problema reformei în conducerea armatei.

De îndată ce toţi ceilalţi au părăsit sala, i-am cerut lui Hitler permisiunea de a vorbi deschis.

"Vă rog", a spus Hitler, cu o atitudine dacă nu glacială, în orice caz distantă.

"Trebuie să lămurim un lucru, mein Führer", am început eu. "Situaţia extrem de critică în care ne aflăm acum nu se datorează numai superiorităţii numerice a inamicului, oricât de copleşitoare ar fi aceasta, ci a şi felului în care suntem conduşi".

În timp ce eu rosteam aceste cuvinte, expresia de pe faţa lui Hitler devenea din ce în ce mai aspră. Din privirea lui am înţeles că el dorea să îmi frângă voinţa de a continua să spun ce mai aveam de spus. Niciodată nu am mai întâlnit o privire care să transmită atât de multă voinţă. Ochii erau cea mai expresivă parte a figurii dealtfel şterse a lui Hitler, iar acum ei mă sfredeleau ca şi cum ar fi dorit să mă facă să îngenunchez. Mi se părea că mă aflu în faţa unui îmblânzitor de şerpi indian şi mi-am dat seama că acei ochi trebuie să fi intimidat mulţi oameni înaintea mea. Am continuat totuşi să vorbesc, şi i-am spus lui Hitler că lucrurile pur şi simplu nu mai puteau

continua aşa. I-am spus că mă simţeam obligat să repet propunerea pe care i-o mai făcusem deja de două ori. Pentru a rezolva problemele de înaltă strategie el avea nevoie de un şef de stat major cu atribuţiuni depline, care să îl consilieze în toate deciziile de ordin militar. Acestei schimbări trebuia să-i urmeze neapărat numirea unui comandant al frontului de est, care să se bucure de o deplină independenţă în luarea deciziilor de ordin strategic.

Aşa cum se întâmplase şi în cele două ocazii precedente când i-am propus lui Hitler să renunţe de facto la comanda supremă în favoarea unui militar, păstrându-şi doar atribuţiunile formale, el a reacţionat negativ, afirmând că numai el era cel care putea să decidă ce forţe sunt disponibile pentru diversele teatre de război şi ce politici trebuie urmate în fiecare dintre acestea. Göring cel puţin, a mai spus el, nu ar fi ascultat niciodată ordinele altcuiva.

În ceea ce priveşte propunerea de numire a unui comandant de front pentru teatrul de război din est, Hitler a răspuns repetând afirmaţia că nimeni nu ar fi avut o autoritate mai mare decât el. "Dacă nici eu nu reuşesc să-i fac pe feldmareşali să mă asculte!" a strigat el. "Vă imaginaţi că se vor supune, de exemplu, ordinelor dumneavoastră? Eu cel puţin am autoritatea de a-i demite. Nimeni altcineva nu poate face acest lucru."

Când am replicat că ordinele mele erau întotdeauna executate, Hitler nu a mai răspuns nimic, dând de înţeles că nu doreşte să mai continue discuţia.

Eşuasem încă o dată în încercarea de a-l convinge pe Hitler să schimbe structura de comandă la vârf în aşa fel încât să o adapteze cerinţelor războiului, fără să-şi diminueze prin aceasta prestigiul. Refuzul lui de a-i preda comanda unui militar se datora probabil încrederii lui exagerate în propriile forţe. El nu accepta nici măcar între patru ochi că a făcut greşeli şi că avea nevoie de un militar care să-l ajute în luarea deciziilor. O altă cauză a refuzului său era probabil neîncrederea în militari, din pricina căreia el dorea să păstreze controlul absolut asupra armatei în orice împrejurări.

Şi astfel am fost nevoit să mă întorc la cartierul meu general fără a obţine ameliorarea situaţiei grupului meu de armate sau măcar producerea unei schimbări în structurile de vârf ale armatei. Însă nu aveam de gând în nici un caz să renunţ la a obţine libertatea de mişcare necesară trupelor mele de la cotul Niprului şi întăriri pentru aripa nordică a frontului.

Dat fiind rezultatul negativ al convorbirilor cu Hitler, Grupul Armatelor de Sud s-a văzut silit să continue lupta la cotul Niprului. Pe aripa nordică operaţiunile trebuiau continuate în aşa fel încât să evităm încercuirea Armatei 4 Panzer şi pătrunderea inamicului spre sud, căci riscam să rămânem fără căi de comunicaţii în spatele frontului.

Pe întreg parcursul lui ianuarie inamicul a continuat să atace pozițiile noastre de la cotul Niprului, şi cu precădere sectorul Armatei a 8-a. Nici sectorul Armatei a 6-a nu a scăpat de furia sovietică. Aici inamicul a lovit atât sectorul de front orientat spre nord, în interiorul cotului, cât şi capul de pod de la Nikopol.

Datorită eroismului trupelor germane şi numeroaselor improvizații puse la cale de comandamentele celor două armate, inamicul nu a reuşit să obțină o victorie decisivă în această zonă în ciuda faptului că numărul de trupe şi mijloace de luptă la dispoziția lui era de multe ori mai mare decât al nostru. Frontul Armatei a 8-a a fost împins ceva mai spre vest, dincolo de Kirovgrad care a trebuit abandonat, dar încercările inamicului de a străpunge frontul pe scară largă pentru a încercui forțele noastre de la cotul Niprului au fost dejucate.

Pe de altă parte, pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud situația a luat din nou o turnură gravă.

Armata 4 Panzer, incapabilă să mai reziste enormei presiuni la care o supunea inamicul, s-a văzut nevoită să evacueze oraşul Berdicev şi – pentru a păstra un minim de continuitate în centrul frontului său – să se retragă şi mai multă spre vest – sud-vest. Dar aceasta nu era încă totul.

În jurul datei de 6 ianuarie inamicul şi-a dat seama de oportunitățile pe care i le oferea imensul spațiu neacoperit dintre Armata 1 Panzer şi aripa dreaptă a Armatei 4 Panzer, ca şi spațiul dintre Armata 4 Panzer şi Grupul Armatelor Centrale, în care se afla numai solitarul Corp 59, şi el în pericol de a fi încercuit la Rovno. Situația a devenit astfel extrem de periculoasă.

Inamicul şi-a oprit ofensiva frontală asupra frontului Armatei 4 Panzer pentru a o ataca din flancuri, care erau neacoperite.

Trei armate sovietice (a 18-a, 1 Gardă şi 1 Tancuri Gardă) au pornit la atac asupra flancului nordic al Armatei 4 Panzer, iar mai la nord încă două (a 16-a şi a 13-a) au pornit în urmărirea Corpului 59 spre Rovno.

Alte două armate (1 Tancuri şi a 18-a) au atacat mai la sud prin golul dintre fronturile Armatelor 1 şi 4 Panzer. Vârfurile lor de lance au ajuns până la 35 de kilometri nord de Uman, baza de aprovizionare a Armatei 1 Panzer, şi foarte aproape de Vinnița, fostul cartier general al Grupului Armatelor de Sud. (Cartierul general fusese mutat între timp la Proskurov, întrucât apropierea sovieticilor punea în pericol legăturile de transmisiuni cu zona de la cotul Niprului.) Blindatele inamice au reuşit chiar să blocheze temporar cea mai importană cale ferată a Grupului Armatelor de Sud, la Jmerinka (celelalte căi ferate treceau pe teritoriul României şi aveau o eficiență scăzută).

În această situație Grupul Armatelor de Sud trebuia să aleagă între două alternative: fie să încerce să contracareze ofensiva asupra flancului său nordic rămas descoperit și să evite astfel o învăluire a aripii sale nordice, fie să prevină pătrunderea inamicului prin spațiul liber dintre Armata 1 Panzer și Armata 4 Panzer. Forțele pe care le aveam la dispoziție nu permiteau în nici un caz desfășurarea simultană a acestor două operațiuni.

Am hotărât să contracarăm mai întâi cel de-al doilea pericol – cel mai presant în momentul respectiv. Dacă inamicul ar fi fost lăsat să pătrundă prin acel gol și să avanseze spre sud către cursul superior al Bugului, armatele a 6-a și a 8-a ar fi rămas fără căi de comunicații în spatele frontului.

O continuare a ofensivei inamice împotriva flancului nostru nordic nu prezenta riscuri prea mari pe termen scurt. Situația de acolo urma să fie ameliorată oricum după sosirea trupelor promise de Hitler. Dar dacă cele două armate de pe aripa sudică (a 6-a și a 8-a) ar fi fost încercuite, noi nu am fi reușit niciodată să le salvăm. Singura soluție corectă din punct de vedere militar pe care o puteam aplica acolo – cea a retragerii pe un front mai scurt – fusese categoric respinsă de Hitler.

Ținând seama de aceste lucruri am decis, așadar, să ne concentrăm mai întâi eforturile pentru a respinge trupele sovietice care avansau prin spațiul gol dintre Armata 1 Panzer și Armata 4 Panzer.

Siuația de acolo se complicase și mai mult prin faptul că pătrunderea inamicului pe direcția Uman obligase Armata 1 Panzer să își curbeze aripa vestică spre sud, undeva în zona de la sud-vest de Kiev. Acum ea era practic spate în spate cu Armata a 8-a, al cărui front de la cotul Niprului era orientat spre est. Dacă inamicul reușea să pătrundă prin golul de la nord de Uman, el ar fi putut foarte ușor să încercuiască ambele armate. Un mod foarte simplu de a preveni acest risc ar fi fost evacuarea zonei de la cotul Niprului, dar Hitler nu era de acord. El încă mai spera că poate folosi acea zonă ca pe o trambulină pentru a recuceri, la un moment dat, teritoriile pierdute. Încăpățânarea lui ne-a fost până la urmă fatală. Armatele au fost nu după multă vreme prinse în ceea ce s-a numit "încercuirea de la Cerkassî".

Grupul Armatelor de Sud intenționa să atace gruparea inamică dintre armatele 1 și 4 Panzer din trei părți simultan.

Dinspre est, dinspre sectorul Armatei 1 Panzer, Corpul 7 Panzer urma să atace gruparea inamică din flanc. Acest corp fusese luat din zona de la cotul Niprului printr-un ordin al Grupului Armatelor de Sud, ordin emis împotriva voinței lui Hitler. Măsura a fost salutară întrucât acest corp nu a mai fost prins în încercuirea de la Cerkassî.

Dinspre vest, Corpul 46 Panzer – care încă nu sosise din Franța, fiind încă pe drum spre frontul de est – urma să atace celălalt flanc al inamicului.

Dinspre sud urma să atace frontal Corpul 3 Panzer – luat tot de la cotul Niprului. Sarcina lui era să țină inamicul pe loc prin operațiuni mobile, până când celelalte două corpuri ar fi fost gata de atac.

În jurul datei de 15 ianuarie s-au încheiat pregătirile pentru această contralovitură. Din cauza numărului redus de formațiuni disponibile, ea avea să se desfășoare în două faze.

În prima fază, Corpul 7 și Corpul 3 Panzer au înfrânt Armata a 40-a sovietică în partea estică a golului dintre armatele 1 și 4 Panzer (care se lărgise între timp la peste 100 de kilometri). După aceea, în partea vestică a golului, corpurile 3 și 26 Panzer au încercuit și zdrobit o parte însemnată din formațiunile Armatei 1 Tancuri inamice. În această operațiune un rol important a revenit diviziilor 1 Infanterie, 4 Vânători de Munte și 18 Artilerie. În urma acestui al doilea atac 5000 de militari inamici au fost uciși iar alți 5500 au fost luați prizonieri, și au fost capturate 700 de tancuri, 200 de piese de artilerie și 500 de arme antitanc. Pentru primul atac cifrele pierderilor nu se mai cunosc. Aceste două lovituri au afectat 14 divizii sovietice de infanterie și cinci corpuri de tancuri sau mecanizate. Inamicul a reușit totuși să-și salveze o importantă parte din trupe de la încercuire.

În tot acest timp controversele operaționale dintre Grupul Armatelor de Sud și O.K.H. au continuat. Noi am insistat din nou asupra faptului că trupele de la cotul Niprului trebuiau să primească urgent permisiunea de a evacua zona și că a le lăsa acolo chiar și numai o zi ar fi fost o mare greșeală tactică. Într-o scrisoare pe care i-am trimis-o lui Hitler prin intermediul șefului marelui stat major Zeitzler am contrazis toate argumentele pe care Hitler le adusese în convorbirea de pe 4 ianuarie în favoarea păstrării zonei de la cotul Niprului. Atitudinile Turciei, Bulgariei și României, îi scriam eu, depind nu atât de păstrarea Crimeei cât de prezența unui front german continuu și stabil la est de frontiera română.

Am mai subliniat de asemenea că pentru a evita catastrofa întregii aripi sudice a frontului de est trebuia să asamblăm urgent o armată puternică în sectorul Rovno, în spatele aripii nordice a Grupului Armatelor de Sud, și că pentru a reuși acest lucru aveam trei poibilități. Prima era eliberarea de trupe de pe aripa sudică a Grupului de armate prin retragerea acesteia pe un front mai scurt. A doua era transferul de formațiuni din zona Grupului Armatelor de nord. Și în sfârșit a treia ar fi fost evacuarea Armatei a 17-a din Crimeea. Numai dacă adunam suficiente trupe la Rovno, am spus noi, puteam spera să împiedicăm inamicul să ne învăluie pe flancul nordic și să împingă

întregul Grup al armatelor de Sud undeva către România. Deşi şeful de stat major era de acord cu propunerile noastre şi a depus mari eforturi să îl facă pe Hitler să le asculte, acesta a rămas în continuare la principiul conform căruia fiecare palmă de teritoriu cucerit trebuia apărată în continuare cu orice preţ. A fost imposibil să obţinem de la el măcar o idee despre cum ar fi trebuit conduse operaţiunile pe termen lung.

Acest mod al lui Hitler de a aborda problema era cu atât mai iraţional cu cât O.K.H. recunoscuse faptul că inamicul avea la dispoziţie considerabile rezerve strategice pe care era gata să le arunce în luptă în orice moment. Cum am fi putut noi să ne îndeplinim corect atribuţiunile de comandă dacă Hitler nu ne dădea măcar o idee despre ce ar fi trebuit să urmărim pe termen lung? Şi cum am fi putut, dacă recunoşteam existenţa acelor rezerve ale inamicului, să prevenim cât de cât consecinţele nefaste ale intrării lor în luptă fără a şti în ce direcţie ne îndreptăm? Această situaţie absurdă a făcut obiectul unei noi scrisori către Comandamentul Suprem, din care citez:

"Succesul unei conduceri trebuie să se bazeze pe o coordonare armonioasă a politicilor la toate nivelurile, care se obţine numai prin directive clare de la vârf şi printr-o evaluare justă şi unanim acceptată a situaţiei operaţionale. Grupul Armatelor de Sud nu poate lupta de pe o zi pe alta. Şi nu poate să se conformeze unei directive care îi cere să îşi menţină poziţiile în timp ce inamicul se pregăteşte să forţeze un deznodământ printr-o mişcare de încercuire, pe care Grupul Armatelor de Sud nu o poate contracara.

Prin urmare solicităm ca O.K.H. să accepte punctele de vedere ale Grupului Armatelor de Sud exprimate în rapoartele trimise anterior, sau, dacă nu, să le contrazică emiţând propria sa evaluare a situaţiei operaţionale şi propunând măsurile necesare.

Dacă O.K.H. rămâne în continuare surd şi mut la concluziile emise de Grupul Armatelor de Sud în propria sa sferă de responsabilitate, atunci nu mai putem vorbi în nici un caz de o coordonare armonioasă a politicilor."

Văzând că nu primesc răspuns nici la această scrisoare, m-am hotărât să îi scriu lui Hitler personal. I-am descris din nou situaţia Grupului Armatelor de Sud, starea trupelor şi oportunităţile tactice care i se deschideau inamicului. Am arătat care erau consecinţele la care ne puteam aştepta dacă propunerile noastre nu erau luate în considerare. Am subliniat mai ales necesitatea stringentă de a asambla în cel mai scurt timp posibil o armată în spatele aripii nordice a frontului, care să contracareze intenţia inamicului, evidentă dealtfel, de a învălui Grupul Armatelor de Sud. Am încheiat spunând că din punctul nostru de vedere nu se punea problema evitării unui pericol, căci nu mai puteam evita confruntarea decisivă, ci a luării de măsuri pentru limitarea consecinţelor acestuia.

Această scrisoare avea să joace un rol în confruntarea pe care am avut-o câteva zile mai târziu cu Hitler.

Pe 27 ianuarie el i-a convocat la cartierul său general pe toţi comandanţii de armate şi grupuri de armate de pe frontul de est, întrucât dorea să vorbească despre necesitatea promovării principiilor naţional-socialiste în armată. Cu cât mai dificilă era situaţia militară, cu atât mai mult el insista asupra importanţei "credinţei" ca garanţie a victoriei.

Chiar şi în scurta cuvântare de întâmpinare pe care ne-a adresat-o se simţea că nu uitase criticile pe care i le adusesem la întrevederea de pe 4 ianuarie.

La un moment dat, adresându-se tuturor celor prezenţi, el a spus: "Într-adevăr, în ziua în care va veni sfârşitul, vajnicii noştri mareşali şi generali vor muri cu drapelul în mână."

Eu nu am suportat niciodată insultele. Iar cuvintele lui Hitler erau o gravă insultă întrucât puneau sub semnul întrebării curajul şi devotamentul celor prezenţi, care făcuseră tot ce le stătea în putinţă pentru a îşi îndeplini datoria de militari.

Fiind obişnuiţi să păstreze tăcerea atunci când li se adresa un superior, cei prezenţi nu au spus nimic. Dar eu am resimţit atât de puternic insulta încât m-am înfuriat straşnic şi am spus: "Chiar aşa vor face, mein Führer!"

Această exclamaţie a mea nu avea nimic în comun cu aversiunea faţă de sistemul naţional-socialist. Prin ea, eu doream doar să demonstrez că noi nu eram dispuşi să acceptăm astfel de reproşuri nefondate de la nimeni, nici măcar de la Hitler.

Hitler însă nu mai fusese probabil pus în situaţia de a-şi vedea întrerupt discursul în calitate de şef al statului. Trecuseră mulţi ani de când fusese admonestat în public ultima oară. El şi-a pierdut şirul cuvântării şi, uitându-se la mine cu o privire glacială, după un moment de tăcere, mi-a spus: "Da. Mulţumesc, feldmareşal von Manstein!" După aceea şi-a încheiat destul de abrupt discursul.

În timp ce luam ceaiul în compania lui Zeitzler, am fost anunţat că Hitler dorea să stea de vorbă cu mine şi cu feldmareşalul Keitel. "Domnule feldmareşal," mi-a spus el chiar în momentul în care am intrat pe uşă, "nu pot să vă permit să mă întrerupeţi când mă adresez generalilor armatei germane. Mai mult ca sigur dumneavoastră nu aţi tolera un astfel de comportament din partea subordonaţilor dumneavoastră".

Întrucât nu aveam ce să-i răspund, am tăcut. Apoi Hitler, care era vizibil nervos, a făcut o greşeală.

"Apropo," a spus el, "cu câteva zile în urmă mi-aţi trimis un raport al situaţiei de pe front. Bănuiesc că scopul dumeavoastră era să vă faceţi remarcat în jurnalul de front".

Asta era deja prea mult. "Scrisorile pe care vi le adresez personal", am replicat, "nu se înregistrează în jurnalul de front. Am să vă rog să mă scuzaţi întrucât voi folosi o expresie englezească: în legătură cu interpretarea dată de dumneavoastră scrisorii mele, nu am nimic de spus în afară de faptul că sunt un gentleman".

Tăcere. Hitler, după o scurtă pauză: "Vă mulţumesc. Sunteţi liber."

La conferinţa de seară, la care am fost convocat în mod special, atitudinea lui Hitler faţă de mine a fost pe deplin amicală. El chiar mi-a cerut părerea asupra posibilităţii de a apăra Crimeea, de unde tocmai primise un raport de la generalul Jänicke, comandantul Armatei a 11-a. Eu ştiam, desigur, că nu mă va ierta pentru replica mea de mai devreme. Dar la momentul acela aveam probleme mai importante de rezolvat decât cea a relaţiilor personale cu comandantul suprem.

În cursul lunii februarie ştirile de prima pagină au provenit cu precădere din trei sectoare ale frontului: Nikopol, Cerkassî şi Rovno.

PIERDEREA ORAŞULUI NIKOPOL

Începând cu data de 6 februarie Armata a 6-a a revenit în subordinea Grupului de armate A, la ordinul lui Hitler. Acesta îşi bazase decizia pe un argument destul de subiectiv. El dorea să trimită două divizii din această armată în Crimeea, (care oricum era demult o cauză pierdută) şi se temea că Grupul Armatelor de Sud nu le va lăsa să plece. De aceea a preferat să treacă întreaga armată în subordinea celuilalt grup.

Fără îndoială, transferul Armatei a 6-a era o binecuvântare pentru Grupul armatelor de Sud, care avea şi el destule probleme. Însă pentru noi el a însemnat pierderea unei valoroase rezerve de forţe pe care o puteam utiliza eficient în nord dacă Hitler ar fi acceptat retragerea şi scurtarea frontului de la cotul Niprului şi renunţarea la capul de pod de la Nikopol. Acum, în lipsa Armatei a 6-a, inamicul avea să ne forţeze oricum să cedăm aceste zone.

Pe 31 ianuarie inamicul a început un atac în forţă asupra aripii nordice a frontului Armatei a 6-a la est de Krivoirog, şi asupra capului de pod de la Nikopol. Rezultatul a fost penetrarea capului de pod. Mai mult, după trei zile de luptă, inamicul a reuşit şi spargerea frontului Armatei a 6-a unde, în ciuda faptului că raportul numărului de divizii era de doar 2 la 1 în favoarea sovieticilor, Corpul 30 a cedat în faţa a 12 divizii de infanterie şi 2 corpuri de tancuri sovietice. Deşi Corpul 30 dispunea de 6 divizii de infanterie în linia întâi şi 2 de blindate în spatele frontului, primele erau atât de depopulate din cauza pierderilor şi atât de prost dotate, încât nu valorau mai mult de un batalion fiecare, iar diviziile de blindate mai aveau doar cinci tancuri în stare de

funcționare! Oricât de curajoase ar fi fost trupele, suprasolicitarea îşi spunea până la urmă cuvântul.

Întrucât Armata a 6-a a fost transferată Grupului de armate A, eu nu am mai fost la curent cu situația din acest sector. Tot ce ştiu este că după ce inamicul a spart partea nordică a frontului Armatei a 6-a, atât cele două corpuri care luptau acolo cât şi cele două din capul de pod de la Nikopol au fost încercuite. Se întâmplase exact ceea ce noi, Grupul Armatelor de Sud, am prezis în numeroase ocazii. În situația aceasta, Hitler s-a văzut nevoit să accepte abandonarea zonei de la cotul Niprului şi a capului de pod de la Nikopol. Armata a 6-a a reuşit până la urmă să iasă din încercuire însă cu prețul unor grele pierderi în echipament. Dacă am fi renunțat la timp la acest sector, am fi putut retrage toate trupele de acolo în bune condiții şi le-am fi putut folosi acolo unde era cea mai mare nevoie de ele, adică pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud. Dimpotrivă, formațiunile Armatei a 6-a au fost obligate să-şi consume forțele într-un sector care era oricum pierdut şi acum nu se ştia dacă vor rezista presiunilor inamicului care le urmărea.

ÎNCERCUIREA DE LA CERKASSÎ

După ce au reuşit prima contralovitură împotriva Armatei 40 sovietice în partea estică a golului dintre Armata 1 Panzer şi Armata 4 Panzer, formațiunile mobile ale Armatei 1 Panzer au trecut în partea vestică a golului. Însă imediat ce au plecat din zona primului atac, hidrei inamice i-au crescut noi capete.

La sfârşitul lui ianuarie puternice formațiuni inamice printre care multe corpuri de tancuri şi mecanizate au atacat sectorul de front de la limita dintre Armata 1 Panzer şi Armata a 8-a, în amonte de Cerkassî. Inamicul a străpuns frontul printre corpurile 7 şi 42, avansând spre sud până în sectorul Zvenigorodka.

Simultan inamicul a atacat şi partea estică a frontului Armatei a 8-a în zona de la sud-vest de Cerkassî şi a reuşit să-l străpungă cu un număr destul de mare de formațiuni, aparținând armatelor 4 Gardă şi 5 Tancuri Gardă. Acestea au reuşit să ajungă atât de departe spre vest încât au reuşit să facă joncțiunea cu trupele care spărseseră frontul Armatei 1 Panzer şi avansau dinspre nord-vest către Zvenigorodka. Forțele germane cuprinse între cele două puncte de străpungere (Corpul 42 al Armatei 1 Panzer şi Corpul 11 al Armatei a 8-a) au fost astfel încercuite.

Aceasta era situația pe care am găsit-o când m-am întors la cartierul general al Grupului Armatelor de Sud, pe 28 ianuarie. Am luat imediat măsuri energice pentru a elibera cele două corpuri din încercuire.

23. Bătăliile purtate de Grupul Armatelor de Sud până la jumătatea lui februarie 1944.

Armata 1 Panzer a primit ordinul să încheie cât mai repede posibil lupta cu Armata 1 Tancuri sovietică pe aripa sa dreaptă şi să elibereze cât mai repede Corpul 3 Panzer. Acesta urma să fie aruncat în luptă în noul focar de criză având în subordine diviziile 16 şi 17 Panzer, divizia Leibstandarte şi regimentul Baeke. Divizia 1 Panzer avea şi ea să îi urmeze imediat ce s-ar fi eliberat.

Armata a 8-a a primit ordinul să trimită Corpul 47 Panzer, cu Divizia 3 Panzer în subordine, în zona în care fusese străpuns frontul. Am avut intenţia de a alătura acestui grup şi divizia 24 Panzer din Armata a 6-a, dar Hitler a ordonat ca aceasta să fie restituită Grupului de armate A întrucât situaţia în sectorul capului de pod de la Nikopol devenise critică. Oricum, ea a ajuns acolo prea târziu pentru a mai fi de folos cu ceva.

Am ordonat celor două corpuri (3 şi 47 Panzer) să atace, primul din flanc şi al doilea din spate, gruparea de forţe care încercuise corpurile 42 şi 11 în sectorul Cerkassî.

Numărul de divizii folosit pentru această operaţiune poate părea mare; de fapt nu era, întrucât inamicul aglomerase în acel sector nu mai puţin de 26 de divizii de infanterie şi 7-8 corpuri de tancuri sau mecanizate. Numărul mare de divizii sovietice se explică şi prin faptul

că efectivele inamicului scăzuseră şi ele foarte mult în cursul ultimelor bătălii.

Sarcina celor două grupuri de asalt germane era să taie mai întâi liniile de comunicaţii ale formaţiunilor sovietice şi apoi să le distrugă prin atacuri concentrice.

Din nefericire ele nu au putut fi asamblate decât foarte târziu, mai întâi din cauza zăpezii iar apoi din cauza noroiului. Însă odată pornite, ele au atacat în forţă şi au reuşit să distrugă o mare parte din formaţiunile inamice care înconjurau trupele noastre la Cerkassî. Cele două corpuri au raportat capturarea a peste 700 de tancuri, 600 de arme antitanc şi 150 de piese de artilerie, dar numai vreo 2000 de prizonieri. Aceasta demonstra că forţele inamice erau alcătuite în cea mai mare parte din formaţiuni motorizate.

Zăpada şi noroaiele impenetrabile au pus capăt acestei operaţiuni. Avangarda Corpului 3 Panzer a reuşit să ajungă totuşi la doar 15 kilometri de frontul sud-vestic al zonei încercuite, iar Corpul 47 a cauzat retragerea unei proporţii substanţiale din trupele inamice de pe frontul de asediu.

Eu, împreună cu colegii mei din comandamentul Grupului Armatelor de Sud ne-am deplasat în această perioadă la Uman ca să supraveghem cooperarea dintre cele două armate germane în această bătălie. Cartierul general al Armatei 1 Panzer era chiar la Uman iar cel al Armatei a 8-a se afla la mică distanţă într-un sector învecinat. În cursul perioadei petrecute la Uman am făcut două încercări de a ajunge pe fronturile celor două grupuri de asalt, dar de fiecare dată maşina mea a rămas împotmolită în noroi sau zăpadă. Vremea oscila de la o zi la alta între viscol şi dezgheţ. Şi cu această ocazie ne-am convins că şenilele mai late ale tancurilor sovietice constituiau un avantaj la deplasarea pe zăpadă sau noroi.

Întrucât nu mai speram să ajungem cu blindatele până la frontul de asediu al zonei încercuite, am ordonat celor două corpuri de la Cerkassî să spargă încercuirea către sud-vest. Din cauza atacurilor concentrice ale inamicului, ele fuseseră nevoite să se înghesuiască într-un spaţiu care măsura 50 de kilometri de la nord la sud şi doar 15 kilometri de la est la vest. Ruşii îi somaseră deja să capituleze, pe 4 februarie.

Sub comanda generalilor Stemmermann şi Lieb, cele două corpuri au început operaţiunea de spargere a încercuirii în cursul nopţii de 16 spre 17 februarie. În momentul în care ei au plecat către Corpul 3 Panzer, acesta a mai făcut o ultimă încercare disperată de a pătrunde cu tancurile spre zona încercuită pentru a-i întâmpina. Cele două corpuri din încercuire primiseră ordin să-şi folosească la maximum artileria şi să nu facă economie de muniţie, pentru a îşi facilita evadarea. Bateriile de artilerie, după ce şi-au consumat muniţia, au trebuit să-şi abandoneze piesele pe care nu le puteau deplasa din cauza noroiului şi a lipsei şoselelor. Ariergarda corpurilor, echipată şi

ea cu un mic număr de piese de artilerie, a acoperit retragerea trupelor din fața inamicului care pornise cu mare viteză în urmărire atât dinspre nord-est cât și dinspre sud.

Nu e greu de imaginat cât de mare a fost tensiunea în trenul comandamentului nostru în noaptea aceea. La ora 1 și 25 de minute în dimineața zilei de 17 februarie am primit în sfârșit vestea îmbucurătoare că trupele noastre au spart încercuirea făcând joncțiunea cu avangarda Corpului 3 Panzer. Pe 28 februarie ni s-a raportat că din încercuire fuseseră scoși între 30 și 32 de mii de oameni. Având în vedere că în încercuire fuseseră 6 divizii și o brigadă, și ținând seama de pierderile suferite, această cifră reprezenta aproape întreg efectivul de soldați apți de luptă.[30] Cel mai grav era faptul că majoritaea răniților nu au putut fi evacuați. Generalul Stemmermann a fost ucis în cursul luptei.

Prin urmare a fost posibil să evităm ca aceste două corpuri să împărtășească soarta Armatei a 6-a de la Stalingrad. Și în acest caz Hitler ordonase trupelor încercuite menținerea pozițiilor, dar a acceptat până la urmă pregătirile de spargere a frontului de asediu ordonate de Grupul Armatelor de Sud, fiind pus în fața faptului împlinit. Ordinul propriu-zis de spargere a încercuirii a fost dat fără știrea lui Hitler întrucât nu doream să riscăm ca acesta să emită un ordin de contramandare a operațiunii.

Desigur cea mai mare parte a tunurilor și a armamentului greu a fost abandonată în noroi în cursul retragerii. Nu am reușit să recuperăm decât un număr foarte mic de piese, și asta numai datorită eforturilor supraomenești ale trupelor. Cele șase divizii și jumătate au trebuit desigur scoase din luptă pentru o perioadă. Dar pierderile suferite, deși complicau și mai mult situația Grupului Armatelor de Sud, erau atenuate de faptul că reușiserăm cel puțin să salvăm militarii apți de luptă din cele două corpuri.

Armata a 8-a și Armata 1 Panzer mai aveau de îndeplinit sarcina de a-și reface și reconecta fronturile, și de a elibera formațiunile de blindate pentru rezerva de criză în cel mai scurt timp posibil.

După ce am vizitat câteva din unitățile care fuseseră în încercuire, m-am întors împreună cu restul comandamentului la Proskurov. Prezența noastră acolo devenise imperativ necesară din cauza crizei care apăruse pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud.

ROVNO

Din motivele arătate mai sus, Grupul Armatelor de Sud a făcut tot posibilul în cursul lunii februarie pentru a împiedica inamicul să străpungă zona centrală a frontului. Am reușit să împiedicăm

încercuirea aripii drepte a frontului când aceasta era situată în zona de la cotul Niprului. După aceea am reuşit să eliberăm cele două corpuri încercuite la Cerkassî. După aceea însă am fost obligaţi să ne îndreptăm atenţia către evenimentele din nordul sectorului de front al Grupului Armatelor de Sud.

În perioada evenimentelor de la Cerkassî, Armata 4 Panzer ocupa un front continuu, orientat spre nord-est, care începea de la nord-est de Vinniţa şi se încheia undeva la vest de micul oraş Şepetovka. Acesta se afla la vreo 90 de kilometri nord de Proskurov, unde era cartierul nostru general. Pe acest front, lung de peste 250 de kilometri, se aflau în prezent numai nouă divizii – slăbite, dar încă apte de luptă – sub comanda a trei corpuri de armată. Cinci dintre ele erau de infanterie, două Panzer şi două Panzer Grenadier. De la o vreme presiunea inamicului asupra acestui front scăzuse – probabil sovieticii fuseseră nevoiţi să-şi oprească înaintarea dintr-un motiv sau altul. Dar cu toate acestea era clar că Armata 4 Panzer nu va putea să reziste cu forţele descrise mai sus în faţa unui inamic cu mult superior numeric.

Mai exista însă şi un alt pericol, cu consecinţe mult mai grave pentru situaţia întregului Grup de armate.

În faţa aripii vestice a frontului Armatei 4 Panzer, care se întindea spre nord până la extremitatea sudică a frontului Grupului Armatelor Centrale, se afla un spaţiu liber, practic lipsit de orice apărare. Din această zonă, mai devreme sau mai târziu, inamicul avea să lanseze o manevră de învăluire pe scară largă a Armatei 4 Panzer, ceea ce echivala cu o învăluire a întregului Grup de armate. Deşi partea nordică a acestui spaţiu – mlaştinile Pinsk – era din start interzisă oricărei mişcări majore de trupe, prin ea se putea totuşi circula pe direcţia est-vest pe o fâşie de pământ lată de circa 70 de kilometri, care ajungea chiar până deasupra frontului Armatei 4 Panzer. Prin această fâşie trecea şoseaua care lega Kievul de Rovno via Jitomir şi mergea mai departe spre Lwow şi Lublin, în Polonia.

Pentru a bloca această fâşie de teren, Grupul Armatelor de Sud transferase Corpul 13 la extremitatea nordică a frontului. Comandantul acestui corp era fostul meu şef de stat major de la Corpul 38, energicul general Hauffe, care din nefericire a căzut la datorie în fruntea trupelor sale în martie 1944. Cu puţinele forţe pe care le avea la dispoziţie, Hauffe a reuşit să stăvilească înaintarea inamică pe ambele părţi ale şoselei, pe tot parcursul lunilor februarie şi martie, evitând cu abilitate loviturile fatale ale inamicului cu mult superior numeric.

Dar în asemenea circumstanţe solitarul Corp 13 nu avea cum să oprească definitiv asaltul inamicului. La începutul lui februarie oraşul Rovno a trebuit abandonat, iar corpul a fost nevoit să se retragă mai la vest, către Dubno.

Comisarul Reichului pentru Ucraina, gauleiterul Koch, care îşi avea reşedinţa la Rovno, nu a întârziat să-şi ia tălpăşiţa – îndemnându-i desigur mai întâi pe subordonaţii săi din administraţia publică şi poliţie să lupte până la ultima suflare. La fel avea să procedeze şi mai târziu, când a părăsit Prusia Orientală. Hitler la rândul său a cerut capul generalului care se făcea vinovat de pierderea oraşului. Conform lui Zeitzler, până şi Keitel se declarase de acord ca generalul responsabil în sectorul respectiv să fie imediat împuşcat. Când Zeitzler s-a opus, arătând că Hitler ar fi dorit mai întâi să discute cu acel general, s-a băgat în discuţie Göring. "Cum să discute cu el?" a spus Göring. "Unde am ajunge dacă s-ar proceda aşa de fiecare dată? Asta nu e treaba unui şef de stat".

În afară de faptul că afacerea nu era de competenţa lui Göring, acesta era probabil ultimul care ar fi putut să-i acuze pe alţii că nu şi-au făcut datoria. Ieşirea lui este încă un exemplu al urii sale notorii faţă de generali şi faţă de armată în întregul ei. Hitler până la urmă nu a acceptat recomandările lui Keitel şi Göring, ci a ordonat o anchetă, în urma căreia pedeapsa cu moartea a fost pronunţată nu împotriva generalului acuzat iniţial, ci împotriva comandantului diviziei care opera în sectorul Rovno. Sentinţa a fost ulterior casată de Hitler, care a acceptat apelurile făcute de mine şi de comandantul Armatei a 4-a, înţelegând până la urmă condiţiile în care a fost abandonat oraşul. "Curţile marţiale mobile", care aveau puterea de a pronunţa sentinţe peste capul comandanţilor locali, nu fuseseră instituite pe vremea mea.

Dar să ne întoarcem la Armata 4 Panzer.

Deşi după cum am spus nu se putea vorbi de o ameninţare imediată la adresa acestei armate, era foarte clar că vastul teritoriu de la nord apărat doar de o mână de oameni avea să devină în curând trambulina unei manevre ofensive a sovieticilor. Aceasta putea fi îndreptată fie către Lwow, în vest, fie către sud, pentru încercuirea Armatei 4 Panzer.

Trebuie reamintit că anticipând acest pericol Grupul Armatelor de Sud a cerut în repetate rânduri aducerea unei armate în sectorul Rovno. Cererile însă au rămas fără răspuns. Comandamentul suprem nu a luat măsuri pentru a elibera forţe din alte zone (de exemplu de pe frontul Grupului Armatelor de Nord sau din Crimeea) şi nici nu a dat voie Grupului Armatelor de Sud să-şi folosească propriile forţe de pe aripa sudică.

După încheierea bătăliei de la Cerkassî Grupul Armatelor de Sud retrăsese într-adevăr o bună parte din formaţiunile de blindate din centrul frontului şi le trimisese pe aripa stângă (nordică), unde au ajuns pe 15 martie. Dar aşa cum îi informasem şi pe cei de la O.K.H., aceste formaţiuni ajungeau cel mult pentru a obţine o minimă stabilitate a frontului în cazul unui alt atac major. Ele nu ar fi putut face faţă

unei manevre largi de învăluire a Armatei 4 Panzer pe flancul vestic. Întrucât bătălia decisivă se dădea pe aripa nordică, era mai important ca niciodată să întărim cât mai bine această aripă. Deocamdată, însă, Comandamentul Suprem nu luase nici o măsură în această privință.

Evident, Hitler presupunea că forța ofensivă a sovieticilor era deja epuizată. În plus, el mai prevedea că venirea sezonului ploios va pune capăt oricăror manevre importante de partea sovieticilor.

Este adevărat că noroiul începuse deja să ne creeze probleme – ca de exemplu în operațiunea de ieșire din încercuire de la Cerkassî. Însă totuși era mult prea devreme ca să putem conta pe începerea sezonului ploios propriu-zis.

În ceea ce privește mult așteptata epuizare a forței ofensive a inamicului, ea nu putea fi luată în considerație decât în contextul diminuării capacității ofensive a propriilor noastre formațiuni. Pentru informarea O.K.H., Grupul Armatelor de Sud a alcătuit un tabel cu situația comparativă a pierderilor și înlocuirilor de ambele părți ale frontului.

Din interogarea a numeroși prizonieri de război am dedus că în intervalul iulie 1943 – ianuarie 1944 formațiunile inamice angajate în luptă împotriva Grupului Armatelor de Sud primiseră un număr de 1080000 militari ca înlocuiri. Am presupus că această cifră era egală cu cea a pierderilor suferite de inamic în această perioadă. Pe de altă parte numărul de victime de partea Grupului Armatelor de Sud – morți, răniți și dispăruți – totaliza 405409 oameni. Numărul de înlocuiri corespunzător era de 221893. Prin urmare, deși inamicul suferise pierderi mult mai grele decât noi iar capacitatea de luptă a infanteriei sale scădea din ce în ce mai vertiginos, din cifrele acestea reieșea evident că raportul de forțe se modificase semnificativ în dezavantajul nostru.

Situația formațiunilor de blindate era următoarea: corpurile de tancuri sovietice de pe front posedau fiecare circa 50-100 tancuri (cu excepția unui singur corp care rămăsese doar cu 20 de tancuri), pe când încadrarea normală a unui corp era de 200-250 de tancuri. În comparație cu acestea, numărul mediu de tancuri pe care le puteau arunca în luptă diviziile noastre de blindate era cu puțin peste 30. Cel mai bine stăteau diviziile recent trimise pe frontul Grupului de armate, iar cele vechi stăteau foarte prost. Inamicul cu care ne confruntam direct primise în perioada cercetată aproximativ 2700 de noi tancuri, iar noi doar 872 (incluzând aici și tunurile autopropulsate). În acest raport nu am făcut deloc referire la marele număr de formațiuni de rezervă care se aflau la dispoziția inamicului în spatele frontului.

O imagine relevantă ne este oferită de acest tabel, în care au fost consemnate pierderile inamicului. În cazul tancurilor sunt posibile inexactități datorită raportării distrugerii acelorași tancuri de mai multe unități:

	Prizonieri	*Tancuri*	*Artilerie*	*Antitanc*
ianuarie	17653	2873	588	2481
februarie	7700	1055	200	855

Un lucru care reiese clar din aceste cifre este extraordinara dezvoltare a dotării tehnice de partea sovietică. Trecuseră vremurile în care sovieticii eru siliţi să arunce în luptă mari mase de oameni. În plus, cifrele mai arată o discrepanţă semnificativă între numărul de prizonieri şi cantitatea de materiale capturată sau distrusă. Fie sovieticii încercau să scape de prizonierat prin abandonarea armamentului greu (ceea ce indica o posibilă scădere a moralului trupelor), fie că suferiseră pierderi deosebit de grele.

Revenind la atitudinea lui Hitler – în lumina cifrelor de mai sus – în problema modului de rezolvare a crizei şi de îndepărtare a pericolului ce ameninţa aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud, am reuşit să aflu câte ceva dintr-o conversaţie telefonică cu Zeitzler, pe data de 18 februarie.

Arătând care era pericolul cu care ne confruntam pe flancul nostru nordic, eu i-am atras atenţia lui Zeitzler asupra raportului de forţe şi i-am arătat că în cazul nostru acesta era net defavorabil faţă de sectoarele de front ale celorlalte grupuri de armate. Iar acum voi cita dintr-o stenogramă a conversaţiei cu Zeitzler, luată de unul din ofiţerii mei de stat major.

"Zeitzler: Am discutat din nou cu Führerul despre asta şi i-am arătat şi care pot fi consecinţele, dar nu şi-a schimbat atitudinea.

Eu: Şi atunci cum vede continuarea operaţiunilor?

Zeitzler: Spune că ruşii trebuie să îşi oprească atacurile într-o zi. Că au atacat continuu din iulie anul trecut şi nu pot să o ţină aşa la nesfârşit. Aşa că i-am spus: Mein Führer, dacă aţi fi acum un rus, ce aţi face? Şi el mi-a răspuns: Nimic! Bine, i-am spus eu. Eu dacă aş fi rus aş ataca şi aş încerca să ajung la Lwow."

Hitler a continuat să se bazeze pe vreme şi pe epuizarea ruşilor sperând că acestea vor împiedica ofensiva să se materializeze. După cum îmi spusese, în mai urma să aibă la dispoziţie câteva noi divizii. Dacă el ar fi pus însă echipamentul şi personalul necesar la dispoziţia diviziilor vechi şi experimentate în loc să creeze cu ele noi formaţiuni, lucrurile ar fi luat probabil o întorsătură cu totul diferită.

ZIUA SCADENŢEI

În martie 1944 a sosit timpul să plătim pentru greşeala capitală a Comandamentului Suprem de a nu fi renunţat la timp la teritoriile cucerite şi de a fi insistat pentru apărarea fiecărei palme de pământ.

În primul rând, trebuia să plătim pentru greşeala de a nu fi mizat totul pe ofensivă pe frontul de est în 1943, când am fi putut obţine cel puţin o remiză în plan militar sau am fi putut slăbi în mod decisiv puterea ofensivă a sovieticilor, înainte de crearea unui al doilea front defensiv.

În al doilea rând, trebuia să plătim pentru greşeala Comandamentului Suprem de a fi insistat pentru menţinerea unor zone avansate ale frontului de est pe care nu le puteam apăra corespunzător – şi mă refer atât la bazinul Doneţului şi la Kuban, cât şi la cotul Niprului şi Crimeea – dându-i astfel inamicului posibilitatea de a le încercui şi distruge. Comandamentul Suprem nu a vrut să recunoască faptul că nu păstrarea acestor bastioane era principalul scop al luptei noastre, ci evitarea învăluirii aripii sudice a frontului de est, a împingerii acesteia către Marea Neagră şi România şi a distrugerii ei acolo. Încă de la încheierea operaţiunii "Citadela" ar fi trebuit să ne concentrăm toate eforturile pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud.

Acum însă era prea târziu! Anul crucial 1943 trecuse fără ca noi să obţinem măcar o remiză în plan militar. Acum nu mai puteam decât să aşteptăm rezultatul invaziei inamice care urma să vină în mod sigur în 1944.

Dar mai întâi trebuiau reglate conturile pe aripa sudică a frontului de est – pe frontul Grupului Armatelor de Sud!

Hitler s-a înşelat amarnic când a spus, la sfârşitul lui februrie, că forţele sovieticilor se vor epuiza şi că începerea sezonului ploios va pune capăt ofensivei inamice.

Este adevărat faptul că datorită curajului trupelor germane, victoriile inamicului nu au putut fi obţinute decât cu preţul unor imense sacrificii umane şi materiale. Mai este de asemenea adevărat că formaţiunile inamice de infanterie, în care sovieticii încorporaseră toată populaţia validă de sex masculin din teritoriile eliberate, erau de o calitate foarte slabă. Însă cu toate acestea un lucru rămâne cert: inamicul avea la dispoziţie rezerve uriaşe de trupe nou formate sau refăcute, pe care putea oricând să le arunce în luptă. Chiar dacă numărul de tancuri din corpurile sale mecanizate scăzuse considerabil din motivele menţionate mai sus, el era încă de multe ori mai mare decât numărul de tancuri al formaţiunilor germane. De partea germană, nici măcar prin mobilizarea tuturor rezervelor din spatele frontului nu s-a reuşit încadrarea cu efective a formaţiunilor la nivelul necesar. Şi asta în condiţiile în care coloanele de transport şi trupele de eşalonul doi erau încadrate cu voluntari localnici. Aceşti oameni – în majoritatea lor ucraineni şi caucazieni – îşi făceau datoria cu o mare loialitate, preferând să lupte în armata germană (în ciuda politicii naţionaliste pe care o promova partidul nazist în teritoriile ocupate) decât să se întoarcă sub dominaţia bolşevicilor.

Sezonul ploios, întrerupt pe alocuri de perioade de îngheţ, a dat primele semne la începutul lui martie. Pentru început însă noi, şi nu ruşii, am fost cei mai dezavantajaţi de noroaie. Am amintit deja că tancurile sovietice se deplasau mai bine decât ale noastre prin noroi şi zăpadă, datorită faptului că aveau şenilele mai late. În plus, sovieticii fuseseră dotaţi de americani cu un enorm număr de camioane foarte puternice, care puteau aborda orice tip de teren, în timp ce ale noastre de-abia mai reuşeau să străbată şoselele. Datorită acestor camioane, ruşii au reuşit să-şi deplaseze mult mai repede decât noi trupele de infanterie şi armamentul greu. De partea germană în schimb se resimţea o lipsă acută de tractoare, care deveniseră absolut necesare din cauza noroiului. Formaţiunile noastre mecanizate se mişcau foarte greu, resimţind din plin dezavantajul creat de mobilitatea superioară a inamicului.

Până când noroiul ar fi făcut imposibilă continuarea luptei, însă, trebuia să întărim cât mai bine posibil aripa nordică a frontului nostru.

Nici aripa sudică însă nu era lipsită de probleme. Ne aşteptam ca sovieticii să atace în forţă în zona Grupului de armate A (Armata a 6-a) şi Armatei a 8-a, urmărind să le împingă în direcţia ţărmului Mării Negre, sau să le taie căile de comunicaţii de peste Bug şi Nistru. De acolo inamicului i s-ar fi deschis perspectiva recapturării Basarabiei şi implicit calea spre România şi restul Balcanilor! Chiar zona pe care Roosevelt a cedat-o cu atâta mărinimie "unchiului Iosif".

Partea germană era însă pe deplin capabilă să execute o retragere elastică pe această aripă şi prin scurtarea frontului Armatei a 6-a să elibereze un număr considerabil de formaţiuni de acolo. După aceea ofensiva sovietică ar fi putut fi stăvilită definitiv pe un front în spatele Bugului sau Nistrului (oricum înainte de frontiera veche a României).

Prin urmare, încă de pe 22 februarie când au apărut semnele prevestitoare ale ofensivei în sectorul aripii sudice a Armatei a 8-a, noi am cerut Comandamentului Suprem să acorde acestei armate libertatea de a se retrage. Noi nu puteam şi nici nu ar fi fost corect din punct de vedere militar să transferăm forţe suplimentare în această zonă pentru a putea menţine frontul, întrucât aveam nevoie mult mai mare de aceste forţe pe aripa nordică, în zona Armatei 4 Panzer. Pentru a ne retrage eficient trebuia să ne coordonăm şi cu Armata a 6-a (din Grupul de armate A) – încă un motiv pentru care am înştiinţat O.K.H. de intenţiile noastre.

Hitler însă nu şi-a dat acordul. Dimpotrivă, el a ordonat ca noi să transferăm încă două divizii (3 şi 24 Panzer) pentru a ajuta Armata a 6-a să-şi apere frontul actual, care se întindea foarte mult spre est.

Din punct de vedere operaţional, însă, inamicul avea mult mai mult de câştigat de pe urma unei străpungeri prin aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud, decât de pe urma unei înaintări de-a

lungul coastei Mării Negre. Printr-o concentrare puternică de forțe, el ar fi putut să spargă frontul Armatei 4 Panzer chiar înainte de începutul sezonului ploios propriu-zis și să recapete astfel controlul asupra căii ferate care mergea de la Lwow la Jmerinka, spre sudul Ucrainei, și care era cea mai importantă arteră de comunicații a Grupului Armatelor de Sud. Și, cel mai grav, continuând să avanseze spre sud, inamicul ar fi putut ataca din spate frontul german în orice punct al acestuia.

Dincolo de toate acestea noi eram siguri că inamicul va profita de spațiul liber care apăruse între extremitatea nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud și frontul Grupului Armatelor Centrale, pentru a introduce pe acolo o puternică forță de asalt. Această forță urma fie să învăluie flancul nordic al Grupului Armatelor de Sud, înaintând spre sud, fie să atace pe direcția Lwow, așa cum prevăzuse generalul Zeitzler în convorbirea cu Hitler. De acest lucru nu ne mai puteam îndoi întrucât la sfârșitul lui februarie în zonă își făcuse apariția comandamentul Frontului 1 Bielorus. O manevră de învăluire pe flancul nordic le-ar fi permis sovieticilor să împingă întreg Grupul Armatelor de Sud undeva la est de Carpați, iat un atac pe direcția Lwow le-ar fi deschis calea către Polonia și Galiția.

O astfel de evoluție a evenimentelor trebuia evitată cu orice preț.

De îndată ce lupta pentru eliberarea celor două corpuri încercuite la Cerkassî a luat sfârșit și contactul dintre Armata 1 Panzer și Armata a 8-a a fost restabilit, Grupul Armatelor de Sud a ordonat deplasarea unui mare număr de formațiuni de pe aripa dreaptă pe cea stângă (nordică) a frontului. Din sectorul armatelor 1 Panzer și 8 au fost eliberate diviziile 11, 1 și 16 Panzer sub comanda Corpului 3 Panzer. Aveau să le urmeze în cel mai scurt timp posibil Divizia 16 Panzer și divizia de artilerie a corpului. Toate aceste forțe urmau să se adune în sectorul Proskurov, undeva în spatele frontului Armatei 4 Panzer. La Tarnopol urmau să se adune Divizia 7 Panzer, Divizia Leibstandarte și batalionul 305 Tancuri, care aveau să intre sub comanda Corpului 48 Panzer. Tot în sectorul Armatei a 4-a au mai fost deplasate și cele trei divizii de infanterie repartizate de O.K.H. (68, 357 și 359).

Corpul 3 Panzer avea misiunea să contracareze încercările inamicului de a sparge frontul prin zona de la nord de Proskurov, iar misiunea Corpului 48 era aceea de a împiedica inamicul să învăluie Armata 4 Panzer pe la nord-vest, prin sectorul Tarnopol.

Scoaterea acestor divizii de pe fronturile unde se aflau inițial a fost un proces anevoios. În plus, starea drumurilor și insuficiența capacității de transport nu ne permiteau mișcări rapide de trupe. Ca atare, ele nu au ajuns la destinație decât la jumătatea lunii martie.

La începutul lui martie Grupul Armatelor de Sud ordonase mutarea mai spre nord a sectoarelor de responsabilitate ale armatelor din componența sa, astfel încât Armata 4 Panzer să preia sectorul critic Tarnopol-Dubno. Armata 1 Panzer predase Armatei 1 Panzer sectorul ei de front, care se termina la Șepetovka, și preluase comanda în zona de la est de Tarnopol până la Dubno. (În acel moment însă singurele forțe de acolo erau Corpul 48 Panzer la Tarnopol, Corpul 13 la Dubno și câteva unități de poliție la Kovel.)

La rândul ei Armata 1 Panzer a predat Armatei a 8-a sectorul de front de la nord de Uman. La ordinele O.K.H., corpurile de pe aripa dreaptă a Armatei a 8-a au trecut sub comanda Armatei a 6-a.

La începutul lui martie cartierul general al Grupului Armatelor de Sud s-a mutat la Kameneț-Podolsk și mai apoi la Lwow, pentru a fi cât mai aproape de aripa nordică a frontului. Punctul de comandă cel mai avantajos ar fi fost în spatele zonei centrale a frontului, însă am fi fost nevoiți să intrăm pe teritoriul României, iar Hitler ne interzisese expres acest lucru.

Nu puteam fi siguri că măsurile prezentate mai sus ar fi fost suficiente în cazul în care sovieticii ar fi declanșat ofensiva înainte de începerea sezonului ploios. Am anunțat Comandamentul Suprem că în perioada imediat următoare era imperios necesară trimiterea a două armate, cu un total de 15-20 de divizii, în sectorul Lwow. Numai astfel, am subliniat noi, se putea contracara o manevră de învăluire pe scară largă a aripii stângi a Grupul Armatelor de Sud, și toate consecințele care ar fi decurs de aici.

Este inutil să mai spunem că transferul de forțe în interiorul Grupului Armatelor de Sud de pe aripa dreaptă pe aripa stângă implica deja grave riscuri pentru Armata a 8-a și Armata 1 Panzer, întrucât inamicul ar fi continuat să le atace atâta timp cât îi permiteau vremea și starea terenului.

În situația dată, însă, Grupul Armatelor de Sud avea de ales între două rele și a ales-o pe cea mai puțin rea – riscul unei străpungeri a frontului în zona de contact dintre Armata 1 Panzer și Armata a 8-a. Efectele operaționale ale unei asemenea străpungeri puteau fi contracarate prin retragerea Armatei a 6-a (care se afla mai la sud) la vest de Bug sau în cel mai rău caz pe Nistru. Însă consecințele strategice ale unei victorii inamice pe aripa nordică a Grupului de armate ar fi fost ireparabile. Prin urmare noi trebuia să acordăm prioritate absolută acelor manevre care erau îndreptate către împiedicarea pătrunderii sovieticilor în spatele frontului Grupul Armatelor de Sud și Grupului de armate A și trebuia să ne asumăm riscul de a fi nevoiți să retragem și mai la vest aripa dreaptă (sudică) a frontului.

LUPTA CONTINUĂ – ÎN POFIDA NOROIULUI

Deşi din cauza vremii defavorabile escadrilele de recunoaştere aeriană nu au putut să ne informeze despre mişcările de trupe ale inamicului, am reuşit totuşi să obţinem, până la sfârşitul lui februarie, următoarele informaţii:

Frontul 1 Bielorus, recent identificat, urma să îşi adune forţele în sectorul Rovno pentru a învălui aripa stângă a Grupului Armatelor de Sud.

Frontul 1 Ucrainean urma să atace frontul nostru orientat spre nord din sectorul Proskurov – care se afla acum sub comanda Armatei 1 Panzer.

Frontul 2 Ucrainean urma să îşi reia atacurile asupra frontului Armatei a 8-a şi Armatei 1 Panzer şi, dacă ar fi reuşit să treacă Bugul să se îndrepte spre Cernăuţi.

Fronturile 3 şi 4 Ucrainene aveau să îşi continue atacurile asupra Armatei a 6-a şi aripii sudice a Armatei a 8-a.

Pe 3 martie a început asaltul împotriva armatelor 1 şi 4 Panzer. O grupare inamică destul de solidă, care avea în componenţa sa un corp de tancuri, încerca să încercuiască Corpul 13 în sectorul Dubno. Însă cea mai puternică grupare – alcătuită din două armate de tancuri şi Armata 60 sovietică – urmărea spargerea frontului către sud pe linia Proskurov-Tarnopol, ţinta finală fiind probabil Nistrul şi, bineînţeles, tăierea tuturor căilor de comunicaţii ale armatelor germane. În sfârşit, o a treia grupare – Armata a 18-a sovietică – încerca să împingă aripa dreaptă a frontului Armatei 1 Panzer către sud.

Tabelul de mai jos ne poate da o idee despre raportul de forţe din diversele sectoare ale frontului în perioada aceea:

	Forţe inamice la 9 martie 1944	*Forţe germane la 29 februarie 1944*
In sectorul Armatei a 6-a (Grupul de armate A)	62 divizii infanterie 3 corpuri tancuri/mecanizate 1 corp cavalerie 1 corp tancuri (în refacere)	18 divizii infanterie 3 divizii blindate
In sectorul Armatei a 8-a	57 divizii infanterie 11 corpuri tancuri/mecanizate	5 divizii infanterie 4 divizii Panzer (150 km de front)
In sectorul Armatei 1 Panzer	37-40 divizii infanterie 11 corpuri tancuri/mecanizate	8 divizii infanterie 1 divizie artilerie 1 divizie Panzer (180 km de front)

In sectorul Armatei 4 Panzer	18 divizii infanterie 5 corpuri tancuri/mecanizate 1 corp cavalerie	8 divizii infanterie 1 divizie trupe teritoriale 1 formaţiune poliţie 9,5 divizii Panzer/Panzer Grenadier (peste 500 km de front)

Translatarea spre vest a sectoarelor repartizate armatelor a avut ca rezultat următoarele transferuri de trupe în interiorul Grupului Armatelor de Sud:

De la	*La*	*Trupe transferate*	*Lungimea frontului*
Armata 1 Panzer	Armata a 8-a	3 divizii infanterie	55 km
Armata 4 Panzer	Armata 1 Panzer	5 divizii infanterie 3,5 divizii blindate/ Panzer Grenadier	200 km

Când am inspectat sectorul de front de la Şepetovka, pe 4 martie 1944, situaţia Corpului 59 devenise deja extrem de gravă. Inamicul penetrase frontul pe ambele flancuri ale acestuia şi se pregătea să îl încercuiască atât pe la est cât şi pe la vest. Pentru a elimina acest pericol am fost nevoiţi să îl retragem – iar manevra de retragere a reuşit datorită curajului şi inspiraţiei comandantului corpului, fostul meu şef de stat major, generalul Schulz, şi datorită intervenţiei prompte a Diviziei 1 Panzer, care tocmai ajunsese în acel sector. În ciuda manevrei evazive, inamicul a continuat să urmărească formaţiunea germană pe direcţia Proskurov.

Ambele corpuri Panzer care fuseseră aduse în spatele acestei zone a frontului au fost nevoite să intre în luptă.Corpul 3 Panzer a fost trimis la nord-vest de Proskurov pentru a opri înaintarea inamicului prin spaţiul liber dintre armatele 1 şi 4 Panzer. Corpul 48 Panzer a primit misiunea de a ataca blindatele inamice care înaintau spre Tarnopol.

Pe 7 martie inamicul a mai declanşat o operaţiune ofensivă împotriva aripii stângi a Armatei a 8-a, pe direcţia Uman. Punând la bătaie nu mai puţin de 20 de divizii, el a reuşit să scoată din luptă Corpul 7 german şi pe 9 martie era deja la porţile oraşului Uman.

În zona Grupului de armate A (Armata a 6-a) inamicul şi-a reluat de asemenea ofensiva, reuşind să spargă frontul pe direcţia Nikolaiev, în apropiere de gurile Bugului.

Într-un raport trimis Comandamentului Suprem pe 7 martie, Grupul Armatelor de Sud arăta că nu are altceva de făcut în situaţia dată decât să lupte cât putea mai bine până când ofensiva sovietică avea să se împotmolească la propriu în noroi. În acelaşi timp, mai atrăgeam atenţia asupra faptului că până la sfârşitul sezonului ploios trebuia neapărat să acumulăm în sectorul Tarnopol – Luk – Lwow suficiente trupe pentru a putea bloca un atac al inamicului pe direcţia Lwow sau o manevră de învăluire către sud.

Din nefericire mai trebuia să aşteptăm încă multă vreme până când condiţiile meteorologice aveau să blocheze ofensiva inamică.

În acest stadiu al operaţiunilor Hitler a inventat o nouă metodă de a contracara ofensivele sovietice. El a declarat "fortăreţe" toate localităţile care aveau o oarecare semnificaţie tactică fiind noduri rutiere sau de cale ferată. Fiecăreia dintre ele i-a fost alocat un "*Kampfkommandant*" a cărui datorie de onoare era să apere cu orice preţ localitatea respectivă, şi care răspundea cu capul pentru pierderea ei. Armatele în sectoarele cărora Hitler identificase asemenea "fortăreţe" erau responsabile pentru asigurarea lor cu materiale şi muniţii şi repartizarea de trupe pentru apărare. Hitler credea că prin blocarea unor căi de comunicaţii importante se putea cel puţin întârzia înaintarea sovieticilor. De fapt era clar de la început că nu putea fi vorba de aşa ceva. În practică, aceste localităţi necesitau foarte multe trupe pentru apărarea lor, trupe care puteau fi folosite mult mai eficient în alte părţi ale frontului. Întrucât era evident că "fortăreţele" lipsite de fortificaţii şi trupe adecvate nu vor rezista, Grupul Armatelor de Sud a făcut tot ce-i stătea în putinţă pentru a le abandona înainte ca inamicul să le încercuiască. Pe toate, cu o singură excepţie: Tarnopol, din care nu am reuşit să scoatem decât o mică parte din trupele blocate iniţial acolo. Mai târziu în 1944, această metodă a lui Hitler avea să cauzeze armatei germane pierderi considerabile.

Urmărindu-şi în continuare scopurile strategice – câştigarea de timp şi evitarea încercuirii armatelor – Grupul Armatelor de Sud a ordonat pe 11 martie Armatei a 8-a să se retragă întrucât inamicul îi penetrase aripa stângă a frontului. Două zile mai târziu, din acelaşi motiv, aripa dreaptă a Armatei 1 Panzer a fost retrasă dincolo de Bug.

Sarcina Armatei 4 Panzer era să împiedice blindatele inamice de la est de Tarnopol să pătrundă spre sud către Nistru forţând astfel Armata 1 Panzer să se retragă către sud-est. În acelaşi timp, folosindu-se de cele trei divizii de la O.K.H. menţionate mai sus, ea trebuia să restabilească liniile de comunicaţii pe direcţia Proskurov-Tarnopol-Lwow.

Din acest moment evenimentele au început să se desfăşoare cu o viteză din ce în ce mai mare. Până pe 15 martie inamicul a reuşit

să distrugă aproape complet aripa stângă a frontului Armatei a 8-a, creându-şi astfel un spaţiu larg de manevră între Uman şi Vinniţa, unde începea frontul Armatei 1 Panzer. Continuând să înainteze către sud-vest, el a reuşit să treacă Bugul în zona Armatei a 8-a cu nu mai puţin de cinci armate, din care una de tancuri. Armata a 8-a nu mai avea nici o şansă să îşi refacă frontul pe Bug sau să restabilească contactul cu Armata 1 Panzer. Ruşii în schimb aveau posibilitatea de a împinge Armata a 8-a către sud şi de a ajunge la Nistru înaintea acesteia.

Pe aripa dreaptă a Armatei 1 Panzer inamicul a reuşit de asemenea să străpungă frontul, ajungând până pe Bug, la sud de Vinniţa. Deşi Hitler a declarat imediat Vinniţa "fortăreaţă", nici măcar nu s-a pus problema apărării acestui oraş întrucât ar fi fost nevoie de trei divizii, pe care nu aveam de unde să le luăm.

Pe aripa stângă a aceleiaşi armate, la vest de Proskurov, Armata a 3-a Tancuri Gardă cu trei corpuri de tancuri în subordine pregătea o manevră de învăluire.

În sectorul Armatei 4 Panzer a fost posibilă restabilirea temporară a situaţiei în sectorul Tarnopol printr-o ofensivă a celor trei divizii de infanterie primite de la O.K.H. Corpul 13 însă era în pericol de a fi încercuit în timp ce se retrăgea spre Brodî.

Din tabloul general al situaţiei se putea deduce că nu mai aveam nici o şansă de a recuceri terenul pierdut pe aripa stângă a Grupului Armatelor de Sud, în zona Armatei a 8-a, şi nu mai puteam spera să formăm un nou front pe Bug. Pe 16 martie am aflat că o armată de tancuri dintre cele care trecuseră râul se îndrepta cu cea mai mare viteză spre podurile de pe Nistru. Alte trei armate, din care una de tancuri, se îndreptau spre sud, cu intenţia de a lovi flancul nordic al Armatei a 8-a. În acelaşi timp ambele aripi ale frontului Armatei 1 Panzer se aflau în mare pericol de încercuire. Şi în ciuda succesului de la Tarnopol, nu era clar dacă Armata a 4-a mai putea împiedica inamicul să atace pe direcţia Lwow sau să avanseze spre sud prin spatele frontului nostru.

Aceasta era situaţia în momentul în care am fost anunţat că sunt convocat la Obersalzberg. Cu câteva zile în urmă consilierul militar al lui Hitler, generalul Schmundt, venise la mine pentru a îmi cere să semnez un document ciudat. Documentul se dorea a fi un fel de declaraţie de loialitate faţă de Hitler pe care trebuiau să o semneze toţi feldmareşalii, chipurile pentru a contracara efectele propagandei negative a lui von Seydlitz, generalul luat prizonier la Stalingrad. Ideea îi aparţinea probabil chiar lui Schmundt, care era de părere că prin aceasta i-ar fi putut întări încrederea lui Hitler în armată. Întrucât toţi feldmareşalii armatei germane semnaseră deja (nu întâmplător, Schmundt îl inclusese pe listă şi pe Model, deşi acesta era doar general-colonel), nu am avut de ales şi a trebuit să semnez. Dacă nu

semnam, s-ar fi interpretat că simpatizez cu activităţile lui von Seydlitz. Însă i-am spus totuşi lui Schmundt că declaraţia mi se părea inutilă din punct de vedere militar întrucât era evident că trupele germane nu vor acorda atenţie propagandei diseminate de Comitetul Germaniei Libere. În legătură cu acest fapt trebuie să menţionez că manifestele aruncate de ruşi desupra încercuirii de la Cerkassî nu au avut nici un efect asupra trupelor, după cum nu a avut nici scrisoarea lui von Seydlitz către generalul Lieb, care comanda trupele de acolo. În aceeaşi perioadă o altă scrisoare a acestui comitet, după toate probabilităţile autentică, îmi parvenise chiar mie, fiind găsită de un partizan ucrainean.[31]

Pe 19 martie declaraţia de loialitate menţionată mai sus i-a fost înmânată lui Hitler în cadrul unei ceremonii de către feldmareşalul von Rundstedt, în prezenţa a numeroşi ofiţeri de rang înalt din toate cele trei servicii ale Wehrmachtului. Hitler a părut profund emoţionat. Însă cât de puţin avea de-a face această ceremonie cu codul onoarei militare!

Hitler respinsese toate recomandările mele şi refuzase întotdeauna să recunoască necesităţile operaţionale ale momentului, indiferent cât de bine m-aş fi străduit să i le explic. Iar acum el îmi cerea mie şi celorlalţi ofiţeri de rang înalt ai Wehrmachtului să facem o demonstraţie de loialitate. Prin urmare este legitimă întrebarea: de ce am mai rămas în funcţia pe care o ocupam?

Una din cauze – şi poate cea mai importantă – este aceea că eu nu am avut posibilitatea, în cursul acelor ani de campanii neîntrerupte, ani petrecuţi numai pe front, să cunosc adevărata faţă a lui Hitler şi deteriorarea morală a regimului său aşa cum am reuşit să le cunosc după aceea. Zvonurile şi ştirile de felul celor care circulau acasă, în Germania, nu ajungeau de obicei pe front, şi cu atât mai puţin în comandamentele de rang înalt. Grijile şi problemele legate de luptă ne preocupau atât de mult încât nu mai rămânea timp pentru a reflecta asupra problemelor de interes mai larg. Din acest punct de vedere situaţia noastră era radical diferită de a militarilor din Germania şi din teritoriile ocupate, unde nu se dădeau lupte.

În sfera militară însă am avut de nenumărate ori ocazia de a mă confrunta cu greşelile lui Hitler, pe care nu aş fi putut să le trec cu vederea întrucât mă afectau direct. Însă indiferent de aceste greşeli, eu nu credeam că înlăturarea lui de la putere prin forţă ar fi fost o soluţie potrivită în timp de război, pentru motive pe care le-am menţionat deja.

Mi-am dorit adesea să renunţ la poziţia pe care o deţineam. De foarte multe ori, atunci când Hitler refuza să-mi accepte recomandările sau se amesteca în treburile comandamentului meu, i-am spus deschis şefului marelui stat major că Hitler ar face bine să găsească pe altcineva pentru postul de comandant al Grupului

Armatelor de Sud. Dar ceea ce m-a determinat să nu renunţ, în afara rugăminţilor colegilor mei din cartierul general al Grupului Armatelor de Sud, a fost convingerea că nici un alt comandament nu ar fi reuşit să îndeplinească misiunile din acel sector dificil de front la fel de bine ca al nostru. Eram conştient de faptul că plecarea mea însemna mai mult decât înlocuirea unui om din postul de comandant de grup de armate.

Ceva îmi spunea că nu am dreptul să îmi părăsesc trupele în situaţia gravă în care se aflau. Desigur, cu excepţia cazului în care pericolul unei catastrofe iminente m-ar fi forţat să îmi depun demisia ca o ultimă soluţie pentru a-i forţa mâna lui Hitler şi a-l determina să ia măsurile necesare. Acest caz a şi apărut însă în curând, ca urmare a situaţiei disperate în care se afla Armata 1 Panzer.

Cu ocazia întrevederii de la Obersalzberg, în ideea de a preveni catastrofa care ameninţa să se producă pe frontul Grupului Armatelor de Sud, i-am făcut lui Hitler următoarele propuneri:

1. Retragerea imediată a Armatei a 6-a dincolo de Nistru. Această formaţiune era situată pe un sector de front care se extindea mult la est de cursul inferior al râului Bug şi a cărui apărare necesita un număr foarte mare de trupe. Comandantul Grupului de armate A, feldmareşalul von Kleist, recomandase şi el acelaşi lucru.

2. Trimiterea rapidă a forţelor astfel eliberate de pe frontul Armatei a 6-a către nord, în zona dintre Nistru şi Prut pentru a împiedica inamicul să împingă Armata a 8-a către sud-vest.

3. Emiterea unei directive în care să se specifice clar că misiunea de apărare a României, pe Nistru sau pe Prut, revine Grupului de armate A şi formaţiunilor militare române.

4. Întărirea urgentă a aripii nordice a frontului Grupului Armatelor de Sud, pentru a împiedica împingerea acesteia către Carpaţi sau pătrunderea inamicului spre Lwow.

Această soluţie implica iniţial riscul de a lăsa descoperită porţiunea de front dintre Grupul Armatelor de Sud şi Grupul de armate A, dar oferea certitudinea formării unui front puternic la nord de Carpaţi. Dacă inamicul ar fi încercat să pătrundă prin acest spaţiu liber către Balcani ocolind prin Ungaria, noi am fi putut să-l atacăm din spate, dinspre nord, imediat ce am fi primit întăririle pe care Hitler ni le promisese pentru luna mai.

Hitler însă a refuzat să ia în considerare acest plan ambiţios. El a declarat că Grupul de armate A trebuie să rămână pe Bug şi că pentru aripa nordică a Grupului Armatelor de Sud nu sunt disponibile decât foarte puţine resurse.

Într-un raport detaliat pe care i l-am trimis generalului Zeitzler pe 22 martie am repetat propunerile de mai sus, argumentând că implementarea lor era absolut necesară întrucât starea trupelor şi situaţia operaţională nu ne mai permiteau să închidem frontul între

Armata a 8-a şi Armata 1 Panzer. Era absolut necesar, am spus eu, ca Grupul de armate A să acopere România (luând în acest scop sub comanda sa şi Armata a 8-a), iar Grupului Armatelor de Sud să prevină o pătrundere a inamicului spre vest, mai precis spre zona de la nord de munţii Carpaţi. În această situaţie Armata 4 Panzer trebuia să-şi păstreze poziţiile actuale cu orice preţ, şi pentru aceasta avea nevoie urgentă de întăriri. Armata 1 Panzer trebuia să refacă joncţiunea cu Armata 4 Panzer şi astfel să împiedice inamicul să o împingă spre sud. Trecătorile din munţii Carpaţi în sectorul dintre cele două armate trebuiau apărate folosind trupele maghiare.

Maghiarii, care intraseră în război oarecum de nevoie, stăteau cu ochii pe Transilvania, pe care o pierduseră în favoarea României în 1918. Românii şi maghiarii se priveau cu atâta neîncredere, încât ţineau permanent la graniţa dintre ei trupe foarte puternice pentru a le folosi unii împotriva celorlalţi în caz că s-ar fi ivit necesitatea. După înfrângerile de pe Don din 1942-43, cele două armate române şi după aceea şi armata maghiară au fost retrase de pe front.

Mareşalul Antonescu însă ne asigurase noi trupe pentru apărarea zonei de coastă de la Marea Azov. De asemenea, el permisese trupelor române care făceau parte din Armata a 17-a să rămână în capul de pod din Kuban şi mai târziu în Crimeea. Iar acum el ne punea la dispoziţie noi forţe pentru apărarea României, forţe care urmau să intre sub comanda Grupului de armate A.

După retragerea armatei lor de pe câmpul de luptă, spre deosebire de români, maghiarii nu mai lăsaseră în urmă decât vreo câteva divizii în Ucraina, cu condiţia expresă ca acestea să nu fie implicate în nici o luptă împotriva sovieticilor. Astfel, noi trebuia să retragem aceste divizii din timp, de fiecare dată când linia frontului se apropia de zona unde ele erau cantonate. Sarcinile lor se limitau la apărarea şoselelor şi căilor ferate împotriva partizanilor, în zona din spatele frontului.

Dar acum situaţia devenise critică şi pentru Ungaria, iar pentru apărarea Carpaţilor şi a teritoriului român până la Nistru noi aveam nevoie de serviciile armatei maghiare care rămăsese intactă pe teritoriul naţional. Se pare însă că atitudinea guvernului maghiar devenise dubioasă, căci pe 15 martie generalul Lindemann s-a întors de la O.K.H. cu ordinul ca forţele maghiare din spatele frontului nostru să fie dezarmate fără întârziere în cazul unei ieşiri a Ungariei din alianţă. Din fericire am fost scutiţi de o asemenea misiune. Ca urmare a vizitei lui Horthy la Obersalzberg, Armata 1 Maghiară a fost plasată sub comanda noastră începând cu data de 23 martie. Fiecare dintre cele două corpuri ale sale avea patru divizii de infanterie şi una motorizată, dar din nefericire aceste divizii nu fuseseră încă mobilizate! În afară de aceasta, calitatea şi caracteristicile tactice ale armamentului maghiar nu corespundeau cerinţelor luptei împotriva

blindatelor sovietice. Cu toate acestea, speram ca aceste forţe să reziste în faţa ruşilor în Carpaţi, întrucât în zonele montane blindatele ruşilor nu erau de prea mare folos. Convingerea aceasta ne era întărită şi de curajul cu care honvezii apăraseră trecătorile din Carpaţi împotriva ruşilor în primul război mondial. De partea maghiară, totul depindea de măiestria comandanţilor. De această măiestrie am început însă să ne îndoim după vizita pe care ne-au făcut-o generalul Lakatos (dacă îmi aduc bine aminte, şef al Marelui Stat Major sau ministru de război) şi comandantul Armatei 1 maghiare. Aceşti doi oameni nu au făcut altceva decât să se plângă că nu reuşiseră să îşi pregătească trupele (şi asta tocmai în martie 1944!) şi că nu aveau suficiente arme antitanc. Pe scurt, ne-au lăsat impresia că anumite cercuri înalte din armata maghiară nu doreau să depună prea mari eforturi pentru apărarea frontierei ţării lor. Oare la ce se aşteptau din partea ruşilor?

Din raportul operaţional pe care l-am primit în seara zilei de 19 martie la Obersalzberg am aflat că situaţia Grupului Armatelor de Sud se înrăutăţise şi mai mult.

Armata a 8-a, în ciuda faptului că îşi aruncase în luptă pe aripa stângă a frontului toate blindatele de care dispunea, a fost învăluită pe la vest şi împinsă către Nistru. Întrucât Hitler nu a fost de acord cu soluţia propusă de noi (aceea de a retrage frontul Armatei a 6-a şi de a aduce trupele astfel eliberate în sectorul Armatei a 8-a), tot ce ne mai rămânea de făcut era să încercăm să îl convingem pe mareşalul Antonescu să ne pună la dispoziţie forţele sale pentru a prelungi frontul Armatei a 8-a către nord-vest. (Mareşalul intenţiona iniţial să îşi folosească trupele doar pentru apărarea liniei Prutului).

O situaţie şi mai gravă apăruse pe aripa nordică a frontului. Acolo, Armata 1 Panzer nu reuşise să îşi păstreze poziţiile de pe Bug şi se afla acum pe un front orientat către nord-est care începea la Nistru (la nord-vest de Moghilev-Podolsk) şi se termina la Zbrucz, la frontiera cu Polonia.

Mai la vest, după cum am amintit deja, Armata 4 Panzer reuşise să restabilească temporar situaţia din sectorul de la est de Tarnopol printr-o contraofensivă cu cele trei divizii nou sosite pe front.

Pe 20 martie însă, aruncând în luptă două armate de tancuri (1 şi 4) inamicul reuşise să străpungă frontul la limita dintre armatele 1 şi 4 Panzer şi avansa spre sud, în direcţia cursului superior al Nistrului. Pe 23 martie trupele din avangarda celor două armate sovietice se apropiaseră deja periculos de mult de podurile de pe Nistru de la Cernăuţi şi de la sud de Kameneţ-Podolsk, ameninţând să taie liniile de comunicaţii ale Armatei 1 Panzer. Pentru a contracara pericolul, Grupul Armatelor de Sud a ordonat Armatei 1 Panzer să îşi retragă frontul pe o linie mai scurtă şi cu formaţiunile astfel eliberate să încerce să elimine trupele inamice care operau în spatele ei. În plus, am chemat în ajutor o grupare de blindate din Armata 4 Panzer, condusă de

generalul Mauss, căreia i-am atribuit sarcina de a opri înaintarea avangardei inamice prin tăierea căilor de comunicaţie ale acesteia cu restul trupelor sovietice din zonă.

Aceste măsuri însă nu erau suficiente pentru a rezolva criza de pe aripa nordică a frontului Grupului Armatelor de Sud. Deşi pentru moment Armata 1 Panzer nu îşi pierduse decât liniile de comunicaţii (motiv pentru care comandamentul de acolo organizase deja un pod aerian), erau semne clare că ea va fi în curând încercuită în sensul deplin al cuvântului. Dacă mai doream să formăm un front durabil la nord de Carpaţi, trebuia neapărat să evacuăm de urgenţă Armata 1 Panzer.

Pe 23 martie Grupul Armatelor de Sud a cerut Comandamentului Suprem forţe suplimentare pentru a elibera zona de comunicaţii a Armatei 1 Panzer. Iar pe 24 martie am primit ca răspuns un ordin prin care Armata era obligată nu numai să îşi menţină actualul front, dar să-l mai şi prelungească spre vest dincolo de Tarnopol şi să elimine şi formaţiunile inamice din zona ei de comunicaţii.

Ca urmare, în aceeaşi zi la prânz, am raportat că dacă nu se va ţine cont de cererea noastră din ziua precedentă şi nu vom primi o directivă în acest sens până la ora 15, vom ordona Armatei 1 Panzer să se retragă imediat spre vest.

La ora 14 ni s-a răspuns că Führerul insistă ca armata să îşi păstreze frontul actual dintre Nistru şi Tarnopol, dar că este de acord cu ideea trimiterii unor formaţiuni spre vest pentru a restabili liniile de comunicaţii. De unde avea să ia armata trupe pentru a le trimite spre vest nu ni s-a spus. Era o situaţie similară cu cea de la Stalingrad din 1942, când Hitler fusese de acord ca Armata a 6-a să străpungă încercuirea către sud-vest în direcţia Armatei 4 Panzer, dar insistase pentru menţinerea frontului din jurul Stalingradului – împiedicând-o astfel să adune trupele necesare pentru străpungerea încercuirii.

Când l-am sunat pe generalul Zeitzler şi i-am arătat cât de absurdă era cererea lui Hitler, el mi-a replicat că Hitler pur şi simplu nu voia să priceapă cât de gravă era situaţia. În aceeaşi seară, mai târziu, am primit o convocare la Marele Stat Major pentru a doua zi.

În paralel cu această controversă mai aveam şi o alta, cu comandantul Armatei 1 Panzer, general-colonelul Hube.[32] Hube era de acord că situaţia armatei sale este critică şi că trebuie să evite cu orice preţ încercuirea, dar nu era de acord cu o retragere spre vest şi susţinea că e mai bine să se retragă spre sud, peste Nistru.

În acel moment, desigur, aceasta era cea mai simplă soluţie. O manevră evazivă peste Nistru nu ar fi avut de întâmpinat rezistenţă, pe când una către vest ar fi implicat confruntarea cu două armate sovietice de tancuri.

Totuşi nu am fost de acord cu punctul de vedere al generalului Hube. Mai înainte de toate, era imperativ necesar ca Armata 1 Panzer

să restabilească contactul cu Armata 4 Panzer în vest. Cum altfel am fi putut să împiedicăm inamicul să pătrundă în Galiția, pe la nord de Carpați? Privită superficial, varianta retragerii peste Nistru părea cea mai puțin periculoasă dintre cele două. Dar la o examinare mai atentă, puteam constata că ea ar fi dus spre un dezastru. Armata nu avea capacitatea să construiască poduri, pentru a trece râul pe un front larg. Orice încercare de a trece Nistrul pe cele câteva poduri deja existente ar fi expus-o la atacurile aeriene ale inamicului și ar fi dus la pierderea majorității armamentului greu. Și ceea ce era mai grav, grupări inamice avansau deja dinspre est către cursul inferior al Nistrului, și mai devreme sau mai târziu Armata 1 Panzer ar fi fost prinsă în cleşte între acestea şi cele două armate de tancuri despre care am vorbit mai sus.

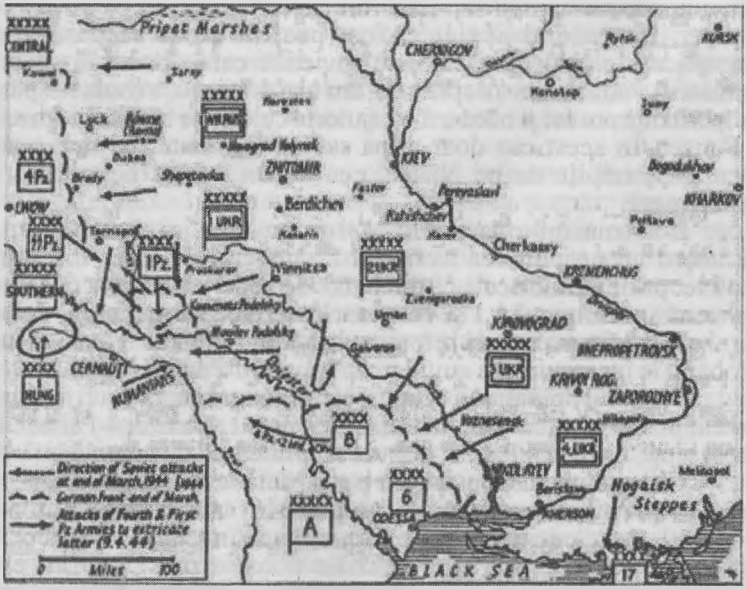

24. Evoluția situației pe aripa sudică a frontului de est până la sfârșitul lui martie 1944

Prin urmare i-am pus în vedere generalului Hube că Grupul Armatelor de Sud nu va permite armatei sale o retragere spre cursul inferior al Nistrului ci îi va ordona o retragere spre vest. Și înainte de a pleca la Obersalzberg am și emis ordinul de retragere, în care precizam că Armata 1 Panzer trebuia să facă joncțiunea cu forțele germane din sectorul Zbrucz.

Am decolat de la Lwow în dimineaţa zilei de 25 martie şi am ajuns la Berghof chiar la timp pentru a participa la conferinţa de la amiază.

Descriindu-i lui Hitler situaţia Armatei 1 Panzer, am subliniat că frontul acesteia era supus la presiuni fantastice de către inamic, şi că diviziile ei, suprasolicitate şi prost aprovizionate din cauza ineficienţei podului aerian, nu mai puteau rezista mult. Am mai arătat că inamicul pătrunsese adânc în flancul vestic al armatei şi că una din cele două armate inamice intenţiona să treacă Nistrul în direcţia României iar cealaltă către sud-est, spre Kameneţ-Podolsk, chiar în spatele Armatei 1 Panzer.

În această situaţie, am spus eu, nu ne rămânea altceva de făcut decât să atacăm spre vest cu formaţiunile de tancuri, să eliberăm căile de comunicaţii şi să restabilim astfel contactul cu Armata 4 Panzer. Procedând aşa ar fi fost posibil chiar să paralizăm comunicaţiile celor două armate sovietice care operau în spatele Armatei 1 Panzer. Atacul spre vest, am mai arătat eu, trebuia neapărat acoperit dinspre est şi nord-est cu ajutorul celorlalte trupe din Armata 1 Panzer. În acest caz doar aripa sudică a armatei îşi mai putea menţine poziţiile de pe Nistru, cea nordică fiind nevoită să le abandoneze.

L-am mai informat pe Hitler şi asupra faptului că nu puteam fi de acord cu propunerea avansată de generalul Hube, din două motive: primul fiind acela că din punct de vedere tactic era necesară concentrarea armatelor 1 şi 4 Panzer la nord de Carpaţi, şi al doilea fiind acela că o eventuală retragere la sudul râului ar fi dus cel mai probabil la încercuirea şi anihilarea Armatei 1 Panzer.

Succesul operaţiunii propuse, am adăugat eu, putea fi asigurat numai printr-un atac simultan dinspre vest al Armatei 4 Panzer. În acest scop, Armata 4 Panzer trebuia să primească de urgenţă întăriri.

Hitler mi-a răspuns că nu putea detaşa de nicăieri trupe în acest scop. Atâta timp cât era de aşteptat o invazie în vestul Europei, a spus el, nu se putea lua nici o formaţiune din teatrul de război de acolo. În ceea ce priveşte diviziile noastre din Ungaria, el a afirmat că prezenţa lor acolo era necesară din raţiuni politice. Mai mult, el a refuzat şi de data aceasta să accepte că un atac al Armatei 1 Panzer pe direcţie vestică era condiţionat de retragerea frontului acesteia de la est.

Un schimb foarte dur de replici a avut loc între mine şi Hitler când acesta a încercat să mă facă responsabil pentru poziţia defavorabilă în care ajunsese Grupul Armatelor de Sud. Cu câteva zile în urmă auzisem de la Zeitzler că Hitler acuzase Grupul Armatelor de Sud de folosirea ineficientă a numeroaselor formaţiuni care îi fuseseră repartizate în ultimele luni. L-am rugat pe Zeitzler să-i spună din partea mea lui Hitler că Grupul de armate nu a putut să folosească

aceste trupe decât ca să-şi cîrpească frontul, pentru că ele ne-au fost trimise într-un ritm foarte lent şi în mod sporadic şi nu au ajuns niciodată la timp pentru a fi folosite eficient. Dacă Hitler ar fi avut într-adevăr de gând să ne repartizeze întăririle pe care i le-am cerut de atâtea ori pentru aripa noastră nordică, sau dacă ne-ar fi acordat măcar libertate de acţiune pe aripa sudică, nu ar mai fi avut de ce să se plângă acum! Zeitzler a fost pe deplin de acord cu mine. Într-adevăr, acestea erau motivele pentru care lucrurile merseseră atât de prost de la sfârşitul operaţiunii "Citadela".

Acum Hitler susţinea că pe noi (adică cei din comandamentul Grupului Armatelor de Sud) nu ne interesa nimic altceva decât "jocul de-a tactica". În toamna trecută, a spus el, noi îi dădusem asigurări că frontul de pe Nipru va rezista. Şi de-abia şi-a dat aprobarea pentru retragerea în spatele râului, că s-a cerut aprobarea unei noi retrageri, pe motiv că inamicul străpunsese frontul la Kiev. I-am replicat că nu s-ar fi putut întâmpla altfel, pentru că *el* fusese acela care blocase atâta vreme forţele noastre pe aripa sudică pentru a păstra bazinul Donețului şi al Niprului, în loc să ne lase să le folosim pentru a ne întări aripa nordică.

Apoi Hitler a mai spus că după informaţiile deţinute de Luftwaffe, tancurile inamice erau puţine la număr, dar unităţile germane fugeau de ele imediat ce le vedeau, şi din această cauză frontul se retrăgea din ce în ce mai mult. Întrucât toate raportele care îi veneau lui Hitler de la Luftwaffe erau intermediate de comandamentul suprem al acestui serviciu, bănuiesc că Göring era cel care făcuse această afirmaţie, dând glas încă odată urii pe care o purta armatei de uscat.

Am replicat ferm că dacă trupele combatante nu mai puteau rezista în unele locuri, aceasta se datora suprasolicitării permanente, epuizării fizice şi pierderilor care le măcinaseră capacitatea de luptă. Noi am încercat să remediem această situaţie înlocuind un mare număr de comandanţi – cu toţii dealtfel foarte experimentaţi şi curajoşi, dar nici cei care au venit în locul or nu au reuşit să stopeze declinul rezistenţei şi capacităţii de luptă a trupelor lor. Faptul că cele două noi divizii trimise în sprijinul Armatei 4 Panzer fuseseră anihilate de blindatele inamice era rezultatul lipsei de antrenament şi de experienţă în condiţii reale de război. Şi acesta era un aspect asupra căruia noi am insistat în nenumărate rapoarte către O.K.H.

Întrucât nimeni nu avea nimic de câştigat din această confruntare verbală, am încercat să îi pun capăt afirmând că trebuie să ne punem de acord asupra necesităţii ca Armata 1 Panzer să îşi concentreze blindatele şi să atace cu ele spre vest, pentru a îşi elibera căile de comunicaţii şi a restabili contactul cu Armata 4 Panzer. Am reafirmat că restul trupelor Armatei 1 Panzer trebuiau folosite pentru acoperirea acestei operaţiuni dinspre nord şi nord-est, ceea ce nu le

putea face dacă ele rămâneau pe actualele poziţii, şi că pentru a asigura succesul operaţiunii, era imperios necesar ca Armata 4 Panzer să atace simultan dinspre vest spre est.

Hitler însă mi-a respins din nou propunerea şi a ordonat reluarea discuţiilor la conferinţa de seară. (Trebuie să menţionez că de această dată, în ciuda confruntării dure dintre noi, el a păstrat pe tot parcursul discuţiei un ton decent).

După ce am părăsit faimoasa sală de conferinţe cu magnifica ei privelişte către Salzburg, i-am trimis vorbă generalului Schmundt că doresc să stau de vorbă cu el afară. L-am rugat să îl informeze pe Hitler că mi se părea inutil să mai rămân la comanda Grupului Armatelor de Sud în condiţiile în care el nu lua în considerare propunerile mele. Dacă el nu putea să îmi aprobe propunerile, am spus eu, doream ca sarcina de a comanda Grupul Armatelor de Sud să fie încredinţată altcuiva.

În după-amiaza aceea am primit în camera mea de la Berchtesgaden un telefon de la şeful meu de stat major, generalul Busse. Busse m-a informat că generalul Hube îmi cerea de urgenţă permisiunea de a se retrage spre sud, către Nistru, întrucât considera că nu poate să înainteze spre vest. Seara am mai primit un mesaj de la Armata 1 Panzer spunând că o străpungere spre vest este imposibil de realizat şi că singura soluţie corectă este o retragere spre sud. Generalul Busse, care dăduse deja un răspuns negativ la prima solicitare, mi-a cerut să iau o decizie finală. Am ordonat ca operaţiunea de spargere a încercuirii către vest să se desfăşoare conform planului.

Când m-am întâlnit din nou cu Hitler la conferinţa de seară, am avut surpriza să constat că atitudinea lui se schimbase radical. Primele lui cuvinte au fost aproximativ acestea: "M-am mai gândit la ceea ce mi-aţi spus şi am ajuns la concluzia că trebuie să aprob planul dumneavoastră de a ataca spre vest cu Armata 1 Panzer. De asemenea am mai hotărât – cu mari reţineri – să repartizez Armatei 4 Panzer pentru grupul de asalt propus de dumneavoastră un corp Panzer alcătuit din diviziile 9 şi 10 Panzer SS, recent înfiinţate în vest, plus diviziile 367 Infanterie şi 100 Blindate Uşoare".

Am raportat că între timp refuzasem să-i acord lui Busse permisiunea de a se retrage spre sud şi că insistasem ca armata acestuia să avanseze către vest. Am mai spus de asemenea că în opinia mea atacul avea şanse mari de reuşită întrucât cele două armate de tancuri inamice începuseră să-şi împrăştie forţele, avansând către podurile de pe Nipru. După aceea şeful secţiei operaţiuni, locotenent-colonelul Schulze-Büttger a citit în faţa celor prezenţi textul ordinului meu de luptă către Armata 1 Panzer.

Profitând de neaşteptata schimbare de atitudine a lui Hitler, am continuat prezentându-i câteva idei ale mele în legătură cu desfăşurarea ulterioară a operaţiunilor. Sarcina Grupului Armatelor

de Sud, i-am spus eu, trebuia să fie formarea unui front stabil între extremitatea lanțului carpatic și mlaștinile Pripet, și pentru aceasta Armata 1 maghiară trebuia să ocupe de îndată sectorul Strij pentru a apăra zona deluroasă dintre Carpați și cursul superior al Nistrului.

Armata a 8-a, am continuat eu, trebuia trecută neîntârziat sub comanda Grupului de armate A, a cărui misiune era să apere România. În ceea ce privește spațiul neacoperit dintre cele două armate, acesta constituia un risc pe care deocamdată trebuia să ni-l asumăm. Spațiul ar fi putut fi închis pe trecătorile din Carpați cu ajutorul forțelor care erau deocamdată cantonate în Ungaria.

După aceea am sugerat că pentru comanda forțelor de pe aripa sudică (din care făceau parte și armate aliate) ar fi fost bine să constituim un comandament unificat. Având în vedere că de această aripă depindea securitatea României, am propus ca ea să fie comandată de mareșalul Antonescu împreună cu un șef de stat major german. Hitler însă nu a fost de acord, fără a aduce alt argument decât acela că mareșalul ar fi refuzat din rațiuni politice.

După această convorbire (care, spre deosebire de cea de la prânz, se desfășurase într-un mod cât se poate de armonios), Hitler a ieșit împreună cu noi în anticameră și s-a interesat dacă ni se pregătise masa. Apoi, cu o mare încântare, mi-a citit un fragment din revista presei turce, un comentariu care exprima satisfacția Ankarei pentru intervenția trupelor germane în Ungaria.

În dimineața zilei de 26 martie am zburat înapoi la cartierul general al Grupului Armatelor de Sud. Armata a 8-a trecuse deja în subordinea Grupului de armate A.

În ziua următoare am făcut o vizită la cartierul general al Armatei 4 Panzer pentru a discuta detaliile operațiunii ofensive pe direcția Armatei 1 Panzer, operațiune ce urma a fi executată cu ajutorul noilor formațiuni promise de Hitler. Generalul Rauss s-a arătat încrezător în ce privește perspectivele de refacere a joncțiunii cu Armata 1 Panzer, dar era nemulțumit de situația de pe propriul front. Tarnopolul, pe care Hitler îl declarase între timp "fortăreață", fusese încercuit. O soartă similară i se pregătea și Corpului 13 la Brodî, dar acesta reușise în final să scape.

Acum că Hitler ne acceptase în sfârșit propunerile, puteam să fim siguri că vom scoate Armata 1 Panzer din încercuire și o vom concentra împreună cu Armata 4 Panzer la nord de Carpați. Însă în urma covorbirilor de pe 25 martie de la Obersalzberg Hitler se pare că se săturase să mai lucreze cu mine. Același lucru era valabil și în cazul feldmareșalului von Kleist, care a fost și el la Obersalzberg la două zile după mine pentru a obține de la Hitler permisiunea de a-și retrage grupul de armate pe cursul inferior al Nistrului.

În dimineața zilei de 30 martie am primit de la colaboratorii mei vestea că avionul Condor al lui Hitler, care îl luase deja pe von

Kleist de la cartierul său general, avea în curând să aterizeze la Lwow pentru a ne duce pe amândoi la Obersalzberg. În timp ce eu, Schulz-Büttger şi aghiotantul meu Stahlberg aşteptam pe aeroport, şeful statului major l-a sunat pe Zeitzler, care i-a dezvăluit că Hitler – după cum bănuiam – avea de gând să ne înlocuiască din funcţie atât pe mine cât şi pe von Kleist.

Ajungând la Berchtesgaden am discutat mai întâi cu generalul Zeitzler, întrucât pe Hitler nu aveam să-l vedem decât la conferinţa de seară. Zeitzler ne-a spus că după ultima întâlnire de la Obersalzberg, Göring şi Himmler, şi probabil pe lângă ei şi Keitel, au încercat să îl provoace pe Hitler împotriva noastră, şi în special împotriva mea. Aceasta, susţinea Zeitzler, îl determinase pe Hitler să se despartă de mine şi de von Kleist. Când Hitler l-a informat despre intenţiile lui, Zeitzler şi-a prezentat imediat demisia pe motivul că a fost întotdeauna de acord cu mine şi că nu dorea să rămână în funcţie dacă eu aveam să plec. Cererea lui, reformulată în scris, a fost tratată cu un refuz categoric. Atitudinea aceasta verticală, cred eu, spune mult despre calităţile lui Zeitzler.

Pentru a descrie ultima mea întâlnire cu Hitler, voi cita paginile pe care le-am scris în jurnalul meu a doua zi, când amintirile îmi erau încă proaspete în memorie.

"Aseară am discutat cu Führerul. După ce mi-a înmânat spadele ordinului Crucii de Cavaler, m-a anunţat că a hotărât să dea comanda Grupului Armatelor de Sud altcuiva (lui Model) întrucât după părerea lui vremea operaţiunilor în stil mare în est, pentru care eu eram foarte potrivit, a trecut. Tot ce se mai putea face acum, a spus el, era să ne agăţăm cu încăpăţânare de ceea ce cucerisem deja. Pentru a implementa această nouă manieră de conducere era nevoie de un nou nume şi un nou simbol. De aici şi schimbarea conducerii Grupului Armatelor de Sud – al cărui nume el dorea de asemenea să-l modifice.

El a ţinut neapărat să declare că nu se punea în nici un caz problema unei crize de încredere între noi, aşa cum fusese mai demult cazul cu alţi feldmareşali (pe care i-a enumerat). A mai spus că a avut dintotdeauna încredere în mine şi a fost întotdeauna de acord cu modul în care am condus grupul de armate, drept care nu putea să-mi reproşeze nimic. În acelaşi timp, însă, el îşi dădea seama că a purta răspunderea unui grup de armate timp de un an şi jumătate era prea mult, şi că după atâta suprasolicitare aveam nevoie de odihnă. Fiind unul din cei mai capabili comandanţi, a continuat el, aveam să primesc o nouă funcţie nu peste mult timp. În acel moment, însă, eu nu mai aveam nici o misiune de îndeplinit pe frontul de est. Pentru sarcinile care trebuiau îndeplinite acolo el îl consideră foarte potrivit pe Model, care reuşise recent să oprească înaintarea inamicului în sectorul Grupului armatelor de Nord. După ce m-a asigurat încă o

dată că nu putea fi vorba de o criză de încredere între noi, Führerul a adăugat că nu va uita niciodată că eu am fost acela care i-a atras atenția asupra posibilității de a obține victoria pe frontul de vest printr-un atac pe la Sedan.

I-am răspuns Führerului că, desigur, nu puteam obiecta dacă în situația din prezent consideră că e mai bine să lucreze cu un alt comandant. Mai mult, i-am spus că înlocuirea mea cu Model nu mai putea avea acum vreo consecință defavorabilă, întrucât decizia privind retragerea Armatei 1 Panzer fusese deja luată. În linii mari, am spus, sarcinile Grupului Armatelor de Sud pentru momentul actual fuseseră deja stabilite, și tot ce-i mai rămânea de făcut lui Model era să-și ajute trupele combatante în îndeplinirea misiunii lor și să le ofere sprijin moral. Nu mă îndoiam că Model va fi capabil de acest lucru.

Führerul a fost de acord că Model era o alegere potrivită pentru această misiune întrucât, spunea el, va fi mereu în preajma trupelor și le va determina să lupte la capacitatea lor maximă. La aceasta am replicat că diviziile Grupului Armatelor de Sud dăduseră de multă vreme, sub comanda mea, tot ce aveau mai bun și că nimeni altcineva nu ar fi putut să le facă să dea mai mult."

Orice s-ar putea crede despre ultima mea întâlnire cu Hitler, nu pot decât să spun că ea s-a desfășurat într-o atmosferă decentă. Aceasta se datorează în primul rând lui Zeitzler, care l-a convins pe Hitler că ne datorează mie și lui von Kleist să ne informeze personal asupra motivelor care l-au determinat să ne înlocuiască din funcție. De faptul că Göring și Himmler complotau pentru îndepărtarea mea eram pe deplin conștient. Cred însă că principalul motiv pentru care Hitler luase această decizie era acela că trebuise să cedeze în fața mea pe 25 martie, după ce inițial respinsese propunerile mele în fața unei largi audiențe. La despărțire, după ce ne-am luat rămas bun, i-am spus: "Sper, mein Führer, ca decizia pe care ați luat-o astăzi să nu aibă nici un efect negativ".

După mine a urmat Kleist, cu care lucrurile s-au petrecut într-o manieră similară. Pe când noi părăseam Berghoful, succesorii noștri erau deja în anticameră – atât general-colonelul Model, care urma să preia Grupul Armatelor de Sud (acum redenumit Grupul de armate al Ucrainei de Nord) cât și generalul Schörner, care urma să îl înlocuiască pe von Kleist la comanda Grupului de armate A.

În dimineața următoare am decolat către Lwow în avionul meu Junker 52. Succesorul meu fusese nevoit să aterizeze la Cracovia din cauza viscolului, așa că am putut să mai emit un ultim ordin pentru a asigura cooperarea dintre cele două armate Panzer în operațiunea de spargere a încercuirii care deja începuse. În după-amiaza aceleiași zile am făcut o vizită la Armata 4 Panzer pentru a discuta cu comandantul despre modul în care avea să fie folosit corpul Panzer SS trimis de Hitler, și, desigur, pentru a-mi lua rămas bun. De la

ceilalți comandanți de armate am fost nevoit să-mi iau rămas bun în scris.

În după-amiaza zilei de 2 aprilie i-am predat ştafeta succesorului meu, care ajunsese între timp la Lwow. Venirea lui nu mai putea schimba prea multe lucruri. Măsurile de scoatere a Armatei 1 Panzer din încercuire şi de concentrare a celor două armate la nord de Carpați – atât de importante în contextul strategic general – nu mai puteu fi de-acum contramandate, iar inamicul, deşi avea să se opună cu îndârjire, nu avea cum să ne mai împiedice să atingem aceste țeluri.

Pe 5 aprilie Armata 4 Panzer a declanşat atacul către est conform planului, iar pe 9 aprilie Armata 1 Panzer a fost eliberată.

Eu a trebuit să-mi iau rămas bun de la colegii de comandament, şi nu am fost singurul căruia i-a fost greu să se despartă. Aceşti tovarăşi de arme m-au însoțit în bătăliile victorioase din Crimeea, au fost lângă mine în greaua campanie de iarnă din 1942-43 şi în lunile critice din 1943 şi 1944. După atâția ani ajunsesem să avem deplină încredere unii în ceilalți şi despărțirea de acum ne întrista profund. Aceleaşi sentimente le împărtăşeam şi cu comandanții armatelor din subordinea mea.

Comandamentul Grupului Armatelor de Sud a primit vestea destituirii mele cu consternare. Cei mai apropiați colaboratori ai mei, şeful statului major, şeful secției operațiuni, şeful logisticii şi cel al administrației şi-au depus cu toții cererile de transfer. Cererile le-au fost aprobate, însă generalul Busse a trebuit să mai rămână o vreme pentru a asigura continuitatea.

În ceea ce mă priveşte personal, pot spune că înlocuirea mea din funcție a însemnat eliberarea de povara unei responsabilități care devenise din ce în ce mai greu de purtat în condițiile pe care le-am descris mai sus.

Ceea ce ne-a afectat cel mai mult pe mine şi pe colaboratorii mei – ca să nu mai vorbesc despre comandanții armatelor din subordinea noastră şi echipele acestora – a fost lupta perpetuă cu Comandamentul Suprem pentru a obține recunoaşterea şi satisfacerea necesităților noastre operaționale.

Insistențele noastre pe lângă O.K.H. pentru a obține recunoaşterea *aripii nordice a sectorului nostru de front ca punct decisiv* al acestei campanii şi cererile noastre de a ni se acorda *libertate de mişcare* în general şi pentru aripa sudică în special, nu sunt decât manifestările exterioare ale acestei lupte, care se dădea de fapt între două concepții strategice şi tactice radical diferite şi incompatibile:

-a lui Hitler, care decurgea din caracterul şi mentalitatea acestuia (şi despre care am discutat deja pe larg în capitolul consacrat lui în funcția de comandant suprem), şi,

-cea a comandamentului Grupului Armatelor de Sud, care era bazată pe principiile tradiționale și concepțiile școlii Marelui Stat Major german.

Pe de o parte avem concepțiile unui dictator care credea că doar cu o voință de fier poate nu numai să își țintuiască pe loc armatele acolo unde se află, dar și să oprească inamicul din înaintare. Același dictator care, pe de altă parte, se temea să-și asume riscuri întrucât nu dorea să-și piardă prestigiul și care, deși avea talent, era lipsit de o pregătire temeinică în domeniul militar.

De cealaltă parte stau concepțiile unor conducători militari care în virtutea educației și experienței lor credeau și încă mai cred că războiul este o *artă* în care acuratețea analizelor și curajul deciziilor constituie elementele esențiale. O artă care poate da roade numai în operațiuni dinamice, mobile, întrucât numai în astfel de operațiuni se poate afirma superioritatea structurilor de comandă și a trupelor combatante germane.

Ar fi drept să menționăm, însă, că operațiunile de genul celor pe care le-a propus comandamentul Grupului Armatelor de Sud l-ar fi obligat pe Hitler să accepte riscuri considerabile în alte teatre de război și în alte sectoare ale frontului de est, și chiar consecințe dramatice în sfera politică și în cea economică. Cu toate acestea ele reprezentau probabil singura șansă de a secătui forța ofensivă a Uniunii Sovietice în 1943 și de a obține o remiză pe plan politic în est.

Chiar dacă Grupul de armate nu a reușit în lupta sa pentru impunerea unei alte strategii operaționale, și drept consecință a eșuat în încercarea sa de a pune stavilă înaintării inamicului, el a avut până la urmă un merit. Inamicul nu a reușit niciodată să încercuiască întreaga aripă sudică a frontului de est, cu toate că situația tactică și superioritatea numerică îi ofereau toate șansele unei reușite. Grupul Armatelor de Sud, deși sângera din mii de răni, *a rămas neclintit pe câmpul de luptă*!

Cea mai mare satisfacție pentru colaboratorii mei și pentru mine a fost aceea că în această luptă inegală împotriva unui inamic cu mult superior numeric și a unui Comandament Suprem care refuza cu încăpățânare să recunoască ceea ce era evident, am reușit totuși să evităm ca vreuna din formațiunile de sub comanda noastră să sufere soarta pe care a avut-o Armata a 6-a la Stalingrad. Atât la Cerkassî cât și în cazul Armatei 1 Panzer am reușit să-i smulgem inamicului din dinți prada de care el era sigur că nu-i mai poate scăpa.

Singurul motiv pentru care am regretat înlocuirea mea de la comanda Grupului Armatelor de Sud a fost că din acel moment nu mai puteam să ajut cu nimic trupele combatante, care au avut întotdeauna încredere în cei care le conduceau.

Am părăsit cartierul general de la Lwow pe 3 aprilie 1944. Toți credincioșii mei camarazi au venit la gară să mă conducă. Trenul

începuse deja să se miște când cineva m-a strigat. Era pilotul meu, locotenentul Langer – omul alături de care zburasem prin toate intemperiile imaginabile. El se înscrisese acum voluntar într-o formațiune de avioane de vânătoare, în rândurile căreia avea în curând să-și jertfească viața. Aceste cuvinte ale lui mi-au rămas în memorie ca ultimul salut al camarazilor mei:

"Herr Feldmarschall", a strigat el, "astăzi am dat jos de pe avion însemnul victoriei noastre, Scutul Crimeei!"

ANEXA 1

De la comandantul Armatei a 6-a — Staţia CF Gumrak
26 noiembrie 1942

Către:
Feldmareşal von Manstein
Comandant, Grupul de armate Don

Domnule feldmareşal,

Vă anunţ că am primit mesajul dumneavoastră din 24 noiembrie şi vă mulţumesc pentru ajutorul pe care aţi propus să ni-l acordaţi.

Pentru a vă ajuta în analiza situaţiei noastre, îmi iau libertatea de a vă raporta următoarele:

1) Când au început atacurile pe scară largă ale ruşilor împotriva formaţiunilor vecine din stânga şi din dreapta Armatei a 6-a, pe 19 noiembrie, ambele noastre flancuri au rămas descoperite în numai două zile şi au fost ulterior penetrate rapid de formaţiunile mobile inamice. Când formaţiunile noastre mobile (Corpul 14 Panzer) au fost retrase la vest de râu, ele au întâmpinat opoziţia unor forţe inamice cu mult superioare. Aceasta le-a pus într-o situaţie extrem de dificilă mai ales din cauză că mobilitatea lor era afectată de insuficienţa combustibilului. Simultan inamicul a atacat din spate Corpul 11, care în conformitate cu ordinele primite, şi-a menţinut poziţiile iniţiale, cu frontul orientat spre nord. Întrucât nu mai puteam disponibiliza nici o formaţiune pentru a contracara acest pericol, singura alternativă care mi-a rămas a fost să ordon aripii stângi a corpului să se întoarcă spre sud şi ulterior să retrag întreg corpul într-un cap de pod la vest de Don, pentru ca formaţiunile rămase de cealaltă parte a râului să nu fie izolate de grupul principal.

În timp ce aplicam aceste măsuri, am primit un ordin de la Führer prin care ni se cerea să atacăm Dobrinskaia cu aripa stângă a Corpului 14 Panzer. Evenimentele care au survenit la scurt timp după aceea ne-au împiedicat să executăm acest ordin.

2) Devreme în dimineaţa zilei de 22 noiembrie Corpul 4 Panzer, care aparţinuse până atunci Armatei 4 Panzer, a intrat sub comanda noastră. Aripa sa dreaptă se retrăgea pe direcţia nord-sud prin Buzinovka, ceea ce însemna că întregul flanc sud-vestic al acestei formaţiuni era lăsat descoperit. Pentru a-i împiedica pe sovietici să mărşăluiască nestingheriţi prin spatele armatei către Stalingrad, am fost nevoit să retrag forţe atât din oraşul propriu-zis cât şi de pe

frontul de la nord de acesta. Am ales să mobilizez forţele de aici şi nu din sectorul de la vest de Don, întrucât acestea din urmă nu ar fi putut să ajungă la timp în sectorul de criză.

Cu forţele de pe frontul nordic pe care i le-am trimis în ajutor, Corpul 4 Panzer a reuşit să formeze un front orientat spre sud, destul de slab, a cărui aripă vestică ajungea până la Marinovka. Frontul corpului 4 a fost penetrat de mai multe ori în cursul zilei de 23 noiembrie, situaţia devenind incertă. În după-amiaza zilei de 23 noiembrie o puternică formaţiune de blindate inamice, cu o forţă de 100 de tancuri, a fost identificată la vest de Marinovka. În zona dintre Marinovka şi Don nu am putut forma decât ecrane protectoare forte subţiri, neavând destule trupe pentru a putea forma un front propriu—zis. Blindatele şi forţele motorizate sovietice aveau cale liberă către Stalingrad şi către podul de pe Don de la Pestkovatka.

De 36 de ore nu mai primisem nici un ordin şi nici o informaţie de la eşaloanele superioare. În câteva ore aveam să mă confrunt cu următoarea decizie:

a) Să rămân pe poziţie pe fronturile de nord şi de vest, riscând ca inamicul să îmi răstoarne frontul atacând din spate (în care caz aş fi respectat ordinele primite), sau

b) să iau singura decizie posibilă în această situaţie şi să mă întorc cu toate trupele pe direcţia inamicului care era pe cale să mă atace din spate. În această variantă, desigur, fronturile de nord şi de est nu mai puteau fi menţinute şi toate trupele ar fi trebuit să pornească spre sud-vest pentru a sparge încercuirea.

În situaţia b) aş fi acţionat corect din punct de vedere operaţional dar m-aş fi făcut vinovat – pentru a doua oară – de nesupunere la ordine.

3) În această situaţie critică i-am transmis Führerului un mesaj cerându-i să îmi acorde permisiunea de a ordona retragerea în caz că ar apărea necesitatea. Am vrut să am această libertate pentru a nu risca să dau ordinul de retragere prea târziu pentru a mai avea vreun efect.

Îmi este imposibil să vă demonstrez că nu aş lua această decizie decât în caz de extremă necesitate şi nu pot decât să vă cer să mă credeţi pe cuvânt.

Nu am primit nici un răspuns direct la acest mesaj. În schimb astăzi am primit cele două mesaje de la O.K.H. pe care vi le-am anexat (anexele 1 şi 2)[33], prin care libertatea mea de acţiune a fost restrânsă şi mai mult. În legătură cu acestea menţionez că atât eu cât şi comandanţii formaţiunilor subordonate suntem decişi să rezistăm până la capăt. Totuşi, având în vedere responsabilitatea pe care o am în faţa Führerului pentru cei 300000 de oameni din subordinea mea, este de înţeles faptul că am cerut permisiunea de a lua măsurile

necesare pentru salvarea lor într-o situaţie de extremă necesitate. Cu atât mai mult cu cât această situaţie poate apărea din oră în oră.

Situaţia operaţională de astăzi este descrisă în harta pe care v-am trimis-o. Deşi am reuşit să întărim frontul de sud-vest, situaţia de acolo rămâne tensionată. Frontul de sud (Corpul 4) s-a consolidat întrucâtva şi a reuşit să respingă puternicele asalturi ale infanteriei şi blindatelor inamice din ultimele câteva zile, însă cu preţul unor pierderi considerabile şi unui mare consum de muniţie.

Frontul din jurul Stalingradului rezistă puternicelor presiuni inamice de pe o zi pe alta. Pe frontul nordic sunt probleme în pătrimea nord-estică (Divizia 94 Infanterie) şi la extremitatea vestică (Divizia 76 Infanterie). După părerea mea, este de aşteptat o agravare a situaţei în acest sector întrucât inamicul deţine aici drumuri şi căi ferate şi îşi poate aduce întăriri. Problema mea în următoarele câteva zile va fi cum să îmi aduc întăriri de pe frontul de vest pe cel de nord.

Podul aerian a transportat în ultimele trei zile numai o fracţiune a minimului necesar calculat de noi (600 tone = 300 Junker /zi). În următoarele câteva zile lipsa proviziilor poate duce la o criză de o gravitate extremă.

Eu mai cred, totuşi, că armata mai poate rezista o vreme. Pe de altă parte – chiar în condiţiile în care veţi reuşi să creaţi un coridor spre noi – mă îndoiesc că zona din jurul Stalingradului va mai putea fi apărată mult timp, întrucât forţele trupelor slăbesc din zi în zi şi nu avem adăposturi şi nici lemn pentru încălzire şi construcţii.

Întrucât sunt bombardat zi de zi cu numeroase întrebări despre viitorul armatei (lucru de înţeles, dealtfel), v-aş fi recunoscător dacă mi-aţi putea oferi mai multe informaţii decât până acum, pentru a spori încrederea oamenilor mei.

Permiteţi-mi să afirm, Herr Feldmarschall, că privesc numirea dumneavoastră ca pe o garanţie a faptului că se va face tot ceea ce este posibil pentru sprijinirea Armatei a 6-a. De partea lor, comandanţii din subordinea mea şi bravele mele trupe, alături de mine, vor face tot ce le stă în putinţă pentru a justifica încrederea pe care ne-o acordaţi.

Al dumneavoastră etc.
PAULUS

P.S. În circumstanţele date sper că veţi trece cu vederea scrisul de mână şi calitatea hârtiei pe care v-am scris.

ANEXA 2

STRICT SECRET

Către: Şeful Statului Major O.K.H. 9 decembrie 1942
Serviciul Operaţiuni O.K.H.

RAPORT OPERATIV

1. Informaţii despre inamic. În ultimele zece zile inamicul a continuat să arunce în luptă un mare număr de formaţiuni împotriva Grupului de armate. Aceste formaţiuni constau în primul rând din rezervele la care am făcut referire în raportul nostru din 28 noiembrie dar includ şi alte formaţiuni. Numărul total de formaţiuni identificate de grupul de armate este:

86 divizii infanterie
17 brigăzi infanterie
54 brigăzi tancuri
14 brigăzi motorizate
11 divizii cavalerie

adică 182 de formaţiuni. În plus faţă de acestea am mai identificat 13 regimente independente de tancuri, batalioane de tancuri şi brigăzi antitanc.

În cele ce urmează vă prezentăm detaliat poziţia forţelor inamice:

a) În jurul Stalingradului:

Frontul Volga. – Armata 62 (8 divizii de infanterie, trei brigăzi de infanterie şi o brigadă de tancuri în linia întâi; două brigăzi de infanterie, două de tancuri şi două motorizate în rezervă).

Frontul nordic. – Armatele 66 şi 24 (17 divizii de infanterie şi o brigadă motorizată în linia întâi; patru brigăzi de infanterie şi patru de tancuri în rezervă).

Frontul vestic. – Armatele 65 şi 21 (zece divizii de infanterie, şapte brigăzi de tancuri şi două motorizate, cinci regimente de tancuri şi o brigadă antitanc în linia întâi; patru brigăzi de tancuri în rezervă).

Frontul sudic. – Armatele 57 şi 64 (şapte divizii de infanterie, şase brigăzi de infanterie, şase de tancuri şi şase motorizate, două regimente de tancuri în linia întâi; probabil două divizii de infanterie, două brigăzi de infanterie, cinci de tancuri şi una motorizată şi cinci regimente motorizate în rezervă).

În ultimele zece zile inamicul a atacat pe rând fronturile nordic, vestic şi sudic. Presiunile sale se îndreaptă cu predilecţie asupra frontului vestic, în timp ce pe frontul sudic el este mai slab.

b) Asaltul sovietic asupra Stalingradului este acoperit dinspre sud-vest[34] (pe frontul Cirului) de Armata 5 Tancuri (douăsprezece divizii de infanterie, cinci divizii de cavalerie, două divizii motorizate, patru brigăzi de tancuri, un regiment de tancuri şi două brigăzi motorizate în linia întâi; două divizii de infanterie, patru brigăzi de tancuri şi una motorizată în rezervă). Imediat mai la nord, în faţa zonei centrale şi aripii stângi a frontului Grupului Hollidt mai sunt trei divizii de infanterie.

Dinspre sud, pe malul estic al Donului, asaltul este acoperit de Armata 51 (patru divizii de infanterie, patru de cavalerie, una de tancuri şi o brigadă motorizată în linia întâi; o brigadă de tancuri şi una de infanterie în rezervă). Motivul pentru care inamicul continuă să acumuleze forţe motorizate în spatele acestui front nu este deocamdată clar.

c) Misiunile de recunoaştere din ultimele zile au scos în evidenţă o acumulare de trupe inamice la est de Stalingrad şi mişcări de trupe peste Don, spre sud, dincolo de aripa estică a frontului Grupului Hollidt. Deşi frontul sovietic de la est de Don a rămas relativ pasiv, probabil din cauză că acumularea de rezerve în spatele său nu s-a finalizat încă, inamicul ne-a atacat deja în sectorul Cir, atât în zona capului nostru de pod cât şi la vest de staţia de cale ferată Cir. Având în vedere mişcările de trupe pe direcţie nord-sud prin faţa frontului Grupului Hollidt, ne aşteptăm ca atacurile din sectorul Cir să se extindă în curând spre vest.

d) În luptele de până acum inamicul a pierdut un mare număr de blindate, dar a reuşit să-şi remedieze pierderile aducând noi regimente de tancuri, etc. Capacitatea ofensivă a infanteriei sale rămâne scăzută; eficacitatea artileriei sale a crescut considerabil, mai ales pe frontul de la vest de Stalingrad.

2. Informaţii despre trupele noastre

a) Armata a 6-a. Până acum armata a respins toate asalturile inamice, însă cu preţul unor pierderi considerabile. Capacitatea sa de luptă din prezent face obiectul unui raport special. În cele ce urmează pezentăm stocurile principalelor tipuri de muniţii pentru data de 5 decembrie 1942, date în procente din cantitatea nominală:[35]

Tun 50 mm (pe vehicul)	59%	Mortier 150 mm	25%
Tun 75 mm (pe vehicul)	39,4%	Obuzier uşor	34%
Mortier 80 mm	30,8%	Tun 100 mm	21,6 %
Tun uşor infanterie	28%	Obuzier greu	36%
Tun greu infanterie	25%		

Stocurile de raţii din prezent, cu raţia de pâine redusă la 200 de grame, sunt suficiente până la: 14 decembrie – pâine, 20 decembrie – masa de prânz şi 19 decembrie – masa de seară.

În ciuda eforturilor exemplare ale Luftwaffei, din cauza vremii defavorabile capacitatea de transport a podului aerian nu a depăşit

300 de tone (maximum atins pe 7 decembrie). Din 188 de avioane folosite în acea zi, două au fost doborâte de inamic şi nouă au ajuns dar nu s-au mai întors. În restul zilelor capacitatea podului a variat între 25 tone (27 noiembrie) şi 150 tone (8 decembrie), în condiţiile în care necesarul minim zilnic este de 400 de tone.

b) Armata 4 Panzer. Adunarea Corpului 57 Panzer nu s-a încheiat pe 3 decembrie după cum fusese prevăzut ci doar pe 10 decembrie, din cauza dificultăţilor întâmpinate de Divizia 23 Panzer. Corpul 48 Panzer (Diviziile 336 Infanterie, 11 Panzer şi 3 Terestră Luftwaffe) a trebuit iniţial să fie angajată în luptă pe frontul Cirului pentru a restabili situaţia de acolo. Lupta încă nu s-a încheiat.

c) Formaţiunile române. Armata a 4-a română, amplasată la nord de Divizia 16 Infanterie motorizată, rezistă în continuare pe pozitii. Nu va rezista însă unui atac dinspre nord şi probabil se va retrage dat fiind că mareşalul Antonescu i-a ordonat să evite încercuirea. În cazul Armatei a 3-a române, în afară de Corpul 1 care a rămas intact (fiind parte a Grupului Hollidt), forţa combativă a resturilor diviziilor române este echivalentă cu cea a 1-2 batalioane. Artileria practic nu mai există. Din cauza lipsei armamentului a fost imposibilă reconstituirea formaţiunilor în spatele frontului. Trebuie să recunoaştem că echipele de comandă ale formaţiunilor române nu acţionează cu suficientă energie. Ele atribuie înfrângerea suferită unei "situaţii de forţă majoră", în care includ şi ordinele primite de la comandamentul german. În rest, întregul front al Armatei a 3-a române este apărat de diverse tipuri de unităţi de criză. Având în vedere absenţa artileriei şi a oricărui tip de armament antitanc, nu trebuie să ne facem iluzii în legătură cu capacitatea de rezistenţă a acestui front, mai ales dacă inamicul va ataca în forţă cu formaţiuni de blindate. Această adunătură de trupe total lipsită de coeziune trebuie înlocuită cât mai repede cu unităţi combatante.

3. Intenţiile noastre. Grupul de armate Don intenţionează, aşa cum am raportat deja, să atace în cel mai scurt timp posibil cu Armata 4 Panzer pentru a restabili contactul cu Armata a 6-a. Deocamdată însă noroiul împiedică înaintarea Corpului 57 Panzer. Nu se ştie încă dacă diviziile Corpului 48 Panzer vor putea fi eliberate de pe frontul Cirului până pe 11 decembrie. Este necesară participarea la atac a Diviziei 17 Panzer, drept pentru care am emis deja ordinele necesare. Întrucât ne aşteptăm ca inamicul să-şi extindă atacurile asupra frontului Cirului pe direcţia Morozovskaia, Grupul Hollidt trebuie să coopereze pentru a slăbi presiunea inamicului asupra acestui front, fie printr-un atac pe direcţia Perelazovski fie prin cedarea unei divizii germane din componenţa sa.

4. Concluzii generale. Cantitatea de trupe aruncată de inamic în luptă împotriva Grupului de armate Don demonstrează că acesta este punctul focal în care el îşi concentrează eforturile. El va

continua lupta în acest sector atâta timp cât va mai putea aduce întăriri de pe alte fronturi.

Prin urmare, indiferent de modul în care va evolua poziția Armatei a 6-a în viitorul imediat, este necesară menținerea unui flux continuu de întăriri către Grupul de armate Don. În acest sens este de o importanță decisivă mărirea capacității de transport. De asemenea este esențial să recuperăm capacitatea combativă a armatei române, mai ales în ceea ce privește voința de a lupta și încrederea în comandamentul german.

În problema scoaterii sau nu a Armatei a 6-a din încercuire după restabilirea contactului, consider că trebuie luate în considerare următoarele aspecte:

a) Dacă armata este lăsată în încercuire, este posibil ca rușii să își blocheze și ei trupele acolo și să își irosească treptat resursele în asalturi nereușite. Însă trebuie să ținem seama de faptul că nici starea Armatei a 6-a nu este foarte bună. Dacă raportul de forțe de acolo rămâne la valoarea de acum și nu se modifică urgent în favoarea noastră, este foarte posibil să pierdem din nou contactul imediat după ce îl vom restabili. În cel mai bun caz putem presupune că situația va rămâne staționară pentru câteva săptămâni.

b) Pe de altă parte trebuie să luăm în calcul posibilitatea ca rușii să lanseze atacuri puternice împotriva armatelor a 3-a și a 4-a române, pe direcția Rostov, menținând simultan și frontul de asediu în jurul Stalingradului. Dacă acest lucru se va întâmpla, atunci majoritatea forțelor noastre vor fi blocate la Stalingrad în timp ce inamicul va avea libertate de acțiune pe tot restul frontului. Și evident, a prelungi o astfel de situație pe tot parcursul iernii este imposibil.

c) Decizia de a lăsa Armata a 6-a la Stalingrad nu are sens dacă nu decidem simultan să continuăm lupta la Stalingrad până la anihilarea dispozitivului inamic. Pentru aceasta este necesar:

i) Să acordăm Armatei a 6-a forțe suplimentare pentru a îi întări capacitatea defensivă. Acestea pot fi divizii terestre Luftwaffe, pe care să le încorporăm în diviziile deja existente.

ii) Să întărim fronturile adiacente ale armatelor a 3-a și a 4-a române cu trupe germane, întrucât nu putem garanta că aceste fronturi rezistă cu trupele române și unitățile ad-hoc care se află în prezent acolo.

iii) să lansăm o ofensivă decisivă imediat ce resursele noastre ne-o permit.

Repartizarea forțelor necesare pentru acțiunile propuse nu este de competența noastră.

v. MANSTEIN
Feldmareșal
Comandant al Grupului de armate Don

ANEXA 3

Strict secret — Document emis în 3 exemplare
exemplar nr.3

Către: Şeful Marelui Stat major al Armatei
a se transmite de urgenţă Führerului

Din cauza evenimentelor survenite în sectorul Grupului de armate B, în urma cărora fluxul de trupe către frontul Grupului de armate Don a fost oprit, în situaţia actuală Grupul de armate Don nu mai poate asigura eliberarea Armatei a 6-a de la Stalingrad.

Întrucât menţinerea unui pod aerian adecvat este imposibilă din cauza vremii şi a lipsei de resurse (ceea ce înseamnă că şi rămânerea Armatei a 6-a la Stalingrad este imposibilă), şi întrucât Corpul 57 Panzer nu poate restabili de unul singur contactul cu Armata a 6-a, consider că o spargere a încercuirii către sud-vest este sigura soluţie rămasă pentru a salva cel puţin o parte din trupele şi echipamentul mobil al acestei formaţiuni.

Pentru spargerea încercuirii şi restabilirea contactului cu Corpul 57 Panzer în sectorul Ierik-Mâşkova este necesară o retragere treptată a armatei către sud-vest, cu abandonarea progresivă a sectoarelor ocupate începând din nordul zonei încercuite.

Pe tot parcursul desfăşurării acestei operaţiuni este imperios necesar să menţinem podul aerian şi să îi asigurăm o protecţie adecvată cu ajutorul avioanelor de vânătoare şi al bombardierelor.

Întrucât au apărut deja semnele unei ofensive în sectorul nordic al frontului Armatei a 4-a române, este absolut necesară să transferăm rapid forţe de pe frontul din Caucaz pentru a acoperi flancul drept al Corpului 57 Panzer.

În cazul că nu va fi acoperit la timp, Corpul 57 riscă să rămână blocat pe râul Mâşkova sau la nord de acesta, sau să primească un atac din flancul drept.

Mai menţionăm că Armata a 6-a va avea nevoie de câteva zile pentru regruparea trupelor şi refacerea stocurilor înainte de a începe manevra de spargere a încercuirii.

Raţiile existente în zona încercuită ajung până pe 22 decembrie. Trupele sunt deja foarte slăbite (în ultimele două săptămâni au primit doar 200 gr. de pâine pe zi). Conform rapoartelor primite de la Armata a 6-a, majoritatea cailor au fost pierduţi, murind de epuizare sau fiind sacrificaţi pentru hrana trupelor.

v. MANSTEIN
Feldmareşal
Comandant al Grupului de armate Don

ANEXA 4

Strict secret — Emis în cinci exemplare
Exemplar nr. 4

Către: Armata a 6-a — 19 dec. Ora 18.00
Armata 4 Panzer

1. Armata 4 Panzer (corpul 57 Panzer) a anihilat inamicul în sectorul Verhnie Kimski şi a atins râul mâşkova la Nijnie Kimski. A fost lansat un atac împotriva puternicelor forţe inamice din sectorul Kamenka şi de la nord de acesta. Sunt de aşteptat lupte grele.

Situaţia de pe frontul Cirului nu permite forţelor de la vest de Don să atace pe direcţia Kalaci. Localitatea Cirskaia a fost ocupată de inamic.

2. Armata a 6-a va începe operaţiunea "Furtuna de zăpadă" cât mai repede posibil. Scopul va fi restabilirea contactului cu corpul 57 Panzer, avansând dacă va fi nevoie chiar până dincolo de Donskaia Ţariţa, pentru a acoperi trecerea convoiului cu provizii.

3. Evoluţia situaţiei poate necesita extinderea misiunii de la paragraful 2 până la Mâşkova. Indicativul va fi "Tunetul". În acest caz scopul va fi tot stabilirea contactului cu Corpul 57 Panzer pentru a facilita trecerea convoiului, şi apoi, acoperind flancurile pe cursul inferior al râului Karpovka, ieşirea întregii armate din încercuire pe direcţia Mâşkova, simultan cu abandonarea sector cu sector a zonei încercuite.

Este esenţial ca operaţiunea "Tunetul" să urmeze nemijlocit operaţiunii "Furtuna de zăpadă". Aprovizionarea pe cale aeriană trebuie să continue ca şi până acum. Aeroportul Pitomnik trebuie păstrat cât mai mult timp posibil.

Tot armamentul şi toate piesele de artilerie care pot fi transportate, mai ales cele necesare în cursul misiunii şi de asemenea tot armamentul şi echipamentul deficitar sau greu de înlocuit se vor scoate din zona încercuită, şi în acest scop se vor muta din timp la marginea sud-vestică a zonei.

4. Se vor face toate pregătirile pentru operaţiunea descrisă la paragraful 3, care va fi pusă în aplicare numai la emiterea indicaticului "Tunetul".

5. Raportaţi ziua şi ora la care puteţi ataca în conformitate cu ordinul de la paragraful 2.

v. MANSTEIN
Feldmareşal
Comandant al Grupului de armate Don

CARIERA MILITARĂ

Erich von Manstein s-a născut la Berlin pe 24 noiembrie 1887. Primul său nume de familie era von Lewinski, tatăl său fiind Eduard von Lewinski, un ofițer de artilerie care a ajuns până la funcția de comandant de corp de armată. Numele de von Manstein în urma adopției – fiind adoptat de un cumnat al mamei sale, generalul von Manstein.

Erich von Manstein a urmat școala la Strasburg și apoi a petrecut șase ani în Corpul Cadeților. După absolvire, în 1906, el a fost îngadrat în Regimentul 3 Gărzi Pedestre. În 1913-1914 a urmat Academia de Război.

De la începutul războiului a servit mai întâi ca ofițer de stat major în Regimentului 2 Gărzi Rezervă în Belgia, Prusia Orientală și Polonia. În noiembrie 1914 a fost grav rănit. În mai 1915 a fost transferat la statul major al generalului von Galwitz și după aceea la cel al generalului von Below. În vara lui 1915 a participat la ofensiva din nordul Poloniei, iar după aceea la luptele din Serbia, până în primăvara anului următor. În primăvara lui 1917 a fost la Verdun, apoi a participat la bătăliile de pe Somme și Aisne. În toamna aceluiași an a fost avansat ofițer de stat major I al Diviziei 4 Cavalerie în Courland, iar în mai 1918 a fost transferat pe aceeași funcție la Regimentul 213 Infanterie pe frontul de vest. A luat parte la ofensivele de la Reims în mai și iulie 1918 și a continuat serviciul în Franța până la armistițiu.

În anii de după război von Manstein a îndeplinit diverse funcții în cadrul Reichswehrului. În 1934 el a devenit șef de stat major al Regiunii Militare III Berlin, iar în 1935 șeful serviciului Operațiuni al Statului Major al Trupelor de Uscat. În octombrie 1936 ajunsese la gradul de general-maior și funcția de *Oberquartiermeister I*, adică locțiitor al generalului Beck, șeful Statului Major al Trupelor de Uscat.

În urma demiterii baronului von Fritsch, în februarie 1938, von Manstein a fost destituit din funcția de la Statul Major al Trupelor de Uscat și a fost transferat la Liegnitz, unde i s-a dat comanda Diviziei 18. În același an a luat parte la ocuparea Sudeților în calitate de șef de stat major al unei armate.

La mobilizarea generală, în 1939, von Manstein a devenit șef de stat major al Grupului Armatelor de Sud (comandat de von Rundstedt), și în această funcție a participat la campania din Polonia. În octombrie 1939 a trecut pe frontul de vest, având aceeași funcție

în cadrul Grupului de armate A. Acolo s-a implicat în lupta pentru impunerea unui plan de ofensivă în vest, plan pe care Hitler l-a acceptat numai după ce l-a destituit pe von Manstein din funcţia pe care o deţinea şi i-a dat comanda unui corp de armată. Cu acest corp von Manstein a participat la campania din vest şi a fost decorat cu Crucea de Cavaler.

La sfârşitul bătăliei din Franţa a fost numit comandant al Corpului 56 Panzer. În campania din est din 1941 el a condus acest corp din Prusia Orientală până la lacul Ilmen. În acelaşi an în septembrie i s-a încredinţat comanda Armatei a 11-a, în fruntea căreia el a cucerit Crimeea şi a zădărnicit contraofensiva sovieticilor de la Kerci. După căderea Sevastopolului a fost promovat feldmareşal.

În august 1942 lui von Manstein i s-a încredinţat sarcina de a cuceri Leningradul, dar operaţiunea a fost contramandată. Înainte de aceasta el a reuşit însă să distrugă o armată sovietică lângă lacul Ladoga.

În 1942, după ce ruşii au străpuns frontul la Stalingrad şi au încercuit Armata a 6-a, von Manstein a preluat comanda Grupului de armate Don (mai târziu Grupul Armatelor de Sud). După o încercare nereuşită de a elibera Armata a 6-a, el şi-a îndreptat eforturile către salvarea aripii sudice a frontului german şi a reuşit să obţină o importantă victorie la Harkov în martie 1943. Pentru aceasta el a primit ordinul Crucii de Cavaler cu frunze de stejar.

În vara lui 1943 von Manstein a luat parte la ultima ofensivă germană de pe frontul de est, operaţiunea "Citadela". După ce aceasta a fost contramandată, el a condus o serie de bătălii defensive ale Grupului Armatelor de Sud, inclusiv retragerea la vest de Nipru. La sfârşitul lui martie 1944, când armatele germane erau deja pe fosta frontieră polonă, von Manstein a fost înlocuit din post ca urmare a divergenţelor sale cu Hitler asupra modului în care erau conduse operaţiunile pe frontul de est. Deşi i s-a acordat ordinul Crucii de Cavaler cu spade, el nu avea să mai participe la nici o altă operaţiune.

NOTE

[1] Trebuie să menționăm, totuși, că parte din aceste forțe au rămas, în prima parte a războiului, în Africa de Nord și pe frontiera din Alpi.
[2] Departamentul Ordine de luptă și Operațiuni
[3] *Zwischen Wehrmacht und Hitler, (Între Wehrmacht și Hitler) de gen. Hossbach (n.a)*
[4] Șef serviciu personal (n.t)
[5] Consilier al ministrului de război (n.t.)
[6] Mai târziu a fost chemat și Keitel (n. a.)
[7] A se vedea: B. Liddell Hart, *De cealaltă parte a colinei*, ed. Cassell, 1948 (n. t.)
[8] Noi, cei din comandamentul grupului de armate A, nu am căutat niciodată să ne asumăm vreun merit ca autori ai noii strategii. Ca dovadă, paternitatea planului de operațiuni nu a devenit publică decât după război, în urma dezvăluirilor făcute de Blumentritt și von Rundstedt în convorbirile cu Liddell Hart. (n.a.)
[9] În ce privește soarta acestor trei experimentați comandanți de divizie, generalul von Hase a fost executat după atentatul asupra lui Hitler din 20 iulie 1944, generalul Bergmann a murit pe frontul de est, iar generalul von Biegeleben a încetat din viață din cauze naturale înainte de sfârșitul războiului. (n.a.)
[10] Această presupunere nu a fost ulterior confirmată de realitate, distribuția forțelor sovietice fiind alta decât cea prevăzută de O.K.H.. (n. a.)
[11] Faptul că și ceilalți comandanți îmi împărtășeau părerile a devenit evident în momentul în care am fost numit comandant al Armatei a 11-a. Ordinul comisarilor nu a fost niciodată pus în practică. Au fost ce-i drept împușcați niște comisari, dar aceștia nu au fost capturați în cursul luptei, ci în spatele frontului, și au fost condamnați în conformitate cu legile marțiale pentru vina de a fi condus sau organizat mișcări de rezistență armată.
[12] Noile divizii de blindate "ușoare", spre deosebire de predecesoarele lor, nu mai erau o combinație între diviziile de blindate și cele de infanterie motorizată, ci erau asemănătoare ca structură și echipament cu diviziile de vânători de munte. Mai târziu, ele aveau să fie numite "divizii de urmărire". (n. a.)
[13] Aceeași Brigadă 4 Vânători de munte menționată mai sus. Românii au schimbat doar denumirea acestor formațiuni, fără a le majora și efectivele. (n. tr.)
[14] Divizia 22 Panzer a trebuit să fie transferată Grupului Armatelor de Sud. (n. a.)
[15] În conformitate cu datele aflate la dispoziția Armatei a 11-a, ordinea de bătaie a trupelor inamice din fortăreață în momentul acela era următoarea: Armata de Coastă (Gen. Petrov): Diviziile 2, 25, 95, 172, 345, 386 și 388 Infanterie, 40 Cavalerie, Brigăzile 7, 8 și 79 Infanterie marină. (din informațiile noastre, diviziile Armatei de Coastă care fuseseră învinse în confruntările anterioare și se refugiaseră în fortăreață își refăcuseră deplin capacitatea de luptă.
[16] Sub comanda generalilor Müller-Gerbhard, Sander și respectiv Sinnhuber.
[17] Toponimele care apar între ghilimele în textul original sunt denumiri convenționale folosite de armata germană și nu corespund întotdeauna cu toponimele originale (n.t.)

[18] Un fost ofiţer O.K.W. care a fost transferat la cartierul general după ce fusese grav rănit pe front, şi care venea, prin natura serviciului, în contact cu Hitler în fiecare zi, mai ales la consfătuirile operative zilnice dar şi la convorbirile particulare, mi-a scris pe această temă următoarea notă:

"Mi-am dat seama care este fundamentul acestui comportament subiectiv (adică al faptului că Hitler nu avea nici un fel de simpatie pentru trupe şi considera pierderile doar nişte cifre – n.a.). În mijlocul poporului, el dădea o cu totul altă impresie. Ca soldat, Hitler era probabil prea fricos şi prea dominat de emoţii. Refuzul lui de a lua contact direct cu ororile războiului era simptomatic. Îi era frică de propria laşitate şi de propriile emoţii, care l-ar fi împiedicat să ia deciziile politice ce se impuneau. Pierderile de vieţi omeneşti cu care venea în contact direct sau care îi erau raportate în detaliu erau pentru el o sursă de oroare şi îi pricinuiau neîndoielnic la fel de multă suferinţă ca şi moartea celor apropiaţi.

În virtutea celor câtiva ani de apropiere de Hitler, pot afirma că aceasta nu era o prefăcătorie din partea lui, ci pur şi simplu era una din *faţetele caracterului* său. Pe dinafară, însă, el afişa un aer de indiferenţă şi încerca să nu se lase dominat de emoţii. Teama de emoţii este şi motivul pentru care Hitler nu se ducea pe front şi nu vizita oraşele bombardate. Nu îi lipsea curajul propriu-zis de a merge acolo, ci îi era teamă că va fi distrus psihic de ceea ce va vedea.

Comandanţii care aveau întruniri particulare cu Hitler au remarcat că deseori, atunci când venea vorba de eforturile şi succesele trupelor combatante, acesta vorbea despre ele cu multă consideraţie şi simpatie."

Opinia acestui ofiţer, care nu era unul din admiratorii sau acoliţii lui Hitler, arată cât de diferite pot fi impresiile oamenilor despre caracterul lui Hitler şi cât de greu este să ne dăm seama cum era el într-adevăr. Dacă – aşa cum se spune mai sus – Hitler era slab de înger, cum se pot explica atunci cruzimea şi brutalitatea care au dominat regimul condus de el ? (n.a.)

[19] Deşi grupul de intervenţie Hollidt nu a preluat niciodată această sarcină, el a reuşit totuşi să ţină ocupate forţele sovietice care operau la vest de Don. Iar înaintarea Armatei 4 Panzer, pe de altă parte, a forţat inamicul să-şi slăbească considerabil frontul din jurul Stalingradului. (n.a.)

[20] Patru sute de tone pe zi reprezentau necesităţile minime de combustibil şi muniţie de infanterie şi antitanc. După ce stocurile de raţii alimentare şi alte materiale au fost epuizate, acest minimum a crescut la 550 tone.

[21] Unităţi constituite ad-hoc din trupe necombatante, personal din comandamente, trupe Luftwaffe şi militari care se întorceau din spital sau din concediu la unităţile lor. Aceste unităţi de criză nu aveau coeziune, nu aveau ofiţeri experimentaţi şi nici armament, mai ales artilerie şi arme anti-tanc) şi majoritatea lor nu aveau nici experienţă de front.Valoarea lor tactică era deci foarte scăzută. Cu toate acestea, după ce se "rodau" pentru o perioadă în luptă, unităţile de criză luptau câteodată neaşteptat de bine.

[22] Vezi anexa 1.

[23] Deşi în acest caz obstinaţia lui Schmidt s-a dovedit a fi dezastruoasă, ea i-a adus acestuia gloria mai târziu, în prizonierat. Dovedind, după câte se spune, calităţi impresionante de soldat şi camarad, el a fost condamnat din

cauza aceasta la 25 de ani de muncă silnică. Trebuie să-i facem aşadar dreptate, înclinându-ne în faţa modului lui de a acţiona.

[24] Vezi anexa III (n.a)

[25] Vezi anexa IV (n.a)

[26] Gen. Col. Hoth, comandantul Armatei 4 Panzer (n.tr)

[27] Atunci când această acţiune era imperios necesară în vederea mobilizării de trupe pentru a forţa ieşirea din încercuire, Hitler emisese un ordin prin care interzicea orice retragere a fronturilor de la Stalingrad.

[28] Echivalentul unui grup de armate german (n.t)

[29] Hitler a dat dovadă de mult discernământ cu această ocazie, întrucât s-a îndoit că vom reuşi să atacăm gruparea inamică din ambele flancuri. Evoluţia ulterioară a evenimentelor avea să-i dea dreptate (n.a.)

[30] Înainte de încercuire numărul total de militari al celor două corpuri era de 54 de mii. Unele din unităţile din ariergarda corpurilor nu au fost însă prinse în încercuire. (n.a.)

[31] În părţile estice ale Ucrainei practic nu existau partizani (administrarea zonei fiind asigurată de autorităţile militare germane). În părţile vestice însă mişcarea de partizani era foarte activă. Un motiv era acela că pădurile de acolo le ofereau partizanilor ascunzători sigure şi le permiteau să atace nestingheriţi şoselele şi căile ferate. Cel mai important motiv era însă acela că regimul instaurat acolo de comisarul Reichului, Koch, îi împingea practic pe cetăţeni în braţele partizanilor. Existau trei categorii de partizani. Cei sovietici luptau împotriva germanilor şi terorizau populaţia paşnică. Ucrainenii luptau împotriva partizanilor sovietici, iar pe germani îi dezarmau şi îi lăsau să plece. În sfârşit, partizanii poloni luptau împotriva germanilor şi ucrainenilor. Ei erau concentraţi în districtul Lwow, care este deja în Galiţia. Aici populaţia urbană era în majoritate de origine polonă, iar cea rurală – de origine ucraineană. În districtul Lwow, spre deosebire de restul Poloniei, administraţia germană era foarte corectă. Comisarul districtual Wachter, deşi le acorda ucrainenilor drepturi preferenţiale, proteja şi drepturile minorităţii polone. Prin politica sa înţeleaptă el a reuşit să-i atragă de partea sa pe ucraineni, formând chiar o divizie completă numai din voluntari (n.a.)

[32] Hube, un infanterist care îşi pierduse o mână în primul război mondial,a preluat comanda acestei armate în octombrie 1943 de la generalul Mackensen, întrucât acestuia i se dăduse comanda unei alte armate în Italia. Mai înainte de aceasta el fusese comandantul unui corp Panzer. A fost ucis în 1944, când avionul său a fost doborât de sovietici. (n.a.)

[33] S-au pierdut (n.a.)

[34] La vest de Don (n.a.)

[35] Cantitatea nominală era echivalentă cu cantitatea necesară pentru trei zile de luptă fără încetare (n.a.)

Cu membri ai minorității germane din Sibiu, însoțit de fiul său Gero (în picioare, lângă autor) și locotenentul Specht (în fața autorului)

La comandamentul Diviziei 50 în Crimeea

Împreună cu gen. col. Dumitrescu

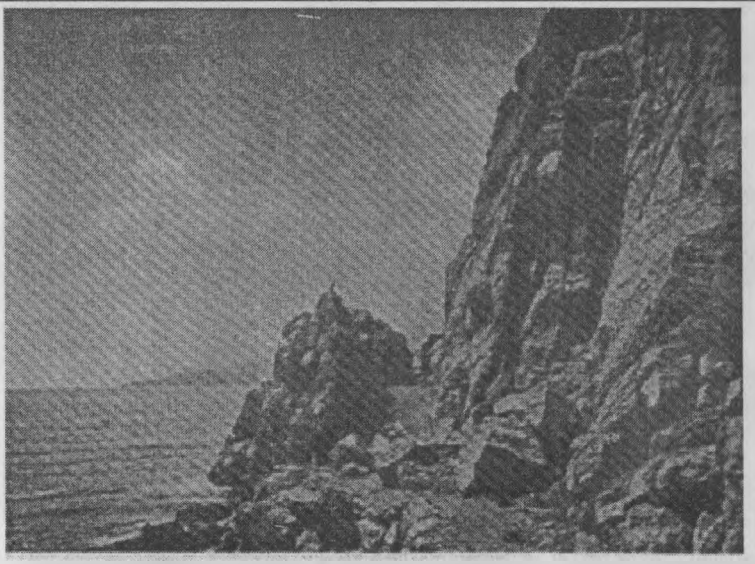

Coasta sudică a Crimeei

Maxim Gorki I

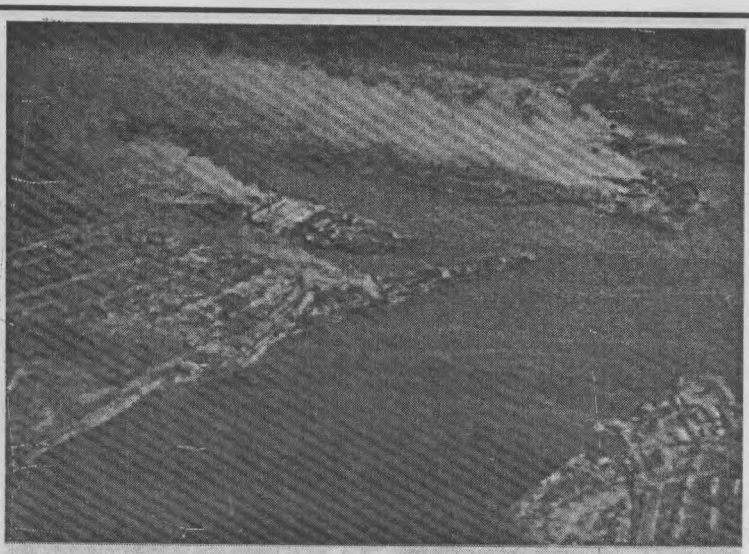

Sevastopolul în flăcări

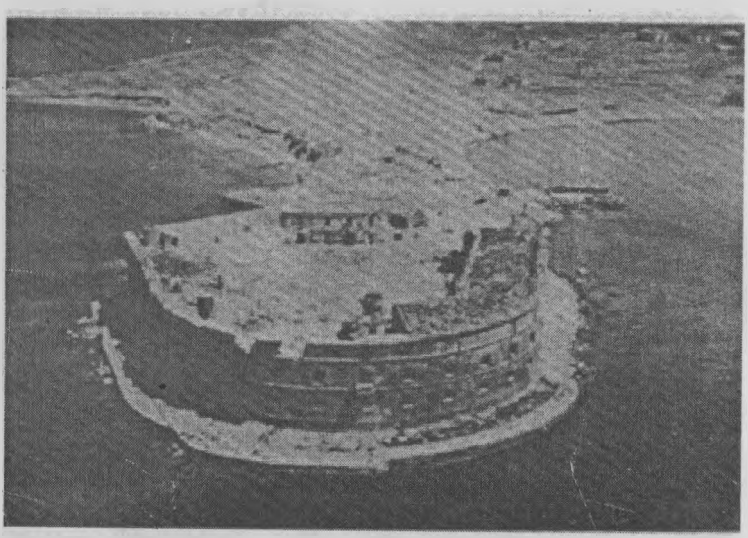

Baterie de coastă sovietică la intrarea în golful Severnaia

Întâlnire cu mareşalul Antonescu în Crimeea

Cu baronul von Richthofen la Kerci, în mai 1942
(autorul este primul din stânga)

Conferință în tren, în drum spre Leningrad (de la stânga la dreapta:
gen. Schulz, col. Busse, autorul, mr. Eismann, lt. Specht)

Întâlnire de lucru cu generalii Kempf şi Busse, în cursul operaţiunii "Citadela"

Cartierul General de la Vinnița

CUPRINS

Introducere *de Martin Blumenson* 5
Cuvânt înainte *de cpt. B. H. Liddel Hart* 9
Prefața autorului 13

PARTEA ÎNTÂI
Campania din Polonia
1. Înaintea furtunii 17
2. Poziția strategică 29
3. Operațiunile Grupului Armatelor de Sud 42

PARTEA A DOUA
Campania din Vest
Notă introductivă 61
4. Eclipsa O.K.H. 67
5. Controversa asupra planului de operațiuni 91
6. General al Corpului de Armată 38 123
7. Între două campanii 144

PARTEA A TREIA
Războiul din Est
8. Marşul Panzerelor 167
9. Campania din Crimeea 194
10. Leningrad-Vitebsk 246
11. Hitler – comandant suprem 258
12. Tragedia de la Stalingrad 272
13. Campania din sudul Rusiei – iarna 1942-1943 343
14. Operațiunea "Citadela" 405
15. Bătăliile defensive din 1943-1944 411

Anexa 1 491
Anexa 2 494
Anexa 3 498
Anexa 4 499
Cariera militară 500
Note 502
Fotografii 505

Feldmareşal Erich von

MANSTEIN

VICTORII PIERDUTE

Feldmareşalul ERICH VON MANSTEIN şi Mareşalul ANTONESCU în CRIMEEA

În 1939 von Manstein a fost numit şef de stat major al Grupului de armate Sud condus de von Rundstedt, alături de acesta, participând la cucerirea Poloniei. Von Manstein a comandat un corp de infanterie în cursul campaniei din Franţa şi un corp *Panzer* în cursul operaţiunii *Barbarossa*. După ce a cucerit Crimeea în fruntea Armatei a 11-a, el a fost avansat la gradul de feldmareşal şi a primit comanda Grupului de armate Don. A continuat să servească în calitate de comandant de Corp de armată până la demiterea sa de către Hitler, în martie 1944.

„Dările de seamă detaliate asupra campaniilor, comentariile acide şi dezvăluirile semnificative se combină pentru a face din această carte una din cele mai importante contribuţii la istoria celui de-al doilea război mondial".

B.H. Liddell Hart

„O carte de o valoare inestimabilă. Poate fi recomandată oricui ştie să aprecieze modul de exprimare al unui militar cu un înalt nivel intelectual, a cărui pană este la fel de ascuţită ca şi sabia... Cea mai interesantă parte a cărţii este profunda analiză a catastrofei de la Stalingrad, făcută chiar de omul care, din poziţia sa, era cel mai în măsură să înţeleagă tragedia care se desfăşura sub ochii lui".

S.L.A. Marshall, New York Times

EDITURA ELIT

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim